

ІСТОРІЯ
КИЇВСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

Том 2

*Присвячується 185-річчю
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історія Київського університету

Монографія

У двох томах

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

*Історія
Київського університету*

Монографія

Том 2

УДК 378.4(477-25)КНУ(091)

I-90

О. В. Вербовий (підрозд. 4.1), І. М. Мороз (підрозд. 4.1),
О. В. Даниленко (підрозд. 4.2), О. О. Смержевська (підрозд. 4.2), Л. В. Іваницька (підрозд. 4.3),
Н. В. Терес (підрозд. 4.3), Н. І. Шевченко (підрозд. 4.4, 5.4),
Г. Г. Коцур (підрозд. 5.1), Ю. В. Латиш (підрозд. 5.2), С. В. Набока (підрозд. 5.2), Р. М. Конта (підрозд. 5.3),
Ю. М. Шемета (підрозд. 5.4), Т. Ю. Горбань (підрозд. 5.5), А. І. Чуткий (підрозд. 5.6–5.8)

Рецензенти:

д-р іст. наук, проф. П. П. Гай-Нижник,

д-р іст. наук, проф. І. В. Срібняк,

д-р іст. наук, проф. Б. І. Хорошун

*Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету
(протокол № 6 від 27 грудня 2018 року)*

*Ухвалено науково-методичною радою
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 7-18/19 н. р. від 21 червня 2019 року)*

Керівник проекту Л. В. Губерський

I-90 Історія Київського університету : монографія : у 2 т. / О. В. Вербовий, І. М. Мороз,
О. В. Даниленко та ін. ; за ред. Л. В. Губерського, І. К. Патриляка, В. Ф. Колесника,
А. І. Чуткого. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2019. – Т. 2. – С. 721–1602.

ISBN 978-966-933-044-4 – загальний

ISBN 978-966-933-046-8 – Т. 2

З урахуванням напрацювання попередньої історіографії, а також із залученням широкого масиву першоджерел відтворено всі найголовніші етапи життя Київського університету від зародження "університетської ідеї" в Києві й донині. Детально висвітлено навчальний процес, охарактеризовано найголовніші віхи розвитку наукових досліджень в університеті, розкрито його роль у суспільному житті.

Для професійних істориків і всіх, хто цікавиться проблемами історії вітчизняної освіти, науки і культури.

ISBN 978-966-933-044-4 – загальний
ISBN 978-966-933-046-8 – Т. 2

© О. В. Вербовий, І. М. Мороз, О. В. Даниленко та ін., 2019
© Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
ВПЦ "Київський університет", 2019

РОЗДІЛ 4

*Київський державний університет
у повоєнний період і в часи
системної кризи соціалістичного ладу*

4.1. Відбудова і відродження Київського державного університету

4.1.1. Київський університет у період повоєнної відбудови

6 листопада 1943 року бійці 1-го Українського фронту за підтримки місцевих партизанських загонів, долаючи потужну ешелоновану оборону вермахту, звільнили Київ від нацистської окупації. За подвиги в ході форсування Дніпра 2 438 воїнам було присвоєно звання Героя Радянського Союзу, що становить понад 20 % від усіх, хто заслужив це звання за весь період німецько-радянської війни. Однак і ціна, яку заплатили воїни, вражає – майже 417 000 радянських солдатів та офіцерів навіки залишилися під стінами української столиці.

Того ж дня, 6 листопада 1943 року, навпроти центрального корпусу Київського університету, біля пам'ятника Великого Кобзаря, відбувся мітинг, на якому командування 1-го Українського фронту вітало киян із визволенням міста.

25 місяців і 17 днів у Києві панував "коричневий" терор. За роки окупації столиці (19 вересня 1941 р. – 6 листопада 1943 р.) нацисти знищили понад 200 000 мирних жителів, понад 100 000 – вивезли на роботи до Німеччини. Значна частина населення була примусово виселена з міста або змушена була втікати від нацистського режиму до інших населених пунктів. Як наслідок, на осінь 1943 року в Києві було зареєстровано лише 180 000 осіб.

Величезних руйнувань зазнала й архітектура міста. Було знищено житлові споруди, підприємства, установи, навчальні та наукові заклади. За підрахунками Державної надзвичайної комісії, Києву було завдано матеріальної шкоди майже 1 000 000 000 крб у цінах 1940 року.

Колосальних утрат зазнав і Київський університет. 5 листопада 1943 року окупанти, залишаючи столицю, підірвали та повністю спалили головний навчальний корпус університету. У руїнах загинула одна зі старовинних будівель Києва, важлива історична архітектурна пам'ятка, що містила величезні культурні цінності, які впродовж століття були джерелом наукового та навчального виховання молоді.

Зруйнований
післявоєнний Київ
(vesti-ukr.com)

Саме в головному корпусі було розташовано управління університету, шість факультетів (юридичний, фізичний, механіко-математичний, біологічний, геолого-географічний, західних мов і літератур) з усіма допоміжними та науковими установами й аудиторним фондом загальною площею у 22 000 кв. м²¹⁹⁶.

Під руїнами загинув архів стародавніх історичних актів, у якому зберігалися унікальні цінності; частину документів нацисти вивезли. Було знищено й університетський архів з усіма його відділами²¹⁹⁷. Повністю загинула університетська бібліотека з фундаментальним і студентським відділами, зокрема й медичний і технічний відділи наукової бібліотеки, що містили державні та частину приватних бібліотек Києва, а також із кабінетами спеціальної літератури восьми факультетів. Лише за наближеними підрахунками, у головному корпусі університету загинули понад 1 300 000 томів із книжкових фондів, серед яких були й унікальні видання²¹⁹⁸.

Зазнали руйнацій і пограбувань 10 музеїв: зоологічний (містив понад 2 000 000 од. експонатів), зоотомічний, анатомічний, ботанічний, загальної геології, палеонтології й історичної геології, мінералогічний, петрографії і корисних копалин, фізики, гербарій²¹⁹⁹.

Зруйновані були й університетські лабораторії: анатомії і гістології, фізіології тварин, зоології хребетних, зоології безхребетних, зоотомії, фізіології рослин, систематики вищих і нижчих рослин, мікробіології, біохімії, технічної хімії, вищого фізичного практикуму, вакуумна, коливальна і хвильова, рентгенівська, електротехнічна, оптична, атомного ядра, мінералогічна, фотолaboratorія. Повністю було вивезено лабораторію фізичної хімії. Кожна з лабораторій до окупації мала середню пропускну здатність 30–60 осіб, була цілковито укомплектована апаратурою, мала підсобну бібліотеку, спеціальні прилади для практичної роботи студентів і наукових співробітників, запас спеціального посуду, реактивів, які могли забезпечити роботу впродовж трьох–чотирьох років²²⁰⁰.

Вигляд
Київського
університету
після звільнення
від нацистської
окупації (1943)

²¹⁹⁶ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 23. Арк. 3.

²¹⁹⁷ Там само. Арк. 1.

²¹⁹⁸ Там само.

²¹⁹⁹ Там само. Арк. 1 зв.

²²⁰⁰ Там само.

Було розгромлено й кабінети для наукових робіт фахівців, наукових співробітників та студентів, які мали спеціальне обладнання та необхідні матеріали: теоретичної механіки, загальної геометрії, нарисної геометрії, експериментальної фонетики, педагогіки та психології, петрографії, кристалографії, мінералогії, фізичної та економічної географії, геодезії, картографії, військових дисциплін, фізкультурний зал із медичним кабінетом, лижна станція, кабінет із відділами важкої і легкої атлетики, фехтування. Усі кабінети мали пропускну здатність 15–100 осіб і були забезпечені всіма необхідними експонатами та зразками²²⁰¹.

Доценту були знищені фізико-математична, столярна, слюсарна, взуттєва, швейна та шліфувальна майстерні з усім обладнанням²²⁰². Зазнали руйнувань і допоміжні заклади. Зокрема, було знищено кіноустановку, сцену, зал святкових засідань, аванс-зал із читальнею, друкарнею, дитячий садочок²²⁰³.

Нацистські окупанти розгромили студентські гуртожитки, майже повністю вивезли обладнання з них, знищили студентську їдальню, склади навчального та господарського обладнання тощо²²⁰⁴.

З ботанічного університетського саду нацисти вивезли частину оранжерейних рослин, ліквідували підсобну апаратуру й інструменти, багато дерев на корені²²⁰⁵. У Канівському біогеографічному заповіднику також зруйнували приміщення, пасіку, польове, лісове та рибне господарство, музейну частину та бібліотеку²²⁰⁶.

Астрономічна обсерваторія, найцінніше обладнання якої евакуювали до Свердловська, продовжувала роботу впродовж усієї війни. У Києві в обсерваторії залишилися деталі установок для спостереження й допоміжне обладнання. Нацисти перетворили її приміщення і подвір'я на казарми. Було розкрадено деталі великого рефлектора, знищено астрофізичну лабораторію та фотолабораторію, механічні майстерні, оптику геліографа та двох малих телескопів, систематичний і зірковий годинники, низку інструментів; вивезено цінні видання з бібліотеки²²⁰⁷.

Уціліли, хоча й зазнали значних пошкоджень, лише два навчальні корпуси – гуманітарний і хімічний. Однак хімічний корпус перебував у вкрай поганому стані. На 50 % уціліло обладнання й апаратура, частково – склади реактивів низки лабораторій: органічної хімії, неорганічної хімії, електрохімії, якісного та кількісного аналізу. Збереглася бібліотека спеціальної хімічної літератури, однак книги іноземними мовами окупанти вивезли.

Отже, за роки війни та період тимчасової нацистської окупації України навчально-матеріальну, наукову й господарську базу Київського університету було майже цілком знищено. Університет втратив найкращі навчальні приміщення, значну частину навчального та наукового устаткування, книжкові фонди, навчальні й наукові кабінети, лабораторії.

²²⁰¹ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 23. Арк. 1 зв.

²²⁰² Там само.

²²⁰³ Там само.

²²⁰⁴ Там само. Арк. 2.

²²⁰⁵ Там само.

²²⁰⁶ Там само. Арк. 2 зв.

²²⁰⁷ Там само. Арк. 2.

Зруйнована
будівля
Київського
університету
(худ. П. Носко,
акварель, 1944)

Після звільнення Києва радянськими військами відразу ж розпочалася підготовча робота до відновлення занять в університеті: добір науково-педагогічних кадрів, реєстрація працівників університету та студентів, матеріально-технічне забезпечення. Передбачалося забезпечити університет власним професорсько-викладацьким складом, а також залучити деяких викладачів з інших вищих закладів освіти Києва. До того ж, великі надії покладали й на реєвакуюцію Київського університету із Кзил-Орди, у якому 100 % професорсько-викладацького складу та 98 % студентів становили евакуйовані з України²²⁰⁸.

²²⁰⁸ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 29. Арк. 4.

Уже до 25 листопада 1943 року в університеті зареєструвалися та стали до роботи 4 член-кореспонденти АН УРСР і заслужені діячі науки, 8 докторів наук, професорів, 12 кандидатів наук, доцентів, 25 старших викладачів і викладачів, 5 наукових працівників, 18 лаборантів, 12 препаративників, 19 бібліотекарів, 42 особи обслуговуючого персоналу²²⁰⁹. У січні 1944 року на обліку перебували вже 428 осіб²²¹⁰.

Відновила роботу Академія наук УРСР.

Прискореними темпами проводилася інвентаризація майна, прибирання приміщень і їхній розподіл між факультетами, поточний ремонт будівель. Було розпочато роботи з відбудовування головного корпусу; наповнювання бібліотеки університету за рахунок так званих безгосподарних книг; обладнання гуртожитків для студентів тощо. У розпорядженні Київського університету були фактично збережені та пристосовані до проведення навчання історико-філологічний і хімічний корпуси (вул. Короленка, 58), будинок НДІ географії (вул. Павловська, 2), Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна з його лабораторіями й оранжереями, будинок Астрономічної обсерваторії з лабораторіями.

23 листопада 1943 року ректор Київського університету О. Русько звернувся до заступника голови РНК УРСР Д. Жили з проханням закріпити за університетом низку будівель для використання їх як навчальних корпусів і житлових приміщень²²¹¹. Уже 30 листопада 1943 року розпорядженням РНК УРСР у користування Київському університетові надавалися приміщення будинків на вул. Короленка, 58, Жертв Революції, 4 а (третій корпус), Басейній, 1 (третій і четвертий поверхи) і на Повітрофлотському шосе, 85²²¹². 20 грудня 1943 року університету було передано садибу № 13/60 на вул. Льва Толстого із житловими будинками й іншими спорудами²²¹³. Постановою РНК УРСР і ЦК КП(б)У від 20 січня 1944 року додатково передано будинки № 60/13 та № 61 (другий і третій поверхи) на вул. Короленка, 3, Обсерваторній, 15 та в Денисівському пров., 15²²¹⁴. Упродовж 1944 року ректорат університету неодноразово звертався до РНК УРСР із проханням розширити його площі шляхом надання у користування додаткових приміщень.

Певною мірою Київський університет був забезпечений і лабораторним обладнанням. Наприклад, наявність лабораторно-навчального обладнання хімічного корпусу, а також НДІ географії, дала можливість почати навчальну роботу

Перше засідання Президії АН УРСР у визволеному Києві 1944 року

²²⁰⁹ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 23. Арк. 10.

²²¹⁰ Там само. Спр. 29. Арк. 5.

²²¹¹ Там само. Спр. 21. Арк. 3-3-зв.

²²¹² Там само. Спр. 20. Арк. 5.

²²¹³ Там само. Спр. 24. Арк. 1.

²²¹⁴ Там само. Спр. 25. Арк. 1.

за всіма спеціальностями хімічного та геолого-географічного факультетів. Збережена частина аудиторного обладнання фізичної лабораторії дозволила організувати нову лабораторію для проведення практичних занять з експериментальної і загальної фізики; обладнання в лабораторіях забезпечувало виконання практичних робіт із фізики студентів першого–другого курсів. Найгостріше постало питання з навчальним і науковим обладнанням біологічного факультету, основна база якого – зоологічний і зоотомічний музеї, а також низка лабораторій – була знищена дощенту, збереглася лише лабораторія вищих рослин з обладнанням, колекціями та гербарієм.

Незважаючи на складні умови, уже 1944 року було відновлено роботу Ботанічного саду ім. акад. О. В. Фоміна. Завдяки працівникам саду вдалося зберегти від знищення унікальні колекції. Особливо важко було взимку, коли для опалення оранжерей працівники на своїх плечах носили з лісу дрова, а коли й цього бракувало, то рубали в парку малоцінні породи. Першими відвідувачами саду стали воїни-визволителі, про що свідчать їхні записи у книзі відгуків: "Група офіцерів II Українського фронту із сімох осіб на чолі з Героєм Радянського Союзу т. Никифоровим оглянула оранжерею та ботанічний сад і висловлює своє захоплення стійкістю співробітників саду, які зберегли цінні рослини від нацистських варварів, за що працівникам саду наше військове спасибі".

Зруйнований
Хрещатик (1943)

У травні 1944 року також відновив діяльність НДІ географії, підпорядкований у науковій роботі Київському університету²²¹⁵. У червні поновив роботу біолого-географічний заповідник університету в Каневі, який був його базою для

²²¹⁵ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 25. Арк. 4, 6.

проведення навчальної і виробничої практик студентів біологічного та географічного факультетів, а також науковою базою для дослідної роботи в галузі біологічних дисциплін, геології і близьких до неї відділів знань (фізична географія, ґрунтознавство тощо)²²¹⁶.

Велася також робота з наповнення бібліотеки університету, здебільшого за рахунок так званих київських безпритульних бібліотек. На початок навчального року її фонд налічував понад 200 000 од. книг. Було обладнано читальню для науковців на 80 місць і для студентів – на 115²²¹⁷.

Усі студентські гуртожитки потребували ремонтних робіт. Ще гіршим було становище з майном та обладнанням. Як наслідок, на початок навчального року Київський університет міг забезпечити гуртожитком 150–200 осіб нового набору, щоправда, без забезпечення м'яким інвентарем²²¹⁸.

Завдяки вжитим заходам було створено мінімальні, але достатні умови для навчання. Відповідно до постанови ЦК КП(б)У та РНК УРСР від 14 грудня 1943 року і наказу заступника наркома освіти УРСР від 24 грудня 1943 року Київський університет поновив свою роботу²²¹⁹. Навчання студентів розпочалося 15 січня 1944 року (лише на історичному факультеті – з 1 лютого)²²²⁰.

Університет відновив свою роботу у складі шести факультетів: фізико-математичного; хімічного (кафедри аналітичної хімії, неорганічної хімії, органічної хімії, фізичної, колоїдної хімії); біологічного (кафедри анатомії, гістології, ембріології людини, ботаніки, дарвінізму, зоології безхребетних, зоології хребетних, нижчих і вищих рослин, фізіології рослин, фізіології тварин); геолого-географічного (1943 р. було відновлено одну кафедру географії, але вже на початку 1944 на її базі утворено кафедри фізичної географії та економічної географії, а дещо згодом – кафедру геодезії та картографії); історичного (кафедри археології, середніх віків, історії народів СРСР, нової історії, стародавньої історії); філологічного з відділами російської та української мов і літератур (кафедри історії російської

Київни відбудовують зруйнований Київ (1943)

²²¹⁶ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 25. Арк. 5.

²²¹⁷ Там само. Спр. 29. Арк. 15.

²²¹⁸ Там само. Спр. 23. Арк. 9-10.

²²¹⁹ Там само. Спр. 21. Арк. 2.

²²²⁰ Там само. Спр. 29. Арк. 1.

літератури, української літератури, російського мовознавства, українського мовознавства) та відділом західних мов і літератур зі спеціальностями англійської, німецької та французької мов²²²¹.

Студенти
на відбудові
Київського
університету
(1943)

Суттєва затримка з початком занять позначилася на навчальному процесі. До того ж, серед студентів університету були групи старого складу та групи, сформовані в січні 1944 року у Києві. Зі старого складу студентів другого-п'ятого курсів до занять 15 січня 1944 року стали 245 осіб: на філологічному факультеті (російському, українському, західному відділах) – 119, фізико-математичному – 13, хімічному – 19, біологічному – 23, геолого-географічному – 25, юридичному – 11, історичному – 35 осіб²²²².

Одночасно здійснювався набір на перші курси 1944/45 навчального року – було передбачено набрати 510 студентів (на філологічний факультет – 90, а на фізико-математичний, історичний, геолого-географічний, юридичний, біологічний, хімічний, західних мов і літератур – по 60 студентів)²²²³. Унаслідок набору, який відбувся упродовж 28 грудня 1943 року – 28 січня 1944 року, до університету були зараховані й стали до навчання з 1 лютого 1944 року 540 студентів першого курсу²²²⁴. Протягом року тривало поновлення студентів, що були демобілізовані з армії чи переведені з інших вищих закладів освіти.

Одним з основних завдань узимку 1944 року – відновлення єдиного навчального процесу з урахуванням пропуску осіннього семестру 1943 року. Отже, університет навчався за так званим перехідним планом: 1943/44 та 1944/45 навчальні

²²²¹ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 20. Спр. 26. Арк. 4.

²²²² Там само. Оп. 5. Спр. 29. Арк. 1.

²²²³ Там само. Спр. 23. Арк. 11, 14.

²²²⁴ Там само. Спр. 29. Арк. 6.

роки було проведено за три семестри. Наступного, 1945/46 навчального року, університет мав перейти до стабільних навчальних планів. У зв'язку із цим частину факультетів було переведено із 5-річного терміну навчання на 4-річний; перші курси всіх факультетів навчалися за стабільними планами, а інші курси – за перехідними. У графіку роботи університету було дозволено зимову сесію закінчити 4 березня 1945 року, державні іспити на географічному факультеті скласти до 1 березня, на філологічному, західних мов і літератур – до 11 серпня 1945 року. У всіх інших випадках навчальних занять, проведення навчальної, виробничої, педагогічної практик графік не порушувався, усі види робіт із практики для всіх груп студентів було виконано. Усі передбачені планом курси, за деякими винятками, були прочитані, значного зниження кількості навчальних годин проти плану не було (із 169 126 год, запланованих на денному навчанні факультетів у 1944/45 навчальному році, було виконано 128 155 год)²²²⁵. Однією із причин була відсутність необхідної кількості викладачів, зокрема не вистачало викладачів на історичному факультеті (історія Стародавнього світу та історія середніх віків); політекономії для всіх факультетів; викладачів військових дисциплін²²²⁶. Також 1944/45 навчального року через зміщення навчальних планів не відбулись захисти дипломів. Їх замінили звичайними курсовими роботами. На державних іспитах замість захисту дипломів складали іспити зі спеціальних дисциплін, які були затверджені відповідно до факультету та спеціальності²²²⁷.

Украї вагома проблема, що постала перед Київським університетом у повоєнний період, – розбудова та кадрове забезпечення структурних підрозділів (факультетів і кафедр).

1945/46 навчальний рік був першим повоєнним роком у житті університету. Після закінчення війни та початку навчального процесу в січні 1944 року перед керівництвом університету стояли важливі завдання: якнайшвидше ліквідувати руйнівні наслідки нацистської окупації; відбудувати навчальні приміщення, лабораторії і кабінети університету; залучити висококваліфіковані науково-педагогічні кадри; створити необхідні житлово-побутові умови для професорсько-викладацького складу й студентства; організувати нормальний навчальний процес і відновити колишню славу Київського університету як одного із провідних закладів освіти країни.

Звернули увагу на нагальні потреби університету й владні органи республіки. Зокрема, постанова Ради Міністрів УРСР "Про надання допомоги Київському державному університету ім. Т. Г. Шевченка в підготовці до нового навчального

Лекція для студентів-біологів Київського університету (1944)

²²²⁵ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 20. Спр. 34. Арк. 10.

²²²⁶ Там само. Оп. 5. Спр. 29. Арк. 1.

²²²⁷ Там само. Спр. 34. Арк. 10.

року" від 10 серпня 1945 року передбачала передавання в користування університету деяких будівель²²²⁸. Однак основний тягар із відбудови рідного університету й надалі залишався на плечах колективу університету. Активна робота з налагодження навчально-матеріальної бази навчального закладу, проведення необхідних ремонтно-відновлювальних робіт надали можливість створити відносно нормальні умови роботи університету.

Значний внесок до відбудови університету зробив перший повоєнний ректор – доктор геолого-мінералогічних наук, професор В. Бондарчук, який змінив на цій посаді О. Руська. Його вміння, знання людей та організаторські здібності дозволили згуртувати професорсько-викладацький колектив, повністю відновити та спрямувати подальший розвиток університету як навчально-наукового центру.

Ректор
Київського
університету
(1945)
Володимир
Бондарчук

Насамперед колектив університету мав розв'язати найскладніше та найважливіше завдання – відбудувати приміщення університету, оскільки на той час Київський університет був забезпечений навчальними приміщеннями не більш як на 20 %. Університет на початок 1944/45 навчального року фактично мав у своєму розпорядженні один корпус. Водночас він розпочинав свою діяльність у цей період у складі 13 факультетів. Автоматично зросла й кількість кафедр – до 81 порівняно з 53 довоєнними. Усе це збільшувало потреби у приміщеннях для навчальної і наукової роботи²²²⁹.

Відновлений
головний корпус
Київського
університету
(1945)

Перед Київським університетом постало завдання пошуку додаткових приміщень. Керівництвом міста було надано в розпорядження університету приміщення

²²²⁸ ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп. 23. Спр. 1650. Арк. 100-101.

²²²⁹ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 34. Арк. 2, 5.

52-ї середньої школи, яке не мало жодного устаткування й було віддалене від головного корпусу. Отже, на початок 1944/45 навчального року навчальна робота розпочиналась у вкрай скрутних умовах. Хімічний і фізичний факультети було розташовано у приміщеннях хімічного корпусу, що суттєво обмежувало можливості для розгортання діяльності обох факультетів. До того ж, відсутність електроенергії унеможлилювала активну практичну науково-дослідну роботу²²³⁰.

У гуманітарному корпусі, 25 % аудиторної площі якого відійшли під бібліотеки, працювали такі факультети: історичний, філологічний, західних мов і літератур, економічний, філософський та міжнародних відносин. Крім цих факультетів, у 26 наявних аудиторіях також проводилися загальні університетські конференції, збори, засідання вченої ради, культурно-масова робота. У навчальному корпусі на вул. Леніна, 52 було розташовано ще чотири факультети, а також Зоологічний музей, кафедри фізичної культури та військової справи²²³¹.

Біологічний факультет змушений був працювати у двох приміщеннях – Ботанічному саду та навчальному корпусі на вул. Леніна, 52. Ці приміщення розташовувалися на відстані 1,5 км, які студенти та викладачі змушені були долати в перервах між заняттями. Приміщення (лабораторії) Ботанічного саду через їхню тісняву й непристосованість впливали на обсяг наукової роботи розміщених тут кафедр дарвінізму, анатомії людини, фізіології тварин²²³².

Будівля гуманітарного корпусу Київського університету (кінець 40-х років)

²²³⁰ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 34. Арк. 2.

²²³¹ Там само. Арк. 2-зв.

²²³² Там само. Арк. 3.

У зв'язку з перенаселеністю, а також відсутністю електроенергії, усі заняття університет змушений був проводити на факультетах за "східчастим" розкладом, що, звісно, шкодило навчально-організаційній роботі.

Водночас поступово відновлювали свою діяльність лабораторії, кабінети та музеї університету. Першими розпочали роботу аудиторії і кабінети на фізичному, біологічному, геологічному, географічному та хімічному факультетах, майно яких вдалося евакуювати. Було придбано й зібрано обладнання Зоологічного музею. Частково відновив роботу кабінет фонетики. Було зібрано Геологічний музей (1736 експонатних одиниць), придбано геологічні карти, література з юридичних та геологічних дисциплін. Поступово накопичувався матеріал історичного та археологічного кабінетів, було зібрано матеріал для формування військового кабінету. Однак останні були законсервовані на складах через відсутність відповідних приміщень без належної систематизації. На основі матеріалів, які збереглися, було відновлено кабінет марксизму-ленізму²²³³.

Поступово відновлювали свою роботу й майстерні університету. Розпочали роботу складовна майстерня в підвальному приміщенні та майстерня з ремонту точних приладів²²³⁴.

Отже, саме відбудова навчальних корпусів стала найнагальнішою потребою. Зокрема, на 1944/45 навчальний рік запланували повністю поновити фасадну частину головного корпусу, побудувати всі стіни, створити перекриття та відновити дах у всьому корпусі. Однак цього року відбудовчий процес здійснювався вкрай повільними темпами. Будівельні організації, які постійно змінювалися, зазвичай обмежували свою діяльність лише вивезенням тих будівельних матеріалів, що вціліли від вибуху та пожежі. Власне лише ліквідували аварійні ділянки і розчистили завали²²³⁵.

Суттєвих позитивних змін у становищі університету не відбулося й наступного 1945/46 навчального року. Практично не здійснювалися відновлювальні роботи. Із загальної вартості робіт у 19 000 000 крб було надано лише 4 000 000 крб²²³⁶. П'ять факультетів (геолого-грунтознавчий, географічний, біологічний, механіко-математичний та юридичний) змушені були працювати у приміщеннях, орендованих у середніх навчальних закладах. Через брак аудиторного фонду навчання проводилося у дві зміни²²³⁷.

Із семи гуманітарних факультетів лише філософський та економічний мали свої навчальні кабінети: політичної економії і психології. Хімічний, геолого-грунтознавчий, біологічний і географічний факультети були мінімально забезпечені лабораторіями. Їхнє обладнання, за винятком хімічного факультету, було застаріле й недостатнє. Наприклад, кафедра фізичної хімії мала для студентських занять лише дві кімнати площею близько 25 кв. м; у розпорядженні кафедри неорганічної хімії

²²³³ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 34. Арк. 4.

²²³⁴ Там само. Арк. 4-зв.

²²³⁵ Там само.

²²³⁶ Там само. Спр. 46. Арк. 1.

²²³⁷ Там само. Арк. 3.

була лише одна лабораторія без підсобних приміщень. Обладнання кафедр хімічного факультету було порівняно кращим, ніж на кафедрах інших факультетів, але й воно вже застаріло та не відповідало потребам наукової і педагогічної роботи. Лабораторії кафедр біологічного факультету були розташовані в непридатних приміщеннях у різних частинах міста. Не маючи власних приміщень на факультеті, кафедри влаштували свою базу в Ботанічному саду, в інститутах АН УРСР. Але через брак достатньої кількості приміщень та обладнання в цьому навчальному році частина наукових робіт студентами виконувалася в лабораторіях АН УРСР²²³⁸.

Складним було становище з лабораторним обладнанням. На біологічному факультеті частково були забезпечені лабораторії: зоології хребетних, зоології безхребетних, фізіології тварин, фізіології рослин, мікробіології, генетики тварин, анатомії та ембріології. Однак кафедри фітопатології, іхтіології, біохімії, ентомології, гідробіології, генетики рослин узагалі не мали власних приміщень і були дуже слабко оснащені дослідною апаратурою та матеріалами. Загалом біологічний факультет був оснащений необхідною для ведення науково-дослідної роботи апаратурою та приладами лише на 25 %²²³⁹.

У дуже складних умовах перебували фізичний і механіко-математичний факультети, матеріальна база яких була розташована в головному корпусі, що був повністю зруйнований окупантами. Лабораторії і кабінети фізичного факультету розміщувалися в непристосованих і занадто тісних приміщеннях хімічного корпусу, що суттєво обмежувало й хімічний факультет. Через відсутність приміщень та обладнання не вдалося розгорнути роботу лабораторії хвиль і коливань, електро-радіотехнічної, рентгенографічної, металографічної лабораторій. Українським було оснащення лабораторій загального фізичного практикуму: механічної, теплової, електричної. Пропускна здатність цих лабораторій була обмежена (одночасно сім-вісім осіб). Лабораторії підвищеного спецпрактикуму, а також лабораторії кафедри електрофізики були лише на стадії формування²²⁴⁰.

У таких самих умовах перебував і механіко-математичний факультет, який через відсутність необхідних приміщень не зміг розгорнути роботу геометричного кабінету та лабораторії для практиків із механіки. Водночас при факультеті було організовано лабораторію для електромодельовання (електроінтегратор), що мала величезне наукове та практичне значення²²⁴¹. Отже, незважаючи на брак приміщень, обладнання, дослідної апаратури і матеріалів, наукова робота почала стрімкий розвиватися.

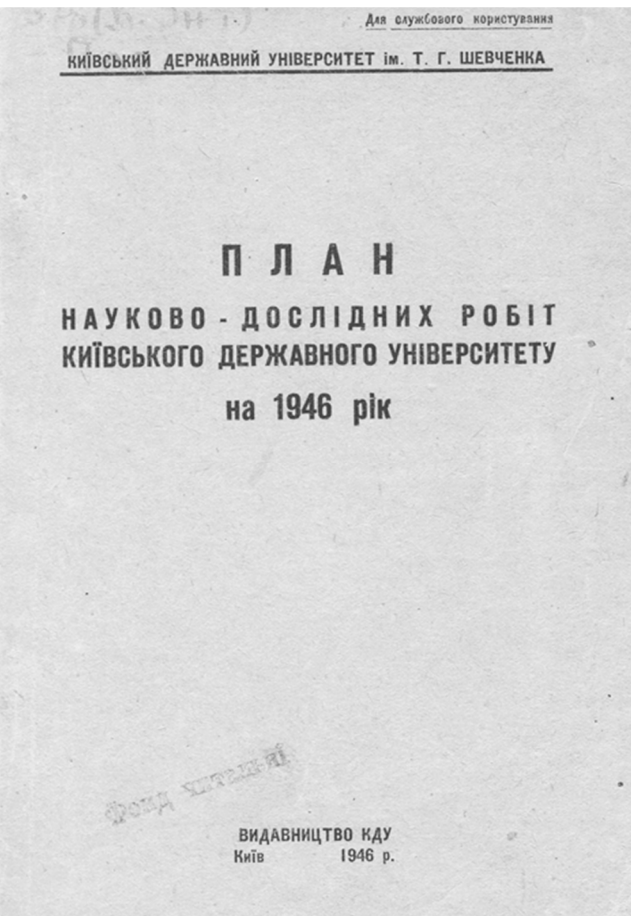
Значно ускладнювало наукову діяльність та навчальний процес для викладачів і студентів становище бібліотеки університету, яка фактично формувалася наново. До 1945/46 навчального року було зібрано близько 400 000 книг. Однак у складі бібліотечного фонду виявилася значна кількість випадкових книг за

²²³⁸ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 34. Арк. 4.

²²³⁹ Там само. Арк. 5.

²²⁴⁰ Там само. Спр. 46. Арк. 5.

²²⁴¹ Там само. Арк. 6.

План науково-дослідних робіт Київського університету на 1946 рік

одночасної відсутності значної кількості вкрай необхідних для роботи видань. Книгосховища були обладнані незадовільно й розміщені в аудиторіях гуманітарного корпусу. Не було також і читального залу. Чотири студентські читальні кімнати та кімната для наукових співробітників розташовувались у вільних від лекційних занять аудиторіях. Бракувало приміщення для роботи аспірантів²²⁴².

Суттєво не поліпшилися умови університету й 1946/47 навчального року. Зруйновані будівлі в запланованому обсязі на 1947 рік відновили лише на 10–12 %. Збільшення контингенту студентів і відсутність належної кількості аудиторій призвели до того, що університет змушений був проводити заняття у три зміни²²⁴³. Потреба університету у приміщеннях, за наближеними розрахунками, становила до 200 нових аудиторій. З огляду на це керівництво наголошувало, що разом із відновленням головного корпусу слід розпочинати будівництво двох нових – фізичного та геологічного²²⁴⁴. Проте дуже важкі умови роботи Київського університету не були враховані Міністерством вищої освіти СРСР. Недостатні асигнування фактично позбавили університет можливості розвивати бібліотеку, не було виділено коштів на меблі, матеріалів для оформлення робочих приміщень. Бракувало будівельних матеріалів для ремонту гуртожитків. Кошти, виділені на обладнання приміщень, не задовольняли навіть найважливіших потреб²²⁴⁵.

Складними були обставини з асигнуванням, що спрямовувалися на відновлення матеріально-технічної бази університету й у 1947/48 навчальному році. Лабораторії і кабінети поповнилися незначною кількістю апаратури та приладів. Через відсутність коштів на придбання навчально-лабораторного обладнання, заявки на яке були надіслані до Міністерства вищої освіти СРСР, Київський університет був змушений відмовитися від частини оснащення²²⁴⁶. Загострилося становище й з аудиторним забезпеченням структурних підрозділів. Жоден із факультетів не мав достатньої для забезпечення навчального процесу кількості аудиторій, лабораторій і кабінетів. Наприклад, студенти філологічного факультету були змушені проводити навчання у приміщеннях трьох міських шкіл у нічну зміну. Були випадки зриву запланованих лекцій через відсутність електроенергії²²⁴⁷.

²²⁴² ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 34. Арк. 6–7.

²²⁴³ Там само. Спр. 57. Арк. 1.

²²⁴⁴ Там само. Арк. 3.

²²⁴⁵ Там само. Арк. 1-зв.

²²⁴⁶ Там само. Спр. 67. Арк. 1 а.

²²⁴⁷ Там само.

Із другого семестру 1948/49 навчального року відновили фасадну частину головного корпусу. І хоча фонд приміщень не забезпечив потреби університету, усе ж з'явилася можливість організувати заняття у дві з половиною зміни²²⁴⁸.

На відміну від попередніх повоєнних років навчально-виробнича база Київського університету поповнилася певною, хоч і незначною, кількістю при-

ладів, установок й апаратури. Це дало можливість дещо активізувати процес формування та діяльності низки лабораторій. Наприклад, на механіко-математичному факультеті лабораторія обчислювальної техніки отримала за цей навчальний рік основного обладнання на суму 80 000 крб. Найважливішою установкою цієї лабораторії був електроінтегратор, сконструйований і побудований силами співробітників університету під керівництвом професора В. Дяченка²²⁴⁹.

Київський університет (1948)

Завдяки гнучкій комунікації електроінтегратора виникла можливість пристосувати його до розв'язання тримірних задач математичної фізики і техніки. У першому півріччі 1949 року на електроінтеграторі було розв'язано просторову задачу потенціалу для технічного завдання "Гідродинамічний удар у циліндричній посудині, наповненій рідиною до довільного рівня". Водночас факультет не мав приміщень для розгортання діяльності лабораторій з аеродинаміки й опору матеріалів, кабінету із загальної механіки та забезпечити їх математичними приладами²²⁵⁰.

Поповнив свою матеріальну базу й фізичний факультет. Зокрема, останній замовив світлосильний спектрограф конструкції Чулановського вартістю 50 000 крб. Недостатньо обладнаною залишалася лабораторія напівпровідників і діелектриків. Через відсутність приміщень не змогли розгорнути діяльність електрорадіолабораторія та лабораторія коливань і хвиль. Загалом факультету було вкрай необхідне для налагодження продуктивного навчального та наукового процесу обладнання на загальну суму 2 000 000 крб²²⁵¹.

На біолого-грунтознавчому факультеті відновили роботу лабораторії кафедри ґрунтознавства. 1948/49 навчального року на обладнання цієї кафедри було витрачено близько 100 000 крб. У додаткових асигнуваннях гостру потребу

²²⁴⁸ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 82. Арк. 3.

²²⁴⁹ Архів Київського університету. Звіт за 1948–1949 навчальний рік. Арк. 3.

²²⁵⁰ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 82. Арк. 4.

²²⁵¹ Там само. Арк. 5.

відчувала лабораторія кафедри фізіології тварин. Для лабораторії новоутвореної кафедри антибіотиків і хімії білка, біохімії рослин задля розгортання продуктивної творчої діяльності також необхідне було сучасне обладнання, електровимірвальні прилади, спеціальна апаратура²²⁵².

Отримав поповнення основним лабораторним обладнанням і геологічний факультет – поляризаційні мікроскопи, рентгенівську установку тощо. Гостро відчувалася потреба у приладах й апаратурі на кафедрі геофізики (бл. 400 000 крб)²²⁵³. Кафедра геодезії географічного факультету також поповнилася теодолітами, арифмометрами й іншими приладами та обладнанням. Однак подальшому розвитку перешкоджала обмеженість в аудиторному фонді²²⁵⁴.

Активно діяли й гуманітарні факультети. На історичному факультеті було розпочато роботи зі створення кабінету історії народів СРСР: складено експозиційні плани, почався добір необхідної літератури тощо²²⁵⁵.

На філологічному факультеті підготували кабінет фонетики. На придбаному магнітофоні було отримано перші цінні записи, підібрано комплект грамплатівок із фонетики, створено фонетичну картотеку (бібліографічну)²²⁵⁶. Однак усе-таки обладнання цього кабінету було досить скромним. Факультет гостро потребував кабінетів мови та літератури²²⁵⁷.

На філософському факультеті розпочав роботу кабінет філософії, що обслуговував студентів, аспірантів і професорсько-викладацький склад університету. На економічному факультеті діяв кабінет політичної економії, що став зразковим в УРСР. Співробітники юридичного факультету завершували роботу над формуванням кабінету криміналістики, однак він не мав найнеобхіднішого обладнання – оптичної і деякої спеціальної апаратури. Також факультет потребував кабінету юридичної літератури²²⁵⁸.

Упродовж 1949/50 навчального року було підбито проміжні підсумки відновлення навчальних приміщень Київського університету.

Однак роботи підрядників "Київжитлобуд", навіть за активної допомоги університетської спільноти, велися дуже повільно. Замість передбачених планом 4 165 кв. м площі було введено в експлуатацію лише 1 680 кв. м²²⁵⁹. Факультети й надалі перебували в надзвичайно складних умовах. Однак колектив університету докладав чималих зусиль для розвитку рідного навчального закладу.

На фізичному факультеті завершувалася робота з обладнання зразкової фізичної лабораторії. Кафедра експериментальної фізики, колектив якої відповідав за обладнання лабораторії, отримала частину необхідних приладів та апаратури²²⁶⁰.

2252 ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 82. Арк. 5–6.

2253 Там само. Арк. 6.

2254 Там само.

2255 Там само. Арк. 6.

2256 Архів Київського університету. Звіт за 1948–1949 навчальний рік. Арк. 3.

2257 ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 82. Арк. 7.

2258 Там само.

2259 Там само. Спр. 99. Арк. 2.

2260 Там само. Арк. 3.

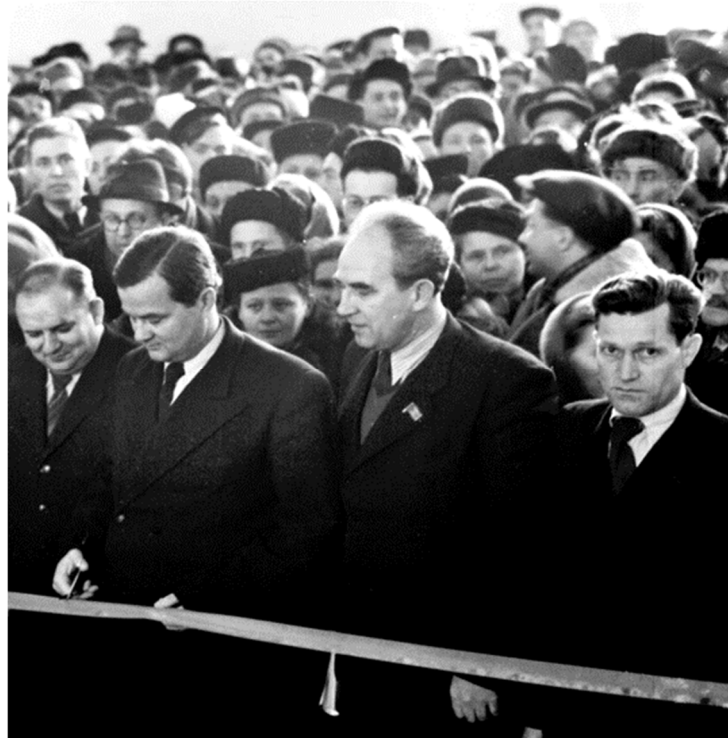
Тут відбувались роботи з монтажу й обладнання основних електричних пристроїв лабораторії технічних методів обчислювання під керівництвом професора В. Дьяченка²²⁶¹. На біологічному факультеті здійснювалося облаштування кафедри антибіотиків, хімії білка та біохімії рослин. Було забезпечено устаткуванням науково-дослідні лабораторії (НДЛ) іхтіології, кафедри дарвінізму та генетики тварин, мічурінський кабінет, кабінет кафедри мікології і фітопатології²²⁶².

Певне матеріально-технічне поповнення отримали також й інші кафедри університету. На геолого-грунтознавчому факультеті завершувалося облаштування лабораторій кафедри геофізичних методів розвідки під керівництвом професора В. Головцина та кафедри геохімії під керівництвом доцента Б. Гаврусевича. Обладнані також були лабораторія паяльної трубки й експериментальної мінералогії, рентгеноструктурна лабораторія та лабораторія електророзвідки²²⁶³. На географічному факультеті кафедри кліматології і гідрології отримали спеціальне обладнання – снігомір, анемометри Фусса, самописець типу "Валдай" тощо. Було також відкрито кабінет гідрології²²⁶⁴. Хімічний факультет отримав електровимірвальні прилади й апаратуру – потенціометр, осцилограф²²⁶⁵.

Упродовж 1950/51 навчального року було завершено відбудову та введено в експлуатацію половину північного крила головного корпусу. Однак для збільшеного контингенту студентства нововведений аудиторний фонд був замалим. Навчання й надалі проводили у три зміни. Зокрема, на третій зміні здобували освіту студенти юридичного факультету²²⁶⁶.

Водночас збільшення виробничої і навчальної площі надало можливість активізувати розбудову структурних підрозділів університету. На кінець навчального року університет уже мав 77 лабораторій, 26 кабінетів, 4 музеї і 4 науково-дослідні установи, організував зразкову оптичну лабораторію, лабораторії атомного практикуму, електронної мікроскопії, електричного практикуму. Нові лабораторії і кабінети було створено на всіх факультетах²²⁶⁷.

Дещо поповнили свій матеріальний та аудиторний фонд факультети університету, наприклад, механіко-математичний факультет отримав достатню кількість

Урочисте відкриття відбудованого головного корпусу Київського університету (1949)

²²⁶¹ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1949–1950 навчального року. Арк. 2.

²²⁶² ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 99. Арк. 3-4.

²²⁶³ Там само. Арк. 4.

²²⁶⁴ Там само.

²²⁶⁵ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1949–1950 навчального року. Арк. 3.

²²⁶⁶ Там само. Звіт за 1-й семестр 1950-1951 навчального року. Арк. 3.

²²⁶⁷ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 116. Арк. 3-5.

обладнання для лабораторії опору матеріалу та кабінету геометрії. Однак через відсутність приміщень вони так і не змогли розгорнути свою роботу. Гостро постала необхідність формування лабораторій аеродинаміки та гідродинаміки²²⁶⁸.

На фізичному факультеті, що отримав вісім кімнат під лабораторії, було організовано зразкову оптичну лабораторію, лабораторії атомного практикуму,

електронної мікроскопії, електричного практикуму. Лабораторії поповнилися новою апаратурою й приладами – електронним мікроскопом, осцилографами, звуковими генераторами, насосами тощо. Експериментальні майстерні факультету отримали нові металорізальні верстати²²⁶⁹.

На географічному факультеті всі шість кабінетів (економгеографії, фізгеографії, гідрології, кліматології, картографії і геоморфології, метеорології) поповнилися спеціальним обладнанням, приладами, інструментами; було виготовлено велику кількість спеціальних карт, картосхем, картодіаграм²²⁷⁰. Хімічний факультет також отримав деякі прилади й апаратуру: колориметри, аналітичні ваги, велику кількість хімічного посуду²²⁷¹.

Лабораторії і кабінети біологічного факультету поповнилися демонстраційним матеріалом (таблицями, макетами, препаратами), апаратурою, наочними посібниками. Було завершено організацію мічурінського кабінету. Однак через відсутність приміщень Зоологічний і Ботанічний музеї були змушені зберігати свої колекції в законсервованому вигляді²²⁷².

На філософському факультеті було завершено роботу з формування філософського кабінету, успішно проводилася робота з обладнання кабінету психологічної літератури. Кабінет криміналістики юридичного факультету суттєво отримав оптичну апаратуру. На філологічному факультеті функціонували два кабінети – фонетики та літератури, які надавали значну допомогу студентам і професорсько-викладацькому складу у справі оволодіння навчальним матеріалом та у проведеної наукової роботи²²⁷³.

Фасад відновленого головного корпусу Київського університету (1949)

²²⁶⁸ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1950–1951 навчального року. Арк. 3.

²²⁶⁹ Там само. Арк. 3-4

²²⁷⁰ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 116. Арк. 5.

²²⁷¹ Там само. Арк. 4.

²²⁷² Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1950–1951 навчального року. Арк. 4.

²²⁷³ Там само. Арк. 4-5.

Упродовж 1951/52 навчального року було завершено відновлювальні роботи в головному корпусі, завдяки чому навчально-виробнича база університету суттєво розширилася: введено в експлуатацію 13 200 кв. м нових площ, що надало можливість сконцентрувати всі факультети, за винятком хімічного, в одному корпусі.

У гуманітарному корпусі розмістили кабінети гуманітарних факультетів (історії СРСР, політичної економії, юридичної літератури, криміналістики), студентську та наукову бібліотеки, читальні зали²²⁷⁴.

Збільшення аудиторного фонду дозволило перейти на навчання у дві зміни. У другу зміну навчалися студенти філологічного, юридичного та механіко-математичного факультетів²²⁷⁵.

Усі факультети отримали нові приміщення під лабораторії і кабінети. За рахунок коштів, що були виділені Київському університету Радою Міністрів СРСР, було придбано значну кількість аудиторних і лабораторних меблів, приладів, апаратури та навчальних посібників²²⁷⁶.

На фізичному факультеті організували лабораторії кафедри загальної фізики. Лабораторії факультету поповнили новою апаратурою та приладами – спектрографом, мікрофотометром, великою кількістю електровимірювальних приладів²²⁷⁷. На хімічному факультеті створили нову лабораторію хімічної технології і технічного аналізу. Кафедри хімічного факультету отримали нові приміщення та розширили лабораторії. На філологічному факультеті організували роботу кабінету російської та української мов і кабінет іноземних мов. Було розпочато роботу з організації кабінету журналістики. На юридичному факультеті запрацювали кабінети кримінального та громадянського права, економічному – кабінет економії і планування народного господарства СРСР, на історичному – кабінет допоміжних історичних наук²²⁷⁸.

1953 року лабораторії і кабінети університету продовжували отримувати нові прилади, апаратуру, навчальні посібники. Однак поступальний розвиток суттєво обмежувала недостатня кількість аудиторного фонду. Зокрема, значна

Вестибюль головного корпусу університету (1952)

²²⁷⁴ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 134. Арк. 4.

²²⁷⁵ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1951–1952 навчального року. Арк. 2.

²²⁷⁶ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 134. Арк. 4.

²²⁷⁷ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1951–1952 навчального року. Арк. 3.

²²⁷⁸ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 155. Арк. 5.

кількість кафедр зовсім не мали своїх приміщень. Наприклад, на історичному факультеті з дев'яти кафедр лише дві (марксизму-ленінізму та історії СРСР) мали власні приміщення. На юридичному факультеті чотири кафедри займали одну маленьку кімнату. Для 13 кафедр філологічного факультету лише 1953 року з'явилася можливість віднайти одну невеличку кімнату. Не було можливості для формування нових, необхідних для університету, лабораторій і кабінетів. Нестача приміщень також відбивалася й на роботі громадських організацій університету²²⁷⁹.

Усе це змушувало керівництво університету звертатися до керівництва України щодо побудови нових корпусів. З огляду на це в затвердженому 1950 року 10-річному плані міського будівництва Києва на 1951–1960 роки було передбачено будівництво шести багатоповерхових будинків. Одним із них мав стати 22-поверховий корпус Київського університету на вул. Січневого повстання загальною площею 193 000 кв. м³²²⁸⁰.

Отже, Київський університет, що зазнав колосальних втрат унаслідок руйнувань під час нацистської окупації, практично впродовж 1943–1952 років відбудував свої корпуси, сформував матеріально-технічну базу лабораторій, кабінетів. У відбудовчих роботах брали активну участь викладачі та студенти університету. Упродовж цього періоду на перешкоді якісному навчальному та науковому процесу стояла катастрофічна відсутність необхідної кількості аудиторного фонду, що змушувало організовувати тризмінне навчання. Однак наполеглива діяльність університетської спільноти надала можливість практично з перших днів організувати навчально-наукову роботу Київського університету.

У складних матеріальних умовах одним із найвагоміших завдань, що постало перед університетом, було відновлення його навчальної роботи. 1944/45 навчальний рік став дуже важливим для розбудови структурних підрозділів університету. Зокрема, з метою забезпечення кваліфікованими кадрами філософів та економістів вищих навчальних закладів, НДІ, республіканських радянських і господарських установ у складі Київського університету було засновано філософський та економічний факультети²²⁸¹. У складі новозаснованого економічного факультету було дві кафедри: історії народного господарства та статистики й політичної економії. Вони діяли до 1947/48 навчального року, коли кафедру історії народного господарства та статистики перейменували в кафедру історії народного господарства²²⁸². Упродовж 1948/49 навчального року на факультеті було утворено ще одну кафедру – економіки та планування народного господарства.

Відповідно до наказу наркома освіти УРСР від 18 жовтня 1944 року, що був виданий на виконання постанови РНК УРСР і ЦК КП(б)У від 7 вересня 1944 року, у складі Київського університету було організовано факультет міжнародних відносин.

²²⁷⁹ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 175. Арк. 4–6.

²²⁸⁰ ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 171. Арк. 34, 72.

²²⁸¹ Там само. Оп. 30. Спр. 88. Арк. 36.

²²⁸² ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 22. Спр. 8. Арк. 1.

Набір студентів 1944 року обмежувався 50 особами – на перший курс; набір на другий курс передбачалося здійснити за рахунок студентів старших курсів університетів України (30 осіб)²²⁸³. За основу навчального процесу було прийнято навчальний план аналогічного факультету Московського державного університету (МДУ) ім. М. В. Ломоносова, до якого було додано окремі дисципліни: українську літературу, історію української літератури, історію України²²⁸⁴. У складі факультету за весь час існувала одна кафедра, яка неодноразово змінювала назву: історії міжнародних відносин і дипломатії – 1945 року, історії міжнародних відносин – 1946/47 навчального року, історії міжнародних відносин і зовнішньої політики СРСР – у 1945–1950 роках, історії міжнародних відносин, зовнішньої політики СРСР і міжнародного права – 1951 року²²⁸⁵.

1 вересня 1944 року геолого-географічний факультет, відповідно до наказу Всесоюзного комітету у справах вищих шкіл (ВКВШ) при РНК СРСР від 5 вересня 1944 року, було розділено на два окремі факультети – геолого-грунтознавчий і географічний. Уже 1944/45 навчального року на геолого-грунтознавчому факультеті діяли 15 кафедр: геології СРСР, геофізики, геохімії, гідрогеології, ґрунтознавства, загальної геології, історичної геології, мінералогії і кристалографії, палеографії, палеонтології, петрографії, радіогеології, економіки мінеральної сировини тощо. Поступово географічний факультет, його мінералогічний і палеонтологічний музеї були оснащені необхідним навчально-лабораторним обладнанням (уже в головному корпусі)²²⁸⁶.

На початку 1944/45 навчального року було реорганізовано фізико-математичний факультет, на основі якого засновано два окремі факультети – фізичний

КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА
вул. Володимирська, № 58
ОГОЛОШУЄ
ПРИЙОМ СТУДЕНТІВ
на ПЕРШИЙ КУРС таких факультетів:

Філологічний — український та російський відділи	Хімічний,
Західних мов та літератур,	Біологічний,
Історичний,	Фізичний,
Юридичний,	Механіко-математичний,
Філософський,	Географічний,
Економічний,	Геології та ґрунтознавства.

Університет готує наукових працівників для вищих навчальних і науково-дослідних закладів, фахівців для промисловості, робітників юстиції, а також викладачів старших класів середньої школи.

Строк навчання на факультетах: фізичному, механіко-математичному, хімічному, біологічному, філософському і геології та ґрунтознавства—5 років, на всіх інших—4 роки.

Для підготовки наукових працівників при університеті є аспірантура. Університету надано право присуджувати наукові ступені доктора і кандидата наук.

До Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка приймаються громадяни віком від 17 до 35 років з середньою освітою, які мають атестат зрілості, закінчили 10 класів повної середньої школи, робітфак, технікум, середню школу освіти дорослих.

Всі вступники, за винятком медалістів 1945 р. і відмінників середньої школи випуску 1944 року, повинні скласти іспити: з української мови та літератури, російської мови і літератури, однієї з іноземних мов (англійська, французька, німецька), а також в залежності від факультету:

- а) на механіко-математичний, геології і ґрунтознавства, фізичний і хімічний — з математики, фізики, хімії;
- б) на історичний, юридичний, географічний, філологічний, західних мов і літератури, філософський — з історії народів СРСР та географії;
- в) на біологічний — з фізики, хімії;
- г) на економічний — з математики, географії, історії народів СРСР.

Заяви про вступ до Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка приймаються з 20-го червня по 31 серпня 1945 року.

До заяви, яка подається на ім'я ректора університету, треба додати:

- 1) розгорнуту біографію, 2) атестат про закінчення середнього учбового закладу (в оригіналі), 3) паспорт (який подається особисто), 4) три фотографії розм. 3x4 с. (без головного убору), 5) довідку про відношення до військового обов'язку.

Вступні іспити провадяться з 1 по 20 вересня 1945 року.

Всі зараховані студентами одержують стипендію, а також забезпечуються ґуртожитком та їдальнею.

Ректор університету
проф. БОНДАРЧУК В. Г.

ВІ 09363. Зам. 1901—1000.

Оголошення про прийом студентів на перші курси університету (1945)

²²⁸³ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 25. Арк. 9–10.

²²⁸⁴ Там само. Оп. 11. Спр. 1. Арк. 1.

²²⁸⁵ Там само. Арк. 11, 15.

²²⁸⁶ Там само. Оп. 10. Спр. 34.

і механіко-математичний²²⁸⁷. Уже на 1944/45 навчальний рік фізичний факультет мав у складі 10 кафедр: експериментальної фізики, загальної фізики, теоретичної фізики, електрофізики, металофізики, оптики, фізики атомного ядра, загальної астрономії, теоретичної астрономії, астрофізики²²⁸⁸. Упродовж усього часу роботи факультету окремі його кафедри змінювали свої назви, а залежно від цього і змінювалися їхні спеціалізація та перелік дисциплін. Наприклад, задля поліпшення навчального процесу з викладання фізики на нефізичних факультетах замість кафедри експериментальної фізики, що існувала до війни, було створено дві самостійні кафедри – експериментальної фізики²²⁸⁹ та загальної фізики²²⁹⁰. До 1951/52 навчального року спеціалізація з фізики напівпровідників і діелектриків існувала при кафедрі експериментальної фізики. Наказом Міністерства вищої освіти СРСР від 19 квітня 1952 року було створено окрему кафедру напівпровідників і діелектриків²²⁹¹. Часто об'єднувалися та й знову роз'єднувалися кафедри теоретичної астрономії й астрофізики. У тому ж, 1952 році, кафедру металофізики було реорганізовано в кафедру рентгенометалофізики²²⁹², а також організовано нову кафедру – молекулярної фізики²²⁹³.

Першокурсники
факультету
міжнародних
відносин.
Праворуч
на передньому
плані В'ячеслав
Квітінський –
організатор
партизанської
бригади
ім. К. Готвальда
в Чехословаччині
(1945)

1943 року в окремий факультет було виділено відділення західних мов. І вже в 1944/45 навчальному році в його складі діяли п'ять кафедр: англійської мови, іноземних (класичних) мов, західноєвропейської літератури, німецької мови, романського мовознавства²²⁹⁴.

²²⁸⁷ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 6. Спр. 702. Арк. 1.

²²⁸⁸ Там само. Оп. 7. Спр. 37. Арк. 6

²²⁸⁹ Там само. Спр. 32. Арк. 1-2.

²²⁹⁰ Там само. Спр. 34. Арк. 1.

²²⁹¹ Там само. Спр. 366. Арк. 1-2.

²²⁹² Там само. Спр. 355. Арк. 1-3.

²²⁹³ Там само. Спр. 343. Арк. 1-2.

²²⁹⁴ Там само. Оп. 25. Спр. 1. Арк. 1-2.

З 1944/45 навчального року у складі юридичного факультету існували чотири кафедри: історії держави та права, кримінального права, теорії держави та права, цивільного права²²⁹⁵. Цього самого навчального року, крім кафедри марксизму-ленінізму, почали діяти ще дві загальноуніверситетські кафедри: військова та фізичного виховання й спорту. Загалом загальноуніверситетські кафедри обслуговували всі без винятку факультети університету (були підпорядковані не факультетам, а безпосередньо навчальній частині університету).

Військову кафедру було організовано відповідно до постанови РНК УРСР від 13 квітня 1944 року. Вона була військово-начальною організацією Радянської армії при цивільному вищому навчальному закладі та готувала зі студентів-чоловіків офіцерів запасу дивізійної артилерії, піхоти та радіотехніків, а зі студенток – медичних сестер запасу²²⁹⁶. У тісному контакті з військовою кафедрою розпочала діяльність кафедра фізичного виховання і спорту.

Упродовж 1944/45 навчального року було проведено деякі організаційні зміни у складі факультетів університету. У зв'язку з розвитком архівної справи виникла потреба в підготовці кваліфікованих кадрів істориків-архівістів. З огляду на це на підставі наказу НКО УРСР від 29 вересня 1944 року у складі історичного факультету було утворено кафедру архівознавства²²⁹⁷.

На філологічному факультеті створили російський та український відділи, а також організували кафедру класичних мов і загального мовознавства.

Цього ж навчального року на біологічному факультеті почали працювати нові кафедри: біохімії, гідробіології, екології тварин і зоогеографії, ентомології, мікробіології, фітопатології. Кафедра нижчих і вищих рослин розділилась на дві окремі кафедри – вищих рослин і нижчих рослин²²⁹⁸. У 1945/46 навчальному році створено кафедру іхтіології і рибництва; кафедру дарвінізму реорганізовано в кафедру генетики тварин і дарвінізму²²⁹⁹.

Унаслідок реорганізаційних змін у першому повоєнному навчальному році Київський університет функціонував у складі 13 факультетів: філософського, історичного, економічного, юридичного, філологічного, факультету західних мов

Галина Вінницька (Мезенцева) за інвентаризацією пам'яток, знайдених під час розкопок Ольвії (1947)

²²⁹⁵ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 23. Спр. 3, 4, 16, 18, 20, 22.

²²⁹⁶ Там само. Оп. 8. Спр. 3. Арк. 1–2.

²²⁹⁷ Там само. Оп. 5. Спр. 27. Арк. 211.

²²⁹⁸ Там само. Оп. 20. Спр. 24, 26, 28, 32, 33, 49.

²²⁹⁹ Там само. Спр. 62, 69.

і літератур, факультету міжнародних відносин, географічного, геолого-грунтознавчого, біологічного, хімічного, фізичного і механіко-математичного.

Протягом 1946/47 навчального року в університеті також відбулися реорганізаційні зміни. Зокрема, 1 січня 1947 року факультет західних мов і літератур було реорганізовано у відділення західноєвропейських мов і літератур філологічного факультету²³⁰⁰. На історичному факультеті було утворено кафедру історії УРСР. Відповідно до наказу Міністерства вищої освіти СРСР від 30 серпня 1947 року кафедру стародавньої історії було ліквідовано й об'єднано з кафедрою середніх віків. Однак уже 1949 року кафедру стародавньої історії було поновлено знову як самостійну²³⁰¹.

На філософському факультеті було створено кафедру історії філософії. Загалом у цей період у складі філософського факультету діяли п'ять кафедр: діалектичного та історичного матеріалізму, історії філософії, логіки, педагогіки, психології²³⁰². Кафедри історії держави і права та теорії держави і права юридичного факультету було об'єднано в одну кафедру теорії та історії держави і права; також з'явилася нова кафедра радянського державного права²³⁰³. На біологічному факультеті в 1946/47 навчальному році кафедру іхтіології і рибництва перейменували на кафедру іхтіології. Також була відкрита нова кафедра генетики та селекції рослин.

Відбулися певні зміни й на механіко-математичному факультеті, який на 1946 рік мав такі кафедри: теорії функцій і математичного аналізу, теоретичної механіки, інтегрування диференціальних рівнянь, геометрії, математичної фізики, теорії пружності й опору матеріалів, теорії ймовірностей та алгебри. Було відкрито лабораторії при кафедрі математичної фізики з напрямом роботи з електромодельовання, при кафедрі теорії пружності – лабораторію нарисної геометрії²³⁰⁴.

Упродовж 1947/48 навчального року на філологічних факультетах дев'яти університетів СРСР, зокрема й у Київському, було створено відділення журналістики, що готували літературних працівників для редакцій газет, журналів тощо. У Київському університеті відкрилася й аспірантура. Крім відділу журналістики, у складі філологічного факультету діяли відділи логіки та психології, а російський відділ було перейменовано на російсько-слов'янський. У зазначеному навчальному році у складі факультету вже існували 13 кафедр: англійської мови, загального мовознавства, західної літератури, історії літератури народів СРСР, історії російської літератури, української літератури, класичної філології, німецької мови, романського мовознавства, слов'янського мовознавства, теорії та практики радянської преси, українського мовознавства, російського мовознавства. Упродовж 1948/49 навчального року кафедру французької мови було об'єднано з кафедрою романського мовознавства; кафедру західної літератури перейменовано на кафедру загальної літератури; кафедру класичних мов – на кафедру

²³⁰⁰ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 26. Спр. 4. Арк. 1-2

²³⁰¹ Там само. Оп. 13. Спр. 76. Арк. 1.

²³⁰² Там само. Оп. 14. Спр. 4. Арк. 5, 10.

²³⁰³ Там само. Оп. 23. Спр. 66, 67.

²³⁰⁴ Там само. Оп. 6. Спр. 53. Арк. 1, 2, 6, 9.

класичної філології; кафедру російського мовознавства – на кафедру російської мови; кафедру українського мовознавства – на кафедру української мови²³⁰⁵.

У складі ж географічного факультету згідно з наказом Міністерства вищої освіти СРСР від 22 червня 1948 року було сформовано три нові кафедри: геоморфології, гідрології, метеорології і кліматології²³⁰⁶. На механіко-математичному факультеті кафедра алгебри та теорії ймовірностей об'єднали з кафедрою математичної фізики і назвали – кафедра математичної фізики та алгебри²³⁰⁷.

У 1948/49 навчальному році відбувалися організаційні зміни, зокрема ліквідовано кафедру радіогеології та економіки мінеральної сировини на географічному факультеті, на біолого-грунтознавчому факультеті організовано кафедру грунтознавства, а кафедру анатомії, гістології, ембріології людини перейменовано на кафедру гістології та ембріології, кафедру фітопатології – на кафедру мікології і фітопатології, кафедру ентомології ліквідовано²³⁰⁸.

Суттєвих змін зазнав історичний факультет. Наказом Міністерства вищої освіти СРСР від 3 червня 1949 року кафедру історії УРСР об'єднано з кафедрою історії народів СРСР. Отже, провідний ВНЗ України залишився без спеціалізованої кафедри історії нашого народу. І лише в 1953/54 навчальному році кафедру історії УРСР було виокремлено зі складу кафедри історії СРСР, вона почала знову функціонувати як самостійна кафедра.

Тривали організаційні зміни й упродовж 1949/50 навчального року²³⁰⁹. Кафедру геофізики було перетворено на кафедру геофізичних методів розвідки корисних копалин. Цього самого навчального року кафедри гідробіології та іхтіології біолого-грунтознавчого факультету об'єднали в одну кафедру – іхтіології і гідробіології²³¹⁰. У складі філологічного факультету було утворено відділ романо-германської і класичної філології, а кафедру загальної літератури – перетворено на кафедру історії зарубіжної літератури. Відділи очолювали заступники декана факультету²³¹¹.

Протягом 1950/51 навчального року на біолого-грунтознавчому факультеті назву кафедри мікробіології було змінено на мікробіології та антибіотиків²³¹². Певні зміни відбулися на економічному факультеті. Кафедру економіки та планування народного господарства перейменували на кафедру економіки та планування народного господарства СРСР, а кафедру історії народного господарства – на кафедру народного господарства СРСР²³¹³.

1952 року відповідно до постанови Ради Міністрів СРСР від 28 грудня 1951 року як спеціальний було створено радіофізичний факультет, що почав готувати фахівців у галузі радіолокації і фізичної електроніки²³¹⁴. На третій і четвертий курси

²³⁰⁵ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 21. Спр. 58, 91.

²³⁰⁶ Там само. Оп. 5. Спр. 83. Арк. 8.

²³⁰⁷ Там само. Оп. 6. Спр. 130. Арк. 1-7.

²³⁰⁸ Там само. Оп. 20. Спр. 95, 113, 199.

²³⁰⁹ Там само. Оп. 19. Спр. 18. Арк. 1.

²³¹⁰ Там само. Спр. 24. Арк. 1-3.

²³¹¹ Там само. Оп. 21. Спр. 96. Арк. 2.

²³¹² Там само. Оп. 20. Спр. 294. Арк. 1-2.

²³¹³ Там само. Оп. 22. Спр. 18. Арк. 2.

²³¹⁴ ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 1571. Арк. 7.

факультету було зараховано 175 студентів²³¹⁵. За короткий час факультет не лише підготував для країни фахівців у галузі електроніки, радіофізики та фізики напівпровідників, а й розгорнув активну наукову діяльність²³¹⁶.

Водночас згідно з наказом Міністерства вищої освіти СРСР від 10 січня 1952 року факультет міжнародних відносин було об'єднано з історичним факультетом на правах відділення²³¹⁷. Навколо проблеми існування цього факультету як окремого навчального та наукового підрозділу університету серед керівництва УРСР розгорілася гостра дискусія. Зокрема, міністр закордонних справ УРСР А. Барановський стверджував, що рішення про ліквідацію факультету міжнародних відносин було помилковим і не відповідало потребам республіки. Він наголошував, що впродовж своєї діяльності факультет підготував 106 фахівців-міжнародників, які мали достатній рівень підготовки для роботи у сфері міжнародних відносин і зовнішньої політики СРСР у різноманітних республіканських організаціях і закладах України²³¹⁸. А тому нецільове використання випускників факультету, на його думку, не мало відношення до роботи факультету. За прямим призначенням працювала лише незначна частина фахівців-міжнародників, які здобували освіту у стінах університету: шість осіб було направлено на роботу до Міністерства закордонних справ УРСР; по сім – до Українського товариства культурних зв'язків із закордоном та на керівну партійну й комсомольську роботу з питань міжнародних відносин; три – працювали штатними лекторами-міжнародниками. Переважну ж більшість випускників було направлено до аспірантури та на викладацьку роботу не за фахом²³¹⁹. Однак у цей період гостру потребу у фахівцях мали Міністерство закордонних справ УРСР, Українське товариство культурних зв'язків із закордоном, Товариство із розповсюдження політичних і наукових знань, Комітет у справах культурно-просвітницьких закладів і ціла низка інших організацій. Загалом потреба України у фахівцях-міжнародниках становила щонайменше 131 особу²³²⁰. На закиди щодо відсутності належних педагогічних кадрів у розпорядженні університету А. Барановський зауважував, що 1952 року ціла група випускників факультету попередніх років завершила навчання в аспірантурі АН УРСР та Київського університету, і факультет уперше отримав можливість залучити до роботи власні кваліфіковані кадри викладачів з усіх основних дисциплін міжнародного циклу²³²¹. Однак звернення міністра закордонних справ УРСР не знайшло підтримки серед партійного керівництва республіки, і факультет було реорганізовано²³²². У зв'язку із цим із 1952/53 навчального року у складі історичного факультету з'явилася ще одна кафедра – міжнародних відносин і зовнішньої політики СРСР, перейменована 1954 року на кафедру міжнародних відносин²³²³.

²³¹⁵ ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 1571. Арк. 9–10.

²³¹⁶ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 18. Спр. 1. Арк. 1–2.

²³¹⁷ Там само. Оп. 11. Спр. 63. Арк. 1.

²³¹⁸ ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 1571. Арк. 99.

²³¹⁹ Там само. Арк. 96, 99.

²³²⁰ Там само. Спр. 1572. Арк. 102, 104.

²³²¹ Там само. Спр. 1571. Арк. 105.

²³²² Там само. Арк. 96–97.

²³²³ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 13. Спр. 370. Арк. 5.

На фізичному факультеті у квітні 1952 року було створено кафедру напівпровідників і діелектриків²³²⁴. Кафедру металофізики реорганізували на кафедрі рентгенометалофізики²³²⁵. Цього самого року з'явилася нова кафедра – молекулярної фізики²³²⁶. Кафедри фізичної і колоїдної хімії хімічного факультету як самостійні було ліквідовано, на їхній базі з 1952/53 навчального року стала функціонувати кафедра фізикоколоїдної хімії²³²⁷. Цього року кафедру геохімії географічного факультету об'єднали з кафедрою мінералогії і кристалографії та отримали кафедру мінералогії та геохімії.

Важливою подією для університету стало формування факультету журналістики. Для подальшого поліпшення справи підготовки кадрів працівників радянської преси наказом Міністерства культури СРСР від 30 липня 1953 року відділення журналістики філологічного факультету було перетворено на факультет журналістики у складі двох кафедр: історії журналістики, теорії і практики партійної і радянської преси. Кількість прийому студентів на перший курс становила 100 осіб²³²⁸. До новоствореного факультету університету влилися студенти третіх-п'ятих курсів відділення журналістики Харківського державного університету ім. О. М. Горького (157 осіб)²³²⁹.

Отже, Київський університет у дуже складних умовах повоєнної відбудови спромігся відновити свій науковий і навчальний потенціал і знову стати провідним ВНЗ України. Основний тягар із відновлення потужності університету було покладено на професорсько-викладацький та адміністративно-технічний персонал. Нагальною постала проблема забезпечення навчального процесу викладацькими кадрами.

З початку відновлення навчального процесу в січні 1944 року в університеті існували 80 кафедр. Очолили кафедри провідні вчені, серед яких 12 дійсних членів АН УРСР. Щоправда через відсутність кандидатур не вдалося замінити керівництво кафедр історії філософії, історії народного господарства, історії міжнародних відносин, романського мовознавства, англійського мовознавства, стародавньої історії²³³⁰. Не повністю було укомплектовано деякі кафедри й викладачами, часто за відсутності фахівців вузького спрямування та інколи через відсутність можливості забезпечити їх житлом у Києві. Наприклад, 1944/45 навчального року через відсутність фахівців не викладали такі дисципліни: етнографію – на другому і третьому курсах, нову історію країн Сходу – на третьому курсі, історію західних і південних слов'ян – на третьому курсі, польську мову – на четвертому курсі історичного факультету; літератури народів СРСР – на четвертому курсі філологічного факультету; історію техніки – на першому курсі економічного факультету;

²³²⁴ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 7. Спр. 366. Арк. 1-2.

²³²⁵ Там само. Спр. 355. Арк. 1-3.

²³²⁶ Там само. Спр. 343. Арк. 1-2.

²³²⁷ Там само. Оп. 15. Спр. 289. Арк. 3.

²³²⁸ Там само. Оп. 17. Спр. 1. Арк. 1-6.

²³²⁹ ЦДАГОУ. Ф. 1. Спр. 24. Оп. 24. Спр. 1945. Арк. 144-146.

²³³⁰ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 34. Арк. 5.

історію міжнародних відносин у середні віки та огляд міжнародних подій – першому і другому курсах факультету міжнародних відносин; адміністративне право – на другому курсі, загальне та колгоспне право – на четвертому курсі й міжнародне приватне право – на четвертому курсі юридичного факультету; аеромеханіку, гідравліку – на четвертому курсі механіко-математичного факультету²³³¹.

Відсутність фахівців викликала необхідність залучення викладачів для роботи за сумісництвом. Цей процес мав неоднозначні наслідки. Зокрема, за сумісництвом працювали академіки О. Палладін (біохімія), О. Білецький (російська література), Б. Чернишов (геологія), О. Динник (опір матеріалів), член-кореспондент Л. Славін (археологія) та ін.²³³². Вони керували кафедрами та допомагали університету: надавали для занять студентів свої академічні лабораторії, кабінети, бібліотеки, наукові колекції, організовували практику, експедиції. Усе це збагачувало неоціненним досвідом не лише студентів, але й молодших колег, сприяло налагодженню тісніших творчих контактів з іншими науковими центрами України²³³³. Робота ж деяких сумісників, навпаки, створювала певні об'єктивні та суб'єктивні проблеми через часті від'їзди у відрядження, виконання термінових завдань за основним місцем роботи, пасивне ставлення до потреб університету, що призводило до порушення навчального процесу²³³⁴.

Повністю сформувати власний педагогічний склад університету перешкоджали низька заробітна платня, відсутність квартирної фонду, що обмежувало можливості залучення до лав професорсько-викладацького складу на постійній основі нових науковців.

Значні зусилля щодо поліпшення матеріального становища співробітників Київського університету докладав його ректор професор В. Бондарчук. Складне матеріальне становище, у якому перебували викладачі університету, змусило його 1944 року звернутися до голови РНК УРСР М. Хрущова та голови ВКВШ при РНК СРСР. В. Бондарчук зауважував, що заробітна плата професорсько-викладацького складу, особливо наукових співробітників дослідних закладів університету (Інституту географії, Ботанічного саду, Канівського біогеографічного заповідника, Астрономічної обсерваторії) була набагато нижчою від зарплати робітників, які обіймали аналогічні посади в системах інших наркоматів. А тому він просив урівняти ставки професорсько-викладацького складу, допоміжного персоналу та наукових співробітників зі ставками ВНЗ, що входили до складу ВКВШ²³³⁵.

Постійні та наполегливі прохання керівництва змусили владні органи республіки звернути увагу на нагальні потреби колективу університету. На виконання постанови РНК СРСР від 6 березня 1946 року "Про підвищення окладів працівникам науки і про поліпшення їхніх матеріальних умов" було видано наказ ВКВШ при РНК СРСР від 9 березня 1946 року, за яким із 1 квітня 1946 року було

²³³¹ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 34. Арк. 5-зв.

²³³² Там само. Арк. 6.

²³³³ Там само.

²³³⁴ Там само. Арк. 6-зв.

²³³⁵ Там само. Спр. 31. Арк. 3–3-зв.

підвищено на 50 % посадові оклади старших викладачів, викладачів, асистентів вищих навчальних закладів і молодших наукових співробітників науково-дослідних установ, які не мали вченого ступеня або наукового звання.

Наполеглива організаторська діяльність керівництва університету дала можливість сформувати та стабілізувати науково-педагогічний склад навчального закладу. Вирішальним став 1945/46 навчальний рік, коли відповідно до затвердженого штатного розкладу на 86 кафедрах було встановлено 412 професорських, доцентських, викладацьких й асистентських посад. Заміщення штатних посад у перший рік поновлення діяльності університету було нелегкою справою. На початку першого семестру вакантними залишалися 25 професорських і 46 доцентських посад. У другому семестрі професорсько-викладацький склад університету поповнився за рахунок кваліфікованих працівників і викладачів, що були демобілізовані з лав Червоної армії, які раніше працювали тут. А вже на кінець навчального року в університеті працювали 16 дійсних членів і 14 член-кореспондентів АН УРСР, 62 доктори наук, 115 кандидатів наук; 4 викладачі захистили докторські та 33 – кандидатські дисертації; 5 працівників здобули вчене звання професора і 33 – учене звання доцента²³³⁶. Це внесло суттєві зміни до якісного складу професорсько-викладацького колективу. Подібне співвідношення з незначними змінами існувало аж до 1952/53 навчального року²³³⁷.

Отже, було відновлено професорсько-викладацький і науковий склад університету. Практично з перших днів роботи викладачі поновили навчальний процес, збагатили науку новими дослідженнями та розробками. Завдяки наполегливій праці співробітників і за складної матеріально-технічної ситуації Київський університет зумів у дуже стислі терміни відновити славу потужного навчального та наукового центру.

У складних умовах змушені були навчатися і перші повоєнні студенти університету: нестача аудиторного фонду, належної навчальної літератури, важкі умови проживання в гуртожитках, необхідність опановувати дисципліни у дві, а то й у три зміни – усе це було характерним для перших повоєнних років. Однак, незважаючи на ці чинники, уже 1944/45 навчального року достроково відбувся випуск студентів п'ятого курсу факультетів, яких було переведено на 4-річний термін навчання. Відбувся достроковий випуск 116 студентів на чотирьох факультетах: філологічному – 62 особи, історичному – 25, західних мов – 20, географічному – 9 осіб. Звичайним був випуск на 10 факультетах (217 осіб): філологічному – 59, історичному – 41, західних мов – 24, географічному – 23, юридичному – 26, хімічному – 17, геологічному – 5, біологічному – 15, фізичному – 3, механіко-математичному – 4 особи²³³⁸.

На початок 1945/46 навчального року було повністю укомплектовано перші курси всіх 13 факультетів. У порядку відновлення демобілізованих на початку першого семестру було прийнято на старші курси 350 студентів²³³⁹. На початок

²³³⁶ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 46. Арк. 8-16.

²³³⁷ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1952–1953 навчального року. Арк. 4-12.

²³³⁸ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 34. Арк. 19-зв.

²³³⁹ Там само. Спр. 46. Арк. 17.

Повоєнні студенти

навчального року до навчання стали на всіх факультетах 2784 студенти. Упродовж року прибули у порядку відновлення після демобілізації з Червоної армії ще 592 студенти. Поступово, до кінця 1945/46 навчального року, в університеті освіту здобували 3002 студенти²³⁴⁰. Із 329 випусників (випускні іспити були лише на восьми факультетах) склали державні іспити та захистили дипломні роботи 301 особа, серед яких: істориків – 87, філологів-західників – 72, юристів – 49, механіків та математиків – 18, географів – 26, хіміків – 16, геологів – 10, біологів – 23 особи. Усі випусники університету були розподілені Міністерством вищої освіти УРСР й отримали роботу²³⁴¹.

Незважаючи на повільне будівництво навчальних корпусів університету та нестачу навчальної і наукової матеріальної бази, спостерігалася тенденція до поступового зростання кількості студентства, активізації їхньої наукової діяльності, поліпшення навчального процесу. Зокрема, упродовж 1946/47 навчального року до навчання стали на всіх факультетах 3839 студентів²³⁴². За результатами навчання 1946/47 навчального року двоє студентів отримували стипендію ім. К. Ушинського, двоє – стипендію ім. Лесі Українки й один студент – стипендію ім. Комуністичної спілки молоді тощо²³⁴³.

Упродовж 1947/48 навчального року загальна кількість студентів університету становила 3582 особи²³⁴⁴, серед яких на філологічному факультеті – 1214 студентів, історичному – 416, юридичному – 312, геологічному – 255, філософському – 231, біологічному – 212, фізичному – 188, хімічному – 187, географічному – 167, економічному – 164, механіко-математичному – 121, на міжнародних відносин – 115 студентів²³⁴⁵. Після завершення навчального року Київський університет підготував державі ще 220 молодих фахівців із різних галузей²³⁴⁶.

Протягом 1948/49 навчального року в університеті навчалися 3676 студентів, серед яких на філологічному факультеті – 1205 осіб, історичному – 371, юридичному – 364, філософському – 318, біологічному – 256, фізичному – 245, геологічному – 211, хімічному – 164, географічному – 155, економічному – 152,

²³⁴⁰ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 34. Арк. 18.

²³⁴¹ Там само. Арк. 20.

²³⁴² Там само. Спр. 57. Арк. 11.

²³⁴³ Там само. Спр. 57. Арк. 143-144.

²³⁴⁴ Там само. Спр. 67. Арк. 9.

²³⁴⁵ Там само. Арк. 10.

²³⁴⁶ Там само. Арк. 8.

механіко-математичному – 141, міжнародних відносин – 94 особи²³⁴⁷. Закінчили навчання в університеті 730 осіб²³⁴⁸.

У 1949/50 навчальному році університет став рідною домівкою для 3831 студента²³⁴⁹. 1122 із них здобували освіту на філологічному факультеті, 458 – юридичному, 397 – філософському, 323 – історичному, 287 – біологічному, 271 – фізичному, 209 – геологічному, 165 – хімічному, 164 – механіко-математичному, 154 – географічному, 120 – міжнародних відносин, 117 осіб – на економічному²³⁵⁰. Завершили навчання й отримали дипломи фахівців 801 випускник Київського університету: 250 філологів, 127 істориків, 66 юристів, 55 геологів, 54 економісти, 48 біологів, 45 фізиків, 38 географів, 35 філософів, 34 хіміки, 27 математиків і механіків, 22 міжнародники²³⁵¹.

Упродовж 1950/51 навчального року студентський колектив університету нараховував 4010 осіб. Відповідно на факультетах навчалися: філологічному – 1087 студентів, юридичному – 546, філософському – 431, історичному – 319, фізичному – 314, біологічному – 313, геологічному – 240, механіко-математичному – 179, хімічному – 176, міжнародних відносин – 144, географічному – 143, економічному – 118 студентів²³⁵². За результатами навчання дипломи про вищу освіту отримали 299 філологів, 97 істориків, 82 біологи, 65 юристів, 62 геологи, 53 філософи, 49 географів, 46 фізиків, 41 хімік, 31 економіст, 25 механіків і математиків, 22 міжнародники²³⁵³.

Протягом 1951/52 навчального року освіту в університеті здобували 4365 студентів: на філологічному – 1 103, юридичному – 530, фізичному – 495, філософському – 384, біологічному – 374, історичному – 330, геологічному – 302, механіко-математичному – 228, географічному – 178, хімічному – 172, міжнародних відносин – 169 й економічному – 130²³⁵⁴. Диплом про здобуття вищої освіти отримали 922 молоді фахівці: 313 філологів, 104 юристи, 97 філософів, 78 істориків, 57 геологів, 56 біологів, 51 хімік, 46 фізиків, 40 математиків і механіків, 29 географів, 29 економістів, 22 міжнародники²³⁵⁵.

Упродовж 1952/53 навчального року в університеті навчалися 4559 студентів: на філологічному факультеті – 1119 осіб, фізичному – 512, юридичному – 469, біолого-грунтознавчому – 398, геологічному – 395, історичному – 348, механіко-математичному – 329, філософському – 306, економічному – 207, хімічному – 202, на географічному – 197 осіб²³⁵⁶. Диплом про вищу освіту отримали випускники філологічного (195 осіб), юридичного (121), філософського (107), радіофізичного (76),

²³⁴⁷ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 82. Арк. 13.

²³⁴⁸ Там само. Арк. 12.

²³⁴⁹ Там само. Спр. 99. Арк. 14.

²³⁵⁰ Там само.

²³⁵¹ Там само. Арк. 13.

²³⁵² Там само. Спр. 116. Арк. 15-20.

²³⁵³ Там само. Арк. 12-14.

²³⁵⁴ Там само. Спр. 134. Арк. 11-12.

²³⁵⁵ Там само. Арк. 9.

²³⁵⁶ Там само. Спр. 155. Арк. 15-17.

історичного (72), біолого-грунтознавчого (65), фізичного (45), геологічного (36), механіко-математичного (35), географічного (32), економічного (30), міжнародних відносин (21) та хімічного (19 осіб) факультетів²³⁵⁷.

На початок 1953/54 навчального року в Київському університеті навчалися 5896 студентів на 13 факультетах за 74 спеціальностями. Наприклад, на філологічному факультеті здобували освіту 1149 осіб на відділах: українському – 298, логіки та психології – 118, романо-германському – 304 (зокрема: в англійській групі – 96, французькій – 39, німецькій – 68, іспанській – 92, латино-французькій групі – 9); класичної філології – 48, слов'янському – 81 (у чеській групі – 44, у польській – 37). На історичному факультеті освіту здобували 573 особи на відділах: міжнародних відносин – 135, історії СРСР – 82, марксизму-ленінізму – 60, історії УРСР – 32, археології – 31, історико-архівному – 28, нової історії – 25. На юридичному факультеті навчалися 536 студентів за спеціальностями: кримінального права – 125, державного права – 111, цивільного права – 60. На геологічному факультеті освіту здобували 489 студентів за спеціальностями: геологи – 123, геофізики – 84, геохіміки – 51, петрографи – 42, гідрологи – 36, палеонтологи – 34, геологи газонафти – 31, мінералоги – 31, сейсмозв'язники – 23, електророзвідники – 18, дослідники корисних копалин – 11, радіометристи – 5. На механіко-математичному факультеті навчалися 460 студентів за спеціальностями: математики – 59, механіки – 28, теорії пружності – 21, геометрії – 17, загальної механіки – 16, теорії ймовірностей – 11, математичної фізики – 10, функціонального аналізу – 9, гідроаеромеханіки – 5. На біолого-грунтознавчому факультеті навчалися 485 студентів – майбутніх фахівців у галузях: ґрунтознавства – 98, мікробіології та антибіотиків – 40, дарвінізму – 39, фізіології – 38, біології – 37, систематики вищих рослин – 30, іхтіології – 27, фізіології рослин – 26, біохімії – 25, зоології безхребетних – 24, систематики нижчих рослин – 24, фізіології тварин – 21, зоології хребетних – 18, гістології – 15, нервової діяльності – 13, ґрунтознавства – 10. На факультеті журналістики в цей період вчилися 460 студентів. На географічному факультеті навчалися 365 студентів: майбутні економ-географи – 37, геоморфологи – 36, фізико-географи – 32, картографи – 32, гідрологи – 30, кліматологи – 30. На філософському факультеті здобували освіту 350 студентів, які навчалися на відділеннях філософії (165) та психології (91). На фізичному факультеті навчалися 347 студентів, які спеціалізувалися в галузях: напівпровідників – 48, рентгенометалофізики – 44, оптики – 34, теоретичної фізики – 25, молекулярної фізики – 24, астрономії – 21, астрофізики – 7. На економічному факультеті здобували освіту 289 студентів за напрямками: політекономія – 54, економіка підприємств – 42, економіка сільського господарства – 32. На хімічному факультеті навчалися 245 студентів, які мали стати фахівцями за напрямками: хіміки-аналітики – 26, хіміки-неорганіки – 25, хіміки-органіки – 24, фізико-хіміки – 23²³⁵⁸.

²³⁵⁷ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 82. Арк. 13.

²³⁵⁸ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1953–1954 навчального року. Арк. 140-148.

Отже, студентство, незважаючи на складні умови для навчання – нестачу необхідної навчальної літератури, лабораторій, аудиторного фонду, складні умови проживання та навчання тощо, якісно опанувало навчальний курс, активно займалося науковою діяльністю, відновлюючи славу Київського університету як потужного навчального центру для підготовки висококваліфікованих фахівців у різних галузях науки.

Після визволення Києва від нацистських окупантів університет відразу ж відновив аспірантуру та розпочав роботу з аспірантами старших курсів, які повернулися до навчання, й аспірантами першого курсу нового набору. На 1944/45 навчальний рік Наркомпрос УРСР затвердив для Київського університету план набору на перший курс аспірантури (50 вакансій) за різними спеціальностями. Однак фактично було заміщено лише 33 вакансії²³⁵⁹. Загалом же на серпень 1945 року в аспірантурі навчалось 69 аспірантів за 24 спеціальностями, з них: 36 аспірантів першого року навчання, 20 – другого і 13 – третього року навчання²³⁶⁰.

Суттєво ускладнювали процес навчання нестача належного матеріально-технічного забезпечення науково-дослідного процесу, аудиторного фонду, літератури, украй скрутне матеріальне становище. За таких обставин нагальною стала проблема наукових відряджень аспірантів до інших наукових центрів для роботи в бібліотеках та архівних установах. Проте через відсутність належного фінансування з боку держави й ця діяльність унеможлиблювалася. Наприклад, 1945 року Наркомпрос УРСР виділив для наукових відряджень лише 10 000 крб, які було використано вже в першому півріччі²³⁶¹.

Показовим щодо матеріально-технічного забезпечення навчання аспірантів був виступ доктора історичних наук, професора А. Введенського на засіданні з питань історії України, що відбулося при відділі пропаганди й агітації ЦК КП(б)У. Він зауважував, що через відсутність аудиторного фонду був змушений проводити заняття з аспірантами в себе вдома. Науковець зазначав, що його молодим колегам дуже складно отримати доступ і до необхідної літератури, оскільки бібліотека університету перебувала у стадії відновлення та формування, а бібліотека АН УРСР досить часто змушена була відмовляти в задоволенні літературних потреб аспірантів²³⁶². Однак, незважаючи на складнощі, аспіранти університету вже в перший повоєнний рік зуміли підготувати до захисту шість дисертаційних досліджень.

Проте поступово кількість аспірантів збільшувалася, їхня робота здійснювалася відповідно до процесу відбудови та налагодження роботи самого навчального закладу. На 1 липня 1946 року в університеті навчалось вже 113 аспірантів із відривом від виробництва та 12 – без відриву²³⁶³. Надалі кількість аспірантів постійно зростала, поліпшувалася система їхньої підготовки, розширювався діапазон спеціалізацій.

²³⁵⁹ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 34. Арк. 20.

²³⁶⁰ Там само. Арк. 21.

²³⁶¹ Там само.

²³⁶² ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 23. Спр. 1652. Арк. 5-11.

²³⁶³ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 46. Арк. 115.

Зокрема, на 1952/53 навчальний рік в аспірантурі університету навчалися 337 особи за 84 спеціальностями: історія КПРС – 38, діалектичний та історичний матеріалізм – 20, марксистсько-ленінська естетика – 6, історія філософії – 5, логіка – 4, психологія – 7, історія СРСР – 3, історія УРСР – 3, політична економія – 14, історія економічної думки – 2, статистика – 2, історія народного господарства – 8, економіка соціалістичної промисловості – 4, економіка соціалістичного господарства – 1,

Зал для наукових робіт Київського університету (1945)

кримінальне право – 2, цивільне право – 6, теорія держави і права й історія – 3, українська мова – 10, українська література – 9, російська мова – 11, російська література – 15, журналістика – 7, зарубіжна література – 6, слов'янська філологія – 4, англійська мова – 6, загальне мовознавство – 6, оптика – 6, астрономія і астрофізика – 5, електрофізика – 4, експериментальна фізика – 7, теоретична фізика – 3, молекулярна фізика – 5, металофізика – 2, аналітична хімія – 3, геофізичні

методи розвідки – 7, історична геологія – 2, історія міжнародних відносин – 7, мінералогія – 2, загальна геологія – 5, геоморфологія – 5, фізична географія – 2, кліматологія – 1, картографія – 1, гідрологія суходолу і моря – 2, метеорологія – 1, мікробіологія і антибіотики – 5, фізіологія рослин – 1, фізіологія тварин і людини – 6, іхтіологія – 2, нижчі рослини – 1, зоологія безхребетних – 1, зоологія хребетних – 1, генетика рослин – 2, генетика тварин – 4, біохімія тварин – 2, ґрунтознавство – 2, нелінійна механіка – 1, теорія ймовірностей – 3, теорія пружності і пластичності – 2, археологія – 2, земельне і колгоспне право – 2, мікологія – 1, фольклор – 1, фізхімія – 1, органічна хімія – 2, неорганічна хімія – 2, історія біології – 1, гістологія і ембріологія – 1, гідробіологія – 1, математична фізика – 1, інтегральні і диференціальні рівняння – 2, теоретична механіка – 2, палеонтологія – 2, німецька мова – 3, дарвінізм – 1, геометрія і топологія – 1, спелеологія – 1, біохімія рослин – 3, математика – 3, нова історія – 2, історія середніх віків – 1, історія країн Сходу – 1, латинська мова – 1. Також в університеті діяла аспірантура без відриву від виробництва, де навчалися 43 особи²³⁶⁴.

Якісною була й робота самих аспірантів. За даними на 1952/53 навчальний рік зі 106 аспірантів захистили та подали до захисту дисертації 75 осіб²³⁶⁵. Аспіранти брали активну участь у науково-дослідній, педагогічній і методичній роботі кафедр. Наукові дослідження були тісно пов'язані з виконанням кафедрами тематичних планів²³⁶⁶.

²³⁶⁴ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 155. Арк. 195-199.

²³⁶⁵ Там само. Арк. 199.

²³⁶⁶ Там само. Арк. 200.

При Київському університеті працював постійний консультативний пункт для складання кандидатського мінімуму, до якого на 1952/53 навчальний рік було прикріплено понад 1500 працівників вищих навчальних та інших закладів й установ²³⁶⁷.

Отже, Київський університет поступово відновив систему підготовки наукових і викладацьких кадрів для наукових установ і навчальних закладів України. Під керівництвом професорсько-викладацького складу університету було підготовлено та захищено низку дисертаційних робіт, які збагатили вітчизняну науку.

Професорсько-викладацький і науковий склад університету не лише високоякісно проводив навчальний процес, а й відновив наукову діяльність. І якщо 1944 року тематичний план науково-дослідної роботи нараховував 146 тем, то 1945 року їхня кількість зросла до 297. Наприклад, історичний факультет працював над 25 темами; філологічний – 54, факультет західних мов і літератур – 35, філософський – 8, економічний – 7, юридичний – 15, біологічний – 44, хімічний – 14, фізичний – 12, геолого-грунтознавчий – 12, механіко-математичний – 12, географічний – 10, військова кафедра – 7, Ботанічний сад – 14, НДІ географії – 5, Астрономічна обсерваторія – над 14 темами²³⁶⁸

Основні теми, які розробляв науковий колектив університету, були різноманітними й актуальними як у теоретичному, так і практичному значеннях. У темах, які мали науково-практичне значення, домінували проблеми народногосподарські, оборони країни, культури, педагогіки тощо.

Серед тем, що мали важливе науково-теоретичне значення в циклі природознавчих і фізико-математичних наук, була тема "Порівняльне петрологічне вивчення графітних порід", над якою працював професор В. Лучицький, метою якої було дослідження особливості генези складу та структури графітних порід. Професор С. Пекар працював над темою "Квантова електродинаміка", метою якої було теоретичне дослідження певних проблем квантової електродинаміки та пошук шляхів їхнього розв'язання. Дослідна робота професора Я. Фіалкова над темою "Електромеханічні властивості систем" мала вагоме теоретичне значення для вивчення структури комплексних з'єднань, до складу яких входили вільні галогени. Не менш важливими були теми, що досліджували член-кореспондент АН УРСР О. Боголюбов – "Метод функціональних похідних", академік АН УРСР Г. Пфейффер – "Інтеграція рівнянь з окремими похідними першого періоду"; професори М. Зеров – "Післяльодовикова історія флори Європейської частини", А. Ємченко – "Властивості хімічних якостей слизової оболонки рота собаки" та ін.²³⁶⁹

Серед тем науково-практичного блоку важливе значення мали проблеми, які досліджували академік Д. Третяков ("Коропові риби Дніпра"), професори М. Зеров ("Мікологічна флора широколистяних лісів Київського лісостепу"), Д. Проценко ("Зимостійкість стандартних сортів винограду") та ін.

²³⁶⁷ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 155. Арк. 202.

²³⁶⁸ Там само. Спр. 34. Арк. 24.

²³⁶⁹ Там само. Спр. 34. Арк. 24-24-зв.

Водночас професор І. Францевич працював над проблемою газифікації України; академік А. Кіпріанов – синтезу ціанінових фарбників, що мало надзвичайно важливе значення для виробництва кіноплівки; доценти В. Белявський – водопостачання міст і засушливих районів і П. Заморій – розроблення торф'яників України. Велике значення для нафтової і вугільної промисловості мало дослідження каустобіолітів професором В. Порфір'євим, а для гумової промисловості – вивчення професором Д. Проценком проблеми вегетативного розмноження кок-сагізу²³⁷⁰.

Серед тем гуманітарного циклу слід відзначити роботу науковців історичного факультету: "Захист Мамаєвого кургану" професора М. Бречкевича, "Строганівські художні майстерні в XVI–XVII ст." професора А. Введенського, "Україна в міжнародних відносинах епохи імперіалізму" доцента Л. Кертмана тощо. Особливе значення в цей період мали теми, присвячені вивченню німецько-радянської війни, зокрема теми професора М. Рубача "Нариси історії Вітчизняної війни радянського народу проти Німеччини", доцента П. Овчаренка "Партизанський рух на Київщині в роки Великої Вітчизняної війни" тощо²³⁷¹.

Олександр Білецький

Кафедра російської літератури розробляла такі теми: академік О. Білецький – "Античність і російська література", професор В. Маслов – "Англо-російські літературні зв'язки першої половини XIX ст.", професор О. Назаревський – "Нариси з історії давньоруської повісті" тощо²³⁷².

Василь Маслов

Серед інших тем гуманітарного циклу – розробки професора С. Чавдарова "Питання морального виховання в працях І. Франка", доцента Ф. Єневича "Світогляд Т. Шевченка", доцента Д. Вірника "Паливні ресурси Донбасу"²³⁷³.

Василь Назаревський

НДІ географії працював переважно над проблемами Правобережної України та суміжних слов'янських країн²³⁷⁴.

За результатами наукової діяльності співробітників університету 1945 року було проведено дві наукові сесії: перша – відбулася 22–28 лютого й була присвячена 110-річчю Київського університету; друга – пройшла 16–20 липня й підвела підсумки наукової роботи за 1945 рік. Загалом на обох сесіях зачитали 103 наукові доповіді. Крім того, на початку червня відбулась студентська наукова сесія, на якій заслухали 32 доповіді²³⁷⁵.

На 1946 рік було заплановано 384 науково-дослідні теми. Частина з них мала важливе практичне значення й для господарської діяльності. Зокрема, наукові співробітники хімічного

²³⁷⁰ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 155. Арк. 24-зв.

²³⁷¹ Там само. Арк. 25.

²³⁷² Там само. Арк. 25-зв.

²³⁷³ Там само. Арк. 26.

²³⁷⁴ Там само.

²³⁷⁵ Там само. Арк. 25-26.

факультету під керівництвом професора А. Кіпріанова допомагали тресту "Укрефірмасло" виконати низку практичних аналітичних робіт²³⁷⁶.

Теоретичні наукові досягнення вчених університету були обговорені на трьох наукових сесіях (22–28 лютого, 16–20 травня 1945 р. і 3–8 травня 1946 р.), де було зачитано 192 доповіді. Серед них – доповіді професора С. Всехсвятського "Сонячна активність і вплив Сонця на Землю", доцента А. Шаталова "Вимірювання тонких, неферромагнітних шарів на ферромагнітній основі", аспіранта Ф. Бабичева "Алкілування метиленових основ азотистих гетероциклічних сполук"²³⁷⁷.

Протягом 1945/46 навчального року відбулися також і факультетські наукові конференції. Серед них конференція, проведена біологічним факультетом і присвячена 100-річчю від дня народження І. Мечникова. Не менш цікавими були конференції, організовані інститутами географії і фізіології. Особливо слід відзначити наукову сесію, присвячену 100-літньому ювілею Астрономічної обсерваторії, у роботі якої взяли участь видатні астрономи СРСР²³⁷⁸.

Активізувало наукову діяльність і студентство Київського університету. Під керівництвом Наукового студентського товариства (НСТ), до складу якого входили 79 членів і близько 500 студентів, діяли 33 наукових гуртки. Вони об'єднувалися в 11 секцій: філософсько-економічну, філологічну, історичну, географічну, геологічну, права, фізичну, математичну, біологічну, хімічну, міжнародних відносин. Отже, у травні 1946 року відбулася VII наукова студентська конференція, на якій було зачитано 62 доповіді. На міській науковій студентській конференції члени НСТ представили 24 доповіді, 8 із яких отримали премії. Було також підготовлено та передано до друку збірник "Студентські наукові праці", до якого ввійшли студентські наукові роботи історичної і філологічної секцій²³⁷⁹.

Однак поступальний розвиток наукової діяльності співробітників університету 1946/47 навчального року, що ознаменувався активізацією тиску партійних і каральних органів щодо професорсько-викладацького складу, було перервано. Першим ударом, початком нового витка репресій щодо інтелігенції, стала постанова ЦК ВКП(б) про журнали "Зірка" та "Ленінград". Підкорюючись загальним тенденціям, ЦК КП(б)У ухвалив постанову про роботу партбюро Київського університету.

Зазнали гонінь і викладачі університету. Ще суворішому контролю підлягали викладацька та наукова діяльність співробітників. Кафедри, деканати та навчальна частина університету склали детальні плани роботи на рік відповідно до нових задекларованих догматів. Найбільшу увагу приділили соціально-економічним дисциплінам.

Зокрема, на зборах професорсько-викладацького складу було піддано огульній критиці низку публікацій науковців, які спеціалізувалися в царині історії України й історії української літератури. Їх звинуватили в так званих націоналістичних пере-кручуваннях в українській історіографії та українському літературознавстві.

²³⁷⁶ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 46. Арк. 129.

²³⁷⁷ Там само. Арк. 130.

²³⁷⁸ Там само.

²³⁷⁹ Там само. Арк. 131.

Згодом було опубліковано постанови ЦК КП(б)У "Про політичні помилки і незадовільну роботу Інституту історії України Академії наук УРСР", "Про перекручення і помилки у висвітленні історії української літератури в "Нарисі історії української літератури" та "Про поліпшення викладання і політико-виховної роботи у вищих навчальних закладах УРСР". У зв'язку із цим було створено спеціальні комісії, що здійснювали прискіпливу перевірку роботи кафедр історії російської літератури, історії української літератури, всесвітньої літератури, історії України, історії народів СРСР, експериментальної фізики, органічної хімії, іноземної мови, фізичної географії, економічної географії.

Пошуки "прихованих націоналістів" поширилися й на історичну науку. Зокрема, у перекрученнях "буржуазно-націоналістичного характеру" був звинувачений колишній директор Інституту історії АН УРСР М. Петровський. Гонінням були піддані С. Білоусов, К. Гуслистий, Ф. Ястребов за працю "Короткий курс історії України".

Не оминула подібна сумна доля й співробітників кафедр природничих факультетів, яких звинуватили в недостатній увазі до суспільних наук під час підготовки фахівців у галузі математики, фізики, біології.

Однак у супереч репресіям з боку органів влади колектив університету продовжував наукову діяльність. 1947 року роботу над 400 дослідними темами розпочали 415 наукових співробітників університету. Провідним у науково-дослідній роботі в цей період був механіко-математичний факультет. Своїми

Михайло
Лаврентьєв
з молоддю

успіхами підрозділ університету значною мірою завдячував тому, що в його складі працювали відомі науковці: лауреати Сталінської премії академік М. Лаврентьєв і член-кореспондент М. Боголюбов, професор В. Дяченко, який створив при факультеті лабораторію фізико-технічних методів обчислювань, професор С. Крейн, що розробляв теорію операторів у гільбертовому просторі, професор М. Кільчевський, який займався аналітичною механікою, теорією оболонок, гіроскопів та інші вчені²³⁸⁰.

Досить плідною була співпраця університету з іншими науковими та господарськими установами України. Кафедра археології спільно з Інститутом археології АН УРСР проводила нау-

ково-дослідні роботи в Києві. Астрономічна обсерваторія регулярно консультувала з питань прогнозів атмосферного становища штаб Київського військового округу, Інститут механізації сільського господарства, Київську міську раду тощо. Канівський біогеографічний заповідник налагодив тісну співпрацю з Канівським земельним відділом і навколишніми колгоспами щодо практичного застосування теоретичних розробок науковців. Кафедра оптики фізичного факультету деякі роботи проводила спільно з Київським науково-дослідним рентгенорадіологічним інститутом.

²³⁸⁰ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 57. Арк. 153.

Лабораторія електромодельовання під керівництвом професора В. Дяченка розробляла конструкцію електрогенератора для Інституту гідрології і гідротехнічних споруд АН УРСР²³⁸¹.

Підсумки наукової роботи було підбито на IV післявоєнній науковій сесії професорсько-викладацького складу університету 17–24 травня 1947 року. Серед 87 доповідей, що було проголошено на конференції, на особливу увагу заслуговують виступи професорів В. Лучицького, М. Семененка, С. Родінова, присвячені вивченню запасів, перспектив розвідки й експлуатації корисних копалин. Доповіді професора К. Макова та доцента А. Бабінця висвітлювали проблематику мінеральних вод УРСР. Виступ професора Н. Моргуліса характеризував сучасну проблематику радіолокації²³⁸².

Активізувало свою роботу й НСТ, до складу якого на цей період входили 206 членів і 800 кандидатів у члени товариства²³⁸³.

У середині 1947/48 навчального року науково-дослідною роботою були охоплені 488 осіб професорсько-викладацького складу кафедр університету, які працювали над 363 науково-дослідними темами, що охоплювали 56 проблем. У другій половині навчального року, урахувавши вказівку щодо ширшого проведення комплексних наукових тем, які мають народногосподарське значення, з метою надання допомоги промисловості та сільському господарству було затверджено 213 тем. Серед них, після детального розгляду тематичного плану вченою радою університету, було виокремлено 169 тем за 43 особливо актуальними проблемами (25 – для широкого впровадження у виробництво).

Велике значення мали проведені в університеті на факультетах у середині навчального року підсумкові конференції, які надали можливість виявити рівень виконання плану наукової роботи. Зокрема, було зачитано 116 наукових доповідей²³⁸⁴.

Найважливішими проблемами, над якими працювали науковці університету, були такі: "Використання рентгеноспектрального методу у вивченні дифузії у сплавах за наявності домішок" під керівництвом професора С. Герцрікена; "Електроліз розплавів солей із рідкими катодами і графітовим анодом" (проф. В. Ізбеков); "Вплив нейтральних розчинників на фарбування" (проф. А. Кіпріанов); "Конструкція і побудова удосконаленого електроінтегратора для КДУ" (проф. В. Дяченко)²³⁸⁵.

Активно працювали співробітники університету й над науковими проблемами, що були спрямовані на розвиток сільського господарства. Розробленням

Микола Кільчевський з колегами

²³⁸¹ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 57. Арк. 154.

²³⁸² Там само. Арк. 157.

²³⁸³ Там само. Арк. 158.

²³⁸⁴ Там само. Спр. 67. Арк. 178.

²³⁸⁵ Там само. Арк. 174.

методів використання ростових засобів для підвищення морозостійкості плодів культур займався професор Д. Проценко. Полезахисні смуги степової України досліджував професор М. Белонін. Вплив годування та факторів зовнішнього оточення на утворення молочного жиру в корів вивчав професор М. Кравченко²³⁸⁶.

Плідно працював університет й в напрямі науково-просвітницької діяльності. Зокрема, у різних виданнях було опубліковано понад 200 наукових і пропагандистських статей, через Товариство з поширення наукових і політичних знань прочитано понад 600 наукових доповідей і лекцій²³⁸⁷.

У серпні 1948 року відбулися події, що призвели до нових репресій щодо науковців з боку партійних і радянських органів влади. На сесії Всесоюзної академії сільськогосподарських наук ім. В. Леніна Т. Лисенко здобув остаточну перемогу над своїми опонентами. Генетику було оголошено лженаукою, що спричинило нові переслідування. Не оминула ця доля й Київський університет. Було звільнено керівників кафедр і викладачів біологічного факультету; кафедри загальної і молекулярної генетики, генетики та селекції рослин розформовано.

Однак і за таких умов університет продовжував працювати на науковій ниві. 1948 року було впроваджено у промисловість і сільське господарство 17 тем, а 1949 – вдалося запровадити 27. Наукову роботу професора В. Мовчана "Екологічні основи інтенсифікації росту коропу" було удостоєно Сталінської премії²³⁸⁸.

Низка інших досліджень викликала зацікавлення не лише в науковців, а й промисловості. Наукове дослідження професора В. Лучицького "Графіти СРСР" після оприлюднення активно використовували у графітовій промисловості. Праця доцента М. Ключникова "Пліоценові відклади УРСР" була актуальною для геологічних організацій, що вели пошук нафти в Дніпровсько-Донецькій впадині. Розробка доцента А. Бабінця "Генезис мінеральних вод Закарпаття" мала науково-практичне значення для Курортного управління УРСР, була застосована Міністерством охорони здоров'я УРСР. Ціла низка інших праць, авторами яких були вчені університету, також зустріли схвалення наукової спільноти й активно використовувалися як у теоретичних і педагогічних роботах, так і практичній діяльності²³⁸⁹.

Крім того, активно була й співпраця співробітників університету з іншими науковими установами та державними й виробничими закладами. Зокрема, природничі факультети у науково-дослідній роботі були тісно пов'язані з Держпланом УРСР, Радою з вивчення виробничих сил УРСР при АН УРСР, Міністерством сільського господарства УРСР. НДІ географії розробив матеріал із географії сільського господарства для Інституту географії АН УРСР, низку економічних карт із сільського господарства для Інституту економіки АН УРСР. Роботи професора М. Белоніна щодо полезахисних смуг проводилися за співпраці з Міністерством сільського господарства УРСР. Розроблені професором М. Поповим матеріали із запровадження цитрусових культур в Україні також були передані цьому міністерству.

²³⁸⁶ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 57. Арк. 175.

²³⁸⁷ Там само. Арк. 178.

²³⁸⁸ Там само. Спр. 82. Арк. 152.

²³⁸⁹ Там само. Арк. 149-151.

Кафедра ґрунтознавства біолого-ґрунтознавчого факультету часто консультувала з питань травопільної системи землеробства і з теоретичних проблем агробіологічної науки. Професор В. Мовчан надав велику кількість консультацій із питань рибопродуктивності ставків у колгоспах; Ботанічний сад – Димерському району Київської області; Інститут фізіології – колгоспам і радгоспам, Ветеринарному управлінню Міністерства сільського господарства та Міністерству м'ясо-молочної промисловості УРСР²³⁹⁰.

Природничі та факультети фізико-математичних наук допомагали промисловості УРСР і СРСР, здійснюючи цілу низку аналізів й арбітражних досліджень. Наприклад, кафедрою аналітичної хімії хімічного факультету за друге півріччя навчального року було виконано 400 аналізів. Кафедри фізичного факультету плідно співпрацювали з Інститутом фізики АН УРСР, Київським рентгенінститутом, Київським скло-термосним заводом, заводом "Арсенал", Київським мотоциклетним заводом.

Астрономічна обсерваторія підтримувала зв'язки з обсерваторіями СРСР, НДІ та багатьма закладами, що були зацікавлені в результатах її діяльності щодо складання індексів сонячної активності та прогнозування²³⁹¹.

Активно проводилися науково-теоретичні та науково-практичні конференції. Зокрема, 1948 року було проведено 6-ту наукову сесію професорсько-викладацького складу університету, де заслухали та обговорили 106 доповідей із різних галузей науки та культури, значна частина з яких мала велике теоретичне та практичне значення.

Біологічний факультет у березні 1948 року провів теоретичну конференцію, присвячену 140-річчю від дня народження Ч. Дарвіна. У травні відбулася наукова сесія, присвячена 150-річчю від дня народження О. Пушкіна, наукова конференція професорсько-викладацького складу юридичного факультету, присвячена пріоритету вітчизняної правової науки²³⁹².

Активно діяло й НСТ, яке нараховувало 450 осіб. Загалом же в роботі 84 гуртків брали участь 1750 студентів. Для керівництва гуртками було залучено 210 наукових співробітників університету, серед яких 4 академіки, 29 професорів, 70 доцентів. Упродовж 2 березня – 3 червня 1948 року проходила 6-та університетська студентська конференція, на якій було зачитано 114 доповідей, із них 52 – визначено як найкращі, а 12 – представлені до преміювання. У роботі конференції брали участь 2172 студенти.

Студенти університету приєдналися до загальноміської студентської конференції, на якій ними було представлено 53 доповіді, серед яких 28 нагороджено грамотами. Цього року опублікували два випуски "Студентських збірників". Студенти-гуртківці підготували 14 популярних брошур про життя й творчість видатних вітчизняних учених²³⁹³.

²³⁹⁰ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 57. Арк. 159.

²³⁹¹ Там само. Арк. 157.

²³⁹² Там само. Спр. 82. Арк. 160-161.

²³⁹³ Там само. Арк. 164.

Протягом 1949/50 навчального року науковий колектив університету працював над розробленням 326 наукових тем. Історичний факультет досліджував питання історії КП(б)У, історії громадянської війни 1917–1921 років, історії соціальних відносин. На філософському факультеті професорсько-викладацький склад працював над проблемами діалектичного й історичного матеріалізму, історії філософської і суспільної думки в Україні та Росії, історії й теорії психології мислення. Економічний факультет досліджував проблеми розвитку економіки соціалістичної промисловості та сільського господарства, політекономії соціалізму. Співробітники філологічного факультету розробляли питання українсько-російських зв'язків у сфері літератури та фольклору, працювали над вивченням творчості українських письменників, мови та стилю творів радянської літератури, історії української, російської, грецької і латинської мов. На юридичному факультеті вивчали проблеми громадянського та сімейного права, історії держава та права УРСР, розвитку радянської науки криміналістики, земельного права тощо²³⁹⁴.

Найважливішими проблемами природознавчих факультетів були природа й економіка українського Полісся; природно-історичне та господарське районування України; дослідження природних ресурсів УРСР та їхнє використання; взаємозв'язок між азотобактером і зовнішнім середовищем; вивчення дії антибіотиків; методи створення нових порід сільськогосподарських тварин; нервова регуляція функцій нормального організму тварин; боротьба зі шкідниками сільського господарства; хімія ґрунтів; палеозой тощо²³⁹⁵.

На фізичному факультеті досліджували електронну теорію кристалів, електронні процеси в неметалічних твердих тілах, фізику напівпровідників, характер зв'язку в металах і сплавах методів рентгенівської спектроскопії, технічну фізику тощо; на механіко-математичному факультеті – проблеми теорії і практики обчислювальної техніки, концентрації напруг, основи вчення про простір тощо. Хімічний факультет працював над такими темами: електроліз розплавлених солей із рідкими катодами, хімія рідких і малих елементів, комплексні сполуки в хімічному аналізі кольорових і рідких металів, фізико-хімічні методи захисту металів від корозії тощо. Колектив наукових співробітників Астрономічної обсерваторії займався вивченням особливостей природи процесів на Сонці та впливу сонячної активності на процеси в іоносфері, тропосфері, геомагнітному полі, визначенням точного розташування небесних об'єктів²³⁹⁶.

Серед досліджень, що були виконані 1949 року, слід виокремити працю професора В. Мовчана "Іхтіофауна р. Прип'яті в межах УРСР", у якій були вивчені та продемонстровані рибні багатства Прип'яті й окреслені шляхи їхнього збільшення. Розроблені ним методи пришвидшеного вирощування коропа були впроваджені в усіх передових рибрадгоспах УРСР. Міністерство рибної промисловості СРСР видало наказ "Про впровадження методу комплексу інтенсифікації лауреата Сталінської премії професора Мовчана", що зобов'язав упровадити цей метод

²³⁹⁴ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1949–1950 навчальний рік. Арк. 131-133.

²³⁹⁵ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 99. Арк. 148-150.

²³⁹⁶ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1949–1950 навчальний рік. Арк. 133-134.

у виробництво. Паралельно професор В. Мовчан запропонував розведення нового виду риби – чиги в умовах УРСР²³⁹⁷.

Професор П. Власюк розробив метод використання відходів марганцевої руди для удобрення ґрунтів. Після чого міністр сільського господарства УРСР наказав завезти марганцеві добрива під цукровий буряк у семи областях України на площі 100 000 га.

Дослідження професора С. Морочковського "Грибні хвороби яблуні й груші" стало цінною допомогою для працівників сільського господарства в підвищенні врожайності зазначених культур.

Професор Д. Воронцов завершив роботу над темою "Електричні реакції спинного мозку", доцент О. Коротич розробляв тему "Вплив біологічної стимуляції на процеси росту і розвитку поросят", професор М. Попов – "Агрокліматичне районування степу і лісостепу УРСР". Велике теоретичне і практичне значення мали також роботи професорів А. Кіпріанова, Л. Булаховського, доцентів Т. Бабінця, С. Фудель-Осипової, В. Масальського та багатьох інших учених університету²³⁹⁸.

Викладачі Київського університету брали активну участь у науково-пропагандистській роботі. Ними було прочитано понад 300 лекцій на виробництві, у колгоспах, військових частинах на політичні, філософські та літературні теми²³⁹⁹.

1949 року університетом було проведено низку наукових сесій, присвячених різноманітним науковим і практичним питанням. Зокрема, у березні проходила екологічна конференція з проблеми "Шкідники-гризуни української фауни і боротьба з ними", у роботі якої брали участь близько 20 НДІ і господарських установ, а також представники Міністерства сільського господарства УРСР та практики сільського господарства. У вересні відбулась загальноуніверситетська наукова сесія, присвячена 10-літтю возз'єднання українського народу; у грудні – наукова сесія з питання степового лісонасадження, у роботі якої взяли участь наукові представники Харкова, Москви, Ленінграда. У лютому 1950 року відбулась VII загальноуніверситетська сесія²⁴⁰⁰.

1950 року факультети університету – геологічний, географічний, біологічний, механіко-математичний та Інститут географії – додатково внесли до плану науково-дослідної роботи теми, виконання яких мало надати допомогу будівництву Каховської ГЕС, Південноукраїнського та Північнокримського каналів. Співробітники геологічного та географічного факультетів брали безпосередню участь в обговоренні проекту будівництва. Спільно із трестом "Укрводпроект" вони консультували геологічні та геоморфологічні експедиції в польових умовах і працювали над геологічними дослідженнями траси Південноукраїнського каналу та водосховищ півдня СРСР²⁴⁰¹.

Василь Мовчан

²³⁹⁷ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 99. Арк. 171.

²³⁹⁸ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1949–1950 навчальний рік. Арк. 135-138.

²³⁹⁹ Там само. Арк. 140.

²⁴⁰⁰ Там само. Арк. 143-145.

²⁴⁰¹ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1950-1951 навчального року. Арк. 133.

Велику допомогу виробництву надали співробітники геологічного факультету, які опублікували кілька досліджень, що мали характер практичних рекомендацій, а також провели консультації щодо проблем ведення геологорозвідувальних робіт, вибору їхнього напрямку, а також із питань розвитку мінерально-сировинної бази промисловості²⁴⁰².

Основний план науково-дослідної роботи охоплював 390 тем. Учені університету, які досліджували ці проблеми, досягли значних теоретичних і практичних результатів. Зокрема, 1950 року роботу професора І. Францевича про захист металів від корозії, результати якої широко використовували у виробництві, було удостоєно Сталінської премії²⁴⁰³.

Професор Д. Воронцов вивчав проблему "Вираження основних нервових процесів – збудження та гальмування – в електричній реакції спинномозкових корінців". Він дослідив рефлекторну діяльність і процеси збудження та гальмування в центральній нервовій системі, у головному та спинному мозку, використовуючи як зовнішні вияви цих процесів електричні реакції²⁴⁰⁴.

Доцент П. Харченко опублікував працю "До характеристики запізнілих умовних рефлексів". Він провів дослідження класичним секреторним методом умовних рефлексів й отримав результати, які суттєво доповнили здобуті павловською школою дані щодо процесів кори великих півкуль головного мозку – збудливого і гальмівного, ураховуючи при цьому типи нервової системи тварин²⁴⁰⁵.

Доцент А. Маханько дослідив проблему "Стимуляція ожиріння худоби в період відгодівлі при вживанні антипанкреоцитотоксичної сироватки". Автору вдалося відшукати таку форму експерименту, що поєднувала точність лабораторного дослідження з масовістю піддослідних тварин господарських організацій. Він використовував відгодівельні бази для великих рогатих тварин, де мав визначені групи тварин і чітко фіксований кормовий раціон. Дослідження продемонструвало ефективність запропонованого методу стимуляції у 70–80 % випадків²⁴⁰⁶.

Наукова розробка "Біологічні особливості та виробниче використання кореневласних плодкових дерев" мала велике практичне значення у зв'язку з рішенням Міністерства сільського господарства СРСР про широке впровадження кореневласних плодкових дерев у полезахисні лісонасадження, яке було прийнято в серпні 1950 року²⁴⁰⁷.

Наукова розробка професора М. Попова "Агрокліматичне районування Східного Полісся УРСР" містила методичку агрокліматичного районування малих територій, визначала націленість господарських заходів щодо кращого використання природних ресурсів Полісся²⁴⁰⁸.

²⁴⁰² ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 99. Арк. 171.

²⁴⁰³ Там само. Арк. 170.

²⁴⁰⁴ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1950–1951 навчального року. Арк. 135.

²⁴⁰⁵ Там само.

²⁴⁰⁶ Там само.

²⁴⁰⁷ Там само. Арк. 137.

²⁴⁰⁸ Там само. Арк. 136.

Винятково важливе практичне значення щодо господарського використання річок Східного Полісся мала праця "Весняний стік річок Східного Полісся і його розподіл територією"²⁴⁰⁹. Актуальними для народного господарства в питаннях подальшого розвитку будівництва були роботи професора П. Заморія "Геологія і геоморфологія Київського Полісся" та кандидата географічних наук А. Ланька "Фізико-географічне районування Східного Полісся УРСР". Зокрема, у другій роботі було подано комплексне фізико-географічне мікрорайонування цього регіону відповідно до потреб подальшого розвитку його сільського господарства. Дослідження кандидата сільськогосподарських наук М. Іовенка "Ґрунтове районування Східного Полісся УРСР" надало можливість зробити низку практичних висновків щодо поліпшення поліських ґрунтів²⁴¹⁰.

Особливістю роботи кафедр гуманітарних наук 1950 року було те, що тематика наукових досліджень, над якими працювали їхні представники, відповідала дисертаційним роботам. Як наслідок – цього року було підготовлено шість докторських і 25 кандидатських робіт²⁴¹¹.

Чималу частину виконаних університетом робіт було використано у промисловості та сільському господарстві. Наприклад, роботи кафедри іхтіології в галузі збільшення рибопродуктивності ставків і водойм продовжували успішно реалізовуватися не лише в Україні, але й на території РРФСР. Успішно впроваджувалися в життя розробки професорів М. Попова, М. Белоніна, П. Заморія, С. Родіонова, Д. Проценка, П. Власюка, В. Дяченка, доцентів О. Коротича, О. Жмудського та ін.²⁴¹². Майстерні університету виготовили прилад "Велика рентгенівська камера" (2 од.) згідно із кресленнями доцента О. Жмудського для Науково-дослідного фізико-хімічного інституту ім. Л. Я. Карпова²⁴¹³.

Зв'язок факультетів з іншими науковими центрами підтримувався також і завдяки конференціям, що проходили на базі університету. У лютому 1950 року за ініціативи кафедри металофізики провели Всеукраїнську конференцію із застосування фізичних і фізико-хімічних методів до вивчення металів і сплавів. У роботі взяли участь не лише науковці, а й представники заводів України. Основне завдання цієї конференції – допомогти запровадити у виробництво результати наукових досліджень²⁴¹⁴.

За ініціативи біолого-ґрунтознавчого факультету в листопаді 1950 року було проведено II Всесоюзну екологічну конференцію з проблеми "Масового розмноження тварин та їхні прогнози". У роботі конференції, на якій було виголошено 137 доповідей, узяли участь 675 делегатів із 69 населених пунктів СРСР²⁴¹⁵.

Співробітники фізичного факультету брали активну участь у роботі всесоюзних наукових конференцій. Зокрема, на конференції зі спектроскопії у Свердловську

²⁴⁰⁹ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1950–1951 навчального року. Арк. 135-137.

²⁴¹⁰ Там само.

²⁴¹¹ Там само. Арк. 138.

²⁴¹² Там само. Арк. 139.

²⁴¹³ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 99. Арк. 175.

²⁴¹⁴ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1950–1951 навчального року. Арк. 139.

²⁴¹⁵ Там само. Арк. 139.

з доповідями виступали доценти Київського університету М. Білий, О. Давидов, І. Кондиленко, О. Шишловський. У III Всесоюзній нараді щодо застосування рентгєнівських променів до вивчення матеріалів брали участь співробітники університету С. Герцрікен, І. Дехтяр, С. Каральник, О. Жмудський. На науковій сесії АН СРСР виступали професори О. Богородський, С. Всехсвятський, А. Яковкін²⁴¹⁶.

У січні 1951 року було проведено звітну 8-му наукову сесію університету, на якій підбито підсумки науково-дослідної діяльності колективу за попередній календарний рік і виголошено 194 доповіді²⁴¹⁷.

Крім суто наукової діяльності, співробітники університету вели активну науково-популяризаторську роботу, читаючи лекції як від Товариства із розповсюдження наукових і політичних знань, так і з метою співпраці працівників науки та виробництва. Лише за 1950 рік було прочитано понад тисячу лекцій²⁴¹⁸.

Активізувалася й видавнича діяльність університету. Тільки за 1950 рік було опубліковано 13 томів "Наукових записок" (праці Інституту географії, фізичного, географічного, юридичного, біолого-грунтознавчого, геологічного, математичного факультетів, Канівського заповідника, Зоологічного музею, Астрономічної обсерваторії, студентський збірник), п'ять монографій, тези доповідей конференцій, що відбувалися в університеті, навчальні посібники²⁴¹⁹.

Активно діяло в цей період і НСТ, кількість якого збільшилася до 522 осіб. Загалом науковою роботою гуртків товариства було охоплено близько 2300 студентів²⁴²⁰. У грудні 1950 року відбулася об'єднана студентська конференція філософської і біологічної секцій, присвячена дослідженню підсумків роботи сесії АН СРСР і Академії медичних наук СРСР. У березні – квітні 1951 року відбулася 6-та загальноуніверситетська наукова студентська сесія, на якій було зачитано понад 200 доповідей²⁴²¹. Суттєво поліпшилася й тематика студентських наукових робіт, керівниками яких стали близько 200 наукових співробітників університету, серед яких 35 професорів, докторів наук (проф. П. Власюк, А. Кіпріанов, доц. М. Овандер та ін.)²⁴²².

Потужного удару з боку радянських ідеологічних керівних органів 1951 року зазнав філологічний факультет. Зокрема, декана факультету, завідувача кафедри української літератури доцента Ю. Кобилецького звинуватили у тому, що він "не зумів дати правильний напрям роботі факультету та допустив у викладацькій діяльності членів кафедри і своїй особистій буржуазно-націоналістичні трактування"²⁴²³. Звинувачення базувалося переважно на схвальному ставленні колективу факультету до праці В. Сосюри "Любіть Україну". У цьому ж руслі були звинувачені й інші викладачі факультету.

²⁴¹⁶ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 99. Арк. 175-176.

²⁴¹⁷ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1950–1951 навчального року. Арк. 140.

²⁴¹⁸ Там само.

²⁴¹⁹ Там само.

²⁴²⁰ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 99. Арк. 181-182.

²⁴²¹ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1950–1951 навчального року. Арк. 142.

²⁴²² Там само. Арк. 141.

²⁴²³ ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 782. Арк. 139.

Гострої ідеологічної критики зазнали й викладачі історичного факультету. Зокрема, було звільнено з посади завідувача кафедри історії СРСР професора А. Введенського, якого звинуватили в "неналежному ідеологічному викладанні курсу історії СРСР"²⁴²⁴.

Наслідком наступу ідеологічного диктату стала зміна наукових тематик гуманітарних факультетів, проведення низки конференцій, секцій, дискусій щодо вивчення праць Й. Сталіна. Усе це штучно гальмувало розвиток наукових пошуків професорсько-викладацького складу університету. Прикладом може служити 8-ма наукова сесія університету 15–19 січня 1951 року, на якій більшість серед 193 доповідей стосувалися саме праць Й. Сталіна²⁴²⁵.

Протягом 1951/52 навчального року особливо велике значення мали розробки геологічного та географічного факультетів, які були проведені для розв'язання завдань із проектування Південноукраїнського каналу; вивчення процесів ерозії берегів водосховищ у південних районах УРСР. Не менш важливими були й студії співробітників механіко-математичного факультету, які займалися розрахунками стійкості гребель. Науковці біолого-грунтознавчого факультету досліджували проблеми плодкових культур, виноградарства, зелених насаджень, рибного господарства²⁴²⁶. Теми, які були завершені, активно впроваджувалися у народне господарство.

Співробітники економічного, геологічного, географічного, біолого-грунтознавчого, фізичного, хімічного та механіко-математичного факультетів здійснювали розроблення низки тем, що були пов'язані із розвитком сільського господарства²⁴²⁷.

Було укладено угоди про співпрацю зі Всесоюзним нафтовим науково-дослідним інститутом, Уральським інститутом металів, Ярославським і Мінським автотаврами, Київським мотоциклетним заводом, Державним союзним заводом № 308, заводом "Більшовик", управлінням газопроводу "Дашава – Київ", українською геофізичною експедицією "Укргеофізика", Київським скло-термосним заводом та багатьма іншими підприємствами і закладами²⁴²⁸.

Крім цього, співробітники університету систематично здійснювали допомогу представникам заводів, установ і НДІ у вигляді консультацій, експертиз і проведення семінарів. Лише за 1951/52 навчальний рік було надано понад 2000 консультацій²⁴²⁹.

Наукові співробітники університету здійснювали і значну науково-популяризаторську роботу. Лише через Товариство з розповсюдження наукових і політичних знань за другий семестр 1951/52 навчального року було прочитано 1175 лекцій і 496 доповідей²⁴³⁰.

Результати теоретичних розробок колективу оприлюднили у різних виданнях університету, наприклад у наукових записках історичного, механіко-математичного

²⁴²⁴ ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 782. Арк. 141.

²⁴²⁵ Там само. Спр. 116. Арк. 183-185.

²⁴²⁶ Там само. Спр. 134. Арк. 182.

²⁴²⁷ Там само.

²⁴²⁸ Там само. Арк. 183-184.

²⁴²⁹ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 134. Арк. 184.

²⁴³⁰ Там само.

та юридичного факультетів, Канівського заповідника, Ботанічного саду, а також студентських наукових записках. Вагомим явищем у науковому житті стали монографії Л. Булаховського, О. Маркевича, М. Черненка та інших, брошури, навчальні посібники, підручники тощо. В інших видавництвах науковці Київського університету опублікували лише за другий семестр 1951/52 навчального року 424 праці²⁴³¹.

У цей період було проведено чимало конференцій і наукових сесій, серед яких – організована механіко-математичним факультетом сесія, присвячена 125-річчю відкриття геометрії Лобачевського. Не менш цікаво проходила наукова сесія з питань підвищення продуктивності тваринництва, яка була організована Інститутом фізіології тварин Київського університету. У лютому 1952 року на юридичному факультеті відбулась наукова студентська конференція "Питання вчення про державу і право в роботах російських й українських революціонерів-демократів", участь у якій взяли понад 600 студентів і викладачів. Підсумки наукових досліджень співробітників, студентів й аспірантів підбили на 9-й науковій сесії, де було виголошено 193 доповіді, та на 9-й науковій студентській конференції, участь у якій узяли понад 3500 студентів й викладачів²⁴³².

Упродовж 1952/53 навчального року суттєво активізувалася робота кафедр гуманітарних факультетів, що було пов'язано із підготовкою до святкування 300-річчя "об'єднання" України з Росією. За короткий проміжок часу було опубліковано значну кількість досліджень із цієї тематики²⁴³³.

Особливого значення в цей період набула тематика, яку розробляли науковці природничих факультетів. Головними проблемами, які досліджували репрезентанти біолого-грунтознавчого факультету, були історія вітчизняної науки, природні ресурси УРСР і їхнє раціональне використання, історія флори та фауни, боротьба зі шкідниками й хворобами рослин і тварин. Зокрема, кафедра іхтіології і гідробіології працювала в напрямі підвищення продуктивності водойм України. Наукове й практичне значення цієї тематики – вивчення еколого-біологічного режиму щойно побудованих ставків навколо промислових центрів і формування методів інтенсифікації їхньої діяльності. Це дозволяло цілеспрямовано використовувати водоймища для культурного рибного господарства й у такий спосіб забезпечити відповідними продуктами населення навколишніх міст і сіл²⁴³⁴.

Співробітники кафедри ґрунтознавства під керівництвом академіка П. Власюка виконали роботу, результати якої мали велике значення для підвищення врожайності деяких сільськогосподарських культур. Зокрема, у процесі виконання теми "Зміст і поширення мікроелементів у ґрунтових різновидах у зонах УРСР" було доведено, що мідні та марганцеві добрива у вигляді відходів промисловості мають вплив на біохімічні процеси в сільськогосподарських рослинах і збільшують урожайність картоплі.

²⁴³¹ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 134. Арк. 185.

²⁴³² Там само. Арк. 186-187.

²⁴³³ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1952–1953 навчального року. Арк. 115.

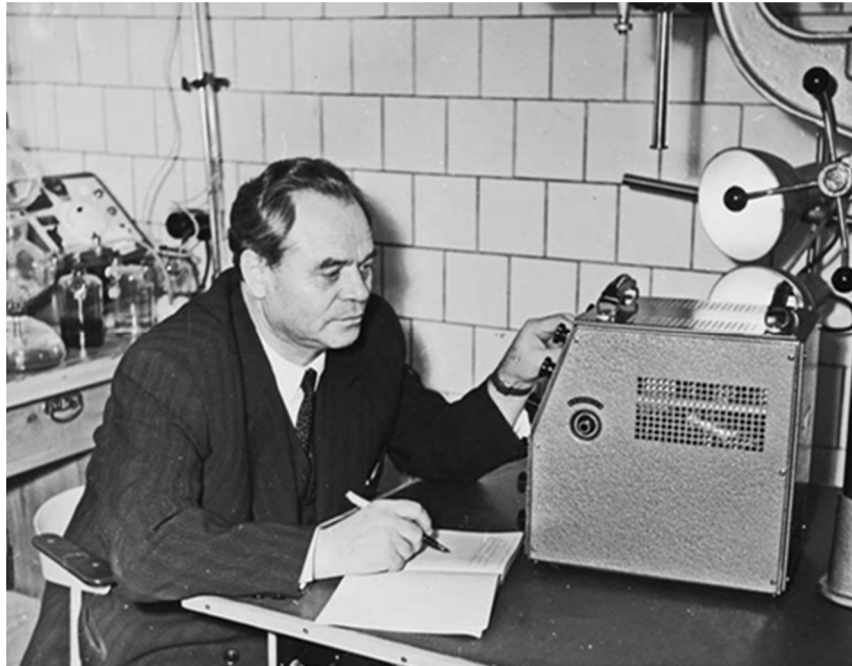
²⁴³⁴ Там само. Арк. 119.

Цікаві дослідження були проведені й на інших кафедрах біолого-грунтознавчого факультету. Колектив кафедри нижчих рослин вивчав теоретичні питання акліматизації рослин. На кафедрі фізіології рослин розробляли тему "Фізіолого-біохімічна характеристика морозостійкості, посухостійкості, солестійкості та жаростійкості плодових культур і винограду для Каховського гідровузла". На кафедрі біохімії досліджували проблему обміну речовин живих організмів залежно від його функціонального стану²⁴³⁵.

Співробітники географічного факультету працювали переважно над тематикою, що була пов'язана із процесом освоєння Полісся УРСР, вивчали проблеми географії і клімату Південної України, виконували наукові роботи, які згодом було використано Укргіпроводпроект, Міністерством сільського господарства УРСР, геологорозвідувальними установами. Паралельно колектив факультету надавав допомогу колгоспам підшефного Бориспільського району. Були складені географічні карти, атлас²⁴³⁶.

Кафедри геологічного факультету працювали над досить широкою темою "Геологічна структура і корисні копалини СРСР". Лише кафедра корисних копалин займалася вивченням історії науки – написанням навчального посібника "Історія геології"²⁴³⁷.

Майже всі співробітники фізичного факультету планували свої теми відповідно до чотирьох великих міжкафедральних проблем досліджень: "Спектральні дослідження будови речовини", "Зв'язок фізичних властивостей із молекулярною будовою речовини в рідкому стані", "Фізичні властивості сплавів на основі металів перехідної групи заліза", "Електронні процеси в напівпровідниках і діелектриках". Отримані в лабораторіях і на кафедрах результати були висвітлені на всесоюзних нарадах і конференціях, опубліковані в союзних і місцевих наукових виданнях. Безсумнівну наукову цінність становили дослідження М. Лисиці "Мікроспектроабсорбційні дослідження кристалів у поляризованому світлі в інфрачервоній області спектра", Ю. Карханіна – "Дослідження люмінесценції закису міді", А. Яковкіна "Теорія холодної корони Сонця" (Астрономічна обсерваторія)²⁴³⁸.

Петро
Власюк
у лабораторії

²⁴³⁵ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1952–1953 навчального року. Арк. 119-120.

²⁴³⁶ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 155. Арк. 210.

²⁴³⁷ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1952–1953 навчального року. Арк. 121.

²⁴³⁸ Там само. Арк. 122.

У травні 1953 року за ініціативи кафедри молекулярної фізики Київський університет разом з АН УРСР скликав Всесоюзну наукову конференцію з питань рідкого стану речовин. У конференції взяли участь учені Москви, Ленінграда, Києва, Дніпропетровська та інших міст СРСР. Разом було заслухано 12 доповідей²⁴³⁹.

Кафедри механіко-математичного факультету розробляли важливі теоретичні питання пружності, теорії ймовірності, геометрії, математичного аналізу тощо. З виконаних тем на особливу увагу заслугоували "Визначення функції напруги в тілі водозливної греблі Каховського гідровузла", "Дослідження повздовжніх і поперечних коливань мотоциклу М-72 з коляскою методом електромоделювання", які були впроваджені у виробництво²⁴⁴⁰.

Продуктивно також працювали й інші факультети та науково-дослідні структури університету – Астрономічна обсерваторія, Інститут фізіології, Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна.

Університетський
Ботанічний сад
ім. акад.
О. В. Фоміна

Учені Київського університету брали активну участь у різноманітних наукових семінарах, конференціях, нарадах союзного та республіканського значення. Результати виконаних наукових робіт були опубліковані у спеціальних періодичних виданнях АН СРСР, УРСР, міністерств, у галузевих наукових журналах, видавництвах України, у засобах масової інформації (ЗМІ), науково-популярних виданнях.

Зокрема, на особливу увагу заслугоували підручники та навчальні посібники, підготовлені викладачами університету: "Основи сільського господарства" академіка П. Власюка, "Анатомія і морфологія рослин" професора Д. Проценка, "Історія

Франції" доцента А. Джеджули; монографії "До 20-ліття Дніпровської ГЕС" професора Л. Кухаренко, "Педагогічні ідеї Т. Г. Шевченка" професора Є. Чавдарова, "Фактори простору і часу в умовно-рефлекторній діяльності тварин" професора А. Ємченка тощо²⁴⁴¹.

Видавництво Київського університету опублікувало дев'ять збірників наукових праць факультетів. Загалом було надруковано 421 наукову працю, яку підготували викладачі університету, а саме: представники хімічного факультету – 71 працю, історичного – 70, біолого-грунтознавчого – 68, філологічного – 40, механіко-математичного – 30, економічного – 26, інституту фізіології – 23, Астрономічної обсерваторії – 15, Ботанічного саду – 14, географічного факультету – 12, геологічного – 12, філософського – 12, юридичного – 6 праць²⁴⁴².

²⁴³⁹ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 155. Арк. 215.

²⁴⁴⁰ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1952–1953 навчального року. Арк. 122.

²⁴⁴¹ Там само. Арк. 123-124.

²⁴⁴² Там само. Арк. 125.

Крім суто теоретичних досліджень, співробітники університету працювали й над науковими темами, які були безпосередньо націлені на практичне використання у промисловості та сільському господарстві. Особливу увагу було приділено розв'язанню питань щодо підвищення врожайності сільськогосподарських, особливо технічних культур; підвищенню продуктивності рибних господарств; застосування нових видів добрив для підвищення врожайності овочевих культур в умовах Полісся тощо²⁴⁴³. Наприклад, професор В. Мовчан розробив метод інтенсифікації ставкового рибного господарства, який дозволив у 10–15 разів збільшити рівень продуктивності ставків. Результати цієї праці були застосовані в рибрадгоспах Міністерства промислових і продовольчих товарів, ставкових колгоспних господарств сільського господарства та заготівель УРСР, РСФРР, БРСР²⁴⁴⁴.

Звіт про виконання теми дослідження професора О. Ейнора "Стратиграфія верхів нижнього і середнього карбону Кизеловського і Чусовського районів" був надісланий до Всесоюзного нафтового науково-дослідного геологорозвідувального інституту²⁴⁴⁵.

Підручники та навчальні посібники, видані викладачами університету

"Таблиця постійних кристалічної ґратки заліза, алюмінію, міді та їхніх сплавів", розроблена доцентом О. Жмудським, надала можливість швидко і з великою точністю розрахувати постійну кристалічної ґратки зазначених елементів та їхніх сплавів, яка змінюється внаслідок зміни складу сплаву чи різної обробки. Таблиці суттєво заощаджували час для розрахунку рентгенограм і були простими у використанні. Вони активно застосовувалися промисловими підприємствами, науково-дослідними закладами та ВНЗ СРСР²⁴⁴⁶.

²⁴⁴³ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 155. Арк. 214.

²⁴⁴⁴ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1952–1953 навчального року. Арк. 127.

²⁴⁴⁵ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 155. Арк. 217.

²⁴⁴⁶ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1952–1953 навчального року. Арк. 127.

Опублікована під керівництвом доцента О. Шишловського робота з нової методики визначення вуглецю у сталях використовувалася на заводах СРСР²⁴⁴⁷.

Підсумки наукової діяльності було підбито на 10-й звітній науковій сесії професорсько-викладацького складу університету, де було заслухано 69 доповідей. Високу оцінку отримали доповіді професорів Л. Булаховського "До питання про становище української мови серед інших слов'янських мов", Б. Гнеденка "Про деякі математичні й експериментальні результати з поточного статистичного контролю якості продукції" тощо.

Активною науково-дослідною роботою займалися й студенти університету. На 1953 рік НСТ нараховувало 13 секцій, що об'єднували 106 гуртків (731 особа). Гуртки працювали при кафедрах і наукових лабораторіях. Разом в університеті науковою роботою в цей період було охоплено близько 1000 студентів, для керівництва їхньою діяльністю кафедри університету виділили 106 професорів і доцентів²⁴⁴⁸.

Найпродуктивніше працювали гуртки секції біології (наук. кер. проф. М. Зеров), хімії (наук. кер. проф. А. Кіпріанов), географії (наук. кер. доц. О. Поривкіна)²⁴⁴⁹.

Кілька конференцій було проведено НСТ. Зокрема, студенти філологічного факультету провели наукову конференцію, присвячену пам'яті Т. Шевченка; студенти біолого-грунтознавчого факультету – конференцію "35 років радянській біології"²⁴⁵⁰.

Результати наукових студій студентів університету були надруковані у збірнику робіт членів НСТ секції історії, присвяченому 300-річчю об'єднання України та Росії, а також у збірниках робіт студентів біолого-грунтознавчого та механіко-математичного факультетів²⁴⁵¹.

Отже, за 10 років повоєнної відбудови за вкрай складного матеріально-технічного забезпечення, ідеологічного тиску викладачі, наукові співробітники, аспіранти та студенти змогли відродити славу Київського університету як одного з найпотужніших наукових центрів не лише України, а й Радянського Союзу. Результати їхніх досліджень не тільки значно збагатили теоретичну науку, а й активно впроваджувалися в народному господарстві.

4.1.2. Побут студентів і викладачів

Руйнування під час Другої світової війни призвели до повної або часткової втрати університетом своїх будівель, катастрофічного погіршення житлово-побутових умов. Під час німецької окупації гітлерівцями були спалені студентські гуртожитки на вул. Тарасівській, 5, Червоноармійській, 61 і Басейній, 1. Було повністю вивезено обладнання гуртожитку на вул. Короленка, 61 б, Басейній, 1,

²⁴⁴⁷ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1952–1953 навчального року. Арк. 127.

²⁴⁴⁸ Там само. Арк. 133-134.

²⁴⁴⁹ Там само. Арк. 134.

²⁴⁵⁰ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 155. Арк. 211.

²⁴⁵¹ Архів Київського університету. Звіт за 1-й семестр 1952–1953 навчального року. Арк. 135.

майже повністю – із гуртожитків на вул. Героїв стратосфери, 85, Жертв Революції, 4 а, у Денисівському пров., 15²⁴⁵².

Приміщення вцілілих гуртожитків збереглися і після незначного поточного ремонту даху і впродовж місяця могли бути введені в експлуатацію²⁴⁵³. У корпусі № 3 гуртожитку на вул. Жертв Революції, 4 а залишилися цілими ліжка, меблі, що давало можливість розселити тут 150–200 студентів нового набору²⁴⁵⁴. На осінь 1943 року тут проживали 130 іногородніх студентів. Через зимові холоди й неможливість обігріти навчальні приміщення гуманітарного корпусу, філологічний, історичний, юридичний, геолого-географічний факультети та факультет західних мов і літератури було переведено тимчасово до приміщень гуртожитку на вул. Жертв Революції, 4 а, де попередньо було відремонтовано систему парового опалення²⁴⁵⁵.

Про гостру потребу в житлі для студентів і викладачів доповідав ректор університету О. Русько заступнику голови РНК УРСР Д. Жилі в листі від 23 листопада 1943 року²⁴⁵⁶. У "Доповідній записці про стан Київського університету з моменту звільнення Києва від фашистських загарбників" також ішлося про необхідність надання допомоги університету у придбанні м'якого інвентарю для гуртожитків ("в університеті немає жодного метра мануфактури")²⁴⁵⁷.

Згідно з розпорядженням РНК УРСР № 245 від 30 листопада 1943 року виконком Київської міської ради депутатів трудящих був зобов'язаний надати КДУ такі будинки на: Повітрофлотському шосе, 85, вул. Жертв Революції, 4 а, 3-й корпус, Басейній, 1, Короленка, 58 і 61, у Денисівському пров., 15²⁴⁵⁸, які мали використовувати як для навчальної мети, так і для організації гуртожитків. Упродовж п'яти днів слід було звільнити будинки від інших організацій і мешканців, що в них перебували.

Університету було передано садибу № 13/60 на вул. Льва Толстого, яку ректор просив надати для професорсько-викладацького складу. Садибі належали такі споруди: 4-поверховий капітальний житловий будинок із підвальним приміщенням (четвертий поверх – надбудова) із парадним і чорним ходами, частково заселений мешканцями, що потребував лише поточного ремонту; 2-поверховий кутовий цегляний будинок, що прилягав до першого (без мешканців, потребував ремонту середнього рівня), 2-поверховий кам'яний будинок із підвальними сховищами і прилеглою до нього двірницькою (без мешканців, потребував повного капітального відновлення), мурований гараж із трьома двостулковими заїздами для одночасного заїзду п'яти вантажних машин (потребував ремонту середнього рівня) тощо²⁴⁵⁹.

Зі зміцненням матеріально-технічної бази університету розширювався його житловий фонд. На 1 травня 1946 року університет мав головний корпус на вул. Володимирській, 58, два орендовані гуртожитки на вул. Жертв Революції, 4 а

²⁴⁵² ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 23. Арк. 1-2.

²⁴⁵³ Там само. Арк. 9.

²⁴⁵⁴ Там само. Арк. 10.

²⁴⁵⁵ Там само. Арк. 6.

²⁴⁵⁶ Там само. Спр. 21. Арк. 3–3 зв.

²⁴⁵⁷ Там само. Спр. 23. Арк. 4 зв.

²⁴⁵⁸ Там само. Спр. 21. Арк. 3; Там само. Спр. 20. Арк. 5.

²⁴⁵⁹ Там само. Спр. 24. Арк. 1.

Вулиця
Трьохсвятительська
(колишня
вул. Жертв
Революції), де був
розташований
гуртожиток

вищої школи при Раді Народних Комісарів СРСР" від 12 лютого 1944 року йшлося, що для обладнання студентських гуртожитків м'яким інвентарем слід було забезпечити їх матрацами (1200 од.), наволочками та простирадлами (по 2400), скатертинами (500), ковдрами (1200 од.)²⁴⁶³.

У гуртожитках, особливо на Повітрофлотському шосе та в Денисівському пров., не було меблів. Студенти писали, сидячи на ліжках, використовуючи чемодани замість стільців. Постільну білизну, ковдри одержала лише половина студентів, у багатьох кімнатах студенти й аспіранти спали покотом на підлозі у проходах між ліжками²⁴⁶⁴.

Поганим було освітлення в кімнатах, що змушувало працювати при свічках. Бракувало електричних ламп на сходах. Траплялися випадки неекономної витрати електроенергії студентами, зокрема в гуртожитку на вул. Жертв Революції, що призводило до перевитрат ліміту та загрожувало відімкненням гуртожитку від електромережі Києва в напружені дні занять чи під час сесії²⁴⁶⁵.

Редакція газети "За радянські кадри" практикувала рейди до гуртожитків. На початку навчального року (30 вересня 1946 р.) у дощову погоду, долаючи калюжі та ями, рейдова бригада відвідувала студентські гуртожитки, виявивши там чимало недоліків. У багатьох кімнатах панував безлад, під ліжками навіть лежали мішки з картоплею. Половина ліжок не мала сіток. Замість них – переплетені залізні прутки, поміж яких провалювалися тонкі ватяні матраци. За місяць білизну міняли лише раз, наволочок не було взагалі. У великих кімнатах було лише по одному столу²⁴⁶⁶.

та Володимирській, 60 (5- та 2-поверхові), один власний гуртожиток на Повітрофлотському шосе, 87. За університетом були закріплені орендовані житлові будинки на вул. Льва Толстого, 13, Володимирській, 61 б, у Денисівському пров., 15²⁴⁶⁰. Проте житлової площі, як і раніше, не вистачало, особливо для професорсько-викладацького складу²⁴⁶¹. Університет абсолютно не мав житлових приміщень і для господарського персоналу²⁴⁶².

У повоєнні роки студентські гуртожитки майже не були забезпечені твердим і м'яким інвентарем. У "Доповідній записці про стан університету голові Всесоюзного комітету у справах

²⁴⁶⁰ ЦДАВОВУ. Ф. 4849. Оп. 1. Спр. 2441. Арк. 6.

²⁴⁶¹ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 82. Арк. 164.

²⁴⁶² Там само. Спр. 46. Арк. 145.

²⁴⁶³ Там само. Спр. 31. Арк. 3 зв.

²⁴⁶⁴ Про гуртожитки. *За радянські кадри*. 1946. № 31. 22 жовт.

²⁴⁶⁵ Заощаджувати електроенергію. *За радянські кадри*. 1946. № 18. 8 черв.

²⁴⁶⁶ Не дбають про побутові умови студентів *За радянські кадри*. 1947. № 32. 16 жовт.

1947 року адміністрація та профспілкова організація університету продовжували приділяти постійну увагу поліпшенню умов навчання та побуту студентів. На 4-й профспілковій конференції студентів 22–23 березня 1947 року було зазначено поліпшення матеріально-технічної бази університету. Збільшилася кількість постільної білизни та меблів у гуртожитках, насамперед на вул. Жертв Революції, поліпшився санітарний стан кімнат. Водночас в університетському приміщенні на вул. Леніна, 52 не було опалення, протікали дахи²⁴⁶⁷. Бувало, що студенти через недостатню кількість парт слухали лекції стоячи. На початок навчального року ще не всі гуртожитки були забезпечені належною кількістю ліжок, постільною білизною, меблями.

Проблеми з матеріальним забезпеченням гуртожитків, зокрема на Повітрофлотському шосе, зберігалися до початку 50-х років (недостатня кількість матраців, постільної білизни тощо)²⁴⁶⁸.

Відновлення житлового фонду університету, зокрема й ремонт частково зруйнованих будівель, відбувалося за активної участі студентів (навіть складали графік виходу на роботу окремих факультетів). Проте під час ремонтних робіт відчувався брак будівельних матеріалів. Траплялися випадки неорганізованості та недбалості під час ремонту в гуртожитках, наприклад у гуртожитку на вул. Жертв Революції спочатку побілили стіни, а потім почали ремонт даху, через що дощ змив усю побілку.

1946 року не вдалося вчасно закінчити й ремонт навчальних корпусів, зокрема хімічного. Потребували ремонту каналізаційна, вентиляційна мережі, опалювальна система, дах. Побілка була ще довоєнною. У лабораторіях стояли лавки з Ботанічного саду. Не був забезпечений необхідними приміщеннями біологічний факультет, який зі своїми лабораторіями розміщувався у приміщеннях Ботанічного саду.

Під час ремонтних робіт часто з'являлися цікаві ініціативи. Наприклад, навесні 1947 року технічні працівники університету підтримали ініціативу робітників ленінградських підприємств розгорнути соцзмагання на честь 30-х роковин Жовтневої революції за дострокове виконання плану другого року післявоєнної п'ятирічки та зобов'язалися зробити ремонт і підготувати до зими навчальні корпуси, студентський гуртожиток і службові приміщення в чітко визначені терміни, а також забезпечити навчальні корпуси та гуртожитки необхідними господарським устаткуванням і меблями до початку навчального року, заготувати 500 т вугілля та 600 кв. м дров до 1 листопада.

У гуртожитку на вул. Жертв Революції було приведено до ладу опалювальну систему, побілено коридори, виготовлено подвійні рами для кімнат. В усіх університетських корпусах було зроблено ремонт електроустаткування. Уже на початок літа в гуртожитку в Денисівському пров. план цих робіт було виконано на 80 %. Закінчився ремонт електроустаткування в хімічному, юридичному, гуманітарному навчальних корпусах. Під час ремонту намагались заощаджувати матеріали (часто не завжди виправдано). Наприклад, у гуртожитку в Денисівському пров. замість 250 м нового електропроводу використали лише 100 м, решту – реставрували.

²⁴⁶⁷ Покращити побутові умови студентів. *За радянські кадри*. 1947. № 12. 31 берез.

²⁴⁶⁸ Поліпшити побутові умови в гуртожитку. *За радянські кадри*. 1950. № 2. 14 січ.

У гуртожитку на Повітрофлотському шосе було відремонтовано дах й опалювальну систему на 70 %, частково – водогін. Закінчувався капітальний ремонт будинку в Денисівському пров., 15. Було завезено меблі: стільці, табуретки, тумби, письмові столи, дивани, театральні крісла. До ремонту залучали також студентів. Під час відбудування гуртожитку по Повітрофлотському шосе декадне завдання студентхіміки виконали достроково, за вісім днів. Практикували дострокове виконання декадного завдання й за сім днів. Студентські бригади очищали та готували до зими склад, перевозили парти, вивантажували вагони з обладнанням для хімічного та фізичного факультетів, перевозили деревину на лісопильний завод.

Незважаючи на велику роботу з ремонту й обладнання університетських приміщень, на нараді профспілкового активу, який відбувся восени, було зазначено недоліки, зокрема не скрізь було відремонтовано дахи та кімнати п'ятого поверху педкорпусу, не всюди були засклені шибки у вікнах, не всі коридори освітлено, не вистачало умивальників.

Привітний вигляд гуртожитків – ідеальна чистота, затишні, пофарбовані кімнати, обіцяні доріжки, квіти, нові динаміки замість старих репродукторів – давався шляхом значного напруження зусиль, штурмівщини, авральщини. Наприклад, ремонт гуртожитків було розпочато у травні 1951 року, на допомогу було залучено студентів, які вичистили підвали, горище, однак упродовж усього літа спостерігалася повна бездіяльність. Змінювали інженерів, виконробів, складали плани ремонту, а гуртожитки залишалися у неприйнятному стані. Лише 20 серпня, коли державна комісія мала вже приймати ремонт, у гуртожитках знову запанувала "ділова" атмосфера. Роботи проводили поспіхом, непослідовно, що позначилося й на витратах державних коштів, і на раціональному використанні сили. Часто проректор із господарської частини власною машиною їздив то за фарбою, то за олифою. Підлога на другому поверсі гуртожитку на Повітрофлотському шосе не була пофарбована навіть на 29 серпня, що зашкодило вчасному заселенню студентів.

За санітарними правилами 1949 року гуртожитки мали бути укомплектовані спальними кімнатами та підсобними приміщеннями. До підсобних приміщень належали: вестибюль, гардероб, умивальник, убиральні, душові, кубові, приміщення для розігріву харчів, кімнати для прийому їжі, для денного перебування, для чищення взуття та одягу, комори для зберігання особистих речей, господарські комори, кімнати для допоміжного персоналу, кімнати для постільної білизни, пральні, ізолятор²⁴⁶⁹.

1950 року університет мав два студентські гуртожитки загальною площею 6600 кв. м. Однак частину цієї площі (1158 кв. м) використовували під їдальні, клуб, а також для проживання робітників тресту "Київвишбуд". У гуртожитках були обладнані червоні куточки, камери для зберігання особистих речей студентів, кімнати для зберігання чистої і брудної білизни, чотири побутові та дві кубові кімнати.

Гуртожитки надавали зазвичай іногороднім. Значна кількість студентів була змушена винаймати "кутки". Керівництво університетів розв'язувало цю

²⁴⁶⁹ ЦДАВОВУ. Ф. 4849. Оп. 1. Спр. 643. Арк. 138.

проблему, виділяючи гроші на оренду квартир. Однак часто кошти надавали несвоєчасно, а самі студенти не завжди витрачали їх за призначенням²⁴⁷⁰.

Особливу увагу приділяли забезпеченню житлово-побутовими умовами студентів – інвалідів німецько-радянської війни. Ще 1945 року за ініціативи голови Ради Міністрів УРСР М. Хрущова було організовано зразковий інтернат для студентів – інвалідів війни 1-ї та 2-ї груп при Київському університеті на 100 осіб²⁴⁷¹. Для нього було виділено поверх із найкращими кімнатами в гуртожитку на вул. Жертв Революції. Інтернат узяв на повний пансіон студентів-інвалідів: безкоштовне харчування згідно із санітарними нормами; забезпечення меблями, постільною білизною, прання білизни, постачання промтоварів. Із січня 1946 року інтернат мали розширити зі 100 до 140 осіб. Для цього виділили нові приміщення, зробили капремонт кухні та переобладнали їдальню. За умовами Міністерства соціального забезпечення УРСР інтернат мав бути зразковим.

Проте через слабкий контроль з боку ректорату, партійної, комсомольської і профспілкової організацій університету в діяльності інтернату були недоліки. У гуртожитках спостерігалася гостра нестача елементарних меблів – стільців, тумб, етажерок. Не забезпечувалося прання білизни, що змушувало інвалідів прати її в лазнях, умивальниках. У їдальні траплялися крадіжки²⁴⁷².

Аспіранти, як і студенти – інваліди німецько-радянської війни, проживали в інтернаті, у якому було організовано 3-разове харчування та постійне обслуговування. Для аспірантів у гуртожитку виділили найкращі кімнати. Проте не всі аспіранти були забезпечені гуртожитком і мусили наймати "кутки" та платити по 150–200 крб щомісяця, інші – жили у кімнатах по 6–10 осіб. Уживались заходи щодо забезпечення аспірантів дровами та вугіллям.

І все ж умови проживання аспірантів залишалися незадовільними. Незважаючи на те, що вони почали жити окремо від студентів, унаслідок ущільнення в окремих кімнатах гуртожитку на вул. Жертв Революції, що були розраховані на п'ять осіб, жили по 20, частині з яких доводилося спати на підлозі. Не маючи робочого місця, писали на ліжку чи підвіконні. Рідкістю в кімнатах були етажерки, шафи для одягу, стільці. Тому доводилося зберігати книги, конспекти на підлозі, одяг – на підвіконні, столах. Незадовільно було налагоджено забезпечення промтоварами. Багато аспірантів були вчорашніми фронтовиками й мали право на більшу увагу до себе. Отже, за таких умов неможливо було вимагати від аспірантів належної наукової роботи²⁴⁷³.

Під час літніх канікул 1947 року студенти брали участь у заготівлі дров. Їхніми силами було заготовлено 1000 куб. м дров. Вони намагалися перевиконати план заготівлі: студенти філософського факультету виконали план на 196 %, міжнародних відносин – 165, фізичного, західних мов і літератур – 130, економічного – на 120 %. Інші факультети не виявили достатньої організованості й тому не виконали план.

²⁴⁷⁰ ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп. 23. Спр. 4530. Арк. 2.

²⁴⁷¹ Інтернат інвалідів вітчизняної війни. *За радянські кадри*. 1946. № 21–22. 6 лип.

²⁴⁷² Ліквідувати хиби в роботі інтернату. *За радянські кадри*. 1946. № 6.14 лют.

²⁴⁷³ Створити необхідні побутові умови для аспірантів. *За радянські кадри*. 1946. № 36. 29 листоп.

Постійно вживались заходи щодо поліпшення санітарно-гігієнічних умов у гуртожитках. Наприклад, кімната 104, де проживали дівчата-філологи, у гуртожитку на Повітрофлотському шосе взяла шефство над кімнатою 74, де жили хлопці. Після огляду гуртожитку ректором 74 кімнату було відзначено як найкращу²⁴⁷⁴. Запроваджували графіки чергувань, конкурси на найкращу кімнату в гуртожитку, організовували змагання за перехідний приз студкому (напр., радіоприймач "Балтика"). Для вивчення побутових умов студентів відбувались постійні рейди-перевірки за участі представників профспілкових і комсомольських комітетів, редакції загальноуніверситетської газети "За радянські кадри". Під час рейдів вивчали рівень забезпечення кімнат інвентарем, їхній санітарний стан²⁴⁷⁵.

До початку 50-х років ХХ ст. студентський побут поступово налагоджувався. Профком університету навіть придбав два телевізори для ленінських кімнат студентських гуртожитків.

Значну увагу приділяли ідейному вихованню студентів, зокрема й у гуртожитках. Протягом 1943/44 навчального року вже працювала кімната-читальня, яку забезпечували газетами та журналами. Гуртожитки були радіофікованими. У всіх університетських корпусах були оформлені вітрини для центральних і республіканських газет, а також дошка новин із міжнародного життя та життя в СРСР. Вивішували географічні карти, на яких зазначали лінію фронту²⁴⁷⁶. Незабаром у гуртожитках були обладнані червоні кутки з відповідною літературою, свіжою пресою, ленінські кімнати (часто з піаніно). Проте студкоми, комітет ЛКСМУ часто критикували за недостатню організацію художньої самодіяльності в гуртожитку, брак спортивного інвентарю.

Важливим завданням у повоєнні роки було врегулювання питання житлових умов професорсько-викладацького складу. Частково його вирішували заселенням викладачів до студентських гуртожитків. На початок 1950-х років ректор університету професор В. Бондарчук подав до Ради Міністрів УРСР списки працівників, що потребували житлової площі. Наприклад, завідувач кафедри історії стародавнього світу професор М. Бречкевич проживав на 21 кв. м разом із чотирма членами сім'ї; кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України П. Лавров – на 18 кв. м із п'ятьма членами сім'ї²⁴⁷⁷. Житлові будинки професорсько-викладацького складу до початку навчального року відремонтували. У грудні 1950 року відновили житловий будинок для професорсько-викладацького складу на вул. Пушкінській, 43, відбулося його заселення²⁴⁷⁸. Для поліпшення житлових умов наукових працівників 1952 року було виселено працівників "Вишстрою" з гуртожитку університету на Повітрофлотському шосе²⁴⁷⁹.

Керівництво навчального закладу вживало заходів і щодо організації харчування студентів. Спочатку цю проблему розв'язували за допомогою їдальні

²⁴⁷⁴ Гуртожиток. *За радянські кадри*. 1949. № 32. 7 листоп.

²⁴⁷⁵ Про неполадки в гуртожитку. *За радянські кадри*. 952. № 18. 21 жовт.

²⁴⁷⁶ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 8. Спр. 2. Арк. 6 зв.

²⁴⁷⁷ ЦДАВОВУ. Ф. 4849. Оп. 1. Спр. 643. Арк. 1-4.

²⁴⁷⁸ Архів Київського університету. Звіт за 1 семестр 1950–1951 навчального року. Арк. 144.

²⁴⁷⁹ ЦДАГОУ. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 1571. Арк. 12.

робітничого харчування (відкриття самостійної студентської їдальні планувалося до 15 березня 1944 р.). При відділі робітничого постачання діяла їдальня, розташована на вул. Жертв Революції, 4 а (приміщення студентського гуртожитку), де студентів забезпечували дворазовим харчуванням й окропом. Їдальня була у змозі обслуговувати студентів у кількості 1000–1200 осіб, а фактично – лише 500 осіб. За перше півріччя 1943/44 навчального року загальна кількість порцій в їдальні становила 280 000. Проте їдальня не була забезпечена інвентарем, посудом, зокрема відчувалась нестача тарілок, виделок, склянок, бракувало матеріалів для спецодягу.

У повоєнні голодні роки (1946–1947) студенти одержували продуктивні та хлібні картки. Продуктивні картки прикріплювали до їдальні університету, що містилась у гуртожитку на вул. Жертв Революції, 4 а. Хлібні магазини університету були розташовані на вул. Льва Толстого, 15 та Жертв Революції, 4 а.

До початку нового навчального року (1 вересня) планували відкриття ще однієї їдальні у приміщенні університету для обслуговування професорсько-викладацького й адміністративного персоналу²⁴⁸⁰, що було виконано з певним запізненням. Харчування в їдальні наукових робітників було організовано з 1 грудня 1944 року²⁴⁸¹.

Їдальня для професорсько-викладацького складу, яку організував відділ постачання, обслуговувала 200–250 осіб у перші роки діяльності. Харчування в ній було дворазовим.

У звіті за 1946/47 навчальний рік ішлося про їдальню № 1 на вул. Жертв Революції, 4 а (при гуртожитку студентів). Контингент студентів, які там харчувалися, становив 850–900 осіб. Їхнє харчування було дворазовим, а якість – задовільною. Сніданки студентам відпускали за рахунок продукції підсобного господарства та комерційної крупи.

Їдальня № 2 (при управлінні університету) обслуговувала професорсько-викладацький склад, аспірантів й адміністративний персонал (контингент обслуговування – 250 осіб, згодом – 320). Харчування було одноразовим. Оборот із громадського харчування з 1 вересня 1946 до 1 червня 1947 року становив 996 000 крб²⁴⁸².

Продуктивні картки (1947–1948)

²⁴⁸⁰ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 34. Арк. 17 зв.

²⁴⁸¹ Там само. Спр. 23. Арк. 11.

²⁴⁸² Там само. Спр. 57. Арк. 1-а.

Проте надходили скарги, що в їдальні гуртожитку на Повітрофлотському шосе через відсутність світла іноді зривалась вечеря.

У роки повоєнного голоду (1946–1947) і в університетських їдальнях були проблеми з постачанням продуктів. Скорочення норми видачі продуктів негативно позначилось на якості обідів. Студенти часто скаржились на недоброякісну їжу в їдальні університету²⁴⁸³.

Однак і на кінець 1940-х років кількість студентів, які харчувалися в їдальнях, не перевищувала 30 %. В університеті за загальної кількості 4450 студентів щоденно харчувалися лише 1220 осіб²⁴⁸⁴. Харчування при цьому було одноманітним, несмачним і низькокалорійним.

План заготівлі овочів на 1 вересня було виконано лише на 26,7 %, торгвідділ робітничого постачання скаржився на відсутність транспорту, але виділену автомашину використовували нераціонально. Відсутність у магазині м'яса, ковбаси для отоварювання продуктових карток пояснювали нестачею холодильників²⁴⁸⁵. Перебої з харчуванням, зокрема незабезпечення професорсько-викладацького складу та науково-технічного персоналу городинною на зиму, пояснювали недоопрацюванням профспілки.

В університетському продуктовому магазині викладачі могли придбати інколи городину та фрукти. Недостатнім, лише епізодичним, контролем роботи гастроному з боку профспілки пояснювали відсутність картоплі, на одержання якої щомісяця видавали талони²⁴⁸⁶.

Існували незручності для студентів із придбанням хліба, оскільки його завозили до магазину у другій половині дня та продавали лише до 19 год. Через великі черги студенти, які навчались у другу зміну, змушені були або пропускати заняття, або залишалися без хліба²⁴⁸⁷.

Спостерігалися негативні явища і в роботі їдальні в гуртожитку, які висвітлювали в університетській газеті "За радянські кадри"²⁴⁸⁸. Були недоліки в обслуговуванні, траплялися порушення режиму роботи їдальні, її працівники не видавали книгу скарг або не реагували на зауваження. Доволі обмеженим було меню, зазначені в ньому страви не завжди були в наявності, траплялись факти неякісного приготування страв.

На початку 1950-х років справа студентського харчування поступово почала налагоджуватися. При гуртожитках функціонували дві їдальні з буфетами. Харчування студентів стало триразовим, його якість вже була цілком задовільна. Пропускна здатність закладів харчування для студентів становила 1000–1200 осіб²⁴⁸⁹.

1943 року працювали два магазини (продуктовий і промтоварний), які обслуговували студентів, професорсько-викладацький та адміністративний персонал

²⁴⁸³ Недоброякісні обіди. *За радянські кадри*. 1946. № 39. 26 груд.

²⁴⁸⁴ ЦДАВОВУ. Ф. 4849. Оп. 1. Спр. 643. Арк. 9.

²⁴⁸⁵ Поліпшити роботу ВРП. *За радянські кадри*. 1946. № 26. 1 верес. С. 4.

²⁴⁸⁶ Місцевком забув про важливу справу. *За радянські кадри*. 1946. № 26. 1 верес.

²⁴⁸⁷ Коли буде ліквідовано безладдя в хлібному магазині? *За радянські кадри*. 1946. № 36. 29 листоп.

²⁴⁸⁸ Кофе по-турецьки: фейлетон. *За радянські кадри*. 1950. № 13. 1 травня.

²⁴⁸⁹ Архів Київського університету. Звіт за 1 семестр 1950–1951 навчального року. Арк. 143.

університету. Контингент обслуговування магазинів становив 2300 осіб. Оскільки магазин на вул. Льва Толстого, 15 не забезпечував обслуговування, планували відремонтувати й обладнати інший магазин для обслуговування професорсько-викладацького персоналу²⁴⁹⁰.

Протягом 1946/47 навчального року три магазини обслуговували 2700 осіб. Повністю отоварювалися продуктові картки, з'явилися нефондові товари²⁴⁹¹. Торгова мережа університету складалася із двох магазинів. Магазин № 1 (продуктовий і промтоварний відділи) обслуговував викладацький склад, аспірантів, адміністративно-технічний персонал, а також студентів. Магазин № 2 (при гуртожитку на вул. Жертв Революції, 4 а) обслуговував лише студентів.

Приміщення магазинів 1946 року було відремонтовано, і вони забезпечували отоварювання прикріпленого контингенту. Обороти торгової мережі з вересня 1946 до липня 1947 року становив 4 586 000 крб. Упродовж 1946/47 навчального року студенти університету отримали промтоварів на суму 1 481 000 крб, що становило в середньому 423 крб на одного студента²⁴⁹². Поліпшилася робота й магазинів при відділі робітничого постачання. Три магазини обслуговували 2700 осіб.

Для поліпшення побутових умов студентів уже 1943 року були організовані пральня, швацька, взуттєва майстерні, перукарня. 1944 року взуттєва майстерня виконувала 120–150 замовлень на місяць, а швацька – 50–60. Швальня (сім осіб) здебільшого обслуговувала студентів і за 1946/47 навчальний рік надала послуги понад 650 клієнтам²⁴⁹³. Проте тут траплялося недоброякісне виконання замовлень, було завищення розцінок²⁴⁹⁴.

Студенти скаржилися на обслуговування у швацькій майстерні²⁴⁹⁵, зокрема на відмову обслуговувати за талонами, вимогу самостійно виконувати частину робіт, унаслідок чого вони змушені були звертатися до приватних кравців за гроші. Надходили скарги й на високу плату за роботу університетського годинникаря²⁴⁹⁶.

У перукарні практикувалося завищення розцінок (10 крб замість 5), відсутність чеків. Ремонт взуття був неякісним, дорогим і тривалим через завантаженість шевця "лівою" роботою²⁴⁹⁷. До того ж взуттєву майстерню 1947 року обікрали.

Для поліпшення роботи майстерень було вжито рішучих заходів, у результаті у звіті за перший семестр 1950/51 навчального року вже було відзначено поліпшення якості обслуговування у швацькій майстерні та пральні при гуртожитку на вул. Жертв Революції, 4 а²⁴⁹⁸.

²⁴⁹⁰ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 29. Арк. 28.

²⁴⁹¹ Там само. Спр. 46. Арк. 142.

²⁴⁹² Там само. Спр. 57. Арк. 163–164.

²⁴⁹³ Там само. Арк. 164.

²⁴⁹⁴ Поліпшити роботу ВРП. *За радянські кадри*. 1946. № 26. 1 верес. С. 4.

²⁴⁹⁵ Кого обслуговує кравецька майстерня? *За радянські кадри*. 1947. № 29. 19 верес.

²⁴⁹⁶ Веселий годинникар. *За радянські кадри*. 1947. № 29. 19 верес.

²⁴⁹⁷ Подорож з пригодами: фейлетон. *За радянські кадри*. 1946. № 26. 1 верес.

²⁴⁹⁸ Архів Київського університету. Звіт за 1 семестр 1950–1951 навчального року. Арк. 143.

З 1943 року було налагоджено забезпечення медичним обслуговуванням студентів і професорсько-викладацького складу університету. Працювала стоматологічна амбулаторія для студентів і викладачів, був організований медпункт при гуртожитку. Проте траплялися випадки невідповідального ставлення до своїх обов'язків медичного персоналу, зокрема порушення графіка роботи, невчасного надання медичної допомоги (відмова лікарки надати допомогу знепритомній у бібліотеці студентці)²⁴⁹⁹.

До початку 1950-х років студентів, що проживали в гуртожитку на вул. Жертв Революції, 4 а, обслуговувала студентська поліклініка Міністерства охорони здоров'я УРСР. При гуртожитку на Повітрофлотському шосе, 85 функціонував медпункт²⁵⁰⁰. При гуртожитку на вул. Жертв Революції, 4 а було організовано та обладнано профілакторій на 30 осіб, при гуртожитку на Брест-Литовському шосе – медпункт.

Основним джерелом матеріального забезпечення для більшості студентів у повоєнні роки були державні стипендії. Для призначення стипендій щороку створювали спеціальні факультетські комісії. Стипендію призначали з урахуванням матеріального становища, академічної і громадської активності²⁵⁰¹. До того ж розмір стипендії збільшувався при переході на старші курси. Механізмом підвищення мотивації та заохочення було тимчасове позбавлення порушників дисципліни права стипендіального забезпечення. Студенти-відмінники отримували підвищену стипендію (на 25 %). Стипендії виплачували в середині кожного місяця в касі університету на вул. Володимирській, 60. Для її отримання достатньо було пред'явити залікову книжку з фотокарткою.

Студенти, яких не було звільнено від оплати за навчання, вносили 400 крб: за перше півріччя – до 1 жовтня, за друге – до 1 лютого.

Значну фінансову підтримку студенти одержували через університетські каси взаємодопомоги. Сплачуючи членські внески, вони за потреби отримували позики. Кількість членів каси взаємодопомоги постійно зростала, наприклад за рік тільки на історичному факультеті їхня кількість збільшилася зі 120 до 266²⁵⁰². Загальна кількість членів каси взаємодопомоги сягала 1 500 осіб. Центральному комітету профспілок було доручено виділяти студентським касам взаємодопомоги дотацію, що дорівнювала сумі зібраних членських внесків, до 50 % якої дозволяли видавати у вигляді безповоротної допомоги передусім студентам – інвалідам німецько-радянської війни.

Незважаючи на невисоку суму прибутків (від внесків і роботи перукарні), оргбюро 1946/47 навчального року через касу взаємодопомоги видало коротко- і довготривалих позик студентам на суму 4 000 крб, безповоротних позик – на 2 860 крб, насамперед інвалідам війни й тим, що відчували в цьому гостру

²⁴⁹⁹ Бездушний лікар. *За радянські кадри*. 1949. № 35. 3 груд.

²⁵⁰⁰ Архів Київського університету. Звіт за 1 семестр 1950–1951 навчального року. Арк. 144.

²⁵⁰¹ Высшая школа. Основные постановления, приказы и инструкции / Л. И. Карпов, В. А. Северцев (ред.); Е. И. Войленко (сост.). Москва, 1957. С. 430.

²⁵⁰² Студентські каси взаємодопомоги. *За радянські кадри*. 1947. № 26. 21 серп.

потребу. Проте деякі студенти, узявши короткотривалу позику, невчасно її повернули, що призвело до розтрати правління каси в сумі 2 530 крб. Справу було навіть передано до судових органів.

В університеті почала працювати ощадна каса для студентів і викладачів, де нараховували відсотки на вклади, здійснювали оплату через касу за безготівковим розрахунком комунальних платежів, зокрема за квартиру, електроенергію, телефон, радіо, газ.

У повоєнний період університет переживав значні складнощі, пов'язані не лише з катастрофічним станом матеріально-технічної бази, а також із забезпеченням предметами першої необхідності студентів і викладачів.

На 1944 рік зарплата професорсько-викладацького складу та науково-допоміжного персоналу була набагато нижчою від зарплати працівників, що мали аналогічні посади в системі інших наркоматів. Для розв'язання цих проблем ректор університету В. Бондарчук надіслав "Доповідну записку про стан Університету голові Всесоюзного комітету у справах вищої школи при Раді Народних Комісарів СРСР" від 12 лютого 1944 року²⁵⁰³ із проханням клопотати перед РНК СРСР про надання матеріальної допомоги, зокрема виділення університету для забезпечення професорсько-викладацького (250 крб) і студентського (700 крб) складу коштів на придбання взуття та одягу: "За період війни як професорсько-викладацький персонал, так і студентство в основній своїй масі обносилось, потрібна негайна допомога. Однак до теперішнього часу університет не отримав жодних фондів взуття чи одягу, а також позики для співробітників на обзаведення господарством"²⁵⁰⁴. Окремим пунктом висловлювали прохання про зрівняння ставок персоналу університету до ставок вищих закладів освіти, що були підпорядковані ВКВШ. "Матеріально-побутові умови і зарплата адміністративно-технічного персоналу перебувають на найнижчому рівні серед вишів СРСР"²⁵⁰⁵.

У повоєнні роки відбулося підвищення зарплати наукових працівників науково-дослідних установ, утворилися відділи робітничого постачання при вищих навчальних закладах, збільшилися земельні наділи їхніх підсобних господарств.

4.1.3. Культурне життя в університеті

Упродовж 1944/45 навчального року розпочав роботу університетський драматичний гурток, було закладено основи університетського хору, хореографічного гуртка. Відбувалися вечори студентської самодіяльності, фізкультурний вечір. Здійснювалася шефська робота у підшефному шпиталі, військовій частині (лекції, читання газет, художньої літератури, вечори, концерти художньої самодіяльності).

²⁵⁰³ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 5. Спр. 31. Арк. 1-3 зв.

²⁵⁰⁴ Там само. Арк. 2 зв., 3.

²⁵⁰⁵ Там само. Спр. 57. Арк. 1-а.

У перші повоєнні роки колектив університету вів активне листування з військовими частинами, що перебували на фронті. Було покладено початок збиранню листування для подальшого його використання як матеріалу з історії німецько-радянської війни.

Колектив університету брав активну участь у відбудові Хрещатика, інших роботах суспільно-господарського значення (розвантаження палива, картоплі, роботи в підсобному господарстві, Канівському заповіднику, на лісорозробках, у радгоспах, ремонт університетських будинків).

На окремих факультетах існували й інші форми культурно-ідеологічної роботи: на історичному факультеті для студентів і викладачів інших факультетів було прочитано доповіді: "Підсумки Кримської конференції трьох держав", "Міжнародне та воєнне становище СРСР", на філологічному факультеті – організовано зустрічі студентів із письменниками, відбулися ювілейні засідання літературного гуртка, викладачі літератури брали активну участь у шефській роботі у шпиталі; на економічному факультеті проведено конференцію, присвячену книзі Ф. Енгельса "Походження сім'ї, приватної власності й держави"; гуртківцями було опрацьовано окремі глави першого тому "Капіталу" К. Маркса; на філософському факультеті – прочитано доповіді "Ленін про філософські засади психології", "Про окреме навчання в Радянській школі", відбулися конференції "Творчість Єсеніна", "Про дружбу"; на біологічному факультеті професорсько-викладацьким персоналом було прочитано лекції і проведено низку бесід у колгоспах Київської області, а на географічному – на підприємствах міста. Значна частина студентів стали донорами.

1945 року ще не було необхідних умов для суспільно-просвітницької роботи. Це стосувалося залів, кіноустановки, обладнання сцени тощо. Сцену в тому стані, у якому її вдалося обладнати, можна було вважати явищем тимчасовим та явно незадовільним.

1946 року, незважаючи на практичні складнощі (відсутність приміщень, костюмів, інструментів, сцени, яку було збудовано в актовій залі лише навесні 1946 р.), в університеті працювали п'ять самодіяльних колективів, гуртки художньої самодіяльності, самодіяльні колективи, часто очолювані професіоналами.

Відновлений
Хрещатик,
50-ті роки

Доволі численною була студія художнього слова (кер. – народна артистка УРСР П. Нятко), що підготувала низку програм, тематичних вечорів, присвячених І. Крилову, О. Грибоедову, М. Горькому, В. Маяковському.

Розпочав роботу хор, яким керував хормейстер капели "Думка" В. Гальченко.

Працював ансамбль пісні й танцю (кер. – соліст Театру опери та балету О. Бердовський); діяв вокальний гурток. Досить популярним був англійський хор. Крім загальноуніверситетських, працювали гуртки на окремих факультетах: драмгуртки на фізичному, юридичному, геологічному, філософському, хоровий – на історичному.

Незабаром з'явилася школа бальних і західноєвропейських танців, хоровий і драматичний гурток. Одним із найпопулярніших колективів художньої самодіяльності був джазовий гурток (кер. – студент філософського факультету В. Сечин). Усі гуртки працювали у клубі, що розміщувався у відносно вцілому головному корпусі (к. 27).

Станом на весну 1946 року було проведено 7 університетських і 32 факультетські вечори, 5 вечорів відпочинку в гуртожитках. Колективи Київського університету дали багато концертів для робітничої і колгоспної молоді, шпиталю, вісім концертів у підшефній військовій частині, на підприємствах і заводах Києва.

Перший після війни вечір іноземною (французькою) мовою в березні організували факультет міжнародних відносин і факультет західних мов і літератур. Надалі подібні вечори, на яких студенти розмовляли лише англійською, французькою, німецькою, і всі доповіді, виступи гуртків, скетчі, поезії, уривки із творів, співи звучали іноземними мовами, увійшли у практику. У квітні факультет західних мов і літератур організував вечір самодіяльності англійською мовою, на якому було представлено сценки та гуморески за творами М. Твена, О. Генрі, Г. Лонгфелло.

З успіхом виступав англійський хор, згодом його було премійовано на огляді художньої самодіяльності ВНЗ міста. Вечори самодіяльності організовували й на факультетах. На вечорах механіко-математичного та фізичного факультетів показували акробатичні етюди, співи, художнє читання, проведено літературну вікторину.

З нагоди 1 травня на фізичному факультеті підготували великий вечір, до якого драмгуртківці поставили п'єсу на три дії "Свята брехня" за оповіданням О. Купріна. Філологи провели концерт у підшефному шпиталі. Кульмінацією святкування стала першотравнева демонстрація.

13 квітня 1946 року відбувся огляд художньої самодіяльності, у якому брали участь 128 осіб. Учасники балетної студії виконали "Угорський танок" і "Молдованеску"; читці – "Пісню про сокола" М. Горького, "Шофер розповідає" М. Ардова, сценки з тодішнього життя; вокалісти виконали "Світанок" Р. Леонкавалло, "Садок вишневий коло хати" та окремі партії з "Наталки-Полтавки" М. Лисенка. Одержали схвалення різноманітні художні номери "на злобу дня" – пародії на прогульників, порушників трудової дисципліни, саркастичні гуморески О. Вишні. Англійський хор факультету західних мов і літератур оригінально виконав кілька популярних англійських пісень, зокрема твори Г. Лонгфелло. На огляді прозвучав фортепіанний номер – "Вальс" Ф. Шопена. Репертуар був доволі багатий, строкакий і ще не надто заполітизований. Проте він піддавався критиці за слабку представленість творів радянських композиторів, письменників і поетів.

З ініціативи студентів філософського факультету було організовано постановку водевілю А. Чехова "Ювілей". Представників університету на міській олімпіаді художньої самодіяльності високо оцінили – вони зайняли всі перші п'ять місць.

Проте з наступного навчального року спостерігається певна пасивність. У вересні університетський огляд художньої самодіяльності було зірвано. Університетська художня самодіяльність навіть не була представлена на загальноміському огляді, що пояснювалося передусім повільною роботою гуртків після літніх канікул.

Комітет ЛКСМУ організував багато походів до театрів, музеїв, кінотеатрів Києва. Студенти історичного факультету провели низку екскурсій видатними історичними місцями Києва, зокрема до Софійського собору.

Комсомольська організація історичного факультету та факультету міжнародних відносин запровадили так звані комсомольські четверги – зустрічі з діячами науки, культури України. На першому вечорі (12 квітня 1946 р.) народний артист СРСР Ю. Лавров ознайомив студентів зі своєю роботою в театрі. У залі для перегляду кінофільмів при Міністерстві кінофікації УРСР відбулася зустріч із народним артистом СРСР А. Бучмою, який розповів про повсякденну роботу, скрутні роки свого дитинства, акцентуючи увагу на складнощах життєвого шляху молоді людини до революції, повсякденну роботу. Після бесіди було продемонстровано фільм "В далекому плаванні", у якому він зіграв роль боцмана. Досвід "комсомольських четвергів" запозичили й інші факультети.

Регулярно організували творчі вечори поетів, письменників, артистів, громадських діячів. 8 червня 1946 року в актовій залі гуманітарного корпусу виступили московські поети Є. Долматовський і С. Гудзенко, студенти юридичного факультету зустрічались із письменниками-фронтовиками М. Тардовим та Л. Вишеславським, які читали уривки зі своїх нових творів, ділились творчими планами, а М. Тардов розповів про зустріч із М. Горьким²⁵⁰⁶.

1947 року продовжувалася робота з розвитку художньої самодіяльності. В університеті працювали студії художнього читання, балетна, вокальна, а також хор і драматичний гурток. З осені почав працювати джазовий гурток, ансамбль акордеоністів. Проте характерним явищем залишалася відсутність масовості, наприклад на початок року студія художнього читання налічувала лише 25 осіб, хор – 35, балетна студія – 7–8 осіб. Крім того, хор лише за назвою був загальноуніверситетським, насправді ж складався лише із філологів.

Посилюється ідеологічний контроль за добором тематики та репертуару самодіяльних колективів. Насамперед це стосувалося драмгуртка (геолого-грунтознавчий факультет), який критикували за постановку безідейних і шкідливих п'єс "Еліксир молодості" (за мотивами п'єси К. Чапека "Засіб Макропулоса") та "День правди" В. Товстоноса. У світлі постанови ЦК КП(б)У "Про репертуар художньої самодіяльності культурно-освітніх установ" було запропоновано вилучити ці "шкідливі п'єси" та зобов'язано комсомольське бюро допомогти в доборі п'єс високої ідейності та пізнавальної цінності²⁵⁰⁷.

²⁵⁰⁶ Зустріч з письменниками. *За радянські кадри*. 1946. № 37. 5 груд.

²⁵⁰⁷ Справа розвитку художньої самодіяльності в університеті вимагає великої уваги і повсякденного керівництва. *За радянські кадри*. 1947. № 13. 9 квіт.

Наявні гуртки самодіяльності та студії проводили певну культурно-ідеологічну роботу. Вокальна студія не лише брала участь у концертах у студентському клубі, але й була частим гостем у робітників заводу "Ленінська кузня", на агітпунктах, підшефних підприємствах. У студентських гуртожитках, на підприємствах міста, у колгоспах області давали концерти чотири культбригади філологів. У репертуарі студентського хору, який почав відновлювати свою роботу на початку навчального року, були сучасні, класичні й народні пісні. Проте у процесі підготовки до огляду художньої самодіяльності в роботі більшості гуртків спостерігалися авральщина та штурмівщина.

В університеті широко практикували проведення студентських вечорів. Цікавим був вечір студентів відділу західних мов і літератур, на якому прозвучали вірші французького поета Л. Арагона, німецьких поетів Ф. Шиллера, Й. Гете, Й. Бехера (англійською, французькою та німецькою мовами). Глядачі побачили театральні композиції за творами П. Бомарше та М. Твена. Вечір відкрився гімном СРСР англійською мовою, а закінчився "Марсельезою".

Цікаві вечори відпочинку проходили й на інших факультетах, наприклад на вечорі філологічного факультету (російський відділ) були представлені власні вірші літстудійців, ковбойський танець, російські та українські народні пісні. Активна культмасова робота велась і на історичному факультеті, який також провів вечір відпочинку, організував ансамбль пісні й танцю (однак проіснував недовго). Загальноуніверситетські вечори приурочували до свят 1 Травня, 8 Березня тощо.

Неодноразово у клубі університету організовували зустрічі студентів із відомими людьми. Наприклад, 18 квітня 1947 року відбулася зустріч студентів історичного та філософського факультетів із письменником О. Корнійчуком, який розповідав про подорож до США на Слов'янський конгрес, зустріч з американськими вченими, письменниками, артистами, робітниками. Письменник змалював характерні риси життя та побуту американців і поділився творчими планами на майбутнє.

12 жовтня було організовано зустріч студентів філологічного факультету з артистами Театру російської драми ім. Лесі Українки, які представили уривок із п'єси К. Симонова "Російське питання", деякі оповідання М. Горького, вірші радянських поетів.

Цікавим заходом стала зустріч молодих поетів університету та педінституту за участі членів Спілки радянських письменників України – поетів С. Крижанівського, П. Дорошка та М. Шеремета.

14 вересня 1947 року відбулася зустріч студентів-істориків зі студентами театрального інституту. Учасники зустрічі ознайомились із завданнями історичної науки в СРСР і з тими, що стоять перед радянським театром. Студенти театрального інституту представили уривок із п'єси М. Островського "Не все коту масляна"²⁵⁰⁸.

Життя університетської молоді було відображено на сторінках стінних газет "Радянський дипломат", "Філософ", "Філолог", "Молодий історик", "Біолог", "Юрист", "Фізик", "За відмінне навчання", "Голос студента", гумористичних – "Дзеркало", "Крокодил".

²⁵⁰⁸ За радянські кадри. 1946. № 18. 15 верес.

Студенти університету систематично виступали з лекціями в підшефному шпиталі (найчастіше про міжнародне становище), на заводі "Ленінська кузня". Студенти-біологи з ініціативи комсомольської організації факультету взяли шефство над будинком-інтернатом для глухонімих дітей, збирали для них подарунки.

Студенти другого курсу філологічного факультету на День Перемоги організували привітання студентів – інвалідів війни. Для них було влаштовано перегляд кінокартини "В ім'я життя", проведено вечір художньої самодіяльності. Колектив університету здійснював шефство над колгоспами Броварського району, виїжджаючи до сіл Жердово, Заворичі, Калита, Княжичі, Мокрець, Опанасово, Світильне, Богданівка.

1948 року було проведено низку тематичних студентських конференцій (напр., "Радянський патріотизм"), публічних лекцій (напр., лекція про М. Лермонтова), літературно-художні вечори.

В університеті відзначали літературні ювілеї й організували в Науковій бібліотеці та гуманітарному корпусі приурочені до них виставки (до 100-річчя з дня смерті В. Белінського, 75-річчя з дня народження А. Барбюса, Горьківські дні).

Популярними були такі форми культурно-масової роботи, як колективні перегляди та обговорення кінофільмів (напр. фільм "Пирогов"), літературні диспути (за романом О. Фадєєва "Молода гвардія"). Значного розмаху набуло обговорення повісті В. Добровольського "Троє в сірих шинелях", що знайшло відображення в університетській пресі (у газеті "За радянські кадри" за 1948 р.)²⁵⁰⁹. Для студентів організували екскурсії до музеїв Києва.

З метою влаштування цікавого та змістовного відпочинку студентів у канікулярний період профком університету розробляв відповідні заходи, наприклад під час зимових канікул значну увагу було приділено культмасовій і фізкультурній роботі – організували вечори відпочинку, культпоходи до театрів і кіно. Тривала підготовка чоловічих і жіночих команд до комсомольсько-профспілкового лижного кросу. Багато відмінників навчання та інвалідів війни одержали путівки до будинків відпочинку.

У перший день зимових канікул 1948 року відбулася зустріч артистів Академічного ордену Леніна драматичного театру імені Івана Франка зі студентами факультету²⁵¹⁰. Після доповіді про творчий шлях театру за 28 років було показано кілька сцен з окремих п'єс, зокрема з "Останньої жертви" М. Островського за участі народної артистки СРСР лауреата Сталінської премії Н. Ужвій, із "Платона Кречета" О. Корнійчука за участі народного артиста УРСР Г. Юри, а також фрагменти з п'єси "Молода гвардія" О. Фадєєва.

Студенти університету виступали з лекціями та концертами перед колгоспниками Броварського, Бориспільського й інших районів, над якими здійснювали шефство. Відбувалися зустрічі студентів зі школярами міста, під час яких студенти

²⁵⁰⁹ Повість про студентів. *За радянські кадри*. 1948. № 6. 11 лют.; За здорову критику. *За радянські кадри*. 1948. № 9. 5 берез.; Більше творів про нашу чудову молодь. *За радянські кадри*. 1948. № 9. 5 берез.

²⁵¹⁰ Зустріч з артистами. *За радянські кадри*. 1948. № 5. 3 лют.

розповідали про університет, навчання в ньому, спеціальності, які тут можна здобути. Наприклад, 28 березня 1948 року було організовано зустріч учениць 10 класу 94-ї середньої жіночої школи Києва зі студентками університету.

В університеті широко відзначали ювілеї, пов'язані насамперед з іменами видатних діячів літератури та науки: 81-річчя від дня народження М. Горького, 100-річчя – І. Павлова, 135-річчя – М. Лермонтова, 140-річчя – О. Кольцова, 19-ті роковини від дня смерті В. Маяковського, 60 років від дня смерті М. Салтикова-Щедріна та М. Чернишевського.

Заходи з відзначення 150-річчя з дня народження О. Пушкіна, що проходили в університеті, охоплювали Пушкінські читання, виставку літератури, ювілейну наукову сесію, публікацію матеріалів про О. Пушкіна, його віршів, зокрема і в українському перекладі.

До 200-річчя від дня народження О. Радищева в Науковій бібліотеці університету підготували виставку про його життя й творчість, експонувались різні видання "Подорожі із Петербурга до Москви", фотокопії раритетних видань цієї праці (1876, 1905, 1906). В актовій залі пройшло спільне засідання вченої ради філологічного та філософського факультетів, на якому заслухали доповіді "О. М. Радищев – видатний російський революціонер-філософ", "О. М. Радищев – перший російський революціонер-письменник" тощо.

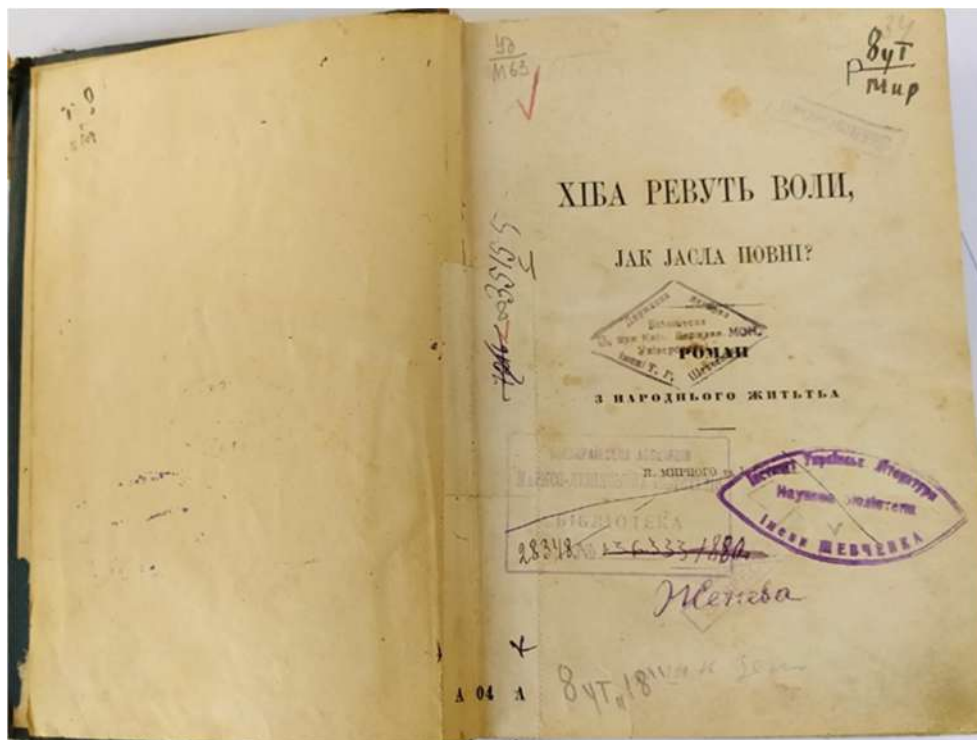
Науковою бібліотекою університету було організовано виставку до 100-річчя від дня народження П. Мирного, де серед інших експонатів представили примірник женевського видання 1880 року "Хіба ревуть воли як ясла повні", а також виставку творів П. Грабовського (експонувались радянські видання збірок його творів, переклади з Р. Бернса та Ш. Петефі, літературно-критичні статті, дослідження про життя і творчість поета).

Університет проводив конкурси стінгазет (найкращі газети преміювали). 1949 року випускали стіннівки "Філософ-марксист" (філософський факультет), "Слово" (відділ романо-

Наталія Ужвій з молодими актрисами (ЦДКФФА України)

Женевське видання книги Панаса Мирного "Хіба ревуть воли, як ясла повні" (1880)

Редакція
університетської
газети (кінець
1940-х років)

германської філології), "Геолог" (геологічний факультет) тощо. Газета "Бібліотека", зокрема, інформувала перед початком навчального року про підготовку каталогу вітчизняної періодики. Загальноуніверситетська газета "За радянські кадри" представляла огляд змісту основних стінгазет, вказуючи на позитивні риси та недоліки²⁵¹¹.

Студенти університету підтримували шефські зв'язки із чорноморцями крейсера "Молотов". Делегація міського комсомольського активу відвезла на катер подарунки від студентів – книги й ілюстрований альбом, що наочно показував життя на факультетах. На подяку за подарунки студенти архівної групи п'ятого курсу історичного факультету одержали листа від

моряків, у якому ті в дусі фразеології холодної війни писали: "клянёмось, що імперіалістичним акулам не плавати в наших радянських морях. Нам не страшні черчилі, трумени й інші палії війни"²⁵¹².

Студенти допомагали колгоспникам у проведенні сільськогосподарських робіт, насамперед під час жнив, для підшефних колгоспів Бориспільського району збирали книги для бібліотек, працювали вожатими в піонерських таборах. Студенти шефствували також над Київським шпиталем, де доглядали інвалідів німецько-радянської війни, прикутих до ліжка.

Організовувалися зустрічі з артистами Києва, Москви, приміром з артистами МХАТ ім. Горького під час їхніх гастролей. У приміщенні Державної філармонії з великим концертом (зі сценами з п'єс "Остання жертва", "Молода гвардія", "Офіцер флоту") перед студентами виступили народні артисти А. Тарасова, Б. Ліванов та ін.

1949 року в університеті успішно працювали гуртки художньої самодіяльності: хорівий, драматичний, вокальна студія, студія художнього слова, оркестр народних інструментів і духовий оркестр. Проте були і недоліки, зокрема в роботі хореографічної студії, яку, донедавна найсильнішу серед вищих закладів освіти Києва, не було допущено до участі в міському огляді художньої самодіяльності. Усе ж більшість гуртківців брали участь у міських оглядах художньої самодіяльності.

Цикли лекцій, зустрічі з відомими людьми організовував студентський клуб. 22 лютого 1949 року в актовому залі відбулася зустріч із Героєм Радянського Союзу О. Маресьєвим, яку відкрив письменник Л. Нікулін із лекцією "Образ

²⁵¹¹ Про заходи по поліпшенню стінної преси в університеті. *За радянські кадри*. 1949. № 2. 11 січ.

²⁵¹² Щирий матроський привіт. *За радянські кадри*. 1949. № 34. 26 листоп.

радянської людини в літературі", відбулися зустрічі зі співаками М. Роменським і Г. Шоліною. Було проведено 10 вечорів, присвячених історичним датам.

У межах музичного лекторію на юридичному факультеті проходили лекції про П. Чайковського, М. Глінку. Відбулися лекції "А. Макаренко – великий радянський педагог", "Винахідник радіо О. Попов" тощо. Проходили також літературні диспути, на яких обговорювали твори "Кружилиха" В. Панової, "Сталь і шлак" В. Попова, "Далеко від Москви" В. Ажаєва, "За владу Рад" В. Катаєва.

Велику увагу приділяли радянському кіно як масовому виду мистецтва, що було спрямоване на виховання відданості партії, патріотизму, героїзму, здатності на самопожертву заради суспільного блага. Студенти переглянули фільми "Суд честі", "Костянтин Заслонов", "Клятва", "Сталінградська битва".

Колектив університету залучався до проведення заходів із боротьби за мир²⁵¹³. У складі делегації УРСР на Всесоюзній конференції захисників миру були ректор, член-кореспондент АН УРСР, професор В. Бондарчук, доцент філологічного факультету Н. Крутікова і викладач філософського факультету М. Карпенко, студент юридичного факультету Герой Радянського Союзу І. Матвієнко.

1 жовтня 1949 року в університеті відбувся вечір із нагоди Міжнародного дня боротьби за мир, на якому виступив секретар ЦК ЛКСМУ В. Семичасний, секретар Київського міськкому ЛК СМУ О. Бандура, викладачі та студенти університету. Широко обговорювали також Маніфест II Всесвітнього конгресу федерації демократичної молоді та міжнародні ініціативи, пов'язані з боротьбою за мир.

У межах відзначення Міжнародного дня студентів відповідно до програми Всесвітньої спілки студентів, що була створена під гаслом згуртування демократичних сил у боротьбі проти паліїв нової війни, відбулися бесіди в гуртожитках, вечір, присвячений країнам соцтабору. Сталінський райком ЛКСМУ влаштував вечір студентів разом із молоддю району.

Було засновано студентський лекторій, на першому засіданні якого в актовій залі були присутні 200 осіб.

Велику увагу в університеті приділяли моральному вихованню студента, вихованню ідеальної радянської людини: проводили тематичні збори, лекції "Про моральне обличчя радянської людини", "Яким має бути комсомолец", "Про культуру удавану та справжню", "Про культурне обличчя радянського студента" тощо.

Гострій критиці піддавався кар'єризм у науці. Засуджували намагання без відповідної наукової ерудиції і здібностей потрапити до аспірантури, використовуючи зв'язки. Висміювалося міщанство, велася боротьба з легковажним ставленням до навчання²⁵¹⁴. Культурно-масову роботу проводили зазвичай згідно із планом роботи, що узгоджували з комітетом комсомолу та профкомом, зокрема на час зимових і літніх канікул.

²⁵¹³ Могутній голос народу. *За радянські кадри*. 1949. № 26. 12 верес.; Молодь, об'єднуйся. *За радянські кадри*. 1949. № 26. 12 верес.

²⁵¹⁴ У міщанському болоті. *За радянські кадри*. 1949. № 9. 9 берез.; Плями міщанства. *За радянські кадри*. 1949. № 12. 30 берез.; Гурович і її папа. *За радянські кадри*. 1949. № 31. 30 жовт.; З щоденника Ельвіри Хвостенко. *За радянські кадри*. 1949. № 34. 26 листоп.

1950 року проводили студентські вечори, молодіжні бали, студентські бали на катку, організовували культпоходи на театральні вистави. Відбувалися зустрічі студентів із письменниками, артистами, режисерами, Героями Соціалістичної Праці, учасниками війни, наприклад із двічі Героєм Радянського Союзу льотчиком О. Рязановим.

Після тривалої перерви розпочав регулярну роботу університетський хор (бл. 100 співаків) під керівництвом хормейстера заслуженої академічної капели "Думка" Я. Міщенка. Діяли гуртки художньої самодіяльності – драматичний, вокальний, художнього слова, які готували пролог до оперети О. Сандлера "Серця і долари" та водевілів А. Чехова тощо.

У гуртку журналістики певний час працювали секції, керовані фахівцями, наприклад секція малювання (письменник О. Ільченко) та фейлетону (редактор республіканської газети "Радянське мистецтво" М. Мануйлович).

З великим успіхом пройшов музичний вечір, присвячений творчості П. Чайковського, де було виконано фортепіанні твори композитора та романси. Часто в культурних заходах брали участь студенти театрального інституту та консерваторії.

Огляди художньої самодіяльності свідчили про зростання її масовості, наприклад 1950 року в університетському огляді художньої самодіяльності взяли участь 500 студентів. Такі огляди відбувались у три етапи: факультетський, університетський огляд і заключний концерт. Поширеними були хорові виступи, масові народні українські, молдавські, російські танці, оперні арії, декламування власних віршів, сатира.

Переможців огляду відзначали грамотами, преміями, безкоштовними путівками на курорт, туристичними путівками, путівками до будинку відпочинку.

Серед недоліків називали недостатню злагожденість у керівництві культурно-масовою роботою, а також низький рівень участі в художній самодіяльності викладачів та аспірантів.

Організовувалися культпоходи до музеїв (російського мистецтва, В. Леніна, Т. Шевченка тощо), краєзнавчі екскурсії історичними місцями столиці задля визначення великих змін у Києві, що сталися за роки радянської влади (для порівняння змін було використано книгу "Сучасний Київ" видання 1889 р.). Здійснювались колективні культпоходи до київських театрів на вистави "Овод", "Навіки разом", "За горизонтом", "Галька", на кінофільми "Сталінградська битва", "Вогонь" тощо.

Серед студентів активно проходили організовані обговорення літературних творів, п'єс, кінофільмів, покликаних сприяти формуванню образу радянської молоді. Широкого резонансу набули диспути на сторінках газети "За радянські кадри", на засіданнях гуртка радянської літератури й інших гуртків за п'єсою Л. Зоріна "Молодість" про життя радянських студентів, за повістю В. Добровольського "Троє в сірих шинелях" і його романом "Женя Маслова". Зокрема, п'єсу Л. Зоріна "Молодість" критикували за відсутність образу справжнього радянського вченого та позитивного героя-студента, применшення величезної ролі партії і комсомольської організації у вищих закладах освіти. Якщо повість В. Добровольського "Троє

в сірих шинелях" була схвально зустрінута радянським читачем й удостоєна Сталінської премії, то роман цього ж автора "Женя Маслова", незважаючи на відображення боротьби за ідейність і прогрес радянської науки, зміцнення зв'язків науки із практикою, наразився на критику²⁵¹⁵. Організовували також обговорення книги В. Ажаєва "Далеко від Москви", кінофільму "Кубанські козаки".

З 1949 року в університеті працювала центральна кінофотолабораторія, що проводила знімання матеріалу на допомогу біолого-грунтознавчому, геологічному, географічному факультетам, кафедрі психології університету та для демонстрації в інших вишах України; систематичні знімання фауни СРСР. Було підготовлено наукові фільми "Виникнення гір", "Як руйнуються гори", про хижаків України. Знімання відбувалися впродовж літа під час студентської практики.

Регулярними були публічні лекції членів НСТ для поширення політичних і наукових знань, практикувалось обговорення факультетськими лекторськими групами (систематично – на філософському факультеті) лекцій і доповідей, що мали читати студенти на підшефних підприємствах.

Студенти геологічного факультету взяли шефство над заводом "Ленінська кузня", де проводили бесіди, читали доповіді та лекції на політичні та наукові теми²⁵¹⁶, допомагали у зміцненні спортивної роботи, організовували зустрічі баскетбольної команди факультету та заводу, шашкові змагання. У підшефному колгоспі ім. Сталіна Білоцерківського району студенти керували гуртком із вивчення суспільного й державного устрою СРСР.

Активну участь у передвиборчій кампанії до Верховної Ради СРСР брали студентські агітбригади, які, зокрема, виступали в київському річковому порту, підшефних колгоспах (колгосп с. Мала Олександрівка Бориспільського р-ну – філософський факультет), у ремісничому училищі № 1, київській чоловічій середній школі № 63. Агіткультбригада юридичного факультету підготувала для підшефного колгоспу "Серп і молот" Бориспільського району концерт, який відбувся після доповіді про демократичний характер радянської виборчої системи.

До 20-річчя від дня смерті В. Маяковського відбулась теоретична конференція, на якій було зачитано доповіді "Маяковський – поет-трибун", "Образ Леніна у творчості Маяковського", "Маяковський – співець радянського патріотизму", "Поєма Маяковського «Володимир Ілліч Ленін»", "Маяковський – критик", "Маяковський – найталановитіший поет радянської епохи" (теми затверджували на нараді у заступника секретаря комсомольського бюро із пропаганди та агітації).

Бібліографічний відділ бібліотеки підготував дві виставки, присвячені життю й творчості поета, на яких було представлено понад 100 експонатів, читацький актив випустив бюлетень, присвячений його творчості.

В університеті в ході святкування Міжнародного жіночого дня відзначались фронтовички, комсомолки, активістки.

Свято 1 Травня зазвичай відзначали великим концертом, виставками матеріалів, що розповідали про боротьбу всього прогресивного людства за мир

²⁵¹⁵ Що нам подобається і що – ні. *За радянські кадри*. 1950. № 15. 27 трав.

²⁵¹⁶ Відмінно працюють наші шефи. *За радянські кадри*. 1950. № 13. 1 трав.

("1 Травня – Міжнародне свято трудящих"). 2000 студентів університету вирушили на пароплавах Дніпром у складі університетської маївки.

Підтримувалися міжнародні культурні зв'язки з вищими закладами країн соцтабору, наприклад студентами Празького й інших університетів.

Виявом публіцистичної творчості студентів ставали стінгазети, що випускали факультети, курси, а подекуди й групи. Часто такі газети ставали засобом всебічного самовираження авторів (гумористичні стінні газети "Шипшина", "Їжак"). Редколегія газети "За радянську філологію" випускала літературний додаток, де популяризували твори початківців.

Профком і редакція газети "За радянські кадри" проводили конкурси факультетських стінгазет, серед найкращих 1950 року стали "Голос", "Радянський юрист", "Шипшина" (гумористичний додаток до газети "Філософ-марксист"), "Радянський історик", "За кращий побут студентів", "Математик", "Радянський хімік". За недоліки вважали надмірність загальних фраз, брак статей на партійні теми, відсутність інформації про роботу партгруп, окремих комуністів, виконання рішень партбюро, партзбори, недоліки в організації навчання.

У художній самодіяльності університету 1951 року брали участь понад 1400 студентів, найталановитіші з яких об'єднувались в університетські студії художньої самодіяльності.

1950 року були створені та діяли вісім гуртків художньої самодіяльності: активно працював хор (100 осіб), яким керував Я. Міщенко – директор Державного українського народного хору УРСР. У репертуарі хору було близько 40 пісень як класичного репертуару, так і радянських композиторів. 40 учасників налічувала хореографічна студія, у репертуарі якої було 25 танців. Студентський театр (40 осіб) поставив п'єси М. Горького "Єгор Буличов"²⁵¹⁷, І. Карпенка-Карого "Мартин Боруля". Працювали студія художнього слова (20 осіб), оркестр народних інструментів (35), духовий оркестр, учасниками якого були 32 особи. Понад 90 пісень мав репертуар вокальної студії (14 осіб). Незмінним успіхом у глядачів користувався жіночий театралізований ансамбль народної пісні, що налічував 30 учасниць.

Гуртки та студії художньої самодіяльності університету брали участь у районному, міському, обласному та республіканському оглядах художньої самодіяльності, які проводили впродовж 1951 року та неодноразово посідали провідні місця. Чотири самодіяльні колективи університету виступили на огляді художньої самодіяльності республіки: студентський хор (кер. Я. Міщенко), жіночий театралізований ансамбль народної пісні (кер. С. Світлична), хореографічна студія (кер. – соліст Театру опери і балету О. Бердовський). Честь університету на республіканському огляді захищав також смичковий квартет. У розвитку університетської художньої самодіяльності намітилися позитивні тенденції. Якщо минулого, 1950, року в огляді брали участь одиниці (чотири особи), то 1951 року це були самодіяльні колективи (200 осіб). Рішенням комітету у справах культурно-освітніх закладів при Раді Міністрів УРСР "Про відзначення учасників республіканського огляду художньої самодіяльності" за досягнення високої майстерності у виконанні ідейно

²⁵¹⁷ Перша вистава. *За радянські кадри*. 1951. № 2. 13 січ.

та художньо повноцінного репертуару грамотами були нагороджені університетські самодіяльні колективи, окремі виконавці, зокрема танцювальний колектив, тріо танцюристів і жіночий театралізований ансамбль. Почесними грамотами були відзначені керівники самодіяльних колективів. Київська студія документальних фільмів включила виступ хореографічної студії – дипломанта першого ступеня – до фільму "Народне мистецтво". Учасники художньої самодіяльності університету неодноразово виступали перед громадськістю Києва й області²⁵¹⁸.

Колективи художньої самодіяльності були створені також на всіх факультетах університету: 14 хорових колективів і 40 гуртків художньої самодіяльності. На філософському факультеті художня самодіяльність набула масового характеру. Тут регулярно працювали драматичний і вокально-музичний гуртки, гурток художнього слова, у яких брали участь понад 40 осіб.

Перед студентами часто виступали київські та московські артисти. Цікавою подією став концерт артистів Московської державної філармонії, що відбувся в актовій залі університету. У літературній композиції "Ігор Чернявін" за повістю А. Макаренка "Прапори на баштах" виступив вихованець А. Макаренка артист І. Ткачук, який після концерту відповів на численні запитання студентів.

Наприкінці 1951 року в університеті відбувся кінофестиваль, присвячений видатним діячам вітчизняної науки і культури. Студенти проглянули кінокартини "Мусоргський", "Жуковський", "Глінка", "Мічурін", "Попов", "Пирогов", "Академік Іван Павлов", "Міклухо-Маклай". Було організовано перегляд й обговорення художнього фільму "Тарас Шевченко".

У ніч із 31 грудня 1951 року на 1 січня 1952 року в університеті відбувся студентський костюмований карнавал з атракціонами, іграми та розвагами, призами за найкращий костюм, найкраще виконання бальних і народних танців.

Студенти продовжували здійснювати шефську роботу на заводах "Ленінська кузня", "Трансигнал", у підшефних школах. З'являлися нові форми шефської роботи, наприклад комсомольці другого курсу російського відділу, проводячи шефську роботу в цехах заводу "Ленінська кузня", приділяли велику увагу пропаганді книги серед робітничої молоді, налагодили роботу цехових пересувних бібліотек, влаштовували для робітників бесіди про найкращі твори радянських письменників, знайомили заводську молодь із літературними новинками, організовували книжкові виставки²⁵¹⁹.

Під час виїзду до підшефного с. Гора студенти географічного факультету розповіли колгоспникам про міжнародне становище, будівництво Каховської ГЕС, виступили з концертом художньої самодіяльності, привезли 200 книжок художньої і політичної літератури в подарунок комсомольській організації колгоспу. Студенти четвертого курсу філософського факультету керували політшколою на заводі. 29 березня вони разом із робітниками механічного цеху заводу "Ленінська кузня" відвідали музей Т. Шевченка.

²⁵¹⁸ Премії і грамоти учасникам республіканського огляду художньої самодіяльності. *За радянські кадри*. 1951. № 10.11 квіт.

²⁵¹⁹ Бути шефами, а не опікунами. *За радянські кадри*. 1951. № 9. 29 берез.

Студенти біолого-грунтознавчого факультету прочитали в підшефній київській середній школі № 154 кілька доповідей про історію вітчизняної біології і нові відкриття радянських учених у галузі біологічної науки, про життя і діяльність І. Павлова, нову клітинну теорію лауреата Сталінської премії О. Лепешинської тощо. Заняття гуртка юних зоологів – учнів київських шкіл – проводили студенти-зоологи. Під керівництвом студентів діти побували на екскурсіях у Пущі Водиці, Голосіївському лісі, Святошині, Ірпені, Биківні, під час яких навчалися спостерігати життя звірів і птахів, знайомилися із внутрішньою будовою тваринного організму, виготовляли для шкіл наочні посібники із зоології.

Члени гуртка педагогіки почали шефствувати над дитячим будинком, яким завідував С. Калабалін – вихованець А. Макаренка. Вони знайомилися з умовами проживання та навчання дітей, батьки яких загинули під час війни, збирали книги для поповнення їхньої бібліотеки, готували лекції, концерти, до жовтневих свят подарували дітям патефон, підтримували дружнє листування з ними. Завідувач дитячого будинку висловлював подяку студентам за дружнє ставлення до дітей і позитивний вплив на їхнє виховання.

Частими гостями в підшефному дитбудинку були й студенти фізичного факультету. Вони також працювали агітаторами в робітничих гуртожитках, де провели кілька вечорів із лекціями і концертом. Шефи – студенти фізичного факультету в робітничому гуртожитку Київського будівельно-монтажного управління № 2 проводили бесіди про міжнародне й політичне становище країни, будови п'ятирічки, класичну російську й українську музику із прослуховуванням грамзаписів, підготували монтаж "Наша Батьківщина", а також організували школу техмінімуму.

Студенти університету брали активну участь в озелененні міста. Напередодні Жовтневих свят на схилах Дніпра методом "народної будови" було закладено новий парк. У роботах із садіння дерев брали участь студенти філософського факультету, а студенти філологічного факультету очистили від бур'янів 10 000 кв. м території.

Київський
університет
(1952)

Велику роль в організації дозвілля та розвитку художньої самодіяльності університетської молоді відіграв студентський клуб, де можна було проглянути нові кінофільми, відвідати концерти артистів київських театрів. При студентському клубі діяли вісім колективів художньої самодіяльності. Продовжували працювати хор, хореографічна та вокальна студії, студія художнього слова, студентський театр, оркестр народних інструментів, жіночий театралізований ансамбль²⁵²⁰.

Студентські самодіяльні колективи виступали з концертами перед студентами та викладачами, робітниками підшефних підприємств, колгоспниками та школярами. Гуртки художньої самодіяльності працювали також на всіх факультетах і відділах університету. На загальноуніверситетському огляді, було представлено по вісім хорових і хореографічних, п'ять драматичних колективів тощо. Серед найкращих – колективи художньої самодіяльності юридичного, філологічного, геологічного факультетів. У студентському клубі проводили цикли лекцій на суспільно-політичні та мистецтвознавчі теми. Поновив роботу музичний лекторій. У травні студенти філологічного факультету виїжджали до Канева вшанувати пам'ять Кобзаря²⁵²¹. На філософському факультеті студенти поставили п'єсу румунського драматурга Й. Караджале "Втрачений лист".

У грудні розпочалася активна підготовка самодіяльних колективів університету до міського огляду художньої самодіяльності. Новий репертуар підготував хор, у якому брали участь близько 100 студентів. Хореографічна студія готувала фрагменти балету "Сорочинський ярмарок".

На початку 1950-х років значно збільшилась кількість учасників, зроста їхня майстерність, наслідком чого стало перше місце на міському огляді наприкінці 1952 року. Успішні виступи самодіяльності університету на республіканському огляді висунули університетський колектив на Всесоюзний огляд художньої самодіяльності.

29 січня 1953 року хор, театралізований ансамбль народної пісні, хореографічна студія університету – разом 180 осіб – виїхали до Москви. Щоб продемонструвати свої творчі досягнення, учасники університетської художньої самодіяльності дали три концерти, виступивши на сцені клубу МДУ, перед молоддю Москви та представниками комсомольських і профспілкових організацій, у клубі Ради Міністрів СРСР, Центральному будинку працівників мистецтв. Особливим успіхом користувалися хореографічна студія й театралізований ансамбль народної пісні під керівництвом С. Світличної. Тепло зустрічали глядачі виступи хору, солістів, декламаторів²⁵²².

За активну участь у роботі гуртків художньої самодіяльності та художню майстерність ЦК профспілки працівників вищої школи і наукових закладів нагородив близько 100 осіб почесними грамотами та видав значну грошову премію на розширення та зміцнення творчих самодіяльних колективів.

²⁵²⁰ Федоров Ф. Після лекцій. *За радянські кадри*. 1953. № 13. 13 черв.

²⁵²¹ Маркевич М. На Тарасовій горі. *За радянські кадри*. 1952. № 12. 30 трав.

²⁵²² Звіт перед москвичами. *За радянські кадри*. 1952. № 3. 20 лют.; Дорогі друзі! *За радянські кадри*. 1952. № 3. 20 лют.

1952 року комсомольці продовжували проводити значну культмасову й агітаційну роботу на підприємствах, будовах, у школах. Постійною шефською роботою було охоплено понад 500 комсомольців. Вони працювали агітаторами в заводських гуртожитках, керівниками політгуртків і гуртків художньої самодіяльності, піонервожатими у школах, на підшефних об'єктах, де регулярно проводили лекції і бесіди.

Студенти хімічного факультету надали значну допомогу в роботі комсомольським групам заводу "Ленінська кузня". Вони прочитали 84 лекції, провели 10 концертів, вечори відпочинку. Цінну ініціативу виявили комсомольці механіко-математичного факультету, надаючи допомогу робітникам, які навчалися у вечірніх школах і технікумах. Цю ініціативу було підхоплено студентами хімічного та інших факультетів²⁵²³.

Студенти юридичного факультету провели низку бесід у гуртожитку заводу "Ленінська кузня" про директиви п'ятої п'ятирічки. Активними учасниками тематичних бесід були самі робітники, які перевиконували виробничі завдання, деякі – у два і два з половиною рази.

Студенти відділу логіки та психології продовжували шефську роботу в дитячому будинку, організовуючи ігри, читання книг, концерти. Директор дитячого будинку в листі дякував шефам-студентам за те, що вони, як рідні, увійшли до сім'ї вихованців дитбудинку, які тепер хочуть брати з них приклад і бути корисними суспільству.

4.1.4. Ідеологічна робота

Ідейно-виховній роботі серед студентів у радянські часи приділяли надзвичайну увагу. Навчально-виховний процес років повоєнної відбудови характеризувався надмірною заполітизованістю в руслі так званої жданівщини.

Комсомольці університету з 1943 року брали активну участь в організації зустрічей колективу університету з Героями Радянського Союзу підшефної київської артилерійської бригади. В університеті зібрали подарунки для бійців підшефної частини до нового, 1944 року, і до 26-х роковин Червоної армії. На загальноуніверситетському мітингу було ухвалено одностайне рішення про збирання коштів на побудову танкової колони (університет зібрав понад 100 000 крб).

Студенти університету вели активне листування з бійцями та командирами підшефної артилерійської бригади, що перебували на передовій лінії фронту. Це, як вважали, допомагало студентам зміцнювати трудову дисципліну, породжувало в них відповідальність перед Батьківщиною, навчало працювати в тилу по-фронтному.

²⁵²³ Бойовий помічник партійної організації. *За радянські кадри*. 1952. № 15. 1 верес.

8 березня 1944 року ректор університету О. Русько та секретар парторганізації І. Шевченко надіслали вищому керівництву країни листа про те, що колектив професорів, викладачів, студентів і технічних працівників університету вносять на зміцнення бронетанкових сил Червоної армії 100 000 крб зі своїх заощаджень і просили танк, побудований на ці кошти, назвати "Київський університет ім. Т. Г. Шевченка".

В університеті організовано пройшла підписка на Державну воєнну позику, що продемонструвала високий рівень громадянської самосвідомості студентів і викладачів. На позику підписалися 100 % колективу (838 осіб). Під час підписки на позику студент геолого-географічного факультету, інвалід війни В. Новак підписався на 2-місячну стипендію та місячну пенсію. Студентка цього самого факультету Острогладова підписалась на 2-місячну стипендію, і її приклад наслідував весь курс.

Заслужений діяч наук, доктор філологічних наук, професор М. Грунський підписався на 3-місячну зарплату в розмірі 10 350 крб. До цього він вніс до фонду Червоної армії свою золоту медаль за відмінне навчання, яку було оцінено в 150 крб.

Студенти університету піклувалися про поранених підшефного шпиталю: було організоване майже щоденне чергування, пораненим читали газети, журнали, художню літературу, писали листи, професорсько-викладацький склад проводив лекційну роботу в госпіталі.

Значну роль у виховному процесі відіграла студентська преса, зокрема стінгазети, які порушували такі питання, як "Відродження університету", "130 років з дня народження Кобзаря Т. Шевченка", "20 років без В. Леніна", "Ми відновимо наш університет" тощо.

У звіті про навчальну та наукову роботу університету за 1944/45 навчальний рік зазначалося про систематичне проведення політбесід (по вівторках і п'ятницях). Було налагоджено роботу школи політагітаторів, де проводили теоретичні конференції, на спеціальних зборах відзначали знаменні дати, пов'язані з подіями Другої світової війни, заходами уряду, різноманітними ювілейними датами.

Велике значення у пропагандистській роботі надавалось університетській пресі. Виходили друком загальноуніверситетська, факультетські та курсові стінгазети, спеціальні бюлетені. Навесні 1946 року на нараді агітаційно-пропагандистського активу розглядали питання про стан агітаційно-масової роботи та діяльність загальноуніверситетської газети "За радянські кадри". Було зауважено недостатню грамотність, неухвалене ставлення до стилю та тематики стінних газет. На той час виходили факультетські стінні газети "Радянський дипломат", "Філолог", "Слово", "Радянський економіст", "Комсомолец", "Історик", "Уперед і вище", "Фізик", "Слово", "Юрист", "Радянський історик", "Молодість", "Філософ", "Історик-марксист"; загальноуніверситетський "Вісник НСТ"; курсові газети – "Шлях історика", "Молодий історик", "Молодий філолог", "Молодість", "Слово філолога" тощо. Заохочувалася критика недоліків, випуск сатиричних додатків ("Атомна бомба" – додаток до газети "Фізика", додаток до газети "Крокодил").

Перед студентською пресою було поставлено завдання – активно здійснювати вказівки партії та уряду щодо комуністичного виховання молоді, вести нещадну боротьбу з порушниками трудової дисципліни тощо.

Як зазначала газета "За радянські кадри" від 31 жовтня 1946 року, студентська преса мала розгорнути боротьбу "з апологетами вульгарності та безідейності – зощенками, ахматовими, вертинськими, творами яких захоплюється частина студентів"²⁵²⁴. Ставилося завдання посилити контроль за змістом студентських газет із боку парторганізацій університету. Для усунення недоліків у роботі студентської преси було організовано "редакційні четверги", на яких редакційний актив університету та студкоми отримували інструктажі та обмінювалися досвідом.

У цей період розпочався шквал критики та звинувачень. Уже в жовтні гострій критиці було піддано роботу комітету ЛКСМУ університету з ідейного виховання молоді. Висували серйозні претензії до репертуару джазового колективу під керівництвом В. Сечина, у якому переважали пісні із закордонних кінофільмів, указувалось на те, що пісень сучасних радянських композиторів було мало, це негативно впливало на формування музичних смаків молоді, яка недостатньо цікавилася класичною музикою. Недоліком вважали те, що, незважаючи на розповсюдження комітетом ЛКСМУ на факультетах 190 абонементів в Університет музичної культури, його відвідали лише 30 осіб.

Принциповій критиці було піддано роботу літературної студії університету. Літстудійців звинувачували в низькому ідейно-політичному та художньому рівні творів, поверховому обговоренні питань форми, а не ідейного змісту робіт, через що в їхніх віршах начебто з'являлися мотиви занепадництва, песимізму, елементи націоналізму (вірші Н. Лісовенко, В. Шабранського та ін.). Групу студентів (І. Следов, В. Щабранський та ін.), яка випускала журнал "Вечір роздумів", звинувачували в тому, що їхній журнал було наповнено вульгарними фейлетонами, шкідливими творами винятково для потреб морально розкладених людей, які не мають нічого спільного із життям студентства²⁵²⁵.

Ідеологічна робота на літературному фронті обґрунтовувалася боротьбою "між активною життєстверджувальною радянською ідеологією та рештками капіталізму у свідомості людей". В університетській пресі фігурували ті самі положення, що звучали на загальнореспубліканському та загальносоюзному рівнях. Наприклад, критикували оповідання М. Зоценка як такі, що проповідували "гнилу безідейність, вульгарність й аполітичність, і вишукані безідейні вірші А. Ахматової, що проповідували песимізм і занепадництво" та служили одній меті – ідейно роззброїти радянську молодь, отруюючи її свідомість чужими настроями. Засуджувалося зацікавлення деяких студентів старими піснями О. Вертинського, у яких також убачали шкідливу, аморальну та глибоко занепадницьку суть: "ті ж пряно-еротичні, богемні мотиви, ті ж ганебні й неприйнятні для нас погляди на роль і покликання жінки, ті ж панівні мотиви непроглядного ниючого смутку й

²⁵²⁴ Перебудувати роботу редколегії факультетських і курсових газет. *За радянські кадри*. 1946. № 32. 31 жовт.

²⁵²⁵ Ми недостатньо боролися за високий ідейно-політичний і художній рівень творчості літстудійців. *За радянські кадри*. 1946. № 29–30. 14 жовт.

об'єктивно та сама апологія аморальності та спустошеності людини, яка не має нічого спільного із трудовим народом"²⁵²⁶.

В ідейному вихованні комсомольські організації університету мали керуватися постановою від 14 серпня 1946 року ЦК ВКП(б) про журнали "Зірка" і "Ленінград", за якою "радянський лад не може терпіти виховання молоді в душі байдужості до радянської політики...".

Завдання ж комсомольської організації полягало в тому, щоб допомогти державі виховати нове покоління бадьорим, "вірним своїй справі, таким, що не боїться складнощів, що готове подолати всякі перешкоди". Ідейно-виховну роботу було спрямовано на виховання відповідальності, патріотизму, самопожертви, мислення загальнодержавними категоріями, колективізму, формування ідеального образу радянської молоді й загалом радянської людини. Із цією метою посилилась агітаційно-пропагандистська робота, відбувались відповідні диспути, тематичні конференції, комсомольські збори. Наприклад, студенти філологічного факультету організували диспут "Моральне обличчя радянської людини", де на запитання "Ваше уявлення про щастя" більшість його учасників підтримала формулювання: "Щастя – це свято моєї країни, на якому я буду не гостем". Героями обрали М. Островського, О. Кошового, З. Космодем'янську. Мету та зміст життя визначили за словами М. Островського: "Життя дається один раз і прожити його треба так, щоб не було боляче за прожиті без мети роки". Цей девіз став лейтмотивом загальних комсомольських зборів українського відділу філологічного факультету на тему "Мій день".

Студенти університету здійснювали шефство над різними організаціями. Агіткультбригади філологічного факультету провели значну роботу з підготовки до Шевченкових днів, зокрема для молоді ремісничого училища (доповідь про життя і творчість Т. Шевченка, художня частина), концерт у підшефному шпиталі (літературний монтаж поеми "Причинна" Т. Шевченка, українські народні пісні). Восени 1946 року студенти організували концерти художньої самодіяльності у шпиталі та підшефних військових частинах. На прохання військових з України, що служили далеко за її межами, працівники наукової бібліотеки при університеті за допомогою колективу університету укомплектували та надіслали їм твори українських письменників і поетів.

Студенти підтримували постійний зв'язок із піонерськими організаціями. Студенти – учасники німецько-радянської війни під час проведення піонерського вогнища, присвяченого другій річниці визволення України, у підшефній 30-й школі Києва ділилися цікавими епізодами бойового життя. Деякі студенти керували піонерськими загонами, читали науково-популярні лекції.

Ідеологічній роботі в університеті надавали вирішального значення. Спеціальна лекційна комісія при партбюро разом із ректоратом університету на засіданні 25 березня 1946 року схвалила календар загальноуніверситетського

²⁵²⁶ Виховувати літературні смаки. Ідеологічна боротьба на літературному фронті. *За радянські кадри*. 1946. № 33–34. 7 листоп.

лекторію на квітень, який містив теми "П'ятирічний план розвитку народного господарства СРСР", "Міжнародне становище", "1 Травня – міжнародне свято трудящих", "Шляхи розвитку науки в СРСР" (для професорсько-викладацького складу), "Олександр Невський і боротьба російського народу проти німецьких загарбників", "Політика Росії на Далекому Сході", "Історико-топографічний нарис стародавнього Києва", "Балканські країни і позиція Росії" тощо.

29 серпня 1946 року було ухвалено план читання лекцій на вересень–жовтень. До нього, крім таких тем, як "Річниця перемоги над Японією", "Закон п'ятирічного плану розвитку народного господарства на Україні", увійшли й теми, пов'язані з боротьбою зі школою М. Грушевського, що проводилася в руслі загально-республіканської політики ("Буржуазно-націоналістична теорія М. Грушевського та його школи", "Буржуазно-націоналістичні теорії в літературознавстві").

Після ухвалення указу Президії Верховної Ради УРСР про проведення виборів до Верховної Ради УРСР агітаційно-політична робота активізувалась і вийшла на новий рівень. Агітатори організували вивчення "Положення про вибори", Сталінської конституції, промов Сталіна 1937 і 1946 року на передвиборчих зборах, матеріали 1-ї сесії Верховної Ради СРСР, 14-го пленуму ЦК ВЛКСМ, закону про п'ятирічний план. Відбувалися бесіди з міжнародної тематики про успішну боротьбу СРСР за мир.

До агітаційної роботи залучали як студентів, так і викладачів університету. Її проводили на факультетах, у студентських гуртожитках, серед виборців міста. Комсомольські агіткультбригади виступали перед жителями Сталінського району Києва, у клубах і гуртожитках залізничного депо ім. Андреева, на деревообробному комбінаті на Печерську, у ремісничому училищі № 1. Було організовано виїзди за участі агітаторів до колгоспів Київської області, західних областей України, підшефних військових частин.

На семінарі агітаторів зазначали про недоліки агітаційної роботи, зокрема необхідність розроблення теми "Складнощі першого періоду відбудови і розвитку народного господарства та шляхи їх подолання". Загалом за 1945–1946 роки 52 лектори університету прочитали 543 лекції. Ставилось завдання ширше залучати до агітаційної роботи професорсько-викладацький склад.

Згідно з наказом Міністерства вищої освіти СРСР про навчання у вищих навчальних закладах і технікумах СРСР на 1946–1950 роки, вивченню закону про "відбудовну п'ятирічку" відводили у вишах 24 год (18 лекцій і 6 семінарів). На факультетах Київського університету перебудовували навчальні програми та робочі плани. Науково-дослідна робота була підпорядкована інтересам розвитку продуктивних сил країни.

Виходячи з того, що комсомол вважали резервом для поповнення лав партії, парторганізація університету вживала заходів для активізації керівництва комсомольською організацією університету. Піддавалися критиці недоліки в роботі комітету ЛКСМУ Київського університету, зокрема щодо низьких показників зростання кількісного складу комсомольської організації, байдужості до тематики роботи секцій і гуртків, недооцінки шкідливих впливів у творчості літстудії, репертуару окремих самодіяльних колективів.

1946 року партбюро вжило заходів щодо "шкідливих тенденцій" в організації навчального процесу в університеті, зокрема кафедр історії української літератури та історії України, працівників яких звинувачували за допущення низки помилок і шкідливих тенденцій буржуазно-націоналістичного характеру.

Кафедру основ марксизму-ленінізму філософського факультету звинувачували в низькому науково-методологічному рівні лекцій, семінарських занять, примітивному викладі основних моментів історії більшовизму. З метою усунення таких "недоліків" 7 вересня 1946 року відбулася нарада за участі представників дев'яти кафедр: марксизму-ленінізму, діалектичного й історичного матеріалізму, історії філософії, політекономії, історії СРСР, історії України, історії середніх віків, нової історії та економічної географії, де було ухвалено рішення про перебудову роботи із врахуванням вказівки останніх рішень ЦК ВКП(б) та XIII Пленуму ЦК КП(б)У.

Газета "Правда України" від 5 жовтня 1946 року у статті "Серйозні помилки в ідеологічному вихованні молоді" зазначила недостатній рівень ідеологічної роботи в університеті. У зв'язку із цим 11 жовтня партійно-комсомольський актив університету заслухав й обговорив доповідь секретаря Сталінського РК КП(б)У Києва Остапенка "Про ідеологічне виховання молоді", у якій була відзначена недостатня робота з боку партбюро парторганізації вишу з керівництва університетською комсомольською організацією. Як зазначалось у доповіді, комітет комсомолу Київського університету та комсомольські бюро філологічного, економічного, географічного, біологічного факультетів працювали у відриві від комсомольської і позаспівкової молоді університету, недостатньо цікавились її життям і не боролись із проникненням до свідомості частини студентів ворожої ідеології.

Університетська газета "За радянські кадри", яку критикували за недостатнє висвітлення недоліків ідеологічної роботи, навчального процесу та побуту студентів, зобов'язувалася поліпшити роботу партійних і комсомольських відділів, порушувати питання трудової дисципліни, викривати вияви ворожої ідеології. Редакції також закидали, що газета надрукувала матеріал про перекручення й помилки в "Нарисі історії української літератури" невчасно, із запізненням.

Партбюро та парторганізації факультетів зобов'язувалися посилити керівництво роботою комсомольських організацій, посилити контроль над викладанням основ марксизму-ленінізму, соціально-економічних і гуманітарних наук. В організації дозвілля вимагалось підвищення ролі студентського клубу, створення червоних кутків у гуртожитках, контроль над репертуаром гуртків і колективів художньої самодіяльності. Партійно-комсомольський актив зобов'язав комсомольські організації юридичного, філософського, філологічного факультетів дати оцінку поведінки авторів журналу "Вечірні роздуми", що була розцінена як негідна звання комсомольця та радянського студента.

З 15 до 25 жовтня 1946 року на всіх факультетах відбулися комсомольські збори, на яких обговорили недоліки в ідеологічній роботі, названі газетою "Правда України" від 5 жовтня, і збори партійно-комсомольського активу університету від 11 жовтня 1946 року. Визнавши справедливою критику літературної студії, збори філологічного факультету одностайно вирішили виключити студента В. Шабранського з лав ВЛКСМ. Збори філософського факультету ухвалили рішення про

перебудову методів проведення політінформацій, засудили поведінку студента Барабаша. Комсомольці юридичного факультету визнали ідейно шкідливими мотиви творчості студента Следіна, який не бажав визнати свої помилки та вирішили виключити його із лав комсомолу. 29 жовтня на закритих комсомольських зборах філософського факультету заслухали питання про приховування художнім редактором "Вечірніх роздумів" Барабашем під час поновлення його в лавах комсомолу факту перебування у німецькій поліцейській школі та підроблення ним у комсомольському квитку підпису секретаря комсомольського бюро про сплату внесків, які він не сплачував вісім місяців. Було поставлено питання про виключення Барабаша з комсомолу й вирішено просити ректора про відрахування його з університету²⁵²⁷.

Гострої критики з боку партбюро зазнала кафедра української літератури, працівники якої переважали в авторському колективі "Нарису історії української літератури". Її членам закидали, що нібито усвідомивши серйозність помилок, далі декларативних дій кафедра не пішла, не було покінчено з нерівномірним розподілом годин на літературу дожовтневого та радянського періодів. Головним недоліком називали відсутність самокритики в колективі. Висувались й інші претензії: робота наукових гуртків залишалася на низькому ідейному рівні, парторганізація не здійснювала належного керівництва комсомольською організацією.

Студенти та викладачі взяли активну участь в організації і проведенні виборів 9 лютого 1947 року. 11 лютого в університеті відбувся схвальний мітинг щодо перемоги сталінського блоку комуністів і безпартійних.

Після закінчення виборів агітмасова робота не припинилася. Агітатори підтримували зв'язок із населенням, сприяли вирішенню побутових питань. Під час зимових канікул найкращі агітатори-студенти були направлені позаштатними лекторами ЦК ЛКСМУ до Сталінської і Ворошиловградської областей, для читання лекцій за місцем проживання, агіткультбригади продовжували виступати в Київській області.

3 березня відновилася лекційна робота для студентів гуртожитків. Мешканці гуртожитку на вул. Жертв Революції, 4 а прослухали доповіді "Про міжнародне становище", "Будова Всесвіту", "Про комуністичну мораль", "Демократичні перетворення у визволених країнах Європи", про роман "Молода гвардія". Для агітаторів регулярно влаштовували семінари.

3 початку жовтня в університеті починається підготовка до виборів до місцевих рад депутатів трудящих. Представників університету обирають до складу виборчих комісій. 13–14 січня відбулася перша партійна конференція університету, на якій секретар партбюро університету О. Кошик зазначив, що парторганізація Київського університету, одного з найбільших університетів України та СРСР (3800 студентів, понад 400 професорів і викладачів) є однією із численніших у Києві (680 членів і кандидатів партії).

Проте ЦК КП(б)У у постанові "Про роботу партійної організації Київського університету ім. Т. Г. Шевченка" висловив зауваження, що партбюро не забезпечило мобілізації комуністів, комсомолу й інших працівників на виконання рішень

²⁵²⁷ Ідейно гартувати радянське студентство. *За радянські кадри*. 1946. № 32. 31 жовт.

про ідеологічну роботу, на рішуче поліпшення ідеологічного виховання студентської молоді, підвищення якості навчання та поліпшення наукової роботи.

Піддавалася критиці робота кафедр основ марксизму-ленінізму, філософії, політичної економіки, історії української літератури, історії України. Зауважувалося, що недостатній контроль призвів до того, що кафедрою історії української літератури тривалий час керував О. Дорошкевич, який поділяв і захищав "буржуазно-націоналістичні" погляди. Деяких помилок буржуазно-націоналістичного характеру у своїй педагогічній роботі начебто припустилися викладачі університету С. Маслов, Є. Кирилюк, І. Пільгук, М. Плісецький – автори "Нарису історії української літератури". Партбюро звинувачувало у відсутності реакції на низькі якість викладання основ марксизму-ленінізму та успішність студентів із цієї дисципліни. Незадовільною назвали роботу парторганізацій із керівництва комсомолом. Стверджували, що робота університетської газети "За радянські кадри" перебувала на низькому ідейному рівні, характеризувалася некритичністю, аполітичністю.

На факультетах відбулися звітно-виборчі партійні збори, на яких гостро критикували роботу партбюро університету та парторганізацій факультетів у світлі рішень ЦК ВКП(б). Наприклад, на зборах хімічного факультету поряд із позитивними зрушеннями в агітаційній роботі, діяльності наукових гуртків, учасники зауважили про наявність недоліків у роботі стінної преси.

У роботі партбюро філологічного факультету недоліками назвали вияви самозаспокоєності, притупленої більшовицької пильності. Зазначалось, що деякі комуністи факультету виступали на захист "шкідливого буржуазно-націоналістичного "Нарису історії української літератури", а також "антинаукової книги" професора Д. Тмарченка "Творчість Т. Г. Шевченка і російська революційно-демократична література".

На звітно-виборчих зборах парторганізації військової кафедри та кафедри фізкультури учасники критикували окремих комуністів і діяльність парторга, зокрема за недостатню роботу з кандидатами партії і слабку марксистсько-ленінську підготовку на кафедрах.

Учасники звітно-виборчих зборів парторганізації історичного факультету – однієї з найбільших парторганізацій в університеті – відзначали свої досягнення в роботі, зокрема у проведенні агітаційної роботи у студентських гуртожитках, серед населення. Серед досягнень називали створення гуртка з вивчення програми та статуту ВКП(б). Успіхом користувались "комсомольські п'ятниці", на яких виступали діячі науки, мистецтва і культури. Проте робились закиди про те, що парторганізації не вдалося уникнути недоліків в ідейному вихованні студентів. Наприклад, повз увагу парторга пройшов факт про те, що студент третього курсу Морозов перекинував зміст окремих цитат із творів класиків марксизму-ленінізму, що розцінювалось як свідоме ведення ним антимарксистської агітації; а студент Гринцевич був поліцаєм під час німецької окупації. Викладачів кафедри історії України, які брали участь у написанні підручника з історії України, звинувачували в тому, що вони припустилися низки помилок буржуазно-націоналістичного характеру. Парторганізацію факультету критикували за те, що вона не виявляла принципності до тих, хто заслуговував на критику й стягнення.

На лібералізм у розподілі партійних доручень, відсутність звітів про їхнє виконання, нерегулярний випуск стінгазет було вказано як на недоліки в роботі парторганізації біологічного факультету, було ухвалено рішення про підвищення рівня ідейно-виховної роботи.

На першій партконференції університету 13–14 січня 1947 року в доповіді секретаря партбюро О. Кошика про роботу партбюро парторганізації університету за грудень 1944 – січень 1947 року критиці були піддані автори "Нарису історії української літератури", першого тому історії України, які начебто намагалися відродити у своїх працях і педагогічній роботі засуджену партією "ворожу буржуазно-націоналістичну схему Грушевського та його школи"²⁵²⁸.

Відбулися зміни в керівництві парткому. 15 січня його секретарем було обрано О. Парсунька, заступниками секретаря – О. Жмудського (з агітації і пропаганди), М. Хорошайла (з оргпартроботи).

Змінився склад редакції газети "За радянські кадри". Відповідальним редактором було затверджено Г. Продана замість О. Шишловського. Нова редакція мала виправити "помилки", що траплялися раніше: запізнілі публікації постанов ЦК ВКП(б), публікацію статей академічного характеру ("До питання про льодовиковий період", "Колір і будова молекул") замість статей на політико-історичні теми тощо.

18 січня 1947 року відбувся пленум восьми кафедр історичного факультету, на якому обговорили звіт кафедри історії СРСР, з яким виступив керівник кафедри професор А. Введенський, де він намагався довести, що керована ним кафедра вже перебудувала свою роботу та працює цілком задовільно. Проте, як писала газета "За радянські кадри", на пленумі кафедр діяльність цієї кафедри не було глибоко проаналізовано, не викрито хиби й недоліки в організації її наукової роботи, підвищенні кваліфікації працівників²⁵²⁹.

За низький ідейний і науковий рівень занять, недосконалу методику викладання критикували роботу кафедри французької мови. Спеціальна комісія, створена парткомом і ректоратом, перевіряла роботу кафедри історії СРСР (кер. А. Введенський). Наслідки перевірки обговорювали на пленумі кафедр історичного факультету. Під час перевірки було виявлено "істотні хиби", наприклад, хоч у першому семестрі відбулися 12 засідань, усе ж не було жодного обговорення питання про перебудову у світлі партійних рішень. Висловлювалися претензії щодо стенографування й обговорення лекцій. Як недолік зазначалося, що професор А. Введенський велику увагу приділяв незначним історичним фактам, витрачаючи час на розповіді про життя та пригоди царів, князів і полководців, він часто не завершував розпочатої теми, не подавав історичні події в їхньому революційному розвитку, не узагальнював досвіду класової боротьби, не показував народ як творця історії.

Кафедрі закидалася "наукова" та "неактуальна" тематика кандидатських дисертацій: "Змова царевича Олексія", "Військові поселення на Харківщині". Критикувався студентський науковий гурток (кер. А. Введенський) за те, що займався вивченням періоду феодалізму. До кафедри висували претензії про те, що

²⁵²⁸ На першій партконференції університету. *За радянські кадри*. 1947. № 4. 22 січ.

²⁵²⁹ Кафедра історії СРСР не перебудовує роботи. *За радянські кадри*. 1947. № 4. 22 січ.

не організувала гуртків, які працювали б над матеріалами періоду імперіалізму і радянської епохи²⁵³⁰. Загалом партбюро історичного факультету звинувачували у відсутності керівництва ідейно-політичним вихованням студентів.

На початку березня партком університету перевіряв виконання кафедрою історії української літератури рішень ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У. Було виявлено, що кафедра почала перебудову, хоча існують і "недоліки". Серед 42 питань, розглянутих на засіданнях кафедри, не було жодного про виправлення помилок авторів "Нарису історії української літератури". Застенографовані лекції М. Плісецького, Герасимова, Бернштейна не обговорювали, а Є. Кирилюка – навіть не стенографували. Кафедру звинувачували в поганому керуванні аспірантами, а також у тому, що тут працюють сумісники, студенти обирають дипломні теми, відірвані від життя ("Похоронні голосіння", "Народна демонологія у прозі О. Стороженка"), замало уваги приділяють радянській літературі та творчості Лесі Українки, І. Франка, Т. Шевченка, а також за несистематичність роботи наукових гуртків.

У статті "Віддамо всі свої сили і знання на благо любимої Вітчизни"²⁵³¹ було піддано критиці "схилання перед Заходом" деяких викладачів університету. Критикувалася стаття професора університету А. Шамрая "Леся Українка й англійська література" (Українська література, № 10–11, 1945)²⁵³², де обстоювалася думка про залежність української літератури від англійської, і стаття цього ж автора про творчість С. Васильченка (Українська література, № 9, 1945), у якій начебто прозвучали положення про західноєвропейські буржуазні впливи на українську літературу²⁵³³. Зазначалося, що такі праці не можуть сприяти комуністичному вихованню, радянський патріотизм не сумісний із низькопоклонством перед західноєвропейською буржуазною культурою, а соціалістична культура незрівнянно вища від культури буржуазної.

Як підкреслював напередодні нового навчального року ректор В. Бондарчук, "партійність науки, наступальна активність радянських учених у викритті реакційної суті буржуазних наукових шкіл – такий і тільки такий стиль мають виявляти вчені університету у своїй науковій роботі"²⁵³⁴. Про необхідність проведення непримиренної боротьби зі шкідливим впливом буржуазно-реакційної ідеології йшлося на звітно-виборних зборах комсомольської організації.

18 вересня 1947 року відбулися збори науково-викладацького колективу університету. З доповіддю "Постанови ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У з питань ідеологічної роботи і виховання радянського патріотизму" виступив ректор університету²⁵³⁵. З порушеного питання розгорнулися дебати. Знову звучала критика на адресу літературної студії, у роботі якої не відбувалося зрушень. Представники університетської літстудії, що була досить численною (понад 390 молодих літераторів), узяли участь

²⁵³⁰ Перебудувати роботу кафедри історії СРСР. *За радянські кадри*. 1947. № 11. 20 берез.

²⁵³¹ Віддамо всі свої сили і знання на благо любимої Вітчизни. *За радянські кадри*. 1947. № 26. 21 серп.

²⁵³² Шамрай А. Леся Українка і англійська література. *Українська література*. 1945. № 10–11.

²⁵³³ Українська література. 1945. № 9.

²⁵³⁴ Новий навчальний рік і наші завдання. *За радянські кадри*. 1947. № 27. 1 верес.

²⁵³⁵ Збори наукового колективу університету. *За радянські кадри*. 1947. № 29. 19 верес.

у нараді молодих письменників, яку скликав ЦК КП(б)У. Незважаючи на те, що вихованцями студії поповнилася Спілка радянських письменників (Л. Лобанов, Н. Тихий, Д. Білоус), зазначалося, що керівництво літстудії (письменник Л. Дмитерко та голова бюро М. Педенко) здійснюється незадовільно, засідання відбуваються неорганізовано, без чітко визначеної тематики декламуються декадентські, іноді політично шкідливі вірші (І. Гурович "Україні", "Дедал й Ікар", "Удвох у лісі", Н. Лісовенко "Убитому" тощо). Поет Д. Стелецький піддався критиці за використання застарілих поетичних форм: "Наприклад, поїздки у фольклорну експедицію він описав ... гекзаметром"²⁵³⁶. За надмірну газетну риторику і плагіат із творів радянських митців критикували Б. Лобовика. Підкреслювалося, що студія культивувала безпринципні суперечки, самовихваляння, саморекламу.

У руслі боротьби за підвищення рівня якості навчальної роботи на сторінках університетської преси викривали так звані "помилки ідейно-політичного характеру" деяких кафедр.

22 лютого 1948 року відбулися ювілейні урочисті збори щодо святкування дня армії. Крім доповіді, із цікавими спогадами виступили учасники німецько-радянської війни.

Колектив філологічного факультету зробив подарунок студентам – інвалідам війни, які жили в інтернаті. На зібрані гроші вони купили патефон і 32 платівки.

Із 22 березня до 18 квітня з ініціативи комітету ЛКСМУ в університеті проходила теоретична студентська конференція "Про радянський патріотизм" (доповіді "Джерела і основні риси радянського патріотизму", "Виховання радянського патріотизму", "Героїзм радянського народу в роки Великої Вітчизняної війни" тощо).

В університеті широкого розмаху набуло святкування 30-річчя Радянської України: 6 січня відбулося засідання парткому університету, на якому було окреслено план підготовки та проведення цього заходу. На факультетах було організовано інструктивні семінари агітаторів, що мали проводити бесіди серед професорсько-викладацького колективу, студентів, службовців, технічних працівників, а також серед населення Сталінського району Києва. Бесіди проходили на факультетах, у студентських гуртожитках. Відбулися засідання вчених рад факультетів, присвячені ювілею.

На засіданні вченої ради Київського університету з нагоди 30-річчя Радянської України професорсько-викладацький склад, підтримуючи почин Ленінградського державного університету, прийняв соцзобов'язання університету на 1948–1950 роки, якими передбачалося: ужити заходів із відновлення Зоологічного, Ботанічного та Геологічного музеїв, 40 наукових і навчальних лабораторій і кабінетів, що були зруйновані під час німецької окупації, і створення 10 нових лабораторій і кабінетів із нових дисциплін; здійснити реконструкцію Ботанічного саду університету, збільшивши кількість рослин на 700 видів і сортів, а також переобладнати його оранжереї; розширити програму науково-дослідних робіт, що пов'язані з потребами промисловості та сільського господарства, виконавши впродовж трьох років 30 таких робіт; підготувати та надрукувати впродовж трьох років не

²⁵³⁶ У роботі літературної студії немає зрушень. *За радянські кадри*. 1947. № 29. 19 верес.

менш ніж 150 монографій; скласти 60 підручників і посібників для ВНЗ; видати 500 робіт із проблем, які опрацьовуються в університеті; здійснити 20 наукових експедицій, з них 5 – за межі УРСР; організувати захист 40 докторських і 150 кандидатських дисертацій; брати активну участь у роботі Товариства поширення наукових і політичних знань; провести 3000 науково-популярних лекцій і надрукувати 200 науково-популярних робіт; доукомплектувати бібліотеки університету²⁵³⁷.

На честь 30-річчя Радянської України указом Президії Верховної Ради СРСР працівники університету одержали високі урядові нагороди. Третім орденом Леніна було нагороджено академіка, завідувача кафедри біохімії, професора О. Палладіна; орденом Трудового Червоного Прапора – ректора університету, доктора геолого-мінералогічних наук, професора В. Бондарчука та декана механіко-математичного факультету, член-кореспондента АН СРСР та УРСР, лауреата Сталінської премії професора М. Боголюбова; член-кореспондента АПН УРСР С. Чавдарова; професорів А. Кіпріанова, О. Білецького, Л. Булаховського, М. Лаврентьєва; доцентів М. Підтиченко, О. Маркевича, М. Гольнєва, Л. Кухаренко; орденом "Знак пошани" – заступника декана філологічного факультету М. Лановенка, доцента С. Бухала та ін.

До ювілею республіки в університеті розгорнулася боротьба за високі показники зимової іспитової сесії, піднесення рівня науково-дослідної і політико-виховної роботи, за зміцнення трудової дисципліни.

Науковий студентський історико-архівний гурток підготував низку рефератів до 30-річчя Радянської України. Було організовано роботу студентів з архівними документами та більшовицькою пресою в Україні "в період боротьби за перемогу соціалістичної революції і в роки громадянської війни".

Члени секції географії НСТ підготували низку рефератів і доповідей про індустріальну Україну, зокрема про досягнення металургійної і кам'яновугільної промисловості, зростання міст і сіл за 30 років.

Студенти та викладачі університету переглянули документальний кінофільм "Радянська Україна" про "героїчні будні республіки", боротьбу народу за відбудову народного господарства, про передовиків п'ятирічки. Було організовано широке обговорення кінофільму.

Студенти філологічного факультету взяли участь у літературному вечорі в Державній філармонії, де виступали М. Бажан, В. Некрасов, А. Токамбаєв, П. Воронько, Н. Рибак, М. Пригара, А. Малишко, а також письменники і поети з інших республік, що приїхали на святкування в Україну.

1948 року набуває широкого розмаху розпочата ще в попередні роки кампанія з боротьби з виявами "націоналізму в науці", зокрема з історичною школою М. Грушевського, "націоналістичними перекинуттями" в українській літературі. Посилена увага приділялася викладанню важливих в ідеологічному розумінні дисциплін. У газеті "За радянські кадри" публікуються статті із красномовними назвами: "Проти політичних помилок і буржуазно-націоналістичних перекинутень

²⁵³⁷ Соціалістичне зобов'язання Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка на 1948–1950 рр. *За радянські кадри*. 1948. № 5. 3 лют.

в питаннях історії України та української літератури", "За насправді наукову марксистсько-ленінську історію України", "Розгорнути сміливу і рішучу більшовицьку критику і самокритику в університеті (Вивчаємо історію Радянської України)", "Націоналістичні помилки в окремих художніх творах та літературознавстві", "За більшовицьку партійність у мовознавстві", "Лихий поплутав"²⁵³⁸.

Європейська
площа
на початку 50-х рр.
(на той час
площа Сталіна)

На сторінках газети "За радянські кадри" А. Загородського, Я. Гордона звинувачували у "плазуванні перед західною наукою", а Г. Шашканьєра – за зображення російської мови як біднішої за англійську²⁵³⁹; вийшла друком критична стаття "Шкідливий вірш Рильського"²⁵⁴⁰.

²⁵³⁸ Проти політичних помилок і буржуазно-націоналістичних перекирвань в питаннях історії України та української літератури. *За радянські кадри*. 1948. № 2. 9 січ.; За справді наукову марксистсько-ленінську історію України. *Там само*. 1948. № 2. 9 січ.; Розгорнути сміливу і рішучу більшовицьку критику і самокритику в університеті (Вивчаємо історію Радянської України). *Там само*. 1948. № 2. 9 січ.; Націоналістичні помилки в окремих художніх творах та в літературознавстві. *Там само*. 1948. № 2. 9 січ.; За більшовицьку партійність у мовознавстві. *Там само*. 1948. № 9. 5 берез.; Лихий поплутав. *Там само*. 1948. № 11. 18 берез.

²⁵³⁹ Про шкільні підручники з української мови доц. А. Загородського. *За радянські кадри*. 1948. № 7. 18 лют.; Про помилки у наукових працях доц. Я. Гордона. *Там само*. 1948. № 6. 11 лют.; Про благодущність доц. Подорвана і про те, як Ленц потрапив у іноземці. *Там само*. 1948. № 6. 11 лют.

²⁵³⁹ Шкідливий вірш Рильського. *За радянські кадри*. 1948. № 6. 11 лют.

²⁵⁴⁰ Там само.

У біологічній науці панувала "лисенківщина", а самого Т. Лисенка називали "Мічуріним нашого часу". На природничі науки також покладали завдання ідейного виховання студентів, формування матеріалістичного світогляду та негативного ставлення до буржуазної науки і культури. Підкреслювалась необхідність зв'язку науки з виробництвом, практичне значення й використання результатів її досліджень. Критикувались окремі напрями досліджень, теми дисертаційних і дипломних робіт, що представляли "науку заради науки"²⁵⁴¹. Вивчення праць М. Грушевського, читання іноземної літератури розглядали як такі, що не відповідають образу радянського студента²⁵⁴².

Активно відзначали ювілейні дати, пов'язані з життям і діяльністю політичних діячів, героїв громадянської війни. Культпоходи на кінофільм "Великий громадянин" і книжкова виставка були організовані на вшанування пам'яті С. Кірова. До 30-річчя з дня загибелі М. Щорса на виставці в Науковій бібліотеці університету експонували журнальні та газетні матеріали з біографії комдива, статті В. Леніна і Й. Сталіна про становище на Україні в 1917–1920 роках, а також твори художньої літератури ("Шлях на Київ", "Микола Щорс" С. Скляренка, "Десну перейшли батальйони" О. Десняка, вірші М. Рильського, А. Малишка).

Студенти університету мали можливість ознайомитися з доповідями та публікаціями про життя й творчість М. Островського до 45-річчя з дня його народження.

Колектив університету мусив підтримувати політичні ініціативи керівництва країни. 30 червня 1950 року в актовій залі університету відбувся мітинг, присвячений Заяві Верховної Ради СРСР про підтримку відозви Стокгольмської сесії Постійного комітету Всесвітнього конгресу прихильників миру про заборону атомної зброї²⁵⁴³. Учасники мітингу обрали комісію зі сприяння збиранню підписів під відозвою цього комітету. Університетська Наукова бібліотека організувала виставку літератури "Мир переможе війну", що складалася зі стендів: "Радянський Союз – прапорносець миру", "Народи світу в боротьбі за мир".

Підвищувати свідомість молоді була покликана політична освіта. Засобами досягнення цього мали служити приклад товаришів, політичні гуртки, цікаві лекції і доповіді. Координацію здійснювали первинні комсомольські організації, комсомольські бюро.

Значну виховну роль було покладено на групоргів, адже саме в академічній групі в тісному колі однокурсників відбувалося формування поглядів комсомольців, їхнє ідейне зростання, прищеплювалося почуття колективізму, обов'язку, відповідальності перед товаришем і колективом. У групі була можливість працювати індивідуально з кожним окремим комсомольцем.

Серед недоліків ідейно-виховної роботи називали залишення поза увагою значної кількості студентів (неповне охоплення колективу), проведення заходів

²⁵⁴¹ Про зміну гелмінтофауни безхвостих амфібій, або глисти у жаб. *За радянські кадри*. 1948. № 9. 5 берез.

²⁵⁴² Міщанин серед студентів. *За радянські кадри*. 1948. № 3. 17 січ.

²⁵⁴³ За мир, проти паліїв війни! *За радянські кадри*. 1950. № 19. 1 лип.

заради заходів, недостатня популярність тематичних вечорів, обговорення літературних творів. Помилки слід було виправляти шляхом принципової критики та самокритики.

Делегації найкращих комсомольців-агітаторів для обміну досвідом виїжджали під час канікул до Московського та Ленінградського університетів. Агітаційно-пропагандистська робота постійно перебувала під контролем, її аналізувало, іноді критикувало партійне бюро. Агітаторам закидали, що вони бувають мало-ініціативними, не завжди реагують на факти недисциплінованості та поганого навчання окремих студентів, у доповідях не наголошують на тому, яку увагу приділяють партія й уряд студентству, які величезні кошти асигнуються на потреби освіти. Доповіді інколи мають неактуальний характер (не пов'язані із запитами студентів, далекі від завдань, поставлених партією й урядом перед молоддю, яка вчиться у ВНЗ, у лекціях немає конкретних "місцевих фактів").

Крім обов'язкової (політичної) інформації, студенти та викладачі надавали виборцям додаткову – відомості з різних сфер науки (напр., "Атомна енергія та перспективи її застосування у промисловості й техніці" тощо). Розповідь про антидемократичний характер виборчих систем у капіталістичних країнах агітатори ілюстрували памфлетами М. Твена. Виборців цікавили різні питання: боротьба з посухою, становище у В'єтнамі та КНР, міжнародне становище, досягнення радянської науки, життя В. Леніна.

Спостерігалось намагання використати й авторитет відомих людей. Наприклад, у газеті "За радянські кадри" з'явилась замітка про племінницю М. Коцюбинського – Михайлину, студентку першого курсу українського відділення, що мріяла після закінчення університету працювати в літературному музеї М. Коцюбинського. Наголошувалось на тому, що вона відмінно навчається та працює як курсовий агітатор²⁵⁴⁴.

31 січня 1950 року стартував запропонований студентом-альпіністом геологічного факультету П. Слиньком лижний агітпохід за маршрутом Київ – Канів – Київ, у якому взяли участь 10 лижників – студентів Київського університету. Під час агітпоходу було проведено 11 лекцій і бесід для понад 300 осіб, зокрема про становище в Китаї, перші колгоспи у країнах народної демократії, нові книжки радянських письменників. Колгоспним бібліотекам передали понад 200 книг, принесених у рюкзаках. Студенти агітатори також відвідали Канівський біогеографічний заповідник університету²⁵⁴⁵.

Часто агітатори університету не лише проводили агітаційну роботу серед виборців, але й надавали допомогу в різних господарсько-побутових справах, наприклад ремонт у квартирах виборців несправних труб центрального опалення, водопроводу, налагодження радіо. Молоді агітатори зверталися до органів влади про виявлені незадовільні житлово-побутові умови виборців²⁵⁴⁶.

²⁵⁴⁴ Вони голосуватимуть вперше. *За радянські кадри*. 1950. № 6. 28 лют.

²⁵⁴⁵ Київ – Канів – Київ. *За радянські кадри*. 1950. № 5. 18 лют.

²⁵⁴⁶ Комсомольці-агітатори. *За радянські кадри*. 1950. № 5. 18 лют.

Крім політбесід, політінформацій і політгодин, велику увагу приділяли організації на факультетах і в окремих профгрупах гуртків із вивчення історії ВКП(б) й основ марксизму-ленінізму. Працювали партійні школи з вивчення марксизму-ленінізму для працівників, зокрема для допоміжного персоналу університету, вечірній університет марксизму-ленінізму – для професорсько-викладацького складу.

План наукової роботи вчених університету на 1950 рік охоплював 394 теми зі 104 проблем. Було значно збільшено кількість комплексних проблем, над якими працювали науковці суміжних кафедр і факультетів, заплановано низку міжінститутських тем, розроблено план запровадження до промисловості та

сільського господарства наукових робіт, що мають практичне значення, передбачалося збільшення кількості наукових експедицій.

В університеті було створено комісію зі сприяння впровадженню у виробництво методів, розроблених науковцями. Входили у практику виїзні засідання вчених рад, консультації науковців для працівників промисловості та сільського господарства, популяризація найкращих досягнень факультетів, лекції виробничників в університеті.

Партбюро університету здійснювало постійний контроль за підвищенням ідейно-політичного рівня занять студентських наукових гуртків, втручалось до їхньої роботи, скеровуючи увагу на висвітлення питань марксистсько-ленінської науки, необхідність займатись питаннями соціалістичної економіки та показувати пріоритет вітчизняної наукової думки. Наприклад, кожне засідання гуртка політичної економії перетворювалося на школу поглиблення знань з історії і теорії більшовизму, питань політичної економіки й економіки соціалістичного господарства. Більшість доповідей було присвячено висвітленню досягнень соціалістичного народного господарства ("Шляхи виникнення та розвитку колгоспно-кооперативної власності в СРСР", "Про ліквідацію протилежності між містом і селом", "Про радянський патріотизм як рушійну силу соціалістичного суспільства").

Відповідно на наукових конференціях, засіданнях наукових гуртків також розглядали питання, пов'язані з потребами виробництва. На конференціях біологи висвітлювали наслідки самостійних досліджень, проведених у лабораторіях, на дослідних станціях, в експедиціях, під час навчальних і виробничих занять.

Київський університет у 1950-х роках

Високо цінували й популяризували праці І. Мічуріна. До 15-річчя від дня його смерті в університетській бібліотеці було організовано виставку літератури – творів класиків марксизму-ленінізму з питань природознавства, статті радянських учених про основи марксистсько-ленінської біологічної науки, праці І. Мічуріна ("Твори" у 4 т., "Виведення нових поліпшених сортів плодкових і ягідних рослин" тощо). Підібрана література доводила матеріалізм мічурінської науки, висвітлювала підсумки сесії ВАСГНІЛ та перемогу мічурінської біології над буржуазною. Експоновані нариси та статті розповідали про колгоспників, які на полях запроваджують у життя творчі заповіді І. Мічуріна. Гурток генетики та селекції рослин підготував доповіді з реалізації на практиці мічурінського вчення.

Наскільки вектор наукових досліджень залежав від указівок політичного керівництва та як змінювалась оцінка наукового доробку певних учених можна спостерігати на прикладі долі мовознавчих досліджень М. Марра. 7 березня 1950 року в залі засідань вченої ради університету НДІ мовознавства ім. О. Потебні Київський університет і Київський педагогічний інститут ім. О. Горького провели наукову сесію, присвячену 85-річчю від дня народження та 15-річчю від дня смерті "основоположника радянського матеріалістичного мовознавства" академіка М. Марра. Зазначалось, що "засноване на марксистсько-ленінській теорії і створене в умовах радянської дійсності вчення академіка М. Марра про мову є "великим досягненням і гордістю нашої вітчизняної науки", сприяє визнанню рівноправності мов, а "учення про стадіальність розвитку мови є великим надбанням радянської лінгвістичної науки"²⁵⁴⁷.

Продовжували покладати основні зусилля на виховання радянських кадрів інтелігенції, усебічно озброєної знанням марксизму-ленінізму, добре теоретично й практично підготовленої, у зв'язку із чим парторганізації університету працювали над підвищенням її ідейно-теоретичного рівня, причому заохочувалась критика як форма роботи з кадрами.

Уважно стежили за дотриманням у творчості соціалістичного реалізму та недопущенням західних впливів на нього. Наприклад, на засіданні літстудії університету було піддано гострій критиці збірку віршів літстудійця Т. Волинського "На Гострій горі", зміст якої начебто зазнав впливу декадентства та формалізму. Керівника студії Л. Смілянського звинувачували в тому, що він ще не зрозумів ролі письменника у країні, його відповідальності перед народом, партією, відійшов від принципу партійності, соціалістичного реалізму.

Значну увагу й надалі приділяли моральному вихованню студентів. Роботу комсомольських організацій було спрямовано на виховання типового образу радянського студента-комсомольця. В університетській пресі, на комсомольських зборах, у стінгазетах критикували студентів, які одягом, поведінкою, захопленнями, інтересами вирізнялись із загальної маси. Часто, крім справедливої критики, під осуд потрапляли просто оригінальні особистості²⁵⁴⁸.

²⁵⁴⁷ Творець нового вчення про мову. До 85-річчя з дня народження М. Я. Марра. *За радянські кадри*. 1950. № 2. 14 січ.

²⁵⁴⁸ У голубому халаті: фейлетон. *За радянські кадри*. 1950. № 12. 25 квіт.; Міщанин з столиці. *Там само*. 1950. № 13. 1 трав.; Лежить і все усвідомлює. *Там само*. 1950. № 15. 27 трав.; Ай да Вася. *Там само*. 1950. № 15. 27 трав.; Наприкінці листа. *Там само*. 1950. № 18. 26 черв.; 3 оригіналом згідно. *Там само*. 1950. № 19. 1 лип.

Засуджували, насамперед, пихатість, аморальність, зверхність, низькопоклонство перед західною культурою та способом життя. Гостро критикували міщанство, обивательщину, зарозумілість, наслідування західної моди, нескромність, егоїзм, шкурництво, кар'єризм. Відмова від призначення на роботу до середньої школи на периферії і намагання потрапити до аспірантури, залишитись у Києві могла стати причиною ускладнень із видачею диплому й навіть виключення з комсомолу. Нещадно критикували лінощі, дармоїдство, прогульництво, пияцтво, грубіянство, шукання вигоди, честолюбство, наукову непорядність (плагіат), лицемірство, зарозумілість. Ці риси пов'язували з пережитками капіталізму у свідомості людей. Відбувались тематичні збори "Про дружбу і товаришування", "Про моральне обличчя радянської людини", "Про культуру справжню і вдавану", "У чому наше щастя" тощо.

1951 року агітколлектив університету активно працював у дні підготовки та проведення виборів до місцевих рад депутатів трудящих. На трьох виборчих дільницях працювали понад 500 професорів, викладачів, аспірантів і студентів. За успішну роботу в дні виборів агітколлектив університету було відзначено Сталінським райкомом КП(б)У м. Києва як один серед найкращих у районі.

Хрещатик
у 50-х роках

14 березня 1951 року в актовій залі університету відбувся мітинг, присвячений прийняттю Верховною Радою СРСР Закону про захист миру²⁵⁴⁹.

До Шевченкових днів²⁵⁵⁰ в університеті провели урочисте засідання вченої ради разом із представниками громадських організацій, яке відкрив ректор університету В. Бондарчук²⁵⁵¹. Доповідь "Світове значення творчості Т. Г. Шевченка" підготував дійсний член АН УРСР професор О. Білецький. На засіданні виступили поети Г. Масенко, І. Нехода, В. Бичко, Н. Забашта, письменники О. Вишня, Л. Смілянський.

У підготовці до декади українського мистецтва в Москві співробітники кафедри української літератури рецензували нові книги, які виходили друком у видавництвах, а також написали й видали низку монографій і критично-літературних нарисів.

У березні 1951 року відбулися збори партійного активу університету (бл. 500 осіб), що розглянули питання "Про завдання комсомольської організації з виконання постанови ЦК КП(б)У «Про роботу Київського державного університету». Перед активом виступив ректор університету професор В. Бондарчук. Збори окреслили конкретні заходи, спрямовані на ліквідацію недоліків, зазначених у постанові²⁵⁵².

У квітні пройшли збори профспілкового активу університету, у яких узяли участь представники партійних і комсомольських організацій, декани факультетів і завідувачі кафедр. З доповіддю "Про підсумки роботи" V Всесоюзного з'їзду і III Республіканської конференції профспілки працівників вищої школи і наукових установ та завдання профорганізації університету" виступив відповідальний секретар президії Республіканського комітету України профспілки працівників вищої школи і наукових установ. На зборах було ухвалено рішення про поліпшення роботи профспілкової організації університету.

Агітатори академічних груп усіх факультетів провели бесіди про дострокове виконання п'ятирічки відбудови та розвитку народного господарства СРСР.

Відбувся також захід, присвячений боротьбі СРСР за мир, проти паліїв війни, на якому перед студентами виступив лауреат Сталінської премії кандидат філософських наук А. Рубишевський²⁵⁵³.

У пресі всіляко пропагували та заохочували приклади самопожертви, патріотичних починів. Рекламувався факт, коли випускники університету, одержуючи призначення, підтримали почин 5-курсниці географічного факультету А. Сидоренко й, "усвідомлюючи свій обов'язок перед Батьківщиною, а також бажаючи віддячити уряду та партії за озброєння їх глибокими знаннями", висловили готовність їхати туди, де їхня праця принесе найбільшу користь, зокрема й до віддалених районів СРСР.

²⁵⁴⁹ До миру волі не здолати, як не здолать ходи весни! *За радянські кадри*. 1951. № 7. 20 берез.

²⁵⁵⁰ Шевченко і Київський університет. *За радянські кадри*. 1951. № 7. 12 берез.; В науковій бібліотеці. *За радянські кадри*. 1951. № 7. 12 берез.

²⁵⁵¹ На урочистому засіданні Вченої ради. *За радянські кадри*. 1951. № 9. 29 берез.

²⁵⁵² Постанова ЦК КП(б)У – керівництво до дії. *За радянські кадри*. 1951. № 7. 12 берез.

²⁵⁵³ Вечір, присвячений боротьбі за мир. *За радянські кадри*. 1951. № 11. 23 квіт.

VIII наукова студентська конференція, що проходила як традиційний огляд найкращих студентських робіт, засвідчила: більшість доповідей членів економічної, біологічної, фізичної, хімічної секцій насправді мали практичне значення для розвитку народного господарства країни та раціоналізації технології виробництва.

Студентський і викладацький колектив університету брав активну участь у кампанії зі збирання підписів під зверненням про укладання пакту миру.

Цікавим заходом стали тематичні збори "Наша Батьківщина" на першому курсі українського відділу філологічного факультету, на яких студенти розповідали про сьогодення своїх рідних міст і сіл, говорили про новітні досягнення радянських учених у галузі науки і техніки, успіхи літератури і мистецтва.

Студенти четвертого курсу відділу журналістики провели тематичні збори "Радянська Україна в боротьбі за мир", вечір "Молодь у боротьбі за мир". Студенти філософського факультету організували та провели теоретичну конференцію "Ми будемо комунізм, нам жити при комунізмі", зустрілися з Героями Соціалістичної Праці М. Посмітним, М. Савченко й іншими, які розповіли про свої трудові успіхи. Було організовано зустріч викладачів, аспірантів і студентів економічного факультету з делегатом Всесоюзної конференції прихильників миру, депутатом Верховної Ради СРСР, Героєм Соціалістичної Праці П. Ангеліною, яка розповіла про свої трудові досягнення, ознайомила студентів-економістів з організацією праці у бригаді.

У контексті поєднання практики з навчанням загальні збори колективу університету висували кандидатів у народні судді та народні засідателі. Відповідно кандидатом у народні судді став один із вихованців університету, а кандидатами у народні засідателі – представники адміністративно-господарської частини, викладацького складу, лабораторії, університетської друкарні, а також студенти юридичного факультету.

На факультеті міжнародних відносин університету було створено дві лекторські групи – партійну та комсомольську. Для вдосконалення агітаційної роботи практикували взаємне відвідування лекцій, попередньо обговорювали тексти доповідей. Найкращих лекторів (12 осіб) було прийнято у члени Товариства з поширення політичних і наукових знань.

Київський
університет
(1951-1952)

РОЗДІЛ 5

*Розвиток університету
в умовах державної незалежності України
(1991–2018)*

5.1. Відродження автономії і надання Київському університету статусу дослідницького вищого навчального Закладу

Ухвалення Акта проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року стало початком нової сторінки літопису нашої держави. Український народ законодавчо закріпив свої прагнення до національного відродження й духовної свободи.

Після проголошення незалежності України активізувалися процеси державного будівництва. Ухвалюються закони й створюються державні інституції, які перетворювали її з колишньої союзної республіки на сучасну незалежну демократичну державу. З'явилася потреба створення якісно нової моделі, принципово нових різноманітних форм і методів суспільного розвитку. Важливе місце у цьому процесі належало системі вищої школи.

Нарощування гуманітарного потенціалу суспільства – інтелекту нації як основного його капіталу й вирішального ресурсу модернізації – завжди належали до пріоритетних завдань держави. Проте виконати їх без усебічного розвитку вищої освіти, зокрема й університетської, неможливо.

Від кожного народу, від кожної держави нова геополітична, економічна та культурна ситуація вимагає мобілізації інтелектуальних ресурсів національної культури, особливо освіти та науки, як гаранта розвитку прийдешніх поколінь. Саме в цьому й убачає своє покликання Київський університет – головний навчально-науковий центр України з підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів вищої кваліфікації.

Зусилля колективу щодо підвищення престижу університетської освіти, створення умов для інтеграції системи вищої фахової підготовки з відповідними світовими системами інтенсифікувалися ухваленням Верховною Радою УРСР Закону "Про освіту" (04.06.91). Документом передбачалося впровадження з 1 вересня 1992 року підготовки у вищих закладах освіти спеціалістів за рівнями "Бакалавр", "Спеціаліст", "Магістр". 2 грудня 1991 року Вчена рада університету розглянула питання про перехід на багатоступеневу систему підготовки спеціалістів 1992/93 навчального року.

Учена рада ухвалила перелік заходів із забезпечення цього переходу з метою науково-методичної та інформаційної допомоги факультетам. Зокрема, було створено навчально-методичний центр Київського університету, який очолив проректор із навчальної роботи професор Л. Губерський. На центр покладалася координація діяльності науково-методичних комісій факультетів. Для надання науково-методичної та інформаційної допомоги факультетам навчально-методичний центр започаткував видання постійного інформаційно-методичного бюлетеня, у першому випуску якого (1992) містилося Положення про порядок присвоєння кваліфікацій бакалавра й магістра та присудження відповідних нау-

кових ступенів; перелік спеціальностей вищих закладів освіти України для присудження кваліфікаційних спеціальностей і наукових ступенів бакалавра й магістра; проекти навчальних планів підготовки бакалаврів з окремих спеціальностей.

Україна підписала Болонську декларацію ще у травні 2005 року. Це автоматично викликало необхідність розроблення й запровадження комплексної програми реформування процесу підготовки фахівців найвищого рівня з метою його наближення до єдиних європейських вимог.

Перед нашою державою постало складне завдання: зберегти напрацьовані традиції підготовки висококваліфікованих фахівців та одночасно забезпечити їхню відповідність новітнім позитивним освітнім тенденціям в Європі. Це в жодному разі не означало повної асиміляції української освіти європейським освітнім простором із утратою своєї ідентичності та унікальності. Навпаки, виникла необхідність зміцнити сильні сторони класичної університетської освіти в Україні за рахунок інтеграції нових методів навчання, надання студентам більшої самостійності та свободи вибору дисциплін тощо. Отже, ідеться про формування нової парадигми підготовки фахівців, що ґрунтується на використанні найкращих освітніх традицій України й світу.

З початку 1990 року керівництво університету розпочинає активну діяльність з отримання його автономії. Його наполегливість і невідступність від своїх переконань принесли позитивні результати. 21 квітня 1994 року опубліковано один із важливих документів першого Президента незалежної України Л. Кравчука – указ № 176/94, згідно з яким Київському університетові надано статус національного самоврядного (автономного) державного. В указі зазначалося, що університет має давні демократичні традиції освіти й науки, виконує велику організаторську роль у підготовці наукових і науково-педагогічних кадрів, потребує створення умов для ефективного використання інтелектуального потенціалу України. Університет здійснює діяльність відповідно до власного статуту, що реєструє Міністерство освіти України. Усе майно, будівлі й земельні ділянки університету не підлягали відчуженню органами державної виконавчої влади та радами народних депутатів. Вони втрачали право передавати закріплене за уні-

верситетом майно, що перебуває в державній власності, будь-яким органам, підприємствам, установам, організаціям або іншим навчальним закладам. Установлювалося, що університет використовує закріплене за ним майно з освітньою метою для виконання своїх статутних завдань без зміни форми власності цього майна й утримує його за рахунок виділених вищим закладом освіти коштів. Здійснення фінансування Київського університету передбачав окремий рядок у державному бюджеті України за індивідуальними нормативами.

Автономія університету відкрила нові перспективи для наукової і педагогічної роботи, створила унікальні умови для виховання молоді.

Отже, Київський університет отримав те, чого не мав протягом останніх 75 років – повне самоврядування.

Виконуючи положення Указу Президента України, колектив університету розпочав вироблення основних положень власного статуту, який увібрав до себе норми та засади, що значно розширили компетенцію вчених рад, посилили права підрозділів, науково-педагогічних працівників.

На підставі указу Президента № 1496/99 від 25 листопада 1999 року Вченою радою університету було розроблено, ухвалено на конференції трудового колективу й подано ректором Президенту України на затвердження Статут Київського університету (далі – Статут). За час існування він зазнав певних виправлень, доповнень і досі залишається одним з основних документів, за яким живе й працює заклад.

Статут складається із 12 розділів, що містять загальні положення, які визначають структуру, завдання, права та обов'язки університету, органів самоврядування, повноваження Вченої ради університету, факультету (інституту), організацію навчально-виховного процесу, склад трудового колективу, основні завдання органів самоврядування студентів та аспірантів, наукову діяльність, міжнародні зв'язки університету. Документ містить чіткі положення, які стосуються таких важливих і вразливих сфер, як майно університету та фінансування його діяльності тощо.

У загальних положеннях зазначається, що Київський університет, де освітня, науково-дослідна та культурно-просвітницька робота здійснюється за IV рівнем державної акредитації, є провідним національним вищим навчальним закладом України, унікальним надбанням національної освіти, науки й культури, який за результатами своєї діяльності здобув загальнодержавне та міжнародне визнання.

Університет має статус самоврядного (автономного) державного вищого навчального закладу, який у межах компетенції, наданої законами та іншими нормативно-правовими актами України, самостійно вирішує питання підготовки та перепідготовки висококваліфікованих фахівців, виховання національно свідомої інтелігенції. У навчальній, науковій і виховній діяльності він об'єднує інститути, факультети, відділення, лабораторії, науково-дослідні та інші структурні підрозділи.

Діяльність університету ґрунтується на гуманістичних, демократичних традиціях світової, вітчизняної і власної університетської освіти, науки, культури відповідно до Конституції України, законів України "Про освіту", "Про вищу освіту", інших законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України тощо.

Університет здійснює підготовку, перепідготовку та атестацію фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів, науково-педагогічних і наукових кадрів із відривом і без відриву від виробництва, приймає на навчання студентів, аспірантів і докторантів на конкурсній основі. Тут проходять підготовку, перепідготовку та атестацію фахівці зарубіжних країн за міжурядовими угодами, контрактами з організаціями та приватними особами на компенсаційній основі або за рахунок коштів, що надходять на рахунок університету.

Автономія передбачає право університету: самостійно ухвалювати рішення та діяти в межах своєї компетенції у навчальній, науково-дослідній, виховній і виробничо-господарській діяльності; фінансування за рахунок коштів, передбачених окремим рядком у державному бюджеті України за індивідуальними нормативами, які встановлюються Кабінетом Міністрів України на підставі Указу Президента України "Про Київський національний університет ім. Тараса Шевченка", та інших надходжень; самостійно визначати форми й обсяги оплати праці працівників, використання коштів, отриманих за рахунок надання платних послуг, ураховуючи визначення їхньої частки, яка виділяється на оплату праці та матеріальне заохочення; самостійного використання майна, яке належить йому, зокрема для здійснення господарської діяльності, надання його в оренду та в користування без можливості викупу; на безстрокове та безоплатне користування виділеними земельними ділянками, надання їх у тимчасове користування, зокрема на умовах оренди; на проведення різних видів робіт на підставі прямих договірних зв'язків, угод і контрактів; самостійно визначати свою структуру та штати науково-педагогічного персоналу і всіх інших категорій працівників; надавати додаткові освітньо-наукові послуги; здійснювати спільну діяльність на підставі угод з іншими вищими закладами освіти, підприємствами, установами та організаціями.

Значна увага приділяється питанням підготовки та перепідготовки фахівців, які поєднують у собі професійні знання, ділові якості та здатність розв'язувати проблеми своєї галузі науки і практики з високою культурою та громадянською свідомістю; організації і проведення на основі тісного зв'язку навчального процесу і наукових досліджень науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, які забезпечують випереджальний розвиток фундаментальних та прикладних досліджень, розв'язання найважливіших проблем соціально-економічного, науково-технічного та суспільно-політичного розвитку країни; визначення перспектив і напрямів розвитку освіти і науки; підготовки, перепідготовки та атестації науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації; поширення та запровадження наукових знань, культурно-освітньої діяльності; організації роботи спеціалізованих шкіл, гімназій, ліцеїв, коледжів і шкіл-інтернатів; організації і проведення конференцій, симпозіумів, літніх шкіл, зокрема міжнародних; успадкування та розвитку національних традицій українського народу.

У Статуті, поряд із завданнями, що покладені на навчальний заклад, визначено його права. Київський університет має право: визначати зміст (навчальні плани, програми тощо) й організаційні форми навчального процесу; затверджувати плани університетських видань навчальної і наукової літератури; затверджувати голів державних екзаменаційних комісій; присвоювати вчені звання професора, доцента, старшого наукового співробітника; забезпечувати видання наукових і науково-методичних журналів, інформаційно-аналітичних збірників тощо; розробляти свою організаційну структуру, визначати форми організації і стимулювання праці, які здатні забезпечити максимальне використання інтелектуального потенціалу професорсько-викладацького, наукового та інженерного складу, студентів і аспірантів, докторантів; створювати на власній базі дошкільні навчальні заклади, школи, ліцеї, коледжі, інститути підвищення кваліфікації, інші структурні підрозділи, бути засновником (співзасновником) юридичних осіб, що здійснюють свою діяльність відповідно до напрямів навчально-науково-виробничої діяльності; самостійно затверджувати штатні розписи і посадові оклади; укладати із профспілковим комітетом колективний договір після схвалення його на конференції трудового колективу; установлювати надбавки до заробітної плати та вирішувати питання матеріального заохочення працівників усіх структурних підрозділів; визначати форми та систему заробітної плати працівників; здійснювати за рахунок коштів університету інвестування до житлового будівництва та брати участь у пайовому будівництві житла; надавати придбане або збудоване житло співробітникам університету як із частковою оплатою його вартості, так і безоплатно; надавати співробітникам університету для поліпшення їхніх соціально-побутових умов коротко- та довготермінові безвідсоткові позики; здійснювати спонсорську та благодійну діяльність; видавати багатотиражну газету, здійснювати інші види видавничої діяльності, розвивати власну поліграфічну базу; виконувати різні види робіт (підготовку та перепідготовку кадрів, обмін фахівцями, наукову, культурно-освітню, виробничу діяльність, організацію конференцій, платні послуги населенню); установлювати щорічно або

посеместрово обсяги стипендій для студентів, аспірантів і докторантів; створювати факультети (інститути), науково-дослідні установи, кафедри та лабораторії, інші структурні підрозділи й припиняти їхню діяльність; запроваджувати премії для відзначення викладачів, науковців, студентів, аспірантів та докторантів університету або закордонних навчальних закладів.

Окремий розділ Статуту присвячується органам університетського управління та самоврядування. У п. 14 йдеться про те, що керівництво в межах своєї компетенції і згідно зі Статутом здійснює ректор, який діє відповідно до нормативно-правових актів України та несе повну відповідальність за результати роботи університету. Претендент на посаду ректора обирається шляхом таємного голосування конференцією трудового колективу за результатами конкурсу в порядку, що визначений Законом України "Про вищу освіту". Ректора призначає на посаду та звільняє з посади Міністерство освіти і науки (МОН) України.

Ректор, відповідно до чинного законодавства, діє від імені університету, представляє його без доручення в усіх органах, організаціях, установах, розпоряджається майном вишу, укладає угоди (контракти), дає доручення, відкриває в установах банків рахунки університету.

У межах своєї компетенції ректор: подає до МОН України на затвердження проекти статуту університету, зміни і доповнення до нього; видає накази та розпорядження з усіх напрямів діяльності університету; затверджує рішення Вченої ради університету; призначає проректорів за погодженням із Вченою радою університету, визначає їхні службові обов'язки, делегує їм частину своїх повноважень; за погодженням із Вченою радою затверджує: структуру та штатний розклад університету; кошторис доходів і видатків; нормативи кількості студентів, аспірантів, докторантів, здобувачів наукового ступеня кандидата та доктора наук, слухачів на одну штатну посаду науково-педагогічного працівника університету у межах фонду оплати праці, а також: укладає з трудовим колективом університету колективний договір, який від імені колективу підписує профспілковий комітет як його повноважний представник; подає спільно із профспілковою організацією на затвердження конференції трудового колективу університету правила внутрішнього розпорядку та колективний договір і після затвердження підписує їх; забезпечує охорону праці, додержання вимог законодавства, Статуту університету, правил внутрішнього розпорядку; приймає на роботу та звільняє з роботи працівників, визначає їхні функціональні обов'язки, делегує частину своїх повноважень керівникам структурних підрозділів; формує контингент осіб, які навчаються в університеті; звітує щорічно про результати діяльності перед конференцією трудового колективу університету; здійснює інші повноваження відповідно до законодавства й Статуту університету.

Ректор має право порушити питання на засіданні Вченої ради про невідповідність декана, директора інституту, завідувача кафедри, завідувача відділення тощо займаній посаді до закінчення терміну їхніх повноважень.

Вищим колегіальним органом громадського самоврядування університету є конференція трудового колективу, 75 % загальної кількості делегатів якої становлять науково-педагогічні працівники, яка: ухвалює за поданням Вченої ради Статут

університету, вносить зміни та доповнення до нього; обирає шляхом таємного голосування претендента на посаду ректора, готує і вносить свої пропозиції щодо його кандидатури до МОН України; розглядає, ухвалює або відхиляє колективний договір; обирає комісію із трудових спорів; заслуховує щорічні звіти ректора та оцінює його діяльність; розглядає за мотивованим поданням наглядової ради або вченої ради університету питання про дострокове припинення повноважень ректора; обирає до складу вченої ради університету виборних представників факультетів (інститутів), інших структурних підрозділів; затверджує положення про студентське самоврядування; затверджує правила внутрішнього розпорядку університету; розглядає в межах своєї компетенції інші питання діяльності університету.

Конференція трудового колективу скликається не рідше рази на рік. Організацію підготовки й проведення конференції здійснюють керівництво університету та профспілковий комітет як представник трудового колективу. Конференція вважається правомочною, якщо в її роботі взяли участь дві третини від загальної кількості обраних делегатів. Рішення конференції ухвалює проста більшість голосів.

17 грудня 2003 року у Київському університеті відбулася конференція трудового колективу, у роботі якої взяли участь 205 осіб, що представляли всі підрозділи навчального закладу. На порядку денному стояли питання про обрання до Вченої ради університету представників від факультетів (інститутів, структурних підрозділів), звіт про виконання колективного договору за 2001–2003 роки, про проект колективного договору на 2004–2006 роки. Уперше в історії університету відбулася демократична процедура формування Вченої ради. Конференція, згідно з поданнями від факультетів (підрозділів), обрала 37 членів Ученої ради.

Відповідно до Закону про вищу освіту та листа МОН України від 16 жовтня 2008 року в університеті відбулася конференція трудового колективу. Університет відроджував традиції демократизму, адже останні вибори ректора відбулися 1918 року. На порядку денному конференції стояло одне питання: заміщення вакантної посади ректора Київського університету, на яку претендували чотири кандидати.

Вибори ректора
Київського
університету

а з 28 жовтня 2008 року – призначений ректором як обраний загальними зборами трудового колективу Київського університету. Біографія Л. Губерського складається із чималого списку заслуг, звань, здобутків, відзнак, нагород: Герой України, доктор філософських наук, професор, академік НАН України, академік НАПН України, заслужений працівник освіти України, Надзвичайний і Повноважний По-

Ректор
університету
Леонід
Губерський

За результатами таємного голосування переконливу перемогу здобув Л. Губерський. За нього серед 211 зареєстрованих делегатів і 206 тих, хто взяв участь у голосуванні, голоси віддали 178 осіб, що становило 86,4 %. Своїм рішенням конференція трудового колективу університету підтримала на посаду ректора кандидатуру талановитого педагога й науковця, досвідченого керівника Л. Губерського.

По-новому запрацював університет із приходом авторитетного очільника. Із 6 травня до 27 жовтня 2008 року він виконував обов'язки ректора,

а з 28 жовтня 2008 року – призначений ректором як обраний загальними зборами трудового колективу Київського університету. Біографія Л. Губерського складається із чималого списку заслуг, звань, здобутків, відзнак, нагород: Герой України, доктор філософських наук, професор, академік НАН України, академік НАПН України, заслужений працівник освіти України, Надзвичайний і Повноважний Посол України. Нагороджений орденами Держави, Свободи та Князя Ярослава Мудрого V та IV ступенів, має державні нагороди Болгарії, Грузії, Італії, Португалії, Польщі. Він лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, Державної премії України в галузі освіти в номінації "Наукові досягнення в галузі освіти" за цикл наукових праць "Філософія освіти: пошук пріоритетів" (2013) тощо.

Керування університетом Л. Губерський поєднував із громадською, державницькою та суспільною діяльністю. Він є членом Громадської гуманітарної ради при Президентові України, Громадської гуманітарної ради у галузі освіти при Київській міській державній адміністрації, Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки, Комітету з Державних премій України в галузі освіти, Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, віце-президентом Товариства

"Знання" України, членом президії НАН України, членом колегії МОН України, президентом Співки ректорів вищих навчальних закладів України, членом президії Української Ради Миру тощо.

Принципи демократизму та плюралізму стали стрижневими в роботі нового ректора. Очоливши університет № 1 в Україні, Л. Губерський продовжує вести нашу Alma mater шляхом максимуму відкритості й прозорості дій. Уже стали правилом щорічні звіти керівника про виконану роботу та плани на наступний рік. А звітувати є про що. Наприклад, 24 грудня 2010 року в актовій залі головного корпусу відбулася конференція трудового колективу Київського університету. Головою конференції, згідно зі Статутом, був очільник первинної профспілкової організації В. Цвих. На порядку денному основним питанням був звіт ректора університету Л. Губерського про роботу за період із листопада 2009 до грудня 2010 року та завдання на наступний рік. Повний звіт, що містить шість розділів, було видруковано у вигляді брошури в університетському видавництві:

1. Навчально-виховна робота.
2. Науково-дослідницька робота.
3. Кадри.
4. Міжнародні зв'язки університету.
5. Виховна робота та забезпечення умов проживання студентів.
6. Інформаційне, фінансове та матеріально-технічне забезпечення навчально-виховної і наукової діяльності.

З текстом звіту були заздалегідь ознайомлені в колективах і підрозділах університету, що делегували на конференцію своїх представників. У ході конференції ректор доповнив текстовий звіт детальними коментарями кожного розділу й накреслив перспективи розвитку університету з огляду на нові реалії суспільного життя та вимоги, що їх ставить на сучасному етапі перед вищими закладами освіти Президент України та уряд держави.

Успіхи, яких досяг університет за звітний період, були суттєвими. Ректор зазначив, що з метою якісного забезпечення інформаційного складника організації навчального-виховного процесу та наукових досліджень Інформаційно-обчислювальний центр (ІОЦ) на виконання рішень ректорату у звітному періоді здійснив заходи щодо комплексної програми інформатизації університету. Введено в експлуатацію оптоволоконні канали зв'язку до Інституту філології, гуртожитків № 3, 4, 6, 8, 10. Запроваджено проект з побудови бездротової мережі університету. Розгорнуто точки доступу до бездротової мережі в головному корпусі, корпусах Інституту

Конференція
трудового
колективу
Київського
університету

міжнародних відносин, Бібліотеки для природничих факультетів, радіофізичного, геологічного, механіко-математичного факультетів, Інституту післядипломної освіти. Установлена система моніторингу використання студентами та співробітниками університету ресурсів дозволить спрогнозувати подальший розвиток технології бездротового доступу. 2011 року в корпусах, де активно застосовується такий спосіб доступу до мережі, кількість точок доступу значно зростає. Подальший розвиток бездротової технології дасть змогу використовувати в навчальному процесі особисті мобільні пристрої студентів, що знизить навантаження на університет щодо закупівель комп'ютерної техніки.

Було прийнято рішення про 10-разове підвищення швидкості підключення корпоративної мережі університету до точки обміну українським інтернет-трафіком (UA-IX) – до 10 Гбіт за секунду. Технічні роботи вимагали зміни технології підключення та оптимізації структури нашої мережі; введено в експлуатацію службовий поштовий сервер університету (<http://univ.net.ua/>), організовано систему службових поштових адрес керівництва університету, деканів факультетів, директорів інститутів і керівників структурних підрозділів. Система активно використовується для оперативного інформування про події і забезпечує своєчасне отримання документів.

Університет отримав у дарунок від данської компанії Nordic Computer A/S мейнфрейм z800-1 вартістю близько 3 000 000 дол США, на базі якого створено центр оброблення даних, що включає керівний комп'ютер, дисковий масив та автоматизовану бібліотеку. Співробітники ІОЦ разом із колегами із країн Європи провели роботи з інсталяції необхідного програмного забезпечення. На наступні роки було заплановано вдосконалення безперебійної роботи цієї системи. Університет став першим вищим навчальним закладом України, що здобув можливість вести підготовку фахівців у цій галузі обчислювальної техніки.

Університет, маючи потужні матеріальні, інтелектуальні й технічні ресурси, справедливо ставить питання про їхню комерціалізацію. Окремі з них зосереджені на фізичному, радіофізичному та механіко-математичному факультетах, факультеті кібернетики, в Інституті високих технологій, в ІОЦ.

В Інформаційно-
обчислюваль-
ному центрі
Київського
університету

Ці підрозділи, насамперед останній, можуть надавати платні послуги для користувачів найширшого спектра, що збільшить надходження коштів для розвитку матеріально-технічної бази, отже, – і для поліпшення якості інформаційного забезпечення навчально-виховного процесу та науково-дослідницької роботи.

Особливу увагу біло приділено питанням фінансової діяльності університету та виконання кошторису. З кожним роком університет нарощує власні фінансові потужності. Наприклад, бюджет Київського університету 2013 року становив 1 084 100 000 грн. Порівняно із 2012 роком кошторисні призначення за загальним і спеціальним фондами зросли на 19 %. З державного бюджету України (загальний фонд) надійшли кошти в сумі майже 684 330 000 грн, із них на освітню діяльність – 455 600 000 грн; утримання ОСК Берегове – 1 100 000 грн; Канівський природний заповідник – 2 800 000 грн; наукову діяльність – 59 500 000 грн.

Кошти загального фонду спрямовано, відповідно до затвердженого кошторису, на виплату заробітної плати з нарахуваннями – 500 100 000 грн; оплату комунальних послуг – 5 000 000 грн; виплату стипендій – 138 500 000 грн; забезпечення дітей-сиріт – 3 400 000 грн; придбання товарів, робіт, послуг для виконання наукових досліджень – 600 000 грн; стажування та навчання студентів, аспірантів, співробітників за кордоном – 3 100 000 грн тощо.

Від надання платних послуг і з інших джерел (спеціальний фонд) надійшли кошти в сумі 306 700 000 грн, зокрема і від навчання за контрактом студентів і слухачів Інституту післядипломної освіти – 219 600 000 грн; від навчання за контрактом аспірантів, докторантів, здобувачів – 2 200 000 грн; за проживання в гуртожитках студентів, аспірантів, докторантів, інших категорій – 30 400 000 грн; за оренду приміщень – 1 100 000 грн; від інших послуг (ВПЦ, послуги інтернет, телефонні послуги, за брукхт тощо) – 9 800 000 грн; від виконання науково-дослідних робіт – 9 400 000 грн; благодійні внески, гранти, дарунки – 6 300 000 грн; від надання послуг іншими структурними підрозділами – 20 300 000 грн, Міжнародним центром ядерної безпеки – 3 700 000 грн.

Кошти спеціального фонду спрямовано на виплату заробітної плати з нарахуваннями в сумі 206 500 000 грн; оплату комунальних послуг – 40 400 000 грн; виплату стипендії – 100 000 грн; відрядження та практику студентів – 1 800 000 грн; відрахування профспілковій організації, згідно з колективним договором, – 1 900 000 грн; придбання обладнання – 12 400 000 грн; поточний ремонт – 11 100 000 грн; капітальний ремонт – 3 000 000 грн; канцтовари, медикаменти, спецхарчування, сантехнічні, транспортні послуги, оренда, податки, касове обслуговування – 25 700 000 грн. Основним джерелом надходжень до спеціального фонду університету є платні послуги з підготовки студентів, які становлять 71,6 % від загальної суми надходжень.

Загальноуніверситетські витрати (85 % надходжень від платного навчання) спрямовано на обов'язкові виплати (заробітна плата з нарахуваннями, комунальні послуги, стипендії, відрахування профкому, податки); Ботанічний сад (поточний ремонт лабораторного корпусу фізіології і складу отрутохімікатів, придбання скла, ґрунту тощо); забезпечення видавничо-поліграфічної діяльності; студентську поліклініку (капітальний ремонт); наукову бібліотеку (підручники, періодика);

студмістечко (поточний ремонт та утримання); головний навчальний корпус; охорону тощо.

Постійно зростає розмір матеріального забезпечення працівників університету та стипендій аспірантів і докторантів. Наприклад, протягом 2010 року відбулися п'ять підвищень заробітної плати: із січня, квітня, липня, жовтня та грудня послідовно загалом на 10 %, а протягом 2012/13 навчального року – майже на 7 %, порівняно із середнім окладом попереднього навчального року.

Крім того, працівникам університету протягом 2010 року було поступово встановлено подвійний коефіцієнт до посадового окладу, для чого додатково спрямовано кошти у сумі 8 900 000 грн на рік.

З метою оздоровлення, стимулювання та заохочення студентів і співробітників 2010 року університетом спрямовано на забезпечення соціальних заходів кошти загальною сумою у 32 300 000 грн, з них виплачено премій і матеріальної допомоги студентам і співробітникам понад 32 000 000 грн.

Бюджет університету на 2018 рік становив 1 860 780 000 грн, зокрема фінансування за загальним фондом – 1 191 590 000 грн (64,04 %), за спеціальним – 669 190 000 грн (35,96 %).

Загальний обсяг запланованого фінансування на 2019 рік для університету за двома бюджетними програмами КПКВК 2201280 "Підготовка кадрів Київським національним університетом імені Тараса Шевченка" (Освіта) та КПКВК 2201290 "Дослідження, наукові та науково-технічні розробки, проведення наукових заходів Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, фінансова підтримка наукових об'єктів, що становлять національне надбання" (Наука) сягає 1 765 800 000 грн, зокрема за загальним фондом – 1 188 500 000 грн (або 67,3 %) та за спеціальним фондом – 577 300 000 грн (або 32,7 %). У загальній сумі фінансування за загальним і спеціальним фондами разом на освіту заплановано 1 640 400 000 грн (92,9 %), на науку – 125 400 000 грн (7,1 %).

Окремим пунктом колективного договору передбачено відрахування коштів на рахунок первинної профспілкової організації співробітників університету на культурно-масову, фізкультурну, оздоровчу роботу та надання їм матеріальної і фінансової допомоги в розмірі не менш ніж 0,5 % фонду оплати праці університету та 2,0 % – від надходжень за надання платних послуг. Пунктом 11.11 додатка 4 до колективного договору передбачено фінансування культурно-масової роботи (концерти, виставки, вечори відпочинку, витрати на команди КВК), спортивно-фізкультурні заходи (спартакіади, чемпіонати, інші спортивні змагання, спорядження спортивних команд), оздоровлення та відпочинок шляхом виділення 1,0 % позабюджетних коштів університету.

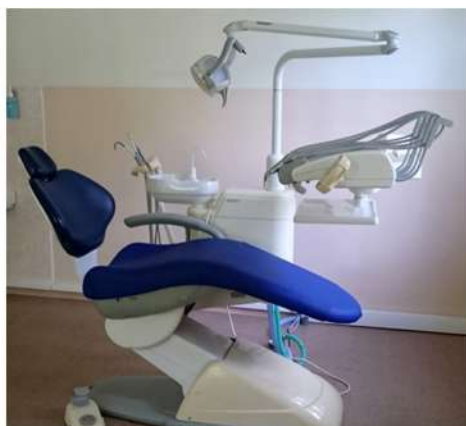
Одним із пріоритетів діяльності ректорату, підрозділів і структур університету є збереження, повернення та підтримання в належному стані університетського майна та інфраструктури. У листопаді 2018 року проведено процедуру закупівлі на ремонтно-реставраційні роботи (на суму 12 520 000 грн) будівлі головного навчального корпусу університету.

Ректорат на чолі з Л. Губерським докладають максимум зусиль для поліпшення умов праці, навчання та відпочинку студентів і співробітників. Нині у складі університету з метою реалізації соціального складника (забезпечення харчування, відпочинку, оздоровлення та лікування осіб, які навчаються та працюють в університеті) функціонують два центри харчування, до яких входять 10 їдалень і 18 буфетів із загальною кількістю 2 520 посадкових місць; студентська поліклініка, яка щороку обслуговує понад 15 000 осіб, санаторій-профілаторій, у якому за рахунок коштів Фонду соціального страхування та університету за одну зміну оздоровлюються 150 студентів; спортивний комплекс тощо.

Університетські кафе та їдальні

Відповідно до ухвали Вченої ради Київського університету від 16 січня та наказу ректора від 8 грудня 2017 року створено університетську клініку, головною метою діяльності якої є надання первинної, а надалі – і вторинної медичної допомоги студентам, працівникам університету та населенню. Станом на грудень 2018 року у клініці обслуговують понад 12 000 студентів університету. У червні 2018 року отримано ліцензію на проведення медичної практики із 17 спеціальностей. За період від початку роботи університетської клініки до грудня 2018 року лікарями прийнято понад 5200 осіб, проведено 6962 процедури. Протягом цього самого року здійснювалось оснащення медичною технікою кабінетів лікарів. Університет придбав рентгеновську діагностичну систему IOTA вартістю 3 771 000 грн та ультразвукову систему Clear Vue 350 вартістю 1 098 980 грн. У перспективі заплановано відкриття Науково-практичного центру телемедицини, організацію навчання студентів і викладачів університету навичок надання невідкладної медичної допомоги.

Кабінети
університетської
клініки

Для утримання в належному стані всіх об'єктів ректорат постійно виділяє кошти на поетапні ремонти навчальних корпусів і гуртожитків. 2018 року на капітальний ремонт лише гуртожитків № 6 та 12 виділено понад 3 491 000 грн.

Власний внесок здійснив університет до проведення чемпіонату з футболу Євро-2012. Уже з перших днів роботи студенти – учасники трудових бригад допомагали гуртожиткам університету готуватись до зустрічі гостей Євро-2012, здійснивши поточний ремонт у деяких кімнатах гуртожитків № 5 та 7. Загалом під час літніх канікул 10 студентських бригад узяли участь у ремонтних роботах у 10 гуртожитках: № 2, 4, 5–9, 11, 16, 17, а також почали ремонт студентського клубу "Планета". Разом відремонтовано 209 житлових кімнат під поселення студентів першого курсу, 67 кухонь, 5 сходових клітин, 99 коридорів і міжсекційних переходів, 10 туалетів, 10 умивальних кімнат, 7 службових приміщень, 5 читальних зал.

Важливо не лише володіти фінансами, а й уміти їх правильно розподіляти. Керівництво ретельно планувало надходження та витрати університету. Спланований бюджет університету на 2011 рік передбачав обсяг коштів у загальній сумі 789 050 000 грн. З них для забезпечення навчального процесу виділено 723 200 000 грн, зокрема із загального фонду – 457 500 000 грн; спеціального –

265 700 000 грн, що покриває обов'язкові витрати на заробітну плату, стипендії, комунальні послуги та обов'язкові платежі на загальну суму 644 300 000 грн.

Залишок коштів у сумі 78 300 000 грн скеровано на утримання та розвиток університету. Діяльність ректорату, підрозділів і структур університету завжди орієнтована на збереження та підтримання в належному стані університетського майна та інфраструктури. На першочергові заходи університет потребує чималих коштів. 2012 року проведено ремонтних робіт на суму 17 727 491 грн. Одним із найважливіших завдань було завершення будівництва стадіону на 2020 місць. Вартість робіт 2013 року становила 16 575 009 грн.

2012 року спланований бюджет університету сягнув 911 794 000 грн (з яких загальний фонд державного бюджету становив 563 372 000 грн, а спеціальний фонд – 388 395 000 грн.). Однак 2013 року й він зріс на 19,0 %, склавши 1 084 100 000 грн. Надходження з державного бюджету України (загальний фонд) становили 684 200 000 грн, які було спрямовано на виплату заробітної плати з нарахуваннями – 500 100 000 грн; оплату комунальних послуг – 5 000 000 грн; виплату стипендій – 138 500 000 грн; забезпечення дітей-сиріт – 3 400 000 грн; придбання товарів і послуг для виконання науково-дослідних робіт – 600 000 грн; стажування та навчання студентів, аспірантів і співробітників за кордоном – 3 100 000 грн; реконструкцію берегоукріплювальних споруд у с. Берегове – 30 000 000 грн; придбання продуктів харчування – 3 200 000 грн; капітальний ремонт фізико-математичного ліцею – 400 000 грн.

Спортивний комплекс Київського університету

Надходження до спеціального фонду 2013 року сягнули 306 700 000 грн. Лівову частку з них (71,6 %) становила оплата навчання за контрактом студентів і слухачів Інституту післядипломної освіти. Кошти спеціального фонду 2013 року спрямовано на виплату заробітної плати з нарахуваннями – 206 500 000 грн; оплату комунальних послуг – 40 400 000 грн; виплату стипендій – 100 000 грн; відрядження та практику студентів – 1 800 000 грн; відрахування профорганізації – 1 900 000 грн; придбання обладнання – 12 370 000 грн; поточний ремонт –

11 100 000 грн; капітальний ремонт і реконструкцію – 3 000 000 грн; придбання продуктів харчування – 10 000 000 грн; будівництво – 3 900 000 грн; придбання канцтоварів, сантехніки, господарських товарів тощо – 25 7000 000 грн.

За рахунок благодійних внесків та інвестиційних зобов'язань іноземних партнерів 2018 року укладено угоди на ремонтні роботи з упорядкування поетичної галявини в Ботанічному саду ім. акад. О. В. Фоміна на суму 70 000 дол США³¹⁴⁹, це майже 2 170 000 грн.

Ректор Л. Губерський запровадив прозоре й публічне формування кошторису доходів і видатків на основі запитів факультетів, інститутів, інших структурних підрозділів. Велику роботу проводила постійна фінансово-бюджетна комісія Вченої ради університету під керівництвом професора В. Базилевича й постійна комісія з питань економічного та соціального розвитку Вченої ради університету, яку очолював доцент В. Пересекін. Практика відповідального ставлення до коштів поширювалась і на факультети й інститути, щоб кожен колектив знав про ті фінансові ресурси, якими він може розпоряджатися.

Продовжувала свою роботу створена 2008 року комісія ректорату з вивчення питань комерційної забудови університетських земель і відчуження університетського майна. Важливу роль у поверненні університетського майна відіграє постійна правнича комісія Вченої ради університету, яку очолювала професор Н. Кузнєцова. Правові висновки цієї комісії надавали вагому допомогу представникам університету у відстоюванні інтересів університетської громади.

Незважаючи на складну ситуацію, зумовлену насамперед фінансово-економічною кризою, значним зношенням фондів, адміністративно-господарські підрозділи університету виконали великий обсяг важливих робіт. Основні зусилля було спрямовано на проведення поточних ремонтів у головному навчальному корпусі, Ботанічному саду ім. акад. О. В. Фоміна, корпусах економічного та факультету інформаційних технологій, ректорату, а також у гуртожитках студмістечка. Загалом 2018 року для виконання робіт і послуг виділено коштів на суму понад 20 626 500 грн.

На проведення аварійних, капітальних і поточних ремонтів об'єктів соціально-побутової сфери та навчальних корпусів університетом спрямовано кошти загального фонду в сумі 8 000 000 грн і спеціального – в сумі 8 740 000 грн.

Чимало зусиль і коштів витрачав університет для підтримання у належному технічному стані головного навчального корпусу – своєрідної візитної картки не лише університету, а й Києва. Ремонту й заміни потребували й дах, і система гарячого водопостачання, і системи опалення, ремонт аудиторій тощо. 2010 року було освоєно коштів на суму 4 195 308 грн. Кошторисом на 2018 рік за бюджетною програмою "Підготовка кадрів Київським національним університетом імені Тараса Шевченка" КПКВК 2201280, КЕКВ 3210 за загальним фондом державного бюджету на реконструкцію та реставрацію споруд затверджено 22 000 000 грн.

Не залишені осторонь інші корпуси факультетів, наприклад бібліотека із книгосховищем економічного факультету, склад льоуху хімічного факультету

³¹⁴⁹ Звіт ректора Київського національного університету імені Тараса Шевченка Губерського Леоніда Васильовича за 2018 рік: доп. на конф. труд. колективу Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. URL: <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/zvit/zvit-rektora-2018.pdf>. С. 251.

тощо. На ці потреби використано суму 820 473 грн. Проводився поточний ремонт аудиторного фонду та благоустрій території Інституту післядипломної освіти, ремонт кімнат у підвальному приміщенні корпусу Інституту філології. Ці витрати становили 849 148 грн.

Важливими для ректорату є гідні умови життя й побуту студентів. Тому питанням ремонту гуртожитків приділялося чимала увага. 1992 року закінчилося будівництво гуртожитку для аспірантів і докторантів. Отримав університет і власний готель. Цього самого року університетська малеча одержала новий чудовий дитсадок "Промінець". Практично завершилося будівництво бази відпочинку в Криму. Це були важливі надбання університету.

2019 року планується зберегти позитивну динаміку розвитку інфраструктури університету й надалі проводити реставраційні роботи, капітальні та поточні ремонти університетських об'єктів. До їхнього переліку віднесено головний навчальний корпус, Наукову бібліотеку ім. М. Максимовича, корпуси багатьох факультетів і лабораторій, майже всіх гуртожитків тощо.

Піклування про збереження довкілля – важливий аспект діяльності ректорату. З огляду на це одним із головних завдань на 2018 рік став пошук додаткових джерел фінансування та реалізація проектів розвитку університету, зокрема проектів термомодернізації та енергозбереження. З метою досягнення поставлених завдань у квітні 2018 року створено відділ із реалізації проектів перспективного розвитку навчального закладу, метою якого є пошук додаткових джерел фінансування та супроводження проектів з енергоефективності. Нині університет втілює в життя три проекти з термомодернізації та енергозбереження будівель: реалізація проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій у період дії зобов'язань сторін Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату кошторисом на 2018 рік за бюджетною програмою "Державна підтримка заходів, спрямованих на зменшення обсягів викидів (збільшення абсорбції) парникових газів, зокрема на утеплення приміщень закладів соціального забезпечення, розвиток міжнародного співробітництва з питань зміни клімату" КПКВК 2401530, КЕКВ 3132 по спеціальному фонду державного бюджету затверджено 172 326 100 грн. Очікувані якісні та кількісні характеристики реалізації проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій становлять 2 231 280 грн.

У травні 2018 року укладено договір № 1530/18-3 на делегування повноважень щодо здійснення функцій замовника при реалізації проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій між Міністерством екології та природних ресурсів України та Київським університетом. Згідно із предметом договору Міністерство екології та природних ресурсів України делегує, а університет бере на себе повноваження щодо здійснення функцій замовника при реалізації таких проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій: "Капітальний ремонт корпусу механіко-математичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка по проспекту Глушкова, 4-Е у Голосіївському районі міста Києва в обсязі термомодернізації"; "Капітальний ремонт корпусу факультету кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка по

проспекту Глушкова, 4-Д у Голосіївському районі міста Києва в обсязі термомодернізації". Очікувані якісні та кількісні характеристики реалізації проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій становлять 2 231 280 грн³¹⁵⁰.

Університет також став активним учасником програми "Термомодернізація за ЕСКО-механізмом". ЕСКО-механізм – це проекти енергозбереження, які реалізуються за допомогою спеціальних енергосервісних контрактів, що укладаються між замовником та енергосервісними компаніями. У жовтні 2018 року оголошено заку-

півлю через систему ProZorro на об'єктах енергосервісу університету. Це єдиний тип закупівель, для яких замовник не зазначає очікувану вартість, а оцінювання найбільш економічно вигідних пропозицій відбувається не за ціною, а за показником ефективності енергосервісного договору³¹⁵¹.

Ще один надзвичайно важливий проект, який реалізує МОН України спільно з Європейським інвестиційним банком і NEFCO (Північною екологічною фінансовою компанією), передбачає ремонтні роботи на об'єктах державних закладів вищої освіти України задля підвищення їхньої енергоефективності. Завдання проекту – зменшення експлуатаційних витрат, поліпшення якості об'єктів, що призначені для викладацької, навчальної і науково-дослідницької діяльності. Компонент з енергоефективності передбачає інвестиції, що мають на меті поліпшити енергоспоживання будівель. Університет бере участь

Старт проекту з термомодернізації корпусів Київського університету (2018): ректор університету Леонід Губерський, міністр екології та природних ресурсів України Остап Семерак, посол Королівства Іспанія в Україні Сільвія-Хосефіна Кортес-Мартін

у конкурсному відборі заявок на фінансування в межах Енергоефективного компонента Етапу II Проекту "Вища освіта України". Передбачено участь у проекті корпусів факультетів радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем, фізичного, економічного, ННІ "Інститут геології", факультету інформаційних технологій. Проведено комплексний енергетичний аудит, який містить детальні техніко-економічні обґрунтування проекту з підвищення рівня енергоефективності будівель. Вартість аудиту становить 662 240 000 грн. Заплановані інвестиції у проект – 226 304 600 грн³¹⁵².

Керівництво університету постійно дбає про поліпшення умов проживання студентів у гуртожитках. Наприклад, 2010 року, уперше за останні роки, на ремонт гуртожитків було виділено й освоєно значні кошти – 7 146 696 грн. Удалося відремонтувати у студентських гуртожитках дахи, фасади та ганки, кімнати, поновити сантехнічне й електротехнічне обладнання, замінити вікна та двері на пластикові, відремонтувати студентські їдальні тощо.

³¹⁵⁰ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 254.

³¹⁵¹ Там само. С. 255.

³¹⁵² Там само. С. 257.

Спортзали у гуртожитках Київського університету

Приділяв увагу ректорат і ремонту трубопроводів і теплових мереж: на ці роботи було виділено й освоєно 1 364 692 грн, на ремонт закладів харчування – 1 112 988 грн; на об'єкти, що потребували ремонту, заміни тощо – 4 563 286 грн.

Загалом витрати університету на поточний і капітальний ремонти за 2010–2012 роки становили 80 427 300 грн.

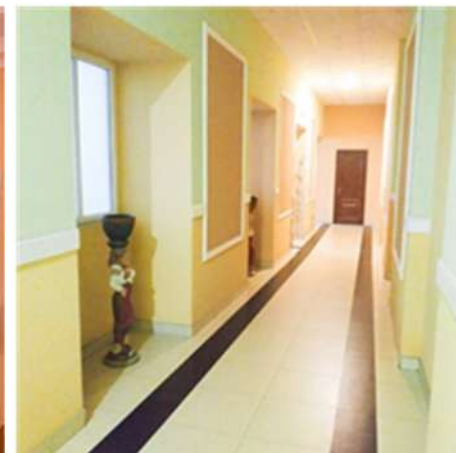
Будівництво в університеті об'єктів соціально-побутового призначення – одне із пріоритетних. Л. Губерський неодноразово наголошував про нагальну необхідність придбання житлового будинку, адже 328 викладачів потребували поліпшення житлових умов. За 2012 рік співробітники університету отримали 52 квартири.

2018 року ректорат активізував роботу щодо вирішення питань будівництва житла для співробітників Київського університету. Нині реалізуються два проекти будівництва на території навчального закладу. Компанією "Т.М.М."-ТОВ

У гуртожитках Київського університету

здійснюється будівництво житлового комплексу "Сонячна брама" (вул. Ломоносова, 73–79 у Голосіївському районі). За планом розподілу площ університет має отримати 147 квартир загальною площею 14 648 кв. м.

Також триває будівництво компанією ТОВ "Аркада-Будівництво" житлових будинків на просп. Академіка Глушкова, 6 у Голосіївському районі. За проектом передбачено п'ять черг будівництва житлових будинків та об'єктів соціальної інфраструктури. ТОВ "Аркада-Будівництво" за умовами договору зобов'язано передати 198 квартир університету до січня 2021 року.

Ще понад 170 молодих викладачів проживають у студентських гуртожитках, хоча багато хто з них уже обзавелися сім'ями. Понад 2000 студентів потребують місць для проживання у гуртожитках.

Ще до ухвалення Закону про мови в УРСР (1989) в університеті виникло одне з перших в Україні при вищих закладах освіти Товариство української мови (ТУМ). Установчі збори першого Товариства української мови ім. Т. Шевченка в університеті відбулись на факультеті романо-германської філології 9 лютого 1989 року в актовій залі гуманітарного корпусу (нині приміщення Інституту філології). Це був перший осередок товариства в університеті.

1991 року у Всеукраїнському ТУМ налічувалось 140 000 членів. Університетське ТУМ мало тоді за реєстром 500 членів і принаймні ще стільки ж активних кандидатів. 1989 року на факультеті романо-германської філології українською мовою заняття вели тільки члени товариства. З ініціативи ТУМ університету Вчена рада своєю ухвалою від 24 червня прийняла програму переходу факультету на викладання українською мовою. 29 травня 1991 року рада товариства уні-

верситету констатувала, що, керуючись ухвалою другої конференції товариства, яка відбулася 24 квітня 1991 року, Законом про мови в УРСР та державною програмою розвитку української мови й інших національних мов в УРСР, просить на одному з найближчих засідань Вченої ради розглянути пропозиції щодо впровадження державної мови в Київському університеті.

7 жовтня 1991 року до порядку денного засідання Вченої ради університету було внесено питання про зміст і напрями роботи у сфері україномовності освіти в Київському університеті. ТУМ Київського університету – учасник ювілейної конференції 1998 року, що була присвячена 10-річчю товариства та круглого столу 2009 року – до 20-річчя товариства.

У Київському університеті в усі часи значну увагу приділяли такому важливому питанню для суверенної держави,

як виконання Закону про мови та державної програми розвитку української та інших національних мов. Згідно із прийнятою Радою Міністрів УРСР державною програмою кінцевий термін переходу викладання у вищих навчальних закладах України українською мовою – 1994 рік. 4 листопада 1991 року Вчена рада прийняла ухвалу про виконання Закону про мови в УРСР у Київському університеті, у якій зазначалося, що за останній період спостерігаються певні зрушення щодо практичного впровадження у життя Закону про мови в УРСР, реалізації, прийнятої Радою Міністрів республіки державної програми з розвитку української мови та інших національних мов і рішення колегії Міністерства освіти України "Про стан впровадження "Закону про мови в Українській РСР"" від 20 грудня 1990 року. З метою методичного та організаційного забезпечення цієї роботи було створено кафедри української філології, історії філософії України, української історії та етнополітики, української, російської мов та методики їхнього викладання.

90-ті роки ХХ ст. були часом активних перетворень різних сфер суспільно-політичного, соціально-економічного та культурного життя України. На ці роки припадає чи не найважчий період перебудови всієї вищої школи, зокрема й реорганізації навчально-виховного процесу в університеті. По суті, це були складні часи, роки боротьби за виживання вишу. Університет вистояв, зберіг свій професорсько-викладацький потенціал, а кількість наукових підрозділів і шкіл навіть зросла.

9 квітня 1993 року стало днем народження нової громадської організації – Співки ректорів вищих навчальних закладів України. Створена вона за ініціативи групи ректорів регіонів України (до цього часу діяли регіональні ради ректорів).

Організаційна зустріч проходила в Київському університеті, у якій взяли участь 102 ректори. Співка створювалася з метою надання вищим закладам максимальної автономії, убезпечення вишів від зазіхань будь-кого на їхні землі й майно, звільнення навчальних закладів від податків, адже кошти, що вони заробляють, використовують для поліпшення матеріальної бази, навчального процесу, організації міжнародних наукових конференцій чи відряджень науковців за кордон. На зустрічі було ухвалено статут спілки, обрано її правління, президента, двох віце-президентів, ревізійну комісію. Президентом Співки ректорів вишів України став ректор Київського університету В. Скопенко.

У статуті зазначено, що цю інституцію створено з метою взаємодії і поліпшення вищої освіти шляхом впливу на владні структури та урядові органи, а також задля сприяння розвитку й координації зв'язків ректорів вищих закладів освіти України в економічній, юридичній, гуманітарній, науковій та інших сферах діяльності.

Основними завданнями діяльності спілка вважає ствердження та захист пріоритетів освіти, науки й культури як вирішальних для прогресу держави та всього суспільства; визначення загальних підходів з питань політики вищої освіти, що спрямовані на подальше вдосконалення навчально-педагогічного процесу, розвитку науки й поліпшення матеріально-технічної бази вищої школи; реалізацію і захист соціально-економічних, професійних прав і свобод членів спілки; підготовку рекомендацій із питань вищої освіти та їхнє активне відстою-

вання перед структурами влади; забезпечення інформацією членів спілки про досягнення у сфері вищої освіти; надання консультативних та інформаційних послуг українським та іноземним підприємствам та організаціям із питань діяльності української вищої школи.

На першому засіданні виступили Президент України Л. Кравчук, віце-прем'єр-міністр М. Жулинський, міністр освіти П. Таланчук та ін.

Нині до спілки входять 158 закладів вищої освіти України.

У травні 2009 року президентом спілки обрано ректора Київського університету академіка Л. Губерського. Ректора університету як голову спілки неодноразово запрошували на засідання Кабінету Міністрів України, він брав участь у роботі "круглих столів" профільного міністерства, виходив із напрацюваннями й пропозиціями, які розробляла Спілка ректорів вищих навчальних закладів України.

Спілка намагалася тримати руку на пульсі наукового життя світу та бути активним його координатором в Україні. Вона – активний організатор та учасник різноманітних засідань, конференцій, семінарів, зустрічей тощо. На її засіданнях розглядали проекти нової редакції Закону України "Про вищу освіту" (2010), концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 року та питання правової автономії вищих закладів освіти України (2011). Спілка проводила міжнародно-практичні конференції "Університетські музеї: європейський досвід та українська практика" (2011), "Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу" (2012) тощо.

2 жовтня 2013 року під егідою Спілки ректорів вищих закладів освіти України в Київському університеті відбувся семінар "Світовий університетський рейтинг QS 2013 року". Серед запрошених – представники МОН України, голови регіональних рад ректорів, ректори, проректори, представники 38 провідних університетів України та гості з Лондона – регіональний директор компанії QS у Східній Європі та Центральній Азії З. Зайцева та її колега Т. Максимова.

Під час роботи семінару "Світовий університетський рейтинг QS 2013 року"

QS-рейтинг базується на чотирьох основних принципах: дослідження, навчання, працевлаштування та інтернаціоналізація. Його укладачі використовують кілька основних критеріїв: репутація в академічному середовищі, цитованість наукових публікацій представників університету, співвідношення кількості викладачів до випускників, а також кількість іноземних викладачів і студентів.

Щорічно QS обирає 800 найкращих із близько 17 000 університетів у всьому світі. Київський університет 2013 року піднявся із групи "501–550" до групи "441–450", потрапивши таким чином до топ-500 вищих закладів освіти світу. У новому "Рейтингу університетів країн СНД, Грузії, Латвії, Литви та Естонії", що укладає Міжнародна інформаційна група "Інтерфакс", університет посів четверте місце.

6 листопада 2013 року відбувся Всеукраїнський семінар АТНЕНА "Сприяння життєздатним та автономним вищим навчальним закладам" в межах європейського проекту АТНЕНА, що був реалізований за підтримки програми ЄС Темпус із метою сприяння університетській автономії в Україні, Вірменії і Молдові.

14 червня 2016 року загальними зборами ректорів вищих закладів освіти України затверджено зміни до Статуту спілки, де зазначено, що її метою є забезпечення та захист прав й інтересів членів організації, сприяння поліпшенню якості підготовки фахівців із вищою освітою, забезпечення автономії вищих закладів освіти, їхньої координації у навчальній, науковій, економічній, юридичній, гуманітарній та інших сферах діяльності, а також підвищення ролі вищих закладів освіти у суспільному житті країни. Спілка 2018 року відзначила свій скромний ювілей – 15 років діяльності.

Засідання Всеукраїнського семінару АТНЕНА "Сприяння життєздатним та автономним вищим навчальним закладам"

Обговорення у Київському університеті проектів законодавчих актів із питань вищої освіти на спільному засіданні президії ГО "Спілка ректорів вищих навчальних закладів України" і Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти

Спілкою ректорів вищих навчальних закладів України на чолі з Л. Губерським підписано низку міжнародних договорів про партнерство та співпрацю. Це, зокрема, Тристороння Угода про партнерство та співпрацю між Конференцією академічних шкіл Польщі, Фундацією польських ректорів та Спілкою ректорів

Під час підписання угоди про співпрацю між Конференцією ректорів академічних шкіл Польщі та Спілкою ректорів вищих навчальних закладів України

вищих навчальних закладів України, яка набула чинності 1 січня 2018 року. Також угоди про співпрацю Спілки ректорів вищих навчальних закладів України підписані із Чеською конференцією ректорів, Канадським бюро, Конференцією ректорів вищих навчальних закладів Німеччини тощо.

Для сприяння належному функціонуванню університету 2003 року було створено наглядову раду, склад якої затверджує Кабінет Міністрів України. Положення про раду затверджує її голова за погодженням із МОН України. З нагоди святкування знаменних подій – 170-ї і 180-ї річниць від дня заснування університету – на наглядову раду покладалося завдання складання плану заходів із відзначення цих дат.

1 березня 2004 року у залі засідань Вченої ради університету відбулося перше засідання наглядової ради, на якій було обговорено питання підготовки конкретних заходів до святкування ювілею університету. На початку засідання виступив ректор університету В. Скопенко, який коротко описав перспективи розвитку університету, окреслив проблеми, які слід розв'язати для гідного відзначення ювілею.

Продовжив виступи голова Верховної Ради України В. Литвин, який розповів про загальну ситуацію у країні та кроки, які треба зробити для поліпшення добробуту країни, про роль вищої освіти у розбудові суспільства, значущість у цьому процесі нашого університету.

Наглядова рада ухвалила звернення до Кабінету Міністрів України щодо врахування видатків на святкування ювілею університету, що закладені до кошторису, і визначила граничні обсяги фінансування з урахуванням видатків на завершення будівництва навчального корпусу загальноуніверситетських кафедр (пр. Глушкова, 2) за рахунок державних централізованих капітальних вкладень на 2004 рік. Голова Верховної Ради України пообіцяв, що найближчим часом буде внесено зміни до державного бюджету з урахуванням необхідного для нашої Alma mater. Інші члени наглядової ради зазначили, що всі необхідні заходи для гідного відзначення ювілею Київського університету буде здійснено.

Указом Президента України № 413/2008 (05.05.08) року затверджено новий склад наглядової ради, до якої увійшли представники держави, провідні науковці, політичні та громадські діячі, представники бізнесу.

Керівництво університету значну увагу приділяло розвитку науки та новітніх наукових технологій, свідченням чого стало створення корпорації "Науковий парк «Київський університет ім. Тараса Шевченка»". 23 листопада 2010 року представники інститутів НАН України, Київського університету, Національного університету харчових технологій підписали установчі документи та обговорили мету й засадничі принципи діяльності сформованого наукового парку.

До корпорації увійшли такі структурні підрозділи НАН України, як Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії, Інститут біохімії ім. О. Палладіна, Інститут геохімії, мінералогії і рудоутворення ім. М. Семененка, Інститут електрозварювання ім. Є. Патона, Інститут історії України, Інститут металофізики ім. Г. Курдюмова, Інститут мікробіології та вірусології ім. Д. Заболотного, Інститут органічної хімії, Інститут прикладної фізики, Інститут проблем матеріалознавства ім. І. Францевича, Інститут проблем реєстрації інформації та Інститут теоретичної фізики ім. М. Боголюбова НАН України. Київський університет на засіданні представляли ректор – академік Л. Губерський і директори інститутів, декани факультетів. Від Національного університету харчових технологій участь узяв виконувач обов'язків ректора професор С. Іванов. Л. Губерський наголосив на виправданості й доцільності згуртування наукової роботи університету та НАН України: "Потужний потенціал НАН України ми повинні використовувати сповна, готові поєднати його з науковими зусиллями наших учених, щоб Україна зробила економічний стрибок. Підписаний документ про нашу співпрацю – запорука подальшого успіху".

Головна мета корпорації, відповідно до Закону України "Про наукові парки", – комерціалізація результатів наукових досліджень; виконання національних проєктів економічного розвитку України, ініціювання організації виробництва наукомісткої конкурентоспроможної високотехнологічної продукції для українського та міжнародного ринків на основі поєднання можливостей освіти, науки, виробництва та бізнесу; раціональне та ефективніше використання наукового потенціалу НАН України та університету в умовах ринкових відносин.

Роботу над створенням наукового парку науковці Київського університету розпочали з вересня 2009 року. Уже 25 листопада президія НАН України ухвалила постанову "Про створення наукового парку" на базі Київського університету за участі установ та організацій НАН України з метою мобілізації висококваліфікованого

Науково-практичний круглий стіл "Проблеми та перспективи розвитку наукових парків України"

потенціалу освіти та науки для створення нових видів інноваційної продукції і спрощення впровадження її у виробництво, відповідно до Закону України "Про наукові парки". Підписання установчих документів стало основою подальшої

ефективної і плідної роботи. До наукового парку "Київський університет ім. Тараса Шевченка" можуть приєднуватися й інші інституції та організації. Це допоможе корпорації виходити на міжнародний рівень.

Учасники засідання висловили переконання, що створення спільно з НАН України наукового парку сприятиме найефективнішій діяльності університету як міжнародного науково-навчального центру,

Центр підтримки та розвитку інноваційного підприємництва "Каліфорнія в Україні" за участі Наукового парку

створенню нових робочих місць, працевлаштуванню випускників вищих закладів освіти, розвитку інноваційних інфраструктур.

Під час установчого засідання Л. Губерського було обрано президентом заснованої корпорації.

Поява наукового парку – це приклад поєднання академічної та університетської науки. До структури наукового парку, крім управління, входять чотири центри: маркетингу науково-дослідних розробок, підтримки інноваційного підприємництва, міжкультурної фахової комунікації і гармонізації термінології, фахового аудиту освітньої і науково-дослідницької діяльності. Напрямів науково-дослідницької діяльності – чотири: інформаційно-комунікаційні технології, науки про життя, технології матеріалів і приладобудування³¹⁵³.

Діяльність "Наукового парку" Київський університет імені Тараса Шевченка" зі створення інноваційних видів продукції і впровадження їх у виробництво ґрунтувалася на засадах перспективності та практичного спрямування науки. Корпорація надає можливість додаткового інвестування в царині фундаментальних і прикладних розробок і стимулює молодих науковців до активної дослідницької роботи. У перспективі – вихід на міжнародний рівень, розширення кількості організацій – учасників корпорації. Як показав час, результати від створення цієї інституції не забарилися. 2013 року науковим парком виконано 14 замовлень загальним обсягом 1 200 000 грн.

Київський університет за авторитетністю науково-педагогічних працівників завжди був лідером вітчизняної освіти. Станом на 1 листопада 2013 року навчальний процес забезпечували 2787 викладачів, серед яких 80 % мають науковий ступінь доктора чи кандидата наук; вони здійснювали активну науково-дослідну діяльність переважно в царині наук природничого та економічного циклів.

³¹⁵³ Кулик Н. Наука повинна заробляти. *Освіта України*. 29 черв. 2015. URL: https://scp.knu.ua/images/2015/07/03/26_2015_osvita_ukr_inet_7.pdf.

Збереження та примноження викладацького складу – важливе завдання ректорату. За словами Л. Губерського, у сфері фундаментально-прикладних досліджень немає так званого вікового цензу. Когорту науковців активно поповнює молодь. Головною в науковій діяльності є віддача, актуальність, ефективність і перспективність науково-дослідних розробок. Власне за таким принципом спрямовувалася й робота корпорації "Науковий парк «Київський університет імені Тараса Шевченка»".

Київський університет став визнаним у світі науково-освітнім і науковим центром, отримав низку державних нагород і почесне звання національного, заслужено посідаючи провідні позиції в українській вищій школі. Усі ці досягнення стали можливими завдяки багаторічній самовідданій праці трудового колективу університету, зокрема і його ветеранів – професорів, доцентів, викладачів, інших працівників, які заради того, що стало справою їхнього життя, докладали й докладають чимало зусиль. Університет пишається потужним викладацьким складом – в освітньому процесі станом на 2018 рік беруть участь (зокрема, за сумісництвом і через Відділення цільової підготовки НАН України) 2 842 викладачі, серед яких 99 – академіків і член-кореспондентів НАН України та галузевих академій наук, понад – 650 докторів наук і 1760 – кандидатів наук.

Завідувачі всіх 183 кафедр мають науковий ступінь, серед них 154 є докторами та 29 – кандидатами наук. Звання професора мають 141 завідувач, 42 доценти. Університет є осередком найвідоміших і найбільш титулованих представників інтелектуальної еліти України, про що, зокрема, свідчить кількість викладачів – дійсних членів і член-кореспондентів національних академій. Штатними працівниками Інститутів біології та медицини, філології, міжнародних відносин, фізичного, географічного, філософського, економічного, механіко-математичного, історичного, хімічного, юридичного факультетів і факультетів комп'ютерних наук та кібернетики, психології є 14 академіків і 21 член-кореспондент Національної академії наук України, Національної академії педагогічних наук України, Національної академії правових наук України, Національної академії аграрних наук України. На умовах сумісництва або погодинної оплати до роботи в інститутах біології та медицини, високих технологій, на фізичному, філософському, економічному, механіко-математичному, історичному, хімічному, юридичному факультетах і факультетах комп'ютерних наук та кібернетики, психології залучені 14 академіків й 11 член-кореспондентів НАН України, Національної академії педагогічних наук України, Національної академії правових наук України, Національної академії медичних наук України³¹⁵⁴.

Корпорація "Науковий парк «Київський університет імені Тараса Шевченка»" на Міжнародному форумі Innovation Market

³¹⁵⁴ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 209.

Робота зі студентами Київського університету є складовою освітнього процесу, зміст якої базується на концепції національної системи виховання. Історичні традиції виховного процесу університету реалізуються через створення оптимальних умов для розвитку особистості майбутнього фахівця, конкурентного та затребуваного на ринку праці, що володіє високою духовно-моральною культурою, соціальною та творчою активністю, якостями громадянина-патріота. У цьому процесі важливу роль відіграє Організація ветеранів війни та праці, яка створена за професійно-виробничим принципом під девізом "Alma mater: ніхто не забутий", є дієвою ланкою громадського самоврядування працівників університету.

За часом заснування (1952) вона є першою серед організацій вищих закладів освіти України й однією серед тих, що започаткували процес формування Всесоюзної ветеранської організації (1956). Восени 1952 року учорашні фронтовики – студенти, аспіранти, молоді викладачі об'єдналися до Організації ветеранів німецько-радянської війни Київського університету. Ініціаторами її створення стали демобілізовані воїни – студенти й викладачі філософського факультету, яких підтримали бойові побратими з інших факультетів.

Першим головою ветеранської організації було обрано учасника бойових дій, інваліда німецько-радянської війни, старшого викладача І. Карнаухова, згодом кандидата філософських наук, проректора університету, завідувача кафедри, професора філософського факультету, заслуженого працівника вищої освіти України. Він очолював раду ветеранів близько 40 років. Восени 2005 року на відзнаку багаторічної плідної праці рада ветеранів призначила І. Карнаухова своїм почесним головою.

Ігор
Карнаухов

1992 року наступником став учасник бойових дій, інвалід німецько-радянської війни М. Гончаренко – кандидат філософських наук, професор факультету соціології і психології, заслужений працівник народної освіти України.

Після реорганізації наприкінці 2000 року Організацію ветеранів війни та праці університету очолив учасник бойових дій, професор юридичного факультету О. Підпригора – доктор юридичних наук, заслужений працівник народної освіти України, академік АПН України.

У грудні 2002 року головою організації обрано (2004, 2007 р. переобрано) трудового учасника німецько-радянської війни М. Карпенко – доктора філологічних наук, заслуженого професора Київського університету, провідного наукового співробітника Інституту філології, визнаного й незаперечного ветеранського лідера.

На звітно-виборчій конференції Організації ветеранів 26 лютого 2012 року виконувати обов'язки голови ради ветеранів було доручено доктору біологічних наук, професору ННЦ "Інститут біології", заслуженому професору Київського університету Б. Цудзевичу.

Секретарем ради ветеранів понад 40 років був учасник бойових дій, інвалід німецько-радянської війни В. Ананійчук. З 1995 до кінця 2009 року відповідальним секретарем став учасник бойових дій В. Суярко – кандидат філософських наук, доцент філософського факультету. Заступниками голови ради ветеранів

були також учасники бойових дій, інваліди німецько-радянської війни: кандидат юридичних наук, доцент В. Катрич; доктор філософських наук, професор, заслужений працівник вищої школи України В. Антоненко. Членами президії обиралися професори А. Косенко, В. Яцимирський, А. Глуценко.

До складу президії ради ветеранів входили представники всіх категорій ветеранів війни та праці: учасники бойових дій та інваліди війни, удови учасників бойових дій, члени сімей померлих ветеранів, ветерани Збройних сил, "діти війни", ветерани праці Київського університету.

Президію обирають збори (конференція) за визначеною квотою, що на звітно-виборній конференції 26 лютого 2012 року становила 23 позиції. За окремі напрями роботи в раді ветеранів відповідали Г. Кривошея, Ф. Кирилюк, М. Дорохов, Є. Голеня, О. Дзера, Л. Воротіна, В. Мордвінцев, Л. Коваленко (відповідальний секретар).

Згідно зі Статутом Київського університету та положенням про ветеранів війни та праці, раду ветеранів університету, ветерани є повноправними членами трудового колективу. Ядром ради ветеранів залишаються бойові та трудові учасники німецько-радянської війни й дорівняні до них особи. За даними на кінець 2013 року, це 370 осіб.

Організація ветеранів Київського університету як форма громадського самоврядування поєднувала 33 первинні осередки факультетів, інститутів, інших структурних підрозділів. Її колегіальний керівний орган – рада ветеранів війни й праці університету складався із президії ради ветеранів, обраної конференцією представників первинних осередків, а також членів ради старійшин університету.

Раду старійшин університету було створено у вересні 1997 року з метою сприяння розвитку університету, відновлення й поширення позитивного досвіду й традицій університету, висвітлення його історії, наукових шкіл, діяльності видатних учених і їхніх досягнень, а також поліпшення умов праці й життя ветеранів. На установчих зборах було затверджено структуру ради старійшин, головою обрано професора геологічного факультету М. Толстого, заступниками – академіків А. Чухна та М. Находкіна.

Після реорганізації у травні 2002 року раду старійшин як консультативно-дорадчий орган у складі єдиної ветеранської організації тривалий час очолювала професор М. Карпенко. Рада складалася із 20 ветеранів – професорів і доцентів університету.

Роботу ради ветеранів і ветеранських осередків скеровано на забезпечення діяльності за основними напрямками: організаційна робота; соціально-психологічна підтримка ветеранів, інвалідів; консультативно-юридична допомога; історико-

Звітно-виборча конференція Організації ветеранів Київського національного університету імені Тараса Шевченка

меморіальна робота – пошукова, дослідницька, видавнича; реалізація наукового й науково-педагогічного потенціалу ветеранів; участь ветеранів у трудовому та військово-патріотичному вихованні молоді, ушанування ветеранів із нагоди урочистих дат і ювілеїв; збереження пам'яті про ветеранів, видатних науковців і педагогів Київського університету.

Серед організаційно-законодавчих ініціатив ради ветеранів першочерговим стало вирішення питання щодо статусу й місця ветеранів війни та праці у трудовому колективі університету. Відповідно до законів України "Про статус ветеранів війни, гарантії їхнього соціального захисту" (1993) та "Про увічнення Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр." (2000) університетськими законодавчими актами ("Статут Київського університету", "Положення про ветеранів війни і праці та Раду ветеранів Київського університету") зафіксовано принципи ветеранської роботи у вищих закладах освіти. На цій основі з 2001 року ведеться оперативний індивідуальний облік, анкетування ветеранів, триває створення повної електронної бази даних про ветеранів праці університету та інші ветеранські категорії.

За Статутом ветерани мають представників у складі Вченої ради університету, учених рад факультетів/інститутів, що сприяє вирішенню конкретних виробничих і соціальних питань. Здійснювався громадський контроль виконання законів про соціальний захист ветеранів. За потреби рада ветеранів зверталася до відповідних державних і громадських інстанцій. Зокрема, у 2007–2014 роках у співпраці з управлінням Пенсійного фонду м. Києва та районними пенсійними фондами активізувалась робота із соціально-психологічного захисту ветеранів, що була пов'язана насамперед з оформленням, переоформленням і перерахуванням наукових пенсій і пенсій за особливі заслуги для ветеранів війни. Понад 600 осіб отримали результативну допомогу завдяки зусиллям заступника голови ради ветеранів університету Г. Кривошеї. Рада також надавала допомогу під час розв'язання проблем шпиталізації учасників бойових дій і самотніх ветеранів. Звернення до офіційних установ завжди підтримував ректор університету Л. Губерський.

Щороку на честь пам'ятних дат ветеранам вручають університетські нагороди; за поданням ради ветеранів і наказом ректора оголошують подяки співробітникам за організацію й проведення урочистих заходів. Нагрудним знаком МОН України "А. С. Макаренко" відзначено двох учасників бойових дій, знаком "Відмінник освіти України" – 16 ветеранів університету, почесними грамотами МОН України – 7 співробітників, 16 ветеранів отримали почесні грамоти НАПН України, 16 – медалі "Ушинський К. Д.", 35 – почесні грамоти Товариства "Знання" України, 50 – почесні грамоти президії Спілки жінок України. До 175-річчя університету два члени президії отримали почесні грамоти Верховної Ради України. 2011 року за значний особистий внесок до розвитку освіти й високий професіоналізм професора М. Карпенко відзначено державною нагородою України – орденом княгині Ольги II ст. 2012 року до Дня ветерана України орденом княгині Ольги III ст. було нагороджено доцента Г. Кривошею.

Окреме коло питань – організаційне забезпечення урочистих заходів, які трудовий колектив Київського університету за участі ради ветеранів і ветеранського активу традиційно відзначає щорічно. З нагоди цих дат на факультетах і в інститутах

відбуваються бесіди й зустрічі студентів і викладачів з ветеранами, презентації історико-меморіальних видань, фотовиставки, відвідування Музею історії університету, Меморіального комплексу "Національний музей історії України у Другій світовій війні".

Бібліотека ім. М. Максимовича та її філії демонструють тематичні виставки наукової й художньої літератури, Молодіжний центр культурно-естетичного виховання організує концерти художньої самодіяльності, кафедра фізичного виховання і спорту проводить спортивні змагання.

У Київському університеті шанують пам'ять воїнів і трудівників німецько-радянської війни й післявоєнної відбудови – своїх випускників і співробітників. З ініціативи ради ветеранів, факультетів та інститутів Вченою радою університету запроваджено 47 іменних студентських стипендій на честь видатних педагогів і вчених, зокрема й учасників німецько-радянської війни. Двоє курсантів отримували іменну стипендію учасника бойових дій на території інших держав, генерал-лейтенанта С. Жукова – начальника військового інституту (1987–2004).

Радою ветеранів 2009 року створено історико-документальну пошукову групу (А. Головченко, П. Грищук, М. Карпенко, Л. Коваленко, М. Корнілов, Г. Кривошея, Л. Круглова, О. Мінгазутдінов, В. Недзельська та ін.); складено реєстр історико-меморіальних пам'яток: пам'ятний знак викладачам і студентам університету, що загинули у боях німецько-радянської війни; меморіальна дошка, присвячена героїчній обороні Києва у липні-вересні 1941 року; меморіальна дошка з іменами 112 студентів і викладачів Київського університету, що загинули на фронтах Другої світової війни; паркова скульптура-символ "Навала" у Ботанічному саду, присвячена студентам і викладачам Київського університету, що загинули під час оборони Києва 1941 року; пам'ятний знак працівникам університету – бойовим і трудовим учасникам війни (1994).

Пошукова група системно займається збиранням та уточненням даних про героїв – педагогів і науковців, які навчались або працювали в Київському університеті. На основі цих матеріалів (з ініціативи ветеранської організації МОН України) 1985 року було видано унікальну книгу "Герої – освітяни і науковці України". 2012 року вийшло друком друге, доповнене, видання цієї книги.

З Київським університетом пов'язані славні імена 52 героїв – його випускників і викладачів, серед яких 23 Герої Радянського Союзу, 19 Героїв Соціалістичної Праці та 10 Героїв України.

За ініціативи й активної участі ради ветеранів триває робота над виданням серії книг під загальним девізом "Alma mater – ніхто не забутий" і спільною назвою "Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Видатні вихованці та педагоги".

Скульптура-символ "Навала" у Ботанічному саду ім. акад. О. В. Фоміна Київського університету

У ВПЦ "Київський університет" вийшли друком нариси про Героїв Соціалістичної Праці Д. Топчія (2009), М. Лаврентьєва (2011), Героїв Радянського Союзу П. Романчука (2010), Я. Батюка (2011), В. Квітинського (2011), А. Ворончука (2011) та Героя України П. Тронька (2012). Триває збирання матеріалів для наступних книг.

Музей історії університету постійно поповнював фонди й оновлював експозиції, зокрема й завдяки ветеранам університету. Тут експонуються особисті речі академіка Л. Булаховського; військовий кітель І. Карнаухова; прилад "Планіметр", що зберігся в родині декана фізичного факультету А. Павленка; кобура першої радистки України М. Вовчик-Блакитної; документи про Ніжинське підпілля з архіву В. Суярка; колекції фотографій і портрети Героя Радянського Союзу В. Квітинського, Героя України П. Тронька, університетські хроніки Клубу бойової і трудової слави (1967–1987) тощо.

За підтримки Ради ветеранів двічі на рік (навесні до Дня Перемоги й восени до Дня партизанської слави та річниці звільнення Києва та України від фашистських загарбників) відбуваються благодійні історико-меморіальні акції з упорядкування поховань учасників німецько-радянської війни, викладачів університету. Зокрема, поховання на території Лук'янівського історико-меморіального заповідника впорядковують студенти інституту журналістики, Байкового кладовища – курсанти військового інституту.

У корпусах факультетів та інститутів, у гуртожитках встановлено та відновлено пам'ятні стенди, присвячені учасникам німецько-радянської війни.

У ювілейному параді 2010 року разом із ветеранами – учасниками бойових дій – узяли участь і вихованці Військового інституту. Колона курсанток у формі санінструкторів часів німецько-радянської війни пройшла Хрещатиком. У багатьох міських й університетських заходах брав участь оркестр Військового інституту.

Оркестр
Військового
інституту
Київського
університету

24 квітня 2010 року на площі перед фізичним факультетом за активної участі ветеранів і керівництва університету студентами започатковано Алею пам'яті на честь воїнів Перемоги. 6 листопада 2013 року було висаджено 70 дерев перед корпусом факультету кібернетики на честь 70-річчя звільнення Києва від нацистів.

2018 року рада ветеранів на чолі із професором Ф. Кирилюком ініціювала низку заходів, зокрема традиційне вшанування загиблих у німецько-радянській війні та покладання квітів до Пам'ятного знаку на фасаді головного корпусу та скульптури-символу "Навала" у Ботанічному саду ім. акад. О.В. Фоміна.

Активнішою стала співпраця з профспілковою організацією університету на чолі з проф. В. Цвихом, завдяки якому будь-які ветеранські звернення не залишалися без уваги. Профспілкова організація оформлювала передплату газет для ветеранів-активістів, на День Перемоги організовувала святкові обіди, за потреби надавала матеріальну допомогу.

На честь річниці Перемоги колектив редакції газети "Київський університет" здійснював спеціальний святковий випуск із привітаннями та теплими побажаннями ректора, статтями про Київський університет у роки Другої світової війни, спогадами ветеранів-фронтовиків. Редакцією газети "Київський університет" підготовлено спецвипуск "65 років Організації ветеранів Університету".

Упродовж багатьох років міцніли зв'язки ради ветеранів із Меморіальним комплексом "Національний музей історії України у Другій світовій війні". 30 жовтня 2013 року представники ради відвідали музей і взяли участь у презентації виставки "Київські адреси сповіщень про загибель", присвяченої 70-й річниці звільнення міста-героя Києва від нацистів.

Ветерани долучалися й до заходів на честь полеглих на Майдані воїнів-добровольців та учасників бойових дій в АТО та ООС.

Київський університет брав активну участь у роботі громадських організацій. 16 листопада 2010 року відбулося засідання президії Української Ради Миру, на якому ухвалено рішення про колективне членство на постійній основі в Раді Миру Київського університету, а його ректор Л. Губерський увійшов до складу президії Української Ради Миру.

Основу сучасної концепції розвитку університету становить підготовка висококваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці, запровадження наявних і розроблення нових інформаційно-комунікаційних технологій для навчальної і наукової роботи, постійна модернізація науково-дослідницької діяльності та подальша інтеграція до європейського освітнього, наукового та інформаційного простору.

Виконання основних функцій, покладених на університет щодо формування національної еліти України, підготовки висококваліфікованих кадрів для наукових, освітніх та виробничих установ, сприяння інтеграції України у світовий економічний простір як рівноправного партнера, вироблення рекомендацій органам державної влади для прийняття ефективних управлінських рішень у процесі реагування на економічні, екологічні, політичні, соціальні виклики вимагали розроблення стратегічного плану розвитку університету. Його було затверджено Вченою радою університету 25 червня 2018 року.

Підґрунтям для розробки Стратегічного плану розвитку Київського національного університету імені Тараса Шевченка стали вимоги законів України "Про освіту" і "Про вищу освіту", а також постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку та критеріїв надання закладу вищої освіти статусу національного, підтвердження чи позбавлення цього статусу". Стратегічний план розвитку є інструментом, завдяки якому університет встановлює конкретні, адаптовані до потреб суспільства й тенденцій розвитку освіти та науки, цілі. Розробка та реалізація стратегічного плану розвитку університету дозволяє зосередити зусилля й оптимізувати розподіл ресурсів для виконання заходів, що необхідні для виконання місії університету та забезпечення його розвитку в умовах зростаючої конкуренції³¹⁵⁵.

Ураховуючи світові тенденції, пріоритетними напрямками діяльності університету на середньо- та довготривалу перспективу є розвиток природничих, фізико-математичних досліджень, досліджень про Землю, прикладних аспектів соціогуманітарних, соціально-політичних, економічних та юридичних наук, технологічних, мистецьких, а також медичних наук, формування широкого світогляду здобувачів освіти відповідно до сучасних тенденцій розвитку інформаційного суспільства й утвердження національних, культурних і загальнолюдських цінностей як важливої передумови до розвитку держави.

Університет визначає дев'ять основних взаємопов'язаних напрямів розвитку для реалізації завдань, за якими необхідна взаємодія адміністрації, структурних підрозділів, працівників і здобувачів освіти, а також громадських об'єднань:

1. Освітній процес передбачає такий алгоритм дій: формування системи забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти (внутрішньої системи забезпечення якості освіти) в університеті; урахування потреб ринку праці при провадженні освітньої діяльності; формування контингенту студентів, які мають необхідні здібності та мотивацію до здобуття вищої освіти в університеті; забезпечення різнобічного розвитку здобувачів освіти; інтеграція в міжнародний освітній простір; навчання впродовж життя.

2. Дослідження та інновації є надзвичайно цікавим і водночас насиченим напрямом, що складається з формування наукової тематики наукових досліджень, відповідно до актуальних напрямів розвитку фундаментальної і прикладної науки, потреб безпеки, обороноздатності й ефективного соціально-економічного розвитку України; підвищення персональної відповідальності наукових керівників/наукових консультантів та аспірантів/докторантів за якість і своєчасність виконання індивідуального плану роботи й належну підготовку дисертацій; поліпшення системи моніторингу академічної доброчесності виконання дисертаційних робіт із застосуванням сучасних інформаційних технологій технічної перевірки й аналізу тексту на ймовірність некоректних текстових запозичень; ширшого залучення аспірантів і докторантів університету до програм наукової

³¹⁵⁵Стратегічний план розвитку Університету на період 2018-2025 року, затверджений Вченою радою Університету 25 червня 2018 року. URL: <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/official/Development-strategic-plan.pdf>. С. 1.

та освітньої мобільності; запровадження англомовних освітньо-наукових програм підготовки докторів філософії; активнішого залучення наукових і науково-педагогічних працівників до участі в міжнародних конкурсах за програмами HORIZON-2020, CRDF тощо; забезпечення ефективного функціонування наукових та науково-навчальних підрозділів та створення центрів колективного користування із сучасним аналітичним наукоємним обладнанням; ефективної взаємодії з Корпорацією "Науковий парк «Київський університет імені Тараса Шевченка»", подальшого розвитку діяльності на його базі студентського бізнес-інкубатора; формування технологічної інфраструктури Корпорації з метою комерціалізації наукових розробок науковців та організацій-засновників; прийняття та забезпечення виконання широкомасштабної програми інформатизації з метою оптимальної та ефективної організації навчальної, наукової, управлінської діяльності; забезпечення ефективної мотивації наукових співробітників шляхом створення системи заохочення й умов для проведення міждисциплінарних досліджень; розроблення та впровадження критеріїв оцінювання інноваційної діяльності освітніх і наукових підрозділів, а також наукових і науково-педагогічних працівників; відкриття нових перспективних наукових спеціальностей для підготовки докторів філософії і докторів наук із внесенням їх в установленому порядку до Переліку наукових спеціальностей; проведення постійного моніторингу публікації статей у фахових виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних (Web of Science, SCOPUS); представлення наукових здобутків на національних та міжнародних наукових, науково-практичних та інноваційних конференціях і виставках шляхом розширення фінансування відповідних відряджень; розвитку Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка як наукового, освітнього і культурно-просвітницького осередку України та м. Києва; запровадження та розвитку інституційного репозитарію університету з метою представлення наукових здобутків у відкритому доступі та підвищення цитованості університетських праць світовою науковою спільнотою; повномасштабного оцифрування фондів для використання в інтранет-середовищі університету та подальшої оптимізації корисних площ наукової бібліотеки; створення постійної виставки наукових досягнень; популяризації наукових досягнень шляхом публікацій у ЗМІ, участі у регіональних, всеукраїнських і міжнародних виставкових заходах тощо; імплементації в університеті Європейської хартії дослідників; розвитку Канівського природного заповідника Київського національного університету імені Тараса Шевченка і Ботанічного саду ім. акад. О. В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка як наукових природоохоронних, освітніх і просвітницьких осередків України; реалізації Указу Президента України "Про розширення території Канівського природного заповідника"; зміцнення наукової інфраструктури та матеріально-технічної бази Канівського природного заповідника Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Ботанічного саду Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

3. Інтеграція України до світового економічного простору як рівноправного партнера вимагає активізації міжнародної співпраці. З огляду на це Стратегічний

план розвитку університету на період 2018–2025 року наголошує на потребі збільшення кількості закордонних університетів-партнерів, програм "подвійних дипломів" та іноземних студентів й аспірантів; розширення співпраці в межах наявних партнерств; представлення наукових здобутків на національних і міжнародних наукових, науково-практичних, інноваційних конференціях і виставках шляхом розширення фінансування відповідних відряджень; інтенсифікації участі у міжнародних та європейській асоціаціях дослідницьких університетів, у Великій хартії університетів; формування спільних наукових програм, консорціумів; збільшення частки іноземних викладачів; відкриття кафедр україністики в університетах-партнерах, надання їм методичної підтримки; організації та проведення літніх і зимових шкіл на базі університету для індивідуальних слухачів, представників університетів-партнерів та інших навчальних закладів і наукових установ; створення (за підтримки відповідних посольств) центрів із дослідження окремих регіонів/країн або пов'язаної з ними проблематики з метою підготовки фахівців, здатних розробляти, досліджувати та працювати над питаннями відповідного напрямку, створення позитивного іміджу України.

4. Сучасне суспільство, а отже й система освіти, тісно пов'язані з інформатизацією, що неможлива без створення сучасного інформаційного середовища; розвитку й оновлення всієї інфраструктури комп'ютерної мережі університету (серверів, роутерів та інших телекомунікаційних пристроїв), переходу на новітні версії телекомунікаційного програмного забезпечення (сервісів, протоколів передачі даних, інтернет-адрес тощо); функціонування бездротових комп'ютерних мереж у всіх навчальних приміщеннях і бібліотеках закладу; забезпечення інформаційного супроводу здобувачів освіти (комплекс кількох складових з академічної – книги, методичні матеріали, розклади, зв'язок з викладачем, вибір дисциплін тощо та неакадемічної – актуальна інформація про проживання, роботу служб, можливості працевлаштування тощо); створення електронного банку Інституційного репозитарію студентських кваліфікаційних робіт, методичного забезпечення навчального процесу (навчальні плани, програми, тощо); розвитку дистанційних освітніх послуг, дистанційних освітніх курсів та всіх необхідних компонентів для реалізації автоматизованої перевірки рівня знань; ефективних систем відеоспостереження/контролю в усіх корпусах університету; стаціонарних сучасних медійних та аудіовізуальних технічних засобів, студій для

Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич на зустрічі з українськими науковцями

запису дистанційних відеолекцій; інформатизації в суспільній і культурній сфері; створення та постійної підтримки електронних банків випускників на факультетах та в інститутах університету; інтернет-ресурсів для організації та проведення в інтернеті відкритих майданчиків (форумів) для обговорення внутрішньоуніверситетських, загальноосвітніх і наукових проблем; супроводу сторінок університету в усіх основних соціальних мережах; забезпечення інформаційними ресурсами ведення на законодавчо закріпленій основі електронного документообігу та дистанційного доступу до публічних документів університету, запровадження системи електронного підпису документів; проведення аналізу впливу інформатизації на зміну структури ринку праці.

5. Велика увага приділяється формуванню суспільних цінностей, які з метою підвищення іміджу України базуватимуться на популяризації шевченківської творчої спадщини, а також здобутків провідних учених, науковців, політичних і громадських діячів, чиї імена нерозривно пов'язані з історією університету; започаткуванні щорічного конкурсу наукових студентських робіт та студентської олімпіади з історії університету; запровадженні на всіх факультетах/інститутах вивчення історії університету в курсі "Вступ до університетських студій"; створенні соціологічної служби університету для систематичного вивчення громадської думки; реорганізації університетської газети в повноформатне дискусійне творче видання; забезпеченні розміщення на інтернет-порталі університету інформації, що сприятиме підвищенню іміджу університету, українською та англійською мовами; створенні асоціації випускників університету; удосконаленні та роботі над існуючою базою даних про випускників, зокрема й громадян іноземних країн; створення веб-сторінки цієї асоціації; розробленні програми PR-заходів, виготовленні рекламної продукції й атрибутики університету; регулярній підготовці та випуску наукових і науково-популярних видань, присвячених історії університету, його науковим досягненням, видатним вихованцям і співробітникам.

6. Важлива роль належить розвитку людського потенціалу. Стратегічним планом передбачено створення системи підготовки кадрового резерву через аспірантуру та докторантуру безпосередньо для продовження роботи на кафедрах; розробка системи заохочення науковців, які мають високу публікаційну активність, систематичне їх преміювання, стимулювання молодих учених до участі у конкурсах наукових робіт; забезпечення дотримання законодавчо встановлених диференційованих норм навчального навантаження, проведення моніторингу якості його виконання та соціологічні опитування про якість занять, преміювання викладачів, які мають високий рейтинг; розвиток інфраструктури з метою закріплення молодих кадрів, зокрема, можливості надання житла та створення умов для проведення досліджень і набуття педагогічного досвіду молодим викладачам та науковцям; усіяке вдосконалення системи загальноуніверситетських нагород і відзнак, забезпечення публічного вручення нагород на факультетах/в інститутах; розробка та запровадження системи підтримки викладачів, що досягають пенсійного віку, яка спрямована на забезпечення їх соціального захисту.

7. Досягти поставленої мети можливо лише за належного управління закладом. У стратегічному плані розвитку наголошено на необхідності сприяти активній

діяльності з боку громадських організацій, фондів, меценатів, засобів масової інформації; залучення їх до розроблення та реалізації рішень освітніх і наукових програм; розширення ролі студентського самоврядування у навчальному й виховному процесі; забезпечити функціонування етики управлінської діяльності на основі Етичного кодексу університету, що ґрунтується на принципах взаємоповаги і позитивної мотивації, розширення повноважень структурних підрозділів; створити умови для забезпечення повної відкритості та публічності процесу розроблення основних нормативних документів (положень, планів, наказів, розпоряджень тощо), їхньої громадської експертизи та затвердження; упровадити систему регулярної звітності кожного виборного керівника перед своїм колективом; чіткого дотримання демократичних засад виборчої системи.

8. Створення, реконструкція та утримання основних фондів вимагають розроблення програми нового будівництва, комплексної реконструкції і розвитку матеріально-технічної бази, що охоплює основні корпуси для всіх факультетів/інститутів університету, нові дослідницькі лабораторії, гуртожитки, бази практик; розширення території студентського містечка для розробки та зведення Палацу студентів і нового сучасного науково-готельного комплексу; виконання невідкладних ремонтних робіт у навчальних і лабораторних корпусах, гуртожитках, інших спорудах університету; здійснення будівництва нових навчальних і лабораторних корпусів, сприяння будівництву житла для студентів і співробітників; розроблення проектної документації і виконання ремонтних робіт приміщень Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича; реконструювання та використання, відповідно до європейського досвіду, Ботанічного саду ім. акад. О. В. Фоміна, заміських баз практик і баз відпочинку; виконання комплексу заходів і забезпечення освоєння коштів Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, виконання капітального ремонту з термомодернізації будівель навчальних корпусів; здійснення комплексу заходів з енергозбереження; забезпечення благоустрою територій, що прилягають до будівель університету, проведення реконструкції інженерних мереж і доріг.

9. Важливу роль для виконання окреслених завдань відіграє фінансове забезпечення. У плані поставлено завдання вживати всіх необхідних заходів до наповнення бюджету, систематично формувати перспективний план потреб у фінансових ресурсах; прозоро розподіляти кошти на матеріально-технічне постачання, ремонтні та будівельні роботи між факультетами/інститутами з урахуванням об'єктивних потреб і стратегічних напрямів розвитку; систематично визначати частки зароблених факультетами/інститутами позабюджетних коштів і спрямовувати їх як на розвиток цих структурних підрозділів, так і на реалізацію стратегічних загальноуніверситетських проектів, посилити особисту відповідальність керівників підрозділів за використання виділених коштів; визначити критерії обчислення вартості підготовки кадрів за державним замовленням, розробити та впровадити методики розрахунку видатків, пов'язаних зі здобуттям вищої освіти та наукових ступенів різних напрямів та спеціальностей; здійснювати громадський контроль та забезпечити публічність (вчені ради, профспілки, студентське самоуправління) при проведенні розподілу коштів та

забезпечити моніторинг виконання усіх статей кошторису; розробити програму енергозбереження, передбачивши витрати не менше 5 % від загального кошторису університету на впровадження енергозберігаючих технологій; налагодити ефективну систему співпраці з бізнесом (українськими та міжнародними компаніями) задля залучення додаткових коштів для розвитку університету³¹⁵⁶.

У межах кожного із цих напрямів визначають конкретні цілі й індикатори, за якими можна контролювати їх виконання. Перелік індикаторів і значення показників для кожного з них подано у плані розвитку університету на наступний навчальний рік, що затверджуються Вченою радою університету.

Затверджуючи Стратегічний план розвитку університету на період 2018–2025 років, колектив реалізовує намічені плани програми розвитку університету на 2012–2020 роки. Зокрема, у науковій сфері увагу зосереджено на науково-дослідних роботах у напрямках, що пов'язані з викликами, які стоять перед людством та є актуальними для забезпечення розвитку української держави, зокрема тими, що визначені ООН у програмі "Цілі розвитку тисячоліття", концепції "сталого розвитку" (зміцнення наукової бази з метою сталого розвитку, поліпшення наукового розуміння процесів, що відбуваються, удосконалення довготермінових наукових оцінювань тощо); виявлення та підтримку нових перспективних наукових напрямів, генерацію нових знань і їхнє постійне запровадження до виробництва й освітняського процесу; консолідацію та концентрацію ресурсів у перспективних науково-технологічних напрямках на основі застосування механізмів державно-приватного партнерства, зокрема, за рахунок замовлень приватного бізнесу; забезпечення постійного зростання державного та позабюджетного фінансування університетської науки, збільшення фінансування прикладних досліджень; відбирання та виконання науково-дослідних робіт усередині університету на конкурсній основі; створення правових та організаційних механізмів реалізації проєктів комерціалізації технологій і результатів фундаментальних та прикладних досліджень відповідно до пріоритетних напрямів розвитку науки, техніки й технологій в Україні; забезпечення державної підтримки інноваційних центрів, що створені із цією метою в університеті; оновлення матеріально-технічної бази наукових досліджень, створення науково-навчальних центрів колективного користування; розвиток науково-технічної кооперації між Київським університетом, НАН України та промисловими й науково-технічними підприємствами; створення спільних навчально-наукових центрів високих технологій; розвиток науково-технічної кооперації між університетом, іноземними підприємствами, агентствами, дослідницькими університетами та їхніми асоціаціями.

Наш університет – флагман освіти та науки в Україні, підтвердженням чого є входження до світового рейтингу університетів. Це засвідчує й виконання більшості з поставлених амбітних завдань розвитку університету на 2012–2020 роки, постійне зростання авторитету університету у вітчизняному та світовому освітньому й науковому просторі.

³¹⁵⁶ Стратегічний план розвитку університету на період 2018–2025 року ... С. 5–14.

Підтвердженням високих здобутків університетської спільноти є показники за 2018 рік: найвищі серед українських закладів вищої освіти місця в рейтингах: 531–540 місце у World University Rankings компанії QS (Велика Британія); поліпшення на чотири пункти позиції у регіональному рейтингу QS University Rankings: ЕЕСА (Східна Європа та Центральна Азія) – університет посів 30 позицію, очоливши список українських університетів; участь у предметному рейтингу QS (QS World University Rankings by Subject) у галузі фізики й астрономії (401–450), у галузі сучасних мов (251–300); входження до топ-500 університетів світу рейтингу QS із працевлаштування випускників на позиції 301–500; у впливовому світовому рейтингу – Times Higher Education Київський університет посів позицію у сегменті 1001+, при цьому в галузях інженерії та технології і природничих наук місце університету – 601–800, у галузі науки про життя – 601+; перше місце серед університетів України у рейтингу інтернет-присутності Webometrics; єдиний з українських Київський університет рейтингується у впливовому освітньому ресурсі США U.S. News Global Education і розміщується на 1 023 позиції у світі та на 410 – у Європі, при цьому за спеціальностями "Фізика" та "Хімія" наші місця у глобальному рейтингу визначаються як 515 і 576 відповідно; найкращі серед українських університетів показники публікаційної активності (16 711 публікацій у науковометричній базі Scopus; індекс Гірша, що дорівнює 88); широкий спектр освітніх послуг (за 59 спеціальностями у 25 сферах знань навчається понад 27 800 осіб); найбільші серед українських університетів обсяги наукових досліджень.

Незважаючи на зазначені успіхи, колектив університету на чолі з його ректором, академіком Л. Губерським, налаштований на активну та плідну працю, готовий докласти максимум зусиль для того, щоб Київський національний університет імені Тараса Шевченка й надалі гордо ніс звання центру освіти, науки та культури в Україні.

Завданням університету на найближчу перспективу залишається рівноправне входження до європейського та світового освітнього й наукового простору. Саме на це спрямований Стратегічний план розвитку Київського національного університету імені Тараса Шевченка на період 2018–2025 років³¹⁵⁷.

Київський університет, який пройшов буремний шлях розвитку, був не лише свідком, а й активним учасником усіх непересічних подій вітчизняної історії, як одна велика дружна сім'я, що склалася на основі найкращих здобутків української нації, належної морально-психологічної атмосфери, упевнено крокує до відзначення ще одного поважного ювілею – 185-річчя від дня заснування, до підкорення нових наукових висот, вірить у власні сили, у розум народу.

За майже 185 років своєї історії Київський університет не лише довів свою високу ефективність у справі підготовки висококваліфікованих кадрів, але й став невіддільною складовою вітчизняної історії. Нині Київський університет по праву посідає найважливіше місце в дослідницькій та освітній системі Української держави, переконливо затверджуючи свою роль провідного національного закладу вищої освіти України.

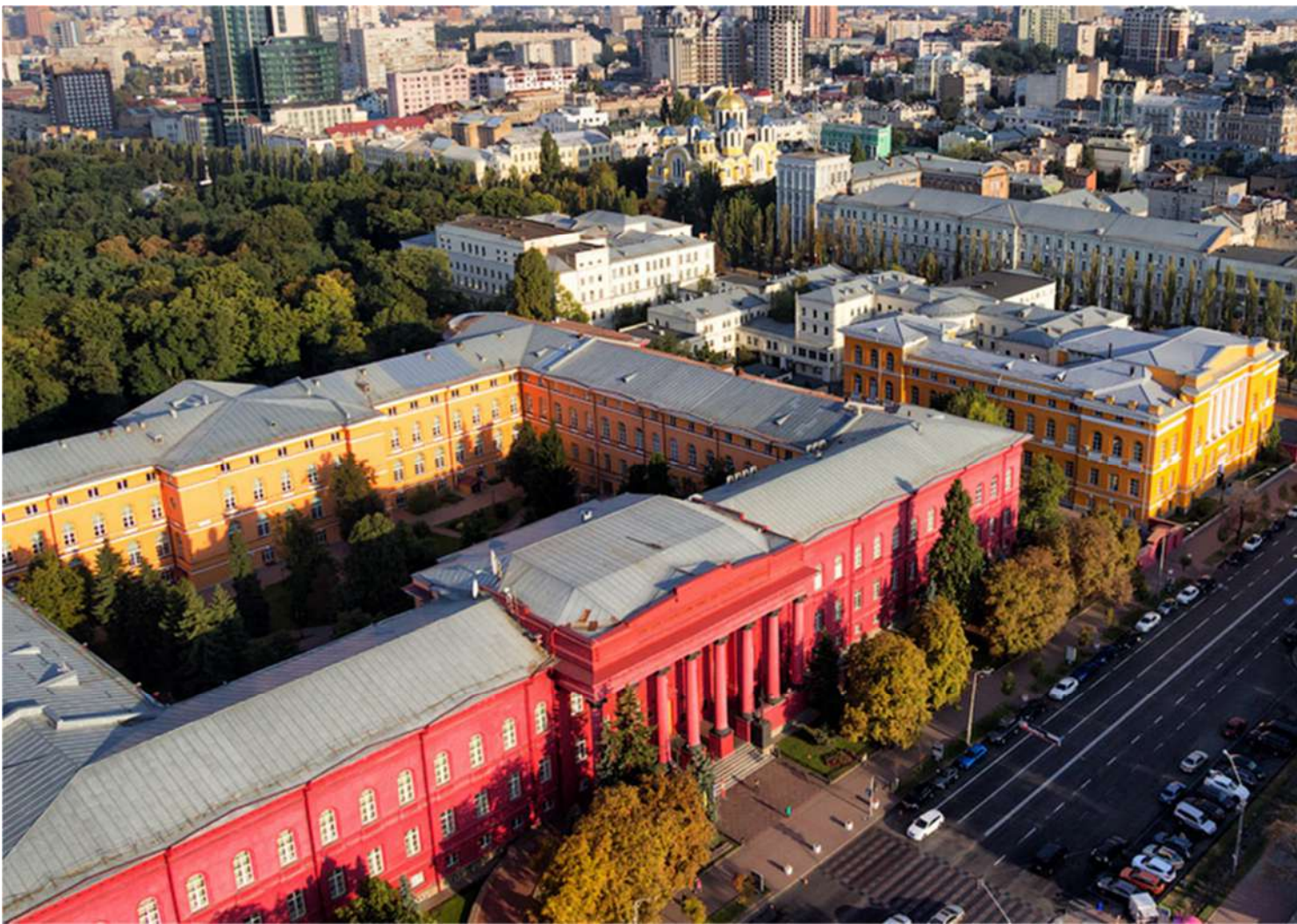
³¹⁵⁷ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 1.

5.2. Навчальний процес у Київському університеті

Сьогодні Київський університет – це багатогалузевий класичний університет дослідницького типу, основними завданнями якого є освітня, науково-дослідницька та інноваційна діяльність.

Основу сучасної концепції розвитку університету становить підготовка висококваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці; запровадження наявних і розроблення нових інформаційно-комунікаційних технологій для навчальної і наукової роботи; постійна модернізація науково-дослідницької діяльності; подальша інтеграція до європейського освітнього, наукового та інформаційного простору.

Особливість діяльності фахівця в сучасних умовах полягає у подальшому прискоренні зміни професійних знань, умінь і навичок, та у зв'язку із цим – у здатності майбутнього спеціаліста самостійно, швидко та якісно вдосконалювати свою кваліфікацію. Таким є освітнє замовлення суспільства сьогодні. Воно продиктовано не тільки повсякденними потребами постійного підвищення якості підготовки фахівця, але й більш глобальним соціальним завданням – приведення стану освіти у відповідність до нових цілей удосконалення суспільства, сприяння всебічному розвитку особистості.

З відновленням незалежності України відбувалась реорганізація та утворення нових структурних підрозділів, інститутів, кафедр, спеціальностей і спеціалізацій. Це пояснювалось перебудовою структур університету, відповідно до нових реалій і потреб незалежної України, а також зміною суспільно-політичного устрою, відкриттям для вчених широких можливостей наукової діяльності й творчості, допуском науковців до закритих раніше архівів, значною мірою перебудовою освітньо-підготовчої моделі фахівців на світові зразки, наданням університету більш самостійного статусу та міжнародних можливостей.

Одним із пріоритетів на початку 1990-х років було переведення навчального процесу на викладання українською мовою. Для цього в університеті було засновано координаційну раду із розширення сфери функціонування української мови, перед якою постали завдання зі створення фахових підручників і посібників, методичної літератури українською мовою, а також перекладання українською мовою наукової і навчальної літератури; читання лекції високопрофесійною українською мовою та вироблення у студентів відповідних навичок; запровадження вступних іспитів з української мови; переведення діловодства, зовнішньої атрибутики на українську мову. Перехід на українську мову викладання, з огляду на об'єктивні обставини, не був швидким. Забезпечення навчально-методичною літературою українською мовою в 1990-ті роки було недостатнім, що зумовлювалось тогочасними економічними негараздами.

Уже 1991 року на біологічному, хімічному, фізичному, географічному факультетах лекції українською мовою читали понад 50 % викладачів, на радіофізичному, геологічному та на факультеті кібернетики цей показник нижчий. Цілковито україномовним в освітній діяльності на той час був факультет журналістики; історичний факультет забезпечував читання лекцій українською мовою на 90 %³¹⁵⁸. Згідно з ухвалою Вченої ради Київського університету від 4 листопада 1991 року щодо дотримання Закону про мови в Київському університеті повний перехід на українську мову викладання було здійснено до 1994 року.

З 1991 року вступні іспити до університету з української мови стали обов'язковими для всіх громадян України, що атестовані з української мови та літератури в середній школі. З 1992 року було запроваджено обов'язковий іспит з української мови та літератури для всіх філологічних спеціальностей. Дисципліни "Українська мова" та "Історія України" було введено як обов'язкові до навчальних планів усіх факультетів. Починаючи з 1993 року, усі державні іспити в університеті складали винятково державною мовою. Водночас відбувалась деполітизація та деідеологізація навчального процесу.

На початку 1990-х років, за часів економічної нестабільності та соціальних трансформацій, ректорат і колектив університету розуміли, що основне завдання реформ у сфері вищої освіти – створення необхідних засад для підготовки творчого фахівця, який у непростих умовах зможе розв'язувати нестандартні завдання. А це можливо, якщо випускник володітиме фундаментальними знаннями та вмітиме їх застосовувати на практиці. Попри економічні труднощі у країні, університет зміг

³¹⁵⁸ Київський університет. 1991. № 16. С. 1, 3.

уникнути скорочень кількості студентів, кафедри не розпалися, не знизили рівня навчальної і наукової роботи. Було збережено викладацькі кадри³¹⁵⁹.

Важливим напрямом навчальної роботи в Київському університеті стали перебудова, удосконалення та забезпечення навчального процесу, відповідно до нових потреб суспільства, держави та загальних тенденцій розвитку освіти. Реформування вищої освіти в Україні передбачало перехід до динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, що надає змогу задовольнити можливості особистості у здобутті певних освітнього та кваліфікаційного рівнів, відповідно до її здібностей, і забезпечити її мобільність на ринку праці; підвищення освітнього та культурного рівнів суспільства, створення умов для навчання протягом усього життя; запровадження в освіті України передового досвіду розвинених країн світу та її інтеграцію до міжнародного науково-освітнього співтовариства; пошук рівноваги між масовою фундаментальною та елітарною освітою, з одного боку, і вузькою спеціалізацією і професійною досконалістю – з іншого.

Наприкінці 1991 року Вченою радою університету було ухвалено рішення про перехід на двоступеневу модель навчання. Передбачалося створення навчальних планів і програм, а також паспортів спеціальностей, для чого у грудні 1993 року почала працювати експертна комісія на чолі із першим проректором О. Третяком. Упродовж 1994/95 навчального року університет повністю перейшов на ступеневу форму навчання, готуючи бакалаврів і спеціалістів.

Відповідно до нових навчальних планів і програм студент після чотирьох років (восьми семестрів) навчання та успішного проходження державної атестації здобував диплом про закінчення базової вищої освіти за відповідним професійним спрямуванням. Атестація бакалаврів передбачала захист випускної курсової роботи, держіспит з іноземної мови, комплексний держіспит із професійно орієнтованих дисциплін. Після п'ятого року навчання, захисту дипломної роботи та складання державних іспитів студент отримував диплом про вищу освіту із присвоєнням кваліфікації спеціаліста (диплом спеціаліста). З 1995/96 навчального року розпочалось розроблення освітньо-наукових програм для підготовки магістрів, а 1997 – відбувся перший випуск магістрів на хімічному, радіофізичному факультетах і в Інституті міжнародних відносин. З 1 вересня 1998 року всі факультети та інститути Київського університету розпочали підготовку магістрів. Рішенням Вченої ради університету від 17 квітня 2008 року було збільшено термін навчання в магістратурі до 1 року 10 місяців.

Сьогодні Київський університет здійснює підготовку фахівців за освітнім ступенем (ОС) бакалавра та магістра, а також кадрів вищої кваліфікації в аспірантурі, ад'юнктурі та докторантурі. Випускники-бакалаври отримують широку фундаментальну підготовку. Вони можуть продовжувати навчання в магістратурі за певним напрямком для подальшої педагогічної і наукової діяльності.

Постійно зростає кількість напрямків і спеціальностей, за якими університет здійснює підготовку фахівців. За всіма рівнями в університеті ліцензовано

³¹⁵⁹ Київський університет ім. Тараса Шевченка : сторінки історії і сьогодення. / за заг. ред. акад. В. В. Скопенка. Київ, 1994.; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка: шляхами успіху.

59 спеціальностей із 25 галузей знань. Це найкраще підтвердження того, що Київський національний університет імені Тараса Шевченка надає найширші в Україні можливості для здобуття вищої освіти та має змогу проводити наукові дослідження із майже всіх напрямків.

Загалом за всіма напрямками та спеціальностями в університеті вчать майже 26 000 студентів і курсантів (бл. 16 000 – за державним замовленням і понад 10 000 – за контрактом), 1123 аспіранти, ад'юнкти й докторанти. Університет здійснює підготовку на контрактній основі іноземних громадян. Протягом 2005–2010 років повний курс навчання в Київському університеті закінчили 690 іноземців із 20 країн³¹⁶⁰. У 2013/14 навчальному році проходили підготовку понад 700 іноземних громадян. Крім того, щорічно від 100 до 170 іноземних студентів здійснювали в університеті часткове навчання за двосторонніми партнерськими угодами із зарубіжними освітніми та науковими закладами, міжурядовими угодами та програмами обміну. Нині у Київському університеті навчається 1291 іноземний громадянин із 33 країн світу. 576 іноземних громадян навчаються за програмами бакалавра, 704 – за програмами магістра, 63 – в аспірантурі, 14 – проходять стажування.

Навчальний процес забезпечують 183 кафедри, 2842 викладачі, серед яких 85 % мають науковий ступінь доктора та кандидата наук; учене звання професора та доцента мають понад 56 % викладачів³¹⁶¹. Для забезпечення високого рівня підготовки студентів, крім власного потужного викладацького потенціалу (у складі якого 584 доктори та 1660 – кандидатів наук)³¹⁶², Київський університет активно залучає на умовах погодинної оплати визнаних фахівців у відповідних галузях. Наприклад, на початку 2018/19 навчального року до роботи в університеті було залучено на умовах погодинної оплати 67 докторів і 100 кандидатів наук³¹⁶³, 52 науково-педагогічних працівників із-за кордону.

Університет є осередком найвідоміших і найтитулованиших представників інтелектуальної еліти України, про що, зокрема, свідчить кількість викладачів, що є дійсними членами та член-кореспондентами національних академій. Штатними працівниками є 14 академіків і 21 член-кореспондент НАН України, НАПН України, НАПрН України, НААН України. На умовах сумісництва або погодинної оплати до роботи залучено 14 академіків і 11 член-кореспондентів НАН України, НАПН України, НАПрН України, НАМН України.

Навчальний процес в університеті тісно пов'язаний із впровадженням наукових досягнень. Постійно ведеться оновлення лекцій, запровадження нових нормативних і спеціальних курсів, видання підручників і навчальних посібників, іншої навчально-методичної літератури.

³¹⁶⁰ Київський університет. 2010. № 7. С. 1.

³¹⁶¹ Звіт ректора ... 2018 рік. С. 208.

³¹⁶² Там само. Для пор.: у вересні 1992 р. в університеті працювали 1870 викладачів, з них 298 докторів наук і 1089 кандидатів наук.

³¹⁶³ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 208.

Однією із найголовніших рис фундаментальності університетської освіти є поєднання гуманітарної і природничої підготовки. В університеті воно визначається чіткою структурою підготовки із соціально-економічних і гуманітарних дисциплін. За роки незалежності України в навчальному процесі сформувалися нові підходи до викладання соціально-економічних і гуманітарних дисциплін, до аналізу соціально-історичного розвитку країни, відкрилися старі, раніше недоступні, і нові оперативні, всеосяжні інформаційні джерела. У 1990-ті роки на кафедрах і факультетах оновилися програми, посібники та підручники, сформувався новий, відкритий, демократичний стиль викладання соціально-економічних і гуманітарних дисциплін. Змінювалась тематика й орієнтація навчальних дисциплін, особливо щодо гуманітарних факультетів. Наприклад, у 1992/93 навчальному році на філософському факультеті із 28 навчальних курсів 19 були новими; на історичному із 26 новими були 17. Наявна система охоплює широке коло вкрай важливих для майбутнього фахівця знань із таких предметів, як іноземна мова, філософія, історія України, економічна теорія тощо. З іншого боку, Київський університет завжди вирізнявся значним впливом природничих дисциплін на гуманітарну підготовку. Сьогодні це особливо помітно у сфері інформаційних технологій.

Навчальний процес в університеті тісно пов'язаний із впровадженням Болонської декларації у системі вищої освіти України, що передбачає його вдосконалення, запровадження новітніх технологій, забезпечення якості навчального процесу, методичне забезпечення самостійної роботи, організацію видань навчально-методичної літератури, удосконалення методичного забезпечення виконання дипломних робіт студентами всіх рівнів і проведення державних кваліфікаційних іспитів³¹⁶⁴.

Запровадження до навчального процесу основоположних принципів Болонського процесу, яке розпочалося на початку 2000-х років, передбачає входження України до єдиного європейського освітнього та наукового простору. Найголовніше тут, за словами ректора Л. Губерського, – "узяти найкраще з європейського досвіду та не загубити при цьому й своїх здобутків"³¹⁶⁵. Це найбільш зважена та водночас прагматична позиція, яка здатна забезпечити успішний рух Київського університету вперед, адже він завжди базується на кращих світових і вітчизняних досягненнях у сфері освіти та науки.

Запровадження модульно-рейтингової системи в окремих структурних підрозділах університету почалося з 1995/96 навчального року. Із 2004 року університет брав участь в експерименті із впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Відповідно до наказів міністра освіти і науки України № 812 від 20 жовтня 2004 року "Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу" та № 774 від 30 грудня 2005 року "Про впровадження кредитно-модульної системи організації

³¹⁶⁴ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 28. Спр. 76. Арк. 204.

³¹⁶⁵ Київський університет. 2003. № 9. С. 2.

навчального процесу", із 2006/07 навчального року в університеті розпочато планомірне її запровадження³¹⁶⁶. Уперше в університеті кредитно-модульну систему застосували викладачі радіофізичного факультету І. Анісімов, І. Байраченко, О. Кельник, С. Левитський та І. Слюсаренко³¹⁶⁷. Згодом її було апробовано на біологічному, географічному, радіофізичному, фізичному факультетах та в Інституті міжнародних відносин. Згідно з ухвалою Вченої ради університету (2006) з першого семестру 2006/07 навчального року студенти перших курсів усіх структурних підрозділів перейшли на кредитно-модульну систему навчання, що є сумісною з європейською кредитно-трансферною системою³¹⁶⁸.

У 2000-ті роки було здійснено значний обсяг роботи щодо реалізації положень Болонського процесу: розроблено методичні рекомендації з оцінювання знань студентів за модульно-рейтинговою системою, тривала робота зі створення методичних рекомендацій щодо організації самостійної роботи студентів. Університету вдалося утвердити кредо "навчання через дослідження та інновації".

Одним із пріоритетних напрямів переходу на європейську систему організації навчального процесу залишається активізація самостійної роботи студентів. Було переглянуто зміст і наповненість магістерських програм, як і підходи до магістерської підготовки. До навчального процесу широко запроваджувалися індивідуальні заняття викладачів зі студентами, головне завдання яких – навчити студентів самостійно опрацьовувати навчальний матеріал. Було запроваджено дисципліни вільного вибору студента. Зазвичай на перших двох курсах студенти слухають обов'язкові дисципліни, до яких належать фундаментальні, а згодом починають вивчати дисципліни за вибором, яких найбільше в магістратурі.

Із 2002/03 навчального року було вдосконалено навчальні плани, за якими тижневе аудиторне навантаження студентів не мало перевищувати 30 годин, зроблено акцент на організацію самостійної роботи студентів під керівництвом викладача³¹⁶⁹. У робочих програмах дисциплін було виділено окремий підрозділ із переліком тем для самостійного опрацювання, у якому зазначено кількість годин і список літератури до цих тем. Кафедрами факультетів та інститутів було складено графіки роботи викладачів з контролю самостійної роботи студентів³¹⁷⁰.

Запровадження до системи навчання основних ідей, що сформульовані у міжнародних документах щодо вищої освіти, які підписала Україна, сприяло мотивації студентів до навчання, запровадженню до навчального процесу новітніх технологій, забезпеченню кращої якості підготовки фахівців; надало можливість наблизити якість освіти до вимог міжнародних стандартів і запровадити систему кредитів, сумісну з європейською кредитно-трансферною системою навчання.

У Київському університеті триває постійна робота з удосконалення змісту підготовки фахівців. 14 березня 2011 року Вчена рада університету затвердила

³¹⁶⁶ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 28. Спр. 76. Арк. 185; Спр. 77. Арк. 18.

³¹⁶⁷ Київський університет. 2004. № 6. С. 2.

³¹⁶⁸ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 28. Спр. 82. Арк. 7.

³¹⁶⁹ Київський університет. 2003. № 8. С. 1.

³¹⁷⁰ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 28. Спр. 70. Арк. 180.

"Порядок запровадження кластерів (варіативних блоків) і спеціалізацій у навчальних планах підготовки фахівців" і зразок паспорта кластера/спеціалізації. До 1 червня 2011 року факультети/інститути уклали паспорти кластерів/спеціалізацій і затвердили їх. 7 листопада 2011 року було ухвалено рішення "Про Програму заходів із забезпечення якості освіти в Київському університеті".

Як свідчить міжнародний досвід, зростання привабливості та прозорості навчальних програм університету для потенційних споживачів неможливе без рішучого переходу до навчальних планів, орієнтованих не на викладача, а на студента, коли відбувається викладання саме того, що необхідно студенту для підвищення його здатності до працевлаштування. Київський університет при розробленні освітніх програм самостійно визначає перелік і зміст компонентів освітніх програм. Кафедри та ініціативні групи можуть оперативно розробляти спеціалізовані й міждисциплінарні програми підготовки, орієнтуючись на потреби суспільства, держави, ринку праці та абітурієнтів, власні прогнози розвитку науки та виробництва.

Відбулися зміни у стосунках "викладач – студент". Якщо раніше в центрі навчального процесу перебував викладач, то тепер акцент змістився у бік студента. Викладання підпорядковано практичним потребам студентів. Діалог викладача та студента має бути не лише черговою порцією інформації, але й спрямовувати, збуджувати думку, служити відправною точкою самостійного пошуку. Викладач має шукати та знаходити стимули, необхідні каталізатори, які б прискорювали процес професійного та громадянського зростання молоді.

Студенти
на лекції

Науково-практична конференція "Концепція змішаного навчання (Blended Learning) іноземних мов з використанням онлайн платформи «Lingva Skills»"

Окремим питанням, яке стосується всіх навчальних планів, є розвиток комунікативних здатностей студентів, від яких значною мірою залежить їхня можливість професійно працювати в міжнародному контексті. Розуміючи значення володіння іноземною мовою в сучасних умовах, з 1 вересня 1993 року було запроваджено вивчення студентами перших-других курсів іноземної мови в обсязі не менш ніж 400 год, передбачено проведення заліків та іспитів. 2009 року з ініціативи ректора Л. Губерського було схвалено "Концепцію викладання іноземних мов у Київському університеті", яка запровадила нові підходи до організації навчального процесу на природничих, фізико-математичних, гуманітарних факультетах на основі розподілу за рівнями знань; установила нові норми навчального часу для вивчення іноземної мови; удосконалила механізми планування та забезпечення заходів з організації навчального процесу, відбирання студентів для поглибленого вивчення іноземних мов. Для координації роботи та запровадження цієї концепції в Інституті філології було введено посаду заступника директора із вивчення іноземних мов на нефілологічних факультетах, а також створено Лінгвістичний центр, на який покладено методичне забезпечення вивчення іноземних мов нефілологами та здійснення мовної підготовки після закінчення першого курсу.

Відтепер вивчення базового курсу іноземної мови триває протягом року, але інтенсивно – чотири пари на тиждень. Після завершення базового курсу студенти складають іспит незалежній комісії. За його результатами студенти, які виявили необхідний рівень знань, продовжують вивчати іноземну мову як факультативний курс на безоплатній основі. Студенти, що виявили нижчий рівень, продовжують вивчати мову на платній основі.

Володіння іноземними мовами в Київському університеті вважають одним з основних механізмів реалізації процесів інтеграції України до світового наукового, освітнього та культурного простору. Ведеться робота з розширення окремих навчальних компонентів та їхніх блоків (до спеціалізацій включно), які

викладають іноземними мовами, створення англо-, франко-, німецько- тощо мовних груп для іноземних громадян. Інтенсифікація процесу вивчення та викладання іноземних мов в університеті спрямована на забезпечення доступу до інформації і міжнародної мобільності студентів, науковців, підвищення ефективності міжнародного спілкування й співпраці.

Задля інтеграції до міжнародного освітнього простору, залучення фахівців із провідних навчальних закладів світу для викладання окремих курсів в університеті реалізується принцип мультилінгвізму, що задекларований Радою Європи у сфері мовної освіти.

Забезпечення якості організації освітнього процесу на факультетах та в інститутах включає таку важливу складову, як удосконалення педагогічної майстерності викладачів і запровадження нових сучасних методик викладання. Пріоритетними напрямками вдосконалення методики викладання в Київському університеті є візуалізація лекційного матеріалу, що передбачає його подання у вигляді мультимедійних презентацій і покращує сприйняття та засвоєння студентами; проведення лабораторних і практичних занять із певних дисциплін у комп'ютерних класах із використанням спеціалізованого програмного забезпечення, зокрема й власних розробок; використання систем Moodle та GoogleClass для організації навчання (як очного, так й дистанційного), тіснішого спілкування зі студентами дистанційно та ефективно організації самостійної роботи; використання методології "змішаної освіти", що базується на поєднанні онлайн- та офлайн-навчання, і сучасних інтерактивних форм проведення семінарських занять, що стимулюють індивідуальну та командну роботу студентів, зокрема ігрові методи навчання (ділова гра, воркшоп, хакатон; кейс-метод, метод бізнес-симуляцій, тренінги), технології проблемного навчання (дискусії, колоквиуми, метод РРР, практики творчих майстерень), активне та повномірне використання інформаційно-комунікативних технологій (відео, фото, мультимедіа); а також методики контекстності, яка передбачає інтеграцію різних видів діяльності студента (навчальної, наукової, практичної) і дозволяє активізувати знання студентів, їхній творчий підхід; ініціює самостійний пошук студентів за умови проблематизації лекційного матеріалу, а також сприяє аналізу й синтезу отриманих знань і застосування їх на практиці; запровадження принципів "поширення знань" і залучення до читання лекцій, проведення майстер-класів та участі в роботі практиків передбачає можливість проходження стажування або практики в установі або фірмі, яку представляє запрошений фахівець (а це зазвичай представник керівної ланки), і, у разі успіху, подальшого працевлаштування у тій самій установі; посилення уваги до наукової складової підготовки, зокрема розроблення завдань із написання аргументованого есе для формування навичок чіткого й обґрунтованого викладення своєї позиції; розроблення електронних підручників і навчально-методичних комплексів, які забезпечують безперервність і повноту дидактичного циклу, особливо в умовах електронного (дистанційного) навчання тощо.

Багато уваги приділяється розвитку матеріальної бази навчального процесу. Однією зі складових частин постійного вдосконалення навчального процесу

є впровадження сучасних інформаційних технологій, можливість доступу до вільного користування інформацією в електронному вигляді, діджиталізація. У середині 1990-х років розпочалась комп'ютеризація навчального процесу, створення університетської комп'ютерної мережі з підключенням до інтернету. Було створено координаційну раду з обчислювальної техніки під керівництвом першого проректора. 1995 року Київський університет придбав обчислювальної техніки на 50 000 дол, 1996 – на 60 000, 1997 року – на 95 000 дол. Факультети/інститути також активно залучали позабюджетні джерела для поповнення парку обчислювальної техніки: таким чином з'явилися нові комп'ютерні навчальні класи на економічному, юридичному, радіофізичному факультетах, факультетах іноземної філології, кібернетики, в інститутах журналістики та міжнародних відносин. Значний парк ЕОМ на кафедрах обслуговує як навчальний процес, так і наукову роботу. Корпоративна мережа університету є однією із найбільших в Україні.

2 лютого 2004 року Вчена рада університету прийняла ухвалу щодо впровадження сучасних комп'ютерних технологій у Київському університеті³¹⁷¹. Створення Регіональної академії комп'ютерних технологій в освіті при Київському університеті дало змогу підготувати науково-методичну основу для впровадження передових методів викладання у вищій школі. Фактично було створено матеріально-технічні й науково-методичні основи для інтеграції національної системи освіти до загальноєвропейської, тобто закладалися підвалини національної школи викладання із застосуванням сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Відбулися позитивні якісні зміни в підготовці студентів у сфері інформаційних технологій та обчислювальної техніки. На всіх факультетах було введено нормативні та спеціальні дисципліни з інформатики, суттєво оновлено зміст базової комп'ютерної підготовки. Для магістрів розроблено нормативний курс "Інформаційні технології у наукових дослідженнях"³¹⁷². Чимало посібників для викладання комп'ютерної справи було видано університетським видавництвом. Викладачі та співробітники університету підготували низку навчально-методичних і наукових публікацій в електронному вигляді. Щороку зростала кількість курсів, які читали із застосуванням мультимедійних засобів.

У навчальному процесі в університеті широко застосовуються електронні видання. Без сумніву, революційною подією в розвитку електронного навчального видавництва стало рішення, яке прирівняло електронні видання до паперових, що значною мірою стимулювало оформлення та розміщення на сайтах електронних навчальних матеріалів. 2006 року з'явився загальноуніверситетський сайт навчальних видань. Для координації роботи й об'єднання зусиль зі створення електронних бібліотек в Київському університеті в науково-методичному центрі організації навчального процесу було створено сектор комп'ютерних технологій.

Необхідною складовою частиною навчального процесу є практика студентів. У березні 2007 року було затверджено нове положення про проведення

³¹⁷¹ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 28. Спр. 75. Арк. 118.

³¹⁷² Там само. Спр. 76. Арк. 210.

практик студентів Київського університету. На факультетах та в інститутах проводяться навчальна, навчально-виробнича, виробнича, обчислювальна, педагогічна, асистентська, науково-виробнича, переддипломна та інші види практик, які забезпечували цілий комплекс методичних матеріалів. Навчальна практика проводиться зазвичай на перших-третьох курсах і має на меті узагальнення, систематизацію набутих студентами теоретичних знань, вироблення вмінь і навичок їхнього застосування на практиці. Навчальна практика є частиною освітньо-професійної програми підготовки бакалавра, навчально-виробнича практика проводиться

Практика в Карпатах студентів-геологів Київського університету

в університеті зазвичай на третій-четвертій курсах за навчальними планами підготовки магістрів і спеціалістів. Педагогічна практика охоплює студентів усіх напрямів підготовки та спеціальностей і передбачає можливість присвоєння фахівцю кваліфікації вчителя, викладача закладу вищої освіти I рівня акредитації. Асистентську практику проходять усі студенти магістратури. Науково-дослідна практика проводиться перед виконанням кваліфікаційної роботи (бакалаврської, магістерської) або перед державним іспитом та є підсумковою ланкою практичної підготовки студента³¹⁷³. Зростання значення практичного складника в підготовці майбутніх фахівців засвідчує збільшення кількості годин, що виділені для практики в загальному обсязі навчального навантаження студентів³¹⁷⁴.

Фольклорна практика студентів-філологів Київського університету

Керівництво Київського університету упродовж останніх років постійно наголошує на важливості практичної підготовки як одної з важливих передумов конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти на ринку праці. Ініційоване роботодавцями активне суспільне обговорення важливості практичної підготовки за фахом під час здобуття освіти, зростання вимогливості студентів саме щодо набуття практично орієнтованих знань

³¹⁷³ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 28. Спр. 85. Арк. 113–114.

³¹⁷⁴ Там само. Спр. 78. Арк. 7.

і вмінь, установлення вимог щодо безумовної необхідності досвіду практичної роботи для присвоєння професійних кваліфікацій – усе це спричинило поступове зростання ролі та обсягів практик в освітньо-професійних і освітньо-наукових програмах. Забезпечення можливості практичної підготовки стало одним із ключових аспектів взаємодії університету із широким спектром потенційних роботодавців – від науково-дослідних установ та органів державної влади до великих міжнародних компаній. Зростанню частки студентів, що проходили виробничу практику поза межами університету, сприяло збільшення кількості договорів щодо проходження практик, що укладені факультетами та інститутами з роботодавцями – понад 1650.

Питання практичної підготовки нерозривно пов'язані із працевлаштуванням здобувачів освіти – від часткової зайнятості під час навчання/канікул/практики до пошуку свого першого робочого місця після опанування фаху й здобуття ОС. Ці питання були, є та мають бути в полі першочергової уваги не тільки окремих кафедр і керівників програм, але й університету загалом. Серед заходів, традиційно здійснюваних університетом для виконання своїх зобов'язань щодо допомоги у працевлаштуванні випускників і здобувачів освіти, є: надання консультацій із питань працевлаштування; проведення семінарів щодо формування у студентів навичок працевлаштування, зокрема й складання резюме, стратегії поведінки під час інтерв'ю із роботодавцями тощо; допомога у формуванні психологічної готовності до активного самостійного пошуку роботи.

Ефективне працевлаштування випускників можливе лише завдяки співпраці академічної спільноти, роботодавців і молоді. Для методичної підтримки такої співпраці 2018 року сектор працевлаштування студентів та аспірантів науково-методичного центру сприяв участі студентів і випускників у щорічному опитуванні компанії ЕУ у межах дослідження "Найкращий роботодавець". 2018 року спільно із центром кар'єрного розвитку "Студ-Пойнт" сектор працевлаштування брав участь у проведенні двох ярмарків вакансій, провів "Дні кар'єри". Було продовжено традицію проведення вузькоспеціалізованих заходів для певних груп факультетів, зокрема ІТ-фестивалю "ТЕТРІКС", який організовується двічі на рік на базі факультету комп'ютерних наук та кібернетики.

Серед пріоритетів діяльності Київського університету – моніторинг потреб ринку праці; створення та підтримка бази даних випускників; формування рад із роботодавцями на рівні університету, структурних підрозділів і окремих освітніх програм; залучення роботодавців до проектування та оцінювання результатів навчання; розвиток зв'язків з організаціями, що є потенційними роботодавцями, використання їхніх ресурсів для забезпечення освітнього процесу.

Дні кар'єри
в Інституті
журналістики

ML+AI Hackathon на факультеті комп'ютерних наук та кібернетики

Ректорат постійно тримає в полі зору питання якості підготовки фахівців, змісту та форм організації навчально-виховного процесу. Важливу роль у цьому відіграють науково-методичний центр організації навчального процесу, постійна комісія Вченої ради університету з питань організації навчального процесу, яку очолює професор Л. Остапченко, науково-методична рада університету, рада з питань якості освіти, науково-методичні комісії факультетів, інститутів.

Заняття в бізнес-школі Київського університету

Київський університет одним із перших в Україні розпочав роботу з формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти (програма заходів із забезпечення якості освіти у Київському університеті 2011 р.) і нині продовжує цю

діяльність. За останній рік Вченою радою університету прийнято положення про організацію освітнього процесу та про науково-методичну раду, стратегічний план розвитку університету на період до 2025 року, затверджено зразки описів

освітньо-професійних та освітньо-наукових програм. Сприяла інтенсифікації роботи над розробленням внутрішньої системи забезпечення якості й участь Київського університету в міжнародному проекті QUAERE: "Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на основі європейських стандартів і рекомендацій" (робочу групу очолював проректор В. Бугров). Напрацювання проекту QUAERE рекомендовано МОН України для впровадження у всій системі вищої освіти України.

Ректорат постійно вживає заходів щодо поліпшення стану аудиторного фонду та робочих місць викладачів, фінансує програми з підвищення рівня їхнього матеріально-технічного забезпечення.

Сьогодні в університеті продовжується запровадження норм законів України "Про вищу освіту" та "Про освіту", зокрема розроблено й затверджено освітні, освітньо-професійні та освітньо-наукові програми для приймання на навчання за новим переліком спеціальностей, нове положення про організацію освітнього процесу, яке на сьогодні є найдосконалішим у вищій освіті України; продовжено запровадження компонентів внутрішньої системи забезпечення якості, основні завдання якої визначено в положенні про

організацію освітнього процесу: затверджено положення про науково-методичну раду університету, склад якої розширено за рахунок заступників деканів/директорів і представників студентства, яку відтепер наділено повноваженнями ради із забезпечення якості, апробовано цілісну внутрішню систему забезпечення якості освітніх програм на всіх етапах їхньої реалізації (від проектування до закриття); затверджено, після більш як дворічної апробації, як тимчасовий документ, положення про порядок реалізації студентами Київського національного університету імені Тараса Шевченка права на вільний вибір навчальних дисциплін; запроваджено та оприлюднено на сайтах факультетів/інститутів описи освітньо-професійних (освітньо-наукових) програм, робочі навчальні програми дисциплін і стандартизовані CV науково-педагогічних працівників тощо; професійні кваліфікації присвоювались тільки тим випускникам, які виконали визначені освітньою програмою додаткові вимоги; здійснено набір до магістратури за низкою спеціальностей із застосуванням технологій зовнішнього незалежного оцінювання.

Київський університет здійснює пошук талановитої молоді ще зі шкільної лави. Цьому сприяють фізико-математичний, фінансово-правовий і гуманітарний ліцеї, що діють при університеті. Наказом міністра освіти і науки України

Видання про досвід участі Київського університету у розвитку системи забезпечення якості вищої освіти

від 19 червня 2006 року було створено навчально-науковий комплекс у складі Київського університету, Українського гуманітарного ліцею та Українського фізико-математичного ліцею Київського університету³¹⁷⁵.

Учні Українського гуманітарного ліцею Київського університету

Університет регулярно проводить олімпіади, конкурси наукових робіт, турніри для учнів загальноосвітніх шкіл. Особливо важливими вони є для природничих факультетів. У роки незалежності перші фахові олімпіади було проведено 1995 року на факультетах кібернетики, механіко-математичному, радіофізичному та фізичному, з 2000 року – на хімічному, а з 2005 – на геологічному факультетах³¹⁷⁶. Це дозволило збільшити конкурс на відповідні факультети. В останні роки олімпіади проходять й на факультетах гуманітарного профілю, зокрема на історичному. Регулярно відбуваються дні відкритих дверей для вступників. Важливою частиною роботи із залучення обдарованої молоді до університету став за останні роки набір до магістратури випускників-бакалаврів інших навчальних закладів.

У 2018/19 навчальному році освітній процес і науково-дослідницьку діяльність в університеті забезпечують 13 факультетів (географічний; економічний; інформаційних технологій; історичний; комп'ютерних наук і кібернетики; механіко-математичний; психології; радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем; соціології; фізичний; філософський; хімічний; юридичний), 7 навчальних інститутів (високих технологій, журналістики, міжнародних відносин, філології, військовий,

³¹⁷⁵ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 28. Спр. 81. Арк. 198.

³¹⁷⁶ Там само. Спр. 79. Арк. 9.

На зустрічі з випускниками та їхніми батьками Українського фізико-математичного ліцею декан фізичного факультету Микола Макарець, директор Інституту високих технологій Володимир Ільченко і декан механіко-математичного факультету Михайло Городній

графія"), "Географія" (освітні програми: "Природнича географія", "Геоморфологія та природничий туризм", "Ґрунтознавство, управління земельними ресурсами та територіальне планування", "Економічна географія", "Урбаністика

Учні Українського фізико-математичного ліцею виконують лабораторну роботу

та міське планування"), "Туризм" (освітня програма "Туризм"). Усього на факультеті понад 950 студентів.

Студенти навчаються на кафедрах: економічної і соціальної географії; країнознавства та туризму (створена 1990 р.); географії України (1995); фізичної географії та геоєкології (1995); землезнавства та геоморфології (до 2003 р. – геоморфології та палеогеографії³¹⁷⁷); метеорології та кліматології; гідрології та гідроекології (до 2002 р. – гідрології та гідрохімії); геодезії та картографії. 2001 року при факультеті створено Київський інститут регіонального управління, підприємництва, екологічного менеджменту та туризму³¹⁷⁸. З метою підготовки фахівців у сфері географічної науки та туризму з поглибленим знанням італійської мови і культури географічний факультет з 1999 року тісно співпрацює з Асоціацією з розвитку італійської мови та культури "Італьямо".

³¹⁷⁷ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 28. Спр. 73. Арк. 80.

³¹⁷⁸ Географічному факультету – 70 / авт кол. : Я. Б. Олійник, С. Ю. Бортник, М. Д. Гродзинський та ін. Київ, 2003; Суспільно-географічна підготовка фахівців у Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка / за ред. Я. Б. Олійника. Київ, 2007.

За новими навчальними планами кафедри готують бакалаврів, магістрів для освітніх закладів (загальноосвітні школи, гімназії, ліцеї, коледжі, ЗВО), економіко-географів, економістів із розвитку регіонів, географів-країнознавців, референтів зовнішньоекономічної діяльності, фахівців із менеджменту, менеджерів туризму, природних ресурсів і охорони природи, аерокосмічного моніторингу навколишнього середовища, географів-геоекологів, геоморфологів, метеорологів, синоптиків, гідрологів, гідрохіміків, гідроекологів, картографів, спеціалістів із геоінформаційних систем і технологій, землевпорядкування і земельного кадастру.

Вибір студентами бажаного фаху відбувається з першого курсу. Основою для глибокої фахової підготовки всіх студентів є фундаментальні науки: фізична, економічна та соціальна географія, геологія, геоморфологія, метеорологія, кліматологія, гідрологія, ґрунтознавство, біогеографія, фізична географія материків і океанів, економічна і соціальна географія зарубіжних країн, ландшафтна екологія, топографія, картографія, геодезія, аерокосмічні методи досліджень, геоінформатика тощо. Географи вивчають суспільно-економічні дисципліни, математику, фізику, хімію, інформатику, психологію, педагогіку, логіку. Усі студенти оволодівають сучасними комп'ютерними програмами. Глибоко пізнавати материки, океани і країни неможливо без знання іноземних мов, вивченню яких на географічному факультеті приділяється велика увага. Інтенсифікації навчального процесу сприяє проведення занять у спеціалізованих лабораторіях. На факультеті діють три науково-дослідні (регіональних проблем економіки і політики, картографії та геоінформатики, гідроекології та гідрохімії) та чотири навчальні лабораторії (екології ландшафту, цифрової фотограмметрії, геоінформації та туризму, синоптична).

Під час проведення вікторини "Ms/Mr Know-all-about-Ukraine", яку організували викладачі кафедри іноземних мов природничих факультетів

Студенти-географи пізнають природу та господарство під час навчальних і виробничих практик. Геологічну, гідрометричну, метеорологічну, ґрунтознавчу, ботанічну, топографічну навчальні практики проводять на спеціальних базах у мальовничих районах України – у Канівському природному заповіднику, долині р. Рось (Богуслав), в Українських Карпатах (верхів'я р. Чорна Тиса), а також у Польщі. 1998 року влаштовано навчальний геоекологічний полігон у Голосіївському лісі, де студенти мають змогу проводити дослідження з етології, екології і фенології ландшафту, регулярно відбирають й далі в лабораторії аналізують зразки ґрунтів, фітомаси та рослинних решток.

Випускники-географи працюють в експедиціях в Арктиці, Світовому океані, із 1996 року – на станції "Вернадський" в Антарктиді, в освітянських закладах, у проектно-розшукових і науково-дослідних, природоохоронних установах, метеорологічних і гідрологічних експедиціях і станціях, у гідрометеобюро та обсерваторіях, картографічній службі України, картографічних фабриках, в економічних установах, органах державного та регіонального управління, туристичних організаціях і фірмах, комерційних установах.

На економічному факультеті (декан – доктор економічних наук, професор А. Ігнатюк) навчається понад 2300 студентів. Підготовку здійснюють 12 кафедр: економічної теорії, макро- і мікроекономіки; економічної кібернетики; обліку та аудиту; статистики та демографії; екологічного менеджменту та підприємництва; економіки підприємства; страхування, банківської справи та ризик-менеджменту; міжнародної економіки та маркетингу; підприємництва; фінансів; менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності; іноземних мов.

За ОС бакалавра підготовка фахівців здійснюється за спеціальностями: "Економіка" (освітні програми: "Економіка та економічна політика", "Економічна кібернетика", "Економічна аналітика та статистика", "Міжнародна економіка", "Економіка підприємства"), "Облік і оподаткування" (освітня програма "Облік і аудит"), "Фінанси, банківська справа та страхування" (освітня програма "Фінанси і кредит"), "Менеджмент" (освітня програма "Менеджмент організацій"), "Маркетинг" (освітня програма "Маркетинг"), "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність" (освітні програми: "Торгівля, логістика та екологічне підприємництво", "Підприємництво та біржова діяльність").

За ОС магістра можна обрати спеціальності: "Економіка" (освітні програми: "Економіка та політика (мова навчання – англійська)", "Економіка та економічна політика", "Економіка та право", "Економічна кібернетика", "Економічна аналітика та статистика", "Міжнародна економіка", "Економіка підприємства", "Економіка охорони здоров'я та статистика"), "Облік і оподаткування" (освітня програма "Облік і аудит"), "Фінанси, банківська справа та страхування" (освітні програми: "Менеджмент державних фінансів", "Корпоративні фінанси", "Ризик-менеджмент та страховий бізнес", "Фінансові послуги та фінансові інститути"), "Менеджмент" (освітні програми: "Менеджмент організацій і адміністрування", "Менеджмент інноваційної діяльності"), "Маркетинг" (освітня програма "Маркетинг"), "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність" (освітні програми: "Екологічне підприємництво", "Прикладна економіка", "Електронна комерція", "Економічна безпека підприємництва"). Для студентів магістратури економічного факультету доступні програми подвійного дипломування, випускники яких отримують дипломи Київського університету та одного з європейських навчальних закладів: освітні програми "Економіка та оцінка підприємства (бізнесу)" разом із Вищою школою бізнесу, Національний університет (Польща), "Фінанси публічного сектору" разом із Норд Університетом (Норвегія), "Фінансові ринки та ризик-менеджмент" разом з Університетом Масарика (Чехія), "Бізнес-адміністрування і консультування" разом з Університетом Мачерата (Італія).

Підготовку фахівців високого рівня супроводжує постійна актуалізація навчальних планів з урахуванням потреб життя та розвитку науки, а також вимог Болонського процесу (підготовка підручників нового покоління, викладання спеціальних дисциплін іноземними мовами, запровадження інтерактивних технологій у навчальному процесі), а також поєднання освіти з практикою на підприємствах, в установах та організаціях. Використовуються сучасна модульно-рейтингова система оцінювання знань студентів та ефективні технології, що спрямовані на активізацію та підвищення якості самостійної роботи студентів.

Зустріч
екс-заступника
прем'єр-міністра,
міністра
економіки,
міністра фінансів
Словаччини
Івана Міклоша
зі студентами
економічного
факультету

Для забезпечення успішного впровадження організації навчального процесу за кредитно-модульною системою підготовки фахівців, згідно з основними положеннями Болонської декларації, на економічному факультеті розроблено та запроваджено "Концепцію вдосконалення освітнього процесу на економічних факультетах класичних університетів України в контексті Болонського процесу", "Освітньо-професійну програму підготовки магістрів з економіки та управління на економічних факультетах класичних університетів України", "Положення про самостійну роботу студентів освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра та магістра з економіки та управління у класичних університетах України в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу", "Положення про систему поточного та підсумкового контролю та оцінювання знань студентів у процесі підготовки бакалаврів і магістрів з економіки та управління у класичних університетах України з урахуванням вимог Болонського процесу", "Положення про індивідуальний навчальний план студента та результати його виконання". Ці документи було затверджено МОН України та рекомендовано до запровадження до навчального процесу на економічних факультетах класичних університетів України.

Викладачі факультету є авторами найвідоміших в Україні підручників і навчальних посібників з економіки (серія "Класичний університетський підручник").

Створена 2009 року кафедра екологічного менеджменту та підприємництва має статус українсько-німецької. Залучення іноземних викладачів сприяє кращій організації та якісному рівневі навчального процесу, налагодженню міжнародної співпраці³¹⁷⁹.

³¹⁷⁹ Київський університет. 2010. № 3. С. 2.

Практична підготовка студентів економічного факультету є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття ОС бакалавра

Студенти-економісти на стажуванні в Університеті Норд (Норвегія)

та магістра з економіки з відповідної спеціальності. Підготовка висококваліфікованих фахівців із кожної економічної спеціальності передбачає доповнення набутих ними теоретичних знань сучасною практикою ведення бізнесу завдяки розробленій і запровадженій на факультеті практичній підготовці студентів, яка складається з навчально-виробничої практики бакалаврів і комплексної науково-педагогічної практики магістрів (науково-дослідної та асистентської практик).

Виробнича практика студентів економічного факультету є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття ОС бакалавра та має на меті набуття студентом професійних навичок і вмінь. На практиці студенти ознайомлюються з механізмами розв'язання економічних, виробничих та управлінських проблем і завдань на прикладі конкретного підприємства, установи, організації. Асистентська практика є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття ОС магістра економіки із відповідної спеціальності та має на меті набуття студентом професійних навичок і вмінь на посаді викладача. Науково-дослідна практика магістрів має на меті набуття студентом професійних навичок і вмінь здійснення самостійної наукової-дослідної роботи.

2013 року було створено факультет інформаційних технологій (декан – доктор технічних наук, професор Ю. Тесля). Навчальний процес забезпечують сім кафедр: технологій управління; інтелектуальних та інформаційних систем; кібербезпеки та захисту інформації; програмних систем і технологій; прикладних інформаційних систем; мережевих та інтернет технологій; інформаційних систем та технологій.

Навчання бакалаврів здійснюється за спеціальностями: "Інженерія програмного забезпечення", "Комп'ютерні науки" (освітні програми: "Аналітика даних", "Комп'ютерні науки", "Прикладне програмування"), "Кібербезпека", "Інформаційні системи та технології" (освітня програма "Програмні технології інтернет речей"), "Телекомунікації та радіотехніка" (освітня програма "Мережеві та інтернет-технології").

Випускники бакалаврату можуть продовжувати навчання в магістратурі за спеціальностями: "Інженерія програмного забезпечення", "Комп'ютерні науки" (освітні програми: "Інформаційна аналітика та впливи", "Управління проектами",

"Управляючі інформаційні системи", "Технології штучного інтелекту"), "Кібербезпека", "Інформаційні системи та технології" (освітня програма "Програмні технології інтернет речей").

Навчання на факультеті дозволяє одержати знання з організації, планування та контролю за процесами створення і впровадження інформаційних технологій та систем; професійного управління ІТ-проектами у всіх галузях економіки, бізнесу, державного управління; здійснення керівництва командами проектів; управління ризиками, коштами, інформацією, термінами та трудовими ресурсами проектів.

Студентам факультету надають освіту за принципом "навчання через практику". Основна увага приділяється практичній підготовці у сферах програмування; створення інформаційних систем та технологій управління підприємствами; проектування та розроблення комп'ютерних мереж і систем; інтелектуальних систем майбутнього; інтелектуального програмування; захисту інформації та інформаційних технологій і систем; побудови інформаційно-комунікаційних систем.

Із 2016 року викладачі та студенти факультету активно використовують модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище Moodle. Ця навчальна платформа призначена для об'єднання педагогів, адміністраторів і студентів в одну надійну, безпечну та інтегровану систему для створення персоналізованого навчального середовища, де викладачі розміщують електронні матеріали (конспекти лекцій, відео-лекції, презентації, методичні рекомендації до виконання лабораторних і практичних робіт) з дисциплін. Протягом місяця, у період самостійної роботи студентів 2018 року, за допомогою навчальної платформи проводився експеримент, що полягав у викладанні лекцій у режимі он-лайн. Під час проведення лекції викладачі контролювали присутність групи студентів за кількістю підключень, асистент викладача відповідав на всі питання студентів, що виникали при розгляді теми лекції. Результати проведеного експерименту засвідчують, що використання віртуального навчального середовища Moodle як електронної форми навчання виявилось ефективнішим, ніж надання теоретичного матеріалу для самостійного опрацювання.

Завдяки матеріально-технічній підтримці ІТ-компаній підготовка студентів факультету ведеться на високому рівні. Уже сьогодні вони працюють і проходять практику у провідних ІТ-компаніях України. На факультеті вперше в Києві проведено всесвітній конкурс зі створення комп'ютерних ігор Global Game Jam, на якому зібралися розробники зі всієї України.

Захист курсових робіт студентів в Інституті інформаційних технологій Київського університету

Десятий ювілейний Всесвітній конкурс зі створення комп'ютерних ігор Global Game Jam на факультеті інформаційних технологій

На факультеті працює студентський міжнародний бізнес-інкубатор, де студенти за допомогою професіоналів відпрацьовують власні стартап проекти, готують презентації для інвесторів, беруть участь у виставках (UNIT.CITY), міжнародних форумах тощо.

Сьогодні тут навчаються понад 1000 студентів. Випускники факультету можуть працювати розробниками, інженерами програмного забезпечення, архітекторами програмних систем, фахівцями з кібербезпеки, спеціалістами з мережевих та інтернет-технологій, менеджерами проектів, аналітиками консолідованої інформації, спеціалістами в галузі штучного інтелекту.

На історичному факультеті (декан – доктор історичних наук, професор І. Патриляк) навчаються 935 студентів денної і заочної форм навчання. У 1990-ті роки підготовка фахівців на факультеті здійснювалася за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста та магістра за спеціальностями: "Історія", "Етнологія", а з 2003 року – "Архівознавство" та "Археологія"³¹⁸⁰.

Нині підготовка бакалаврів здійснюється за чотирма спеціальностями: "Історія та археологія" (денна та заочна форми навчання; освітні програми: "Історія України та культурна антропологія", "Американістика та європейські студії", "Сходознавство", "Східноєвропейські історичні студії", "Історія мистецтв", "Археологія та преісторія", "Практична (публічна) історія", "Світове українство в цивілізаційному поступі", "Історія (заочна форма навчання)", "Середня освіта (історія)", "Музеєзнавство, пам'яткознавство", "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" (освітня програма "Архівістика та управління документацією").

Підготовка магістрів за спеціальністю "Історія та археологія" здійснюється в межах 10 освітніх програм денної форми навчання та однієї освітньої програми заочної форми навчання: "Американістика та європейські студії", "Архівознавство", "Археологія", "Військова історія", "Етнологія", "Історичне туризмознавство", "Історія мистецтв", "Історія України", "Східноєвропейські історичні студії", "Сходознавство", "Історія (заочна форма навчання)".

На факультеті діють 10 кафедр, які забезпечують читання нормативних, професійно-орієнтованих і спеціальних дисциплін.

³¹⁸⁰ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 28. Спр. 71. Арк. 4.

Професійних археологів і музейних працівників готує кафедра археології та музеєзнавства. Вона забезпечує викладання обов'язкових дисциплін "Археологія" та "Преісторія", а також низки спецдисциплін; тісно співпрацює із провідними університетами та музеями України і зарубіжжя, Інститутом археології НАН України та іншими установами. Кафедра має власний навчальний музей (відкритий 1987 р.), великі археологічні фонди якого щорічно поповнюються матеріалами з розкопок. З 1990 року при кафедрі функціонує Центр підводної археології.

Кафедра архівознавства та спеціальних галузей історичної науки – один з провідних центрів із підготовки істориків-архівістів, джерелознавців, археографів, фахівців у галузі спеціальних історичних дисциплін в Україні.

Вона забезпечує викладання нормативних дисциплін "Архівознавство", "Джерелознавство", "Спеціальні історичні дисципліни" для студентів ОС бакалавра історичного факультету; лекційних курсів з історіографії, теорії і методики архівознавства, історії архівної справи в Україні та світі, порівняльного архівознавства, документознавства, електронних архівів та інформаційних ресурсів, зарубіжної архівної україніки, археографії, палеографії, дипломатики, історичної хронології, геральдики, генеалогії, нумізматики, топоніміки та інших дисциплін для бакалаврів і магістрів спеціалізації "Архівознавство". Викладачі кафедри є авторами індивідуальних і колективних монографій з актуальних проблем української історії, архівознавства, джерелознавства, історіографії, підручників, посібників та навчально-методичних праць із профільних дисциплін.

Кафедра давньої та нової історії України – відомий осередок із підготовки фахівців з історії України. Сфера її інтересів охоплює основний масив історичного розвитку нашої країни (від найдавніших часів до початку ХХ ст.), а також має давні традиції з підготовки фахівців, що сягають київської історичної школи, сформованої В. Антоновичем, і постійно примножуються новими поколіннями її співробітників. У 1990–1991 роках в основному зусиллями її викладачів під редакцією професора Л. Мельника було опубліковано перший в Україні двотомний курс лекцій "Історія України" для студентів ЗВО. Нині кафедра забезпечує викладання обов'язкових та вибіркових дисциплін: "Феодальне місто України-Руси IX–XIII ст.", "Українська палеографія", "Історія українського козацтва", "Суспільно-політичний рух в Україні на початку ХХ ст.", "Історія церкви та релігійної думки в Україні", "Економічні та національно-культурні процеси в УСРР (1920–1930-ті рр.)", "Економічна історія України", "Історія соціальних еліт", "Біографістика в Україні" тощо.

Навчально-практичний семінар для студентів історичного факультету Київського університету на базі ЦДІА України, м. Київ

Лекцію читає
декан
історичного
факультету
Іван Патріляк

1992 року кафедра історії СРСР (радянського періоду) була перейменована на кафедру новітньої історії України. Її викладачі читають на історичному факультеті 12 нормативних і 17 спеціальних дисциплін для студентів, які обрали спеціалізацію з історії України ХХ – початку ХХІ ст. в межах освітніх програм "Історія України та культурна антропологія" для майбутніх бакалаврів та "Історія України" для студентів магістерського відділення, зокрема "Історія української дипломатії", "Історія українського кінематографа", "Історія українського політикуму (кінець ХХ – початок ХХІ століття)", "Сучасна політична історія України", "Політичні конфлікти в сучасній Україні", "Історія радянської дипломатії" та ін. З 2018 року кафедра бере участь у підготовці фахівців за новою спеціальністю "Середня освіта (Історія)", набір за якою здійснено на історичному факультеті вперше. Викладачі кафедри забезпечують читання окремих історичних дисциплін також на філософському, хімічному факультетах, в Інституті високих технологій та на факультеті інформаційних технологій.

Команда Центру
підводної
археології
Київського
університету
у Центрі підводних
досліджень
Сельджукського
університету
у Туреччині

Антикознавство та медієвістика справедливо вважаються елітними сферами історичної науки, адже потребують від дослідників знання класичних мов. Їхнє викладання забезпечує кафедра історії стародавнього світу та середніх віків. У 1990-х роках у зв'язку з перебудовою історичної науки в Україні тематику спецдисциплін було переглянуто в напрямі її виходу за вузькі межі соціально-економічної проблематики. Нині студенти слухають дисципліни "Методика праці з давньогрецькомовними джерелами", "Суспільно-політична думка

елліністичної доби", "Культура Стародавньої Греції та Риму", "Культура західноєвропейського Середньовіччя", "Культура середньовічного Сходу", "Рицарство в середньовічній Європі", "Реформація й контрреформація в Західній Європі" тощо. Кафедра плідно працює над написанням підручників і посібників для студентів зі стародавньої та середньовічної історії, публікацією джерел.

Колектив кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн розробляє та викладає нормативні дисципліни й дисципліни вільного вибору з історії країн Західної Європи, США, Азії, Африки, Латинської Америки та міжнародних відносин XVII–XXI ст. для студентів історичного факультету, а також Інституту філології, філософського факультету. Значну увагу приділяють сучасній історії. За останні роки було суттєво переглянуто тематику дисциплін відповідно до сучасних вимог вищої школи. З 2015 року кафедра ініціювала відкриття нових освітніх програм і разом з іншими кафедрами факультету бере участь у підготовці фахівців з американістики, європейських студій і сходознавства (з поглибленим вивченням іноземних мов). Опанувавши відповідні дисципліни, фахівці-американісти, європейці та сходознавці зможуть здійснювати порівняльний аналіз політики країн щодо міжнародних конфліктів; виокремлювати актуальні проблеми дослідження історії дипломатії, зовнішньої і внутрішньої політики країн Західної Європи, Америки та Сходу в Нову та Новітню добу; на основі самостійного дослідження зарубіжних джерел (публікацій документів, мемуарів політичних і державних діячів, іноземних статистичних даних), вітчизняних наукових праць і періодичних видань здійснювати особисті й колективні наукові проекти із проблем історії і сучасності; матимуть навички в дослідженні європейської та євроатлантичної інтеграції, діяльності міжнародних організацій як форм багатосторонньої співпраці, колективної безпеки та оборони.

Здобуття Україною незалежності створило сприятливі умови для відродження етнології як науки, досягнення нею рівня світового розвитку. У листопаді 1995 року було створено кафедру етнології та краєзнавства³¹⁸¹, колектив якої розробив і запропонував п'ять нормативних – "Етнологія народів Європи та Америки", "Зарубіжна етнологія", "Українська етнологія", "Історичне краєзнавство", "Історія української та зарубіжної культури" та близько 50 спеціальних ("Теорія та методологія етнологічної науки", "Світоглядні уявлення народів світу", "Звичаєва культура українців", "Матеріальна культура українців", "Історична етнологія України") дисциплін. Крім того, "Етнологію" викладають і для студентів Інституту міжнародних відносин, а "Музеєзнавство" – для студентів філософського факультету.

2016 року шляхом об'єднання кафедр історії Росії та історії слов'ян утворилася кафедра історії Центральної та Східної Європи. Її студенти вивчають історію Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини, балканських держав, країн Балтії, Росії, Білорусі, Молдови, Південного Кавказу. Крім класичної історичної освіти, студенти отримують поглиблені знання з етногенезу народів Центральної та Східної Європи, давньої, середньовічної, нової та новітньої історії народів і країн регіону, розвитку

³¹⁸¹ Історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка: минуле й сьогодення (1834–2004 рр.). С. 62.

культурних процесів, етнонаціональних та міжетнічних процесів. Поглиблена мовна практика (вивчення польської, чеської, сербської, хорватської, болгарської, румунської мов) дозволяє краще оволодіти інформацією з першоджерел, ознайомитися з найновішими науковими розробками з обраної тематики дослідження, встановити контакти з науковцями з-за кордону, здобути практику у країнах регіону та, за бажанням, продовжити навчання за кордоном.

2015 року було створено кафедру історії мистецтв, а з 2016 року розпочався набір студентів за відповідною освітньою програмою. Серед дисциплін, які викладають на кафедрі, зокрема: "Історія мистецтв", "Методологія історії мистецтва", "Італійське мистецьке життя доби Ренесансу та виникнення перших галерей", "Митці та меценати Флоренції доби Медичі", "Культура та мистецтво Київської Русі", "Історія та культура кельтських народів Західної Європи" та ін. Студенти кафедри мають змогу ознайомитися із мистецтвом різних періодів – від давнини й до сьогодення під час щорічної практики в Італії, Австрії та інших країнах Європи. У кабінеті історії мистецтв регулярно відбуваються виставки, конференції, зустрічі з відомими фахівцями.

2016 року на базі кафедр історії для гуманітарних факультетів та української історії та етнополітики, які забезпечували читання нормативної дисципліни "Історія України" на неспеціальних факультетах, було створено кафедру історії зарубіжної україністики. 2018 року її було реорганізовано та перейменовано на кафедру історії світового українства. Сьогодні кафедра забезпечує читання українознавчих дисциплін, а також дисциплін з історії культури та цивілізації на неспеціальних факультетах, обов'язкової дисципліни "Вступ до університетських студій" у більшості структурних підрозділів Київського університету, блоку етнополітологічних дисциплін для студентів магістратури історичного факультету. 2019 року кафедра відкриває нові освітні програми "Світове українство в цивілізаційному поступі" та "Практична (публічна) історія" з поглибленим вивченням іноземних мов.

Студенти з усієї України – учасники конференції "Модель ООН" на історичному факультеті

Основу професійної підготовки студентів-істориків становить цикл обов'язкових історичних дисциплін: "Вступ до спеціальності", "Історія України", "Основи археології", "Етнологія", "Краєзнавство", "Преісторія", "Історія стародавнього світу", "Історія середніх віків", "Нова та новітня історія зарубіжних країн", "Історія міжнародних відносин", "Історія слов'ян", "Військова історія", "Архівознавство", "Джерелознавство" тощо. Вивчення цього комплексу дисциплін дає студентам необхідний обсяг теоретичних знань, практичних навичок із вивчення, викладання та дослідження історії. Протягом останніх років було розроблено й успішно впроваджено нові спецдисципліни та дисципліни вільного вибору студента: "Історична антропологія", "Український національний рух XIX ст.", "Культура України в XIX – на початку XX ст.", "Історія конституціоналізму України", "Спецслужби в історії України", "Україна в європейському цивілізаційному вимірі", "Джерелознавство історії України", "Усна історія", "Історична політика та політика пам'яті", "Американські президенти", "Екскурсологія", "Історія пострадянських країн", "Світове українство: історико-компаративний аналіз", "Історія України в документальному кіно", "Американське та західноєвропейське кіномістечтво", "Феномен етнічності в соціальному вимірі" та ін.

Деканат, вчена рада факультету ведуть пошуки нових форм і методів викладання історичних дисциплін. Підготовлені до друку та видані викладачами факультету тексти лекцій і методичні посібники полегшують підготовку спеціалістів, забезпечують навчально-виховний процес необхідною фаховою літературою. Лише протягом 1998–2003 років викладачами факультету було підготовлено та опубліковано 86 підручників і навчальних посібників з основних і спеціальних дисциплін, які вивчають студенти факультету, зокрема й серію посібників для старшокласників та абітурієнтів, методичні розробки для практичних занять. Для підвищення фахової майстерності викладачів на факультеті діє науково-методологічний семінар.

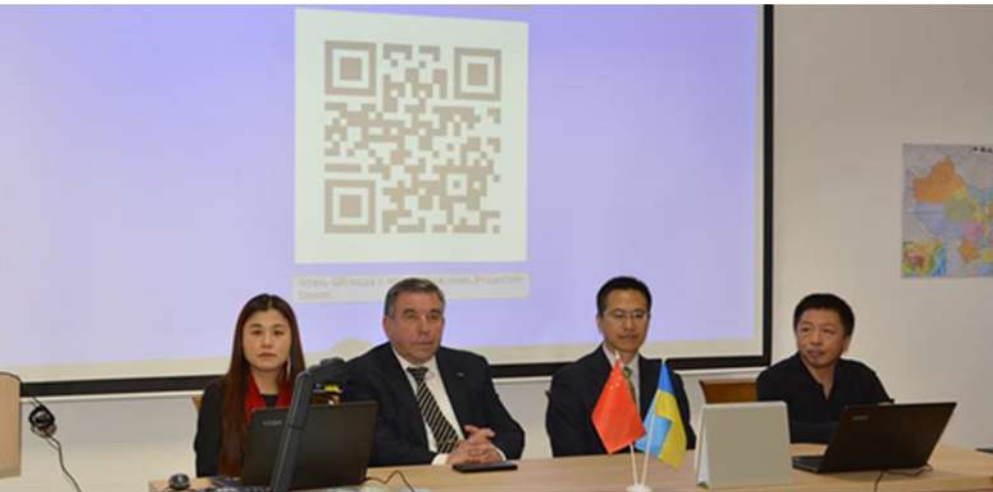
Факультет має кваліфікований і найпотужніший педагогічний колектив серед історичних факультетів закладів вищої освіти України. Крім того, до читання лекцій і проведення семінарських занять залучено провідних фахівців НАН України, зарубіжних університетів та інших установ. Сьогодні традиції історичної школи Київського університету продовжують більш ніж 90 викладачів. Серед них академік НАН України, академік НАПН України, член-кореспондент НАН України, 30 професорів, 55 доцентів, 30 докторів наук.

Матеріально-технічна база історичного факультету сприяє ефективності навчально-виховного процесу. Технічні засоби навчання, комп'ютерна техніка дозволяють вдало поєднувати різноманітні методи викладання. На базі Музею історії Київського університету викладачі факультету читають інтерактивні лекції з історії університету для студентів-першокурсників усіх факультетів.

Важливе місце у структурі факультету посідають Музей історії Київського університету, навчальні музеї археології, етнографії, а також три лабораторії. Вони є науково-дослідними, науково-освітніми та науково-методичними центрами навчальної роботи.

2011 року на історичному факультеті було засновано навчальну лабораторію "Центр усної історії", 2016 року створено навчальну міжкафедральну лабораторію

"Центр вивчення історії геноцидів і масових репресій". 2016 року завдяки підтримці та спонсорській допомозі посольства Китайської Народної Республіки відбулося відкриття сучасної мультимедійної аудиторії, що дістала назву "Китайська мрія".

Відкриття в Київському університеті сучасної мультимедійної аудиторії "Китайська мрія"

Студенти історичного факультету – учасники проекту "Ніч в університеті"

Отримані знання студенти-історики мають змогу закріпити у процесі проходження археологічної, архівознавчої, етнологічної, музейної та педагогічної практик, під час яких набувають навичок проведення археологічного дослідження, збирання етнографічного матеріалу, роботи з архівними документами, знайомляться з роботою музейного працівника та вчителя середньої школи. Студенти магістратури проходять асистентську педагогічну практику. Студенти, які навчаються в магістратурі за освітніми програмами "Археологія" та "Етнологія", проходять польову археологічну та польову етнологічну практики відповідно.

Нині колектив факультету, зберігаючи та примножуючи славні традиції минулого, наполегливо працює над вдосконаленням навчально-виховного процесу,

розгортанням наукових досліджень, готуючи кваліфікованих фахівців з історії для НАН України, МОН України, державних, культурно-освітніх, архівних, туристсько-краєзнавчих установ і організацій. Співробітники факультету беруть активну участь у популяризації історичних знань у таких просвітницьких проектах, як "ЛІКБЕЗ. Історичний фронт", телевізійних історичних проектах, виступають експертами на всеукраїнських та міжнародних наукових зустрічах тощо.

До популяризації історичних знань активно долучаються і студенти-історики. Велику популярність здобув проект "Ніч в університеті", започаткований 2016 року як театралізована екскурсія нічними корпусами університету. Студенти взялися популяризувати історію на волонтерських засадах і без будь-якого фінансування. Сьогодні – це вже великий колектив (понад 70 осіб), який проводить заходи в різних локаціях Києва.

Ще однією успішною студентською ініціативою став історико-популярний фестиваль "LEGIO Historica". Його мета – популяризація історії та історичних студій, зокрема в його межах відбуваються науково-популярні лекції, презентації нових видань, історичних фільмів, настільних ігор, історичні реконструкції, книжкові ярмарки тощо.

Факультет комп'ютерних наук та кібернетики (декан – доктор фізико-математичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки, заслужений професор Київського університету А. Анісімов) є одним серед найбільших у Київському університеті. Тут навчаються майже 1200 осіб. Він складається з дев'яти кафедр: обчислювальної математики (2006 року до неї приєднано кафедру методів обчислювального експерименту); теоретичної кібернетики; математичної інформатики (2007 року до неї приєднано кафедру математичних методів еколого-економічних досліджень); моделювання складних систем; теорії та технології програмування; дослідження операцій (до 1997 року – кафедра математичних основ кібернетики); прикладної статистики; системного аналізу та теорії прийняття рішень (до 1998 року – кафедра моделювання складних систем); інформаційних систем (заснована 1990 року як кафедра загальної інформатики)³¹⁸². На факультеті працює 102 викладача (19 професорів і докторів наук, 59 доцентів і кандидатів наук).

Із 2010 року факультет здійснював підготовку фахівців з усіх фундаментальних спеціальностей кібернетики. Сьогодні навчання бакалаврів здійснюється за освітніми програмами: "Прикладна математика", "Інформатика", "Системний аналіз", "Програмна інженерія"; магістрів – за програмами: "Інформатика", "Прикладна математика", "Програмне забезпечення систем", "Системи і методи прийняття рішень", "Бізнес-інформатика", "Штучний інтелект" (мова навчання англійська). Підготовка спеціалістів на факультеті відповідає

Під час історико-популярного фестивалю "LEGIO Historica"

³¹⁸² ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 28. Спр. 69. Арк. 112.

Практичні заняття студентів факультету комп'ютерних наук та кібернетики

Всеукраїнська олімпіада з математики для учнів 5–7 класів на факультеті комп'ютерних наук та кібернетики

міжнародним стандартам і ґрунтується на фундаментальній підготовці з математики та інформатики, а також на сучасній технічній базі. За роки свого існування на факультеті було підготовлено близько 6000 фахівців у галузі кібернетики, близько 400 кандидатів і 60 докторів наук.

Факультет комп'ютерних наук та кібернетики співпрацює з відомими ІТ-компаніями. Відповідно до угоди з компанією Samsung Electronics було засновано спільну НДЛ, серед завдань якої підготовка фахівців і студентів у сфері розроблення програмного забезпечення.

Випускники факультету комп'ютерних наук та кібернетики після закінчення навчання здобувають кваліфікації програміста, математика, системного аналітика. Випускники, що здобули кваліфікацію програміста, успішно працюють у таких провідних ІТ-компаніях, як Google, Microsoft, Samsung Electronics, Luxoft, EPAM Systems, Ciklum, Globallogic, Materialise, Cargowise, Grammarly, 1С Україна, ABBYY, Railsware, d-Studio, SMK, LUN.ua та багатьох інших. Випускники, що здобули кваліфікацію системного аналітика, успішно працюють у фінансових і банківських установах, ІТ-компаніях, державних установах, комерційних компаніях в Україні та за кордоном.

Механіко-математичний факультет (декан – доктор фізико-математичних наук, професор М. Городній) по праву вважається провідним в Україні серед факультетів свого профілю. У його структурі дев'ять кафедр (математичного аналізу; інтегральних та диференціальних рівнянь; математичної фізики; геометрії, топології та динамічних систем; алгебри та математичної логіки; теорії

ймовірностей, статистики та актуарної математики; загальної математики; теоретичної та прикладної механіки; механіки суцільного середовища), три – навчальні та три НДЛ, а також ІОС. На факультеті на постійній основі працюють 25 професорів, 45 доцентів і 23 асистенти (серед яких майже половина – кандидати наук), навчаються близько 700 студентів. Щороку студентами першого курсу бакалаврату та першого року магістратури механіко-математичного факультету стають 150–170 найбільш підготовлених абітурієнтів.

Факультет мав два відділення – математики та механіки. На першому – готували фахівців зі спеціальностей "Математика" та "Статистика", а на другому – "Механіка". 1996 року університет розпочав на математичному відділенні механіко-математичного факультету підготовку фахівців із нової математичної спеціальності "Статистика"³¹⁸³.

Ураховуючи потреби сучасного ринку праці у висококваліфікованих фахівцях із ґрунтовною математичною підготовкою, нині факультет здійснює набір вступників за ОС бакалавра за оновленими освітніми програмами: за спеціальностями "Математика" (освітні програми: "Комп'ютерна математика", "Комп'ютерна механіка", "Математика"), "Статистика", "Середня освіта" (Математика).

Починаючи із третього курсу, студенти відповідних спеціальностей здійснюють підготовку за більш вузькими спеціалізаціями. Освітня програма "Комп'ютерна математика" передбачає спеціалізації "Аналіз даних", "Комп'ютерна математика"; освітня програма "Комп'ютерна механіка" – "Механіка", "Теоретична та прикладна механіка", "Механіка суцільного середовища"; освітня програма "Математика" – "Математичні методи обчислень", "Захист інформації і машинне навчання", "Диференціальні рівняння, динамічні системи та математичні моделі", "Апроксимація та стохастика", "Імовірність, інформація, обробка даних"; освітня програма "Статистика" – спеціалізації "Актуарна та фінансова математика", "Комп'ютерна статистика та аналіз даних", "Математична економіка".

Механіко-математичний факультет здійснює підготовку магістрів за спеціальностями "Математика" (освітні програми: "Математична економіка та економетрика", "Математика", "Актуарна та фінансова математика"), "Статистика" (освітня програма "Прикладна та теоретична статистика"), "Прикладна математика" (освітня програма "Комп'ютерна механіка").

Заняття на механіко-математичному факультеті

³¹⁸³ Механіко-математичному факультету – 60 / за ред. М. О. Перестюка. Київ, 2000.

Спільні бакалаврські та магістерські програми відкривають можливість для студентів механіко-математичного факультету отримати європейський диплом. Серед них програми з актуарної і фінансової математики з Університетом м. Ульм (Німеччина) та з Університетом м. Тарту (Естонія); з математичної економіки та економетрики з Київською школою економіки та Університетом Х'юстона (США); з математики з Університетом м. Тулон (Франція), Університетом дю Мен (Франція), Університетом м. Манітоби (Канада), Університетом м. Мерсін (Туреччина), а також програма стажування з Вюрцбурзьким університетом (Німеччина).

Суттєвою особливістю математичної освіти є високий ступінь її універсальності. Навчання тут розвиває аналітичні здібності. Студенти привчаються мислити критично, робити висновки на основі правильних даних і коректних логічних міркувань. Факультетські навчальні плани та програми навчальних дисциплін відповідають найвищим міжнародним стандартам. Про якість підготовки студентів механіко-математичного факультету красномовно свідчать результати їхніх виступів на міжнародних олімпіадах. Найкращих випускників охоче запрошують для продовження навчання до магістратури та аспірантури університети США, Німеччини, Нідерландів тощо.

Освіта, здобута на факультеті, дає його випускникам можливість широкого вибору місця роботи: в академічних інститутах і НДІ, конструкторських бюро, навчальних закладах різного рівня, обчислювальних центрах, комерційних і банківських структурах, страхових компаніях, провідних компаніях в Україні та за кордоном.

У квітні 1991 року на базі відділення соціології і відділення психології філософського факультету було створено факультет соціології та психології, який мав у складі дев'ять кафедр. 2007 року з метою вдосконалення підготовки

фахівців із психології і соціології факультет соціології і психології було реорганізовано, на його базі утворено два факультети – психології і соціології³¹⁸⁴.

Понад 750 студентів навчаються на факультеті психології (декан – доктор психологічних наук, професор І. Данилюк). До його складу входять сім кафедр: загальної психології; психодіагностики та клінічної психології (створена 1992 р.); соціальної психології (до 1995 р. – кафедра соціально-педагогічної психології); психології розвитку (створена 2009 р.); соціальної роботи; педагогіки (до 2003 р. існувала єдина кафедра соціальної роботи та педагогіки³¹⁸⁵); соціальної реабілітації і соціальної педагогіки (створена 2016 р.), а також навчальна лабораторія загальної психології ім. Г. Челпанова, навчально-методичний кабінет ім. В. Роменця та бібліотека факультету.

День відкритих дверей на механіко-математичному факультеті Київського університету

³¹⁸⁴ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 28. Спр. 84. Арк. 95.

³¹⁸⁵ Там само. Спр. 70. Арк. 6.

Факультет психології готує бакалаврів за освітніми програмами: "Психологія", "Соціальна робота", "Соціальна педагогіка"; магістрів – за освітніми програмами: "Клінічна психологія з основами психотерапії", "Педагогіка вищої школи", "Психологія", "Соціальна робота", "Управління закладом вищої освіти", "Соціальна реабілітація", "Політична психологія", "Психологія дитинства та сім'ї з основами психотерапії". 2018 року відбулася презентація програми подвійного дипломування психологів між Київським університетом та Вищою лінгвістичною школою м. Ченстохова (Польща).

Навчальні плани факультету психології зорієнтовано передусім на вивчення фундаментальних дисциплін. Однак разом із цими дисциплінами студенти вивчають великий блок прикладних фахових дисциплін, одержують ґрунтовну підготовку з іноземної мови, інформатики, права, економіки, широкого кола інших гуманітарних дисциплін. Поза увагою не залишається й набуття практичних навичок, що необхідні в роботі психолога, соціального працівника, соціального педагога, фахівця з управління навчальним закладом.

Високий рівень теоретичних знань і формування практичних навичок у студентів забезпечує викладання профільних дисциплін та спеціалізованих курсів. Процес навчання побудовано на ідеї розвитку суб'єктності студентів за рахунок включення їх до професійно-орієнтованих практик, широко використовуються інтерактивні методи навчання, а окремі дисципліни викладають винятково у тренінговій формі.

Можливості для використання набутих знань і розвитку професійних навичок у практичній діяльності надають передбачені програмами підготовки практики, які реалізуються на базі різних державних і недержавних установ та організацій. Студентам надається можливість реалізувати професійні інтереси шляхом участі у волонтерській діяльності, розробленні й впровадженні власних соціальних проєктів. Важливе значення має й реалізація особистісних інтересів студентів.

Сфера працевлаштування випускників факультету психології є достатньо широкою. Фахівці-психологи працюють переважно викладачами у закладах вищої освіти, співробітниками науково-дослідних установ, психотерапевтами, психологами в бізнес-сфері, а також у медичних та освітніх закладах; фахівці у сфері соціальної роботи – викладачами у закладах вищої освіти, державних установах соціального захисту, міжнародних благодійних фондах, займаються науково-дослідною роботою. Соціальні педагоги працюють педагогами-організаторами, фахівцями з реабілітації, інспекторами з охорони дитинства,

Презентація програми подвійного дипломування із психології Київського університету та Вищої лінгвістичної школи м. Ченстохова (Польща)

спеціалістами центрів соціальних служб сім'ї, дітей і молоді, спеціалізованих служб, вихователями-методистами; випускники, що здобули фах "Управління навчальним закладом", – менеджерами вищої школи, директорами шкіл, обіймають різноманітні посади в МОН України.

Радіофізичний факультет 2014 року було реорганізовано на факультет радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем (декан – доктор фізико-математичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України І. Анісімов). Він першим в Україні перейшов на багатоступеневу систему підготовки спеціалістів і сьогодні готує бакалаврів за спеціальностями: "Прикладна фізика та наноматеріали" (освітні програми: "Прикладна фізика, наноелектроніка та комп'ютерні технології", "Електроніка та інформаційні технології в медицині", "Еконофізика"), "Телекомунікації та радіотехніка" (освітня програма "Інформаційна безпека телекомунікаційних систем і мереж"), "Комп'ютерна інженерія" (освітня програма "Інженерія комп'ютерних систем і мереж"); а також магістрів за спеціальностями: "Прикладна фізика та наноматеріали" (освітні програми: "Прикладна фізика та наноматеріали", "Біомедична фізика, інженерія та інформатика"), "Телекомунікації та радіотехніка" (освітня програма "Інформаційна безпека телекомунікаційних систем і мереж"), "Комп'ютерна інженерія" (освітня програма "Комп'ютерні системи та мережі"). Тут навчаються понад 700 студентів.

Найбільший у Київському університеті коворкінг "Лунотека" на факультеті радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем

На факультеті діють кафедри фізичної електроніки; квантової радіофізики; комп'ютерної інженерії (до 2010 р. – кафедра фізики напівпровідників); медичної радіофізики (створена 1995 р.); електрофізики; нанофізики та наноелектроніки (до 2011 р. – кафедра криогенної та мікроелектроніки); радіотехніки та радіоелектронних систем; математики та теоретичної радіофізики.

Основним принципом навчального процесу на факультеті стало поєднання високої якості фундаментальної підготовки студентів з фізики, математики та сучасної електроніки. Навчальний процес у науках, що швидко розвиваються, – електроніці та обчислювальній техніці, – має базуватись на знаннях сьогодення, які можна отримати, лише поєднуючи навчання з науковими дослідженнями. Практично щороку, відповідно до вимог науки та виробництва, до навчальних програм факультету включають дві–три нові спецдисципліни, забезпечуючи таким чином виконання двох чинників, двох особливостей навчального процесу – стабільність і динамічні зміни.

Викладачі факультету розробили програми комп'ютерного тестування для поточного контролю знань студентів. Створено мультимедійні навчальні курси, електронні версії паперових підручників і посібників із багатьох дисциплін, електронні бібліотеки. Файли цих матеріалів, до яких можуть звертатися всі студенти, зберігаються на факультетському сервері. У кожній лабораторії студенти мають можливість користуватися інтернетом, отримуючи необхідну інформацію з вітчизняних і закордонних університетів, інших джерел.

Кваліфіковані спеціалісти із прикладної фізики користуються великим попитом у всьому світі в таких галузях, як телекомунікаційні технології, ІТ-технології, системи захисту інформації, нанотехнології, космічні технології, біотехнології та медицина. Після отримання освіти із прикладної фізики випускники можуть займатися експериментальними та теоретичними науковими дослідженнями, створенням на їхній основі нових науково-технічних розробок і впроваджень, експлуатацією складного електронного та комп'ютерного обладнання.

Підготовка бакалаврів відбувається в межах кількох циклів дисциплін з фізичних основ електроніки, вакуумної техніки, інтегральної і функціональної електроніки, техніки та електроніки надвисоких частот, а також з інформаційних технологій. Крім того, студенти продовжують вивчати нормативні дисципліни за напрямом підготовки "Прикладна фізика". У межах цих циклів студенти вивчають дисципліни: "Прикладна фізика", "Фізика вакууму та вакуумна електроніка", "Фізична електроніка", "Фізика плазми", "Фізика поверхні", "Сучасна статистична

У лабораторії цифрового зв'язку факультету радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем

радіофізика", "Інтегральна електроніка та обробка інформації", "Комп'ютерний експеримент у фізичній електроніці" тощо. Навчальний план для магістрів був істотно оновлений і включає: "Синергетику", "Сучасну радіофізику та електроніку", "Теорію плазми", "Плазмову електроніку", "Плазмодинаміку і плазмохімію", "Спецрозділи фізики плазми", "Фізику конденсованого середовища", "Фізичні процеси на поверхні твердого тіла", "Оптичні властивості твердого тіла" тощо.

Телекомунікації і радіотехніка вивчає електромагнітні коливання та хвилі, методи генерації, підсилення, перетворення, випромінювання та приймання сигналів, а також використання їх для передавання інформації, проектування та конструювання радіоапаратури. Студенти цього напряму отримують також

підготовку в галузі фізики, математики та інформатики. Ведеться підготовка фахівців широкого профілю в галузі телекомунікаційних технологій, включаючи мобільні, супутникові та волоконно-оптичні системи зв'язку. Базою для цього є вивчення фундаментальних курсів і практикумів з електродинаміки та техніки НВЧ, волоконної та інтегральної оптики, мережевих і мультимедійних технологій, квантової радіофізики, лазерної техніки та функціональної електроніки.

День відкритих дверей на факультеті радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем

Комп'ютерна інженерія займається створенням і дослідженням комп'ютерних систем. Студенти спеціалізуються у двох напрямках: засоби програмування та програмні засоби керування ресурсами (програмні платформи комп'ютерних систем); конструкції апаратної частини обчислювальної техніки (апаратні платформи комп'ютерних систем). Студенти можуть спеціалізуватися в комп'ютерних системах, системному програмуванні, комп'ютерних комунікаціях, мережевих технологіях, убудованих системах, розпізнаванні образів, експертних системах, мультимедійних системах та інших сферах ІТ-галузі. Навчальний план забезпечує баланс між начальними курсами з комп'ютерних систем, апаратного та програмного забезпеченням і низкою фундаментальних дисциплін із фізико-математичної підготовки.

Особливо плідним для факультету виявилось установаження та розвиток міжнародних наукових-навчальних зв'язків із провідними науково-освітніми центрами США, Франції, Тайваню, Німеччини, Нідерландів, Великої Британії, Китаю та інших країн. Це дозволяє урізноманітнити форми навчання, організувати взаємний обмін у навчанні, стажуванні та викладацькій роботі.

Сфера діяльності випускників: установи НАН України – інститути фізики, фізики напівпровідників, металофізики, ядерних досліджень, фізіології; галузеві інститути і конструкторські бюро; державні та приватні підприємства. Кваліфіковані фахівці із прикладної фізики користуються великим попитом в усьому світі в таких галузях, як телекомунікаційні технології, ІТ-технології, системи захисту інформації, нанотехнології, космічні технології, біотехнології та медицина.

У квітні 2007 року відбулася реструктуризація факультету соціології та психології, унаслідок якої факультет соціології отримав самостійний статус (декан – кандидат фізико-математичних наук, доцент А. Горбачик). Сьогодні це – найбільший провідний центр соціологічної освіти, а також перший та єдиний монодисциплінарний факультет, який готує соціологів в Україні.

Факультет соціології складається з таких кафедр: теорії та історії соціології (створена 1991 р. на базі кафедри соціології філософського факультету); методології і методів соціологічних досліджень (1990); соціальних структур і соціальних відносин (створена 2003 р. як кафедра загальної соціології, з 2007 має сучасну назву); галузевої соціології (1992). Тут навчаються понад 300 студентів.

На факультеті готують бакалаврів і магістрів із соціології за освітніми програмами "Соціологія" та "Соціальні технології". Освітня програма "Соціологія" передбачає поглиблене оволодіння фундаментальними теоретичними та практичними знаннями та навичками проектування й проведення соціологічних досліджень, викладання соціології у закладах вищої освіти та враховує сучасні вимоги до поєднання теорії і практики соціології. Це досягається завдяки виробничій практиці у провідних дослідницьких компаніях та асистентській практиці. Програма спрямована на формування фахівців із соціологічним способом мислення та уявою, здатних не лише використовувати набуті знання, але й генерувати нові на базі сучасних досягнень науки та кваліфіковано займатись викладацькою діяльністю. Програма передбачає поглиблене використання іноземних мов у викладанні низки дисциплін і формування навчального плану з метою створення можливостей для академічної мобільності й стажування на соціологічних факультетах закладів вищої освіти України та за кордоном.

Програма "Соціальні технології" презентує поєднання теоретичних і прикладних дисциплін, що орієнтовані на оволодіння інноваційними технологіями у різних сферах суспільства. Представлені у програмі соціальні технології спрямовано на підвищення ефективності управління людськими ресурсами, маркетингу, корпоративного управління, соціальної політики, розроблення стратегії, розв'язання конфліктів, здійснення внутрішніх і зовнішніх комунікацій, а також реалізації проектів у сфері бізнесу, політики, соціального управління.

День корпорації IBM на факультеті радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем

2018 року було відкрито магістерську програму "Гендерні студії". Вона дає можливість оволодіти фаховими знаннями та навичками для проведення соціологічних досліджень, здійснення аналітики явищ і процесів, що пов'язані із гендерними відносинами. Програма спрямована на розширення компетентності студентства у критичному та аналітичному мисленні, дискутування та оцінювання ключових положень соціальних теорій і результатів досліджень, опанування методами соціологічних досліджень гендерної проблематики та гендерної експертизи, оволодіння навичками створення та управління соціальними проектами з урахуванням гендерної рівності. Конкурентною можливістю цієї програми є подвійне дипломування. Подвійний диплом (диплом магістра соціології з гендерних студій і диплом магістра наук із соціальних досліджень гендеру за професійною кваліфікацією із соціології у Лундському університеті, Швеція) отримують магістри за умов успішного навчання протягом трьох семестрів у Київському університеті та одного семестру в Лундському університеті, причому дипломна робота має бути написана та захищена англійською мовою.

Презентація досвіду відкриття магістерської програми "Гендерні студії" на факультеті соціології" в офісі віцепрем'єр міністра з питань євроінтеграції

На факультеті читають основні дисципліни: "Історія соціології", "Загальна соціологічна теорія", "Методологія соціологічних досліджень", "Методи збирання соціологічної інформації", "Математичні методи в соціології", "Організація та методи вибіркового дослідження", "Соціальна статистика", "Соціальна структура суспільства", "Соціологічні дослідження європейських суспільств", "Методи

викладання соціології", а також спецдисципліни: "Соціологія освіти", "Історія та теорія гендерних досліджень", "Соціологія економіки", "Соціологія політики", "Соціологія молоді", "Соціологія культури", "Соціологія міста", "Теорія соціальних технологій", "Теорія порівняльних досліджень", "Соціологічні теорії глобалізації", "Соціологія реклами та споживання", "Соціологія міжнародних відносин", "Соціологія інформаційних процесів". Студенти також здобувають ґрунтовну підготовку з філософії, правознавства, економічної теорії, політології, теорії культури, математики та інформатики. Особливу увагу приділено вивченню іноземних мов.

Випускники факультету соціології кваліфікуються як викладачі соціології і суспільствознавчих дисциплін у ЗВО, як дослідники – у державних і недержавних науково-дослідних установах. Згідно з результатами опитування випускників

1991–2011 років, найбільша частка опитаних працювала в сфері маркетингових досліджень (23 %), тоді як інші досить рівномірно розподілялися між соціально-політичними дослідженнями (11), наукою (10), зв'язками із громадськістю (8), управлінською діяльністю (7), журналістикою, плануванням і реалізацією маркетингових стратегій, розробленням реклами та торгівлею (все по 5 %), управлінням людськими ресурсами (3), консалтингом, продажами реклами, державними соціальними службами та фінансами (все по 2 %). Значна частка випускників працює також в освітянській сфері.

Фінал першого соціологічного хакатону – практичного інтенсиву з розроблення проектного рішення у сфері соціального життя на факультеті соціології

Фізичний факультет (декан – доктор фізико-математичних наук, професор М. Макарець) щорічно поповнює склад фізиків на 120–130 спеціалістів. Сьогодні тут працюють 94 штатні викладачі та більше 30 провідних учених з НАН України, навчаються майже 600 студентів. Серед штатних викладачів – академік, 2 член-кореспонденти НАН України, 33 професори та 40 доцентів. Фізичний факультет здійснює набір студентів на навчання на ОС бакалавра за такими освітніми програмами: "Фізика", "Астрономія", "Опtotехніка", на ОС магістра за програмами: "Астрономія", "Медична фізика", "Теоретична фізика", "Фізика космосу", "Фізичне матеріалознавство", "Медична радіаційна фізика", "Фотоніка", "Фізика наносистем", "Фізика високих енергій", "Ядерна енергетика", "Квантова теорія поля", "Лазерна та оптоелектронна техніка". Студенти-магістри мають змогу вивчати певні дисципліни винятково іноземною мовою.

Факультет складається із 10 кафедр, має свою бібліотеку, обчислювальний центр, навчальні комп'ютерні класи, оптичні та механічні майстерні.

Міжнародний день Землі на фізичному факультеті

Основне завдання кафедри астрономії та фізики космосу – ґрунтовна підготовка висококваліфікованих спеціалістів у різноманітних галузях астрономії і фізики космосу за двома спеціалізаціями: астрофізика та фізика космосу. Яскравою рисою життя кафедри є щорічні міжнародні молодіжні конференції з астрономії та фізики космосу, які готують і проводять студенти та аспіранти кафедри. 2018 року відбулася вже 25 така конференція. На базі кафедри Міністерство освіти та науки України проводить Всеукраїнську студентську олімпіаду з астрономії та астрофізики.

Кафедра експериментальної фізики відповідає за лекції із загальної фізики та лабораторні роботи. Її співробітники викладають загальну фізику та спецдисципліни з фотоніки в органічних і неорганічних середовищах. Навчання студентів природним чином поєднується з науковими дослідженнями за такими актуальними напрямками, як вивчення колективних явищ у системах електронів і дірок у напівпровідникових кристалах і наноструктурах, особливостей взаємодії світла з гіротропними структурами, електронних і фотонних процесів у перспективних напівпровідникових матеріалах, структури та фазових переходів у рідких кристалах; фотоніка органічного середовища (зокрема, синтетичних і біологічних макромолекул).

Кафедра загальної фізики готує фахівців із фізичного матеріалознавства, фізики наноструктур у металах і кераміках. Навчання за цими спеціалізаціями

передбачає отримання ґрунтовних знань із фундаментальних питань із фізики конденсованого стану та фізики сучасних матеріалів, вивчення сучасних експериментальних методів та набуття різноманітних практичних навичок, що необхідні фізику-експериментатору. На кафедрі функціонує навчальна лабораторія, яка включає чотири лабораторних практикуми, у яких студенти виконують понад 50 лабораторних робіт, що за змістом охоплюють основні розділи фізики для нефізичних спеціальностей університету. Щорічно в цих практикумах працюють понад 2000 студентів університету.

Студенти фізичного факультету Іван Рідкокаша та Назарій Фортуна – срібні медалісти Міжнародної олімпіади з астрономії й астрофізики

Підготовкою фізиків-теоретиків займається кафедра квантової теорії поля. Її викладачі читають "Релятивістську теорію гравітації", "Вступ до астрофізики високих енергій", "Методи теорії груп у фізиці елементарних частинок", "Функціональний аналіз", "Квантову електродинаміку", "Фізичну кінетику" та ін.

На кафедрі молекулярної фізики існує дві навчальні спеціалізації: "Молекулярна фізика" та "Медична фізика". Навчання студентів тісно пов'язано з науковими фундаментальними дослідженнями молекулярних процесів у рідинних, полімерних, медико-біологічних і наносистемах.

Кафедра теоретичної фізики забезпечує викладання на фізичному факультеті загальних дисциплін теоретичної фізики, а також "Програмування та математичне моделювання", "Основи векторного та тензорного аналізу", "Диференціальні та інтегральні рівняння", "Теорія функцій комплексної змінної", "Методи математичної фізики". Спеціалізація студентів відбувається в основному у двох напрямках: теорія конденсованого стану речовини та квантова теорія поля. Студенти отримують також ґрунтовну підготовку з методів комп'ютерних розрахунків та моделювання.

На навчання на кафедрі фізики металів зараховують студентів після закінчення другого курсу. Навчання на бакалавраті проводять за блоком дисциплін "Фізика металів". Після його закінчення студенти мають змогу вступити до магістратури для навчання за двома напрямками: "Фізика конденсованого стану" та "Фізика наносистем".

Підготовка студентів на кафедрі фізики функціональних матеріалів відбувається в межах двох спеціалізацій: "Комп'ютерна фізика матеріалів" і "Комп'ютерна медична фізика". Студенти вивчають "Фізику біомолекул і біоструктур", "Структуру функціональних матеріалів", "Прикладні комп'ютерні пакети у фізиці", "Радіаційну фізику", "Методи програмування у фізиці", "Фізику сонячної енергетики", "Молекулярну біофізику" тощо.

Кафедра ядерної фізики має сучасну навчально-технічну та комп'ютерну базу. Кращих студентів уже із другого курсу залучають до участі в науково-дослідних і комерційних проектах, у літніх школах у країнах Європи та США, вони беруть участь у найсучасніших експериментах із фізики високих енергій на найбільших прискорювальних комплексах Європи.

Навчання на кафедрі оптики здійснюють за спеціальністю "Метрологія та інформаційно-обчислювальна техніка" (освітні програми: "Оптика та лазерна фізика", "Оптехніка") – бакалаврат; за програмою "Лазерна і оптоелектронна техніка" – у магістратурі.

Випускників фізичного факультету запрошують на роботу й подальше навчання до провідних НДІ, університетів і підприємств, до hi-tech-фірм в Україні й світі. Певна кількість випускників виїжджає за кордон і працює у всесвітньо відомих установах Лос-Аламоса, Ок-Ріджа, Юліха, Гренобля тощо.

Філософський факультет (декан – доктор філософських наук, професор, академік НАН України, заслужений працівник освіти України А. Конверський) – це провідний центр філософської освіти та науки в Україні, що забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців у сферах філософії, політології, релігієзнавства, культурології, публічного управління та адміністрування, орієнтований надати своїм вихованцям класичну університетську освіту³¹⁸⁶. Його студентами є понад 1200 осіб.

Підготовку фахівців на філософському факультеті здійснюють на денній і заочній формах навчання за ОС бакалавра та магістра за п'ятьма спеціальностями: "Філософія" (освітні програми: "Філософія", "Прикладна філософія"), "Релігієзнавство", "Культурологія", "Політологія", "Публічне управління та адміністрування" (освітні програми: "Публічне управління та адміністрування", "Державна служба").

³¹⁸⁶ Конверський А. Є. Бичко І., Огородник І. Філософська думка в Київському університеті: історія і сучасність.

На початку 1990-х років, відповідно до вимог часу, відбулася реорганізація кафедр. Замість кафедр теорії соціалізму та політології, соціально-політичних теорій і соціально-політичних проблем сучасного суспільства було створено кафедри політології і теорії, а також історії соціально-політичних відносин. Було створено нову кафедру історії філософії України.

На сьогодні структура філософського факультету налічує 11 кафедр: історії філософії (відновлена 1998 р.; спеціалізації: "Історія античної філософії", "Філософія Середніх віків та доби Відродження", "Класична Новочасна філософія", "Німецька класична філософія", "Сучасна світова філософія", "Аналітична філософія", "Теорія та методологія історико-філософської науки"); теоретичної і практичної філософії (спеціалізації: "Онтологія", "Гносеологія", "Феноменологія", "Філософська антропологія", "Філософія культури", "Філософія мови", "Соціальна філософія", "Філософія історії", "Філософія права"); логіки (спеціалізації: "Традиційна логіка", "Класична (математична) логіка", "Некласична (філософська) логіка", "Теорія аргументації", "Риторика", "Еристика", "Історія логіки"); філософії та методології науки (спеціалізації: "Філософія науки", "Діалектика та методологія пізнання", "Філософські проблеми екології та біоетики", "Філософія техніки"); філософії гуманітарних наук (спеціалізації: "Соціальна філософія", "Філософія гуманітарного знання", "Філософія бізнесу"); етики, естетики і культурології (спеціалізації: "Естетика", "Етика", "Теорія та історія культури", "Прикладна етика", "Культурологія"); української філософії та культури (заснована 1991 р.; спеціалізації: "Історія української філософії", "Історія української культури", "Сучасна українська філософія", "Філософські проблеми фольклористики та дослідження масової культури", "Історія міфології", "Методологія дослідження національних філософських традицій"); релігієзнавства (1991 р. виникла на базі кафедри наукового атеїзму; спеціалізації: "Історія релігій та теологія", "Філософія та феноменологія релігії", "Релігійна філософія", "Психологія релігії"); політології (утворена 1991 р. на базі трьох кафедр філософського факультету: теорії соціалізму і політології, суспільно-політичних теорій, соціально-політичних проблем сучасного суспільства; спеціалізації: "Історія політичної думки", "Політичний менеджмент", "Геополітика", "Прикладна політологія", "Політичний аналіз та прогнозування"); кафедра політичних наук (з 1992 р. має сучасну назву; спеціалізації: "Теоретична політологія", "Практична політологія", "Електоральна політологія", "Етнополітологія"); державного управління (створена 2011 р.; спеціалізації: "Управління соціально-політичними процесами", "Державне управління").

День відкритих
дверей
на філософському
факультеті
Київського
університету

Характерною рисою освіти на філософському факультеті є поєднання широкої фундаментальної загальноосвітньої і спеціалізованої підготовки, що дозволяє випускнику вільно орієнтуватися в сучасних умовах швидкого зростання наукового знання та розвитку інформаційного суспільства. Під час навчання на філософському факультеті студенти оволодівають фундаментальними знаннями в сферах природничих і гуманітарних наук, опановуючи низку фізико-математичних, біологічних, історичних, філологічних, мистецтвознавчих і педагогічних дисциплін.

Особливу увагу філософський факультет приділяє мовній підготовці майбутнього фахівця. Студенти поглиблено, за власним вибором, вивчають одну із сучасних іноземних мов, опановують основи класичних мов – латини й давньогрецької. За бажанням студент має можливість вивчення другої іноземної мови на безоплатній основі.

Студенти відділення філософії здобувають ґрунтовні знання із традиційної і сучасної логіки, аналітичної філософії, метафізики та онтології, феноменології, філософської герменевтики, філософії права, теорії аргументації та риторики, теорії пізнання, філософії та методології науки, історії філософії, соціальної філософії та філософії історії, філософської антропології та філософії культури, історії української філософії та культури, теоретичної та прикладної етики, естетичної теорії. На відділенні філософії чимала увага приділяється оволодінню студентами педагогічною майстерністю, навичками організації науково-дослідної роботи, здобуванню досвіду міжнародної наукової та освітньої співпраці. Випускники відділення працюють викладачами філософських дисциплін у закладах вищої освіти, науковими співробітниками науково-дослідних установ НАН України та МОН України, керівниками закладів вищої освіти, відповідальними працівниками управлінської освіти і науки різних рівнів, експертами-аналітиками в ЗМІ.

На відділенні релігієзнавства студенти оволодівають глибокими знаннями в галузі історії релігій, філософії релігій і релігійної філософії, психології і соціології релігії, теології і богослов'я, конфліктології. Студенти-релігієзнавці вивчають сучасний стан розвитку релігій, проблеми взаємозв'язку релігії і мистецтва, релігії і художньої літератури, релігії і моралі, релігії і політичного життя суспільства. Особлива увага приділяється здобуттю студентами практичних навичок організації і проведення релігієзнавчої експертизи діяльності різних релігійних утворень, груп, конфесій, взаємодії різних релігійних організацій, експертно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади у справах релігії. Випускники відділення релігієзнавства працюють викладачами філософських і релігієзнавчих дисциплін у закладах вищої освіти України, науковими співробітниками у науково-дослідних установах, експертами-аналітиками з питань релігії у державних установах різного рівня.

Студенти відділення культурології отримують фундаментальні знання у сфері світової і вітчизняної матеріальної і духовної культури; історії науки, архітектури, образотворчого мистецтва, театру і кіно, музики та літератури. Особлива увага приділяється здобуттю студентами знань і практичних навичок

менеджменту у сфері культури та мистецтва, умінь організації виставок і презентацій, а також менеджменту у сфері шоу-бізнесу. Випускники відділення культу-

Глава Української Греко-католицької церкви Блаженніший Святослав на відкритті Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції "Християнство в Україні: реалії, виклики, перспективи" на філософському факультеті

рології працюють викладачами, критиками в сфері кіно, літератури та театру, організаторами та керівниками музейної справи, керівниками закладів масової культури, в органах культури органів державної влади та місцевого самоврядування.

На відділенні політології студенти вивчають нормативні та спеціальні дисципліни з історії світової і вітчизняної політичної думки, загальної теорії політики, політичної економії, етнополітології, геополітики, партології, електоральної політології, кратології, політичної транзитології, політичних проблем соціального управління тощо. Студенти-політологи оволодівають практичними навичками з політичного аналізу та прогнозування, політичного

моделювання, політичної риторики, зв'язків із громадськістю, політичної конфліктології, політичного менеджменту, політичного консультування, проходять виробничу практику в органах державної влади, місцевого самоврядування, політичних партіях тощо. Випускники відділення політології працюють у закладах вищої освіти та наукових установах, органах державної влади та місцевого самоврядування, консалтингових і соціологічних компаніях, ЗМІ, оглядачами та журналістами, політичними аналітиками, помічниками народних депутатів, експертами, аналітиками тощо.

Студенти відділення публічного управління та адміністрування отримують фундаментальні спеціалізовані знання у сфері теорії та історії державного управ-

ління, механізмів державного управління, регіонального управління та місцевого самоврядування, управління суспільними процесами. Вони також здобувають знання з основ соціально-політичного управління, психології управління персоналом, організації роботи державної служби, основ стратегічного планування, політичного менеджменту та маркетингу, організації

Семінар з наукового перекладу на філософському факультеті Київського університету

документообігу в державній службі тощо. Випускники цього відділення працюють державними експертами, радниками в органах державної влади та місцевого самоврядування, керівниками районних та обласних державних адміністрацій, провідними спеціалістами міністерств та відомств, Верховної Ради України, спеціалістами апарату державної служби України.

Важливою складовою частиною навчання студента є самостійна робота. Філософський факультет має власну бібліотеку, фонд якої налічує понад 12 000 примірників текстів першоджерел у сфері філософії, релігієзнавства, політології, культурології мовою оригіналу та у перекладах, підручників і навчальних посібників майже з усіх нормативних і спеціальних дисциплін, рідкісних книг і видань. Фонд бібліотеки філософського факультету постійно поповнюють вітчизняні та зарубіжні періодичні видання з філософських і політичних наук.

Хімічний факультет (декан – доктор хімічних наук, професор Ю. Воловенко) складається з п'яти кафедр: аналітичної, неорганічної, органічної, фізичної хімії і хімії високомолекулярних сполук. Факультет готує фахівців за спеціальністю "Хімія" (освітні програми: "Хімія" (ОС бакалавра), "Хімія", "Медична хімія", "Фармацевтична хімія", "Косметична хімія" (ОС магістра). Тут навчаються понад 450 студентів.

З переходом на багатоступеневу систему підготовки хіміків було перероблено та скореговано навчальні плани кафедр. Головний зміст удосконалення форм організації навчального процесу на факультеті полягав в уточненні концептуальних основ та впровадженні новітньої моделі організації навчального процесу, що адаптована до реальних потреб України та сучасних тенденцій розвитку освітнього процесу. Усі дисципліни, що викладаються на факультеті, забезпечені навчально-методичними комплексами, які включають програми курсів, типові робочі програми з календарними планами. Більша частина спецдисциплін має навчально-методичну літературу, підготовлену викладачами факультету.

Лабораторні заняття на хімічному факультеті Київського університету

Навчальні плани підготовки фахівців-хіміків складаються із чотирьох циклів: професійно орієнтованої соціально-гуманітарної підготовки; професійно орієнтованої фундаментальної математичної та природничо-наукової підготовки; професійної та практичної підготовки; варіативної частини підготовки: дисципліни за вибором навчального закладу та дисципліни вільного вибору студента.

Факультет при підготовці хіміків високої кваліфікації проводить значну роботу, спрямовану на оновлення змісту навчального процесу, пов'язану з реформуванням вищої освіти в Україні. Зокрема, було введено нові дисципліни "Основи матеріалознавства", "Статистичні методи в хімії", "Нанохімія", "Сучасні проблеми хімії" тощо.

Підготовка фахівця-хіміка неможлива без отримання практичних навичок роботи, уміння самостійно планувати експеримент, виконувати поставлені завдання.

Студенти-хіміки в лабораторії

Тому на факультеті навчальними планами передбачено проведення обчислювальної, педагогічної, переддипломної та асистентської практик.

Студенти вивчають курс ділової української мови та одну із трьох іноземних мов (англійську, німецьку чи французьку). Групи з вивчення іноземних мов мають 12–13 студентів. Викладачами англійської мови, що працюють на хімічному факультеті, видано підручник англійської мови для студентів хімічних факультетів закладів вищої освіти. За ініціативи факультету на першому та другому курсах створено групи, де заняття з неорганічної та аналітичної хімії англійською мовою проводять викладачі відповідних кафедр.

Важливою новацією у навчальному процесі є розроблення та практичне втілення англійськомовних магістерських програм. Як перший крок для реалізації цих програм на хімічному факультеті, починаючи з 2009/10 навчального року, запроваджено підготовку фахівців за програмою спільної магістратури, реалізація якої дає можливість студентам отримувати два дипломи про вищу освіту: Київського університету і закордонного закладу вищої освіти.

Формування якісного складу студентів відбувається шляхом проведення професійно-орієнтаційної роботи, передвишівської підготовки, залучення шкільної молоді до участі в олімпіадах за фаховим спрямуванням, перемога в яких надає пільги при вступі до університету.

Юридичний факультет (декан – доктор юридичних наук, професор І. Гриценко) залишається одним із найвідоміших центрів в Україні з підготовки правників. З 1997 року він перейшов на підготовку бакалаврів, спеціалістів і магістрів. Термін навчання бакалаврів на денному відділенні – чотири роки. Перші сім семестрів студенти навчаються за спільним навчальним планом, після чого відбувається спеціалізація ("Адвокатура", "Адміністративне право", "Господарське право", "Екологічне та природоресурсне право", "Земельне право", "Конституційне право", "Кримінальне право", "Кримінальне та цивільне судочинство", "Суд та прокуратура", "Трудове право", "Фінансове право", "Цивільне право").

Термін навчання в бакалавраті на заочному відділенні становить п'ять років (освітні програми: "Адвокатура", "Адміністративне право", "Господарське право", "Екологічне та природоресурсне право", "Земельне право", "Конституційне право", "Кримінальне право", "Кримінальне та цивільне судочинство", "Суд та прокуратура", "Трудове право", "Фінансове право", "Цивільне право").

Для студентів, які продовжували навчання за програмою підготовки спеціалістів (один рік), передбачалися спеціалізації: "Господарське право", "Земельне та екологічне право", "Конституційне та фінансове право", "Слідча справа", "Суд. Прокуратура. Адвокатура. Нотаріат", "Цивільне та трудове право".

Студенти, які після здобуття ОС бакалавра продовжують навчання в магістратурі, обирають такі спеціалізації: "Адвокатура", "Адміністративна юрисдикція", "Адміністративне право", "Виконавче право та процес", "Господарське право", "Господарський процес", "Екологічне та природоресурсне право", "Енергетичне право", "Земельне та аграрне право", "Інтелектуальна власність", "Інформаційне право", "Історія права", "Конституційне право", "Контрактне право", "Корпоративне право", "Криміналістика", "Кримінальне право", "Кримінальне право іноземних держав", "Кримінальне судочинство", "Нотаріат", "Податкове право", "Порівняльне правознавство", "Право соціального забезпечення", "Правове забезпечення організації праці", "Правовий бізнес-консалтинг", "Публічна адміністрація", "Теорія та філософія права", "Трудове право", "Фінансове право", "Цивільне право", "Цивільне судочинство". А ті, хто хоче навчатися в магістратурі іноземною мовою (англійська), за умови достатнього рівня знань, мають можливість проходити підготовку за освітньою програмою подвійного дипломування з Університетом ім. Миколаса Ромеріса (Литва) "Україно-Європейські правничі студії". Термін навчання в магістратурі – два роки.

Команда юридичного факультету на VII Всеукраїнському турнірі з судових дебатів із земельного права

Підготовка студентів ведеться на 15 кафедрах: історії права та держави; теорії права та держави; адміністративного права; господарського права; екологічного права; кримінального права та кримінології; інтелектуальної власності; земельного та аграрного права; конституційного права; правосуддя; нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури; трудового права та права соціального забезпечення; фінансового права; цивільного права; іноземних мов.

Кафедра адміністративного права забезпечує читання нормативної дисципліни "Адміністративне право", а також спецдисциплін "Адміністративна

Студенти-юристи на екскурсії у Музеї Київського університету

відповідальність", "Адміністративна юрисдикція", "Теоретичні проблеми адміністративного права", "Правовий статус біженців", "Інформаційне право", "Актуальні питання адміністративно-процесуального права".

Кафедра господарського права готує юридичні кадри для народного господарства, головним чином для юридичних служб господарських організацій і господарських судів. Вона є випусковою з господарсько-правової спеціалізації. Кафедра господарського права забезпечує викладання двох нормативних дисциплін – "Господарське право" та "Господарське процесуальне право", а також значної кількості спецдисциплін ("Проблеми господарського права", "Теорія господарського договірної права", "Інвестиційне право", "Корпоративне право", "Правові засади аудиторської діяльності", "Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності", "Право промислової власності", "Міжнародний комерційний арбітраж", "Комерційне право зарубіжних країн", "Правове регулювання банкрутства", "Правовий режим майна суб'єктів господарювання", "Правове регулювання ринку цінних паперів", "Транспортне право", "Правові засади страхової справи"), які забезпечені методичною літературою.

Кафедру екологічного права сформовано на юридичному факультеті шляхом реорганізації кафедри трудового, земельного й екологічного права, відповідно до наказу ректора університету від 15 травня 1996 року. Із часу створення кафедри запроваджено спеціалізацію "Екологічне та природоресурсне право", програма навчання за якою зумовила підготовку більш як 15 основних нормативних і спеціальних дисциплін, більша частина з яких стали інноваційними у правничій освіті не тільки Київського університету, але й на національному рівні. Для студентства юридичного факультету підготовлено нормативні курси "Екологічне право" та "Актуальні проблеми екологічного права".

Кафедра правосуддя забезпечує викладання навчальних курсів чотирьох циклів: судоустрою та правоохоронних органів; кримінального процесуального права; криміналістики; цивільного процесуального права. 2012 року до неї було приєднано кафедру криміналістики.

Кафедра кримінального права та кримінології забезпечує викладання нормативних дисциплін "Кримінальне право" та "Актуальні проблеми кримінального права". Кафедра правосуддя спільно з кафедрою кримінального права та кримінології забезпечує читання нормативних і спеціальних дисциплін для аспірантів і магістрів за спеціалізацією "Суд. Прокуратура. Адвокатура".

У травні 2010 року Вченою радою Київського університету ухвалено рішення про створення на юридичному факультеті кафедри конституційного

права. Відповідно до наказу ректора від 23 листопада 2011 року на базі кафедри трудового, земельного й екологічного права створено кафедру земельного та аграрного права, що започаткувало новий етап у довгій і насиченій історії розвитку наук земельного та аграрного права на факультеті. Через реорганізацію кафедри трудового, земельного та екологічного права розпочала роботу й кафедра трудового права та права соціального забезпечення.

Новим структурним підрозділом юридичного факультету також є кафедра земельного та аграрного права, створена відповідно до наказу ректора від 23 лютого 2011 року на базі кафедри трудового, земельного та екологічного права. У той самий день було засновано кафедру нотаріального та виконавчого процесу та адвокатури.

2011 року шляхом реорганізації кафедри адміністративного та фінансового права, яка протягом 1960–2010 років була складовою частиною кафедри конституційного та адміністративного права, створено кафедру фінансового права, що забезпечує читання нормативного курсу "Фінансове право" та спецкурсів за спеціалізаціями "Конституційне та фінансове право", "Адміністративне та фінансове право". Зокрема, "Податкове право", "Бюджетне право", "Митне право", "Актуальні проблеми фінансового права", "Правове регулювання фінансового контролю", "Інформаційне право", "Валютне право", "Фінансова відповідальність", "Актуальні проблеми банківського права" тощо. Із 2012 року кафедрою запроваджено дві нові спеціалізації – "Фінансове право" і "Податкове право". Підготовлено нові спецкурси – "Проблеми теорії та філософії податкового права", "Теоретичні проблеми бюджетного права"; "Податкове право ЄС, країн континентальної та англосаксонської правових систем"; "Правове регулювання державного боргу та кредитування бюджету"; "Правове регулювання грошового обігу в Україні", "Правовий статус централізованих позабюджетних фондів" тощо.

Для приведення системи викладання іноземних мов на юридичному факультеті у відповідність до міжнародних стандартів і сучасних потреб, забезпечення

Учасники
пілотного проекту,
у межах якого
юридична клініка
"Pro bono"
Київського
університету
надаватиме
безоплатну
правову допомогу

Студенти
юридичного
факультету
Київського
університету
в Конституційному
суді України

ситеті (з 1994 р. – Інститут міжнародних відносин (ІМВ) Київського університету). У його складі діяли 10 кафедр. Директором було призначено професора В. Пащука. 1994 року у зв'язку із переходом В. Пащука на дипломатичну роботу інститут очолив проректор університету, професор Л. Губерський. Після обрання останнього ректором університету інститут очолив доктор політичних наук, професор В. Копійка.

Якісно нова сторінка в історії інституту відкрилася із проголошенням незалежності України. Указом Президента України від 30 травня 1995 року інститут було визначено головним навчально-методичним центром із підготовки фахівців для роботи у сфері міжнародних відносин і зовнішньої політики нашої держави³¹⁸⁷.

Протягом 1992–1999 років відбулися суттєві зміни у внутрішній структурі інституту: було започатковано підготовку фахівців за спеціальністю "Міжнародна інформація" (з 1993). Ініціатором її створення та завідувачем однойменної випускової кафедри був професор В. Гондюл. За цей період було створено низку нових кафедр: порівняльного правознавства (2003 р. реорганізовано в кафедру порівняльного та європейського права³¹⁸⁸), міжнародного приватного та митного права, міжнародних організацій і дипломатичної служби, порівняльної політології і регіонознавства (з 2003 р. – кафедра країнознавства), міжнародних комунікацій і зв'язків із громадськістю, міжнародних валютно-кредитних і фінансових відносин.

Із 2000 року в інституті функціонує Центр європейських студій. У співпраці з університетами Австрії, Бельгії, Великої Британії, Греції, ФРН, Франції, Швеції тут готують магістрів зі спеціальностей "Міжнародні відносини", "Міжнародне

студентам доступу до ефективних засобів оволодіння мовами, підвищення якості навчального процесу у сфері отримання фахово спрямованих мовних знань наказом ректора 21 травня 2012 року було створено кафедру іноземних мов юридичного факультету.

Зі здобуттям Україною незалежності збільшилися потреби держави у фахівцях із зовнішньополітичних відносин. У грудні 1990 року на базі факультету міжнародних відносин і міжнародного права було створено Український інститут міжнародних відносин при Київському універ-

³¹⁸⁷ Висока місія: сторінки історії Інституту міжнародних відносин Київського університету ім. Тараса Шевченка: науково-публіцистичне видання / авт. кол. : Л. В. Губерський, В. П. Гондюл, Г. Г. Почепцов та ін. Київ, 1999; Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка / авт. кол.: Л. В. Губерський, С. І. Баранов, С. Я. Боринець та ін. Київ, 2004.

³¹⁸⁸ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 28. Спр. 70. Арк. 6.

право", "Міжнародні економічні відносини", "Міжнародна інформація" за програмами "Європейська політика", "Європейське право", "Економіка європейської інтеграції", "Європейська інформаційна безпека", "Європейські комунікації".

2002 року вперше серед закладів вищої освіти України в інституті розпочато підготовку студентів за спеціальністю "Міжнародний бізнес" (кафедра управління зовнішньоекономічною діяльністю). 2012 року розпочато підготовку студентів за спеціальностями "Країнознавство" (кафедра країнознавства) та "Міжнародна інформація" (кафедра міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій).

2017 року було розпочато діяльність IR Business School, міжнародної освітньої платформи, мета якої – розвивати сучасні практичні навички та зв'язки клієнта для успішної побудови бізнесу та особистісного зростання. Місія школи – відібрати з величезного потоку інформації найнеобхіднішу та найкориснішу; якісно та зрозуміло донести її до слухача, піклуючись про його комфорт, час, особисті потреби і, перш за все, внутрішній розвиток.

Нині Інститут міжнародних відносин – це сучасний освітньо-науковий центр із розгалуженою структурою та гнучкою системою організації навчального процесу, у якому функціонують спеціальні кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики; міжнародних організацій і дипломатичної служби; країнознавства; міжнародного права; міжнародного приватного права; порівняльного і європейського права; світового господарства і міжнародних економічних відносин; міжнародних фінансів; міжнародного бізнесу; міжнародної інформації і загальноінститутська кафедра іноземних мов, що забезпечують підготовку фахівців за шістьма спеціальностями: "Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії" (освітні програми: "Міжнародно-політичне

країнознавство", "Міжнародні відносини", "Міжнародні комунікації" (ОС бакалавра); "Дипломатія і міжнародне співробітництво", "Екологічна та енергетична безпека в міжнародних відносинах", "Європейські студії", "Зовнішня політика та національна без-

На конференції "Модель ООН" в Інституті міжнародних відносин

Студентська наукова конференція в Інституті міжнародних відносин

пека", "Міжнародна журналістика", "Міжнародні відносини", "Міжнародні комунікації", "Міжнародні комунікації та глобальні медіа", "Регіональні студії", "Східноєвропейські дослідження" (ОС магістра), "Міжнародне право" (освітні програми: "Міжнародне публічне право", "Міжнародне приватне право", "Європейське право", "Міжнародне екологічне та природоресурсне право" (ОС бакалавра); "Європейське бізнесове право", "Міжнародне право", "Міжнародне приватне право", "Міжнародне публічне право", "Міжнародний судовий процес", "Правове регулювання міжнародної торгівлі" (ОС магістра)), "Міжнародні економічні відносини" (освітні програми: "Міжнародний бізнес, комерція та фінанси", "Міжнародні економічні відносини" (ОС бакалавра); "Міжнародне підприємництво", "Міжнародний менеджмент та маркетинг", "Міжнародні економічні відносини", "Міжнародні фінанси та інвестиції" (ОС магістра), "Міжнародний бізнес", "Міжнародна інформація" та "Країнознавство".

Головною метою підготовки фахівців за напрямом "Міжнародні відносини" є здобуття студентами поглиблених знань з теорії і практики міжнародних відносин, зовнішньої політики, міжнародної безпеки, отримання кваліфікації для

політичного аналізу міжнародних відносин і зовнішньої політики держав, а також для ефективної роботи в сфері зовнішньої політики та міжнародної співпраці, фахове знання іноземної мови. Студенти вивчають іноземні мови (англійська, німецька, французька, іспанська, арабська, китайська тощо).

Підготовка фахівців за освітніми програмами спеціальності "Міжнародне право" передбачає отримання студентами фундаментальних знань і практичних навичок з теорії і практики міжнародного публічного права,

міжнародного приватного права, європейського права. Студенти вивчають одну іноземну мову, вивчення другої іноземної мови є факультативним.

Метою підготовки фахівців у сфері міжнародних економічних відносин є отримання студентами фундаментальних знань із теорії і практики розвитку світового господарства, міжнародної торгівлі товарами та послугами, міжнародного руху капіталів, робочої сили та інтелектуальної власності, міжнародних фінансів, фахове знання двох іноземних мов (англійська – основна, друга – німецька, французька, іспанська, арабська, китайська).

Відділення "Міжнародний бізнес" створено в ІМВ 2000 року з метою підготовки фахівців зі спеціальності "Міжнародний бізнес" як окремого напрямку підготовки. За спеціальністю "Міжнародний бізнес" в інституті готують економістів-міжнародників, які в межах набутих знань і вмінь здатні виконувати аналітичні

Учасники студентських дебатів та експертної дискусії "Чи потрібна Україні децентралізація?" в Інституті міжнародних відносин

та управлінські функції відповідного рівня в діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади в царині міжнародної ділової співпраці; приймати самостійні, сумлінні та відповідальні рішення у сфері управління міжнародними бізнес-процесами у діяльності українських та іноземних компаній; займатися дослідницькою та консультативною діяльністю у сфері міжнародного бізнесу.

Головна мета підготовки фахівців за освітньою програмою "Міжнародні комунікації" – отримання студентами фундаментальних знань, умінь і навичок для успішного виконання професійних обов'язків у сфері міжнародних відносин з акцентом на розвиток компетентності, необхідної для аналітичної і дипломатичної роботи та здійснення ефективної комунікації на міжнародному, регіональному та національному рівнях.

На практиці діяльність таких фахівців включає створення іміджу та бренду держави чи організації на міжнародній арені; здійснення заходів у сфері культурної і публічної дипломатії; організацію роботи прес-служб у державних і комерційних установах; виявлення методів маніпулювання масовою свідомістю та дезінформації у ЗМІ та мережі інтернет; розроблення для органів державної влади стратегій наступу та оборони в умовах інформаційного протистояння (війни); аналіз і прогнозування міжнародних подій та поведінки суб'єктів міжнародних відносин; проведення аналітичних досліджень з актуальних питань міжнародних відносин; планування та проведення піар-кампаній на національному та міжнародному рівнях; підготовку інформаційних та аналітичних матеріалів для національних і міжнародних телерадіокомпаній тощо.

В інституті навчаються понад 2500 студентів, аспірантів і стажистів, понад 150 серед них – іноземні громадяни з більш як 50 країн світу; понад 300 осіб здобувають другу вищу освіту заочно. Навчальний процес забезпечує висококваліфікований професорсько-викладацький колектив, що налічує близько 200 осіб, серед яких 25 докторів наук, професорів, 80 кандидатів наук, доцентів. До читання лекцій, проведення практичних занять, керівництва дипломними й курсовими роботами залучено відомих науковців, педагогів і фахівців-практиків інших підрозділів університету, закладів вищої освіти та наукових установ України та країн зарубіжжя. Перед студентами регулярно виступають відповідальні працівники Адміністрації Президента України, Верховної Ради, Кабінету Міністрів, Міністерства закордонних справ, Міністерства економічного розвитку й торгівлі, інших міністерств і відомств України, закордонні державні

Команда Інституту міжнародних відносин на конкурсі з міжнародного публічного права імені Філіпа Джессапа (Вашингтон)

Випускники-магістри англomовних програм Інституту міжнародних відносин Київського університету

діячі та дипломати. Студенти-магістри мають змогу вивчати окремі дисципліни винятково іноземною мовою.

Серед випускників інституту – п'ятий Президент України П. Порошенко, міністри та народні депутати України, співробітники дипломатичних установ, представництв України в ООН, ЮНЕСКО та інших міжнародних організаціях. Вихованці інституту становлять переважну більшість апарату МЗС України, працюють в інших міністерствах, відомствах та організаціях, що пов'язані із зовнішніми відносинами України. Інститут пишається й своїми численними випускниками – громадянами іноземних країн, серед яких чимало видатних державних діячів, впливових політиків, дипломатів, керівників великих підприємств, установ та організацій, відомих учених. Це, зокрема, президент Національної асамблеї (сенату) Нігерії А. Вабара, віце-голова Національних зборів Соціалістичної Республіки В'єтнам Нгуен Ван Ієу міністр закордонних справ Азербайджану Е. Мамедьяров, третій Президент Грузії М. Саакашвілі, міністр закордонних справ Грузії Г. Бежуашвілі та багато інших.

У перші роки незалежності в Україні виникла гостра потреба у спеціалістах сфери зовнішніх зносин. Відгукнувшись на потреби часу, інститут визначив перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів для сфери зовнішніх зносин України одним із пріоритетних напрямів діяльності. Відповідно до наказу міністра освіти України № 158 від 20 жовтня 1992 року при Інституті міжнародних відносин Київського університету було створено госпрозрахунковий факультет перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів сфери зовнішніх зносин. На замовлення Міністерства закордонних справ, Міністерства оборони, Міністерства внутрішніх справ, Державної митної служби та інших зацікавлених міністерств і відомств України інститут організував навчання (від одного до шести місяців) для підвищення кваліфікації практичних працівників зовнішньополітичних, зовнішньоекономічних і міжнародних відділів спеціальних служб держави.

З 1995 року інститут перейшов до якісно нової форми організації перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів сфери зовнішніх зносин. Акцент було зроблено на ґрунтовній підготовці практичних працівників різноманітних державних структур зі здобуттям другої вищої освіти без відриву від основної роботи: розроблено відповідні навчальні плани, складено графіки навчального процесу, адаптовано навчальні програми до умов заочного навчання. Відділення

перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів було реорганізовано у відділення післядипломної освіти заочної форми навчання.

Нині на відділенні післядипломної освіти та заочної магістратури інституту за шістьма освітніми програмами ("Міжнародне право", "Міжнародне приватне право", "Міжнародні економічні відносини – міжнародний бізнес", "Міжнародні комунікації", "Міжнародна журналістика", "Зовнішня політика") навчаються близько 500 слухачів. Відділення діє на госпрозрахунковій основі, на умовах окремої оплати праці викладачів. Процес заочного навчання організовано за інтенсивною схемою (три сесії на рік).

За останні роки в інституті подальшого розвитку набула післядипломна освіта в різноманітних її формах – від короткотермінових курсів підвищення кваліфікації до дипломної підготовки магістрів. Ці напрями діяльності забезпечує відділення післядипломної освіти ІМВ. Насамперед, уже тривалий час доволі ефективно організована перепідготовка фахівців (друга вища освіта) та їхня подальша спеціалізація за освітньо-професійною програмою магістра. У червні 2010 року відбувся дванадцятий випуск слухачів заочної магістратури – 120 осіб. Із 2008 року навчання слухачів відбувається за трирічною освітньо-професійною програмою підготовки спеціаліста із можливістю подальшого продовження навчання за річною освітньо-професійною програмою магістра. 2010 року на відділенні післядипломної освіти ІМВ за чотирма спеціальностями навчались близько 500 слухачів.

На виконання Державної програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України із квітня 2007 року відділення залучено до організації підвищення кваліфікації фахівців із числа працівників Секретаріату Кабінету Міністрів України у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України за навчальною програмою "Європейська інтеграція: економіка, політика, право".

У складі інституту також діють центр підготовки та перепідготовки іноземних громадян; лабораторії – технічних засобів навчання, інформатики та обчислювальної техніки, методичного та видавничого забезпечення навчального процесу; наукова бібліотека, інтернет-центр тощо.

Інститут журналістики Київського університету (директор – доктор філологічних наук, професор В. Різун) готує бакалаврів за спеціальностями: "Журналістика" (освітні програми: "Журналістика та соціальна комунікація", "Видавнича діяльність і медіаредагування", "Медіапродюсування", "Реклама та зв'язки із громадськістю"), "Аудіовізуальне мистецтво та виробництво" (освітні програми: "Кіно-, телеоператорство", "Ведучий програм телебачення", "Сценарна майстерність і режисура кіно та телебачення", "Звукорежисура"), а також магістрів за спеціальністю "Журналістика" (освітні програми: "Соціальні комунікації", "Медіакомунікації" (програма подвійного дипломування з Університетом імені Адама Міцкевича у м. Познані, Польща), "Журналістика та медіакомунікації", "Журналістика і соціальна комунікація", "Спортивна журналістика" (спільно з Національним університетом фізичного виховання і спорту України), "Мовлення на зарубіжні країни", "Соціально-правозахисна журналістика", "Дитячі видання"

(спільно з Університетом Бат Спа, м. Бат, Велика Британія), "Незалежне кіновиробництво" (спільно з Університетом Бат Спа), "Правова журналістика" (спільно з Національною академією внутрішніх справ), "Цифрові медіа", "Міжнародна редакція ЗМІ", "Інформаційне забезпечення агробізнесу" (спільно з Національним університетом біоресурсів і природокористування України), "Туристична журналістика", "Видавничі бізнес-комунікації"). До основи сучасної підготовки студентів-журналістів

Майстер-клас
Сергія Мільмана
"Аналітичний
інструментарій
роботи
журналістів
із відкритими
даними"

покладено концепцію універсального журналіста, який сьогодні може працювати у пресі, завтра – на радіо, післязавтра – на телебаченні³¹⁸⁹. Сьогодні в інституті навчаються понад 1300 студентів.

Навчальний процес забезпечують дев'ять кафедр. Кафедру соціальних комунікацій створено 2002 року як кафедру теорії масової комунікації. Із 2008 року вона

отримала сучасну назву та забезпечує викладання навчальних дисциплін: "Масова комунікація", "Журналістика", "Соціолінгвістика", "Організаційна поведінка", "Зв'язки із громадськістю", "Конфліктологія", "Міжкультурна комунікація", "Мультимедійні технології, що їх об'єднує соціальна комунікація".

Кафедру видавничої справи створено 1996 року на базі кафедри журналістської майстерності. Того самого року в Інституті журналістики відкрито спеціалізацію "Видавнича справа та редагування", 1999 року – відділення видавничої справи. До 2000 року кафедра мала назву журналістської майстерності та редакційно-видавничої справи. 2000 року на відділенні виокремлено спеціалізацію "Менеджмент ЗМК". 2002 року кафедру поділено на дві: кафедру теорії масової комунікації і кафедру видавничої справи та редагування. На кафедрі видавничої справи започатковано нові спеціалізації: "Пресові видання", "Книжкові та періодичні видання", "Міжнародні видання"; "Телепрограми". 2003 року набір студентів на спеціальність "Видавнича справа та редагування" уперше відбувся в умовах роздільного конкурсу. Підготовку спеціалістів здійснюють за спеціалізаціями "Редактор книжкових і газетно-журнальних видань" і "Редактор електронних видань" (разом із кафедрою електронних видань і медіадизайну).

Кафедра преси забезпечує викладання курсів "Теорія журналістики", "Правові основи масової комунікації", "Вступ до спеціальності", "Інформаційні жанри", "Репортерська праця", "Проблематика ЗМІ", "Журналістська етика", "Художньо-публіцистичні жанри", "Журналістське розслідування", "Теорія публіцистики і публіцистична майстерність", "Основи екології"; дисципліни спеціалізацій – "Психологія журналістської творчості", "Економіка ЗМК", "Аналітичні жанри", "Інформаційна політика", "Організація праці журналіста", "Безпека інформаційного простору".

³¹⁸⁹ Інституту журналістики – 60 / упоряд. В. Е. Шевченко; за ред. В. В. Різуна. Київ, 2007.

Кафедра історії журналістики є загальноосвітньою. Тут читають курси "Історія української журналістики", "Публіцистика", "Українська література і фольклор", "Зарубіжна література", "Медіакритика", а також низку спецкурсів: "Літературно-художня критика", "Гендерний баланс і ЗМІ", "Міжнародні взаємини і ЗМК", "Прогностика і фантастика", "ЗМК: література і суспільство". Студенти проходять різнобічну підготовку у сфері історії журналістики та публіцистики, літературної критики, українського журналістикознавства. Кафедра видає літературно-художній альманах студентів "Святий Володимир".

Кафедра радіо і телебачення здійснює комплексну підготовку журналістів для телебачення і радіомовлення, вивчає актуальні проблеми організації і функціонування телерадіомовлення.

Кафедру реклами та зв'язків із громадськістю засновано в роки незалежності України (до 2006 р. мала назву кафедра масової інформаційної діяльності³¹⁹⁰). Із 2006 року вона першою в Україні отримала право офіційно випускати фахівців сфери реклами та зв'язків із громадськістю. На кафедрі читають основні дисципліни: "Теорія та практика комунікації", "Інформаційний менеджмент у міжнародному бізнесі", "Менеджмент інформаційного ринку", "Менеджмент і маркетинг інформаційного простору", "Журналістська майстерність", "Інформаційна політика та безпека", "Масова інформація", "Теорія і практика державного управління" тощо.

Значення мовних дисциплін у професійній підготовці журналістів неzapечене. Після тривалого часу "класичного" (так само, як і на філологічному факультеті) вивчення студентами-журналістами мовних дисциплін почалося формування нової методологічної основи діяльності кафедри мови. Із 2017 року, після об'єднання з кафедрою іноземних мов, вона стала найбільшою за кількістю співробітників кафедрою інституту, відтоді складається із секції української мови та секції іноземних мов. Поняття фахової спрямованості викладання набувало різнобічного, системного осмислення, яке надалі поглиблювалося та конкретизувалося. Порівняно із класичним набором мовних дисциплін тепер уведено чимало нових: "Українська мова в ЗМК", "Українська мова в професійному спілкуванні", "Практикум з української мови для журналістів", "Типологія помилок", "Українська мова як іноземна", "Теорія твору", "Теорія сприймання і розуміння твору", "Практикум із перекладу і трансформації тексту",

Творчий конкурс серед абітурієнтів в Інституті журналістики Київського університету

³¹⁹⁰ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 28. Спр. 81. Арк. 197.

"Шрифтознавство". Викладацький колектив кафедри створив для студентів – майбутніх журналістів – комплект підручників з української мови, практичної стилістики, посібників із практичних курсів української мови, редагування журналістських текстів, енциклопедичний словник-довідник з української мови, навчальні словники.

2009 року шляхом поділу кафедри видавничої справи та редагування було створено кафедру мультимедійних технологій і медіадизайну. Її викладачі забезпечують викладання дисциплін, що пов'язані із розвитком інтернет-технологій і програм для роботи з мультимедійним і графічним контентом, цифровими медіа, застосування мультимедійних технологій у професійній діяльності майбутніх журналістів.

2014 року створено кафедру кіно- і телемистецтва, яка готує ведучих програм телебачення, кіно-, телеоператорів, звукорежисерів, сценаристів і режисерів кіно та телебачення. Студенти вивчають історичні, теоретичні та практичні засади

функціонування кіно та телебачення в контексті аудіовізуальної, екранної сфери мас-медіа та культури.

Навчальний процес в інституті забезпечують міжкафедральна навчальна медіалабораторія, утворена 2017 року шляхом об'єднання чотирьох кафедральних лабораторій. До її складу входять: студія кіно- та телемистецтва, телевізійна студія, радіостудія, відеомонтажні апаратні, комп'ютерні класи та переглядові аудиторії. Студенти-магістри мають змогу вивчати певні дисципліни ви-
нятково іноземною мовою.

Черговий випуск програми "Новини університету Шевченка"

Протягом навчання в Інституті журналістики студенти проходять такі види практики: ознайомчу (навчальну), навчально-виробничу, педагогічну (асистентську), переддипломну. Метою практики є закріплення теоретичних знань, формування у студентів навичок і вмінь, необхідних для професійної роботи в газетах і журналах, інтернет-виданнях, на радіо й телебаченні, в інформаційних агентствах, прес-службах, рекламних та піар-агенціях, видавництвах. У процесі практики студенти вивчають роботу виробничих підрозділів, досліджують структуру творчих колективів, виробничі процеси підготовки інформаційного продукту на базі практики; набувають навичок літературної роботи в редакціях, роботи над інформаційними, аналітичними та художньо-публіцистичними жанрами.

Ознайомчу (навчальну) практику студенти проходять на другому курсі у вигляді екскурсій, під час яких пізнають роботу інформагенцій, редакцій газет, журналів, радіо, телебачення, видавництв, рекламних і піар-агенцій. Навчально-виробничу практику студенти проходять на третьому курсі на виробничих базах практики згідно зі своєю спеціалізацією. Її метою

є вивчення роботи інформаційних агентств, видавництва, рекламних і піар-агенцій, редакцій центральних і регіональних газет; набуття навичок літературної роботи в редакціях, поглиблення та розширення знань із теоретичних дисциплін, удосконалення навичок літературного редагування матеріалів; формування навичок роботи з аналітикою.

Асистентську практику студенти проходять у другому семестрі першого року та у першому семестрі другого року навчання в магістратурі на базі закладів вищої освіти будь-якої форми власності, що здійснюють професійну підготовку фахівців із відповідної спеціальності, зокрема й на базі Інституту журналістики Київського університету. Переддипломну практику студенти проходять на четвертому курсі на тих виробничих базах практики, де виконується кваліфікаційна робота бакалавра. Метою практики є підготовка студента до майбутньої самостійної діяльності в ЗМІ, видавництвах, рекламних і піар-агенціях. Найважливішим завданням практики є вдосконалення практичних навичок і вмінь журналіста, що необхідні для практичного втілення кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна практична робота визначає зміст переддипломної практики, тематичне спрямування, вибір жанру інформаційного продукту та його обсяг.

До 2001 року у Київському університеті існували окремо філологічний факультет, що складався з 11 кафедр, і факультет іноземної філології. 1995 року було створено відділення сходознавства у складі двох кафедр: тюркології й Близького Сходу. Ухвалою Вченої ради університету 12 листопада 2001 року на базі трьох структурних підрозділів було утворено Інститут філології³¹⁹¹. З того часу й дотепер його очолює доктор філологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки Г. Семенюк. Нині Інститут філології – це потужний освітній і науковий заклад, високопрофесійний колектив якого готує кадри філологів для України та багатьох інших країн.

З появою інституту відкрились нові можливості в оновленні змісту філологічної освіти, впровадженні новітніх освітніх технологій, опануванні найкращим світовим і вітчизняним досвідом, формуванні нової генерації науково-педагогічних кадрів, а головне – у створенні нової моделі випускника-філолога Київського університету – високопрофесійного, конкурентоспроможного в науковому, освітньому та культурному просторі. Набутий за цей час досвід показує, що впровадження подвійних спеціальностей забезпечує взаємозбагачення різних філологічних сфер в аспекті їхнього викладання та наукового дослідження. Узгоджено плани підготовки бакалаврів і магістрів за різними профілями філологічної

Студенти Інституту журналістики на практиці в агенції "Укрінформ"

³¹⁹¹ ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 28. Спр. 78. Арк. 97.

освіти, відбулося забезпечення їх фахівцями споріднених філологічних підрозділів (за умови збереження відповідного фахового спрямування навчальних планів). Студентам, які навчаються за спеціальностями "Українська мова та література", "Російська мова та література", "Фольклористика", "Класичні мови", присвоюється друга кваліфікація – "Викладач іноземної мови". Славісти, фольклористи, студенти спеціальності "Літературна творчість" здобувають ще й фах "Викладач української мови та літератури", а перекладачам за новими навчальними планами значно збільшено кількість годин на вивчення структури та стилістики української мови у перекладацькому аспекті. Фахова доцільність створення Інституту філології в Київському університеті підтверджується пізнішим виникненням подібних структур в інших закладах вищої освіти України, зокрема у Львівському національному університеті ім. І. Франка, Київському національному педагогічному університеті ім. М. Драгоманова, Прикарпатському державному університеті ім. В. Стефаника, Бердянському державному педагогічному університеті.

В інституті було реорганізовано або відкрито кафедри сучасної української мови, історії української мови, фольклористики, української і російської мов, методики їх викладання як іноземних тощо. Створено також науково-навчальні лабораторії шевченкознавства, комп'ютерної лінгвістики, філологічної освіти та фольклорно-етнографічний центр. 2004 року відкрито нову спеціальність – "Прикладна лінгвістика"³¹⁹².

На сьогодні Інститут філології є найбільшим підрозділом університету. Тут навчаються понад 3000 студентів на 24 кафедрах (англійської філології і міжкультурної комунікації; германської філології і перекладу; загального мовознавства, класичної філології і неоелліністики; зарубіжної літератури; іноземних мов історичного та філософського факультетів; іноземних мов математичних факультетів; іноземних мов природничих факультетів; іноземних мов факультетів психології і соціології; іноземних мов хіміко-фізичних факультетів; історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості; методики викладання української та іноземних мов і літератур; мов і літератур Близького та Середнього Сходу; мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії; стилістики та мовної комунікації; полоністики; романської філології; російської філології; слов'янської філології; теорії та практики перекладу з англійської мови; теорії та практики перекладу з романських мов імені М. Зерова; тюркології; української мови та прикладної лінгвістики; української і російської мов як іноземних; фольклористики).

Підготовці студентів сприяють 23 мовно-інформаційні центри (Всеукраїнський навчально-науковий центр шевченкознавства; Інститут Конфуція; Єгипетський центр арабської мови та культури; Турецький центр дослідження та інформації; Центр кримськотатарської мови та літератури; Французько-український центр наукової та університетської співпраці; Центр англійської мови та інформації; Центр білоруської мови та культури; Центр болгарської мови та

³¹⁹² ДАК. Ф. Р-1246. Оп. 28. Спр. 73. Арк. 80.

літератури, історії і культури; Центр мови гінді та індійської літератури; Центр елліністичних студій і грецької культури; Центр іраністики (перської мови та літератури); Центр іспанської мови та культури; Центр італознавства; Центр китайської літератури та викладання китайської мови; Центр корейської мови та літератури; Центр індонезійської мови та літератури; Центр німецької мови та культури; Центр польської мови та культури; Центр славістики; Центр фольклору та етнографії; Центр японської мови та літератури; Центр іноземних мов Київського університету), 9 навчальних і навчально-наукових лабораторій (комп'ютерної лінгвістики; експериментальної фонетики; філологічної освіти; шевченкознавства; методики викладання іноземних мов у вищій та середній школі; усної мови та технічних засобів навчання; інтенсивного навчання іноземних мов; методики викладання східних мов та інформатики; сучасних технологій усного перекладу), а також інформаційно-обчислювальний сектор.

Підготовка бакалаврів ведеться за спеціальностями: "Середня освіта" (освітні програми: "Теорія та методика навчання української мови і літератури, іноземної мови в основній школі", "Зарубіжна література та англійська мова: теорія і методика навчання", "Турецька мова і література та англійська мова", "Теорія та методика навчання: німецька та англійська мови, зарубіжна література"); "Етнокультурологія з поглибленим вивченням іноземної мови"; "Філологія" (освітні програми: "Українська мова і література та західноєвропейська мова", "Українська і англійська мови: переклад та редагування", "Фольклористика, українська мова і література та іноземна мова", "Літературна творчість, українська мова і література та англійська мова", "Кримськотатарська мова і література, англійська мова та переклад", "Прикладна (комп'ютерна) лінгвістика та англійська мова"); "Слов'янські мови" (освітні програми: "Польська мова і література та переклад, українська мова і література", "Словенська мова і література та переклад, українська мова і література", "Чеська мова і література та переклад, українська мова і література", "Хорватська мова і література та переклад, українська мова і література", "Російська мова і література та англійська мова"); "Західноєвропейська філологія та переклад" (освітні програми: "Англійська філологія та переклад, дві західноєвропейські мови", "Німецька філологія та переклад, англійська мова", "Шведська філологія та переклад, англійська мова та третя германська мова", "Іспанська мова та переклад, англійська мова та друга романська мова", "Італійська мова та переклад, англійська мова та друга романська мова", "Французька мова та переклад, англійська мова та друга романська мова", "Класична філологія та англійська мова", "Переклад з англійської та другої західноєвропейської мови", "Переклад з німецької та англійської мов", "Переклад

Студентки
Інституту
філології
Київського
університету

з іспанської і з англійської мов", "Переклад із французької та з англійської мов", "Переклад із португальської і з англійської мов"); "Східна філологія, західноєвропейська мова та переклад" (освітня програма: "Арабська мова та література", "Мова та література гінді", "В'єтнамська мова та література", "Індонезійська мова та література", "Китайська мова та література", "Корейська мова та література", "Перська мова та література", "Японська мова та література", "Турецька мова та література").

Прийом до магістратури здійснюється за такими спеціальностями: "Середня освіта" (освітні програми: "Теорія та методика навчання української мови і літератури, іноземної мови в основній школі", "Зарубіжна література та англійська мова: теорія і методика навчання"); "Культурна антропологія з фаховим вивченням іноземної мови"; "Філологія" (освітні програми: "Українська мова і література та західноєвропейська мова", "Літературно-мистецька аналітика та західноєвропейська мова", "Кримськотатарська філологія, англійська мова та переклад", "Прикладна лінгвістика (редакторсько-перекладацька та експертна діяльність)"); "Фольклористика, міжкультурна комунікація, іноземна мова"; "Славістика Центрально-Східної Європи і Балкан: теоретичні та прикладні студії" (освітні програми: "Польська та українська мови і літератури", "Чеська та українська мови і літератури", "Хорватська та українська мови і літератури", "Словенська та українська мови і літератури", "Російська мова і література та іноземна мова: сучасні теоретичні і прикладні студії"); "Східна філологія, західноєвропейська мова та переклад" (освітні програми: "Арабська мова і література", "Мова і література гінді", "В'єтнамська мова і література", "Індонезійська мова і література", "Китайська мова і література", "Корейська мова і література", "Перська мова і література", "Турецька мова і література", "Японська мова і література"); "Західна філологія та переклад" (освітні програми: "Класичні студії та західноєвропейська мова", "Сучасна англійська мова та переклад і дві західноєвропейські мови" (викладання іноземними мовами), "Англійська мова та література", "Усний та письмовий переклад з англійської та другої західноєвропейської мови", "Художній переклад з англійської мови, літературне редагування та менеджмент перекладацьких проєктів", "Германська філологія і переклад (німецька мова та англійська мова)", "Галузевий переклад із німецької та англійської мов, міжкультурний менеджмент", "Германська філологія та переклад (шведська та англійська мови)", "Іспаномовні

Вручення
залікових книжок
першокурсникам
Інституту
філології

студії і переклад, англійська мова", "Загальний і галузевий усний і письмовий переклад з іспанської та англійської мов", "Італомовні студії і переклад, англійська мова", "Франкофонні студії і переклад, англійська мова", "Загальний і галузевий усний і письмовий переклади із французької та англійської мов").

Загалом студенти інституту вивчають 32 мови. За кількістю майбутніх фахівців перше місце посідає українська філологія. За спеціальностями із західної філології інститут готує філологів-викладачів і дослідників іноземних мов і літератур, а також перекладачів з англійської, іспанської, італійської, нідерландської, німецької, новогрецької, румунської, французької, шведської мов. За спеціальностями зі східних мов і літератур здійснюється викладання азербайджанської, арабської, гінді, китайської, корейської, перської, турецької, японської мов, чим може похвалитися не кожен знаний університет Європи. Також відбувається підготовка фахівців із російської, польської, чеської, хорватської, сербської, болгарської і класичних (грецької і латинської) мов і літератур. Усі студенти, опановуючи основний фах, вивчають ще й різні дисципліни з української мови та літератури. У процесі навчання вони проходять низку практик: фольклорну, діалектичну, перекладацьку, архівну та педагогічну.

Одним із найважливіших аспектів діяльності Інституту філології є навчально-методична робота. Викладацький колектив прагне насамперед забезпечення навчального процесу підручниками, навчальними посібниками, програмами власного авторства.

1991 року для вдосконалення військової підготовки студентів на базі Об'єднаної військової кафедри створено Відділення військової підготовки у складі двох факультетів: військово-технічної підготовки та військово-гуманітарної підготовки (пізніше військово-фінансової підготовки), які також мали кафедральну структуру. Крім них, на відділенні окремо існували кафедра тактики та оперативного мистецтва й кафедра автомобільної підготовки. 18 січня 1992 року всі офіцери відділення присягнули на вірність українському народу.

Важливою подією став наказ міністрів оборони та освіти України № 39/1 від 16 червня 1993 року про введення на відділенні підготовки офіцерів для Збройних сил України за чотирма напрямками: військовий картограф, військовий юрист, військовий перекладач, спеціаліст військово-фінансової служби, з 1997 року – військовий психолог, із 2000 – політолог, а також офіцерів-слухачів фінансової служби. З 1995 року почалася підготовка офіцерів-слухачів юридичної служби із трирічним терміном навчання.

Ретроаудиторія
Інституту
філології
Київського
університету

Постановою Кабінету Міністрів України № 64 від 21 січня 1998 року з метою подальшого вдосконалення системи підготовки фахівців для Збройних сил України та інших військових формувань відділення військової підготовки Київського університету було перетворено на Військовий інститут Київського університету.

Сьогодні Військовий інститут (начальник – кандидат педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти, генерал-майор І.Толок) є сучасним міжвідомчим, багатопрофільним, інтегрованим військовим навчальним підрозділом університету, що здійснює підготовку фахівців із повною вищою освітою для Збройних сил України та інших військових формувань.

Складання
військової
присяги
у Військовому
інституті
Київського
університету

Військовий інститут – єдиний в Україні військовий навчальний підрозділ, що здійснює підготовку фахівців для всіх військових формувань зі спеціальностей: "Філологія", "Політологія", "Психологія", "Журналістика", "Фінанси, банківська справа та страхування", "Право", "Геодезія та землеустрій", "Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії".

Організація освітнього процесу при заочній формі навчання здійснюється як для слухачів, що навчаються для здобуття ОС магістра, так і для студентів, які навчаються для здобуття ОС бакалавра (військово-службовці військової служби за контрактом рядового, сержантського (старшинського) складу, які проходять строкову військову

службу або військову службу за призовом під час мобілізації, та зазнали поранень під час виконання службових обов'язків у районі проведення бойових дій).

Практична підготовка курсантів Військового інституту проводиться в таких формах: первинна військово-професійна підготовка курсантів першого року навчання – за окремою план-програмою до початку навчального року за рахунок часу, що не зараховується до загального (календарного) обсягу часу підготовки ОС бакалавр; практична підготовка курсантів першого року навчання за військово-обліковою спеціальністю (ВОС) "Стрілець механізованого взводу" – за програмою формування загальновійськової складової професійної компетенції офіцерів управління тактичного рівня для курсантів першого-другого курсів (з ВОС: "Стрілець механізованого взводу" та "Головний сержант механізованого взводу"); практична підготовка курсантів другого року навчання за ВОС "Головний сержант механізованого взводу" – за програмою формування загальновійськової складової професійної компетенції офіцерів управління тактичного рівня для курсантів першого-другого курсів (з ВОС: "Стрілець механізованого взводу" та "Головний сержант механізованого взводу") та програми практики курсантів другого курсу на посаді заступника командира механізованого взводу (за ВОС "Головний сержант механізованого взводу"); навчальна (військова) практика

курсантів третього року навчання – за програмами навчальної (військової) практики та індивідуальними завданнями; військова практика курсантів п'ятого року навчання – за програмами військової практики та індивідуальними завданнями; військове стажування курсантів п'ятого року навчання – за програмами військового стажування та індивідуальними завданнями.

Базову підготовку майбутні офіцери проходять у відповідних інститутах і на факультетах Київського університету. Військово-спеціальну підготовку здійснюють науково-педагогічні працівники Військового інституту.

В інституті діють три факультети. Військовий гуманітарно-лінгвістичний факультет було створено 2013 року на базі військово-гуманітарного факультету та факультету іноземних мов і військового перекладу під час штатно-організаційних заходів. Військово-гуманітарний факультет було створено на базі кафедри військово-гуманітарної підготовки, що функціонував з 1993 року з наряду підготовки фахівців із виховної роботи для посилення гуманітарної складової військової служби Збройних сил України, забезпечення структур із виховної і соціально-психологічної роботи в органах військового управління, організації виховної роботи з особовим складом, упровадження військових національно-історичних традицій. Факультет іноземних мов і військового перекладу було створено 2000 року з метою інтеграції загальної і спеціальної мовної підготовки різних категорій військовослужбовців, працівників Збройних сил України та цивільної молоді, що навчаються за відповідними освітньо-професійними рівнями підготовки науково-педагогічних кадрів із перекладознавства, інтенсифікації лексикографічної і термінологічної роботи у Збройних силах України, тестування та сертифікації мовних знань, лінгвістичного забезпечення діяльності Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних сил України.

Основні завдання військового гуманітарно-лінгвістичного факультету – підготовка військових фахівців за спеціальностями "Психологія", "Політологія", "Переклад", "Міжнародна інформація", "Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії", "Журналістика"; інтеграція загальної і спеціальної мовної підготовки різних категорій військовослужбовців, працівників Збройних сил України, що навчаються за відповідними освітньо-професійними програмами; підготовка науково-педагогічних кадрів із прикладних соціально-комунікаційних технологій, психології діяльності в особливих умовах, вивчення політичних інститутів та процесів, перекладознавства, інтенсифікації лексикографічної і термінологічної роботи у Збройних силах України; написання монографій, словників, підручників, навчальних посібників, дисертацій, статей, доповідей, рецензій тощо; дослідження практичних засад та особливостей комунікації між органами військового управління та ЗМІ у площині цивільно-військових відносин; дослідження проблем психологічної діагностики та психологічної реабілітації учасників бойових дій; тестування та сертифікація мовних знань; лінгвістичне забезпечення діяльності Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних сил України; впровадження військових національно-історичних традицій. До складу факультету входять кафедри військової педагогіки та психології; військової журналістики; зарубіжної воєнної

інформації; військового перекладу та спеціальної мовної підготовки; а також центр інтенсивної мовної підготовки.

Військовий факультет фінансів і права (попередні назви – факультет військово-фінансової підготовки, військовий фінансово-економічний факультет) проводить підготовку фахівців з ОС магістра, офіцера тактичного рівня за напрямом підготовки "Фінанси, банківська справа та страхування", "Правознавство", "Геоін-

формаційні системи і технології". До його складу входять кафедри: фінансового забезпечення військ; правового забезпечення; геоінформаційних систем і технологій.

2011 року з метою проведення військової підготовки студентів закладів вищої освіти за програмою підготовки офіцерів запасу для забезпечення Збройних сил, інших військових формувань, а також пра-

Курсанти
Військового
інституту
Київського
університету

воохоронних органів спеціального призначення та Державної спеціальної служби транспорту необхідною кількістю навчених військовій справі громадян для виконання військового обов'язку в запасі, проходження військової служби за контрактом або призовом осіб офіцерського складу, проходження служби у військовому резерві збройних сил та інших військових формувань, а також забезпечення реалізації права громадян на рівні можливості у виборі професії шляхом здобуття додаткових знань, умінь і навичок, необхідних для належного виконання військового обов'язку в запасі у мирний час, обов'язків військової служби у воєнний час і для майбутньої професійної діяльності було створено факультет військової підготовки. У вересні 2017 року його було реорганізовано та створено факультет післядипломної освіти Військового інституту. Основними напрямками діяльності факультету післядипломної освіти є військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу; підготовка фахівців різних рівнів вищої освіти для роботи та проходження військової служби за контрактом у Збройних силах України, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях, а також правоохоронних органів, Державної спеціальної служби транспорту та інших міністерств і центральних органів виконавчої влади; підготовка підручників, навчальних посібників, курсів лекцій та іншої навчально-методичної літератури; відродження, збереження та пропагування національних надбань та традицій, проведення військово-патріотичного виховання тощо.

До складу факультету післядипломної освіти входять кафедри: загальновійськових дисциплін; автомобільної підготовки; фізичного виховання, спеціальної

фізичної підготовки і спорту; військово-гуманітарної підготовки; тактики та загальновійськової підготовки; військово-технічної підготовки; військового права та спеціальної мовної підготовки; економіки та фінансового забезпечення.

Військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу здійснюється за ВОС: "Бойове застосування військових частин і підрозділів радіотехнічних військ"; "Бойове застосування військових частин і підрозділів радіаційного, хімічного, біологічного захисту"; "Застосування картографічних військових частин і підрозділів"; "Іноземна мова"; "Організація метрологічного забезпечення військ (сил)"; "Політологія"; "Психологія"; "Правоохоронна діяльність у Збройних силах України"; "Цивільно-військове співробітництво"; "Соціальна психологія"; "Соціологія"; "Технічне забезпечення автоматизованого управління радіотехнічними засобами"; "Технічне забезпечення радіотехнічних засобів протиповітряної оборони"; "Технічне забезпечення функціонування стаціонарних засобів автоматизованих систем управління"; "Фінансове забезпечення та економіка бойової і господарчої діяльності військ (сил)"; "Організація продовольчого забезпечення"; "Організація речового забезпечення".

Курсанти Військового інституту під час самостійної підготовки

У Військовому інституті проходять військову підготовку студенти 19 структурних підрозділів Київського університету та студенти 38 інших закладів вищої освіти. До основи підготовки офіцерів запасу покладено принцип відповідності військово-облікової спеціальності базовим спеціальностям факультетів університету з орієнтацією навчання на перспективні зразки озброєння та військової техніки. Військова підготовка офіцерів запасу відбувається за відповідними військово-обліковими спеціальностями методом військового дня (9 год щотижнево: 6 год аудиторних занять під керівництвом викладача та 3 год самостійних занять) протягом двох навчальних років звичайно на третьому та четвертому курсах і закінчується місячними навчальними зборами (стажуванням) у військах. Закінчення курсу навчання завершує випускний іспит.

У Військовому інституті читають основні дисципліни: "Основи побудови радіоелектронної техніки", "Загальні військові дисципліни", "Воєнна історія України", "Психолого-педагогічні та соціальні проблеми виховної роботи", "Методика та практика підготовки військових перекладачів", "Основи медичних знань", "Сучасна політична історія країн світу", "Охорона здоров'я дітей". Для курсантів і слухачів розроблено низку спецдисциплін: "Експлуатація та ремонт радіоелектронної техніки", "Грошове забезпечення військовослужбовців",

"Фінансове забезпечення в ЗСУ", "Військова адміністрація", "Правова робота в ЗСУ", "Основи захисту населення в надзвичайних ситуаціях" тощо.

Військовий інститут має сучасну навчально-матеріальну базу, основу якої становлять зразки та макети техніки, обчислювальний центр, бібліотека із читальним залом, навчальні лабораторії і комп'ютерні класи із підключенням до інтернету, мультимедійні лекційні аудиторії, класи, обладнані технічними засобами навчання. В аудиторіях інженерного профілю встановлено найновішу навчально-бойову радіолокаційну техніку й техніку автоматизованих систем управління, на всіх кафедрах змонтовано класи програмованого контролю знань студентів, розгорнуто навчальні телевізійні та радіолокаційні системи, клас командного пункту радіолокаційного підрозділу. Є також класи керівництва боєм мотострілецького взводу, лінгафонний, військового та бортового перекладу. Багато зроблено для

Делегація НАТО у Військовому інституті Київського університету

розбудови польової бази навчання: збудовано вогневе та інженерне містечка, спортивний комплекс, стройовий плац. За роки незалежності України у Військовому інституті підготовлено 3097 офіцерів тактичного та 386 – оперативно-тактичного рівня; з них 120 офіцерів нагороджено золотою медаллю, 399 здобули дипломи із відзнакою.

2009 року було створено Інститут високих технологій (директор – доктор фізико-математичних наук, професор В. Ільченко). Мета створення інституту – підготовка та перепідготовка висококваліфікованих науковців нового покоління, що здатні розв'язувати проблеми сучасних природничих наук із застосуванням високих технологій, у яких під час навчання буде сформовано широкий світогляд, розуміння необхідності тісної міжнародної співпраці, творче мислення, уміння розв'язувати нестандартні завдання, проводити наукові дослідження, що вимагають глибоких фундаментальних міждисциплінарних знань, творчого мислення, навичок роботи на сучасному дослідницькому обладнанні, уміння готувати публікації і презентації результатів, а також для реалізації інших навчально-виховних, науково-дослідних, культурно-просвітницьких завдань вищої освіти України. Інститут високих технологій є організаційним і навчально-науковим структурним підрозділом Київського університету, статус якого дорівнює статусу факультету. Сам факт його створення, як зазначив ректор Л. Губерський, є найбільш рельєфним відображенням

основного принципу дослідницького університету – органічна єдність навчального процесу, наукових досліджень та інноваційної діяльності³¹⁹³.

Інститут високих технологій готує бакалаврів за трьома напрямками підготовки: "Нанофізика та комп'ютерні технології, із поглибленим вивченням хімії і біології"; "Хімія (високі технології) із поглибленим вивченням біології і посиленою фізико-математичною складовою"; "Біологія (високі технології) із поглибленим вивченням хімії і посиленою фізико-математичною складовою", а також магістрів за напрямками підготовки: "Високі технології (хімія та наноматеріали)"; "Високі технології (хемоінформатика)"; "Високі технології (прикладна фізика та наноматеріали)"; "Високі технології (біотехнологія)". Перший набір до магістратури відбувся 2010 року, а перший набір до бакалаврату – 2014 року.

Освіта в Інституті високих технологій не є масовою: щорічний набір становить 50 студентів до бакалаврату і 50 – до магістратури. Невеликі академічні групи (10–15 студентів), неформальні зустрічі студентів із керівництвом інституту, можливість навчання за індивідуальним навчальним планом, факультативні заняття на прохання студентів, можливість навчання за кордоном у межах студентської академічної мобільності, допомога у працевлаштуванні – усе це повсякденна практика, що максимально сприяє індивідуальному підходу до навчання.

Основну увагу в навчальному плані приділено фундаментальній і професійній підготовці студентів з найактуальніших напрямів розвитку сучасної науки та технологій. В інституті створено всі необхідні умови для навчання та проведення наукових досліджень – забезпечено доступ до науково-технічної літератури, сучасної обчислювальної техніки, новітнього дослідницького обладнання, ефективну взаємодію із провідними науковими колективами в Україні та за кордоном, умови для стажування студентів у провідних наукових центрах. Студенти самі обирають навчальні дисципліни (до 25 % від загального обсягу передбаченого навчальним планом).

Структурно до складу інституту входять кафедри: нанофізики конденсованих середовищ ("Відновлювальні джерела енергії", "Електрофізичні, хімічні та біологічні методи досліджень", "Комп'ютерне моделювання у природничих науках", "Фізичні принципи сенсорики"); супрамолярної хімії ("Загальна та неорганічна хімія", "Квантова хімія", "Фізична та аналітична хімія", "Хімія високомолекулярних сполук", "Колоїдна та органічна хімія", а також дисциплін із галузей знань на перетині хімії, фізики, матеріалознавства, біології, комп'ютерних технологій); молекулярної біології і біоінформатики ("Молекулярна

Практичні заняття в Інституті високих технологій

³¹⁹³ Київський університет. 2011. № 1. С. 2.

та квантова біофізика", "Молекулярна біологія", "Біоінформатика", "Біомолекулярна електроніка", "Вибрані розділи загальної біології та цитології", "Природні сполуки і біомолекули", "Сучасні біотехнології та клітинні технології", "Біомедичні технології" тощо); теоретичних основ високих технологій (підготовка з фізики нанорозмірних і низьковимірних систем, сучасного магнетизму, наноплазмоніки, нестандартних методів сучасної спектроскопії, нанооб'єктів фізики, хімії і біології). Серед викладачів інституту 14 докторів і 18 кандидатів наук, 3 член-кореспонденти НАН України, 7 лауреатів Державної премії України в галузі науки і техніки.

Близько 15–20 % випускників працюють або продовжують освіту в закордонних дослідницьких установах, майже 20 % вступають до аспірантури, решта працюють в українських і закордонних фірмах фізичного, хіміко-технологічного, біотехнологічного, а також ІТ-профілю.

Воркшоп з фотоніки та нанооптики для студентів та аспірантів Київського університету

Навчально-науковий центр "Інститут біології та медицини" Київського університету (директор – доктор біологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Л. Остапченко) було створено 2016 року. До нього ввійшли Канівський природний заповідник, Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна, Зоологічний музей, біологічний факультет, який мав у складі НДІ фізіології імені академіка Петра Богача³¹⁹⁴. До 2016 року інститут називався Навчально-науковий центр "Інститут біології".

Інститут здійснює підготовку студентів ОС бакалавра за такими спеціальностями: "Біологія" (освітньо-професійна програма "Біологія", спеціалізації: "Біофізика та медична інформатика", "Біохімія", "Біологія рослин", "Вірусологія", "Генетика", "Зоологія", "Імунологія", "Мікробіологія", "Молекулярна біологія", "Репродуктивна біологія", "Фізіологія людини і тварин", "Цитологія та гістологія"); "Екологія"; "Біотехнологія та біоінженерія" (освітньо-професійна програма "Біотехнологія"); "Садово-паркове господарство" (освітньо-професійна

³¹⁹⁴ Київський університет. 2010. № 5. С. 2.

програма "Ландшафтний дизайн та озеленення"); "Медицина"; "Технології медичної діагностики та лікування" (освітньо-професійні програми: "Лабораторна діагностика", "Дієтологія").

Лекцію читає директор ННЦ "Інститут біології та медицини" Людмила Остапченко

Підготовка магістрів ведеться за такими спеціальностями: "Біологія" (освітньо-наукова програма "Біологія", спеціалізації: "Біофізика та медична інформатика", "Біохімія", "Біологія рослин", "Вірусологія", "Генетика", "Еволюційна біологія", "Зоологія", "Імунологія", "Лабораторна діагностика біологічних систем", "Мікробіологія", "Молекулярна біологія", "Фізіологія людини і тварин", "Фізіологія та екологія рослин", "Цитологія та гістологія"; освітньо-наукова програма "Біохімія"; освітньо-наукова програма "Мікробіологія"); "Екологія" (освітньо-наукова програма "Екологічна безпека"); "Біотехнологія та біоінженерія" (освітньо-наукова програма "Біотехнологія"); "Медицина".

Студенти ННЦ "Інститут біології та медицини" – учасники освітніх програм "Лабораторна діагностика" та "Біотехнологія"

На сьогодні до складу інституту входять 14 кафедр: анатомії і патологічної фізіології; біології рослин; біомедицини; біофізики та медичної інформатики; біохімії; вірусології; загальної та медичної генетики; екології та зоології; клінічної медицини; мікробіології та імунології; мовної підготовки; фізіології людини та тварин; фундаментальної медицини; цитології, гістології та репродуктивної медицини, а також наукові підрозділи: Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна; Канівський природний заповідник; Зоологічний музей.

Долина магнолій у Ботанічному саду ім. акад. О. В. Фоміна Київського університету

В Інституті функціонують інформаційно-обчислювальний центр, навчальні міжкафедральні лабораторії і НДЛ, забезпечені необхідним сучасним обладнанням, що відповідає найвищим національним і міжнародним стандартам. Тут навчаються майже 1800 студентів, серед яких понад 500 – іноземці.

Кафедру біології рослин було сформовано 2017 року на базі кафедр ботаніки й фізіології та екології рослин із відповідним успадкуванням майже 200-річного досвіду з підготовки висококваліфікованих фахівців із цих спеціальностей. Біологія рослин – наука XXI століття, яка об'єднала класичні засади фітофізіології і ботаніки з новітніми методами молекулярної і клітинної біології, біотехнології, системної та еволюційної біології рослин, а також прикладного напрямку з ландшафтного дизайну та садово-паркової архітектури.

Кафедру біомедицини було створено 2016 року. Вона забезпечує викладання обов'язкових навчальних дисциплін: "Фізіологія людини", "Анатомія людини", "Патоморфологія та патофізіологія", "Клінічна лабораторна діагностика", "Маніпуляційна техніка у клінічній медицині", "Моделювання і прогнозування стану довкілля", "Безпека життєдіяльності, основи біоетики та біобезпеки" та більше 15 вибіркових дисциплін.

Кафедра біохімії готує висококваліфікованих фахівців – біохіміків, молекулярних біологів, біотехнологів і лабораторних діагностів біологічних систем, здатних успішно працювати у сфері наукових досліджень, а також у сфері освіти, медицини (діагностичних лабораторіях медичних установ), підприємствах біотехнологічного виробництва, фармацевтики, в установах Державної санітарно-епідеміологічної служби України, підприємствах екологічного профілю, хімічної і харчовій промисловості (лабораторіях контролю якості харчових продуктів). На кафедрі викладають обов'язкові навчальні дисципліни "Хімія біоорганічна", "Біохімія", "Біотехнологія" та близько 30 спецкурсів.

2016 року кафедра біофізики була перейменована на кафедру біофізики та медичної інформатики. Концепція її роботи включає як подальше вдосконалення підготовки студентів у галузі біофізики (дисципліни "Фізичні методи в біології та медицині", "Фізика ДНК і білково-нуклеїнових взаємодій", "Структурна біологія", "Біофізика мембранного транспорту", "Механізми міжклітинних комунікацій" тощо), так і запровадження нових дисциплін, які стосуються сучасних біомедичних напрямів ("Медична біофізика", "Основи сучасної фармакології", "Нейрональні мережі та експериментальна неврологія", "Медична радіаційна фізика і радіотерапія", "Біофізика патологічних станів") і використання інформаційних технологій у біології та медицині ("Проблеми і ресурси сучасної біомедичної інформатики", "Молекулярне моделювання та дизайн фармакологічних препаратів", "Структура білків і протеоміка"). Кафедра забезпечує викладання обов'язкових навчальних дисциплін "Біофізика", "Сучасні інформаційні технології в біології", "Статистичні методи в біології", "Біоінформатика", "Комп'ютерне моделювання в біології", "Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної та власності".

Кафедра вірусології є провідною інституцією з підготовки фахівців-вірусологів в Україні. Студенти, що спеціалізуються на кафедрі, отримують ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку з наукових напрямів сучасної вірусологічної науки, включаючи медичну та ветеринарну вірусологію, фітовірусологію та бактеріофагію.

У лабораторії
ННЦ "Інститут
біології
та медицини"

На кафедрі екології та зоології, поряд із фундаментальною екологічною тематикою (соціобіологія, біорізноманіття екосистем, кругообіг хімічних елементів), розвиваються прикладні напрями досліджень, спрямовані на розроблення науково обґрунтованих методів оптимізації господарської діяльності людини, екологічного моніторингу стану довкілля, біоіндикації і біомоніторингу забруднення компонентів екосистем, вивчення продуктивності екосистем за умов антропогенного впливу. Значну увагу приділяють впливу діяльності людини на довкілля, глобальні процеси у біосфері. Студенти-зоологи спеціалізуються в напрямках "Зоологія безхребетних тварин: протозоологія, гельмінтологія, арахнологія, ентомологія, карцинологія, малакологія"; "Зоологія хребетних тварин: іхтіологія, батрахогерпетологія, орнітологія, теріологія"; "Гідробіологія". Вони проходять навчальну й виробничу практику в мальовничих куточках нашої країни, зокрема у заповідниках, а також провідних науково-дослідних установах України.

Кафедра загальної та медичної генетики (до 2016 р. – кафедра загальної та молекулярної генетики) забезпечує викладання обов'язкових навчальних дисциплін "Генетика", "Молекулярна біологія", "Біоінформатика" та 27 вибіркових дисциплін. Якісне проведення навчального процесу зумовлено високою забезпеченістю навчального процесу оригінальними підручниками, посібниками та навчально-методичними розробками. Колективом кафедри опубліковано навчальні посібники та підручники з генетики, молекулярної біології, імуногенетики, клітинної і генетичної інженерії, антропогенетики з основами медичної генетики, фізики ДНК, молекулярної організації ДНК тощо, а також різнопланова науково-методична література для вибіркового навчальних дисциплін, покликана оптимізувати й підвищувати ефективність самостійної роботи студентів.

Кафедра мікробіології та імунології (до 2016 р. – кафедра мікробіології та загальної імунології) забезпечує викладання обов'язкових навчальних дисциплін "Мікробіологія", "Імунологія" та близько 50 вибіркового дисциплін із мікології, цитології мікроорганізмів, антибіотиків, клінічної імунології, імунохімії, нейроімунології, імунобіотехнології, фітоімунології, імунопатології тощо. Колективом кафедри розроблено навчальні посібники та підручники з імунології і мікробіології, у яких органічно комбінуються історичний науковий досвід і результати сучасних наукових досліджень; видана різнопланова науково-методична література для вибіркового навчальних дисциплін, покликана оптимізувати й підвищувати ефективність самостійної роботи студентів.

Кафедра фізіології та анатомії готує висококваліфікованих фахівців у галузі фізіології людини й тварин, забезпечує читання обов'язкових дисциплін "Фізіологія та анатомія людини і тварин", "Анатомія людини" та понад 15 спеціальних дисциплін, у яких представлено результати сучасних досліджень у різних галузях фізіології. Кафедра забезпечує читання двох нормативних дисциплін на факультеті психології. Практичних навичок проведення наукових досліджень студенти набувають на спецпрактикумах, під час проходження виробничої і переддипломної практики, виконання курсових і дипломних робіт.

2011 року було засновано кафедру фундаментальної медицини, яка вивчає молекулярні механізми розвитку злоякісних новоутворень різного генезу, а також розробляє сучасні методи профілактики, діагностики та лікування передпухлинних і пухлинних захворювань. Кафедра забезпечує викладання обов'язкових навчальних дисциплін "Анатомія людини", "Фізіологія людини", "Гістологія, цитологія, ембріологія", "Медична біологія", "Біологічна та біоорганічна хімія", "Гігієна та екологія", "Клінічна анатомія та оперативна хірургія" тощо.

Кафедрі цитології, гістології та репродуктивної медицини (до 2016 р. – цитології, гістології і біології розвитку) належить провідна роль в Україні з підготовки висококваліфікованих спеціалістів-морфологів, дослідників мікро- і макроскопічної будови та функцій живих організмів. Кафедра забезпечує викладання обов'язкових навчальних дисциплін "Загальна цитологія", "Гістологія", "Біологія індивідуального розвитку", "Теорія еволюції" та більш ніж 25 вибіркового дисциплін.

У ННЦ працюють сучасні комп'ютерні системи для інтерактивної підготовки студентів, створено навчальну лабораторію мікроскопії, яка обладнана апаратурою від лідерів світового ринку цифрової оптики компанії Carl Zeiss і складається з мікроскопа дослідницького рівня Axiolmager A2 із системою спільного спостереження на 11 осіб і цифрового класу на базі камери Primo Star HDCam. Ця лабораторія – перша лабораторія такого класу в Україні – відкриває широкі можливості для здійснення освітнього процесу та розв'язання дослідницьких завдань.

Студенти інституту мають можливість проходити навчання або наукове стажування в закордонних навчальних і наукових центрах за програмою академічної мобільності; покращувати та застосувати свої знання з англійської мови від провідних науковців світу, які читають лекції в інституті за запрошенням, у наукових гуртках. Студенти-магістри мають змогу вивчати певні дисципліни винятково іноземною мовою.

Лабораторні заняття студентів-біологів Київського університету

На випускників, які виявили схильність до наукової роботи, чекають науково-дослідні заклади НАН України, НААН України, НАМН України, наукові підрозділи Київського університету та інших закладів вищої освіти, а також наукова кар'єра у провідних лабораторіях світу. Професійна діяльність багатьох випускників пов'язана з роботою на підприємствах біологічного, медичного, екологічного, біотехнологічного напрямів, в установах Державної санітарно-епідеміологічної служби України та профільних міністерствах.

Практичні майстер-класи для школярів у ННЦ "Інститут біології та медицини" Київського університету

Класична університетська освіта, високий рівень підготовки, сформований у стінах університету, науковий світогляд, навички організації професійної діяльності та вміння застосовувати отримані знання на практиці дозволяють випускникам інституту розвинути свої лідерські якості й успішно керувати діяльністю наукових, науково-практичних та адміністративних установ в Україні та за кордоном. Його випускниками поповнюється професорсько-викладацький склад провідних закладів вищої освіти України.

2014 року геологічний факультет було реорганізовано в Навчально-науковий інститут "Інститут геології" (директор – доктор геологічних наук, професор В. Михайлов). До його складу входять сім кафедр: загальної та історичної геології; геології родовищ корисних копалин; мінералогії, геохімії та петрографії; геофізики (до 1993 р. – кафедра геофізичних методів пошуків та розвідки родовищ корисних копалин); гідрогеології та інженерної геології; геоінформатики (заснована 2008 р.); геології нафти і газу (заснована 2010 р.)³¹⁹⁵.

Підготовка фахівців на денному відділенні здійснюється за ОС бакалавра та магістра за спеціальностями "Науки про Землю" (освітні програми бакалаврату: "Геологія", "Геофізика", "Геофізика та комп'ютерна обробка геолого-геофізичних даних"; освітні програми магістратури: "Геологія", "Геохімія і мінералогія", "Геологія нафти і газу", "Геофізика", "Гідрогеологія", "Геоінформатика"), "Геодезія та землеустрій" (освітні програми: "Геоінформаційні системи та технології", "Оцінка землі та нерухомого майна").

³¹⁹⁵ Геологія в Київському університеті / С. А. Вижва, П. І. Гришук, О. В. Зінченко та ін. Київ, 2011.

Базовими для всіх напрямів геологічних досліджень є дисципліни циклу загальної та історичної геології (на однойменній кафедрі). Опанування циклу геологічних дисциплін дає змогу випускникам самостійно проводити різноманітні геологічні дослідження, зокрема й геологічне знімання, узагальнювати та обробляти різноманітну інформацію з геологічної будови різноманітних ділянок нашої планети.

Випускники кафедри гідрогеології та інженерної геології можуть вести пошук і розвідку родовищ підземних вод, інженерно-геологічне обґрунтування будівництва споруд, здійснювати екологічну експертизу та аудит процесу використання надр і навколишнього геологічного середовища.

Випускники кафедри геофізики є бажаними фахівцями для будь-яких геологорозвідувальних робіт, зокрема й у пошуках родовищ нафти й газу, металічних і неметалічних корисних копалин, у проведенні кількісного аналізу геофізичної інформації із застосуванням сучасної комп'ютерної техніки, здійснення досліджень фізики Землі, екологічної і комп'ютерної геофізики, прогнозування та попередження природних і природно-техногенних катастроф.

Мінералогія, геохімія та петрографія є базовими науками у вивченні речовинного складу породних комплексів, з яких складається земна кора. Випускники однойменної кафедри завжди знайдуть роботу як у виробничих організаціях Державної геологічної служби, так і в академічних НДІ.

Геологія нафти і газу, ураховуючи постійне зростання світового попиту на енергоресурси, виходить на одне з головних місць серед геологічних дисциплін. Велика потреба у фахівцях сьогодні існує в підприємств НАК "Нафтогаз України" та нафтовидобувних компаній.

Об'єднує всі геологічні спеціальності оброблення, збереження, інтерпретування, моделювання та візуалізація геологічної інформації. Фахівці за спеціалізацією "Геоінформатика" освоюють сучасні інформаційні технології і комп'ютерні засоби оброблення інформації. Потреби в таких фахівцях постійно зростають.

Квінтесенцією геологорозвідувальних робіт є пошуки та оцінювання родовищ корисних копалин. Підготовку спеціалістів у цій галузі веде кафедра геології родовищ корисних копалин. Тут викладають геологію родовищ корисних копалин, їхні пошуки та розвідку, металогенію, економіку мінеральної сировини, теорію рудоутворення, геотектоніку, основи екології, регіональну геологію, металогенію золота, основи метасоматозу тощо.

Підготовку фахівців в інституті проводять із застосуванням нових форм навчання та сучасних інформаційних технологій. Важливе місце належить

Практичні заняття з комп'ютерної обробки даних для студентів-геологів Київського університету

Польова практика студентів-геологів у Карпатах

проведенню щорічних навчальних практик в Карпатах, Придніпров'ї та Поліссі. Виробничі практики після третього та четвертого курсів студенти проходять в академічних інститутах, геологічних партіях та експедиціях. Студенти, які вільно володіють однією з іноземних мов, мають можливість проходити виробничу практику за кордоном.

В інституті функціонують геологічний музей із палеонтологічним і мінералогічним відділеннями, унікальна навчально-наукова лабораторія рентгенівських методів дослідження мінеральної речовини із сучасним науково-дослідницьким

устаткуванням; сучасний інформаційно-обчислювальний центр і комп'ютерні класи з новими програмами та технологіями; студентське конструкторсько-дослідницьке бюро. Для самостійної роботи студентів створено петрографічний кабінет, кабінет геологічної карти, постійно поповнюється колекція гірських порід і мінералів, систематичні каталоги якої призначено для самостійного користування студентами. Останні під керівництвом досвідчених викладачів набувають досвіду в розв'язанні теоретичних проблем і практичних питань геологічної науки, опановують різноманітні методи дослідження, беруть участь у розробленні нової апаратури.

Найкращі студенти й аспіранти інституту мають змогу за різноманітними освітянськими та науковими програмами відвідувати провідні навчальні та наукові заклади світу, а деякі з них – паралельно, за індивідуальними програмами, здобувати другу освіту за кордоном.

Лабораторні заняття з петрографії на геологічному факультеті Київського університету

2010 року було утворено перший в Україні заклад вищої освіти з підготовки фахівців у сфері охоронної діяльності та безпеки – Інститут управління державної охорони України Київського університету.

Викладачі та курсанти Інституту управління державної охорони України

Інститут здійснює підготовку бакалаврів за спеціальністю "Національна безпека" (за окремими сферами забезпечення та видами діяльності, освітня програма "Особиста та майнова безпека"), а також магістрів за спеціальністю "Державна безпека" (освітня програма "Охоронна діяльність та безпека").

Структурно інститут складається із чотирьох кафедр. Кафедру психології охоронної діяльності створено 2015 року. Основними науково-організаційними засадами діяльності її науково-педагогічного складу є: професійна спрямованість, побудова педагогічного процесу на принципах науковості та розвитку, гуманізму, наступності й незалежності від впливу політичних партій, суспільних і релігійних організацій. На кафедрі викладають такі дисципліни: "Психологія охоронної діяльності", "Психологія управління", "Конфліктологія", "Психологія і педагогіка вищої школи", "Основи психології", "Психологія охоронної діяльності" тощо. Окремим напрямом діяльності є наукове керівництво магістерськими роботами за програмою підготовки "Охоронна діяльність та безпека".

Кафедру організації державної охоронної діяльності та безпеки створено 2010 року. 2012 року відбувся перший набір слухачів за спеціальністю "Охоронна діяльність та безпека" галузі знань "Специфічні категорії". Кафедра забезпечує підготовку бакалаврів та магістрів, здійснюючи викладання спеціальних дисциплін, пов'язаних з організацією та управлінням державною охороною органів державної влади України та забезпечення безпеки посадових осіб, психологічним забезпеченням охоронної діяльності та безпеки, контраварійним і захисним

управління автомобілем, використанням комплексів технічних засобів охорони. Кафедра організує проходження практики та стажування слухачів-магістрів у підрозділах Управління державної охорони України. З 2015 року здійснює підготовку магістрів для співробітників інших правоохоронних органів, військових формувань, підприємств, організацій, установ на договірній основі. Науково-педагогічний склад кафедри також задіяний у підготовці кваліфікованих робітників на базі повної середньої освіти з професій "Охоронник" та "Охоронець", викладаючи навчальні дисципліни професійно-практичної підготовки.

Кафедра гуманітарних та загально-правових дисциплін провадить освітню, методичну та наукову діяльність із підготовки здобувачів вищої освіти ОС магістра, курсів підвищення професійної підготовки прапорщиків, які подаються до присвоєння першого офіцерського звання; курсів підвищення

професійної підготовки офіцерів із терміном служби в Управлінні державної охорони України до трьох років; курсів підвищення професійної підготовки військовослужбовців особистої охорони в організації та здійсненні охоронних заходів; курсів вивчення іноземних мов військовослужбовцями та працівниками Управління державної охорони України. Викладачі кафедри читають дисципліни "Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності", "Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки", "Кримінально-правовий захист охоронної діяльності", "Діловий і професійний етикет", "Основи національної безпеки", "Політологія", "Професійна іноземна мова".

Кафедра тактико-спеціальної підготовки забезпечує навчальну, виховну, методичну і науково-дослідну роботу з навчальних дисциплін "Тактико-спеціальна підготовка", "Спеціальна фізична підготовка" та "Спеціальна вогнева підготовка".

Учасники II Міжнародної науково-практичної конференції "Стан та перспективи реформування сектору безпеки та оборони України"

Інститут управління державної охорони України – учасник IV Міжнародної конференції з питань цивільно-військової співпраці

Кафедра організовує та проводить навчально-тренувальні заняття у спортивних секціях із рукопашного бою та кульової стрільби. Весь її потенціал спрямований на підготовку військовослужбовців Управління державної охорони України з високим рівнем теоретичних знань і практичних навичок володіння стрілецькою зброєю, прийомами самозахисту, обеззброєння та забезпечення безпеки посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона в місцях постійного та тимчасового перебування.

Для вдосконалення практичних навичок в інституті проводять тактико-спеціальну практику за напрямками "Охорона об'єктів", "Безпека фізичних осіб", а також комплексне оперативне навчання "Безпека".

З метою якісної підготовки кадрів для підрозділів Управління державної охорони України, підвищення наукового потенціалу кафедр, розроблення наукового та методичного забезпечення освітнього процесу в інституті створено структурні підрозділи: Вище професійне училище державної охорони, відділення підвищення кваліфікації і перепідготовки, кафедра організації державної охоронної діяльності та безпеки, кафедра психології охоронної діяльності, кафедра тактико-спеціальної підготовки, кафедра гуманітарних і загально-правових дисциплін, лабораторія наукового забезпечення діяльності управління, відділення інформаційно-правового забезпечення та міжнародних зв'язків.

Для оптимізації підготовки й перепідготовки кадрів науковців і викладачів, згідно з новими потребами, 1991 року Інститут підвищення кваліфікації викладачів суспільних наук і ФПК було об'єднано, і на їхній базі створено Інститут підвищення кваліфікації. На початку 1992 року відбувся перший набір слухачів із 24 спеціальностей, серед 349 перших слухачів 210 – були представниками соціально-гуманітарних дисциплін, 108 – природничих і 31 – мовознавчих; найчисленніші відділення: історії України – 49 слухачів, філософії – 29, політології – 22, конкретної економіки – 17, з природничих наук: хімії – 24, математики – 21 слухач.

На початку 1990-х років особливо актуальним стало питання підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів із таких важливих сфер знань, як ринкова економіка, право, соціологія, управління організації і планування господарської діяльності, екологія та охорона здоров'я, духовна культура, мова ділового спілкування. 1991 року із цією метою при Київському університеті було також створено Міжгалузевий інститут підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів. На навчання запрошувались керівники організацій та установ, господарські й інженерно-технічні працівники, представники творчих і громадсько-політичних

Команда УДО –
призер "Кубка
Президента
України"
з рукопашного
бою

Під час підписання договору про співпрацю між Інститутом післядипломної освіти Київського університету та Національною академією прокуратури України

Урочиста церемонія відкриття спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді в Інституті післядипломної освіти

організацій, учителі, лектори. Крім викладачів університету, в інституті викладали співробітники наукових академічних установ Києва, працівники органів управління та урядових установ, провідні спеціалісти-практики.

Уже за кілька років в університеті працювало п'ять підрозділів аналогічного профілю: Інститут підвищення кваліфікації викладачів вищої школи, Міжгалузевий інститут підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів, спеціальний факультет підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів на радіофізичному факультеті, факультет підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів в Інституті українознавства, факультет перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів сфери зовнішніх зносин при Інституті міжнародних відносин. Звичайно, вони робили

певний внесок до підготовки спеціалістів для нашої держави, зміцнення матеріально-технічної бази університету. Проте зазначені підрозділи фактично діяли ізольовано один від одного, що спричиняло дублювання.

Тому для координації наукової, методичної, фінансової діяльності цих підрозділів 1994 року було прийнято рішення про створення єдиного загально-університетського центру – Інституту післядипломної освіти (ІПО) Київського університету. Основним його завданням було визначено підвищення кваліфікації і перепідготовку викладачів закладів вищої освіти всіх рівнів акредитації і спеціалістів із вищою освітою.

На сьогодні ІПО здійснює перепідготовку (заочна форма навчання) за спеціальностями "Право", "Психологія", "Менеджмент (Бізнес-школа МБА)", "Фінанси, банківська справа та страхування", "Міжнародні відносини, суспільні комунікації і регіональні студії", "Міжнародне право", "Міжнародні економічні відносини".

Гарантом якості навчального процесу в інституті є високопрофесійні науково-педагогічні працівники. Високий рівень фахової підготовки забезпечують 30 професорів і 80 доцентів і кандидатів наук, інші висококваліфіковані працівники з великим досвідом наукової і практичної роботи. Підготовка фахівців високого рівня супроводжується постійною актуалізацією навчальних планів з урахуванням потреб життя та розвитку науки, а також вимог Болонського процесу, підготовкою підручників нового покоління, запровадженням інтерактивних технологій у навчальний процес, а також інтеграцією освіти із практичною діяльністю.

Підготовче відділення (зав. – доц. Г. Усатенко) – це навчально-науковий комплекс, що об'єднує підготовку громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства для вступу на всі спеціальності до Київського університету та інших навчальних закладів за всіма спеціальностями українською, російською та англійською мовами; розробляє та впроваджує новітні технології викладання української і російської мов як іноземних, а також спеціальних дисциплін в умовах ущільнених термінів навчання.

Слухачі підготовчого відділення для громадян України

Усього на підготовчому відділенні у 2017/18 навчальному році навчалось 909 слухачів. Для підвищення ефективності набору контингенту було проведено такі заходи: участь у "Ярмарках професій" Київщини, освітянських виставках, батьківських зборах у школах Києва та області, розширено інтернет-комунікації (Facebook-представництво підрозділу, організовано низку Skype-зустрічей із батьками/учнями/вихователями шкіл інших міст України, зокрема й переселенців з АР Крим), проведено відкриті уроки для абітурієнтів і батьків, організовано екскурсії для учнів 3–11 класів до університету (з відвідуванням музеїв та інформаційно-роз'яснювальною роботою в аудиторіях), для слухачів 8-місячної програми підготовки влаштовано пішохідні екскурсії стародавнім Києвом (з метою поглиблення знань з історії України), відвідування Національної опери України тощо.

У 2017/18 навчальному році на підготовчому відділенні передуніверситетську підготовку пройшли 547 іноземних громадян із 21 країни світу, що майже втричі більше, ніж попереднього року. Навчання іноземних громадян та осіб без громадянства відбувалося за напрямками підготовки: гуманітарний, економічний, інженерно-технічний, медико-біологічний. Основну увагу приділяли мовній підготовці іноземних громадян, їхній адаптації у новому мовному середовищі. Крім того, слухачі ознайомлюються з історією України, її містами, мистецтвом,

традиціями, сучасною та давньою культурою. Було розроблено нові навчальні плани з підготовки іноземних громадян до вступу до закладів вищої освіти України з диференціацією навчальних планів за напрямками підготовки на терміни навчання вісім місяців і на один рік. Запроваджено вивчення англійської мови за двома рівнями: елементарним і незалежного користувача.

Для формування контингенту іноземних громадян на підготовчому відділенні було проведено такі заходи: повністю оновлено інтернет-сайт підготовчого відділення, розроблено нові рекламні буклети, поглиблено співпрацю із закордонними партнерами (Азербайджан, Китай, Іран, Туреччина, Індія). Налагоджено співпрацю з посольствами Індії, Туркменістану, Ірану, КНР, Туреччини.

Протягом року проводилась профорієнтаційна та активна культурно-виховна робота зі слухачами та студентами університету. У 2017/18 навчальному році слухачі та студенти-іноземці взяли участь у конференції для іноземних громадян "Системи освіти у країнах світу", у концерті з нагоди закінчення навчального року на Підготовчому відділенні "Випуск 2017". Більше 100 студентів відвідали Національну оперу України імені Тараса Шевченка, Національний академічний театр імені Лесі Українки, Національний музей медицини України.

Слухачі-іноземці
підготовчого
відділення

Студенти взяли участь у всеукраїнському диктанті національної єдності, брали участь у флешмобах, що були присвячені пам'яті Тараса Шевченка, Дню вишиванки, а також у різноманітних майстер-класах, екскурсіях, спортивних змаганнях тощо.

Серед основних завдань підготовчого відділення: організація навчання іноземних громадян в університеті, сприяння іншим факультетам та інститутам Київського університету в організації навчання іноземних громадян і підготовці фахівців за обраними ОС; підготовка підручників, навчальних посібників, інших навчальних і навчально-методичних матеріалів для навчання іноземних громадян; організація, координація та проведення науково-дослідних робіт; поширення інформації про університет, зміцнення іміджу та його популяризація серед іноземних громадян в Україні та за її межами з метою залучення іноземних громадян до навчання в університеті; організаційне сприяння іноземним громадянам у вступі

до Київського університету та поселенні до гуртожитків університету; проведення орієнтаційних програм для іноземних громадян; сприяння у створенні необхідних умов для навчання та самостійної роботи іноземних громадян, які навчаються в університеті; формування єдиного демократичного інтернаціонального студентського середовища; моніторинг навчального процесу для іноземних громадян на факультетах та в інститутах університету; забезпечення дотримання вимог законодавства України, які стосуються візових, паспортних, міграційних питань і питань реєстрації іноземних громадян, що навчаються в Київському університеті, а також питань нострифікації документів про освіту та наукові ступені; організація поза-аудиторної (культурної, виховної) роботи з іноземними громадянами, які навчаються в університеті, їх ознайомлення з українською культурою й традиціями; контроль академічної, фінансової і побутової дисципліни іноземних громадян у їхніх стосунках з університетом; здійснення контактів із питань, які пов'язані з навчанням іноземних громадян в університеті, із дипломатичними відомствами та консульськими установами іноземних держав в Україні, посольствами та консульствами України за кордоном, правоохоронними органами, органами прикордонних, митних та інших служб, служб безпеки тощо; підтримання зв'язків з іноземними громадянами – випускниками університету; виконання аналітичної роботи за предметом діяльності відділення та підготовка пропозицій щодо вдосконалення процесів набору та навчання іноземних громадян в університеті тощо.

Протягом останніх років у Київському університеті відбуваються щорічні грандіозні освітні події – Загальноуніверситетські дні відкритих дверей КНУ ЕХРО, в яких беруть участь усі підрозділи.

Іноземні студенти Київського університету святкують Новий рік

Дні відкритих дверей КНУ ЕХРО в Київському університеті

Дні відкритих
дверей КНУ ЕХРО
в Київському
університеті

Важливим компонентом навчального процесу є підготовка навчально-методичної літератури. Достойним продовжувачем університетських видавничих традицій став створений 1977 року редакційно-видавничий відділ, початковий річний обсяг видань якого становив 300 др. арк. Протягом 1991–1993 років викладачами університету було опубліковано 176 підручників і навчальних посібників, з яких 74 % – державною мовою. З кожним роком видавнича діяльність університету все більше активізується. Уживаються заходи щодо її вдосконалення, збільшення переліку видань.

2001 року створено Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет" із власною поліграфічною базою – потужний підрозділ, діяльність якого спрямовано на забезпечення потреб університету у друкованій продукції. ВПЦ має змогу щорічно збільшувати обсяги видань, одночасно приділяючи особливу увагу якості.

Видання Видавничо-поліграфічного центру "Київський університет"

Загальний обсяг видань наразі становить близько 3000 др. арк. Основні зусилля ВПЦ "Київський університет" спрямовано, перш за все, на видання навчальної літератури: підручників, посібників, хрестоматій, а також наукової літератури: науковці університету мають змогу публікувати результати наукових досліджень у монографічних виданнях, 24 серіях "Вісника Київського університету", збірниках наукових праць, матеріалах конференцій. Видання університету мають величезну читацьку аудиторію – студенти, аспіранти, викладачі, науковці університету та інших закладів освіти. Збільшення кількості видань методичних матеріалів спрямоване на забезпечення доступності для студентів найсучаснішої інформації щодо теоретичних і практичних досягнень за обраним фахом, рекомендацій щодо розвитку загальної фахової компетентності, побудови індивідуальних траєкторій навчання і фахового зростання.

За рішенням Експертної ради Міжнародної програми "Лідери XXI століття" за виробництво високоякісної конкурентноспроможної продукції Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет" визнаний Асамблеєю ділових кіл України та Українським товариством якості лауреатом загальноукраїнського конкурсу "Вища проба" та нагороджений Дипломом і бронзовою статуеткою – символом творчої фантазії, працьовитості та патріотизму.

Достатнім є рівень забезпечення самостійної роботи студентів навчальною та навчально-методичною літературою. Наукова бібліотека імені М. Максимовича, що є структурним підрозділом Київського університету, – одна з найбільших і найстаріших бібліотек у системі закладів вищої освіти України із розгалуженою мережею читальних залів та абонементів загальною площею більше ніж 6600 кв. м. У її структурі – 22 відділи, 25 секторів, 17 абонементів, 16 читальних залів. Крім основних абонементів і читальних залів, де викладачі та студенти одержують навчальну літературу, є абонемент художньої літератури, міжбібліотечний абонемент і спеціалізовані читальні зали: інформаційно-

бібліографічний, періодики, юридичної та історичної літератури. Є також абонементи та читальні зали в інститутах, на факультетах, у гуртожитках. 2002 року відкрито читальний зал в Інституті філології. Розпочав працювати читальний зал періодичної літератури для природничих факультетів. У центральному корпусі бібліотеки відкрито комп'ютерний читальний зал на 47 місць.

Усі підрозділи бібліотеки проводять відповідну інформаційну, бібліографічну, дослідну, наукову, методичну роботу на

Бібліотека імені
М. Максимовича
Київського
університету

допомогу професорсько-викладацькому складу, науковцям, аспірантам, студентам, іншим категоріям працівників університету. Щороку бібліотеку відвідують більш ніж 700 000 читачів.

Книжковий фонд Наукової бібліотеки, якій 1994 року присвоєно ім'я першого ректора М. Максимовича, налічує 3 500 000 примірників книг, періодичних видань та інших видів друкованої продукції. За змістом він універсальний, має видання, надруковані 30 мовами світу. У фонді налічується 1 700 000 наукової і 1 060 000 навчальної літератури. Щорічно надходить 35 000–40 000 одиниць нової літератури, серед них книжкових видань – 30 000, зокрема близько 20 000 наукових, 17 000 підручників і навчальних посібників, 5000 періодики; понад 500 назв – це книги, авторами яких є співробітники університету.

2014 року університет відзначив 200-річчя, а нещодавно – 205-річчя Тараса Шевченка. Ці дати пов'язані з формуванням державної гуманітарної політики, ключовим складником якої стає Шевченкова ідея. На думку шевченкознавців, вона покликана виконати місію духовного єднання українства, утвердження національної ідентичності, визначити тяглість і безперервність національної традиції в контексті світової, репрезентувати обличчя України у світі³¹⁹⁶. Шевченкова ідея в університеті утверджується в освітньому й науковому аспектах, кожен із яких передбачає внутрішні та зовнішні рівні реалізації. Зокрема, було проведено науково-практичні конференції, видано друком "Кобзар" Т. Шевченка та "Захлявну книжку", низку посібників і монографій (видрукувано ВПЦ "Київський університет"), які відповідають читаним в університеті навчальним дисциплінам.

"Кобзар",
що вийшов
друком
у Київському
університеті

³¹⁹⁶ Сліпущко О. Університет готується до знаменної дати. *Київський університет*. 2013. № 5–6. С. 1.

На сьогодні місія Київського університету як класичного закладу вищої освіти дослідницького типу може бути реалізована винятково завдяки забезпеченню високої якості освіти та наукових досліджень, їхньої нерозривної інтеграції і поєднання з інноваційною діяльністю. Саме гармонійний зв'язок науки та навчання є особливістю університетської освіти. Серед пріоритетів у сфері навчальної і навчально-методичної роботи – забезпечення лідерського статусу університету в підготовці кадрів через надання максимально широкого спектра освітніх послуг; підвищення конкурентоспроможності шляхом високої гарантованої якості освіти в університеті, випускників, завдяки особистому професіоналізму та науковому авторитету викладачів. Перед колективом університету стоять такі основні завдання у сфері навчальної роботи: розроблення, впровадження та вдосконалення програм підготовки фахівців; постійне підвищення якості підготовки, запровадження й розвиток внутрішньої системи контролю якості та, як наслідок, забезпечення визнання досягнутого рівня якості підготовки з боку роботодавців і провідних закладів вищої освіти інших країн; постійне підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників університету, залучення до викладання найкваліфікованіших фахівців, створення достатньої мотивації для підвищення кваліфікації штатних працівників і впровадження ними передових наукових розробок до навчального процесу; відкриття нових напрямів підготовки та спеціальностей; підвищення рівня викладання, зокрема й шляхом поєднання навчання з науковими дослідженнями; відкриття міжфакультетських спеціалізацій, сертифікатних програм для забезпечення мобільності в межах університету; запровадження міжнародних стандартів викладання іноземних мов і вимог до мовних кваліфікацій; створення англомовних груп для вітчизняних студентів; перехід до підготовки фахівців із повною вищою освітою винятково за ОС магістра; забезпечення набору до магістратури висококваліфікованих випускників бакалаврату інших закладів вищої освіти; кардинальне збільшення кількості іноземних студентів насамперед на природничих факультетах; здійснення комплексу заходів щодо профорієнтаційної роботи; розвиток зв'язків із підприємствами та організаціями – потенційними роботодавцями для випускників університету.

185-річна історія університету сформувала високу викладацьку культуру. Вона полягає не лише в тому, щоб сьогодні дати найсучасніші знання, а й змушує заглядати в майбутнє. А попереду, за словами ректора Л. Губерського, "на університетський колектив чекає непроста напружена робота. І найголовніше, щоб колектив вірив у свої сили, щоб у ньому була належна морально-психологічна атмосфера. Бо саме це – запорука вирішення важливих завдань, які стоять перед Київським університетом"³¹⁹⁷.

³¹⁹⁷ Київський університет. 2013. № 1–2. С. 1.

5.3. Наукові здобутки вчених Київського університету

Розвиток наукового знання в Київському університеті є інтегральною частиною становлення науки в Україні, про що свідчать наукові здобутки його співробітників, заслуги яких визнані на теренах України та за кордоном. Підтвердженням цього є державні премії науковців, функціонування великої кількості наукових шкіл у різних сферах знань, досягнення яких добули визнання світової наукової спільноти. Цьому сприяли як ґрунтовні напрацювання вчених університету, починаючи із часу його заснування, традиції та історія тих наукових напрямів і шкіл, що склалися в попередній період, так і наполеглива робота науковців університету на сучасному етапі, які зуміли використати, доповнити, продовжити попередні досягнення й заснувати нові наукові напрями й школи.

Саме в період існування України як незалежної держави співробітники університету отримали можливість інтегруватися до світового наукового простору, з одного боку – дедалі частіше застосовувати європейські наукові досягнення в навчальному та науковому процесах, а з іншого, – ознайомлювати світову наукову спільноту із власними науковими здобутками.

Основа серйозної наукової роботи та перші наукові школи в університеті сформувалися ще на початку його заснування. Тому історія окремих наукових університетських шкіл і напрямів досліджень у різних сферах знання налічує більше 100 років. Це наукові підходи, закладені першим ректором університету М. Максимовичем у філології та історії, медична школа першого декана медичного факультету О. Караваєва, математичні школи Д. Граве та О. Шмідта тощо.

Щорічно науково-педагогічний склад університету виконує близько 200 науково-дослідних тем, що фінансуються як за рахунок державного бюджету, так і на замовлення окремих державних організацій. Крім того, інтеграція працівників університету до світового наукового простору надала можливість виконувати частину наукових проектів у межах відповідних міжнародних програм, які фінансують донорські організації.

Університет зберігає традиції головного наукового центру підготовки висококваліфікованих наукових кадрів. Його випускники постійно поповнюють наукові кадри закладів вищої освіти і наукових установ в Україні й за її межами.

Водночас чітко налагоджена система підготовки наукових кадрів в університеті на сьогодні вже принесла певні результати. Аспірантура та докторантура університету гарантують високий рівень фахової підготовки, що забезпечує як матеріально-технічна база університету, так і високий рівень викладання й консультування майбутніх кандидатів і докторів наук. Основи ґрунтовної підготовки гарантують не лише високий рівень професорсько-викладацького складу університету, але й серйозні наукові школи, що мають тривалі традиції добору та підготовки наукової еліти в масштабах усієї України. Кількісні та якісні показники тут доволі високі: щорічно в аспірантурі університету навчаються близько 1500 аспірантів, у докторантурі – близько 100 докторантів.

Сучасні процеси розвитку університету, що мають наслідком стійке зростання наукового та кадрового потенціалу, а також формування нових напрямів наукових пошуків разом зі збільшенням фінансування за рахунок державного

Фрагмент
вітража
у головному
корпусі
Київського
університету

бюджету та коштів міжнародних донорських організацій, особливо яскраво виявляються в останні роки його діяльності. Якщо ж брати період з 1991 до 2017 року, то можна виділити окремі періоди занепаду та відносних успіхів у розвитку університету як наукового й науково-педагогічного закладу.

Зокрема, наукова діяльність університету за період із 1991 до 1998 року дещо слабшала, що демонструвала загальна тенденція до скорочення науковців університету, зайнятих у науковій роботі в цей період: якщо 1991 року до наукової роботи в університеті було залучено 4653 осіб, то 1998 року цей показник становив 4257 осіб (найменша ж кількість працівників, що були задіяні у науковій роботі за цей період, спостерігається 1995 р. – 3979 осіб)³¹⁹⁸. Процес скорочення наукового потенціалу університету в ці роки пояснюється особливостями соціально-економічної ситуації в Україні в перші роки незалежності, коли мало місце масове безробіття серед наукових кадрів і поширення форми сумісництва працівників науки. Крім того, тоді значно посилюлись процеси еміграції науковців найвищої кваліфікації. Отже, загальне

погіршення матеріального та фінансового забезпечення науки в ці роки негативно відбилося на розвитку наукових досліджень у Київському університеті.

З 1998 року починається поступове підвищення показників наукової і науково-педагогічної роботи університету, що відбилося у збільшенні кадрового потенціалу університету, розгортанні наукових досліджень і підвищенні їхньої ефективності. Великою мірою цьому сприяло визначення основних положень наукової політики університету на період 1999–2005 років, який включав "Програму та комплексний тематичний план наукових досліджень у Київському університеті на період 2001–2005 років", а також удосконалення системи управління науковою сферою. Проте саме політика управління університетом у цей період була найслабшою ланкою в системі формування та розвитку не лише науки, але й економічної потужності та самостійності Київського університету. Тому лише зміни в системі управління університетом змогли гарантувати подальший сталий розвиток наукового знання.

³¹⁹⁸ Підсумки науково-дослідної роботи в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка за 1998 рік та завдання на 1999 рік. Київ, 1999. С. 8.

Процес становлення університету як потужної науково-педагогічної інституції помітно прискорився саме за останні роки, що пов'язано зі зміною пріоритетів у питанні його розвитку. Цьому сприяло оновлення керівництва університету, зокрема обрання 2008 року ректором університету Л. Губерського, з ім'ям якого пов'язано налагодження ефективної системи економічного розвитку університету, використання його економічної і господарської потужностей на користь розвитку наукових досліджень і впорядкування науково-педагогічної роботи.

Новим менеджментом університету було розроблено стратегію, яка ефективно впроваджується на сучасному етапі та вже має позитивні результати, що стосуються всіх аспектів розвитку Київського університету, починаючи від системи господарювання та закінчуючи розвитком науки. Про зміну підходів керівництва університетом і відповідні позитивні наслідки свідчить низка показників зростання наукової потужності університету за останній період.

Зокрема, за останні роки відбулися якісні зміни в системі підготовки наукових кадрів через аспірантуру, докторантуру, що є запорукою сталого наукового розвитку. На сьогодні в аспірантурі навчаються громадяни багатьох іноземних держав. Важливим показником підготовки наукових і науково-педагогічних працівників через аспірантуру є якісний показник, що суттєво зріс із 2008 року. Якщо на початку 2000 року він становив 48 %³¹⁹⁹, то ефективність випуску з аспірантури впродовж 2009–2010 років зросла до 56 %³²⁰⁰, 2012 року – 60 %³²⁰¹, а вже 2017 року цей показник досяг 74 %³²⁰². Кожен десятий аспірант (загалом по Україні), що вчасно захистив дисертацію, навчався в Київському університеті, а ефективність роботи аспірантури університету в 2,5 рази вища, ніж середня по Україні³²⁰³.

2013 року Київський університет долучився до підготовки кадрів вищої кваліфікації у межах Національної стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року (затверджена Указом Президента України від 25 червня 2013 р.), що спрямована на підвищення якості освіти в нових економічних і соціокультурних умовах³²⁰⁴.

³¹⁹⁹ Гондюл В. П. Університетська наука та перспективи її розвитку на початку XXI століття. *Київський національний університет у XXI столітті* : тези ювілейної наук.-теорет. конф., присвяченої 170-річчю Київського національного університету ім. Тараса Шевченка 24 червня 2004 року / КНУТШ; оргком.: В. В. Скопенко (гол. оргком.); заступ.: О. В. Третяк, В. П. Гондюл, А. М. Гуржій, А. К. Шидловський та ін. Київ, 2004. С. 14.

³²⁰⁰ Науково-дослідна робота в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка: підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. Київ, 2010. С. 59; Науково-дослідна робота в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка: підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. Київ, 2011. С. 76.

³²⁰¹ Науково-дослідна робота в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка: підсумки за 2012 рік і завдання на 2013 рік. Київ, 2013. С. 92.

³²⁰² Науково-дослідницька робота у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка: підсумки за 2017 рік і завдання на 2018 рік. Київ, 2018. С. 69.

³²⁰³ Там само. С. 78.

³²⁰⁴ Звіт ректора Київського національного університету ім. Тараса Шевченка Губерського Леоніда Васильовича про роботу за період з грудня 2012 року по грудень 2013 року та завдання на наступний рік. С. 139.

Високий рівень фахової підготовки аспірантів забезпечують кваліфіковані кадри, які керують науковими дослідженнями. Із 2000 до 2017 року під керівництвом наукових керівників – докторів наук (проведено моніторинг діяльності 512 докторів наук) – аспірантуру закінчили 3410 аспірантів, з яких захистили дисертації – 2458 осіб, 492 аспіранти – достроково. Середня ефективність наукового керівництва докторами наук в аспірантурі Київського університету нині становить 72 %³²⁰⁵.

Нині підготовка докторів наук (як і кандидатів) здійснюється фахівцями, що визнані як в Україні, так і за кордоном, ученими, що займаються розробленням важливих наукових тем і належать до визнаних сучасних наукових шкіл і напрямів. 2017 року докторантами та співробітниками університету захищено 27 докторських дисертацій (усі – у спеціалізованих учених радах навчального закладу)³²⁰⁶.

Показники ефективності підготовки докторантів в університеті якісно змінюються, вони зросли від 40 %³²⁰⁷ до 56 % упродовж 2009–2010 років³²⁰⁸. З 2010 року цей показник постійно підвищується, 2011 року він становив 60 %, 2012 – 62³²⁰⁹, 2017 – 81³²¹⁰, а 2018 – 73 %³²¹¹. Показовим є той факт, що середня ефективність діяльності аспірантури університету впродовж останніх років становить 62 %, докторантури – 60, ад'юнктури – 100 %³²¹². Порівняльний аналіз діяльності аспірантури та докторантури закладів вищої освіти України та Київського університету у 2017/18 навчальному році свідчить про зростання їхньої ефективності на тлі загальнонаціональних показників з усіх галузей знань³²¹³.

В університеті останнім часом зросла також і кількість спеціалізованих учених рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій. Якщо 1999 року було 36 спеціалізованих учених рад за 96 науковими спеціальностями³²¹⁴, а 2005 – кількість рад зросла до 39 за 107 науковими спеціальностями³²¹⁵, то 2017 року ці показники збільшилися до 46 спеціалізованих учених рад за 16 галузями наук зі 120 наукових спеціальностей (116 спеціальностей на здобуття наукового ступеня доктора наук, 4 спеціальності на здобуття наукового ступеня кандидата наук)³²¹⁶. Атестацію наукових і науково-педагогічних кадрів протягом 2018 року в Київсь-

³²⁰⁵ Науково-дослідницька робота ... підсумки за 2017 рік і завдання на 2018 рік. С. 71.

³²⁰⁶ Там само. С. 102.

³²⁰⁷ Гондюл В. П. Університетська наука та перспективи її розвитку на початку XXI століття. С. 14.

³²⁰⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 54; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 88.

³²⁰⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2012 рік і завдання на 2013 рік. С. 83.

³²¹⁰ Науково-дослідницька робота ... підсумки за 2017 рік і завдання на 2018 рік. С. 69.

³²¹¹ Науково-дослідницька робота в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка: підсумки за 2018 рік і завдання на 2019 рік. Київ, 2018. С. 77.

³²¹² Там само. С. 71.

³²¹³ Там само. С. 77.

³²¹⁴ Підсумки науково-дослідної роботи в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка за 1999 рік та завдання на 2000 рік. Київ, 2000. С. 52.

³²¹⁵ Підсумки науково-дослідної роботи в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка за 2005 рік та завдання на 2006 рік. Київ, 2005. С. 41.

³²¹⁶ Науково-дослідницька робота ... підсумки за 2017 рік і завдання на 2018 рік. С. 101.

кому університеті успішно здійснювали 45 спеціалізованих учених рад за 16 галузями наук зі 119 наукових спеціальностей (111 спеціальностей – на здобуття наукового ступеня доктора наук, 8 спеціальностей – на здобуття наукового ступеня кандидата наук)³²¹⁷.

Успіхи в підготовці висококваліфікованих фахівців через аспірантуру та докторантуру останнім часом поєднуються зі збільшенням наукового потенціалу університету шляхом розширення наукового та науково-педагогічного кадрового складу, зокрема за рахунок молодих спеціалістів – випускників університету. Для реалізації поставленого завдання університет створює відповідне освітньо-наукове середовище, у якому наука збагачує освіту сучасними досягненнями. Зі свого боку цей процес передбачає створення сучасної науково-дослідної, експериментальної і матеріальної бази, а також наукових шкіл із відповідними потужними науковими дослідженнями в галузі спеціальностей, за якими відбувається підготовка кадрів вищої кваліфікації. Саме формування нової генерації молодих учених, які володіють сучасною методологією науки, є одним із пріоритетів керівництва університету на сучасному етапі.

Зокрема, 2010 року лави науково-педагогічних працівників університету поповнили 10 випускників докторантури та 32 випускники аспірантури, а до складу працівників науково-дослідної частини зараховано 20 випускників аспірантури та випускник університету³²¹⁸. 2012 року лави науково-педагогічних працівників університету поповнили 10 випускників докторантури, 22 випускники аспірантури (а також 31 випускник аспірантури попередніх років), а до складу НДЧ зараховано 25 випускників аспірантури, випускник докторантури та випускник університету³²¹⁹.

³²¹⁷Науково-дослідницька робота ... підсумки за 2018 рік і завдання на 2019 рік. С. 115.

³²¹⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 28.

³²¹⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2012 рік і завдання на 2013 рік. С. 25.

Отже, кадрова політика університету спрямована на омолодження наукового та інженерно-технічного персоналу та має певні позитивні зрушення за рахунок залучення до наукової і науково-педагогічної роботи випускників університету та осіб, що успішно закінчили в університеті аспірантуру та докторантуру. Середній вік науковців університету має стійку тенденцію до зменшення. Зокрема, середній вік вступу до докторантури в університеті знизився 2012 року до 39 років³²²⁰.

Київський університет – науково-педагогічна та науково-дослідна інституція – є класичним університетом, що об'єднує наукову еліту України. Його науковий потенціал становить 2 % від наукового потенціалу всієї України: 4 % всіх докторів наук і 3 % всіх кандидатів наук України працюють у Київському університеті³²²¹. Крім того, 82 % наукового та науково-педагогічного складу університету мають учені ступені й наукові звання, що свідчить про високий професійний рівень працівників навчального закладу. Як підсумок, за кількістю студентів і науково-педагогічного складу Київський університет можна порівняти з найбільшими європейськими університетами. Крім того, у питанні співвідношення студентів на одного наукового та науково-педагогічного працівника університет має найвищі показники, порівняно з іншими вишами Європи (6,7 до 1,0)³²²². Науковий потенціал Київського університету нині – це понад 60 дійсних членів і член-кореспондентів НАН України, 626 докторів наук, 1697 кандидатів наук³²²³.

Порівняльний аналіз наукового потенціалу Київського університету та інших провідних національних університетів України свідчить, що кількість науково-педагогічного та наукового складу університету майже вдвічі більша, порівняно з іншими найбільшими вищими закладами освіти України, а кількість докторантів та аспірантів перевищує відповідні показники в інших національних навчальних закладах у 5–10 разів³²²⁴.

Свідченням високого наукового потенціалу університету є діяльність в його стінах 47 наукових шкіл, окремі з яких мають традиції наукової роботи, що беруть свій початок ще із другої половини XIX ст., і визнані світовою науковою спільнотою³²²⁵. Важливим напрямом роботи університету є науково-дослідна робота, що відбувається в науково-дослідних підрозділах та інститутах. Цю роботу виконують не лише штатні наукові співробітники університету, але й науково-педагогічний склад, активну участь беруть також докторанти, аспіранти та студенти. Важливе значення в цьому аспекті має фінансування цієї роботи, що забезпечується як за рахунок коштів державного бюджету, так і за рахунок коштів міжнародних грантодавців. Наприклад, 2009 року з державного бюджету на наукові дослідження було виділено 52 801 000 грн, а сума міжнародних грантів за цей час становила

³²²⁰ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2012 рік і завдання на 2013 рік. С. 81.

³²²¹ З доповіді ректора університету В. В. Скопенка. *Наука в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка на зламі тисячоліть*: довід. Київ, 2002. С. 14.

³²²² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 12.

³²²³ Про Київський національний університет імені Тараса Шевченка. URL: <http://www.univ.kiev.ua/ua/geninf/about>.

³²²⁴ Там само.

³²²⁵ Гондюл В. П. Університетська наука та перспективи її розвитку на початку XXI століття. С. 13.

8 613 900 грн³²²⁶. Грантодавцями виступали Український науково-технологічний центр (УНТЦ), CRDF (США), НАТО, ІНТАС, ТЕМПУС – ТАСІС, Німецький науковий фонд (DFG), Visby Programme Swedish Institute тощо. 2012 року ці показники значно зросли: із загального фонду бюджету було виділено 68 257 100 грн, зі спеціального – 23 648 700 грн, кошти міжнародних грантів становили 10 174 600 грн³²²⁷.

Загалом на виконання науково-дослідницьких робіт, проведення науково-технічної експертизи, надання інших наукових послуг, науково-дослідної роботи за рахунок міжнародних грантів, організацію та проведення наукових конференцій Київський університет отримав 2017 року 125 968 600 грн³²²⁸.

Велику увагу колективу науковців університету зосереджено на виконанні важливих для розвитку української держави наукових напрямів, що пов'язані зі стабілізацією та розвитком економічного й політичного життя країни. Наприклад, для наукового забезпечення потреб центральних органів виконавчої влади України університет систематично співпрацює з міністерствами та державними комітетами України, іншими державними установами країни, зокрема з МОН України, Міністерством аграрної політики України, Міністерством надзвичайних ситуацій, Службою зовнішньої розвідки України, Державним комітетом України з водного господарства, Державною геологічною службою, Державною службою заповідної справи, інститутами НАН і НАМН України. Зокрема, лише 2010 року було завершено 154 науково-дослідні роботи, виконано 21 договір із реалізації завдань державного замовлення та державних цільових програм, 35 договорів за програмами міжнародної науково-технічної співпраці та 14 науково-дослідних робіт за іншими програмами й планами³²²⁹. Ці показники набагато вищі, ніж у попередні роки, і постійно збільшуються. Зокрема, 2007 року виконувались лише 12 договорів зі здійснення завдань державного замовлення та державних цільових програм і 18 договорів – за програмами міжнародної науково-технічної співпраці³²³⁰.

Простежується позитивна тенденція в питанні наукової роботи університету, яка останнім часом набирає обертів, що пояснюється як ефективним використанням кадрового потенціалу університету, так й ефективною роботою керівництва університету, що спрямована на розроблення нових тем і напрямів наукових досліджень. На підкріплення цієї тези можна навести дані про залучення працівників університету до наукової діяльності. Здійснення наукової діяльності 2017 року забезпечували 635 штатних одиниць НДЧ, з яких 387 – наукові працівники. Серед них три заслужені діячі науки і техніки України (К. Домасевич, Т. Желтоножська, В. Рибальченко), заслужений працівник освіти України (Н. Лоцицька), заслужений юрист України (М. Стефанчук) та ін. Також у виконанні науково-дослідних робіт за науковими темами брали участь: 131 сумісник (11 зовнішніх), із них 91 науковець, 36 інженерно-технічних працівників (докторів

³²²⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 14, 16.

³²²⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2012 рік і завдання на 2013 рік. С. 14.

³²²⁸ Науково-дослідницька робота ... підсумки за 2017 рік і завдання на 2018 рік. С. 2.

³²²⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 32–34.

³²³⁰ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2007 рік та завдання на 2008 рік. С. 17.

наук – 61, кандидатів наук – 38), докторант, 25 аспірантів, 5 студентів. До штату працівників НДЧ були зараховані дев'ять випускників аспірантури та випускник докторантури. Нині НДЛ і сектори Київського університету очолюють 13 докторів наук і 33 – кандидати³²³¹.

Водночас важливе значення має детальний аналіз наукових досягнень університету шляхом огляду наукових шкіл і напрямів, які діють в його стінах, що дозволяє комплексно оцінити не лише наукові досягнення університету як наукового та науково-педагогічного закладу, а й охарактеризувати науковий внесок конкретних науковців, що в різні періоди долучились до розроблення окремих наукових проблем. Масштаб наукової роботи університету та її глибину найповніше можна оцінити саме в контексті аналізу наукових шкіл.

На думку багатьох учених, "повноцінну освіту можна одержати тільки в тих навчальних закладах, де є наукові школи, які ведуть активну творчу роботу в певній галузі науки, залучають до наукової роботи молодь, створюють, підтримують і збагачують традиції викладання дисциплін, що стосуються їхніх наукових інтересів"³²³². На сьогодні в університеті діють наукові школи світового рівня.

У структурі механіко-математичного факультету діють дев'ять кафедр, дві навчальні, дві науково-дослідні лабораторії та інформаційно-обчислювальний сектор. На факультеті на постійній основі працюють 25 професорів, 45 доцентів і 23 асистенти (серед них майже половина – кандидати наук). Досягнення науковців факультету відзначено високими державними та академічними нагородами. Зокрема, за високі наукові досягнення присуджено Державні премії України в галузі науки і техніки А. Самойленку, Д. Мартинюку, Б. Мосєєнкову, А. Улітку, М. Перестюку, М. Ядренку, Ю. Козаченку, Ю. Дрозду, Ю. Самойленку, В. Кириченку та В. Сергійчуку. Факультет підтримує зв'язок із багатьма науковими установами в Україні й за кордоном, а також співпрацює з науковими установами НАН України, зокрема з Інститутом математики, Інститутом механіки, Інститутом кібернетики тощо. Закордонні наукові зв'язки факультету включають співпрацю з університетами США, Канади, Німеччини, Франції, Італії, Швеції, Фінляндії, Греції, Чехії, Австралії, Китаю, Ізраїлю та інших держав.

На факультеті функціонують кілька математичних шкіл, які мають широке міжнародне визнання. Найвідомішою є алгебраїчна школа, заснована професором Д. Граве, яка виховала цілу когорту вчених-математиків. Вона оформилася на початку ХХ ст. у процесі роботи семінару Д. Граве, який відвідували такі в майбутньому відомі вчені, як М. Кравчук, О. Шмідт, М. Чеботарьов, Б. Делоне. Своїм другим народженням алгебраїчна школа Київського університету багато в чому завдячує професору Л. Калужніну, який 1956 року переїхав із Берліна до Києва. У 1960-ті роки запрацював семінар із теорії зображень під керівництвом А. Ройтера,

³²³¹ Науково-дослідницька робота ... підсумки за 2017 рік і завдання на 2018 рік. С. 20.

³²³² Парасюк І. О. Наукові математичні школи в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка. *Київський національний університет у ХХІ столітті*. С. 23.

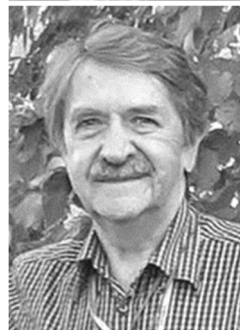
що поклав початок київській школі теорії зображень, у якому брали участь Ю. Дрозд, В. Кириченко, С. Кругляк, Л. Назарова.

У теорії цілочисельних зображень і модулів Коена – Маколея А. Ройтер, Ю. Дрозд, В. Кириченко розробили теорію родів, винайшли критерії скінченності та зручності для одно- і двовимірних кілець. Новим напрямом у теорії зображень стала техніка "матричних задач", заснована А. Ройтером, Ю. Дроздом, Л. Назаровою, С. Овсієнком, В. Сергейчуком, що стала ефективним методом у багатьох розділах алгебри. Зокрема, класичними були доведення гіпотез Брауера – Тролла та дихотомії "ручні – дикі", а також теорія накриттів. У працях Л. Калужніна та В. Суцанського було отримано нові важливі результати щодо будови вінцевих добутоків груп, започатковано систематичне вивчення операцій на групах підстановок. В. Суцанський, В. Некрашевич, А. Олійник та Я. Лавренюк заклали основи теорії груп автоматних підстановок.

Дотепер наукова школа активно працює. Її представники мають тісні наукові зв'язки з колегами зі США, Бразилії, Німеччини, Великої Британії, Польщі, Швеції, Мексики, Колумбії. Про перспективність наукової школи свідчить активна робота колективу факультету над розробленням нових напрямів у межах цієї школи, результатом якої стали захищені докторські дисертації. Наприклад, 2006 року захистили докторські дисертації С. Овсієнко та В. Некрашевич, 2009 – Я. Лавренюк, 2011 року – А. Олійник. "В останні роки, завдяки встановленню широких міжнародних зв'язків, тематика школи розширюється. До неї ввійшли дослідження з алгебричної геометрії (теорія особливостей і векторних розшарувань) та алгебричної топології"³²³³.

Нині до складу школи входять близько 20 науковців, які активно працюють у цій галузі, а очолює її професор Ю. Дрозд. Вплив школи можна простежити не лише в межах України, зокрема у Львівському та Ужгородському університетах, але й на математичних школах інших країн, чому сприяє робота випускників школи в Україні й поза її межами, а також постійне інформування світової наукової спільноти про результати досліджень шляхом видання наукових праць та участі в міжнародних конференціях.

У 1950-х роках академіками Ю. Митропольським і М. Боголюбовим засновано наукову школу "Диференціальні та інтегральні рівняння". Нині школу очолюють доктори фізико-математичних наук, професори А. Самойленко та

Юрій
КозаченкоЮрій
ДроздВолодимир
КириченкоЛев
Калужнін

³²³³ Наука в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка на зламі тисячоліть. С. 135.

Юрій
Митропольський

М. Перестюк. Останній є одним із засновників теорії систем диференціальних рівнянь з імпульсною дією. Учасниками школи є близько 200 осіб.

Учені школи проводять фундаментальні дослідження в таких напрямках теорії диференціальних та інтегральних рівнянь, як асимптотичні й якісні методи аналізу детермінованих, імпульсних і стохастичних систем, зокрема теорія стійкості таких систем; теорія інтегральних та інваріантних множин нелінійних динамічних систем; теорія багаточастотних коливань; теорія глобальних атракторів многозначних динамічних систем; оптимальне керування систем із розподіленими параметрами; теорія нелінійних диференціально-операторних рівнянь. У діяльності цієї школи фундаментально-наукового спрямування задіяно 5 докторів і 10 кандидатів наук.

Авторитетною та відомою є фундаментально-наукова школа "Теорія ймовірностей і математична статистика", заснована академіком Б. Гнеденком. "Такі ажливі напрями сучасної теорії ймовірностей, як теорія стохастичних диференціальних рівнянь, граничні теореми теорії випадкових процесів, започатковано

саме вченими Київського університету" ³²³⁴. Значний внесок до розвитку школи здійснив член-кореспондент НАН України М. Ядренко, який упродовж 1966–1999 років був завідувачем кафедри теорії ймовірностей та математичної статистики.

Нині школу очолюють завідувачка кафедри теорії ймовірностей, статистики та актуарної математики університету професори Ю. Мішура та Ю. Козаченко. Наукова діяльність школи охоплює такі актуальні напрями: теорія і статистичний аналіз випадкових процесів і полів; стохастичний аналіз і стохастичні диференціальні рівняння; гаусові випадкові процеси та їхнє узагальнення; лінійні та нелінійні методи математичної статистики; процеси ризику, фінансова та актуарна математика. Відбуваються дослідження прикладного характеру в галузях математичної економіки, вибірових обстежень, теорії ризику, теорії розпізнавання образів, демографії,

радіаційної медицини. До наукових розробок світового рівня цієї школи можна зарахувати граничні теореми теорії ймовірностей і теорії випадкових процесів; теорію стохастичних диференціальних рівнянь; стохастичне числення дробових процесів; спектральну теорію випадкових полів; випадкові процеси із просторів Орліча; теорію стійкості та ергодичності процесів марківського типу.

Школа досить потужна та налічує близько 60 працівників університету, серед яких більш ніж 20 – доктори фізико-математичних наук. У межах школи підготовлено

Анатолій
Самойленко
у робочому
кабінеті

³²³⁴ Наука в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка на зламі тисячоліть. С. 76.

більше 200 кандидатів і 30 – докторів наук. Науковцями школи засновано та видається друком журнал "Теорія ймовірностей та математична статистика", який перевидає Американське математичне товариство.

Наукову школу механіки було започатковано ще у другій половині XIX ст. І. Рахманіновим, першим завідувачем кафедри механіки. Він залишив по собі велику наукову спадщину з аналітичної механіки, дослідження в галузі динаміки твердого тіла та проблем інтегрування рівнянь динаміки. Нові напрями наукових досліджень були започатковані А. Улітком. Праці вченого і його учнів на сьогоднішній день є основами наукових досліджень кафедри. Значний внесок до розвитку наукової школи механіки та налагодження її зв'язків із провідними науковими центрами за межами України

здійснив В. Мелешко. Спектр його наукових інтересів широкий – це бігармонічні задачі механіки, акустика твердого тіла, теорія змішування, вихрова динаміка.

Видатними представниками наукової школи механіки в університеті та за його межами є академік АН УРСР М. Кільчевський, професори О. Горошко, В. Карнаухов, О. Жарій, доценти О. П'ятецький, І. Хількевич, Г. Зражевський

Загальна кількість учасників наукової школи – 30 кандидатів, 5 докторів наук, 5 професорів, які працюють у вищих науково-дослідних і навчальних закладах України, Росії, Казахстану, Куби, В'єтнаму, Китаю. Відомі представники школи – доктор технічних наук Г. Філімоніхін (створив власну наукову школу з динаміки та автобалансування роторних машин, Кіровоград), І. Шумлянський (динаміка конструкцій із рухомим навантаженням, м. Одеса), В. Легеза (проблеми віброзахисту, м. Київ).

Основні напрями робіт школи: аналітична механіка дискретних спадкових систем, гіроскопічні системи, двохвильові процеси в системах із рухомим інерційним навантаженням, динаміка пружних систем змінних розмірів, системи віброзахисту, керовані системи, аналітична динаміка спадкових дискретних систем.

У межах діяльності школи було обґрунтовано динаміку пружних систем змінних розмірів, що є загальноприйнятою в сучасних методах розрахунку підйомих канатів і підйомно-транспортних систем. Перше монографічне дослідження

Українська школа теорії ймовірності (1965).
Верхній ряд: Д. Гусак, Г. Буцан, Р. Бойко, В. Анісімов, Д. Сільвестров, А. Турбін; нижній ряд: І. Єзов, Г. Сига, І. Гіхман, А. Дороговцев, А. Скороход, М. Ядренко, М. Портенко, В. Короліук, Л. Лобанова

Лев
Калужнін

Андрій
Улітко

з аналітичної динаміки дискретних спадкових систем, викладене в монографії О. Горошка та К. Хедріх (Сербія, 2001) отримало визнання світової наукової громадськості. Праця започаткувала розвиток теоретичних і прикладних досліджень із динаміки механічних спадкових дискретних систем та отримала застосування в теоретичних і прикладних роботах із віброзахисту.

Про перспективи розвитку математики в університеті свідчить активне залучення молоді до участі в науковій роботі, що є запорукою продовження наукових шкіл. Свідченням високих досягнень учених механіко-математичного факультету університету на сучасному етапі є відзначення молодих учених-математиків державними преміями та нагородами. Зокрема, лауреатами премії Президента України для молодих учених стали С. Попович (2004), О. Капустян та Ю. Самойленко (2005); премією НАН України для студентів нагороджена А. Сукретна (2004); премію НАН України для молодих учених здобув П. Касьянов (2005), який 2008 року разом із Г. Шевченком був повторно удостоєний цієї нагороди. Я. Лавренюк (2009) та А. Бондаренко (2010) стали переможцями конкурсу Наукового товариства ім. Шевченка в Америці та Фундації Україна – США для молодих математиків в Україні.

1993 року доктором фізико-математичних наук, професором, член-кореспондентом НАН України, лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки М. Ядренком засновано наукову школу "Актуарна та фінансова математика".

Учений уперше в Україні (1995) почав читати лекції з актуарної математики й теорії ризику та опублікував перший навчальний посібник українською мовою з економетрики, актуарної та фінансової математики.

2012 року на механіко-математичному факультеті відкрито нову магістерську програму "Актуарна та фінансова математика". Видано навчальні посібники та збірники задач із фінансової та актуарної математики. Відомими представниками наукової школи стали професори О. Кукуш, Ю. Мішура, О. Наконечний, В. Радченко, Д. Сільвестров, доцент Г. Шевченко. У межах школи підготовлено шість кандидатів наук.

Наукова діяльність школи охоплює такі актуальні напрями, як теорія функціонування та фундаментальні властивості моделей фінансового

ринку; моделі процесів ризику; швидкість збіжності при наближенні моделей ринку; задачі квантильного хеджування; моделі фінансового ринку з довготерміновою залежністю; наближене оцінювання екзотичних цінних паперів; оптимальна реалізація платіжних зобов'язань; задача перепродажу (тобто раннього виконання) Європейського опціону, властивості комонотонних розподілів цін акцій на безарбітражних фінансових ринках, статистичні моделі обсягів страхових позовів щодо втрат від природних катастроф, запровадження індексу

Михайло Ядренко та Дмитро Сільвестров обговорюють математичну задачу

узгодженої поведінки кошика акцій (Herd Index, HIX), взаємодія фінансових та актуарних ринків.

Студенти механіко-математичного факультету щорічно стають призерами різноманітних математичних змагань. Наприклад, на II Міжнародній Південно-Східній Європейській математичній олімпіаді "SEEMOUS-2008" для студентів університетів перших-других курсів, що проходила 5–10 березня 2008 року в Афінах. Студенти факультету вибороли три золоті, чотири срібні та одну бронзову медалі; загалом команда Київського університету посіла перше місце. Такий самий високий результат було продемонстровано й на XVI Міжнародному конкурсі математиків для студентів університетів 2009 року в Будапешті, у якому взяли участь 347 студентів із 98 університетів 37 країн світу. При цьому наші студенти вибороли п'ять перших місць і три – других. Чергового видатного успіху команда університету досягла на XVII Міжнародному конкурсі 2010 року, посівши перше командне місце.

Потужний науковий потенціал має також факультет радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем. За роки існування факультету його викладачі та співробітники захистили понад 300 кандидатських і 60 докторських дисертацій, опублікували більш ніж 7000 статей, 70 монографій, 110 навчальних посібників і підручників, отримали майже 500 авторських свідоцтв на винаходи. У період незалежності України працівники факультету отримали іменні премії НАН України, зокрема такі вчені, як В. Бар'яхтар, Є. Білококос, В. Добровольський, Б. Іванов, Ю. Коблянський, Г. Мелков, П. Мельник, В. Литовченко, М. Находкін, В. Стрижевський, Д. Шека. Крім того, звання заслуженого діяча науки і техніки отримали В. Бар'яхтар, Є. Білококос, В. Лисенко, В. Литовченко, Г. Мелков, М. Находкін, А. Наумовець, Е. Сальков та О. Третяк.

Характерна особливість факультету – нерозривний зв'язок навчального процесу з науковими дослідженнями, які відбуваються на кафедрах і в наукових лабораторіях. Диплом випускника факультету радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем університету має міжнародне визнання³²³⁵. Багато випускників, викладачів і співробітників університету було обрано дійсними членами НАН України: В. Бар'яхтара, М. Бродина, О. Давидова, А. Загороднього, П. Костюка, Ю. Корчєвого, В. Лашкарьова, М. Лисицю, І. Магуру, А. Наумовця, М. Находкіна, О. Ситенка, О. Снітко та ін., дійсним членом НАПН України – О. Третяка.

Факультет підтримує тісні наукові зв'язки не лише із профільними установами НАН України, підприємствами, що працюють у галузі радіофізики та електроніки, але й встановлює наукові зв'язки з науковими організаціями США, Франції, Тайваню, Німеччини, Нідерландів, Великої Британії, Китаю та інших країн. Активній міжнародній співпраці сприяє організація факультетом міжнародних наукових конференцій молодих учених із прикладної фізики (2000) та з електроніки та прикладної фізики (2005), на яких із лекціями й оригінальними доповідями виступають запрошені провідні українські та закордонні вчені, фахівці

³²³⁵ Григоруку В. І. Радіофізичний факультет на сучасному етапі злету освіти і науки. *Київський національний університет у XXI столітті*. С. 24.

з різних країн світу з таких напрямів: лазери, оптика та оптоелектроніка, магнетизм і надпровідність, фізика поверхні, нано- та мікроелектроніка, фізика та електроніка напівпровідників і діелектриків, фізичні методи та інформаційні технології в медико-біологічних дослідженнях, фізика плазми, інформаційні технології в освіті та наукових дослідженнях, математичні проблеми прикладної фізики.

У межах факультету радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем діє кілька наукових шкіл. З першого дня існування факультету найбільшу увагу приділяли організації наукових досліджень, рівень яких мав відповідати сучасним світовим досягненням. Завдяки наполегливій роботі всього науково-викладацького колективу на факультеті склалися всесвітньо відомі наукові школи, які успішно діють і нині, примножуючи знання у відповідних галузях науки й техніки. Найстарішою серед них є школа "Фізична електроніки та фізика поверхні", що є складовою частиною київської наукової школи фізичної електроніки, яку засновано понад 70 років тому член-кореспондентом АН УРСР, професором Н. Моргулісом в Інституті фізики АН УРСР та Київському університеті, де він почав працювати 1932 року.

Робота університетської школи фізичної електроніки ведеться у двох напрямках – емісійної електроніки та фізики низькотемпературної плазми. У довоєнні часи було проведено фундаментальні дослідження природи катодного розпорощення та фізики оксидного термокатода. У 1950-ті роки університет став одним із перших наукових закладів у країні, де розпочалися систематичні дослідження фізики й техніки надвисокого вакууму. За допомогою високовакуумної мас-спектрометричної методики було виконано цикл досліджень із фізики оксидного катода та вивчено загальні закономірності кінетики випаровування кристалів хімічних речовин у вакуумі. Тоді ж, уперше в СРСР, методом дифракції повільних електронів розпочалися дослідження структури плівок, адсорбованих на поверхні твердих тіл. Використовуючи цю методику, вивчено процеси утворення моноатомних плівок на гранях монокристалів тугоплавких металів і кремнію. Розроблені методи спектроскопії твердого тіла й плівок дали можливість розв'язати проблеми вдосконалення технології виготовлення інтегральних мікросхем. Розв'язання фундаментальної задачі фізики взаємодії електронів із поверхнею твердих тіл дозволило створити основи кількісної електронної спектроскопії. Широке визнання отримали дослідження процесів взаємодії електронів середніх енергій із твердим тілом, завдяки чому було визначено важливі характеристики кінетики руху електронів у ньому. На базі цих досліджень сформувався новий науковий напрям: вивчення процесів утворення прихованого електростатичного зображення за термопластичного запису інформації і його прикладні застосування. Дослідження фізики низькотемпературної плазми первісно були пов'язані насамперед із проблемою безпосереднього перетворення теплової енергії на електричну за допомогою термоемісійних перетворювачів. Цей напрям було закладено в 1940-х роках під час дослідження дугового розряду в парах цезію та поновлено у 50-ті роки, що сприяло встановленню низки фізичних принципів, які лежать в основі термоемісійного методу перетворення енергії, і значною мірою сприяло впровадженню термоемісійних перетворювачів у практику.

Вивчення фізики низькотемпературної плазми включає дослідження з надвисокочастотних властивостей плазми, зокрема тих, що пов'язані із взаємодією електронних пучків із плазмою, розробкою НВЧ-методів діагностики плазми, взаємодією радіохвиль із плазмовими утвореннями у верхній атмосфері та космосі; експериментальні дослідження газових розрядів, зокрема з метою їхнього застосування у плазмохімії і сучасних енергоефективних технологіях, а також комплексні дослідження різних типів дугового розряду в інтересах електротехнічних застосувань та електрозварювання; чисельне моделювання заповненої плазми для керованого термоядерного синтезу та технологічних застосувань у сучасній електроніці.

Вагомий внесок до розвитку школи здійснив доктор фізико-математичних наук, професор, академік НАН України, лауреат Державних премій України в галузі науки і техніки, заслужений діяч науки і техніки, заслужений професор Київського університету М. Находкін. У діяльності школи бере участь більше 20 наукових працівників, які займаються проблемами вивчення процесів взаємодії електронів і м'якого рентгенівського випромінювання із твердим тілом. М. Находкін був ініціатором розроблення методу скануючої тунельної мікроскопії (СТМ) і спектроскопії.

Створено перший у державах СНД надвисоковакуумний СТМ, який дозволяє досліджувати процеси на поверхні твердого тіла на атомному рівні. Зокрема, розроблено специфічне вістря СТМ, що дає змогу спостерігати та досліджувати процеси на поверхні навіть у третьюму шарі кристалічної ґратки кремнію, що досі не вдавалось іншим дослідникам"³²³⁶. За результатами виконаних наукових досліджень опубліковано близько 20 монографій. Члени школи фізичної електроніки захистили понад 40 кандидатських і 10 докторських дисертацій. Серед вихованців школи академіки НАН України А. Наумовець (лауреат Державної премії СРСР та Державної премії України в галузі науки і техніки), Ю. Корчевой (лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки), член-кореспондент НАН України П. Борзяк. Шість представників цієї школи стали лауреатами Державної премії України в галузі науки і техніки (М. Находкін і М. Кувшинський – двічі, В. Немцев, Д. Городецький, П. Мельник, О. Воскобойников).

"Фізику напівпровідників" як наукову школу фундаментально-наукового та науково-технічного спрямування було засновано ще 1949 року академіком

Лекцію читає
Микола Находкін

³²³⁶ Наука в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка на зламі тисячоліть. С. 153.

АН УРСР В. Лашкар'ювим. Представники школи займаються проведенням комплексних досліджень актуальних матеріалів сучасної мікроелектроніки, унаслідок яких, зокрема, запропоновано оригінальні методи визначення параметрів напівпровідникових матеріалів і структур на їхній основі, розроблено та виготовлено унікальні вимірювальні установки для реалізації цих методів. Проведені дослідження узагальнено в понад 20 монографіях, члени школи захистили більш як 50 кандидатських і понад 10 докторських дисертацій. Серед вихованців школи більш як 20 лауреатів Державної премії СРСР і Державної премії УРСР у галузі науки і техніки, понад 20 академіків і член-кореспондентів НАН України та інших академій.

Вадим
Лашкар'юв

Наукову школу "Нелінійна оптика та фотоніка" започатковано доктором фізико-математичних наук, професором, член-кореспондентом АН УРСР І. Конділенком на фізичному факультеті.

1963 року, коли І. Конділенко та його учні стали співробітниками радіофізичного факультету та було створено кафедру молекулярної і радіоспектроскопії, розвиток школи отримав потужний імпульс. 1972 року у зв'язку з потребами часу та значними науковими успіхами в галузі нелінійних оптичних процесів кафедру було перетворено на кафедру нелінійної оптики.

Творчий колектив школи успішно виконав масштабний цикл фундаментальних досліджень із визначення природи діелектричних та електрооптичних властивостей кристалів і дифузійних мікрохвильоводів світла, з'ясування механізмів лінійного електрооптичного ефекту, дослідження вияву внутрішньої та міжмолекулярної взаємодії у рідинах, впливу екситонних станів на спектри спонтанного комбінаційного розсіювання, закономірностей формування вимушеного та інверсного комбінаційного розсіювання, особливостей взаємодії фононів від будови кристалу, розроблення та вдосконалення електрооптичних методів просторового й спектрального управління енергетичних, часових і спектральних характеристик випромінювання складних оптичних квантових генераторів, розроблення та створення діючих макетів комбінаційних лідарів.

Широко відомим є цикл досліджень з обернення хвильового фронту за вимушеного розсіювання світла, результати досліджень різновиду параметричних процесів – "поляритонного розсіювання світла", запропоновано новий тип модулятора добротності лазерного резонатора – адаптивний модулятор

Іван
Конділенко

Викладачі
кафедри фізики
напівпровідників
Київського
університету
(поч. 1950-х рр.)

добротності. Результатами досліджень є виявлення нелінійних систем з негативною шумовою температурою, а також встановлення критерію існування областей від'ємної діелектричної проникності та існування терагерцових анти-відбиваючих каналів.

Основним напрямом діяльності школи є дослідження спонтанного та вимушеного комбінаційного розсіювання світла та створення на їхній основі приладів дистанційного зондування атмосфери. Члени школи захистили понад 30 кандидатських і більш як 10 докторських дисертацій. І. Конділенко, П. Коротков, В. Григоруку, Д. Говорун стали лауреатами Державної премії України в галузі науки і техніки 2001 року. Нині школу очолює професор П. Коротков.

Народження наукової школи "Радіофізика та функціональна електроніка" в університеті пов'язують із заснуванням 1952 року кафедри квантової радіофізики та її першим завідувачем – І. Дерюгіним, який започаткував основні наукові напрями квантової радіофізики, що й нині успішно розвиваються та породжують нові технології.

Нині науковий керівник школи – заслужений професор Київського університету, заслужений діяч науки і техніки України, доктор фізико-математичних наук, професор Г. Мелков. Наукова школа зосереджує увагу на розробленні фізичних засад сучасних засобів зв'язку, телекомунікацій і волокно-оптичних інформаційних систем. За результатами цих досліджень опубліковано 9 монографій, члени школи захистили понад 50 кандидатських і 20 докторських дисертацій. Серед них 11 осіб – члени університетської школи: І. Дерюгін, В. Тронько, Г. Мелков, В. Воронцов, М. Ляшенко та інші, 3 – лауреати Державної премії України в галузі науки і техніки (проф. В. Кравченко, член-кореспондент НАН України А. Погорілий, О. Шевчук).

Іван
Дерюгін

На основі останніх теоретичних та експериментальних досліджень в галузі спін-хвильової електроніки під керівництвом професора І. Зависяка розроблено та створено багатоканальні НВЧ-фільтри, які за параметрами перевершують світові аналоги. У науковій групі професора В. Григорука на основі кільцевого волоконно-оптичного лазера створено безконтактний датчик великих струмів. Групою С. Савенкова розроблено макет мюллер-поляриметра на рідкокристалічних комірках і створено програмний модуль для автоматизації керування його приймальною частиною – стокс-поляриметра. Групою доцента Ю. Гайдая на базі ближньопольового мікроскопу з активним зондом здійснено теоретичні та експериментальні основи мікрохвильової ближньопольової інтроскопії діелектриків.

Останнім часом, у зв'язку з бурхливим розвитком нанонаук, сфера інтересів наукової школи суттєво розширилась. Крім вивчення фундаментальних проблем

радіофізики, розробки приладів та пристроїв функціональної електроніки, ці інтереси сьогодні також охоплюють вивчення динамічних процесів в окремих магнітних наноелементах та їхніх масивах, дослідження властивостей магнітних рідин, термодинаміки сплавів з ефектом пам'яті форми, магнітних властивостей твердих тіл та спін-залежних явищ у речовині, магнітооптичних ефектів, фізику інформаційних технологій та фізику низьковимірних систем.

Наукова школа з радіофізики та функціональної електроніки є однією з найпотужніших шкіл такого спрямування на території колишнього Радянського Союзу та в Європі. За останні 20 років представниками наукової школи опубліковано більше десятка закордонних монографій та майже 800 наукових статей у рейтингових закордонних журналах. Представники наукової школи займають високі позиції у рейтинговому топ-списку найвідоміших учених України, Європи та світу, неодноразово були відзначені як вітчизняними, так і зарубіжними нагородами.

Низка наукових шкіл нині функціонують на фізичному факультеті. Наукову школу "Спектроскопія неупорядкованих і домішкових конденсованих систем" було засновано на початку 1950-х років на кафедрі оптики фізичного факультету університету. Її засновником став член-кореспондент НАН України, заслужений

Михайло Білий
у лабораторії

діяч науки і техніки України, професор М. Білий. Ученим ще під час навчання в аспірантурі закладено основи нового наукового напрямку – люмінесценція розчинів електролітів. Інтенсивний розвиток цього напрямку розпочався після розроблення М. Білим і його учнем Б. Рудьком методики переведення розчину у склоподібний стан шляхом швидкого охолодження до температури рідкого азоту. Дослідження було продовжено учнями М. Білого – Б. Охріменком, І. Кушніренком, С. Зеленським, В. Ящуком, І. Захарченком, С. Яблочковим, М. Мусієнком, Д. Самойленком і К. Яблочковою. Багато випускників школи працюють і навчаються в інститу-

тах НАН України, у США (В. Стадницький), у Західній Європі (Швеція, університет м. Лунд – О. Снежкова); Німеччина, університет ім. Гумбольдта, м. Берлін – Г. Монастирський, С. Курлов).

Понад 500 наукових праць, що надруковані в нашій країні й за кордоном, характеризують наукові досягнення М. Білого та його школи. У процесі досліджень відкрито та вивчено явище істотної перебудови в рідинах складу та структури центрів люмінесценції за час життя центру у збудженому стані. Розроблено методику експериментального визначення Фур'є-образу закону загасання люмінесценції. Експериментально й теоретично оцінено внесок зміни власного значення енергії внутрішніх електронів активаторного йона до енергії його зв'язку з оточенням.

Розроблено новий метод розв'язання зворотної спектральної задачі коливальної спектроскопії без використання попередніх припущень про характер силового поля молекули, завдяки якому відкрито явище девіації хімічного зв'язку.

Удосконалення методів дослідження дало змогу поширити їхнє застосування та формування нових напрямів, які очолюють учні М. Білого. Основними науковими напрямами школи є поглинання та люмінесценція у складних оксидних кристалах, активованих іонами перехідних елементів (проф. С. Неділько); оптичні та магнітооптичні властивості й атомно-електронна будова неупорядкованих та аморфних металевих середовищ (проф. Л. Поперенко); локальні збудження, їхнє поширення та взаємодія з колективізованими збудженнями в активованих водних розчинах та системах органічного та біоорганічного походження (проф. С. Зеленський); ефекти стимульованого перетворення енергії фотозбудження в полімерних та аморфних середовищах і склі, активованих частинками мікронного та субмікронного розміру (доц. В. Ящук).

Наукові напрями школи актуальні та широко відомі науковій спільноті України, що забезпечує поповнення школи аспірантами та студентами (спеціалізації "Оптика твердого тіла" та "Оптехніка"). Наукова школа здійснює науково-організаційну роботу із проведення міжнародного семінару "Люмінесценція оксидних діелектриків". За останні роки її представниками опубліковано більш як 10 монографій і понад 200 статей. Наукову школу нині очолює професор С. Неділько.

Наукова школа "Фізичне матеріалознавство неоднорідних систем" постанала із наукової школи "Фізичне матеріалознавство", що була сформована ще в 50-х роках минулого століття на базі кафедр фізики металів і загальної фізики (проф. С. Герцрікен та О. Жмудський). У 80-х роках ХХ ст. професор В. Макара заснував наукову школу "Фізичне матеріалознавство неоднорідних систем", яку очолює й дотепер.

Наукові засади школи формують фундаментальні дослідження, спрямовані на встановлення взаємозв'язку між атомною та електронною структурою та фізичними властивостями мікрокристалічних, нанокристалічних та аморфних неоднорідних матеріалів. В останні роки науковці школи ведуть пошуки нових композиційних матеріалів, які можуть бути застосовані в атомній енергетиці. Використання цих матеріалів у конструкціях органів регулювання ядерних реакторів дозволяє підвищити термін їхньої неперервної роботи.

Нині завданням наукового напрямку "Фотоакустичні та фототермічні явища у твердих тілах", що діє в межах школи, є дослідження процесів фотоакустичного та фототермічного енергоперетворення в неоднорідних напівпровідникових матеріалах із різною структурою та мірністю, зокрема в напівпровідникових структурах із модифікованими властивостями приповерхневого шару, у поруватих напівпровідниках тощо. Дослідження є важливими як із фундаментального погляду, адже дають ключ до розуміння процесів, що відбуваються при взаємодії різних типів полів, так й із

Соломон Герцрікен

Володимир Макара

прикладного, оскільки методи на основі фотоакустичного ефекту успішно застосовують в різних галузях сучасного матеріалознавства для безконтактного та неруйнівного дослідження теплофізичних, оптичних і пружних властивостей матеріалів. Співробітники постійно беруть участь у міжнародних конференціях, тематикою яких є теплофізичні явища та фізичне матеріалознавство.

За час існування наукової школи було одержано понад 10 наукових премій державного та міжнародного рівнів (напр., 1984 року за роботи з дифузії та електроперенесення в металевих розплавах, що радикально змінили уявлення про їхню будову, проф. П. Кузьменко та Є. Харьков у складі авторського колективу отримали Державну премію України в галузі науки і техніки; 1987 року за дослідження в галузі напівпровідникових структур Державною премією України в галузі науки і техніки були нагороджені проф. В. Макара та М. Новиков; 2012 року Державну премію України в галузі науки і техніки здобув проф. М. Захаренко). Нині в межах школи працюють близько 30 науковців.

1972 року на базі кафедри експериментальної фізики фізичного факультету університету академіком НАН України І. Горбанем було засновано наукову школу

Іван
Горбань

"Оптика нових матеріалів функціонального призначення та оптоелектронні системи контролю якості поверхні". Учений керував науковими пошуками в таких напрямках: оптична спектроскопія, поляриметрия, хіральність, циркулярний дихроїзм, оптична активність, дослідження поширення та взаємодії світлових хвиль у гіротропних кристалах; молекулярна релаксація в конденсованих середовищах; спектроскопія фазових перетворень у рідких кристалах тощо.

Нині школу очолює професор О. Слободянюк. Наукові напрями школи є актуальні та широко відомі науковій спільноті України, що забезпечує поповнення школи аспірантами та студентами (спеціалізація "Фотоніка" є однією з найбільш рейтингових серед студентської молоді).

Серед вихованців школи понад 50 кандидатів і докторів наук, багато з яких створили свої наукові школи, зокрема професор С. Гочев (школу оптики в Софійському університеті, Болгарія). Науковців школи – І. Горбаня (1987, 1993), В. Губанова та А. Крохмалю (1993) – відзначено двома Державними преміями України в галузі науки і техніки за праці з досліджень оптичних властивостей карбїду кремнію та ковалентних кристалів.

Наукова школа здійснює науково-організаційну роботу із проведення Міжнародної школи-семінару Г. Пучківської "Спектроскопія молекул і кристалів". До складу школи входить близько 20 науковців. Наукові розробки регулярно презентують на провідних міжнародних конференціях.

1952 року на базі кафедри молекулярної фізики фізичного факультету університету доктором фізико-математичних наук, професором О. Голиком було засновано наукову школу фундаментально-наукового спрямування "Фізика рідин та рідинних систем". 1958 року на кафедрі молекулярної фізики було організовано проблемну лабораторію з фізики аерозолів. Для розв'язання низки важливих завдань фундаментального та прикладного характеру створили групу, а 1992 року НДЛ "Фізика полімерів".

Із часом коло досліджень розширювалось. Зокрема, слід відзначити початок використання повільних нейтронів для дослідження властивостей рідин. Цей напрям дослідження виявився досить плідним, свідченням чого став захист кандидатських і докторських дисертацій, написання наукових статей, монографій та підручників. З 1978 до 1989 року кафедру молекулярної фізики очолював учень О. Голика професор Ю. Шиманський. З 1989 року кафедру та школу очолює вихованець кафедри, академік НАН України, професор Л. Булавін.

Олександр Голик з колективом кафедри молекулярної фізики

Із часу створення школи проведено близько 20 наукових конференцій із фізики рідин, у яких взяли участь понад 500 фахівців із фізики рідин із 28 країн світу. У діяльності школи беруть участь більше 30 науковців, які виконують науково-технічні розробки. У межах школи захищено більше 40 докторських дисертацій. Метою наукових досліджень школи є одержання за допомогою сучасних експериментальних методів нових знань про структуру, рівноважні та кінетичні властивості рідин та рідинних систем із метою визначення фізичних механізмів, які лежать в основі новітніх технологій із використанням рідинних систем, що включають нанооб'єкти (фулерени, нанотрубки, лапоніти); магнітних рідинних систем; біологічних мембран, зокрема: умови кластероутворення та агрегації в рідинних системах, зв'язок структури з молекулярною рухливістю, поведінка рідинних систем в околі критичної точки, особливості наноструктурної самоорганізації тощо, необхідних для вдосконалення відомих і створення нових технологій; перевірка гіпотез, теорій, що стосуються фізичних властивостей рідинних систем в околі критичної точки та характеру структурних перебудов в конденсованих системах під дією зовнішніх факторів: хімічної дії, радіаційного опромінення, електромагнітних та механічних полів тощо; а також застосування отриманих знань для вдосконалення відомих та створення нових технологій.

Юрій Шиманський

Леонід Булавін

1956 року на кафедрі оптики фізичного факультету професором О. Шишловським разом із доцентом М. Горбанем, а також його учнями, нині докторами фізикоматематичних наук, професорами І. Шайкевичем, В. Стащукком і Л. Поперенком було засновано наукову школу "Металооптика та спектроеліпсометрія поверхні". Нині її очолюють професори І. Шайкевич і Л. Поперенко. Відомими університетськими представниками школи є доктор фізико-математичних наук, професор

Олександр
Шишловський

Микола
Горбань

Ігор
Шайкевич

Леонід
Поперенко

В. Стащук, кандидати фізико-математичних наук, доценти В. Одарич, Л. Робур, О. Макаренко, В. Прокопець, С. Кондратенко та ін. Загальна кількість учасників школи (кандидатів і докторів наук) становить 30 осіб.

Науковцями школи вперше було застосовано комплексний підхід до розгляду фізико-хімічних особливостей поверхневого шару металевої поверхні у спектроскопічних дослідженнях. Це надало змогу виявити низку тонких особливостей в атомно-електронній будові матеріалів із різним типом провідності. В аморфних металевих сплавах на основі елементів 3d-перехідного ряду виявлено ефект слабкої андерсонської локалізації електронів з енергією Фермі.

Основні напрями наукових досліджень на теперішній час: оптичні та магнітооптичні властивості поверхневих функціональних шарів та нанорозмірних гетероструктур із різним типом провідності; електронні та магнітотранспортні властивості наноструктурованих середовищ і шаруватих систем, модифікація оптичних властивостей функціональних приповерхневих шарів монокристалів і полікристалічних структур дією зовнішніх чинників. У межах наукового напрямку також активно розвивається спектроскопія зі збудженням поверхневих поляритонів, більш чутлива до стану поверхні.

Праці металооптиків визнані у світі, оскільки мають високий Хірш-індекс. Представників школи "Металооптики та спектроскопії поверхні" неодноразово запрошували як експертів Європейських проектів INTAS та CRDF. Досягнення молодих дослідників відзначено багатьма грантами закордонних товариств (SPIE, OSA, EOS та ін.). Із 2001 року в університеті діє студентське відділення SPIE, а із 2000 – щорічно проводиться міжнародна наукова конференція "Оптика та матеріалознавство високих технологій".

Науковці школи працюють у відомих наукових центрах Західної Європи та США, а також керують із 2010 року стажуванням магістрантів Університету Шицуока (Японія), почесним професором якого є Л. Поперенко. Учень школи, кандидат фізико-математичних наук В. Кравець із 2007 року працює разом із Нобелівськими лауреатами з фізики (2010) А. Геймом і К. Новосьоловим у Манчестерському університеті.

Важливу наукову роботу здійснює заснований 2009 року ННЦ "Інститут біології" (із 2016 р. – ННЦ "Інститут біології та медицини"), у межах якого функціонують кілька наукових шкіл, що мають вагомі здобутки. У його структурі працюють 11 кафедр, на базі яких створено 9 науково-дослідних лабораторій. Керує цією структурною одиницею доктор біологічних наук, професор Л. Остапченко

Важливу наукову роботу здійснює заснований 2009 року ННЦ "Інститут біології" (із 2016 р. – ННЦ "Інститут біології та медицини"), у межах якого функціонують кілька наукових шкіл, що мають вагомі здобутки. У його структурі працюють 11 кафедр, на базі яких створено 9 науково-дослідних лабораторій. Керує цією структурною одиницею доктор біологічних наук, професор Л. Остапченко

Наукові дослідження учених ННЦ "Інститут біології та медицини" "тісно пов'язані з розв'язанням таких актуальних проблем сьогодення, як охорона здоров'я, раціональне використання природних ресурсів, збереження та поліпшення стану довкілля тощо"³²³⁷.

Центр має наукові зв'язки з понад 20 науковими інституціями різних країн світу, зокрема з Великої Британії, Франції, США, Нідерландів, Бразилії тощо. До розроблення наукових напрямів активно залучаються студенти, що є членами 10 наукових гуртків, які очолюють провідні біологи. Випускники центру працюють у різних наукових інституціях не лише в Україні, а й у країнах близького та далекого зарубіжжя.

У межах центру також діють наукові школи міжнародного рівня, зокрема "Біофізика та фізіологія м'язів", започаткована академіком АН УРСР П. Богачем у середині 60-х років минулого століття. Остаточне формування школи "Біофізика м'язів" було пов'язано з академіком НАН України, професором М. Шубою. Дослідження професорів М. Шуби, В. Зими, М. Мірошніченка, С. Костеріна, В. Мартинюка, О. Жолоса, Т. Давидовської, Н. Нурищенко, кандидатів біологічних наук Д. Ноздренка, В. Ганчуріна, К. Богуцької, О. Цимбалюк та інших дозволили сформулювати низку фундаментальних положень щодо скелетних і гладеньких м'язів. За матеріалами наукових досліджень щорічно публікуються понад 10 статей у провідних наукових журналах. Їхні дослідження ввійшли до підручників і посібників. Результатом діяльності школи слід вважати й створення Українського біофізичного товариства (УБФТ, 1993), першим президентом якого було обрано академіка М. Шубу. За активної участі наукової школи проведено п'ять з'їздів УБФТ.

Із 2007 року цю школу очолює доктор біологічних наук, професор М. Мірошніченко. У її межах працюють близько 50 науковців, які проводять науково-дослідну роботу на кафедрі біофізики біологічного факультету, що пов'язана із вивченням молекулярних механізмів функціонування скоротливого апарату гладеньких і скелетних м'язів. Нині пріоритетними напрямками досліджень науковців школи є з'ясування нелінійних ефектів скорочення м'язів за умов норми та впливу різноманітних факторів, регуляція процесів скорочення – розслаблення скелетних м'язів, патологічні

Михайло
Шуба

З'їзд українського
біофізичного
товариства

³²³⁷ Остапченко Л. І. Біологічна наука в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка : ретроспективний огляд. *Київський національний університет у XXI столітті*. С. 15.

структурні зміни м'язів при ішемії; вплив електромагнітних полів різних частотних діапазонів на центральну нервову систему, гладенькі м'язи та інші системи організму; біологічна дія каліксаренів на скорочувальну активність гладеньких м'язів. Школа працює в межах державної програми "Фундаментальні дослідження у сфері природничих і технічних, гуманітарних і суспільних наук" та комплексної наукової програми університету "Біологічні, біомедичні та біоекологічні проблеми життєдіяльності людини". Науковці школи співпрацюють з ученими науково-дослідних закладів Великої Британії, Франції, Польщі, Швейцарії, США, Німеччини, Індії, Італії. До найважливіших досягнень школи варто зарахувати відкриття електричного зв'язку між гладеньком'язовими клітинами, біофізичну природу базального судинного тонуусу, механізм скорочення та регуляцію скорочення – розслаблення скелетного м'язу тощо.

Наукову школу "Функціональна біохімія" було започатковано в середині 50-х років ХХ ст., а безпосередньо сформовано доктором біологічних наук, професором, академіком НАН України М. Кучеренком. До найвідоміших представників школи належать науковці кафедри біохімії Р. Виноградова, О. Васильєв, В. Войціцький, О. Матишевська, С. Хижняк, А. Литвиненко, В. Гаврилей, А. Давиденко, Т. Андрійчук та ін. Нині науковим керівником школи є професор Л. Остапченко. Пріоритетним напрямом дослідження науковців школи є вивчення молекулярно-біохімічних механізмів регуляції метаболічних процесів у клітинах різних органів і встановлення сигнальних шляхів, залучених до патогенезу виникнення та розвитку цукрового діабету, ожиріння, виразки шлунку, коліту, атрофічного гастриту, алкогольної інтоксикації і канцерогенезу. Вивчається вплив чинників

довкілля (іонізуючого опромінення, хімічних, фізичних, психоемоційних факторів), на геном, імунний і біохімічний статус організму. Розробляються новітні технології корекції функціонального стану організму людини, що є основою для подальших клінічних випробувань і впровадження в лікарську практику. Запропоновано оптимальні схеми застосування біологічно активних речовин природного і штучного походження із цілеспрямованою дією на біологічні мембрани і білки-мішені. Розроблено та випробувано багаторівневі клітинні тест-системи для скринінгу препаратів антиканцерогенної та імуномодулюючої дії.

Людмила
Остапченко
зі своїми учнями

Школа працює в межах державної програми "Фундаментальні дослідження у сфері природничих і технічних, гуманітарних і суспільних наук" і комплексної наукової програми університету "Біологічні, біомедичні та біоекологічні проблеми життєдіяльності людини". Популярність наукової школи підтверджується потужним

науковим потенціалом (доктори, кандидати наук), які продовжують науково-дослідні роботи за напрямками школи як у межах України, так і за кордоном.

Наукова школа "Функціональна біохімія" посідає провідні позиції у світовій науці. У межах тематики наукових проектів школи було виконано понад 35 договірних тем, зокрема в реалізації програм науково-технічної співпраці, на замовлення міжнародних компаній. Науковці школи ведуть пошук ефективних протипроменевих засобів, мають спільні наукові проекти з іноземними навчальними та науковими установами.

Наукову школу "Фізіологія мозку" було засновано 1953 року завідувачем кафедри фізіології людини і тварин, доктором біологічних наук, професором, член-кореспондентом АН УРСР А. Ємченком. Естафету психофізіологічних досліджень, започаткованих ним, підхопив професор П. Харченко, який разом із професором Г. Чайченком, крім плідної наукової роботи, написали перший український підручник "Фізіологія вищої нервової діяльності" (1977). Подальша робота школи пов'язана з науково-педагогічною діяльністю видатного українського фізіолога академіка П. Богача та член-кореспондента АПН України Г. Чайченка. Нині школу очолює професор М. Макарчук. Головним напрямом досліджень школи стало вивчення закономірностей психічної діяльності мозку людини й тварин. У межах школи пізніше сформувались два наукові напрями: представники першого займаються вивченням зв'язку властивостей нервової системи та психофізіологічних характеристик із розумовою працездатністю, а другого – фізіологічними змінами в діяльності основних фізіологічних систем та усуненням наслідків психічного перенапруження.

Андрій
Ємченко

Микола
Макарчук

Дослідження представників цієї школи дозволили сформулювати кілька фундаментальних положень щодо фізіологічних основ, які визначають розумову працездатність людини. На основі багаторічної діяльності було розроблено методичні прийоми оцінювання основних психофізіологічних функцій в обстежуваних всіх вікових груп, які дозволяють не лише дослідити розумову працездатність, а й дають можливість прогнозувати її розвиток і зміни за певних умов. Тестування розумової працездатності та рівня психоемоційного напруження знайшли своє вирішення за допомогою комп'ютерних програм і спеціальної техніки.

З початку заснування школи було захищено близько 40 кандидатських і 10 докторських дисертацій. Кожні два роки школа є організатором міжнародної наукової конференції "Психофізіологічні та вісцеральні функції в нормі і патології". У роботі конференції зазвичай беруть участь близько 200–250 вчених України, близького та далекого зарубіжжя. Крім того, на основі цих досліджень було видано велику кількість навчальних посібників, підручників і монографій³²³⁸.

³²³⁸ Горго Ю. П. Психофізіологія (прикладні аспекти). Київ, 1999; Макарчук Н. Е., Калуев А. В. Обоняние и поведение. Киев, 2000; Макарчук М. Ю., Куценко Т. В. Фізіологія центральної нервової системи. Київ, 2011; Психофізіологія / М. Ю. Макарчук та ін. Київ, 2011.

За матеріалами наукових досліджень щорічно публікуються 10–15 наукових статей у провідних наукових журналах. Школа активно функціонує та є знаною у світі. Науковці школи постійно представляють результати своєї роботи на провідних міжнародних конференціях у країнах Європи й Америки, що присвячені експериментальному вивченню діяльності мозку. Результати наукової роботи публікуються в рейтингових фізіологічних журналах. Вихованці школи плідно працюють у провідних нейрофізіологічних світових наукових центрах. Наукова школа має тісні контакти з ученими Польщі, Литви, Словенії, Німеччини та США.

1978 року на базі кафедри вірусології біологічного факультету було засновано школу фундаментально-наукового та прикладного спрямування "Структура та функція вірусів за різних екологічних ситуацій". Засновником і науковим керівником школи став А. Бойко, доктор біологічних наук, професор, академік НААН України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки.

Анатолій
Бойко

Загальна кількість учасників школи становить понад 30 кандидатів і докторів наук. Представники школи займаються актуальними науковими проблемами з дослідження молекулярно-біологічних властивостей вірусів різних організмів в умовах довкілля; розроблення технологій діагностики, ідентифікації та оздоровлення клітин і організмів від вірусів тощо.

Крім того, школа має низку розробок світового рівня: отримано мутанти під час вивчення мінливості фітовірусів через дію на них радіаційного навантаження; уперше відкрито явище орієнтації вірусів зі спіральним та ікосаедричним типом симетрії в постійному магнітному полі; розроблено технології одержання рослин на безвірусній основі; показано циркуляцію фітовірусів у ґрунтах; отримано нові дані про поширення та властивості вірусів рослин і бактеріофагів в екстремальних природних нішах (Антарктида).

Під егідою наукової школи проведено 10 міжнародних конференцій, її членами опубліковано понад 980 наукових праць. Члени наукової школи читають лекції і проходять стажування в наукових центрах Бельгії, Великої Британії, В'єтнаму, Канади, Польщі, Росії, США, Угорщини, Франції, Чехії тощо. За період існування школи захищено близько 40 кандидатських і 10 докторських дисертацій. Фундаментальні дослідження школи визнано світовими науковими лабораторіями та центрами, наприклад Європейським інститутом біоінформатики (1997); Мережею екології рослин (2010) тощо.

Наукова школа є унікальною у світовій науці та не має аналогів за різноманітністю й обсягом проведених досліджень. Вона відома дружньою співпрацею з найбільш знаними науковими закладами Європи та світу в галузі вірусології. Установлено тісні наукові контакти з Оксфордським університетом, Університетом Опен, Единбурзьким університетом (Велика Британія), Університетом Тайваню, Інститутом тропічної біології (В'єтнам), Інститутом дослідження сільськогосподарських культур (Велика Британія), Інститутом дослідження стійкості рослин (Нідерланди), Інститутом захисту рослин (Чеська Республіка), Інститутом ботаніки (Литва), Інститутом захисту рослин (Болгарія), Інститутом захисту рослин

та Університетом Корвінус (Угорщина), Університетом Лідсу (Велика Британія), Національним інститутом сільськогосподарських досліджень (Франція).

В останні 10 років наукова школа розвиває нові перспективні напрями досліджень і співпраці як із науковими установами України та зарубіжжя, так і з недержавними структурами, що зацікавлені у становленні та розвитку вірусології в Україні. Її робота тісно пов'язана з навчанням студентів, значна кількість яких є безпосереднім підтвердженням популярності школи, вагомості отриманих результатів і вміння заохочувати до роботи молодь.

Наукова школа "Екофізіологія рослин та інноваційні технології раціонального природокористування" започаткована на науково-теоретичному підґрунті видатних українських фітофізіологів Київського університету – професорів Й. Баранецького, К. Пурієвича, С. Навашина, М. Холодного, Д. Проценка, А. Каплі. Нині керівником наукової школи є доктор біологічних наук, професор, академік НААН України М. Мусієнко. Пріоритетними напрямками досліджень науковців школи було визначено молекулярно-біологічні та фізіолого-біохімічні механізми адаптації і структурно-функціональної перебудови рослинного організму за несприятливих умов довкілля; сталий розвиток й оцінювання стану агро- й фітоценозів, фітоіндикація та фітомоніторинг природних екосистем; наукові дослідження з актуального напрямку з фізіології і біохімії хворої рослини, фітоімунітету, стійкості рослин до важких металів.

Микола Мусієнко

Фундаментальна та прикладна наукова діяльність школи об'єднує понад 200 фахівців фіто- та екофізіологів у дослідженнях проблем фізіології стресу та адаптивного потенціалу рослин.

В умовах постійних глобальних змін клімату на планеті надзвичайну актуальність мають роботи науковців школи, спрямовані на пізнання механізмів управління продукційним процесом рослин у стресових умовах довкілля. До них належать цикл робіт "Механізми стійкості рослин та їхня індукція за участю ендогенних та екзогенних факторів" (М. Мусієнко, О. Оканенко, Н. Таран), відзначені нагородою імені Ярослава Мудрого АН Вищої школи України; "З'ясування адаптаційного синдрому рослин за структурно-функціональними маркерами стресового стану організму, агро- та фітоценозів" (М. Мусієнко, О. Брайон, Н. Таран), удостоєний премії НАН України ім. М. Г. Холодного; цикл робіт молодих науковців кафедри "Еколого-фізіологічне обґрунтування адаптивних стратегій рослин для ресурсозбереження та агровиробництва", відзначений премією Президента України для молодих учених.

Фахівцями наукової школи створено перший в Україні навчально-методичний комплекс з анатомії і фізіології рослин, за яким працюють усі заклади вищої освіти України (автори – М. Мусієнко, О. Брайон, В. Чикаленко) стали лауреатами премії Тараса Шевченка Київського університету. Науковці школи є авторами та співавторами значної кількості наукової, довідкової і навчально-методичної літератури.

Школа працює в межах державної програми "Раціональне природокористування". Обґрунтовано концепцію стійкості й екологічної пластичності рослин.

Показано можливість регуляції інтегральних та динамічних характеристик адаптивних реакцій за допомогою ендо- та екзогенних регуляторів. Розробляються інноваційні технології підвищення адаптаційного та продуктивного потенціалів рослин, що вирощуються у трансформованих ценозах. Запропоновано екологічно безпечну технологію використання наночастинок металів як мікродобрив для вирощування зернових культур. Популярність наукової школи підтверджує потужний науковий потенціал (доктори, кандидати наук), які продовжують науково-дослідні роботи за напрямками школи як у межах держави, так і за кордоном.

Школа посідає чільне місце у світовій науці. Тематика наукових проектів актуальна та підтримана міжнародними грантами. Наукові дослідження проведено спільно з ученими науково-дослідних закладів Польщі (Ягеллонський, Жешувський університети), Бельгії (Гентський університет), Швейцарії, Куби (Гаванський університет), Єгипту (університет Айн Шамс, Каїр), Канади, США (Теннеський університет), Німеччини (Берлінський університет, Інститут переробки зерна), Індії (Хайдарабадський університет), Словацької Республіки (Аграрний університет), Нідерланди (консорціум голландських компаній Plus).

Наукову школу "Фізіологія травлення" було засновано в 70-х роках минулого століття академіком АН УРСР П. Богачем на базі НДІ фізіології Київського університету. До відомих представників

школи належать доктор біологічних наук, професор П. Харченко, академік АН СРСР, академік НАН України, доктор біологічних наук П. Костюк, академік НАН України, доктор біологічних наук В. Скок. Школа розв'язує проблеми нейрогуморальних механізмів регуляції секреторної, усмоктувальної і моторно-евакуаторної функцій шлунково-кишкового тракту, зовнішньої секреторної функції печінки та її кровопостачання, молекулярних механізмів і біохімічних особливостей функціонування шлунково-кишкового тракту, ульцерогенезу та передпухлинних станів, мембранотропної і біоміметичної активності біорегуляторів; розробляє методи профілактики та лікування виразкової хвороби шлунку та дванадцятипалої кишки, виразкового коліту, раку шлунку та товстого кишечника, портальної гіпертензії.

Петро Богач
у лабораторії

роби шлунку та дванадцятипалої кишки, виразкового коліту, раку шлунку та товстого кишечника, портальної гіпертензії.

Актуальність проведених досліджень представниками школи зумовлено розв'язанням фундаментальних проблем фізіології травлення, які стали підґрунтям для вивчення патогенезу різноманітних захворювань органів травлення та розроблення нових методів їхньої профілактики, хірургічного та медикаментозного лікування. Розроблена академіком П. Богачем та його учнем А. Косенком принципово нова методика вживляння хронічних багатополюсних електродів до гіпоталамусу дала можливість дослідити роль різних його структур у регуляції

салівації і шлункового сокоутворення, моторної діяльності тонкого й товстого кишечника, зовнішньосекреторної функції підшлункової залози та печінки, виходу жовчі у дванадцятипалу кишку, усмоктування в тонкій кишці. Представники школи є співавторами нових хірургічних і медикаментозних методів лікування захворювань органів травлення.

Починаючи із 2001 року, наукова школа працює у напрямках: експериментально-клінічна біохімія процесів травлення (проф. Л. Остапченко); фізіологія та фармакологія травлення (проф. Т. Берегова); мембранологія (проф. В. Рибальченко); фізіологія серцево-судинної та гепато-біліарної систем (старш. наук. співроб. П. Янчук).

Молоді представники наукової школи проходять стажування в університетах Німеччини та США, з якими існують творчі зв'язки. Науковими розробками світового рівня є дослідження гіпоталамічної регуляції харчової і питтєвої поведінки, регуляції моторно-евакуаторної функції травного тракту, секреторних процесів у шлунку та печінці, взаємодії гормонів і пептидів на рівні клітинних мембран, молекулярно-біохімічних механізмів у розвитку уражень слизової оболонки шлунку та кишечника. Світовий рівень досліджень підтверджується щорічним виступом науковців на міжнародних наукових форумах, для участі в яких міжнародні наукові товариства неодноразово виділяли гранти. Дослідження механізмів патогенезу виразкового коліту проводились у межах спільного українсько-американського гранту.

Пріоритетним напрямом досліджень науковців школи є встановлення механізмів нервової і гуморальної регуляції моторно-евакуаторної і секреторної функцій шлунково-кишкового тракту, шлункової секреції, транспортування води й електролітів у товстій кишці та пошук методів коригування порушених функцій. Важливим напрямом досліджень є вивчення механізмів виразкоутворення та репарації, розвитку передпухлинних станів у слизовій оболонці шлунку та товстої кишки і розроблення методів їхньої профілактики. Розроблені у відділі методи профілактики та лікування багатьох гастроентерологічних хвороб упроваджено у клінічну практику, що підтверджено численними патентами й актами впроваджень. За наукові досягнення співробітники відділу нагороджені преміями міжнародного фонду Дж. Сороса, Європейського гастроентерологічного товариства, багатьма відзнаками та двома щорічними преміями президента для молодих вчених.

Школа займає чільне місце у світовій науці, свідченням чого є залучення її вчених до роботи в міжнародних конференціях і міжнародних грантах. Наукові дослідження відбуваються спільно з ученими науково-дослідних закладів США, Німеччини.

2009 року доктором біологічних наук, професором В. Рибальченком засновано "Наукову школу з мембранології", до якої нині входять близько 40 фахівців. Основними доробками її представників є відкриття безрецепторної міжклітинної

Платон
Костюк

Володимир
Скок

сигналізації і створення сучасної моделі молекулярної організації клітинних мембран. Ці два близьких напрями є пріоритетними у світовій науці, мають як фундаментальне, так і прикладне значення, дають можливість зрозуміти еволюційно давній тип міжклітинної хімічної сигналізації без участі рецепторних структур, які утворилися після синтезу клітинами біологічно активних речовин. Науковий доробок колективу становить понад 600 наукових праць, зокрема 5 монографій, 7 патентів й авторських свідоцтв на винаходи.

Володимир
Рибальченко

Костянтин
Воблій

Представники школи працюють над проектами спільно з Інститутом біології і захисту довкілля (Польща), Відділом гастроентерології і гематології клініки Майо (США), Дослідницьким центром шпиталю Св. Боніфація (Канада), Піттсбурзьким університетом (США), Віденським медичним університетом (Австрія) та мають спільні публікації.

Серед наукових шкіл географічного факультету варто виділити школу фундаментально-наукового спрямування "Регіональні суспільно-географічні процеси", яку було засновано 1946 року з ініціативи академіка АН УРСР К. Воблого, що досліджував проблеми розвитку продуктивних сил України. Основним напрямом роботи школи є теоретичні та методологічні проблеми суспільної географії. Результат досліджень – розроблення теоретико-методологічних засад суспільно-географічного прогнозування регіонального розвитку, а також виявлення суспільно-географічної основи регіонального природокористування, що є важливим із погляду розв'язання сучасних екологічних проблем глобального масштабу. Результати досліджень школи було покладено до основи 20 докторських і 45 кандидатських дисертацій. Загальна кількість учнів наукової школи – понад 50 осіб. Серед відомих представників школи – О. Діброва, П. Масляк, Я. Олійник, В. Юрківський, М. Пістун, Б. Яценко, О. Любіцева та ін. Нині школу очолює академік НАПН України Я. Олійник.

Наукову школу фундаментально-наукового спрямування "Гідрохімія та гідроекологія" засновано 1972 року на базі проблемної НДЛ гідрохімії географічного факультету університету. Її фундатором став доктор географічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України В. Пелешенко, що дослідив взаємозв'язок хімічного складу різних типів природних вод суші, коли гостро постало питання антропогенного забруднення вод України.

Василь
Пелешенко

Нині науковими керівниками школи є доктор географічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри гідрології та гідроекології В. Хільчевський і доктор географічних наук професор О. Ободовський. Відомими представниками цього наукового напрямку, які зробили значний внесок до дослідження якості природних вод, стали Л. Горєв, Д. Закревський, М. Ромась, а також член-кореспондент НАН України В. Осадчий. Загальна кількість учасників

наукової школи – понад 40. Ученими школи захищено більш як 10 докторських і близько 30 кандидатських дисертацій; опубліковано понад 50 монографій. Результати досліджень реалізовано у межах 10 міжнародних і понад 60 вітчизняних наукових проектів.

Ученими школи було вперше в міжнародній практиці для території всієї країни опубліковано "Гідрохімію України" (1995), карти якості річкових вод увійшли до "Національного атласу України" (2007), проведено оптимізацію нормативів моніторингу якості вод у системі Держводагенства України, згідно з вимогами ЄС (2004). Представники школи працюють у наукових установах України, Канади, їхні досягнення визнано у країнах ЄС.

"Наукова школа регіонального еколого-географічного аналізу" функціонує на базі кафедр географії України, землезнавства і геоморфології, фізичної географії та геоекології географічного факультету університету. Її фундатором став член-кореспондент НАН України О. Маринич. Цей науковий напрям засновано працями академіка П. Тутковського із природної районізації України 1922 року. Нині науковим керівником цієї школи є доктор географічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, заслужений діяч науки і техніки України П. Шищенко. Наукова школа має теоретико-методологічну конструктивно-географічну спрямованість, функціонує на базі кафедр географії України, фізичної географії і геоекології, землезнавства та геоморфології географічного факультету Київського університету. Представники школи відомі своїми здобутками в галузі фізичної географії (П. Шищенко), ландшафтознавства (М. Гродзинський), палеогеографії (Н. Герасименко), геоморфології (О. Комлев, В. Стецюк), урбогеографії (О. Дмитрук), очолюють випускні кафедри (М. Гродзинський, Н. Герасименко, О. Дмитрук). Представники школи у складі авторського колективу удостоєні Державної премії України в галузі науки і техніки (1992) за цикл робіт "Географічні основи регіонального природокористування". Вони є співавторами здійсненого вперше унікального видання "Національний атлас України" (2007).

Загальна кількість учнів наукової школи – понад 60 осіб. Представниками школи захищено 10 докторських, 50 кандидатських дисертацій, опубліковано 45 монографій і 150 наукових статей. Кількість цитувань праць учених цього наукового напрямку на міжнародних конгресах і конференціях перевищує 120.

Наукова робота ведеться і в Навчально-науковому інституті "Інститут геології". Ученими інституту опубліковано понад 300 монографій і підручників, отримано близько 150 авторських свідоцтв і патентів.

Валентин Хільчевський

Олександр Ободовський

Олександр Маринич

Петро Шищенко

Національний атлас України

Наукову школу "Геохімія, мінералогія і петрологія" було засновано на кафедрі мінералогії та геогнозії (одна із перших кафедр університету, відкрита 1834 р., тепер – кафедра мінералогії, геохімії та петрографії) професорами К. Феофілактовим, П. Армашевським, В. Тарасенко, В. Лучицьким, П. Чирвїнським, В. Чирвїнським. Ці вчені, їхні колеги та учні, яких згодом очолив один із засновників геохімії академік В. Вернадський, відіграли вирішальну роль у заснуванні та розвитку не тільки однойменної наукової школи, але й геологічного факультету університету в цілому, а також Геологічної служби України, її Національної Академії наук і всіх сучасних наукових установ НАН України геологічного профілю.

У сучасному вигляді школа сформована, починаючи з 1944 року, член-кореспондентом АН УРСР Є. Бурксером, професорами Б. Гаврусевичем, Т. Агафоновою, В. Молявком, В. Скаржинським, Г. Остапенко, доцентами В. Сліпченком, В. Латишем, О. Зінченко, І. Остафійчук, В. Цибульським, Г. Виноградовим і їхніми учнями.

Великий внесок до розвитку школи здійснили професори та доктори наук М. Толстой, В. Павлишин, В. Грінченко, С. Шнюков, О. Митрохин, В. Нестеровський, доценти Г. Павлов, А. Гожик, С. Савенок, І. Лазарева, а також ціла група молодих і перспективних

наукових співробітників НДЧ, аспірантів і магістрантів, які плідно й успішно працюють і в інших країнах.

Головними напрямками наукової діяльності школи є геохімічне моделювання магматичних і магматогенно-гідротермальних систем на основі даних про розподіл мікроелементів у серіях гірських порід та асоціаціях їхніх найбільш поширених акцесорних мінералів; петрологія і мінералогія магматичних комплексів етапів активізації докембрійських щитів; ретроспективний моніторинг еволюції континентальної земної кори за даними геохімічного дослідження детритових акцесорних мінералів; розроблення нових аналітичних методик та апаратури для локального та сублокального геохімічного дослідження мікрокристалів акцесорних мінералів; розроблення нових методів прикладних геохімічних та мінералогічних досліджень прогнозно-пошукового та екологічного призначення, що спрямовані, зокрема, й на підвищення паливно-енергетичного потенціалу України. Подальші дослідження в цих напрямках сконцентровано на виконанні держбюджетної теми "Створення прототипу геологічного депозитарію території України та принципових засад його ефективного використання як державного надбання" (кер. – д-р геол. наук С. Шнюков).

Важливу наукову роботу в межах факультету проводять члени школи "Теоретичної і прикладної геофізики", яку було засновано 1944 року. Фундаторами були академік АН УРСР В. Сельський і професор В. Головцин. Нині її (наукову школу «Геофізика») очолює доктор геолого-мінералогічних наук, професор С. Вижва, а її представниками є Ю. Тимошин, Г. Продайвода, К. Гура, А. Гроза, В. Курганський та ін.

Основними напрямками досліджень школи "Геофізика" є геоелектричні дослідження земних надр; сейсмоакустичні дослідження гірських порід; фізика Землі тощо.

Загальна кількість учнів школи в досліджуваній період становить близько 20 докторів і 50 кандидатів наук.

Нині наукова школа відома у всьому світі. Її представники мають міжнародні наукові публікації, беруть участь у міжнародних конференціях і форумах, проходять стажування у провідних наукових установах світу; на базі геологічного факультету проходять міжнародні конференції, зустрічі з відомими вченими в галузі теоретичної і прикладної геофізики світу.

Члени школи мають державні нагороди, обрані членами іноземних академій і міжнародних наукових товариств, є експертами в державних структурах, мають десятки патентів, монографій, сотні статей. Співробітниками університету, які входять до складу школи, нині підписано договори про наукову співпрацю із зарубіжними виробничими та навчальними установами, підтримуються тісні контакти із професійними світовими організаціями та компаніями, що відіграють провідну роль на світовому ринку в геологічній галузі.

Наукову школу палеонтології і стратиграфії було засновано у 50-х роках ХХ ст. академіком Б. Чернишовим, який проводив наукову роботу в галузі палеонтолого-стратиграфічного вивчення мезозойських і кайнозойських відкладів Донбасу, стратиграфічного розчленування продуктивної товщі донецького карбону, прогнозу вугленосності Донбасу, стратиграфії палеозою Дніпрово-Донецької западини.

Головним напрямом наукових досліджень школи є біостратиграфічне розчленування та кореляція відкладів фанерозою із застосуванням палеонтолого-стратиграфічного, палеогеографічного та палеоекологічного методів. У науковій школі переважають дослідження біофаціального та палеоекологічного напрямку. Наприклад, побудовано фаціальну модель вендських відкладів за фауною Метазоа; на основі вивчення різних груп табулятоморфів побудовано фаціальну модель силурійського шельфу. Виконано літолого-палеогеографічні та палеобіономічні реконструкції основних етапів становлення та розвитку альб-сеноманського епіконтинентального морського басейну півдня та південного заходу України.

Наукову школу геоінформатики засновано Г. Продайворою, М. Жуковим, В. Курганським, С. Виждою та ін. Кожен із науковців вніс свою частку до становлення цієї наукової школи. Колективні наукові дослідження в цьому напрямку мали свої результати. Наприклад, з 2008 року на кафедрі геофізики розпочався набір абітурієнтів на затверджену МОН України нову спеціальність "Геологічна інформатика", яка на сьогодні є дуже перспективною.

Володимир
Сельський

Василь
Головцин

Сергій
Вижда

Борис
Чернишов

Микола
Семененко

Юрій
Тимошин

Георгій
Продайвода

Михайло
Толстой

Металогенічну наукову школу було засновано наприкінці 40-х років ХХ ст. віце-президентом АН УРСР, академіком М. Семененком. До основи наукових досліджень школи покладено вивчення родовищ корисних копалин України й світу. Найвідомішими представниками цієї школи є академіки НАН України Я. Белєвцев, В. Бондарчук, М. Семененко тощо. За цим напрямом захищено 7 докторських і 11 кандидатських дисертацій.

На базі ННІ "Інститут геології" діє також наукова школа "Сейсмічна голографія", заснована професором Ю. Тимоши-ним, що обґрунтував новітню теорію сейсмічної голографії, яка на сьогодні визнана провідними геофізиками світу. Послі-довниками засновника школи стали С. Бірдус, Г. Лісний, А. Ша-тило, В. Мерщій, Н. Мармалєвський тощо.

Фундатором школи "Сейсмоакустика" став професор Г. Продайвода, що розробив інваріантно-поляризаційний сей-смоакустичний метод дослідження земної кори, сейсмоміне-ралогічний метод глибинного картування складу та розломної тектоніки земної кори, а також комп'ютерну сис-тему геофізичної діагностики геодинамічного стану земної кори. Послідовниками засновника школи, які продовжують плідну роботу в цьому напрямку, є професор С. Вижва, доценти І. Віршило, І. Безродна та ін.

Наукову школу "Прикладна петрофізика і петрогеохімія магматичних порід" засновано 1959 року на базі НДЛ радіометрії і фізико-хімічних досліджень магматичних порід геологічного факультету університету професором М. Толстим. До відомих представників наукової школи, які працювали чи використовували матеріали лабораторії, належать професори та доктори наук Г. Продайвода, М. Жуков, Л. Галецький, О. Бобров, В. Коба-лев, С. Шепель, К. Свешніков, К. Ширінян, І. Носирєв, Ю. Тютюн-ник, Т. Єгорова, О. Чепіжко, В. Секі-Фукс (Угорщина) та ін.

Основним напрямом наукових досліджень школи є ви-вчення кількісних закономірностей розподілення хімічних елементів і фізичних характеристик у магматичних породах для з'ясування їхнього походження, кореляції, металогеніч-ного прогнозування, створення нових перспективних методів геологічних досліджень у прикладній геохімії і петрофізиці, обробленні та аналі-зуванні масової геохімічної і петрофізичної інформації.

З 1991 року розпочався новий етап у розвитку школи, який можна назвати інформаційним, що полягає в комплексному обробленні раніше отриманих інфо-рмаційних даних, їхньому осмисленні та систематизації. Представниками цієї наукової школи здійснено понад 10 наукових винаходів і наукове відкриття, а в її межах захищено 20 кандидатських і 10 докторських дисертацій.

Професором В. Бондарчуком 1946 року було закладено основи школи "Структурно-тектонічного аналізу", результати якої застосовано для з'ясування історії розвитку осадоної товщі України та розробленні раціональної схеми геолого-тектонічного районування її території. Наукові дослідження в цьому напрямі продовжив професор В. Заїка-Новацький.

Наприкінці 90-х років ХХ ст. школа розвивалася під назвою "Структурно-парагенетична школа" під керівництвом професора О. Лукієнка. Із 2005 року набув розвитку новітній напрям математичного моделювання геологічних процесів і структур. Послідовниками цієї школи на сьогодні є І. Соловійов, Л. Осьмачко та Д. Кравченко. У межах цього напрямку захищено докторські та кандидатські дисертації, а також видано статті, монографії і навчальні посібники.

Наприкінці 40-х років ХХ ст. академіками АН України В. Бондарчуком та академіком АН УРСР М. Семененком була заснована "Геологічна наукова школа Київського університету", що охоплювала чотири основних напрями: стратиграфо-палеонтологічний, мінералого-геохімічний, металогенічний і структурно-тектонічний. Відомими представниками школи були професори, доктори наук – І. Щербань, С. Мороз, Є. Глеваський, В. Заїка-Новацький, А. Ротай, О. Ейнон, Д. Щербак, Л. Галецький, В. Шумлянський, В. Гулій та ін.

"Геологічна наукова школа Київського університету" заснована на давніх традиціях, активно працює нині та має хороші перспективи. Представники школи постійно проводять республіканські та міжнародні наради з актуальних проблем геології. Зокрема, 2011 року на базі геологічного факультету було проведено Міжнародну конференцію "Наукові засади геолого-економічної оцінки мінерально-сировинної бази України та світу", участь у якій взяли понад 120 дослідників України та світу. У межах наукових напрямів школи діє спеціалізована вчена рада із захисту докторських і кандидатських дисертацій.

Члени школи підтримують постійні наукові зв'язки із міжнародними науковими, освітніми закладами й організаціями. Вони входять до складу багатьох міжнародних асоціацій, таких як Світова асоціація економічної геології (SEG), Міжнародна асоціація генезису рудних родовищ (IAGOD), Програма вивчення глобальних мінеральних ресурсів (GMRAP) та ін. Активно виконується програма обміну лекторами із провідними навчальними закладами світу.

Олександр Лукієнко

Міжнародна конференція "Наукові засади геолого-економічної оцінки мінерально-сировинної бази України та світу"

Потужним науковим осередком університету є економічний факультет, сучасні наукові дослідження якого пов'язані з актуальними проблемами сьогодення як в Україні, так і у світовому масштабі. Наприклад, у 1996–2000 роках учені факультету проводили науково-дослідну роботу в межах комплексної наукової програми "Наукові проблеми розбудови державності України", яка містила 11 науково-дослідних тем, що фінансувалися за рахунок державного бюджету України, за результатами якої розроблено наукові й практичні пропозиції щодо вироблення стратегії стабілізації та економічного зростання в Україні³²³⁹.

Підтвердженням ґрунтовних наукових досягнень учених економічного факультету є діяльність наукової школи "Формування інноваційно-інвестиційної політики та системи менеджменту її реалізації", яку було започатковано у 70-х роках ХХ ст.

Офіційно школа була оформлена 1987 року на базі кафедри економіки народного господарства університету. Прискорене формування школи почалося зі створенням кафедри економіки та управління науковими дослідженнями та розробками (нині кафедра менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності). Засновником школи став доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України Д. Черваньов, нині її очолює доктор економічних наук, професор А. Старостіна.

Дмитро Черваньов

До відомих представників школи належать доктори економічних наук, професори П. Мельник та О. Жилінська, а також науковці – В. Щелкунов, А. Касич, Л. Золотаревська, А. Дука, М. Шингур, О. Герасименко та ін. На базі наукової

школи створено спеціалізовану вчену раду із захисту докторських і кандидатських дисертацій.

Сучасні дослідження наукової школи зосереджено на розробленні (а також побудові моделей інституційного забезпечення реалізації) концептуальних положень державної науково-технічної, інноваційної та інвестиційної політики на макро- та мезорівнях, удосконаленні ступеневої системи підготовки фахівців різних кваліфікаційних рівнів з інноваційного менеджменту.

Наукова школа сконцентрована на поглибленому дослідженні актуальних проблем державної інноваційно-інвестиційної політики: формування та ефективного використання науково-технічного й інноваційного потенціалу в умовах перехідної та розвитку ринкової економіки; розроблення основних елементів та механізмів науково-технічного та інноваційного потенціалу; формування системи показників для аналізування й оцінювання виробничого, освітнянського, наукового, науково-технічного, інноваційного та інвестиційного потенціалів; впливання інноваційно-інвестиційних чинників на динаміку макро- та мікроекономічних показників соціально-економічного розвитку України. На базі цих досліджень було розроблено систему методичних матеріалів для вищих закладів освіти МОН України, а також для уряду і Верховної Ради України із проблем

³²³⁹ Наука в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка на зламі тисячоліть. С. 61.

напрацювання законів та законодавчих актів. За результатами досліджень опубліковано понад 250 наукових праць, зокрема 15 монографій.

У 90-ті роки ХХ ст. на базі кафедри економічної теорії економічного факультету Київського університету член-кореспондентом НАН України, доктором економічних наук, професором В.Базилевичем було засновано наукову школу "Теоретико-методологічні проблеми розвитку історії економічних учень, макрота мікроекономіки в контексті новітніх парадигмальних зрушень". Вагомий внесок до розвитку школи зробили доктори економічних наук – Н. Дучинська, Н. Гражевська, А. Ігнатюк, І. Мазур, Г. Филюк, кандидати економічних наук – В. Вірченко, А. Вітренко, Т. Гайдай, Г. Лозова, А. Маслов, О. Нестеренко, Р. Пікус, Н. Погорельцева, Ю. Уманців та ін. 2006 року шість представників наукової школи на чолі із професором В. Базилевичем були відзначені Державною премією України в галузі науки і техніки.

Віктор
Базилевич

Наукова школа здійснює системну науково-дослідницьку діяльність із розвитку парадигмальних засад сучасної економічної теорії, відродження історії університетської економічної науки і освіти, системного і різнобічного дослідження її початків та еволюції в контексті світової та східнослов'янської економічної думки. У працях представників школи з позицій сучасних теоретико-методологічних підходів аналізуються закономірності трансформації економічних систем в умовах невизначеності та ризику, суперечності глобалізації світогосподарського розвитку, проблеми та перспективи функціонування галузевих ринків, теоретичні та практичні аспекти відносин інтелектуальної власності.

Науково-практичний доробок представників школи сприяє розвитку теоретико-методологічних засад і прикладного значення сучасної економічної науки, поверненню до наукового обігу вітчизняної наукової економіко-теоретичної спадщини, творчому опануванню здобутків української економічної думки та ідейних засад соціально-ринкового реформування економічних систем, розвитку університетських наукових традицій. Наукова школа плідно та динамічно розвивається. Її засновником, професором В. Базилевичем, із числа своїх учнів і послідовників на економічному факультеті створено розгалужений науковий осередок, що здійснює активні теоретичні розробки за основними напрямками дослідної діяльності. Кількість представників наукової школи постійно зростає за рахунок залучення наукової молоді, аспірантів та докторантів. Науково-теоретичні напрацювання школи отримали визнання світової наукової спільноти, про що свідчать активні наукові контакти із зарубіжними дослідниками, міжнародний статус наукових конференцій, що регулярно проводяться за результатами дослідницької діяльності її представників. Налагоджено постійну співпрацю із науковцями та практиками у Великій Британії, Німеччині та інших країнах.

Порівняно молодою є школа "Методологія та організація статистики, обліку, аналізу та аудиту в умовах їх стандартизації і гармонізації", на становлення якої вплинуло посилення ролі економічної прикладної освіти та, як наслідок,

Віктор Швець

розширення вивчення обліково-аналітичних дисциплін. Школа виникла за ініціативи професора В. Швеця, який протягом 1994–2008 років розробив методологічні, методичні та організаційні засади статистики, обліку, аналізу та аудиту в умовах їхньої гармонізації і стандартизації.

Відомими не лише в Україні, але й за кордоном, представниками цієї школи, крім В. Швеця, є доктори економічних наук, професори С. Герасименко, Г. Купалова, Н. Ковтун, Н. Дорош, І. Дрозд і Н. Гура.

Наукову школу "Розвиток і трансформація економічних систем" було започатковано у 60-х роках ХХ ст. на базі кафедри політичної економії гуманітарних факультетів університету. Її засновник – академік НАН України, доктор економічних наук, професор, заслужений працівник вищої школи України А. Чухно – є автором понад 600 наукових праць, зокрема 18 індивідуальних та 17 – колективних монографій. Вагомий внесок до розвитку школи здійснили доктори економічних наук, професори В. Базилевич, З. Варналій, В. Осецький (нині керівник школи), П. Леоненко, І. Лютий, В. Лагутін, С. Циганов (Київ); І. Комарницький, П. Нікіфоров (Чернівці); І. Буян, І. Гринчуцький, О. Сохацька (Тернопіль); М. Ким (Харків); В. Засанський, Н. Брик (Львів); М. Левицький, В. Півнев (Одеса); В. Узунов (Крим); В. Ярема (Ужгород); А. Сірко (Вінниця); П. Юхименко (Біла Церква); І. Керімов (Азербайджан); К. Кумм (Естонія); С. Нисанбаєв (Казахстан); Г. Петросян (Вірменія).

Академік А. Чухно підготував плеяду висококваліфікованих наукових кадрів із понад 30 докторів і 70 кандидатів економічних наук. На базі наукової школи А. Чухно створив та очолив спеціалізовану вчену раду із захисту докторських і кандидатських дисертацій (захищено понад 100 кандидатських і докторських дисертацій). Основні напрями наукової діяльності школи: дослідження проблем функціонування, розвитку і трансформації економічних систем; формування нових парадигмальних підходів в економічній теорії; створення та розвиток ринкової економіки; поєднання індустріального ринкового та інформаційного типів розвитку; роль інформації і знань – якісно нового фактору виробництва; використання інтелектуально-інформаційних технологій, що визначають зростання ефективності та конкурентоспроможності економіки.

Наукова школа з позицій нової еволюційної парадигми економічної теорії, яка ґрунтується на цивілізаційному підході, досліджує та визначає історичне місце соціально-економічної системи нашої країни, характеризує її сучасну індустріальну стадію та окреслює перспективи України на шляху переходу до постіндустріальної стадії, що знайшло відображення у монографіях, підручниках і посібниках А. Чухна та його учнів, а також урядових законодавчих і нормативних актах нашої країни.

В останнє десятиріччя наукові зусилля А. Чухна та його учнів концентрувались навколо аналізу теорії і практики постіндустріального суспільства в найтіснішому зв'язку із дослідженнями трансформаційних процесів в українській

економіці, поширення інтелектуалізації економіки та найповнішого використання притаманних їй понять інтелектуальної власності, інтелектуального капіталу та інших, зростання їхньої ролі в економіці, підвищенні її ефективності.

Наукова школа "Теоретико-методологічні засади фінансової і грошово-кредитної політики в Україні" сформована доктором економічних наук, професором І. Лютим і зосереджена на розробленні теоретико-методологічних проблем реалізації грошово-кредитної політики Національного банку України, фінансової політики держави в умовах глобалізації. У межах цього наукового напрямку захищено 3 докторські та 21 кандидатська дисертації. Засновник цього наукового напрямку є автором більш ніж 150 наукових праць. За ініціативи професора І. Лютого налагоджено плідні зв'язки з науковими центрами, провідними вітчизняними та закордонними навчальними закладами, зокрема з Інститутом законодавства ВР України, Інститутом економіки НАН України, Центром наукових досліджень НБ України та державними фінансовими установами. Наукові розробки та практичні пропозиції знайшли відображення у низці важливих для економіки України програм, законопроектів: "Про банки та банківську діяльність" та "Про державний борг"; проектів законів про державний бюджет, пропозиції щодо вдосконалення бюджетного законодавства; матеріалів засідання Ради національної безпеки і оборони України. Водночас у межах школи розроблено теоретико-методологічні засади грошово-кредитної політики центрального банку, а також досліджено особливості механізму реалізації грошово-кредитної політики Національного банку України. І. Лютий обґрунтував концептуальні засади фінансової політики держави та суперечності її реалізації в умовах трансформації економіки України.

Ігор
Лютий

Міжнародна науково-практична конференція "Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України"

Наукові досягнення представників цієї школи оприлюднено на міжнародних конференціях, у яких беруть участь провідні вчені, державно-політичні діячі та працівники фінансових установ України, Азербайджану, Німеччини, Франції, Польщі, залучаються в управлінську діяльність в економічній сфері. Останні тенденції у вітчизняній економіці аналізуються, зокрема, на щорічній міжнародній науково-практичній конференції "Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України".

Наукову школу "Економіко-математичне моделювання" започатковано 1911 року, коли була написана та відзначена золотою медаллю Університету св. Володимира наукова робота "Теорія граничної корисності". Засновником школи став Є. Слуцький, учений зі світовим ім'ям, автор глибоких та оригінальних праць у сфері економічної теорії, економетрики, теорії ймовірностей і математичної статистики, геофізики, праксеології та інших галузей знань.

Євген
Слуцький

Є. Слуцький першим розглянув питання аналізу споживчого вибору і розробив теорію бюджету споживача, став засновником методу статистичного моделювання, який широко застосовують при економіко-математичному моделюванні. Кількість посилань на роботи вченого в наукових журналах, монографіях, підручниках є однією з найвищих серед посилань на роботи з теорії ймовірностей та математичної статистики у світі.

Школа Є. Слуцького в університеті активно почала розвиватися з 1965 року з відкриттям кафедри економічної кібернетики. Ініціатором відкриття кафедри був академік В. Глушков. Представниками школи економіко-математичного моделювання в 60–90-х рр. ХХ ст. були академіки В. Михалевич і В. Геєць, професори І. Ляшенко, В. Ситник, М. Михалевич, О. Карагодова, Н. Шор, М. Клименюк, О. Ястремський та ін. На сучасному етапі розвитку школи світове визнання отримали: наукові дослідження з еколого-економічного моделювання (проф. І. Ляшенко), теорія оптимального розміщення при проведенні соціально-економічних вибіркового обстежень (проф. О. Черняк), застосування байєсівських мереж в економіці (проф. О. Черняк.) математичне моделювання динаміки відкритої економіки (проф. О. Ляшенко), моделювання фінансових ризиків (проф. А. Камінський). Нині школу очолює доктор економічних наук, професор О. Черняк.

Наукова школа активно розвивається за такими основними напрямками наукової діяльності: побудова та використання макроекономічних моделей економіки України; розроблення нових методів прогнозування соціально-економічних процесів; моделювання розвитку інформаційного суспільства в Україні; моделювання криз платіжного балансу України на основі системи раннього запобігання; моделювання економічної безпеки України; побудова теоретичних і чисельних методів оптимального розміщення при проведенні соціально-економічних вибіркового обстежень; розроблення нових технологічних засобів підтримки та ухвалення рішень; розроблення методології прогнозування кризового стану підприємств та формування узагальнених оцінок галузевого стану; розроблення нових методів управління портфелем цінних паперів.

Грунтовні наукові дослідження традиційно ведуться також і на історичному факультеті університету. Високі досягнення вчених історичного факультету засвідчує діяльність низки наукових шкіл. Це, зокрема, наукова школа антикознавства та медієвістики, яка була заснована в середині 1950-х років доктором історичних наук, професором Київського університету В. Маркіною на базі кафедри історії стародавнього світу і середніх віків історичного факультету, яка очолювала її протягом 30 наступних років.

Відомими представниками школи були член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор В. Наулко, доктори історичних наук, професори А. Кізченко, О. Крижанівський, Л. Чиколіні та інші, кандидати історичних наук, доценти Т. Брянцева, З. Мухіна, Л. Урманова, В. Шиловцева та ін. Наразі у ній плідно працюють кандидати історичних наук, доценти Ю. Гоман, Ю. Грачов, П. Котляров, М. Рудь. Учнями наукової школи вважають себе більше ніж 200 висококласних фахівців з історії Стародавнього Сходу, античності, європейської та східної медієвістики, які плідно працюють в освітній, науковій, архівній, видавничій, управлінській та інших сферах в Україні, у державах колишнього СРСР і в далекому зарубіжжі; близько 50 з них стали кандидатами історичних наук; шість вихованців захистили докторські дисертації.

Наразі школу очолюють доктори історичних наук, професори В. Ставнюк і В. Рубель.

Основними напрямками наукової діяльності школи, де її представники здобули визнаних успіхів як в Україні, так і за її межами, є дослідження вузлових проблем античної цивілізації; рецепції античної спадщини в українській духовній культурі; дослідження історії, філософії, релігії, культури народів середньовічного Сходу, а також етносів східного походження, які перебували або живуть на території України, а також вивчення етнодемографічних і цивілізаційних процесів у середньовічній Європі. Основною заслугою школи є те, що саме вона стала в Україні визнаним центром антикознавства та медієвістики, який скеровує й акумулює відповідні дослідження в межах усієї держави. Представники школи забезпечили практично всю Україну не тільки вишівськими, але й шкільними підручниками, посібниками, збірниками документів та хрестоматіями з історії Стародавнього Сходу, античного світу та середніх віків, причому видавалися вони як українською мовою, так і мовами найчисленніших національних меншин України. З питань антикознавства та медієвістики представники школи регулярно проводять міжнародні та всеукраїнські конференції, які зазвичай стають масштабним науковим форумом для відповідних науковців держав колишнього СРСР.

Валентина
Маркіна

Віктор
Ставнюк

Вадим
Рубель

Наукова школа історичного слов'янознавства була заснована в середині 70-х років XIX ст. на базі відповідних кафедр Київського університету професорами Т. Флоринським, М. Владимирським-Будановим, В. Яроцьким, Ф. Фортинським. У XX ст. розвиток цієї школи був пов'язаний із діяльністю таких її відомих представників, як доктори історичних наук, професори І. Дзюбко, К. Джеджула, А. Кізченко, кандидат історичних наук, доцент С. Антонюк та ін.

На сучасному етапі близько 20 років школу очолює професор, доктор історичних наук В. Яровий, а сама школа діє на базі кафедри історії Центральної та Східної Європи історичного факультету Київського університету. Тут плідно працюють кандидати історичних наук, доценти І. Малацай, С. Мотрук, А. Руккас та ін. Протягом близько 150 років своєї діяльності школа підготувала сотні кваліфікованих фахівців з історії слов'янських народів Європи та їхніх сусідів; представники школи працюють у науковій, освітній, дипломатичній, управлінській та інших сферах діяльності в Україні та за її межами, успішно захищають кандидатські дисертації.

Валерій
Яровий

Основними напрямками наукової діяльності школи, де її представники здобули визнаних успіхів як в Україні, так і за її межами, є вивчення історії слов'янських народів у контексті становлення та розвитку українсько-європейських стосунків; дослідження особливостей та характерних рис державно-політичних та культурно-конфесійних систем, у межах яких складалася історія польського, чеського, словацького та південнослов'янських народів; розробення нових підходів до вивчення етногенезу слов'ян, еволюції їхньої політичної структури та інституту влади, християнізації, форм боротьби за власну самобутність та зовнішньополітичну самостійність, соціокультурних процесів в регіоні, формування слов'янських держав, націй, а також вивчення складних і багатограних відносин між слов'янськими країнами на сучасному етапі. Саме представники школи забезпечили систему вищої школи України підручниками, посібниками, збірниками документів і хрестоматіями з історії слов'ян від найдавніших часів до сьогодення. Також представники школи започаткували й розвивають співпрацю із білоруськими, польськими, російськими, сербськими, словацькими та іншими зарубіжними колегами щодо підготовки й видання спільних навчальних посібників і хрестоматій зі слов'янознавства.

Наукова школа "Історія церкви" заснована в 1870-х роках професорами Київського університету П. Терновським і С. Голубєвим на базі кафедри російської історії. Новий етап у розвитку цього напрямку у вітчизняній історичній науці та, відповідно, у розвитку самої школи розпочався з кінця 80-х – початку 90-х років XX ст. і був пов'язаний із науковими пошуками докторів історичних наук, професорів Київського університету О. Крижановського, В. Мордвінцева, В. Ульяновського та їхніх учнів. Сьогодні школу успішно очолюють В. Мордвінцев і В. Ульяновський, а сама вона діє на базі двох кафедр: історії Центральної та Східної Європи і давньої та нової історії України. Учасниками наукової школи вважають

Степан
Голубєв

себе більше ніж 40 висококласних фахівців із загальної історії релігії, дослідників українського та російського православ'я на всіх етапах його історичного розвитку та спеціалістів у сфері сучасного стану православ'я та інших релігійних конфесій в Україні та державах пострадянського простору. Вони плідно працюють в освітянській (духовних вищих та інших навчальних закладах), управлінській сфері, науці, різноманітних громадських та релігійних установах, архівах, видавничій справі. Близько 20 із них успішно захистили кандидатські та докторські дисертації.

Основними напрямками наукової діяльності школи, де її представники здобули визнаних успіхів в Україні та за її межами, є вивчення проблем історії церкви та релігійної думки в Україні на різних етапах її соціально-економічного, політичного й духовного розвитку, а також особливості та складності внутрішньоцерковного життя разом із проблемами, які постали перед Церквою та віруючими в різні історичні періоди. Представники школи були одними з перших в Україні, хто реально сприяв відродженню й активізації наукових досліджень з історії церкви в Україні та інших державах колишнього СРСР, посиленню уваги з боку держави та суспільства до релігійних проблем, організували й успішно здійснювали наукові дослідження з найактуальніших і малодосліджених проблем історії та сучасного стану православ'я в Україні, так само як і ключових питань історії й сьогодення інших релігійних конфесій, що представлені в державі. Діяльність школи служить популяризації одвічних християнських цінностей у суспільстві, зміцненню миру та взаєморозумінню між віруючими в Україні. Це, у свою чергу, сприяє покращенню внутрішньої ситуації держави загалом та її іміджу на міжнародній арені.

Наукову школу істориків-міжнародників було засновано в 1960-х роках відомим українським дипломатом, колишнім постійним представником України в ООН, професором, доктором історичних наук В. Тарасенком на базі кафедри нової та новітньої історії Київського університету. Відомими представниками цієї школи були доктори історичних наук, професори В. Жебокрицький, Є. Камінський, А. Мартиненко, кандидати історичних наук, доценти Ю. Барабанов, Г. Ігнатченко, Н. Індутна, В. Маркіна та ін. З початку 1990-х років школу очолював доктор історичних наук, професор Б. Гончар.

На сучасному етапі школа діє на базі кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету університету. У науковій школі плідно працюють доктори історичних наук, професори А. Мартинов, О. Машевський, Н. Городня, В. Павленко, кандидати історичних

Олег Крижанівський

Вячеслав Мордвінцев

Василь Ульяновський

Василь Тарасенко

наук, доценти Т. Грищенко, О. Іванов, О. Комаренко, Н. Папенко, М. Таран, Н. Шевченко та ін. Учасниками наукової школи вважають себе більш як 120 фахівців із нової і новітньої історії країн Західної Європи, США та Канади, а також історії країн Сходу та Латинської Америки, що працюють в освітній, науковій, архівній, видавничій, дипломатичній, управлінській та інших сферах в Україні, у державах колишнього СРСР і в далекому зарубіжжі; захищено п'ять докторських і 45 кандидатських дисертацій.

Борис
Гончар

Основними напрямками наукової діяльності школи, де її представники здобули визнаних успіхів в Україні та за її межами, є вивчення систем міжнародних відносин, їхніх концепцій і доктрин у нову та новітню добу; проблеми розвитку країн Азії та Африки; геополітичні концепції ХХ ст.; дослідження особливостей двосторонніх міждержавних відносин; американістика, нова та новітня історія європейських та азіатських країн; проблеми європейської інтеграції.

Наукова школа стала одним із визнаних в Україні центром, що здійснює вагомий висококваліфіковані дослідження із проблем американістики, германістики, ролі й місця Китаю в сучасній історії та політиці, європейської інтеграції, історії та політики країн Скандинавії, глобальних проблем світу, азіатського регіону. Школа є визнаною у справі вивчення всього комплексу питань історії і розвитку міжнародних відносин. Про рівень науковців школи та їхнє визнання на міжнародній арені свідчить той факт, що із п'яти урядових стипендій США ім. У. Фулбрайта (найбільш престижний урядовий грант США), що їх здобули науковці історичного факультету, починаючи з 1991 року, чотири отримали представники школи (Н. Городня, Т. Грищенко, О. Комаренко, М. Таран), а О. Комаренко у 2002–2006 роках мав щорічне запрошення від Університету Айови (США) для читання нормативних лекційних курсів англійською мовою на факультеті політичних наук.

Наукову школу "Трансформації в українському суспільстві новітньої доби" було засновано 1992 року професором, доктором історичних наук, академіком НАПН України А. Слюсаренком на базі кафедри новітньої історії України історичного факультету Київського університету. Відомими представниками школи є доктори історичних наук, професори А. Буравченков, В. Король та ін.

Анатолій
Слюсаренко

У роботі наукової школи беруть активну участь професор, кандидат історичних наук Г. Савченко, доктор історичних наук, професор І. Патриляк, кандидати історичних наук, доценти М. Боровик, О. Петасюк, А. Пижик, О. Смержевська, Г. Черевичний та ін. Учнями наукової школи вважають себе понад 100 фахівців із новітньої історії України; захищено близько 10 докторських і 40 кандидатських дисертацій.

Основними напрямками наукової діяльності школи є історія формування та розвитку української держави в ХХ ст.; основні етапи українського національного руху; суспільно-політичні процеси в Україні; вивчення рушійних сил Української

революції 1917–1921 років; становлення та діяльність радянської влади в Україні; участь українського народу у Другій світовій та німецько-радянській війні, а також національно-державного відродження України на сучасному етапі.

Представники наукової школи завжди намагалися одними з перших давати обґрунтовані наукові відповіді на ті злободенні питання української історії та сучасності, які були і є в центрі уваги як науковців, так і суспільства загалом. Саме тому в полі зору учасників школи були багатогранні й суперечливі роки українських революційних змагань 1917–1921 років, найменш досліджені або резонансні моменти радянської доби в Україні, де закономірно особлива увага надається 20–30-м рокам, перипетіям української історії в роки німецько-радянської війни, українському національному рухові радянської доби, об'єктивним та суб'єктивним факторам, які сприяли здобуттю Україною незалежності. Визнаною характерною рисою наукових пошуків представників школи стала філігранна об'єктивність і цілковите базування висновків на документах, здебільшого щойно відкритих. Такий підхід закономірно надав змогу позитивно сприймати результати наукової діяльності школи з боку колег і суспільства загалом, адже, з одного боку, це сприяє вихованню населення в дусі патріотизму, з іншого, – підвищує міру громадянського миру і злагоди в державі.

Наукова школа "Політичні партії та суспільно-політичні рухи в Україні" була заснована 1992 року на базі кафедри давньої і нової історії України історичного факультету університету. Із часу заснування беззмінним лідером і керівником школи є професор, доктор історичних наук, член-кореспондент НАН України, декан історичного факультету (2003–2014) В. Колесник. Відомі представники школи – доктори історичних наук, професори Л. Мельник, А. Катренко та ін.

У науковій роботі школи беруть активну участь кандидати історичних наук, доценти В. Короткий, О. Надтока, Ю. Шемета та ін. Учнями наукової школи вважають себе більш як 50 фахівців з історії України, її політичних партій і суспільно-політичних рухів; захищено 2 докторські та близько 15 кандидатських дисертацій.

Основними напрямками наукової діяльності школи є дослідження діяльності українських політичних партій та організацій від початку їхнього заснування й до становлення сучасної політичної системи в Україні; українські політичні партії та їхня участь у суспільно-політичному житті України в різні історичні періоди; утворення та діяльність неукраїнських політичних партій та організацій; український національний рух, соціально-демократичний рух в Україні.

Наукова школа стала одним із перших наукових центрів із вивчення політичних партій і суспільно-політичних рухів в Україні, що розгорнув свою діяльність майже відразу після здобуття Україною незалежності. Це дало змогу уникнути усталених стереотипів у вивченні політичних партій і суспільно-політичних рухів в Україні, які були притаманні українській радянській історіографії, а дослідження й виклад ключових аспектів і напрямів суспільно-політичної української

Віктор
Колесник

історії набули системного та комплексного характеру. Завдяки зусиллям колективу наукової школи з історичного небуття було повернено до історичної пам'яті народу десятки незаслужено забутих провідних діячів українських політичних партій і суспільно-політичних рухів, яких було або репресовано тоталітарною владою, або просто викреслено з наукової і громадської спадщини. Така подвижницька діяльність школи здобула повагу й визнання не тільки в Україні, але й за її межами, зокрема у США, Канаді, країнах Західної і Східної Європи.

Наукова археологічна школа заснована 1944 року професором, член-кореспондентом АН УРСР Л. Славіним на базі кафедри археології університету. Відомими

Лазар
Славін

Михайло
Гладких

представниками школи були доктор історичних наук, професор М. Бондар, кандидати історичних наук, доценти Ю. Малеев, Ю. Омельченко та ін. На сучасному етапі школу очолює професор, доктор історичних наук Р. Терпиловський, а сама школа діє на базі кафедри археології та музеєзнавства. Вагомий внесок у розвиток школи зробив доктор історичних наук, професор М. Гладких, який свого часу багато років її очолював. Нині у межах школи плідно працюють доктор історичних наук, професор Р. Терпиловський, кандидати історичних наук, доценти М. Рижов, П. Шидловський, Є. Синиця та ін. Учнями наукової школи вважають себе більш ніж 120 фахівців з археології і музеєзнавства; захищено більше 10 кандидатських дисертацій.

Основними напрямками наукової діяльності школи є матеріальна та духовна культура доби палеоліту; виникнення та розвиток відтворювальних форм господарювання (доба палеометалів); історія та матеріальна культура кочових та осілих суспільств раннього залізного віку; історія та матеріальна культура античних держав Північного Причорномор'я; етногенез та рання історія слов'ян; історія та матеріальна культура Київської Русі; історія та матеріальна культура козацької доби.

Новим перспективним напрямом досліджень для школи протягом останніх десятиліть стали підводні археологічні дослідження, які виконують представники школи як в акваторії Чорного моря в Україні, так і у країнах Середземномор'я. Вони намагаються максимально кооперувати свої дослідження зі своїми колегами із Франції, Росії, Туреччини, США, інших країн близького та далекого зарубіжжя. Діють та успішно виконуються міжнародні договори про співпрацю із провідними вищими закладами освіти та науково-дослідними установами Франції, що дає змогу проводити регулярні виставки скарбів та археологічних артефактів, що знайдені під час спільних експедицій.

Представники школи отримали цілу низку престижних міжнародних грантів на проведення археологічних досліджень, наприклад: шостий рік поспіль учасники школи виборюють грант на підводні археологічні дослідження від фундації "Фонд Герди Хенкель". Представники школи регулярно проводять авторитетні міжнародні наукові конференції, причому 2010 року вперше на історичному факультеті було проведено міжнародну конференцію в режимі он-лайн;

ними засновано археологічний музей, що постійно поповнюється унікальними експонатами. За ініціатииви кафедри археології та музеєзнавства 1990 року відкрито Центр підводної археології, що на сьогодні забезпечує діяльність потужної підводно-археологічної школи, яка займається вивченням розвитку торговельного судноплавства на Чорному морі в середньовічні часи та реконструкцією на основі писемних та археологічних джерел морських торгових шляхів на Чорному морі, місць портів, типів торговельних кораблів та номенклатури товарів; введенням у науковий обіг та залучення до історичної інтерпретації матеріальних джерел, одержаних під час підводних археологічних досліджень.

Наукову етнологічну школу було засновано 1992 року професором Київського університету, доктором історичних наук В. Борисенко на базі новоствореної на історичному факультеті кафедри етнології. Відомою представницею школи є доктор історичних наук, професор М. Гримич. На сучасному етапі школу очолює професор, доктор історичних наук В. Капелюшний, а сама школа діє на базі кафедри етнології та краєзнавства історичного факультету університету.

У науковій школі плідно працюють М. Борисенко, М. Казьмирчук, Р. Конта, Н. Терес, Н. Кузіна, О. Гончаров, В. Пилипенко, Н. Громова, І. Ігнатенко. Учнями наукової школи вважають себе більш ніж 130 фахівців з української і зарубіжної етнології; захищено більше 20 кандидатських і близько 10 докторських дисертацій.

Валентина
Борисенко

Основними напрямками наукової діяльності школи є вивчення соціальної структури традиційного українського суспільства; виявлення найсуттєвіших особливостей етносу порівняно зі спільнотами інших видів, передусім тими, які близькі до нього за тими чи іншими параметрами та можуть поєднуватися з ним; дослідження закономірностей формування та еволюції етнічних спільнот у ході етнічних процесів, у різних історичних (соціально-економічних, політичних тощо) і природних умовах, виявлення основних чинників, які визначають напрям і хід етнічних процесів; реконструкція етнічних особливостей минулого різних народів; створення типології і класифікації етнічних спільнот та етнічних процесів; дослідження новітньої культурно-побутової сфери життя, міжетнічних та етнічних процесів, національних ментальностей і етнічних самоідентифікацій тощо.

Наукова школа стала одним із перших наукових центрів реального відродження етнологічних і краєзнавчих досліджень після здобуття Україною незалежності. Представники школи забезпечили підручниками, посібниками, збірниками документів і хрестоматіями практично всю вищу школу України, а їхні науково-популярні розробки сприяють поширенню етнологічних і краєзнавчих знань серед української громадськості як в самій Україні, так і за її межами, особливо серед численної української діаспори за кордоном. Школа напрацювала багаторічний алгоритм співпраці зі своїми фінськими колегами, проводить численні міжнародні наукові конференції, читання та симпозиуми; зусиллями представників школи засновано Етнологічний музей, що постійно поповнюється унікальними експонатами XVIII–XIX ст.

Наукову школу "Історичне джерелознавство та архівознавство" було засновано в 1960-х роках професором, доктором історичних наук, член-кореспондентом

Федір Шевченко

НАН України Ф. Шевченком на базі кафедри архівознавства та джерелознавства університету. Відомі представники школи – доктори історичних наук, професори В. Стрельський, В. Замлинський, М. Варшавчик, Б. Корольов, С. Яковлев, кандидати історичних наук, доценти А. Долинський, Р. Петренко та ін. Школу, що діє на базі кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки історичного факультету, очолює доктор історичних наук, професор М. Палієнко.

Марина Палієнко

У роботі наукової школи беруть активну участь доктори історичних наук, професори М. Щербак, Ю. Сорока, кандидати історичних наук, доценти А. Зубко, С. Павленко та ін. Учнями наукової школи вважають себе більш як 100 фахівців з історичного джерелознавства та архівознавства; захищено більш ніж 30 кандидатських і близько 10 докторських дисертацій.

Основними напрямками наукової діяльності школи, де її представники здобули визнаних успіхів в Україні та за її межами, є вивчення історії зародження та розвитку архівної справи на різних етапах історичного розвитку українського народу; формування Національного архівного фонду України; становлення архівної системи та діяльності державних архівних установ; дослідження особливостей комплектування, зберігання і використання інформаційно-документальних ресурсів на сучасному етапі; історія українського джерелознавства, історичної географії, розвиток спеціальних галузей історичної науки.

Наукова школа є основною базовою для підготовки фахівців архівної справи для всієї України – саме її учні очолюють ключові архівні установи та працюють у них провідними фахівцями. Представники школи повністю забезпечили цикл підготовки архівістів усіма необхідними підручниками, посібниками, довідковою літературою, разом зі своїми колегами з НАН України створили й розвивають сучасне бачення історичного джерелознавства та архівознавства.

Наукову школу "Українська історіографія" було засновано на початку 1990-х років доктором історичних наук, професором, завідувачем кафедри архівознавства та джерелознавства Я. Калакурою на базі однойменної кафедри університету. Разом з Я. Калакурою керівництво школи також здійснює доктор історичних наук,

Ярослав Калакура

професор А. Коцур. Школа діє на базі кафедри – архівознавства і спеціальних галузей історичної науки. Відомими представниками школи є доктори історичних наук, професори І. Войцехівська, В. Капелюшний та ін. Учнями наукової школи вважають себе більш як 50 фахівців з української історіографії, які плідно працюють в архівній, освітній, науковій, музейній, видавничій, дипломатичній, управлінській та інших сферах в Україні, у державах колишнього СРСР і в далекому зарубіжжі; захищено близько 20 кандидатських і чотири докторські дисертації.

Основними напрямками наукової діяльності школи є питання теоретичного розвитку історіографії як окремої галузі історичної науки; вивчення української історіографії на різних етапах її розвитку; дослідження наукових робіт, присвячених висвітленню новітньої історії України.

Представники школи були одними серед перших, хто створював й розвивав сучасну українську історіографію після здобуття Україною незалежності, і разом зі своїми колегами із НАН України та інших вишів держави ретельно окреслили та обґрунтували основні етапи її розвитку. Не менш відповідальним завданням школи є історіографія саме новітньої історії України з її злетами та падіннями, успіхами та розчаруваннями. Як свідчать відгуки наукової громадськості, фундаментальні праці учасників школи характеризують висока фахова об'єктивність, толерантність і повага до праць своїх наукових попередників (навіть тоді, коли автори сьогодні з ними обґрунтовано принципово не згодні), не обминання, а спрямування уваги саме на резонансні, дискусійні питання, які перебувають у центрі уваги суспільства та потребують виваженого та принципового вирішення з позицій української держави та її інтересів. Такий підхід закономірно надав авторитету й поваги кожному друкованому та публічному слову представників школи, і вони, усвідомлюючи це, продовжують плідно працювати на розвиток історії історичної науки в Україні та її складників.

Останнім часом на історичному факультеті набула активного розвитку наукова школа "Історія світового українства" у зв'язку зі створенням 2016 року однопособної кафедри. Школу очолив знаний фахівець у цій сфері доктор історичних наук, професор В. Сергійчук, який розробив низку спеціальних курсів із проблем, дотичних до діяльності школи, зокрема "Українці у світі" та інші, а також має відповідні публікації на зазначену тематику. У межах наукової школи працює доктор історичних наук, професор, декан історичного факультету І. Патриляк, а також доктори історичних наук, професори Т. Горбань, Т. Орлова, О. Даниленко, кандидати історичних наук, доценти М. Боровик, Ю. Латиш та ін.

Наукова робота факультету психології визначається тими напрямками досліджень, які проводять кафедри. Зокрема, кафедра соціальної роботи займається розробленням моделі професійної підготовки фахівця із соціальної роботи, соціально-психологічної технології профілактики та корекції девіантної та адитивної поведінки, соціально-психологічних засобів допомоги населенню в ситуації соціальної кризи та катастроф тощо.

На особливу увагу заслуговує діяльність кафедри психодіагностики та клінічної психології, яка була створена у вересні 1992 року. Тут функціонує наукова школа "Психодіагностика. Психотерапія. Медична психологія". Наукові пошуки кафедри визначав на той час її завідувач, доктор психологічних наук,

Анатолій Коцур

Володимир Сергійчук

Іван Патриляк

Леонід
Бурлачук

професор, член-кореспондент АПН України Л. Бурлачук, що проводив активну науково-дослідну роботу в таких напрямках, як медична психологія, психодіагностика, психологія особистості, психологія здоров'я³²⁴⁰.

Наукова школа знана на теренах країни – у багатьох вищих закладах освіти працюють її представники (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна; Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара тощо). Науковці школи співпрацюють із фахівцями Університету Айови, Інститутом магистратури та докторантури Phd Казахського національного педагогічного університету імені Абая.

За час існування кафедри соціальної роботи підготовлено близько 40 кандидатів наук, які займаються активною науковою та викладацькою діяльністю як в університеті, так і за його межами, надруковано понад 300 наукових статей із психодіагностики, психотерапії і сексології. Науковці, які працюють у цьому науковому напрямі, плідно взаємодіють із колегами з Мюнхенського університету.

Співробітниками кафедри загальної та організаційної психології в різні періоди було започатковано такі наукові школи, що функціонують і дотепер: експериментальної психології (Й. Романюк), вчинкової психології (В. Роменець), історико-психологічних досліджень (В. Роменець), психології творчості (В. Роменець), психології міжособистісних стосунків (М. Обозов), інженерно-психологічного забезпечення професійної діяльності (Ю. Трофімов), онтологічно орієнтованих досліджень природи людини і суспільства (І. Маноха).

Активна наукова робота ведеться і на факультеті соціології. Важливим напрямом наукової роботи факультету є "Соціологія комунікації", що проводиться на кафедрі галузевої соціології, яку з моменту заснування, 1992 року, до березня 1997 року включно очолював доктор філософських наук, професор Л. Губерський. На кафедрі теорії та історії соціології наукові дослідження спрямовано на проблематику концептуалізації соціологічного знання, аналіз сучасних зарубіжних теорій та історію становлення основних напрямів соціологічних досліджень. Крім того, можна виокремити інші напрями наукових пошуків: соціологія постмодерну, теорія соціальної структури, теорія соціальних технологій, теорія гендерних досліджень, соціологія девіантної поведінки тощо. На кафедрі загальної соціології проводять наукові пошуки в таких напрямках: теорія етносу, міжетнічна взаємодія та етнополітичний менеджмент у поліетнічних суспільствах, соціологія міжетнічних стосунків, соціологія вільного часу і дозвілля, соціологія соціальних змін.

На кафедрі соціальних структур і соціальних відносин розробляють науковий напрям, що пов'язаний із вивченням соціальних структур, стратифікації і процесів соціальних змін. Результати наукових досліджень професора В. Євтуха були покладені до основи наукової школи з етносоціології.

³²⁴⁰ Євтух В. Б. Соціологія і психологія в Київському національному університеті. *Київський національний університет у XXI столітті*. С. 26.

Наукову школу "Людина в системі соціальних відносин" засновано 1960 року професорами Д. Остряниним, Г. Горак, Є. Жаріковим, В. Роменцем та іншими, яку з 1992 до 2002 року очолював доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри методології і методів соціологічних досліджень В. Волович. На сьогодні в діяльності школи беруть участь близько 50 працівників, які досліджують низку важливих проблем: взаємозумовленість типів суспільних відносин; соціальну структуру суспільства; проблеми нерівності; суспільну свідомість і соціальну психологію; громадську думку та суспільні настрої; ціннісні орієнтації населення України. Результатами цих досліджень стало виявлення закономірностей соціальної поведінки людей; з'ясування причин і тенденції соціальної стратифікації; дослідження динаміки громадської думки та електоральної поведінки громадян тощо. У межах школи захищено близько 90 кандидатських і понад 10 докторських дисертацій³²⁴¹.

Володимир
ЄвтухВолодимир
Волович

Потужним центром наукових досліджень є філософський факультет університету. У 60-х роках ХХ ст. тут була заснована та продовжує функціонувати всесвітньо відома «Київська світоглядно-гносеологічна школа», основоположниками якої стали відомі вітчизняні філософи П. Копнін і В. Шинкарук. На сучасному етапі цю школу очолює декан факультету, доктор філософських наук, професор, академік НАН України А. Конверський. Основними напрямками діяльності школи є модернізація фахової філософської освіти в Україні; світоглядно-гуманістичні засади гуманітарної освіти в Україні; сучасні проблеми теорії аргументації – логічний і риторичний аспекти; національна духовність як чинник державотворення; етика та естетика у структурі сучасного гуманітарного знання; історія української філософії; сучасна політична думка України – проблеми розвитку та конституювання; раціональність у філософії, науці, філософії науки на зламі тисячоліть; соціокультурні та геополітичні орієнтації українського суспільства на перетині тисячоліть; філософія релігії як філософське релігієзнавство³²⁴².

Ця фундаментально-наукова школа на сьогодні об'єднує більш ніж 100 науковців і має низку наукових розробок світового рівня, серед яких "Історія філософії України. Хрестоматія", "Історія філософії України. Підручники "Людина у сфері гуманітарного знання" та "Людина і світ" (за ред. Л. Губерського), А. Конверський: "Логіка", "Феноменологія и современное гуманитарное знание", "Теория и ее обоснования", Л. Левчук: "Історія світової культури. Культурні регіони". У межах школи вже захищено більш ніж 40 кандидатських і 60 докторських дисертацій. Щорічно школа випускає близько 120 студентів і більш ніж 30 аспірантів. Про серйозний науковий потенціал школи свідчать її видатні вчені: В. Шинкарук, В. Танчер, І. Бичко, М. Булатов, М. Дученко та ін.

³²⁴¹ Наука в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка на зламі тисячоліть. С. 207.

³²⁴² Там само. С. 195.

Діяльність "Київської світоглядно-гносеологічної школи" спрямована на вивчення логіки та методології науки, історії української філософії, історії німецької класичної філософії, методологічних проблем історико-філософського пізнання, розробленні методологічних засобів відтворення наукового дослідження як особливо структурованого логічного процесу. Школа продовжує свій розвиток на філософському факультеті університету, Інституті філософії НАН України імені Г. С. Сковороди, на філософських факультетах вищих закладів освіти України, більшість із керівників яких є представниками цієї школи. Її наукові розробки функціонують у системі філософської і політологічної освіти в Україні, що свідчить про її популярність на сучасному етапі.

"Київська світоглядно-гносеологічна школа" проводить міжнародну співпрацю із провідними науковими установами та такими вищими закладами, як: Університет м. Гельсінкі (Фінляндія), Університет м. Мельбурн (Австралія), Дослідницька лабораторія ВМС США (м. Навал, США), Університет Міссурі (США), Університет м. Амстердам (Нідерланди), Університет м. Берген (Норвегія), Університет м. Бухарест (Румунія), Технічний університет Данії, Університет м. Люнд (Швеція), Університет м. Лодзь (Польща), Інститут філософії АН Чеської Республіки, Університет м. Ржечов (Польща), Університет м. Уппсала (Швеція), Ягеллонський університет (Польща) та ін.

Наукова школа "Філософське осмислення соціально-гуманітарного дискурсу. Сучасні соціально-філософські студії" була заснована в 90-ті роки ХХ ст.

Леонід
Губерський

доктором філософських наук, професором, академіком НАН України, академіком НАПН України Л. Губерським, який є автором понад 250 наукових публікацій, зокрема більш ніж 60 особистих і колективних монографій, підручників і навчальних посібників.

Школа сформувалася на засадах "Київської світоглядно-гносеологічної школи" на базі кафедри філософії гуманітарних наук філософського факультету, наукових зв'язків з ІМВ, економічним факультетом університету, товариством "Знання", НАПН України, кафедрами філософії вищих закладів освіти України. Наукова школа об'єднує філософів, представників гуманітарних спеціальностей, освітян.

Основними досягненнями школи є виявлення нового осмислення соціальної діяльності людини та особливостей процесів смислотворення у сучасному контексті; прояснення нових функцій ідеологічного складника у сфері науки, економіки, політики, освіти; дослідження міждисциплінарного й трансдисциплінарного вимірів науки у розв'язанні соціально-гуманітарних проблем.

Представники школи розробили методологічні засади філософії політики, соціально-культурного та комунікативного вимірів. Науковцями цього напрямку було переосмислено ідеологію в новому аспекті: дослідження соціально-культурного виміру, культуротворчого змісту ідеології, осмислення ідеології як парадигмальної основи розвитку культури, як засобу культурної експансії в сучасному світі.

На сучасному етапі актуалізація соціально-культурних і гуманітарно-освітніх питань розвитку суспільства в наукових працях представників школи сприяє процесам формування демократичного інформаційно-комунікативного простору України, соціально-гуманітарної спрямованості трансформаційних змін і перетворень.

Школа функціонує та розвивається, до її роботи залучено нові прихильники, особливо серед студентів, аспірантів, молодих науковців, а загальна кількість учасників школи становить більш ніж 100 осіб. Серед відомих її представників В. Андрущенко, І. Бойченко, М. Бойченко, А. Приятельчук, Л. Шашкова, В. Ярошовець та ін. Ученими школи здійснено значний внесок до української філософської думки, розробки соціально-гуманітарної проблематики постсучасності.

Наукова школа співпрацює з міжнародними провідними науковим та навчальними установами: Університет м. Гельсінкі (Фінляндія), Університет м. Мельбурн (Австралія), Дослідницька лабораторія ВМС США та Університет Міссурі (США), Університет м. Амстердам (Нідерланди), Університет м. Берген (Норвегія), Університет м. Бухарест (Румунія), Технічний університет Данії, Університет м. Люнд та Університет м. Уппсала (Швеція), Інститут філософії АН Чеської Республіки, Університет м. Ржечов, Ягеллонський університет та Університет м. Лодзь (Польща) тощо.

Завідувачем кафедри релігієзнавства, доктором філософських наук, професором В. Лубським уперше в Україні було створено наукову школу з ісламознавства та мусульманського права. Основним здобутком школи є новий погляд на мусульманське право в релігієзнавчому аспекті, що дав можливість визначити та розглянути його як цілісну структуру із внутрішньо узгодженими, взаємопов'язаними, соціально-однорідними релігійно-правовими й моральними засобами, за допомогою яких здійснюється регулятивний, організуючий і стабілізуючий вплив на соціальні відносини та поведінку людей шляхом ісламізації правової практики. У межах школи на базі кафедри релігієзнавства було створено перше в Україні відділення релігієзнавства за спеціальністю "Філософ-релігієзнавець". У межах наукової школи було надруковано монографії, навчальні посібники, а також захищено кілька кандидатських і 10 докторських дисертацій.

Володимир
Лубський

На хімічному факультеті університету діють наукові школи: деякі з них мають тривалі традиції, є також і новітні розробки, за якими ведуться наукові пошуки.

Школа "Координаційної хімії" заснована професором А. Голубом на початку 60-х років ХХ ст. Нині наукова школа має серйозні здобутки, які можна застосовувати в біології і медицині, а також для вилучення корисних і шкідливих сполук із природного й технологічного середовищ. Дослідження реакцій комплексоутворення за участі металевих порошків, оксидів і сульфідів металів дали можливість сформулювати новий науковий напрям у межах школи – синтез координаційних сполук.

Нині тут вивчають координаційно-хімічні властивості структурних аналогів амінокислот і дипептидів, із 2000 року започатковано роботи в галузі супрамолекулярної хімії і кристалічної інженерії. У межах школи захищено 10 докторських і 50 кандидатських дисертацій, опубліковано 16 монографій і підручників, понад

Віктор
Починок

400 наукових статей, отримано близько 100 авторських свідоцтв і патентів на винаходи, одержано дві Державні премії України в галузі науки і техніки³²⁴³.

На факультеті функціонує також наукова школа з хімії високомолекулярних сполук "Полімери та композиції зі спеціальним комплексом властивостей", яка була заснована 1963 року у зв'язку з організацією на хімічному факультеті університету кафедри хімії мономерів і полімерів, яку очолив професор В. Починок, учень відомого академіка В. Яворського. Упродовж 1989–2015 років школу очолював доктор хімічних наук, професор В. Сиромятніков, нині – доктор хімічних наук, професор І. Савченко.

З початку заснування школи науковці проводили роботи зі створення світлочутливих полімерних композицій, що можна вважати першим періодом у розвитку школи. Дослідження цих років були відзначені Державною премією УРСР в галузі науки і техніки (В. Починок, 1970). Другий період (70–90-ті рр.) збігається з розбудовою кафедри. З 1993 року вона отримала назву кафедри хімії високомолекулярних сполук, очолив її професор В. Сиромятніков, який разом із професором Ю. Гетьманчуком, доцентом Л. Авраменко, іншими співробітниками розвивав нові наукові напрями: світлочутливі полімери для мікроелектроніки (фоторезисти) та поліграфії, полімерні та олігомерні фотонапівпровідники для електрофотографічних процесів, електроночутливі матеріали, світлочутливі полімерні композиції для везикулярної фотографії. Логічним завершенням другого періоду була Державна премія України в галузі науки і техніки (В. Сиромятніков, Ю. Гетьманчук, 1996). Третій період (із середини 90-х рр.) характеризується подальшим розвитком зазначених вище напрямів і відкриттям нових: електропровідні полімерні композиції (зокрема тверді полімерні електроліти), органічні сполуки та полімери із внутрішньомолекулярним перенесенням енергії для наноелектроніки (проф. О. Колендо), хімія нових фотоініціюючих систем, полімери для рідких кристалів (проф. В. Нижник, доц. Л. Вретік), полімери та композити з особливими електричними та магнітними властивостями (проф. І. Савченко, старш. наук. співроб., д-р фіз.-мат. наук М. Давиденко), блок-кополімери (проф. Т. Желтоножська). У науковій діяльності школи беруть участь понад 50 співробітників та аспірантів кафедри хімії високомолекулярних сполук, які плідно працюють і в інших наукових осередках України, наукових радах інститутів НАН України та є співорганізаторами наукових форумів, що проводяться в Україні та за її межами.

Перелік основних напрямів діяльності школи свідчить про їхню актуальність. Основні досягнення вчених школи відображені в наукових публікаціях: монографіях, наукових статтях у провідних наукових журналах світового рівня, патентах, працях наукових форумів, вітчизняних і міжнародних наукових конференцій (щорічно бл. 100 публікацій). Нововведення та відкриття пов'язано зі

³²⁴³ Наука в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка на зламі тисячоліть. С. 165.

створенням нових матеріалів – полімерів і нанокompозитів для сучасних інформаційних технологій, що є визначальними для прогресу сучасного суспільства. Учені школи користуються популярністю в науковому світі. Вони є неодмінними учасниками наукових форумів, конференцій, симпозіумів, виставок в усьому світі.

Представників школи охоче запрошують навчально-наукові центри Франції, Німеччини, Польщі, Литви, Грузії для участі у спільних наукових проектах і роботи в цих осередках. Результати цієї співпраці відтворені в сумісних публікаціях, представлених у наукових журналах світового рівня, монографіях, матеріалах міжнародних наукових конференцій, що відкриває можливості для широкого обміну науковою інформацією.

Наукова школа "Синтез, будова та властивості гетероциклічних сполук" заснована 1944 року академіком А. Кіпріановим. Відомі представники цієї школи – М. Корнілов, В. Ковтуненко, Ю. Воловенко, З. Войтенко, В. Пивоваренко та ін. У діяльності школи беруть участь близько 40 осіб, які розробляють загальні методи синтезу нових гетероциклічних систем, вивчають їхні хімічні перетворення та спектральні властивості, досліджують і модифікують природні гетероцикли, створюють речовини із практичною значущістю (барвники, лікарські субстанції) і структури для розв'язання питань теоретичної хімії.

За час існування наукової школи опубліковано понад 1000 наукових праць. Результати наукових досягнень впроваджено в навчальний процес на хімічному факультеті: дисципліни "Органічна хімія", "Хімія гетероциклічних сполук", "Біорегулятори природного та синтетичного походження", "Стереохімія", "Флуоресцентні зонди в хімії та біології" та ін.

Світове визнання школа отримала завдяки працям академіка Ф. Бабишева, професорів Л. Мушкала, О. Стеценка, М. Корнілова, В. Хилі, В. Ковтуненка, Ю. Воловенка, І. Комарова, З. Войтенко, В. Пивоваренка, провідного наукового співробітника О. Турова. За розвиток французько-українського наукового співробітництва професор З. Войтенко удостоєна звання кавалера Ордена Академічних пальм (Франція). Значна частина наукових праць опублікована у закордонних виданнях. Наукові досягнення презентуються на міжнародних наукових конференціях, а представники школи активно працюють у межах міжнародних наукових об'єднань.

Школа "Хімія комплексних сполук і застосування їх в аналізі" заснована 1934 року академіком АН УРСР А. Бабком. З 1986 року школу очолював доктор хімічних наук, професор В. Сухан, нині – доктор хімічних наук, професор О. Запорожець. Школа функціонує за такими науковими напрямками: хімія комплексних сполук, фізико-хімічні методи дослідження комплексоутворення в розчині й на межі розділу фаз; синтез, дослідження та застосування нових сорбційних матеріалів із закріпленими на їхній поверхні органічними та неорганічними реагентами тощо. У межах школи захищено понад 100 кандидатських і близько 20 докторських дисертацій, її представниками опубліковано понад 20 монографій та близько 2000 наукових статей.

Андрій
Кіпріанов

Анатолій
Бабко

Школа "Фізико-хімічні властивості каталізаторів, сорбентів і сплавів" заснована 1944 року на кафедрі фізичної хімії університету доктором хімічних наук, професором, академіком АН УРСР І. Францевичем. На сьогодні колектив цього наукового напрямку нараховує понад 40 осіб. Діяльність представників школи зосереджується переважно на таких проблемах, як дослідження фізико-хімічних, адсорбційних та каталітичних властивостей металовмісних систем, а також дослідження термодинаміки й структури металічних та оксидних розплавів.

Факультет також приділяє велику вагу розвитку нових перспективних напрямів фундаментальних досліджень. На кафедрі аналітичної хімії започатковано дослідження із синтезу, вивчення властивостей і застосування в аналізі нових твердофазних адсорбційних матеріалів із закріпленими на їхній поверхні органічними та неорганічними реагентами, а на кафедрі хімії високомолекулярних сполук сформовано новий напрям – розроблення полімерних наноконструкцій з унікальними оптичними та електрофізичними властивостями³²⁴⁴.

Світове визнання школа отримала завдяки працям академіків І. Францевича, В. Єременка, професорів М. Товбіна, Г. Баталіна, В. Яцимирського, О. Белобородової, В. Судавцової, В. Казімірова, І. Фрицького. Значна частина наукових праць опублікована у закордонних виданнях.

Наукова школа "Неорганічні та координаційні сполуки як основа багатофункціональних матеріалів" була заснована 1950 року на базі кафедри неорганічної хімії університету академіками НАН України Ю. Делімарським, В. Скопенком, член-

Віктор Скопенко

Микола Слободяник

кореспондентом НАН України М. Слободяником і професором А. Голубом. Нині школу очолює член-кореспондент НАН України М. Слободяник, а до її складу входить близько 50 науковців.

На сьогоднішні наукова школа є однією з найавторитетніших не тільки в Україні, а й далеко за її межами. Досягнення школи відзначено Державними преміями України в галузі науки і техніки (1990 – А. Голуб, В. Скопенко, В. Самойленко, Т. Лішко, 1995 – В. Скопенко, В. Кокозей, 2007 – К. Домасевич, А. Трохимчук, І. Фрицький), премією НАН України ім. Л. В. Писаржевського (1989 – В. Скопенко, М. Слободяник, П. Нагорний), премією НАН України ім. В. І. Вернадського (2000 – В. Скопенко); премією імені Тараса Шевченка Київського університету (2011 – С. Неділько, О. Дзязько).

Розвиток наукових досліджень школи відбувався у двох основних напрямках: хімії координаційних та складнооксидних сполук з особливими електрофізичними властивостями. Ці дослідження започаткували новий матеріалознавчий напрям досліджень, стрімкий розвиток якого на сьогоднішній день пов'язаний із потребами галузей науки і техніки у створенні нових неорганічних матеріалів з особливими оптичними, електрофізичними, магнітними та іншими

³²⁴⁴ Слободяник М.С. Нові наукові напрямки на хімічному факультеті. *Київський національний університет у XXI столітті*. С. 29.

властивостями. У межах матеріалознавчих досліджень було розроблено фізико-хімічні основи керованого синтезу кристалічних фосфатів одно- та полівалентних металів, а також функціональних оксидних матеріалів (професори М. Слободяник, П. Нагорний, С. Неділько, доктори хімічних наук Ю. Тітов, І. Затовський); проводяться синтез та дослідження функціоналізованих лігандних систем та координаційних сполук на їхній основі для створення нових функціональних матеріалів (професори Р. Лампека, В. Амірханов, В. Кокозей, О. Голуб, доктор хімічних наук К. Домасевич).

Світове визнання школа отримала під керівництвом та завдяки працям академіка В. Скопенка, член-кореспондента НАН України М. Слободяника, професорів і науково-педагогічних співробітників кафедри неорганічної хімії. Значна частина наукових праць виходять друком у закордонних виданнях. Проводяться міжнародні наукові семінари та колоквиуми, у межах співпраці із провідними зарубіжними науковими центрами виконуються спільні наукові проекти "Дослідження розвитку та реакційної здатності комплексів біоміметичних металів і біоінтенсивних каталізаторів", "Програма Visby", "Клітинні сполуки як перспективні молекулярні каркаси для нових біоміметичних систем, топологічні препарати та радіофармацевтичні препарати". Аспіранти та наукові співробітники регулярно проходять стажування у кращих лабораторіях Європи та в рамках Угод про співпрацю між університетами, за міжнародними програмами INTAS та DAAD.

У межах школи відбувається науково-дослідна робота спільно із закордонними вченими, серед яких професори Г. Краутшайд, Б. Керстінг, Р. Штаудт (Лейпцігський університет, Німеччина); А. Мохір (Гейдельберзький університет, Німеччина); професор А. Фронтера (Університет Балеарських островів, Іспанія), професори Х. Козловський, Я. Легендзієвич і доктор П. Гавришевська (Вроцлавський університет, Польща), професор С. Мазьєр (Університет Поля Сабатьє, Франція), а також з Університетом Британської Колумбії (Канада); Університетом Уппсали, (Швеція), Королівським інститутом технології (Швеція).

За досить тривалий час на юридичному факультеті сформувалися сталі освітньо-наукові правничі школи у відповідних сферах правознавства зі своїми традиціями, підходами, особливостями, методиками викладання та локальними освітньо-правничими стандартами³²⁴⁵. У цьому контексті слід виділити наукову школу "Земельного права, екологічного права та права екологічної безпеки", яку започаткували в XIX та XX ст. у сфері посесійного права, гірничо-земельного права, земельного права, колгоспного права, правової охорони довкілля В. Удінцев, П. Індиченко, В. Янчук, В. Мунтян та ін.

Наукова школа була офіційно визнана відповідно до ухвали вченої ради університету від 4 грудня 2000 року, її засновником став доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України В. Андрейцев. Сьогодні представниками цієї школи є Г. Балюк, В. Носік, М. Краснова, Т. Ковальчук, О. Заєць, Е. Позняк, Т. Коваленко, А. Мірошніченко, Р. Марусенко, О. Шомпол та ін. Основними напрямками

³²⁴⁵ Андрейцев В. І. Аксіологічні аспекти правничої освіти. *Київський національний університет у XXI столітті*. С. 30.

Володимир
Андрейцев

наукових досліджень школи є екологічне право та законодавство; формування екологічної експертології; право екологічної безпеки; механізм реалізації та захисту екологічних прав громадян; забезпечення якості та екологічної безпеки продуктів харчування; державно-правовий механізм забезпечення екологічної безпеки; кодифікація земельного законодавства; правове забезпечення земельної реформи і приватизації земель тощо. Школа має як суттєві наукові досягнення державного рівня, до яких належить підготовка проектів законодавчих і підзаконних актів у період 1986–2000 років, зокрема проекти законів України: "Про основи містобудування"; "Про інтелектуальну власність", "Про зони надзвичайних екологічних ситуацій та їхній статус", "Про приватизацію земель"; так і розробки світового рівня. До наукових досягнень світового рівня належать розробка концепції екологічної експертології, теорії екологічного права та координації екологічного законодавства і права екологічної безпеки України, які мають високу наукову цінність³²⁴⁶. Результати наукових досліджень цієї школи впроваджуються до навчального процесу, використовуються під час написання монографій, підручників і наукових статей. У діяльності школи беруть участь більш ніж 30 працівників.

У контексті "Основних напрямів державної політики України в галузі використання природних ресурсів, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки" (схвалено ВР України 06.03.98) науковою школою розроблено проекти нормативно-правових актів про екологічну експертизу, зону надзвичайних екологічних ситуацій, гідрометеорологічну діяльність, екологічну (природно-техногенну) безпеку, екологічну інформацію, цивільну відповідальність за ядерну шкоду, екологічну відповідальність тощо.

Відповідно до "Основних засад (стратегії) національної екологічної політики України на період до 2020 року" (затверджено Законом України 21.12.11) наукова школа покликана сприяти державним органам у розробленні концептуальних засад стратегії екологічної освіти, в удосконаленні правових засад державної, регіональної, місцевої та об'єктової систем екологічного управління, залучення громадськості до розв'язання екологічних проблем суспільства, правових механізмів екологічного контролю і моніторингу тощо.

Самуїл
Ландкоф

Наукова школа "Земельне право, екологічне право та право екологічної безпеки" визнана як школа світового рівня, має тісні зв'язки з аналогічними школами Харкова, Одеси, Львова, Івано-Франківська, Донецька, Дніпра, Хмельницького, а також Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Білоруського державного університету тощо.

У межах юридичного факультету діє також школа "Цивільно-правове регулювання особистих (немайнових) і майнових відносин у суспільстві (в Україні)", яка була заснована

³²⁴⁶ Наука в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка на зламі тисячоліть. С. 202.

1952 року професорами С. Ландкофом і Г. Матвєєвим. Нині школу очолює доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України Н. Кузнєцова. Представниками школи захищено, починаючи з 1990 року, понад 60 кандидатських і близько 10 докторських дисертацій.

Основними напрямками наукових досліджень є методологічні засади приватного права, правове положення суб'єктів цивільного права, теоретичні проблеми речового права, договірних і недоговірних зобов'язань, банківських правочинів та інших фінансових операцій; проблеми інтелектуальної власності; спадкового права; сімейного права; міжнародного приватного права, захисту цивільних прав судами, третейськими судами, зокрема міжнародними комерційними арбітражами.

Науковці кафедри брали безпосередню участь у складі робочих груп із підготовки законопроектів України "Про власність", "Про банкрутство", "Про заставу", "Про господарські товариства", "Про судову стрію і статус суддів", "Про приватизацію майна державних підприємств" та інших приватизаційних законів, "Про акціонерні товариства" тощо.

Наукова школа "Правове регулювання праці та соціальних відносин: історія, філософія, теорія" була заснована 2013 року професорами М. Іншиним і В. Щербинюю. Нині наукова школа налічує більше 20 науковців і перебуває на стадії визначення основних актуальних напрямів наукових досліджень і формування, відповідно до них, невеликих автономних творчих колективів за такими загальними напрямками: теорія трудового права; теорія права соціального забезпечення; теорія порівняльного трудового права; правові основи організації праці.

На факультеті комп'ютерних наук та кібернетики плідно працюють п'ять наукових шкіл – як фундаментально-наукових, так і прикладного спрямування. Це, зокрема, школа "Математична інформатика", започаткована 1984 року член-кореспондентом НАН України, доктором фізико-математичних наук, професором А. Анісімовим. Рекурсивний аналіз натуральної мови, розроблений А. Анісімовим, започаткував новий напрям у комп'ютерній лінгвістиці, що дозволило розв'язати широкі кола проблем, які пов'язані із природою мислення людини та використанням природної мови³²⁴⁷.

У діяльності школи беруть участь 60 співробітників, які займаються такими проблемами: дискретні процеси оброблення інформації; системи паралельного програмування; локальні алгоритми на дискретних структурах; комп'ютерна

Геннадій
МатвєєвНаталія
КузнєцоваМикола
ІншинВалентин
Щербина

³²⁴⁷ Наука в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка на зламі тисячоліть. С. 144.

Кафедра математичної інформатики, очолювана Анатолієм Анісімовим

У межах школи захищено 33 кандидатські та дві докторські дисертації, а найвідоміші представники школи – член-кореспондент НАН України А. Анісімов, професор М. Глибовець, доктор фізико-математичних наук В. Терещенко, старший науковий співробітник, найкращий винахідник НАН України Є. Осадчий, професор Ю. Борейша (Оман), професор В. Олішук (Норвегія), доктор фізико-математичних наук Б. Шидловський (Франція), кандидат фізико-математичних наук П. Кулябко та ін.

Ученими школи на базі теоретичної моделі рекурсивних перетворювачів інформації було побудовано нову технологію програмування ПАРКС. Основною ідеєю ПАРКС-технології є стандартні розширення уніфікованих базових мов програмування засобами паралельної взаємодії і рекурсивного породження процесів. У цьому напрямі досягнуто значних наукових і практичних результатів: побудовано та реалізовано клас ПАРКС мов програмування ПАРКС (ПАСКАЛЬ), ПАРКС (С), ПАРКС (С++), ПАРКС (трансп'ютери); розроблено нові швидкодіючі алгоритми розподіленого оброблення інформації у спеціальних мережах. Вивчення загальних властивостей широкого класу перетворювачів інформації привело до розв'язання великого кола задач підвищення швидкодії оброблення, розподілення пам'яті, комунікації і криптографічного захисту інформації в комп'ютерних мережах.

Представниками цього наукового напрямку отримано патенти на винаходи у сфері створення швидкодіючих таймерних лічильників, що можуть знайти застосування під час створення нетрадиційних методів захисту та перетворення інформації. Розробка теорії рекурсивних перетворювачів інформації привели до нового погляду на моделювання процесів, пов'язаних зі використанням природної мови. А. Анісімов започаткував новий напрям у комп'ютерній лінгвістиці – рекурсивний аналіз натуральної мови, що привело до розуміння широкого кола проблем, які пов'язані із природою мислення людини та використання природної мови. Представниками школи виконано практичні роботи в напрямі створення систем штучного інтелекту, серед яких розроблення програм породження зв'язного тексту; створення онтології української мови, що налічує більш ніж 100 000 понять і зв'язків; розроблення системи діалогу з ЕОМ природною мовою, системи реферування та класифікації текстів природною мовою.

лінгвістика; квантові алгоритми; проблематика штучного інтелекту; захист інформації в комп'ютерних мережах; комп'ютерне оброблення надвеликих чисел тощо.

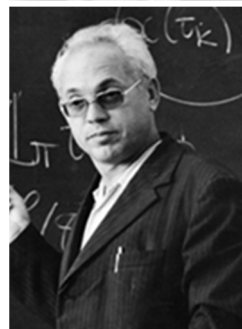
Дослідження мають винятково важливе значення в сучасних умовах тотальної комп'ютеризації усіх сфер життя суспільства та пов'язаної із цим проблеми ефективного функціонування комп'ютерних мереж разом із необхідністю ефективного захисту інформації, розміщеної на комп'ютерних носіях.

Основні напрями наукових досліджень школи пов'язані з рекурсивно-паралельними перетворювачами інформації і їхнім застосуваннями. Побудована теорія рекурсивних перетворювачів інформації дає можливість моделювати широкий клас складних систем та обчислювальних структур. Роботи в цій сфері отримали високий індекс міжнародного цитування.

Нині школа активно працює над проблемами захисту інформації у мережах, розробляє методи рекурсивно-паралельного оброблення надвеликих чисел. Її представники постійно беруть участь у міжнародних наукових конференціях. А. Анісімов є постійним референтом багатьох зарубіжних наукових журналів і членом редколегій визнаних наукових видань ("Кібернетика і системний аналіз" тощо).

Фундаментально-науковий і прикладний характер має школа "Теорія стохастичних систем і прикладна статистика", створена 1978 року. Біля її початків стояли академіки НАН України Б. Гнеденко, І. Коваленко, В. Королук, А. Скороход, член-кореспонденти НАН України М. Ядренко та В. Анісімов. У різні часи в межах школи на факультеті кібернетики працювали такі відомі вчені, як академік НАН України Ю. Єрмольєв, академік НАН України А. Чикрій, професори В. Гірко, Ю. Попов. У діяльності школи беруть участь 30 науковців, серед яких 18 докторів фізико-математичних наук. Школа має фундаментально-наукове та прикладне спрямування. Основні напрями наукових досліджень: теорія стохастичних систем та асимптотичний аналіз стохастичних моделей; теорія масового обслуговування; теоретична та прикладна статистика; теорія та статистика випадкових процесів; теорія розподілів; програмно-алгоритмічне забезпечення методів прикладної статистики; теорія випадкових рекурсій; теорія гіллястих процесів.

Представниками школи отримано чимало результатів у напрямках "Розроблення статистичного аналізу марківських процесів", "Розроблення теорії і програмного забезпечення стохастичних моделей, теорії алгебраїчних систем та аналіз перспектив їх застосувань. Розроблення та впровадження інформаційних технологій в освіті". Науковою школою підготовлено пакет STADDEX, що включає методи та алгоритми статистичного аналізу часових рядів, планування експерименту, методики вибіркового обстеження. Отримані результати діяльності школи застосовуються в економіці, актуарній математиці, екології, аналізі інформаційних мереж та освіті (розроблення та впровадження інформаційних технологій в освіті). Сьогодні наукову школу очолює доктор фізико-математичних наук, професор, дійсний член НАН України, завідувач кафедри дослідження операцій О. Закусило, який з кінця 80-х років ХХ ст. почав розробляти такі напрями наукової діяльності, як теорія ймовірностей, математична та прикладна статистика.

Борис
ГнеденкоАнатолій
СкороходВолодимир
КоролукІгор
Коваленко

Олег
Закусило

Вагомий внесок до розвитку наукової школи зробили професори Є. Лебедєв, О. Черняк, П. Кнопов, М. Савчук, В. Донченко, О. Іксанов, І. Мацак, доценти О. Чечельницький, С. Доценко, М. Шарапов та ін. Школа активно співпрацює з колегами із Німеччини, Швеції, Нідерландів і бере участь у численних світових конференціях і конгресах таких, як Конгрес Бернуллі, конференція "Аналіз стохастичних моделей" у Франції, серія відкритих німецьких конференцій з ймовірності та статистики, серія українських конференцій PDMU із прийняття рішень в умовах невизначеності тощо.

На сьогодні школа нараховує 25 членів; головними напрямками її дослідження є теорія масового обслуговування; теоретична та прикладна статистика; багатовимірний статистичний аналіз; теорія планування експерименту та її застосування в економіці, соціології, медицині та техніці; проблеми практичного впровадження статистичних методів тощо.

Досягнення школи "Теорія стохастичних систем і прикладна статистика" широко відомі за межами України. Вона підтримує тісні зв'язки з відділеннями стохастики провідних університетів Німеччини, Нідерландів, Великої Британії та іншими науково-дослідними центрами з теорії ймовірностей. Значна частина наукових робіт школи публікується спільно з колегами-математиками із цих установ у провідних міжнародних журналах з теорії ймовірностей.

1968 року було засновано фундаментально-наукову школу "Моделювання та оптимізація інформаційних систем", біля витоків якої стояв доктор фізико-математичних наук, професор, академік НАН України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, лауреат премії НАН України ім. М. М. Крилова, заслужений діяч науки і техніки України І. Ляшко. Сьогодні в діяльності школи беруть участь

Іван
Ляшко

45 науковців, які займаються науковими розробками в галузі математичної теорії фільтрації, що сприяє розв'язанню практично важливих задач руху ґрунтових вод і пов'язаних із цим рухом процесів. Досягнення школи здобули визнання не лише в Україні, але й за кордоном. Основними результатами досліджень наукової школи можна вважати розроблення ефективних методів розв'язування деяких задач теорії керування та створення теорії узагальненої оптимізації лінійних систем. Серед найвідоміших представників школи варто виділити таких: член-кореспонденти НАН України В. Скопецький, С. Ляшко,

доктори фізико-математичних наук С. Войцехівський, А. Гладкий, О. Грищенко, Б. Рубльов та ін. Наукові досягнення школи оприлюднені у понад 20 монографіях, більш ніж у 1750 статтях і брошурах (зокрема й в Америці, Нідерландах), шістьох авторських свідоцтвах. Захищено 10 докторських і більш ніж 30 кандидатських дисертацій. У діяльності школи беруть участь близько 50 науковців.

Значна частина учнів школи проводить свої наукові дослідження в НДЛ "Обчислювальні методи у механіці суцільних середовищ", науковим керівником якої є С. Ляшко, а завідувачем – О. Стеля. Представники школи видають науковий "Журнал обчислювальної та прикладної математики", регулярно проводять

Міжнародну наукову конференцію "Обчислювальна та прикладна математика". Діє науковий семінар "Оптимальне керування системами з розподіленими параметрами".

Результати школи в галузі теорії і методів розв'язування задач оптимального керування лінійними системами застосовано під час розроблення систем підтримки прийняття рішень для захисту підземних вод від забруднень, для розроблення й дослідження високоефективних методів чисельного розв'язування задач тепломасопереносу, побудови систем оптимального керування в екології. Вихованцями школи розв'язано чимало задач математичної фізики, які мають застосування в інших галузях науки і техніки. Зокрема, це прямі та обернені задачі захисту металевих споруд від корозії, процеси течії хімічно нерівноважних потоків у каналах змінного профілю та дослідження деяких проблем медицини. Розроблені методи були використані в розрахунках фільтраційних характеристик гребель Канівської і Київської ГЕС, для прогнозування забруднень підземних вод у зоні Чорнобильської АЕС та в басейні р. Дніпро, в оборонній тематиці. Новий метод скринінгу онкологічних захворювань дозволяє знизити смертність від раку.

Школа постійно розвивається й омолоджується. Її вихованці продовжують роботу у США, Канаді, Австралії, Німеччині та інших країнах. Школа є одним зі світових лідерів в галузі моделювання та оптимізації інформаційних систем, свідченням чого є численні монографії і статті, видані провідними світовими видавництвами (Springer, Kluwer, Nova Publisher, Taylor & Francis) та науковими журналами.

Наприкінці 60-х – на початку 70-х років ХХ ст. сформувалася наукова школа "Математичне моделювання та теорія оптимальних рішень", яку заснували член-кореспондент НАН України, професор Б. Бублик і професори М. Кириченко, О. Наконечний, Ф. Гаращенко, І. Бейко, Д. Хусаїнов. На сьогодні школу очолюють доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри моделювання складних систем Ф. Гаращенко та доктор фізико-математичних наук, професор, завідувач кафедри системного аналізу та теорії прийняття рішень О. Наконечний.

Результати наукових досліджень школи впроваджуються в інформаційно-математичні технології льотно-космічного та гідроакустичного напрямів і використовуються для оптимального проектування прискорювально-фокусувальних систем і маніпуляційних роботів. Наукові результати отримали визнання та позитивні відгуки науковців України та зарубіжних країн. Багато робок цієї школи використано у проектуванні перспективних космічних апаратів у Національному космічному агентстві України. Під керівництвом науковців школи захищено 24 докторських і понад 150 кандидатських дисертацій.

Ученими школи, разом із дослідниками Єльського університету, уперше у світовій практиці розроблено та впроваджено систему оброблення та розпізнавання ультразвукових сигналів (типу "кажан") із датчиками на рухомій платформі (1997–1998). Сьогодні основна наукова діяльність школи пов'язана з розробленням математичних і програмних технологій для моделювання, аналізування та оптимального синтезування структурованих динамічних систем, розробленням теорії і методів оцінювання в умовах невизначеності та конфлікту,

Борис Бублик

Олександр Наконечний зі співробітниками кафедри системного аналізу та теорії прийняття рішень

том та Економічним університетом (Австрія), Університетом Манітоба (Канада), Королівським технологічним інститутом (Швеція) тощо.

У межах Програми спільних дій між Україною та Францією в галузі науково-технологічної співпраці "Дніпро" на 2011–2012 роки здійснювалася співпраця із Французьким національним дослідним інститутом із комп'ютерних наук і керування INRIA. Відбулась Міжнародна наукова конференція "Проблеми прийняття рішень в умовах невизначеності" (PDMU-2012) на базі Університету оборони та Технічного університету (Чехія).

Володимир Редько

На факультеті комп'ютерних наук та кібернетики діє також школа "Програмологія та її застосування", яку було засновано 1971 року її сучасним керівником, доктором фізико-математичних наук, професором, академіком НАН України, заслуженим діячем науки і техніки України В. Редьком. Співкерівником школи є професор, доктор фізико-математичних наук, завідувач кафедри теорії та технології програмування М. Нікітченко. Головним напрямом наукових досліджень школи є експлікативне програмування, яке заклало основу нового напрямку інформатики– програмології – науки про програми та логіку програмування. Серед відомих представників цієї школи можна назвати таких професорів, як Д. Буй, Ш. Гутаг, Л. Лісовик. У межах школи захищено 55 кандидатських і п'ять докторських дисертацій.

Микола Нікітченко

Тематика наукових досліджень школи сформувалася в 70–80-х роках і була присвячена актуальним у ті часи задачам побудови компіляторів та інтерпретаторів мов програмування.

створенням систем підтримки прийняття рішень для аналізування соціально-економічних та екологічних процесів.

Учені школи підтримують наукові контакти з Білоруським державним університетом, Інститутом математики АН Білорусії, міжнародними науковими та навчальними закладами – Єльським університетом (США), Університетом ім. Масарика та Технічним університетом (Чехія), Німецьким національним дослідницьким центром комп'ютерних наук GMD, Математичним інститутом (Німеччина), Інститутом прикладного системного аналізу, Технічним університе-

Професору В. Редьку для опису синтаксису мов вдалося побудувати низку формальних методів, зокрема параметричних граматик рекурсивного та інверсно-рекурсивного типів, особливістю яких була наявність механізмів керування виводом, що дозволило створити ефективні аналізатори програм. Семантичний аспект мов було формалізовано в межах композиційного програмування. Отримані результати дозволили сформулювати новий науковий напрям – програмологію як науку про програми та логіки програмування.

Основними напрямками наукових досліджень школи на сьогодні є композиційне програмування та його сучасні варіанти (експлікативне та еталонне програмування) – теорії дескриптивних та декларативних програмних алгебраїчних структур, які виступають формальними та адекватними моделями структур даних, програм та засобів їхнього конструювання; теорія композиційно-номінативних логік, орієнтованих на моделювання предметних областей та специфікацію програмних систем; теорія баз даних і знань; теорія абстрактної обчислюваності; розроблення наукомістких інформаційних технологій та систем різноманітного призначення.

Учнями школи захищено близько 60 кандидатських та 10 докторських дисертацій. У межах програмології вдалося знайти розв'язки низки проблем, що мають фундаментальне значення для шляхів подальшого розвитку інформатики та інформаційних технологій. Наукові здобутки школи було оцінено Державною премією України в галузі науки і техніки (М. Нікітченко, В. Редько, 2003), професор В. Редько є лауреатом премії НАН України ім. М. М. Глушкова (1992).

Наукову школу "Алгебро-автоматні методи побудови інтелектуальних інформаційних систем" було засновано професорами О. Провотарем і С. Кривим, які й нині її очолюють. Найважливіші фундаментальні дослідження школи – розроблення категорних основ теорії обчислюваності, розроблення теоретичних основ узагальненої теорії нечітких множин, дослідження нових підходів до вивчення "інформаційних" моделей біологічних об'єктів та "інформаційних" технологій лікування, розроблення теоретичних основ верифікації функціональних та реактивних систем, побудова онтології предметних областей, аналіз природньомовних текстів.

У межах Інституту журналістики можна виділити наукову школу фундаментально-наукового спрямування "Журналістикознавство та теорія масової комунікації", яка була започаткована першими розробками у сфері масової комунікації В. Рубаном і В. Прожогіним у 40-х роках ХХ ст. та остаточно сформована 1952 року, коли відбувся перший випуск відділення журналістики. Серед фундаторів школи такі відомі постаті, як А. Москаленко, І. Слободянюк, Д. Прилюк, І. Прокопенко, М. Шестопал, П. Федченко, О. Бабишкін та ін.

У 1990-ті роки з'явилася низка публікацій із питань масової комунікації, що стали сучасним підґрунтям для діяльності цієї школи. Остаточне ж організаційне

Олександр
Провотар

Сергій
Кривий

Володимир
Рубан

Василь
Прожогін

Дмитро
Прилюк

Володимир
Різун

оформлення школи пов'язане зі створенням науково-освітніх осередків із масового спілкування в університетах, особливо з офіційним затвердженням цього наукового напрямку вченою радою університету 2000 року та відкриттям 2002 року першої в Україні кафедри теорії масової комунікації.

Нині зазначену наукову школу, тільки під іншою назвою – "Теорія та історія соціальних комунікацій" – очолює доктор філологічних наук, професор В. Різун.

Сьогодні в межах школи працюють близько 70 науковців, захищено 132 докторські й кандидатські дисертації³²⁴⁸. Видатні її представники – професори М. Веркалець, Н. Непійвода, Р. Єсипенко, В. Іванов, Б. Черняков, В. Миронченко та ін.

Наукова школа працює над науковими проблемами соціальних комунікацій у сфері медіа: масово-інформаційної діяльності, медійного виробництва, видавничої справи і редакційного менеджменту, реклами та зв'язків із громадськістю, вітчизняного і світового журналістикознавства, формування професійних стандартів сучасного фахівця інформаційної діяльності в усіх галузях масової комунікації, моніторингу ЗМІ, медіаетики тощо.

Нині школу представляють 17 докторів наук, серед яких відомі в Україні та за кордоном професори О. Гоян, В. Іванов, О. Мелещенко, О. Пономарів, Н. Сидоренко, Н. Шумарова та інші. До складу школи на сьогоднішній день входять також 60 штатних кандидатів наук.

У попередні роки, коли медіадослідження кваліфікували як філологічні науки, унаслідок відповідної орієнтації об'єкта досліджень, увага дослідників була зосереджена лише на мовному та мовленнєвому функціонуванні медіа. Виявлення цієї проблеми спонукало до створення спеціального й окремого наукового напрямку. Така діяльність інститутом велася послідовно й системно; результатом цього стало відкриття у грудні 2006 року нової галузі наукового знання "Соціальні комунікації". Ця галузь охоплює сім наукових спеціальностей, п'ять із яких представлені у спецрадах Інституту журналістики. Відкриття нової наукової галузі вперше в пострадянських країнах свідчить не лише про системність і цілеспрямованість діяльності наукової школи Інституту журналістики, а й про глибоке теоретичне підґрунтя наукових, методологічних, організаційних ініціатив його колективу.

Потужним центром наукових досліджень університету є також Інститут міжнародних відносин. У межах інституту функціонує потужна наукова школа

³²⁴⁸ Наука в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка на зламі тисячоліть. С. 144.

"Генезис та особливості розвитку сучасної системи міжнародних відносин", започаткована 1972 року професором Г. Цветковим, яку на сьогодні очолює доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики В. Манжола. Відомими представниками цієї школи є академік НАН України Л. Губерський, професори І. Білас, М. Білоусов, В. Будкін, С. Бураго, В. Буткевич, В. Вергун, Л. Гайдуков, С. Галака, В. Головченко, В. Гондюл, Б. Гуменюк, В. Дайнеко, А. Довгерт та ін.

Вагомий внесок ученими школи зроблено в дослідження проблем регіональної безпеки у трансатлантичному просторі, Східній Європі, на Близькому та Середньому Сході, в аналіз новітніх тенденцій у царині ядерної політики великих держав та нерозповсюдження ядерної зброї. Ученими школи опубліковано більш ніж 700 монографій і 20 000 статей. На цьому етапі науковці школи працюють над науковою темою "Україна у міжнародних інтеграційних процесах", яка є складовою частиною комплексної наукової програми Київського університету "Модернізація суспільного розвитку України в умовах світових процесів глобалізації". Школа є провідним в Україні центром розроблення та впровадження науково-методичних підходів до вивчення та аналізування міжнародних відносин, зовнішньої політики та процесів глобального розвитку. За напрямками досліджень наукової школи захищено більше 10 докторських та понад 140 кандидатських дисертацій.

Основними науковими напрямами, що склалися в межах наукової школи, є дослідження міжнародних процесів і світової політики, міжнародні безпекові дослідження, вивчення європейської політики та європейської інтеграції, дослідження місця та ролі України у постбіполярній системі міжнародних відносин. Результатами фундаментальних досліджень представників наукової школи стали інноваційні розробки моделей інтеграційного процесу та процесу розширення ЄС в умовах постбіполярної Європи, феномену "Великої Європи" в контексті безпекових та політичних процесів на континенті, комплексний аналіз ролі великих держав в європейській інтеграції.

Представники наукової школи беруть активну участь у міжнародній науковій співпраці, взаємодії з іншими світовими науковими школами, є співавторами розділів у колективних монографіях, які видані в Бельгії, Великій Британії, Ірані,

Володимир Манжола

Колектив кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики

Канаді, Польщі, Росії, Франції, Швейцарії та інших країнах. Щорічно проводяться міжнародні наукові конференції з актуальних проблем міжнародних відносин і світової політики із залученням провідних вчених. Важливим міжнародним науковим форумом стали щорічні "Цветковські читання". Результати роботи наукової школи регулярно представляються на розсуд світової наукової громадськості через участь у міжнародних конференціях, читання лекцій і стажування в багатьох зарубіжних наукових та навчальних закладах.

Окремо слід виділити науковий напрям "Генезис та особливості розвитку сучасних міжнародних відносин", який розробляє ректор університету Л. Губерський. Напряму було засновано 1994 року, а його представники зосереджувалися на вивченні теоретичних і практичних проблем міжнародних відносин і зовнішньої політики України, країнознавства, міжнародних економічних відносин, міжнародного права, міжнародної інформації і сучасних гуманітарних проблем³²⁴⁹, на дослідженні міжнародних проблем у контексті розбудови Української держави. Видатні представники школи – професори В. Гондюл, Б. Гуменюк, А. Кредісов, В. Крижанівський, В. Кисіль, Є. Макаренко, О. Рогач, О. Шнирков, А. Філіпенко та ін.

Олександр Шнирков

Наукова школа "Методологія досліджень світового господарства і міжнародних економічних відносин" була заснована 1989 року на кафедрі "Міжнародних економічних відносин" професором А. Філіпенком. Нині школу очолює професор О. Шнирков. Щорічно із проблем розвитку світового господарства і міжнародних економічних відносин на кафедрі проводять до 10 міжнародних наукових конференцій та круглих столів, друкуються до 100 наукових статей, захищають близько 10 кандидатських і докторських дисертацій. Функціонують всеукраїнські літня та зимова наукові школи для молодих економістів-міжнародників.

Науковці школи є членами редколегій шістьох наукових журналів, зокрема "Журнал європейської економіки", "Transitional Studies Review", "Актуальні проблеми міжнародних відносин" тощо. На спеціалізованій вченій раді із захисту докторських і кандидатських дисертацій із 1990 року захищено близько 250 кандидатських та 30 докторських дисертацій із проблем розвитку міжнародних економічних відносин, з них більше 40 іноземні громадяни. Регулярно готуються аналітичні матеріали для Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, науковці на постійній основі виступають перед фахівцями Кабінету Міністрів, Національного банку, інших державних структур України. Студенти цього напрямку щорічно є переможцями або призерами всеукраїнських фахових олімпіад та конкурсів, щорічно друкують до 100 наукових статей.

Науковці школи підтримують зв'язки з відповідними підрозділами 16 університетів Великої Британії, Франції, ФРН, Польщі, Греції, Австрії, Швейцарії, Норвегії, Італії у формах щорічного наукового стажування, спільних наукових

³²⁴⁹ Наука в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка на зламі тисячоліть. С. 186.

конференцій та наукових публікацій, участі у міжнародних наукових проектах тощо. Щорічно до 70 студентів спеціальності навчаються за кордоном за різними програмами, до 50 студентів та аспірантів беруть участь у міжнародних наукових конференціях за кордоном.

Наукова школа "Міжнародні інформаційні відносини та інформаційно-аналітичне забезпечення зовнішньої політики" заснована 1993 року професорами В. Гондюлом, Є. Макаренко, Г. Почепцовим. На сьогодні школу очолює професор М. Рижков. Вона є провідним в Україні центром розроблення та впровадження науково-методичних підходів до вивчення та аналізування міжнародних інформаційних відносин, інформаційно-аналітичного та комунікативного забезпечення зовнішньої політики та процесів розвитку глобального інформаційного суспільства. За напрямками досліджень наукової школи захищено близько 10 докторських і понад 60 кандидатських дисертацій.

Основними науковими напрямами, що склалися в межах наукової школи, є дослідження процесів глобального розвитку за проблематикою інформаційного суспільства, дослідження проблем міжнародної інформаційної безпеки, вивчення європейської інформаційної політики та європейського інформаційного суспільства в умовах інтеграційних процесів в Європі, дослідження інформаційно-аналітичного та комунікативного забезпечення національних інтересів на міжнародній арені, вивчення іміджевого позиціонування України у системі міжнародних відносин.

Результатами фундаментальних досліджень представників наукової школи стали інноваційні розроблення моделей прогнозно-аналітичної діяльності в міжнародних відносинах та моделей забезпечення інформаційної безпеки держави, комплексний аналіз міжнародної інформаційної політики країн світу, використання зовнішньополітичних комунікативних технологій у політичних процесах на глобальному, регіональному та національному рівнях.

Значний внесок було зроблено в дослідження проблем розвитку інформаційного суспільства в умовах європейської інтеграції, а також новітніх тенденцій у царині міжнародної інформаційної безпеки та інформаційно-аналітичної діяльності у сфері міжнародних відносин.

Представники наукової школи беруть активну участь у міжнародному науковому співробітництві, взаємодії з іншими світовими науковими школами, є співавторами у колективних монографіях, які вийшли друком у Болгарії, Польщі, Туреччині, Узбекистані та інших країнах. Щорічно проводяться міжнародні наукові конференції з актуальних проблем міжнародних інформаційних відносин та інформаційно-аналітичного забезпечення зовнішньої політики із залученням провідних зарубіжних та вітчизняних науковців. Важливими міжнародними

Валерій
Гондюл

Євгенія
Макаренко

Георгій
Почепцов

науковими форумами стали щорічні конференції "Міжнародна інформаційна безпека", "Американістика у сучасному науковому дискурсі України", "Міжнародні комунікації та комунікативні технології", "Основні міжнародні проблеми сучасності" під егідою Міжнародної платформи "ДА" (Діалог Європа – Азія).

Результати роботи наукової школи регулярно представляються на розсуд світової наукової громадськості через участь у міжнародних конференціях, читання лекцій та стажування у зарубіжних наукових та навчальних закладах, зокрема: Йоркському університеті (Канада), Академії Платона (Болгарія), Університеті Оснабрюк (Німеччина), Університеті Халла (Велика Британія), Московському державному інституті міжнародних відносин (Росія), Інституті міжнародних відносин Вроцлавського університету (Польща), Братиславському університеті (Словаччина), Вищій економічній школі (Чехія), ІНІОН РАН (Росія), Вітебському та Брестському університеті (Білорусь), Університеті імені Хасана II (Марокко) тощо.

Наукова школа "Міжнародне право" була започаткована професором В. Незабитовським у 50–80-ті роки XIX ст. та відроджена у 60-ті роки XX ст. професорами І. Лукашук, К. Забігайлом, В. Василенком, В. Буткевичем, К. Сандровським.

Василь
Незабитовський

Науковці школи зробили значний внесок також у справу становлення України як незалежної держави на міжнародній арені. Викладачі кафедри міжнародного права є активними членами Української асоціації міжнародного права, яка підтримує постійні зв'язки та проводить спільні заходи з національними асоціаціями міжнародного права інших країн та міжнародними неурядовими організаціями. Кафедра має зв'язки з різними навчально-науковими установами в Україні та за кордоном.

Викладачі кафедри – В. Мицик, М. Гнатовський, О. Буткевич – мають досвід роботи незалежними експертами з міжнародно-правових питань в міжнародних органах, заснованих у рамках Ради Європи. Науковцями школи започатковано Центр підготовки студентів до участі у змаганні із судових дебатів у сфері міжнародного права. Студенти, підготовані викладачами кафедри, неодноразово займали почесні місця на міжнародних змаганнях, зокрема конкурсах ім. Бена Телдерса (Нідерланди), ім. Філіпа Джессопа (США), на Міжнародному конкурсі з міжнародного гуманітарного права ім. Ф. Ф. Мартенса, Стетсонівському міжнародному конкурсі з міжнародного права довіклля, Національного конкурсу з міжнародного арбітражу. Під керівництвом доц. В. Хоніна постійно діє студентська НДЛ "Система міжнародно-правового регулювання – 2035".

В Інституті філології на сьогодні діють наукові школи, які мають тривалу історію. Це, зокрема, школа "Теоретичні та методологічні проблеми літературознавства", що була заснована 1904 року професором В. Перетцом і припинила існування на рубежі 20–30-х років XX ст. через репресії влади щодо її представників. Відроджено школу 1994 року як міжнародну за участі вчених Київського, Гарвардського, Варшавського, Мельбурнського, Тбіліського та інших університетів, а також учених Інституту літератури ім. Тараса Шевченка НАН України³²⁵⁰.

³²⁵⁰ Наука в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка на зламі тисячоліть. С. 197.

Нині очолює школу професор М. Наєнко, доктор філологічних наук, професор, член Національної спілки письменників і Національної спілки журналістів України, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка та Міжнародної премії імені Григорія Сковороди.

Михайло
Наєнко

З 1995 року представниками школи опубліковано десятки монографій, збірників праць, підручників, посібників, у яких запропоновано нове трактування шкіл, течій і напрямів українського літературознавства; введено в науковий обіг численні факти з історії й теорії літератури, що тлумачилися в тоталітарних умовах з антинаукових методологічних позицій; розкрито природу багатьох явищ української літератури в контексті європейських і світових літератур; означено шлях і перспективи розвитку історії й теорії літератури, окремих етапів і стилів художньої творчості в Україні тощо. Друкованим органом школи є збірник наукових праць "Філологічні семінари". Підготовлено до видання й опубліковано 14 випусків цього збірника (1998–2011). Крім того, опубліковано в Україні та за кордоном багато статей, доповідей, рецензій. На сьогодні ця школа об'єднує понад 50 науковців, серед яких професори Г. Семенюк, Л. Задорожна, Л. Грицик, А. Гуляк та інші, які працюють у напрямі дослідження таких проблем, як історичні школи літературознавства; теорія та історія літератури; наукові й ненаукові методології, порівняльне літературознавство, історія та теорія фольклористики.

Представники школи співпрацюють із багатьма науковими та навчальними установами світу. Здійснюється обмін студентами, аспірантами та викладачами з навчальними закладами Польщі, Чехії, Македонії, Румунії, Хорватії, Болгарії, Китаю, Греції, Іспанії, Італії, Японії. Підтримуються активні наукові та академічні зв'язки з університетами, науковими установами й іншими організаціями Німеччини, а також традиційно розгортається співпраця з науковими та навчальними установами Польщі.

1906 року професором І. Шаровольським було започатковано школу "Західноєвропейських мов, літератур та перекладу", який продовжив справу вивчення західноєвропейських літератур, що була поставлена на серйозну наукову основу в університеті на межі XIX–XX ст. професором М. Дашкевичем³²⁵¹. Біля початків сучасних досліджень у цьому науковому напрямі стояли професори С. Савченко, С. Родзевич, Т. Якимович, К. Шахова, наукові пошуки яких продовжили професори О. Чередниченко, А. Белова, І. Смуцинська, Н. Клименко, Г. Крючков та інші, які проводили наукові дослідження в таких напрямках: германістика, романістика, елліністика, перекладознавство та літературознавство. У межах цієї наукової школи захищено понад 100 кандидатських і близько 30 докторських дисертацій.

Іван
Шаровольський

³²⁵¹ Чуткий А. Микола Павлович Дашкевич (1852–1908). Київ, 2008. С. 177–178, 195–206.

Школа співпрацює з багатьма науковими та навчальними установами світу. Виконуються спільні наукові проекти з Університетом Констанца (Німеччина), Університетом Сорбонна, Університетом імені Поля Валері (Франція). Здійснюється обмін студентами, аспірантами та викладачами з навчальними закладами Греції, Іспанії, Італії. Підтримуються активні наукові та академічні зв'язки з університетами, науковими установами й іншими організаціями Німеччини, зокрема з Інститутом Гердера Лейпцизького університету та Гете-Інститутом, Німецькою службою академічних обмінів, Королівською Академією наук Нідерландів, Університетом м. Утрехт (Нідерланди), Університетом м. Гасселд (Бельгія) і Шведським інститутом (м. Стокгольм).

На сучасному етапі керівником школи є доктор філологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України О. Чередниченко, а в межах школи

Олександр Чередниченко на конференції "Мови і світ: дослідження та викладання"

активно працювали і працюють германіст-мовознавці професори А. Белова, Л. Медведєва, О. Старікова, Л. Вєрба, Л. Сахарчук, Р. Пилипенко; романісти-мовознавці професори В. Бурбело, Г. Крючков, І. Смущинська, Н. Корбозєрова, О. Соломарська; у сфері елліністики – член-кореспондент НАН України, професор Н. Клименко, доцент А. Савенко; у сфері перекладознавства – професори О. Чередниченко, Т. Кияк, В. Карабан, Л. Коломієць та ін.

Загалом у діяльності школи беруть участь 260 працівників. Друкованим органом школи є фаховий збірник наукових праць "Мовні і концептуальні картини світу". Загалом же дослідження учасників наукової школи першого періоду стали

суттєвим надбанням українського, загальноєвропейського та загальносвітового мовознавства та літературознавства.

Наукова школа "Теорія мови, мовлення та історії лінгвістики" 1950 року була заснована доктором філологічних наук, професором А. Білецьким. Основними спрямуваннями наукових пошуків представників цього наукового напрямку є дослідження

Андрій Білецький

мови як знакової системи; інструментальне дослідження звукової будови мови; теоретична граматики; загальна лексикологія; функціонування і розвиток української та російської мов за різних суспільних умов; мовні контакти; дослідження художнього мовлення письменників. Тривалий час школу очолював доктор філологічних наук, професор С. Семчинський.

Нині школа об'єднує понад 100 науковців: професори О. Снитко, Н. Слухай, А. Мойсієнко, Л. Шевченко, І. Голубовська, Т. Черниш та інші, які займаються проблемами когнітивної лінгвістики, дослідженням мови як діяльності, інструментальним дослідженням звукової будови мови, функціонуванням і розвитком української та російської мов за різних суспільних умов, проблемами класичної філології тощо. У її діяльності

також беруть участь студенти, аспіранти, докторанти. Щороку школа випускає 5–10 аспірантів. За період існування школи захищено близько 20 докторських і понад 150 кандидатських дисертацій. Випускниками школи стали такі відомі мовознавці, як академік В. Русанівський, професори П. Плюш, М. Муравицька, В. Масальський, І. Кучеренко та ін.

Основні напрями наукової діяльності: когнітивна лінгвістика, зіставна лінгвокультурологія, дослідження мови як знакової системи, дослідження системно-структурних властивостей мови, інструментальне дослідження звукової будови мови, теоретична граматики, загальна лексикологія, функціонування і розвиток української та російської мов за різних суспільних умов, мовні контакти, етнолінгвістика, соціолінгвістика, психолінгвістика, міфопоетика художнього мовлення, медіалінгвістика, проблеми класичної філології. Наукові досягнення школи подано в монографіях і наукових працях, а також використано для підготовки підручників і навчальних посібників для вищої і середньої школи. Опубліковано в Україні та за кордоном багато статей, доповідей, рецензій (Польща, Румунія, Чехія, Італія, Росія, Білорусія, Молдова).

Наукову роботу проводить Військовий інститут університету. Науково-дослідний центр (НДЦ) Військового інституту (створено 2005 р.) суттєво прискорив наукові дослідження цього структурного підрозділу університету, який нині очолює генерал-майор, кандидат філологічних наук, доцент І. Пампуха. НДЦ проводить наукові пошуки за такими напрямами: дослідження особливостей освітньої діяльності, інноваційних методів навчання, військової педагогіки й психології; розроблення нових підходів до інтеграційних процесів держави й інших проблем методологічно-технологічних напрямів; наукові дослідження в галузі продовження ресурсу та розроблення методів технічної діагностики тощо.

Результатом активних наукових пошуків є діяльність наукової школи "Надійність, технічне обслуговування, експлуатація та продовження ресурсу радіоелектронних засобів озброєння". Сьогодні персональний склад наукової школи налічує понад 50 науковців, серед яких близько 10 докторів і 40 кандидатів технічних наук. Відомими представниками цієї школи є К. Боряк, Г. Братченко, В. Вишнівський, С. Гахович, В. Зубарев, А. Краснік, Д. Лукомський та ін.

Науковці школи розробляють вимоги і науково-технічні пропозиції щодо відновлення та модернізації озброєння та військової техніки, проводять наукові дослідження в галузі подовження ресурсу радіоелектронних засобів озброєння та розробляють методи технічної діагностики, створюють нові методи, методики і технічні засоби в галузі радіолокації, навігації, захисту інформації, екологічного моніторингу. Також проводять аналіз сучасного стану проблем забезпечення надійності радіоелектронної апаратури, теоретичних проблем удосконалення приладів.

Членами школи розроблено математичні й алгоритмічні моделі, що дозволяють вирішувати комплекс завдань, які пов'язані з оцінюванням ресурсу складних відновлюваних об'єктів радіоелектронної техніки; конструкцію фотоелектричної

Ігор
Пампуха

сонячної батареї спеціального призначення; більш ніж 40 типів сенсорів нового покоління різного функціонального призначення для інтелектуальних систем і самих систем з інтегрованими датчиками. Застосування результатів наукових досліджень, які проводяться за тематикою наукової школи, у навчальному процесі значною мірою впливає на рівень підготовки фахівців із відповідних технічних спеціальностей.

Отже, окремою складовою наукової і науково-технічної діяльності членів цієї школи є патентно-ліцензійна, винахідницька та раціоналізаторська робота. Вона спрямована на удосконалення дійсних і створення нових зразків (або їхніх елементів) озброєння та військової техніки, підвищення ефективності їхнього використання, пошук нових технологічних (технічних) рішень, якості науково-дослідних робіт, охорону прав інтелектуальної власності.

У структурі університету діють також інші наукові школи, які входять до різних структурних підрозділів університету.

Фундаментально-наукова школа "Спостереження космічних об'єктів астрономічними методами", яка була заснована ще 1870 року на базі Астрономічної обсерваторії Київського університету член-кореспондентом Петербурзької АН,

Митрофан
Хандриков

професором університету, директором обсерваторії університету М. Хандриковим, що є автором низки праць із теорії руху планет і комет, геодезії, монографій із теоретичної і небесної механіки, підручників з астрономії та математичного аналізу.

Відомими представниками наукової школи є С. Всехсвятський, О. Богородський, І. Астапович, М. Коцаренко, В. Кручиненко, Д. Андрієнко, М. Дзюбенко, К. Чурюмов, В. Тельнюк-Адамчук, О. Несмянович, В. Івченко, П. Романчук, Г. Міліневський, С. Мусатенко. Загальна кількість учнів наукової школи – 63 особи.

Основними напрямками наукових досліджень школи є астрометричні дослідження, координатно-часове забезпечення науки та практичних потреб країни; фізика Сонця та навколоземного космічного простору, сонячно-земні зв'язки; фізика та динаміка малих тіл Сонячної системи; релятивістська астрофізика, космологія, позагалактична астрономія; фундаментальні та прикладні дослідження з використанням космічних апаратів.

Наукова школа "Фізичні та кінематичні властивості космічних об'єктів" була заснована 1939 року на базі Астрономічної обсерваторії університету професором С. Всехсвятським. Нині школу очолює професор В. Івченко.

У діяльності школи задіяно близько 60 науковців. За час її існування захищено понад 80 кандидатських і близько 20 докторських дисертацій. Наукові дослідження представників школи є загальноновизнаними й відповідають пріоритетним напрямкам розвитку науки в Україні.

Популярність школи визначається високим рівнем наукових досліджень, а також високим рівнем підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, що характеризується стійкістю традицій і спадкоємністю поколінь в ході свого розвитку і підготовки наукових кадрів.

Більше половини публікацій виходять у закордонних, рейтингових виданнях. 15 співробітників є членами Міжнародного астрономічного союзу, 16 – Європейського астрономічного товариства. За видатні досягнення ЮНЕСКО оголосила 2005 рік роком С. Всехсвятського.

Наукова школа "Українознавство" заснована 2000 року на базі Центру українознавства Київського університету. Становлення школи відбувалося в кілька етапів: 1992–2000 роки (комплексний етап) – створення передумов для формування наукової школи в межах Інституту українознавства університету; 2000–2008 роки (етап синтезування) – становлення наукової школи в межах Центру українознавства; із 2008 року (інтегративний етап) – розвиток наукової школи на базі Центру українознавства філософського факультету, на якому поглиблено теоретико-методологічні засади та уточнено предмет дослідження, яким визнано українство.

Відомі представники наукової школи: доктори наук В. Сергійчук, М. Обушний, М. Довбищенко, В. Піскун, М. Скляр; кандидати наук С. Кагамлик, Т. Воропаєва, І. Грабовська, Н. Авер'янова, Л. Божук, Т. Ємець, К. Кобченко, С. Конча, О. Мостяєв, І. Пасько, Л. Сорочук, А. Ціпка, Т. Шептицька. Видаються два фахові збірники – "Українознавчий альманах" і "Вісник Київського університету. Українознавство". У 2016–2018 роках Центр виконував тему: "Консолідація українства в пост-колоніальну добу".

Микола
Обушний

Актуальність цієї наукової школи визначається потребами існування українства як світового феномена та завданнями українознавчої науки. Українознавство покликане проаналізувати шляхи становлення української спільноти, її функціонування й трансформації у часі та просторі, розкрити цивілізаційний потенціал українства та з'ясувати його місце і роль у забезпеченні цілісності європейської цивілізації, створити перспективні моделі майбутнього.

Науковцями школи вперше в українській соціогуманітарній науці доведено, що предметом українознавства як науки і навчальної дисципліни є українство, інтегративне вивчення якого здійснюється на філософсько-світоглядному, культурно-історичному, етнорелігійному та соціально-психологічному рівнях із широким використанням концептуального інструментарію сучасної соціогуманітаристики.

На сучасному етапі науковці школи українознавства досліджують проблему ролі і місця українства у світовому цивілізаційному процесі. Наукова школа українознавства широко відома серед науковців та освітян України і зарубіжжя. За тематикою досліджень наукової школи проведено понад 60 конференцій, зокрема близько 30 міжнародних із широким вітчизняним та закордонним представництвом, за матеріалами яких було видано понад 20 збірників наукових праць. Наукова школа є єдиним науковим об'єднанням в Україні та за кордоном, що вивчає українство як загальноцивілізаційний феномен, закономірності та особливості його формування та розвитку в часо-просторовому вимірі як на теренах України, так і поза ними.

Останнім часом спостерігається подальша активізація діяльності всіх наукових шкіл університету, що позначена як збільшенням якісних і кількісних показників

їхнього наукового доробку, так й інтенсифікацією міжнародної співпраці у науковій сфері при розширенні переліку закордонних партнерів. Триває зростання авторитету науковців Київського університету на вітчизняному та міжнародному рівнях.

Отже, Київський університет готує не лише фахівців, спроможних генерувати нові знання, але й фахівців з інноваційним мисленням, які вміють організувати та керувати інноваційними процесами на різноманітних рівнях, готових працювати в умовах жорсткої конкуренції, бути мобільними. Сьогодні сфера інноваційної діяльності потребує спеціалістів, які володіють, з одного боку, знаннями сучасних механізмів розвитку економіки, менеджменту, маркетингу, бізнес-планування, з іншого, – специфікою проведення наукової та інноваційної діяльності, механізмів їхньої взаємодії. Саме тому підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в університеті належить до пріоритетних стратегічних завдань формування науково-інноваційного потенціалу України. Це завдання виконується шляхом виховання нової генерації учених в університеті. Наприклад, 2012 року 150 студентів університету одержали нагороди за призові місця у другому турі всеукраїнських студентських олімпіад із різних напрямів науки, 44 – стали переможцями престижних міжнародних олімпіад і конкурсів, 46 – переможцями всеукраїнських конкурсів студентських науково-дослідних робіт, 12 студентів отримали стипендії Президента України, 102 – інші стипендії і премії державного й регіонального рівнів³²⁵².

Щорічно університет проводить 50–60 міжнародних наукових і науково-практичних конференцій, у роботі яких беруть участь представники світових університетів та академічних установ, водночас сотні вчених університету щорічно стають учасниками міжнародних конференцій за кордоном.

Університет є лідером у процесах підготовки та атестації наукових кадрів в Україні. Загалом в університеті здійснюється підготовка кожного десятого докторанта й кожного шістнадцятого аспіранта в Україні. При цьому протягом 2000–2012 років ефективність функціонування університетської аспірантури та докторантури вдвічі вища за загальнонаціональні показники³²⁵³.

Вагомою є діяльність Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича, що є координаційним центром у мережі наукових бібліотек вищих закладів освіти України III–IV рівнів акредитації (222 бібліотеки). Її загальний фонд становить 1/4 фонду Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Співробітники Наукової бібліотеки працюють над поповненням документів, розширенням доступу до різноманітних баз даних, здійсненням міжнародного документообігу (з понад 100 організаціями країн Східної і Західної Європи, Америки та Азії)³²⁵⁴.

Про інноваційні підходи до організації наукової діяльності в університеті свідчить створення 2011 року корпорації "Науковий парк «Київський університет імені Тараса Шевченка»"³²⁵⁵, співзасновниками якого стали дев'ять інститутів

³²⁵² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2012 рік і завдання на 2013 рік. С. 177.

³²⁵³ Науково-дослідницька ... підсумки за 2017 рік і завдання на 2018 рік. С. 69.

³²⁵⁴ Там само. С. 12.

³²⁵⁵ Науково-дослідна робота в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка: підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. Київ, 2012. С. 64.

НАН України та Національний університет харчових технологій. Корпорація створена з метою поєднання можливостей освіти, науки, виробництва й бізнесу шляхом координації виконання інноваційних проектів наукового парку його учасниками та партнерами, для прискорення розроблення, запровадження до виробництва наукомісткої конкурентоспроможної високотехнологічної продукції і спрямування взаємоузгоджених дій на задоволення потреб внутрішнього ринку, нарощування експортного потенціалу України. Спільно з Національним університетом харчових технологій ведеться робота над розробленням інноваційної технології прискорення виробництва спирту; спільно зі Студентським парламентом розробляється проект бізнес-інкубатора; спільно з філософським факультетом розпочато роботу з надання видавничих, консалтингових, рекламних послуг, організації тренінгів на комерційній основі³²⁵⁶.

Місія корпорації "Науковий парк «Київський університет імені Тараса Шевченка»" – просування та комерціалізація інтелектуальних R&D і технологічних проектів

Як дослідницька інституція університет функціонує фактично з кінця XIX ст., здійснюючи при цьому підготовку нових поколінь дослідників і засновуючи мережу наукових шкіл, які сформували та розвивають протягом останніх 150 років власні наукові традиції. Представники цих наукових шкіл проводять наукові дослідження фундаментального та прикладного характеру, започатковуючи нові напрями розвитку науки і визначаючи її перспективи в XXI ст.

Протягом 2017 року науковими та науково-педагогічними працівниками Київського університету було опубліковано: 224 монографії (2016 – 221, 2015 – 211), 86 підручників (2016 – 77, 2015 – 72), 5937 наукових статей (2016 – 6262, 2015 – 6931), зокрема 1446 – за кордоном (2016 – 1576, 2015 – 1742). Цього самого року співробітниками університету опубліковано 927 статей (2016 – 800, 2015 – 1043) у журналах, що реферуються наукометричною базою Scopus, а загальна кількість статей, що ввійшли до бази даних Web of Science, становила 835 (2016 – 794)³²⁵⁷.

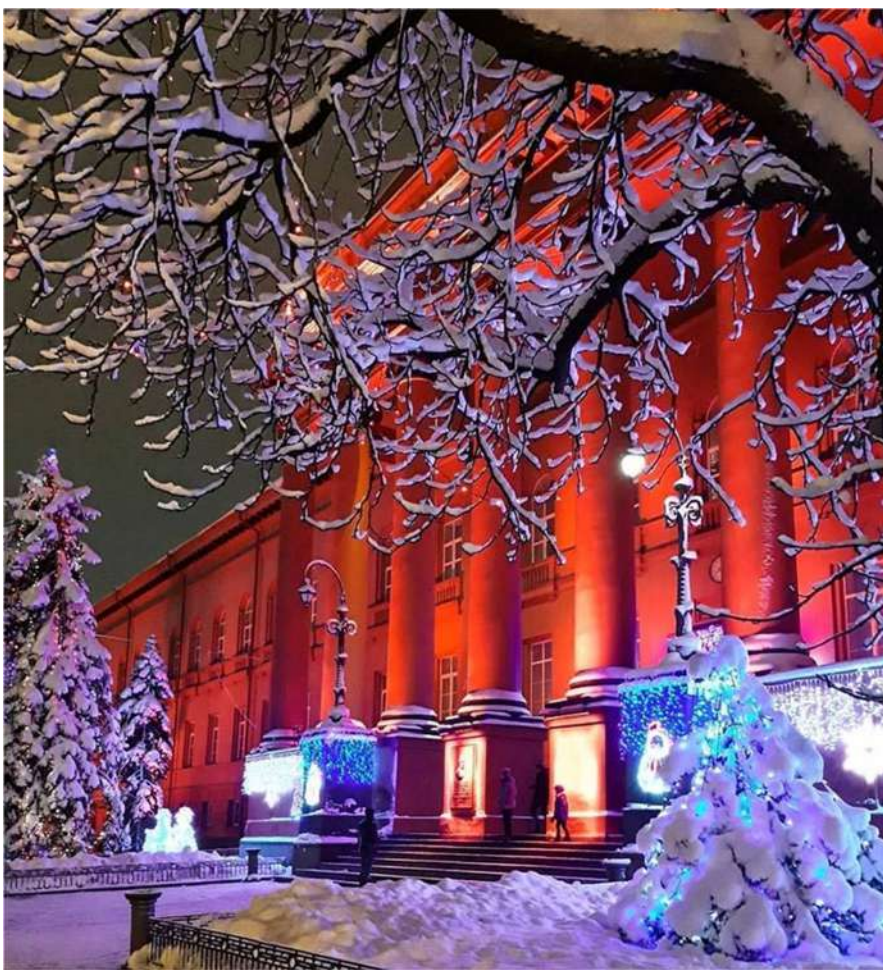
Нині університет – це єдиний серед українських вищій заклад освіти, що впродовж усіх років формування наукометричної бази даних Scopus очолює рейтинг закладів вищої освіти України. На кінець 2017 року працівники університету

³²⁵⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2012 рік і завдання на 2013 рік. С. 77.

³²⁵⁷ Науково-дослідницька робота ... підсумки за 2017 рік і завдання на 2018 рік. С. 270.

мали близько 15 500 публікації, що входять до зазначеної науково-метричної бази. Завдяки цьому індекс Гірша зріс на цей період до 83 позицій³²⁵⁸.

Отже, аналіз наукових здобутків університету на сучасному етапі засвідчує високий рівень наукових досліджень його працівників, що простежується в діяльності багатьох наукових шкіл у різних галузях знань, які мають низку розробок як загальнодержавного, так і світового значення. Ці результати стали можливими лише завдяки висококваліфікованим фахівцям, які працюють в університеті та мають визнання не лише в Україні, але й за кордоном, про що свідчать наукові ступені та звання працівників університету, а також їхня активна інтеграція до світового наукового простору. Ця тенденція особливо помітна в останні роки діяльності університету, коли, поряд з ефективною організацією наукових досліджень, в університеті проводиться цілеспрямована політика стабільного економічного розвитку, що не в останню чергу сприяє налагодженню міжнародних наукових зв'язків і поліпшенню матеріальної бази для проведення наукових досліджень ученими університету.

Ефективне керівництво ресурсами та науковим потенціалом університету дозволило впевнено дивитись у майбутнє, формуючи університет не лише як потужну освітню структуру, але і як науково-дослідну організацію, що відповідає останнім змінам у статусі Київського університету, якому відповідно до Указу Президента України № 412/2008 та постанови Кабінету Міністрів України № 795 від 29 червня 2009 було надано статус самоврядного (автономного) дослідницького національного вищого навчального закладу. А високий рівень науково-дослідної роботи університету визначається не лише відповідним рівнем наукових досліджень учених університету, але й ефективною системою підготовки майбутніх фахівців через аспірантуру та докторантуру. І тут, як свідчать показники, останнім часом спостерігаються суттєві успіхи, що дозволяють будувати оптимістичні прогнози щодо подальших перспектив розвитку університету як потужної науково-педагогічної і науково-дослідної інституції.

³²⁵⁸ Науково-дослідницька робота ... підсумки за 2017 рік і завдання на 2018 рік. С. 197–198.

5.4. Міжнародні зв'язки Київського університету в роки незалежності України

5.4.1. Міжнародне життя університету в 1991–2007 роках

Чи не найцікавішою й найсуперечливішою складовою частиною сучасного університетського буття були участь у міжнародній діяльності, навчання та побут іноземців, що прибули отримувати знання до нашої Alma mater. Суперечливою, тому що в ній повною мірою відбилися проблеми важких часів 1990-х і піднесення 2000-х років, цікавою тому, що досвід наукового життя та навчального процесу, до яких долучалася студентська молодь і викладацький склад, стали необхідною умовою не лише розвитку наукових знань, але й кращого ознайомлення зі змінами в ході навчання, що пов'язані, зокрема, із впровадженням Болонської системи навчання й оцінювання знань.

Основним центром наукових досліджень традиційно вважається НАН України, тоді як навчальні заклади зосереджуються здебільшого на підготовці фахівців і донесенні знань до тих, хто навчається. Однак університет ніколи не залишався й не стояв осторонь важливих наукових відкриттів, тому активна співпраця з ученими та підготовка майбутніх учених для інших країн завжди були невід'ємною частиною його існування. Ця частина традиційно продовжувала розвиватися здебільшого в межах, усталених ще в радянські часи, хоча відчувалися якісні зміни та спроби її розширити та поглибити, що яскраво виявляється протягом останнього десятиліття. Особливо це стосувалося такої ланки міжнародної співпраці, як навчання іноземних студентів – переважно університет користувався попитом в абітурієнтів із країн Африки та Азії, значно менше про нього було відомо у країнах Європи чи Америки. У всьому світі навчання за кордоном вважається престижним, а охочих учитися у країнах Західної Європи та США завжди багато, проте коштує таке навчання значно дорожче, ніж в Україні. Натомість, за даними деяких країн, Київський університет не поступається рівнем викладання багатьом іншим вишам світу, що зумовлює постійний приплив сюди абітурієнтів. Загалом у країнах, що практикують широке залучення іноземців до навчання, останні становлять близько третини їхньої загальної кількості. В Україні ці показники значно менші. І якщо, наприклад, в університетах Німеччини у вказаний час навчалися близько 150 000 іноземців, то в Україні – 53 000–55 000 осіб. А навчання іноземців – це завжди фінансові надходження до бюджету країни, додаткові можливості для збільшення матеріально-технічної бази вишу, залучення висококваліфікованих фахівців тощо. Тому університет намагався здійснювати відповідну інформаційну роботу, зокрема налагодження контактів із низкою вишів Китаю, звідки родом

переважна більшість студентів-іноземців. Навчалися і навчаються тут також вихідці із країн Африки, Європи, Азії і Латинської Америки. Університет мав понад сотню двосторонніх міжнародних угод з університетами кількох десятків країн світу, зокрема й такими, що не мали дипломатичних відносин з Україною (Тайвань, куди наші студенти часто їдуть задля вивчення мови)³²⁵⁹. Особливо інтенсивно й плідно розвивалися стосунки з вищими навчальними закладами Німеччини, Польщі, Китаю, Франції, Японії, Кореї. Ці країни були лідерами у співпраці з нашим університетом. Сталі стосунки підтримувалися з університетами Тампере, Загреб, Флоренції, було поновлено зв'язки із провідними університетами колишнього СРСР – Санкт-Петербурзьким, Ростовським, Московським тощо. Класичні університети колишнього СРСР в описуваний період мали різну міру взаємодії у межах Євразійської асоціації університетів (засновано 1989 р., університет приєднався до неї 1992 року на правах члена-засновника³²⁶⁰), що налічувала близько 70 учасників. Щорічно асоціація присуджувала премії за найкращі наукові праці із природничих і гуманітарних наук. Співробітники університету підтримували стосунки із колегами, наприклад, 1992 року професор В. Макаров (факультет кібернетики) був гостем-професором Каракалпакського університету та Бухарського й Чарджоуського педінститутів³²⁶¹. Крім того, Київський університет входив до Міжнародної асоціації університетів³²⁶², Європейської асоціації університетів, став підписантом Великої хартії університетів.

Magna Charta Universitatum – Велика хартія університетів, що покликана відзначати університетські традиції і налагоджувати зв'язки між європейськими університетами

³²⁵⁹ Меридіани співробітництва. *Київський університет*. 2005. № 6, черв. С. 2.

³²⁶⁰ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 35. Арк. 164.

³²⁶¹ Там само. Спр. 40. Арк. 84.

³²⁶² Там само. Спр. 35. Арк. 148.

До подій російської агресії на півдні і сході України й анексії Криму порівняно тісними були контакти різного напрямку з навчальними закладами, науковими установами і культурно-освітніми фондами Російської Федерації. Цьому сприяли наявність попередніх зв'язків, відсутність мовного бар'єра тощо. Необхідно враховувати також залежність, наприклад, гуманітарних наук від архівних фондів Російської Федерації і звернення до них. З огляду на це є доцільним залишити виклад фактичного матеріалу, наявного на час написання розділу, що дасть змогу простежити зміст і значення цих зв'язків. Крім того, варто відзначити, що, попри доступність саме таких міжнародних контактів, Київський університет інтенсивно розвивав їх з усіма країнами світу, не орієнтуючись виключно на пострадянський простір.

Міжнародне життя університету багатогранне: це й навчання іноземців у нашому виші, і, навпаки, навчання наших студентів в інших країнах за різними програмами та стипендіями, обмін науковими досягненнями в межах проведення й участі в наукових конференціях, симпозіумах, семінарах, спеціальних дослідницьких програмах, відвідини та спілкування з високими гостями нашої країни, нагородження відзнаками та почесними званнями, візити творчих колективів і, власне, підготовка висококваліфікованих фахівців-дипломатів в Інституті міжнародних відносин університету. Найінтенсивнішу міжнародну діяльність провадили інститути філології й міжнародних відносин – постійні обміни студентами здійснювалися з навчальними закладами Болгарії, Німеччини, Польщі, Хорватії, Чехії тощо. Щороку в різноманітних конференціях, стажуваннях брали участь понад 1000 осіб, до нас приїздили – кілька сотень. Активно функціонував інститут координаторів – за зв'язки з певним вишем чи країною відповідав один із викладачів, обізнаних із ситуацією³²⁶³.

Основними видами міжнародних зв'язків, відповідно до проекту статуту 1999 року та Концепції розвитку міжнародних зв'язків Київського університету 2009 року, були навчання іноземних студентів, післядипломна підготовка та підвищення кваліфікації фахівців; організація спільної підготовки та стажування студентів; проведення спільних наукових проектів; виконання наукових робіт за грантами, що започатковані фондами іноземних держав; здійснення різних видів зовнішньоекономічної діяльності, що передбачені чинним законодавством. Підготовка фахівців в університеті здійснювалася за міждержавними угодами України, за угодами міністерств, відомств, вищих закладів освіти, що укладені з органами влади, організаціями, фірмами, вищими закладами освіти інших країн, іноземними громадянами та міжнародними організаціями. При цьому порядок навчання іноземних студентів встановлювався положенням, яке затверджує Кабінет Міністрів України. Валютні та матеріальні надходження від зовнішньоекономічної діяльності передбачалося використовувати університетом для власної статутної діяльності згідно з кошторисом і законодавством України³²⁶⁴. Університет

³²⁶³ Бех О. Чужого навчаємося і свого не цураємося. *Київський університет*. 2004. № 7, верес. С. 10.

³²⁶⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 57. Арк. 169–169 зв.

звільнявся від сплати податків та інших обов'язкових платежів до бюджету за підсумками здійснення громадської і комерційної діяльності, а також від митних платежів і податку на додаткову вартість, які стягуються під час ввезення на територію України матеріалів, обладнання, устаткування тощо, за умови направлення доходів від цієї діяльності та ввезених матеріалів, обладнання, устаткування на розвиток науково-навчальної, зміцнення матеріально-технічної і соціальної бази³²⁶⁵.

Нового змісту набула практика міжнародної співпраці протягом указаних років, зросла увага до її розширення та популяризації Київського університету у світі, з'явилися нові форми співпраці, тривав пошук нових партнерів тощо.

Пріоритетом у міжнародних зв'язках Київський університет вважав співпрацю з навчальними та науковими закладами країн ЄС, що повністю відповідало зовнішньополітичній стратегії України. Але такий підхід не виключав розвиток міжнародних зв'язків із навчальними та науковими закладами інших регіонів світу. Зокрема, створювалися принципово нові напрями наукових і навчальних програм із країнами Східної і Центральної Азії³²⁶⁶, Американського континенту.

Мережа наукових контактів і академічних обмінів пов'язувала університет з понад 50 країнами світу. Але найбільш інтенсивними й систематичними були зв'язки з Німеччиною, Росією та Польщею, які загалом становили практично половину всіх наших контактів. Другу групу країн становили Чехія, Франція, США, Велика Британія, Швеція, КНР, Італія, на які разом припадало близько четверті наших контактів³²⁶⁷. Навчання, практика студентів і дослідницька робота аспірантів за кордоном відбувалися як на основі партнерських угод і міжнародних програм, так і за рахунок отримання індивідуальних стипендій і грантів, а також власним коштом. Їхній географічний розподіл за країнами приблизно відповідав напрямам, які зазначені щодо науковців. І, якщо на середину 2000-х років щороку від'їжджали за кордон близько 250–300 наших студентів, або 1,5 %, що менше, ніж у країнах Центрально-Східної Європи³²⁶⁸, то згодом мобільність зростала.

Зростав інтерес до вивчення української мови у світі. Наприклад, українську мову викладали у Гранадському університеті (Іспанія), з яким було укладено двосторонню угоду про співпрацю та подвійне дипломування, у нашому університеті навчався студент з Іспанії, який отримав український диплом³²⁶⁹. Велася підготовка до викладання українознавчих дисциплін у Туреччині.

Є в нашої *Alma mater* власність у космосі – на додачу до 20 планет, названих на честь наших учених, одній із них, що раніше мала номер 4868, 2002 року Комісія з найменувань малих планет Сонячної системи Міжнародного астрономічного союзу присвоїла назву Кнушевія – на честь Київського університету за його видатний

³²⁶⁵ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 57. Арк. 169 зв.

³²⁶⁶ Звіт ІМВ за 1998 р. *Поточний електронний архів КНУ*. Арк. 5.

³²⁶⁷ Звіт 2005. *Поточний електронний архів КНУ*. Zvit2005. С. 1.

³²⁶⁸ Там само.

³²⁶⁹ Студент Гранадського університету – перший іспанський студент з українським дипломом. *Київський університет*. 2001. № 6, верес. С. 3.

внесок в освіту, науку й культуру³²⁷⁰. А всього на честь учених і викладачів університету було названо 20 малих планет – ціле сузір'я.

До проголошення незалежності Київський університет мав небагато університетів-партнерів. Це були Софійський університет святого Климента Охридського (Болгарія); Ягеллонський університет (м. Краків, Польща); Кільський університет ім. Християна Альберта, Мюнхенський університет Людвіга–Максиміліана, Лейпцизький університет (Німеччина); Університет Тампере (Фінляндія); Університет Масарика (м. Брно, Чехія). Тому цілком закономірним наслідком політичного розвитку країни стало розширення міжнародних зв'язків вишу³²⁷¹. Отже, можна говорити про те, що міжнародна співпраця інтенсифікувалася разом зі становленням повноцінної міжнародної діяльності країни: на кінець 1993 року університет підтримував стосунки на підставі двосторонніх угод і робочих програм про науково-технічну співпрацю із 37 університетами й організаціями, і лише за 1992–1993 роки було підписано угоди з Уельським (м. Кардіфф, Велика Британія), Констанцьким (Німеччина), Віденським (Австрія), Цзілінським, Юннанським, Пекінським університетами (КНР), Університетом Преторії (ПАР), університетами Мурхед та Беміджі (США); Європейською програмою ТЕМПУС – ТАСІС³²⁷². Цікаво, що на середину 1990-х років університет мав стосунки вже із 47 вишами-партнерами із 27 країн, причому більшу частину їх було налагоджено саме в роки незалежності. З більш раннього періоду випробування часом витримали тільки перевірені навчальні заклади зарубіжжя, зв'язки з якими тривали до того понад 30 років: Лейпцизький, Університет імені Коменського у Братиславі, Ягеллонський, Загребський, Дебреценський імені Лайоша Кошута, Університет Масарика³²⁷³.

Станом на 1995 рік Київський університет підтримував стосунки з 50 навчальними закладами світу й лише протягом одного року уклав угоди про співпрацю з Федеральним університетом м. Бразиліа (Бразилія), Національним інститутом астрофізики, оптики та електроніки (м. Пуебла, Мексика), Інститутом міжнародних відносин і Національним університетом Чао-Тунг (Тайвань)³²⁷⁴. 3 липня 1998 року було укладено угоду про співпрацю ще з одним університетом Тайваню – Тамканським. До програми дводенного перебування делегації цього вишу, очолюваного ректором Лін Юн Шаном, крім підписання відповідних документів про співпрацю, було включено ознайомлення з Києвом, прогулянку Дніпром і відвідини Музею народної архітектури та побуту в Пирогові³²⁷⁵.

На початок 1999 року зросли міжнародні зв'язки університету, розширилась їхня географія, урізноманітнилися форми міжнародної співпраці. 13 листопада 1999 року було створено комісію для розгляду участі університету у

³²⁷⁰ Чурюмов К. Малу планету Кнушевія названо на честь університету. *Київський університет*. 2003. № 6, трав. С. 2.

³²⁷¹ Двосторонні угоди і центри з зарубіжними освітніми і науковими центрами. *Поточний електронний архів КНУ*. С. 1.

³²⁷² АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 40. Арк. 70.

³²⁷³ Там само. Спр. 45. Арк. 58.

³²⁷⁴ Там само. Спр. 48. Арк. 32.

³²⁷⁵ Там само. Спр. 53. Арк. 186.

виконанні міжнародних програм, результатом діяльності якої стали матеріали "Участь Київського національного університету імені Тараса Шевченка в міжнародних проектах (1993–1999)"³²⁷⁶.

Київський університет у 90-х роках

У 1992–1998 роках було укладено вже 61 угоду з університетами всіх континентів, крім Австралії; наступного, 1999/2000 навчального року, було підписано нові з: Військовою технічною академією (Польща, 2000), Технологічним інститутом Західної Македонії (м. Казані, Греція, 1999), Інститутом міжнародних відносин МЗС Ісламської Республіки Іран (2000), Університетом Палацького (м. Оломоуц, Чехія, 2000), із заснування Українсько-Китайського культурного стипендіального фонду (2000), Асоціацією з розвитку української мови й культури "Данте Аліг'єрі" (1999), Університетом Бордо II ім. Віктора Сегалена (Франція, 2000), Бременським університетом (Німеччина, 2000) і подовжено дві чинні угоди про співпрацю з Нанкайським (КНР) і Дебреценським університетами³²⁷⁷. У 1999–2000 роках інтенсивно розвивалися стосунки з університетами Німеччини, Фінляндії, Іспанії, Південної Кореї, Тайваню³²⁷⁸. З 1999 року влітку студентів і викладачів, які вивчали грецьку мову, гостинно приймав Університет Арістотеля (м. Салоніки, Греція)³²⁷⁹.

³²⁷⁶ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 57. Арк. 120–121.

³²⁷⁷ Там само. Спр. 60. Арк. 32–33.

³²⁷⁸ Там само. Арк. 31.

³²⁷⁹ Налагоджуються зв'язки із Салоніцьким університетом. *Київський університет*. 2003. № 7, черв. С. 4.

У 2000/01 навчальному році було укладено двосторонні угоди про наукову співпрацю з Бухарським державним університетом ім. Ф. Ходжаєва, Національним університетом Узбекистану ім. Мірзо Улугбека, поновлено угоди із Вроцлавським університетом (Польща) і Центральною школою Ліона (Франція); у стадії підписання були угоди з Анкарським університетом (Туреччина), Фрибурзьким університетом (Швейцарія), Будапештським університетом імені Лоранда Етвеша (Угорщина), Університетом Париж-12 (Франція). Особливістю міжнародної співпраці стало укладення угод на рівні факультетів та інститутів, наприклад економічного факультету Київського університету з відповідним факультетом Бременського університету, факультету кібернетики з ASA-коледжем сучасних комп'ютерних технологій (США), фізичного факультету – з Інститутом експериментальної фізики (м. Кошице, Словаччина), економічного факультету та Інституту менеджменту і фінансів при Київському університеті – з Вищою школою менеджменту у Варшаві (Польща)³²⁸⁰.

У межах угод про співпрацю між Київським університетом та Університетом Айова (США), а також за сприяння гранту уряду США у березні 2001 року відбувся семінар "Актуальні питання політики контролю за тютюнокурінням та алкоголем"³²⁸¹. У межах угоди про співпрацю між Київським університетом та Університетом ім. Поля Сабатьє (Тулуза, Франція) у травні 2001 року відбулася перша наукова конференція з хімії³²⁸². У квітні 2006 року продовжено угоду про співпрацю з Вільнюським університетом, розпочату ще 1994 року, згідно з якою організовувалися обміни викладачами, студентами й аспірантами, навчально-методичною літературою та науковими матеріалами, проводилися спільні дослідження та міжнародні конференції³²⁸³.

У 2001/02 навчальному році було укладено двосторонні угоди про наукову та культурну співпрацю з Університетом Париж-12 (2001), Інститутом науки й технологій Кванджу (2001, Південна Корея), Ростовським університетом (2002, Росія), затверджено Статут Європейського колегіуму польських і українських університетів (2001), продовжено термін дії угод із Цзілінським, Софійським і Московським університетами; укладено нові угоди на рівні факультетів та інститутів: Інститут філології – з Інститутом славістики та германістики факультету гуманітарних наук Віденського університету, біологічний факультет – з Технічним університетом Ільменау (Німеччина)³²⁸⁴. Того самого року університет мав двосторонні угоди про наукову та культурну співпрацю із 75 вищими закладами із 36 країн світу³²⁸⁵. 2001 року урочисто святкували 10-річчя співпраці з Констанцьким університетом³²⁸⁶. У грудні 2002 року підписано двосторонню угоду про

³²⁸⁰ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 63. Арк. 33–34.

³²⁸¹ Там само. Арк. 34.

³²⁸² Там само. Арк. 35.

³²⁸³ Угода про співпрацю. *Київський університет*. 2006. № 4, квіт. С. 2.

³²⁸⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 66. Арк. 9.

³²⁸⁵ Там само. Арк. 48.

³²⁸⁶ Там само. Арк. 49.

співпрацю з Університетом Мохаммеда V (м. Агдал, Марокко) і заплановано укладення угоди про співпрацю із Сієнським університетом для іноземців (Італія). Порівняно значну кількість угод було укладено лише на початку 2003 року: двосторонні – з Університетом імені Поля Валері – Монпельє III (Франція), Університетом Тенрі (Японія), Університетом святих Кирила і Мефодія (м. Скоп'є, Македонія), підписано меморандум із Сінгапурським університетом і протокол про наміри з Лісабонським університетом, подовжено термін дії угод із Вроцлавським, Флорентійським університетами. Загальна кількість угод про наукову та культурну співпрацю станом на 2002/03 навчальний рік – 79 із 37 країнами³²⁸⁷.

Двосторонні партнерські угоди із зарубіжними освітніми та науковими закладами за 2003/04 навчальний рік поповнилися дев'ятьма новими партнерами – Санкт-Петербурзьким університетом (Росія), університетами Гуанчжоу (КНР), Газі (Анкара, Туреччина), Найробі (Кенія), Самаркандським і Бухарським університетом ім. Ф. Ходжаєва (Республіка Узбекистан), Ліонським національним інститутом прикладних наук і Паризьким університетом Сорбонна Париж-4 (Франція), Будапештським університетом ім. Лоранда Етвеша. Крім того, подовжено чинність угод із Загребським університетом, а також з Університетом Айови (США), Придністровським державним університетом імені Т. Г. Шевченка (м. Тирасполь, Молдова), Національним університетом Узбекистану ім. Мірзо Улугбека й Тайванським представництвом із культурних та економічних питань – 84 партнерські угоди у 42 країнах світу. Існували також і міжфакультетські угоди³²⁸⁸.

Доволі драматично розвивалися стосунки із Придністровським державним університетом імені Т. Г. Шевченка. 1992 року, апелюючи до того, що в невизнаній Придністровській республіці проживають багато українців, керівництво новоствореного (на базі педінституту) університету звернулося до Київського університету із проханням надати йому допомогу й статус філії Київського університету³²⁸⁹. Проте

пропозицію з певних міркувань не було підтримано, а партнерську угоду з ним укладено 2004 року.

Протягом 2007 року було укладено шість угод про співпрацю: з Тель-Авівським університетом (Ізраїль), Інститутом фізики (м. Вільнюс, Литва), Університетом науки та технології (м. Лілль, Франція), із Посольством КНР – про заснування Інституту Конфуція; подовжено угоду з Університетом м. Тампере. Розширенню горизонтів співпраці сприяв візит делегації університету до Автономного університету Сакатекаса (штат Сакатекас, Мексика) 2008 року, угоду з яким було підписано 2007 року.

Посол КНР в Україні Чжоу Лі на урочистому відкритті Інституту Конфуція в Київському університеті (2007)

³²⁸⁷ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 71. Арк. 5–6.

³²⁸⁸ Про стан та перспективи розвитку міжнародних зв'язків Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. *Поточний електронний архів КНУ*. 2003–2004. С. 1.

³²⁸⁹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 36. Арк. 226–228.

Підписано угоди про співпрацю із цілою низкою навчальних закладів: Інститутом славістики та германістики Віденського університету (2005), Львівським університетом (Бельгія, 2000); Білоруським університетом (2006); Софійським університетом святого Климента Охридського (2001); Афінським національним університетом ім. Каподистрії (Греція, 1998); Гранадським університетом (2000); Державним професійним інститутом готельного обслуговування, ресторанного бізнесу та туризму "Джакомо Варнеллі" (Італія, 2005); Університетом Манітоби (Канада, 2005); Пекінським, Нанкайським, Цзілінським університетами (1990, 1999, 2001); Корейським університетом, Університетом іноземних мов Хангук (Республіка Корея, 1999, 2001); Латвійським (1999), Вільнюським (Литва, 2006), Констанцьким, Лейпцизьким університетами, Технічним університетом Ільменау (1992, 2001, 2002); Варшавським, Вроцлавським, Гданським, Ягеллонським університетами; Свентокшиською академією ім. Яна Кохановського (м. Кельце, Польща, 1992, 2000, 1998, 1993, 2001); Московським, Санкт-Петербурзьким (2001, 2003), Бухарестським (Румунія, 1998), Братиславським (Словаччина, 2000), Белградським університетами (Сербія, 1995); Університетом Газі (2004); Дебреценським університетом (1999); університетами імені Поля Валері – Монпельє III, Поля Сабатьє, Еколь Централь м. Ліон (Франція, 2008, 2005); Загребським університетом (Хорватія, 2004); Університетом Масарика (1996)³²⁹⁰.

Отже, Україна інтегрувалася до світового наукового простору, що було невід'ємною частиною діяльності всіх наукових установ. Це мало сприяти інтеграції до світового та європейського освітянського й наукового простору, а також пропаганді власних наукових досягнень, запозиченню досвіду, поліпшенню матеріально-технічної і лабораторної бази³²⁹¹. Було сформовано програму двосторонньої науково-технічної співпраці із російськими науковими організаціями. Українські вчені брали участь у виконанні багатьох проектів Міжнародної асоціації сприяння співпраці між ученими СНД та ЄС (ІНТАС), програми ЄС – INCO-COPERNICUS, наукової програми НАТО, USAID, USIA (США), а також спеціалізованих програм ЄС у сфері освіти, медицини, охорони довкілля, енергетики, упровадження промислових та інформаційних технологій³²⁹². Новою рисою зовнішніх зв'язків університету 90-х років став перехід до участі у великомасштабних довготермінових дво- і багатосторонніх міжнародних, регіональних, державних і недержавних проектах і програмах. Міжнародні зв'язки, що існували на той час, створювали належну регіональну й професійно-орієнтовану базу для участі університету в різних міжнародних проектах, як зазначав у своєму виступі на засіданні вченої ради керівник Відділу міжнародних зв'язків університету П. Бех. Щоправда, не всі факультети повною мірою використовували потенційні можливості від участі в міжнародних програмах, для подолання чого планувалося провести семінари-наради керівництва факультетів та інших підрозділів для ознайомлення із

³²⁹⁰ Звіт про вищі навчальні заклади, з якими підтримуються зв'язки. *Поточний електронний архів КНУ*. 2011. С. 1–6.

³²⁹¹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 57. Арк. 115.

³²⁹² Там само. Спр. 55. Арк. 25.

програмами ТЕМПУС – ТАСІС³²⁹³. Провідну роль у налагодженні та здійсненні міжнародних зв'язків наприкінці 90-х років традиційно продовжували відігравати такі підрозділи університету, як ІМВ, факультети іноземної філології, психології і соціології, хімічний, економічний, механіко-математичний³²⁹⁴.

Згодом було вирішено взяти курс на встановлення безпосередніх контактів між факультетами й кафедрами Київського університету та закордонними (юридичний, фізичний, радіофізичний, філологічний, хімічний, соціології та психології). Проблеми співпраці обговорювалися під час візитів до вишу послів Китаю, Японії, Іспанії, Швеції, Швейцарії, Нідерландів, Норвегії, Аргентини (з 1995 року почалось налагодження контактів з університетом Буенос-Айреса³²⁹⁵), відповідальних співробітників (аташе, консулів, перших секретарів) США, Німеччини, Куби, ПАР, а також 66 ректорів, проректорів, деканів, провідних учених, міністра освіти Швеції, депутатів парламентів, представників діаспори тощо³²⁹⁶.

З 1996 року Україна отримала право участі у проектах рамкових програм ЄС за наявності партнерів із ЄС, участь у яких надавала можливість виходу вітчизняної науково-технологічної продукції на світовий ринок. Проте участь України в цих програмах гальмувалася відсутністю договірно-правової бази науково-технічної співпраці між Україною та ЄС і належного представництва її в конкурсах і комісіях, де вирішувалися питання відбору та фінансування проектів. Для поліпшення ситуації Україна мала активізувати діяльність у цих напрямках (Закон України "Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності" від 13.12.91)³²⁹⁷.

Лише 11 травня 1999 року було ухвалено документ, яким керувався університет у здійсненні міжнародної діяльності – "Положення про наукову і науково-технічну діяльність в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка". У ньому зазначалося, що Київський університет як об'єкт наукової і науково-технічної діяльності бере участь у виконанні міжнародних науково-технічних програм і проектів, що виконуються в межах міжнародної науково-технічної співпраці, а також в отриманні грантів, що підлягають державній реєстрації у визначеному порядку. Він має рівноправні відносини з науковими та науково-технічними організаціями, іноземними юридичними особами, міжнародними науковими організаціями, іноземними та міжнародними науковими товариствами та об'єднаннями. Міжнародна наукова співпраця університету здійснюється шляхом проведення спільних наукових досліджень, технічних і технологічних розробок, участі на основі кооперації у спільних наукових програмах, виконання досліджень і розробок за спільними координаційними угодами, взаємного обміну науковою та науково-технічною інформацією, використання об'єднаних міжнародних інформаційних фондів і банків даних, проведення міжнародних конференцій, конгресів, симпозіумів та участі в них, взаємного обміну викладацькими та науковими кадрами, спільної підготовки спеціалістів тощо³²⁹⁸.

³²⁹³ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 57. Арк. 107.

³²⁹⁴ Там само. Арк. 115–116.

³²⁹⁵ Там само. Спр. 45. Арк. 58.

³²⁹⁶ Там само. Спр. 40. Арк. 71–72.

³²⁹⁷ Там само. Арк. 29.

³²⁹⁸ Там само. Спр. 56. Арк. 84

Університет підтримував наукові стосунки не лише з навчальними закладами, але й з академічними установами. Наприклад, 1993 року було враховано прохання грузинської сторони щодо підтримки кандидатури директора Інституту хімічної біології Г. Цинцадзе для обрання до АН Грузії. Він, зі свого боку, співпрацював з університетом, публікував тут спільні праці та навіть був одним із одержувачів Державної премії України в галузі науки і техніки³²⁹⁹.

Важливу роль у піднесенні публічності Київського університету відігравали візити глав держав, офіційних делегацій держав і навчальних закладів. Відвідували університет президенти США – Б. Клінтон (1994), Польщі – О. Квасньєвський (1997), Португалії – Ж. Сампайо (1998), Туреччини – С. Демірель (1998), Франції – Ж. Ширак (1998), Сербії і Чорногорії – С. Марович (2003), Грузії – випускник Київського університету М. Саакашвілі (2004, 2005), Індії – А. Калам (2005), Болгарії – П. Стоянов (2003), Ж. Желев (2004), США – Дж. Буш-старший (2004), Азербайджану – І. Алієв (2008), Таджикистану – Е. Рахмон (2008), федеральний канцлер Німеччини Г. Коль (1996). Улітку 1997 року на базі Київського університету розпочав роботу Інформаційний центр НАТО, на відкритті якого були присутні Генеральний секретар НАТО Х. Солана та міністр закордонних справ України Г. Удовенко.

Через давні історичні обставини чи не найбільш пріоритетними і такими, що вимагали особливої уваги, були стосунки з Росією, чиї високопосадовці не оминали наш університет. Наприклад, 2003 року з лекцією про своє бачення українсько-російських відносин і системи світового порядку виступив колишній міністр закордонних справ Російської Федерації С. Іванов³³⁰⁰, голова Державної думи Г. Селезньов³³⁰¹.

У грудні 2005 року держсекретар США К. Райс зустрілася з колективом університету³³⁰².

Президент США Білл Клінтон у Київському університеті (Укрінформ)

Сулейман Демірель під час офіційного візиту до Києва відвідав Київський університет (Укрінформ)

³²⁹⁹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 38. Арк. 44.

³³⁰⁰ Волошин О. Новини із ІМВ. *Київський університет*. 2003. № 7, черв. С. 1.

³³⁰¹ Пристайко О. В ІМВ виступив голова Держдуми Росії. *Київський університет*. 2003. № 1, січ. С. 1.

³³⁰² Держсекретар США – гостя нашого університету. *Київський університет*. 2006. № 1, січ. С. 1.

Олександр Квасньєвський під час офіційного візиту до Києва зустрівся з викладачами та студентами Київського університету

Під час візиту до Києва Жак Ширак відвідав Київський університет³³⁰³

Президент Індії Абдула Калама в Київському університеті (Українформ)

Президент Грузії Михаїл Саакашвілі випускник Інституту міжнародних відносин, у Київському університеті (2005)

Звісно, серед гостей траплялися й наші колеги – викладачі та керівники навчальних закладів і відповідних відомств різних країн³³⁰⁴, а також наукомістких компаній, таких як Microsoft³³⁰⁵, К. Барретт – виконавчий директор компанії Intel (2003/04 н. р.)³³⁰⁶, які не втрачають нагоди поспілкуватися із співвітчизниками або студентами, що вивчають країну; посланці та політики (Китаю, Туреччини, Єгипту, Італії, Фінляндії, Андорри, Мозамбіку); представники Світового банку (2006) разом із керівником програм у сфері освіти Світового банку в Україні та

³³⁰³ Київський університет. 1998. № 3. верес. С. 2.

³³⁰⁴ Палюх Г. Гості з Китаю. *Київський університет*. 2003. № 1, січ. С. 1; Візит міністра освіти Туреччини. *Київський університет*. 2005. № 9, листоп. С. 1.

³³⁰⁵ Наш гість – представник компанії Microsoft. *Київський університет*. 2005. № 8, жовт. С. 4.

³³⁰⁶ Про стан та перспективи розвитку міжнародних зв'язків Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. С. 1–2.

керівником проекту "Рівний доступ до якісної освіти в Україні", заступником керівника департаменту з питань освіти Світового банку, представником Організації економічної співпраці та розвитку, які цікавилися досягненнями університету³³⁰⁷.

Під час візиту до України Джордж Буш-старший виступив перед викладачами і студентами Київського університету (2005, Укрінформ)

Під час візиту до України Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана відвідав Інститут міжнародних відносин (Укрінформ)

У ході візиту до Києва Кондоліза Райс зустрілася з викладачами і студентами Київського університету

Високі гості, відвідуючи університет, не лише уклали угоди про співпрацю, але й ділитися власним досвідом у межах читання відкритих тематичних лекцій: колишній радник із питань національної безпеки президента США З. Бжезинський, колишній держсекретар США Г. Кіссинджер³³⁰⁸.

Збігнев Бжезинський

Генрі Кіссинджер

³³⁰⁷ У нас побували представники Світового банку. *Київський університет*. 2006. № 2, лют. С. 3.

³³⁰⁸ Г. Кіссинджер відповідає на запитання. *Київський університет*. 1992. № 2, січ. С. 1.

Президент Грузії
Едуард
Шеварднадзе
на святкуванні
58-ї річниці
створення
Інституту
міжнародних
відносин
Київського
університету
(Укрінформ)

Співробітники університету також брали участь у роботі офіційних делегацій міждержавного рівня. Наприклад, окремо було відзначено активну діяльність тодішнього директора ІМВ Л. Губерського в роботі 33-ї Генеральної конференції ЮНЕСКО у жовтні 2005 року.³³⁰⁹

Святкування ювілеїв університету також є своєрідним "лакмусовим папірцем" інтенсивності міжнародної співпраці. На урочистому засіданні, присвяченому 160-річному ювілею, серед гостей були присутні представники різних університетів: проректор П. Кухарчик (Білоруський), професор О. Баканідзе (Тбіліський), професор Т. Прот (Радомський), проректор Д. Холкрофт і професор М. Холман (Лідзький), проректор Я. Голувка та професор С. Козак (Варшавський), ректор Е. Константінеску (Бухарестський), проректор Г. База і професор Дж. Домбі (Загребський), професор Д. Борман (Лейпцизький), академіки РАН О. Ішлінський та Ю. Золотов. Теплі слова привітання прозвучали від Е. Константінеску, Я. Голувки, П. Кухарчика³³¹⁰.

Співпраця з посольствами та міжнародними організаціями, що акредитовані в Україні, забезпечувалася шляхом періодичних контактів і двостороннього діалогу з ними керівництва університету. Лише за 1994/95 навчальний рік університет відвідали близько 30 очільників дипломатичних місій різних країн в Україні³³¹¹, а протягом 2003/04 навчального року ректор прийняв послів таких країн, як Азербайджанська Республіка, Грузія, Королівство Іспанія, Італійська Республіка, КНР, Республіка Болгарія, Республіка Туреччина, Республіка Узбекистан, Російська Федерація, Сирійська Арабська Республіка, США, Фінляндська Республіка, Японія³³¹².

Подібна співпраця була результативною: співробітники посольства читали лекції про традиції, культуру своїх країн, сприяли створенню різноманітних центрів. Університет надавав приміщення, залучав кадри, а посольства допомагали фінансово – забезпечували устаткуванням для перекладу, сприяли у придбанні літератури та обладнання. Зокрема, 1995 року Посольство Японії передало університету лінгафонне обладнання вартістю 100 000 дол, а Міністерство освіти Республіки Китай на Тайвані – 50 комп'ютерів із лазерними та матричними принтерами³³¹³. Посольство Великої Британії надавало технічну допомогу у вигляді копіювальної техніки, теле-, відеоапаратури, навчальної і довідкової літератури на загальну суму близько 20 000 дол (1995).

³³⁰⁹ Новини прес-центру. *Київський університет*. 2003. № 1, січ. С. 1.

³³¹⁰ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 42. [Б. арк.].

³³¹¹ Там само. Спр. 45. Арк. 59.

³³¹² Про стан та перспективи розвитку міжнародних зв'язків Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. С. 1–2.

³³¹³ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 48. Арк. 32.

5 квітня 1997 року було підписано угоду про співпрацю між посольствами Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії та Київським університетом терміном дії п'ять років. З метою сприяння розвитку дружніх стосунків і започаткування співпраці в навчальній, науковій, діловій і культурній діяльності між країнами при університеті було вирішено заснувати Центр англійської мови та інформації британського посольства, який сприятиме досконалому вивченню англійської мови, обміну інформацією та матеріалами, збагаченню знань відповідно до професійних потреб і вподобань представників обох сторін, постійним контактам із громадянами Сполученого Королівства у вигляді лекцій, семінарів, обговорень, конференцій, конкурсів, самостійного вивчення англійської мови за допомогою наданих ним технічних засобів і літератури та надаватиме інформацію щодо сучасного життя Великої Британії³³¹⁴.

Керівники дипломатичних місій і представництв не відмовлялися від нагоди прочитати лекцію або провести зустріч з актуальних питань сьогодення. Наприклад, у квітні 2006 року голова Представництва Європейської комісії в Україні І. Боуг виклав у своїй лекції перед студентами, аспірантами та викладачами матеріал із теми співпраці між Україною та ЄС на сучасному етапі, висвітлив її різні аспекти.

На зустрічі з Надзвичайним і Повноважним Послом Словацької республіки в Україні У. Руснаком були обговорені питання розвитку Словаччини в останні роки, її успіхи, співпраця з Україною. З промовама на міжнародному круглому столі "Україна та республіка Польща в сучасних міжнародних відносинах: стратегічна перспектива" виступили директор ІМВ Л. Губерський і Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Польща в Україні Я. Ключковський. Доповідачі та учасники обговорення наголошували на традиційно сталих українсько-польських взаєминах і потенційних перспективах їхнього поглиблення³³¹⁵.

Упродовж 1997–1999 років при університеті було створено навчально-інформаційні центри Великої Британії і Франції, встановлено контакти з посольствами багатьох зарубіжних країн в Україні, від яких отримано допомогу: наукову літературу та обладнання (Іспанія, Італія, Корея, Японія)³³¹⁶.

Надзвичайний і Повноважний Посол США в Україні Джон Гербст в Київському університеті

Ієн Боуг у Київському університеті

³³¹⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 50. Арк. 1, 8–9.

³³¹⁵ Новини ІМВ. *Київський університет*. 2006. № 4, квіт. С. 1.

³³¹⁶ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 55. Арк. 10.

Яцек
Ключковський
у Київському
університеті
(2006)

У 1999/2000 навчальному році за сприяння Міністерства освіти й релігій Греції, Афіньського університету та Посольства Греції було відкрито в Київському університеті Центр елліністичних студій і грецької культури³³¹⁷.

З грудня 2001 року в засіданні вченої ради взяли участь посол Ісламської Республіки Іран А. Садег-Бонаб та Надзвичайний і Повноважний Посол Італійської Республіки в Україні Й. Брунетті-Гетц, у виступах яких були зазначені плідні наукові зв'язки обох сторін³³¹⁸. Відвідини гостей іноді мали виразну ліричну нотку, на що їх навела саме університетська

атмосфера. Наприклад, свого часу Надзвичайний і Повноважний Посол Королівства Іспанія в Україні Л. Г. де Ананда і Війєн на одній із зустрічей поділився зі студентами своїми поезіями, нав'язаними саме українською тематикою³³¹⁹.

2002 року було підписано угоду про створення Центру вивчення перської мови та літератури, облаштування якого у приміщенні Інституту філології взяла

на себе іранська сторона³³²⁰. На цьому контакти з іранською стороною не обмежилися: цього ж року університет відвідав М. Хатамі, колишній Президент Ірану, який назвав візит найприємнішим з усієї поїздки та сказав, що був би не проти побути тут студентом³³²¹. Цього самого року було відкрито подібний центр із вивчення китайської мови та літератури, а наприкінці 2007 року між Посольством Китаю та університетом було досягнуто домовленості про створення Інституту Конфуція, метою якого стало поглиблення міжкультурних

Надзвичайний
і Повноважний
Посол Німеччини
в Україні
Дітмар Штюдeman
у Київському
університеті

зв'язків через запровадження навчальних програм із вивчення китайської мови й культури в Україні³³²².

³³¹⁷ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 60. Арк. 32.

³³¹⁸ Там само. Спр. 63. Арк. 255.

³³¹⁹ Палюх Г. Посол Іспанії читав свої вірші. *Київський університет*. 2003. № 11, груд. С. 1.

³³²⁰ Підписано угоду про створення Центру іраністики / Прес-центр КНУ. *Київський університет*. 2002. № 11, груд. С. 2.

³³²¹ Палюх Г. Президент Ірану – гість нашого університету. *Київський університет*. 2002. № 10, листоп. С. 1.

³³²² Є угода про заснування при університеті Інституту Конфуція. *Київський університет*. 2007. № 10, груд. С. 1.

Надзвичайний і Повноважний Посол КНР в Україні П. Чжаньлінь, який відвідав засідання вченої ради університету в червні 1995 року, порівняв установа партнерських зв'язків між Україною, Китаєм та Європою із прокладенням нового Шовкового шляху, у якому нашій країні належить ключова роль. Посол зазначив, що студентам, які забажали вивчати китайську мову, його країна надаватиме навчальні посібники та виплачуватиме стипендії. Це була перша у світі група, яка отримувала державні стипендії КНР у своїй країні. А викладання мови здійснювали як університетські, так і китайські фахівці³³²³.

Зацікавлення вивченням грецької мови в університеті виявив Надзвичайний і Повноважний Посол Грецької Республіки в Україні Х. Дімітріу під час свого візиту в березні 2006 року. Посол відвідав кафедру елліністики та пообіцяв поглиблення співпраці з університетом³³²⁴. У листопаді 2006 року за участі та присутності Надзвичайного й Повноважного Посла Японії в Україні М. Мабучі було відкрито лінгафонну лабораторію (два лінгафонні кабінети, комп'ютерний клас і мультимедійний центр) в Інституті філології за рахунок гранту уряду Японії вартістю 430 000 дол. Обладнання використовувалося для вивчення японської мови та літератури, інших східних мов. Тоді ж було підписано угоду про створення Центру японської мови та літератури в Київському університеті³³²⁵.

Посольство Аргентинської республіки в Україні протягом 13–18 листопада 2006 року проводило в університеті семінари із психоаналізу та залежностей під керівництвом психоаналітиків-дидактів, професорів Асоціації психоаналітиків Аргентини докторів А. Бенхаміни, Г. Сервера, Ф. Аберастури. Це стало можливим унаслідок підписання угоди про взаємну співпрацю Київського університету та асоціації³³²⁷.

За підтримки посольств відповідних країн і на підставі угод із навчальними закладами були створені мовні та культурні центри: навчання та французько-української співпраці (1995); загальноуніверситетський центр англійської мови та

Йоланда Брунетті-Гетц виступила перед викладачами та студентами Київського університету

Мохаммад Хатамі – гість Київського університету у 2002 році¹¹³¹

³³²³ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 44. Арк. 97–99.

³³²⁴ Нас відвідав посол Республіки Греція. *Київський університет*. 2006. № 3, бер. С. 3.

³³²⁵ Є нова лінгафонна лабораторія. *Київський університет*. 2006. № 9, листоп. С. 2.

³³²⁶ Київський університет. 2002. № 10, листоп. С. 1.

³³²⁷ Семінари проводить посольство Аргентинської Республіки. *Київський університет*. 2006. № 9, листоп. С. 2.

інформації (1997), елліністичних студій і грецької культури (2000), італійської мови, іспанської мови та культури, іраністики, німецької мови та культури, китайської літератури та викладання китайської мови (2001), географічних та культурних досліджень Італії, польської мови та культури, Турецький центр інформації і досліджень (2003), корейської мови та літератури (2006), японської мови та літератури, Єгипетський центр арабської мови та культури (2008).

Практика надання видатним ученим і політикам звання почесного доктора існує здавна. У квітні 1997 року було ухвалено "Положення про надання Почесного доктора Київського університету імені Тараса Шевченка", згідно з яким це звання присвоювалося видатним ученим і спеціалістам зарубіжних країн за заслуги в розвитку міжнародної співпраці в галузі науки та народної освіти з наданням відповідних прав і повноважень, зокрема можливостей бути обраним до складу вченої ради університету, публікацій наукових праць у його виданнях тощо³³²⁸.

Почесними докторами університету стали відомий етнолог Т. Геєрдал (Норвегія, 1993), академік РАН, професор МДУ О. Ішлинський, директор Інституту загальної і неорганічної хімії Ю. Золотов (Росія, 1994), професор-україніст Тбіліського університету О. Баканідзе (Грузія), проректор Лідського університету Д. Холкрофд (Велика Британія), виконавчий директор компанії Intel К. Баррет³³²⁹ (США), голова групи ДЕУ, доктор економіки Університету Йонсей Кім У Джунг (Корея, 1997)³³³⁰, професор Тулузького університету Ж.-Ж. Бонне (Франція), професор Констанцького університету Е. Р. Він (1999)³³³¹.

Почесними докторами також стали: професор Мюнхенського університету Г. Майєр за підтримку наукової діяльності еміграції (Німеччина, 1996)³³³², голова Всесвітньої організації інтелектуальної власності доктор А. Богш за сприяння становленню та розвитку національної системи правового захисту інтелектуальної власності в Україні (США, 1995)³³³³, академік

Тур Геєрдал, почесний доктор Київського університету, прочитав лекцію для студентів і викладачів

АН Грузії професор Г. Цинцадзе, професор Університету китайської культури Д. Х. Чанг, декан факультету філософії, дидактики та науки про освіту Віденського університету П. Кампітц, директор Італійського інституту культури в Україні Н.Ф. Баллоні³³³⁴, президент Грузії М. Саакашвілі, колишні президенти – Литви А. Бразаускас, Чехії – В. Гавел (1996)³³³⁵, США – В. Клінтон (1995)³³³⁶; генеральний

³³²⁸ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 49. Арк. 134–135.

³³²⁹ Палюх Г. Почесний доктор нашого університету – голова корпорації Intel Крейг Р. Баррет. *Київський університет*. 2003. № 9, жовт. С. 1.

³³³⁰ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 49. Арк. 198.

³³³¹ Там само. Спр. 54. Арк. 64; Спр. 57. Арк. 43.

³³³² Там само. Спр. 45. Арк. 162.

³³³³ Там само. Арк. 163.

³³³⁴ Палюх Г. Нові почесні доктори. *Київський університет*. 2007. № 8, жовт. С. 1.

³³³⁵ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 44. Арк. 102

³³³⁶ Там само. Спр. 48. Арк. 81.

канцлер Німеччини Г. Коль, голова сенату Італії Н. Манчіно, прем'єр-міністр і віце-прем'єр Тайваню Л. Чан (1996)³³³⁷; ректор Дебреценського університету Г. Бажа (1999), ректор Цзілінського університету професор Л. Джуншу (1999), доктор Вен-ден Куо (1999)³³³⁸, президент Всесвітньої університетської асоціації імені Платона (Болгарія), перший проректор Південно-Західного університету ім. Неофіта Рильського, професор М. Божков (Болгарія)³³³⁹, професор Вищої школи органічної та неорганічної хімії та університету П'єра та Марії Кюрі Ж. Фрайсард (Франція, 2000)³³⁴⁰, ректор МДУ, академік В. Садовничий (Росія, 2000)³³⁴¹; професор Дебреценського університету Ю. Чекаї (2001)³³⁴²; президент компанії A&P Telecom Ман Джін Чо та Президент Корейського університету Джунг Бей Кіму (2001)³³⁴³.

Церемонія вручення Крейгу Барретту диплома "Почесний доктор Київського університету" та його лекція для студентів і викладачів Київського університету (2003)

Почесними професорами університету 1994 року стали О. Ішлинський (у минулому професор МДУ) і Ю. Золотов (директор УЗНХ РАН, Росія), україніст професор О. Баканідзе (Грузія), Д. Холдкрофт (Велика Британія; проректор Лідзького університету)³³⁴⁴.

Загалом за 1991–1999 роки почесними докторами університету обрано 35 зарубіжних учених і державних діячів із 19 країн³³⁴⁵.

2002 року тодішньому ректору Київського університету В. Скопенку було присвоєно звання почесний професор та почесний доктор Цзілінського університету, О. Чередниченку вручено відзнаку прем'єр-міністра Франції (почесне звання "Кавалер Академічних пальм"), професору Г. Халимоненку – урядову нагороду Туреччини "За значний внесок до розвитку тюркської культури", доценту

³³³⁷ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 47. Арк. 151.

³³³⁸ Там само. Спр. 57. Арк. 18.

³³³⁹ Там само. Арк. 43.

³³⁴⁰ Там само. Спр. 59. Арк. 241.

³³⁴¹ Там само. Спр. 60. Арк. 1.

³³⁴² Там само. Спр. 62. Арк. 29.

³³⁴³ Там само. Спр. 63. Арк. 83.

³³⁴⁴ Там само. Спр. 42. [Б. арк.].

³³⁴⁵ Там само. Спр. 55. Арк. 10.

Т. Маленькій – урядову нагороду Ірану "За розповсюдження перської мови і культури у світі", професору історичного факультету і Центру українознавства В. Сергійчуку – премію Фундації Українського вільного університету (США) за наукові дослідження у сфері українознавства³³⁴⁶. 2003 року ректор В. Скопенко та О. Чередниченко отримали Орден Зірки італійської солідарності; Л. Бучацького, професора біологічного факультету, було обрано дійсним іноземним членом Російської академії природничих наук; професора Інституту журналістики Ю. Ярмиша прийнято у члени Міжнародного товариства дослідників літератури для дітей та юнацтва (Швеція); доцент Інституту філології О. Коваль-Костинська за багаторічну пропагандистську діяльність болгарської культури отримала нагороду св. Паїсія Хілендарського від Міністерства освіти Болгарії³³⁴⁷.

2005 року В. Скопенку присвоєно звання почесного доктора Південно-Західного університету ім. Неофіта Рильського, а декану юридичного факультету професору В. Андрейцеву – почесне звання "Доктор Хонорис Кауза" цього самого університету. Директор ІМВ академік НАН України Л. Губерський отримав вищу нагороду Грузії – Орден Честі, професор Інституту філології О. Соломарська – орден уряду Франції "Академічна гілка", а професор цього самого інституту Л. Дяченко – медаль Пушкіна Президії Міжнародної асоціації викладачів російської мови та літератури. Стипендіатами різних міжнародних фондів стали доцент історичного факультету В. Пилипенко (стипендія Фулбрайта, США), аспірант хімічного факультету В. Верещ (стипендія ім. Леонарда Ейлера від фонду DAAD, Німеччина) і магістр хімічного факультету С. Рудюк (стипендія Фонду Марії Кюрі, Франція)³³⁴⁸. 2004 року професор Інституту філології Л. Кудрявцева була нагороджена орденом Дружби (Російська Федерація)³³⁴⁹.

2006 рік приніс нагороди деяким співробітникам Київського університету. Серед нагороджених, зокрема, був ректор університету, академік НАН України В. Скопенко. За значний внесок до розвитку гуманітарних ініціатив він одержав почесний титул "Кавалер Миру" від асоціації "Міжнародний центр миру" (Італія), а за особистий визначний внесок до розвитку співпраці між Італією та Україною в галузі культури, освіти і науки був нагороджений державним орденом італійської республіки "Зірка італійської солідарності" із присвоєнням почесного звання "Командор". Нагороду від президента Грузії – Орден честі – отримала професор Інституту філології Л. Грицик. Доцент Інституту журналістики В. Бугрим одержав міжнародне звання "Посол миру" та диплом міжнародної організації "Федерація всесвітнього миру" за сприяння ООН, а професор Інституту філології Л. Кудрявцева одержала почесну відзнаку Росзарубіжцентру при МЗС Російської Федерації "За внесок у справу дружби". Старший викладач Інституту філології Г. Чернієнко за переклад із французької мови книги Ж. Гріна "Брат Франциск" була відзначена Міжнародною літературною премією імені Григорія Сковороди. Доцента філософського факультету В. Бугрова було нагороджено Почесною грамотою філософського

³³⁴⁶ АВДА КНУ [ДАК]. Спр. 68. Арк. 46–46 зв.

³³⁴⁷ Там само. Спр. 72. Арк. 36–37.

³³⁴⁸ Підсумки науково-дослідної роботи... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 48, 50, 53–54.

³³⁴⁹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 75. Арк. 39 зв. – 40 зв.

факультету МДУ. Він разом із асистентом філософського факультету С. Руденком одержали й почесні дипломи Міжнародної гуманітарної асоціації молодих дослідників (Росія). Доцент економічного факультету Т. Гайдай була відзначена Подякою Національного дослідницького університету "Вища школа економіки" (Росія). Премією "Фанткритик" у межах Міжнародної конференції письменників-фантастів "Інтерпресскон" (Росія) нагороджено асистента Інституту журналістики В. Пузія. Диплом лауреата XXXVI щорічної зустрічі Європейського товариства нових методів у сільськогосподарських дослідженнях отримала асистент біологічного факультету О. Косик³³⁵⁰.

2007 рік був більш вдалим для університету на державні та українські відзнаки. Було нагороджено аспірантів хімічного факультету: медаллю ім. І. Черняєва та дипломом РАН – В. Говора за найкращу доповідь серед молодих учених на Чугуєвській конференції з координаційної хімії, а І. Голеню – стипендією DAAD за спільний проект зі студентами; відзнаку за найкращу стендову доповідь на конференції Американської кристалографічної асоціації АСА 2007 (США) і нагороду у вигляді річного безкоштовного інтернет-доступу для Київського університету до наукових журналів Міжнародного кристалографічного союзу отримав В. Врещя³³⁵¹.

Університети відіграють провідну роль у формуванні національного та світового наукового й освітнього потенціалу. Для розв'язання проблем, що постають перед ними, вони об'єднуються до груп (Коїмбрська група, Європейська група університетів, університети Південної і Східної Азії тощо). Для розв'язання глобальних проблем науки, культури та політики інтегруються до програм, таких як американські програми Фулбрайта, Екセス, Айрекс та європейські ТЕМПУС – ТАСІС, Лінгва, ЕРАЗМУС тощо³³⁵². Також створюються національні ради співпраці у сфері освіти та вивчення мови, основним завданням яких був пошук спонсорів і створення фондів для спонсорювання міжуніверситетських програм.

Зважаючи на важке економічне становище, у якому опинилася країна на початку 90-х років, керівництво університету поклало великі надії на функціонування системи грантів на різноманітні дослідження, орієнтуючись на досвід світових навчальних закладів.

За програмою Екセス 1993 року було проведено конкурси як серед українських школярів, так і студентів і викладачів. Переможцями студентського конкурсу з університету серед 45 учасників стали 11 осіб, що поїхали на навчання до США. За програмою для викладачів – Фулбрайта – серед 17 українських фіналістів четверо представляли Київський університет³³⁵³. Викладачі та студенти університету в 90-ті роки отримували гранти Міжнародного фонду Сороса (1995 р. – 13 студентів

³³⁵⁰ Науково-дослідна робота в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка: підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. Київ, 2006. С. 50–51, 56–59, 66.

³³⁵¹ Науково-дослідна робота в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка: підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. Київ, 2007. С. 60.

³³⁵² АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 40. Арк. 67.

³³⁵³ Там само.

та аспірантів і 2 викладачі біологічного, 6 викладачів фізичного факультетів, разом – 74 особи, тоді як наступного року – 49 студентів і 49 аспірантів)³³⁵⁴.

1993 року було створено Міжнародну асоціацію сприяння співпраці з науковцями нових незалежних держав колишнього Радянського Союзу (ІНТАС), некомерційну організацію, яка об'єднувала країни – члени ЄС, а також Ісландію, Норвегію, Ізраїль і Швейцарію. Метою ІНТАС була активізація в нових незалежних державах наукових досліджень, сприяння взаємній міжнародній співпраці через фінансування їхніх спільних досліджень (об'єднувала бл. 8500 установ і понад 20 000 учених). Завдяки підтримці організації в червні 1998 року факультет соціології і психології провів конференцію "Психологічні та соціальні доміанти поведінки людини. Порівняльні дослідження: Схід – Захід", у межах яких було представлено вісім наукових проектів у сфері соціології і психології вчених Австрії, Бельгії, Великої Британії, Нідерландів, Грузії, Росії та України³³⁵⁵.

В Україні на той час працювали філії і представництва таких організацій, як Міжнародний фонд "Відродження" (програми "Освіта", "Громадське суспільство", "Культура, екологія та охорона здоров'я"), Комітет Європейського Співтовариства (PHARE, TACIS), Міжнародна рада з науково-дослідної роботи та обміну IREX, Американська рада зі співпраці та вивчення мов ACCELS (програми обміну студентами, учителями, відкриті конкурси для вчених-гуманітаріїв, програма Фулбрайта), фонд "Євразія", клірингова палата з питань співробітництва наукових організацій в Євразії (ISAR)³³⁵⁶.

У 1994–1995 роках Коїмбрська група запропонувала проект ТЕМПУС – ТАСІС – загальноєвропейську програму кооперації у вищій освіті між ЄС і країнами колишнього СРСР (Україна, Білорусь, Росія, Молдова, Казахстан, Киргизстан, Узбекистан), що мали обирати партнерів із вишів країн ЄС і пропонувати тему для спільного дослідження. Якщо проект знаходив підтримку у відповідній комісії ЄС, то отримував забезпечення на три роки. Головним завданням програми став обмін досвідом і спільна діяльність заради інтеграції навчальних закладів цих країн, причому першочерговими ці завдання ставилися щодо України. Дія програми поширювалася на низку гуманітарних дисциплін і досліджень, а також стосувалася надання допомоги в модернізації управління університетів. За кожною з дисциплін і кожним напрямом досліджень було визначено партнерів з України та країни ЄС. Програми передбачали обмін керівниками, викладачами, аспірантами й студентами, забезпечення навчальною літературою та обладнанням. Із самого початку ініціатива не знайшла жвавої підтримки: участь у програмі вирішили взяти економічний та історичний факультети Київського університету³³⁵⁷.

З проектом Україна отримала фінансування на шість досліджень, з яких чотири припадали на Київський університет. Одним із перших проектів, що був

³³⁵⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 48. Арк. 7 зв.-9, 211.

³³⁵⁵ Гришаєва І. Перша наукова конференція ІНТАС в Україні. *Київський університет*. 1998. № 7, верес. С. 5.

³³⁵⁶ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 45. Арк. 25.

³³⁵⁷ Там само. Спр. 40. Арк. 67.

визнаний найкращим серед запропонованих у всій Європі – спільних із Гранадським, Флорентійським і Страсбурзьким університетами, став проект тоді ще факультету іноземної філології щодо поліпшення викладання теорії перекладу³³⁵⁸.

Надалі відбулось зростання участі Київського університету у грантових програмах різного рівня. Зокрема, спільні наукові дослідження українських та американських учених 1999 року фінансувалися урядом України та Фондом цивільних досліджень і розвитку США; інші – за рахунок коштів США, Канади, Швеції, уряди яких надавали гранти вченим для придбання та створення обладнання на неприбутковій і незворотній основі задля підтримки високих технологій у галузі конверсії (через Український науково-технологічний центр – УНТЦ)³³⁵⁹, проектів ТЕМПУС – ТАСІС, УНТЦ, Європейського офісу аерокосмічних досліджень і розробок (ЕОАРД) та інших країн і фондів загальною вартістю 1 619 100 грн (фізичний, біологічний, механіко-математичний, радіофізичний факультети та факультет кібернетики)³³⁶⁰.

Студенти та викладачі університету залучалися до стипендій Фулбрайта (США), ДААД (Німеччина) тощо. У міжнародних дослідницьких проектах, які фінансувала НАТО, брали участь радіофізичний, біологічний, хімічний факультети. За підтримки ЮНЕСКО в Інституті міжнародних відносин було створено навчально-методичну секцію з питань демократичного врядування та культури миру у складі кафедри країнознавства. У межах програми розвитку ООН здійснювався проект "Підвищення освітнього потенціалу Київського університету", яким було передбачено підвищення освітнього потенціалу викладачів, студентів, слухачів університету, пропагування української культури, науки та освіти, сприяння інтеграції України до світових інформаційних систем.

Університет співпрацював також із фондами Фрідріха Еберта, Конрада Аденауера, "Євразія", ім. Ярослава Мудрого, "Відродження" (останній надав університету за період 1993–1998 рр. кошти у розмірі 60 000 дол; координатори О. Третяк, Ю. Жарких)³³⁶¹ тощо. Така співпраця давала можливість забезпечити участь студентів, аспірантів і викладачів Київського університету в міжнародних наукових конференціях, навчання за кордоном, надання стипендій, видання посібників тощо³³⁶². Неодмінна умова більшості проектів – наявність університетів-партнерів. У другій половині 1990-х років активно діяли 16 проектів, що фінансувалися різними організаціями на загальну суму 1 641 505 дол.

На 2000 рік виконувалися три спільні європейські проекти за програмою ТЕМПУС – ТАСІС (ІМВ, факультети іноземної філології, соціології і психології)³³⁶³, у 2001/02 навчальному році – 28 проектів за програмами ІНТАС, CRDF,

³³⁵⁸ Ракоєд Л. Темпус в університеті. *Київський університет*. 1994. № 13, листоп. С. 1.

³³⁵⁹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 55. Арк. 25.

³³⁶⁰ Там само. Арк. 14–15.

³³⁶¹ Там само. Спр. 57. Арк. 121.

³³⁶² Звіт за 1998 р. *Поточний електронний архів КНУ*. Звіт-1998. С. 4.

³³⁶³ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 57. Арк. 10.

ТЕМПУС – ТАСІС, Науково-технологічного центру України, Ради міжнародних наукових досліджень, НАТО, різних міжнародних фондів³³⁶⁴.

Тенденція до збільшення обсягів фінансування наукової діяльності за рахунок міжнародних грантів спостерігалася 2002 року. Тоді ж активізувалась участь окремих дослідників у персональних грантах, що виявлялося в наукових стажуваннях, публікації монографій і навчальних посібників, участі в конференціях за рахунок сторін, що запрошували. Київський університет отримав вісім пакетів програмних продуктів фірми Esri (США) для ГІС-технологій вартістю 392 000 дол за посередництва фірми ECOMM Co. За програмою ІНТАС співробітниками Київського університету було отримано шість персональних грантів на дослідження загальною вартістю 41 400 євро (фізичний, хімічний, філософський факультети, Астрономічна обсерваторія та факультет кібернетики); від УНТЦ – дев'ять грантів на 171 400 дол та 104 800 євро (хімічний, фізичний, біологічний факультети і факультет кібернетики); від Міжнародного фонду "Відродження" – 10 000 дол (Інститут журналістики); від CRDF – 3600 дол (механіко-математичний факультет); від НАТО – 5500 дол (хімічний, механіко-математичний і геологічний факультети); від ТЕМПУС – ТАСІС – 569 00 дол та 1 225 900 євро (ІМВ, механіко-математичний, економічний і геологічний факультети); від Німецького наукового товариства – 7300 євро (хімічний факультет); від Ради Міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) – 300 дол (геологічний факультет); від Канадського агентства міжнародного розвитку, Йоркського університету (Канада), від університетів Нансі-ІІ та Париж-ІІ (Франція), компанії "Філіп Морріс", Всесвітньої університетської асоціації імені Платона для ІМВ – 63 500 дол та 60 000 євро. Було виділено 521 200 дол і 660 400 євро на наукові програми за участі науковців університету, включаючи експертні рекомендації міжнародним організаціям, наукове стажування, надання обладнання, участь у наукових конференціях, персональні гранти. Загальна сума міжнародних грантів 2002 року становила 15 986 700 грн, а обсяг фінансування наукових досліджень за рахунок міжнародних грантів збільшився порівняно з 2001 роком у 4,9 рази та перевищив обсяг фінансування науки за рахунок загального фонду державного бюджету на 2 204 900 грн³³⁶⁵.

Тривало виконання 25 тем за міжнародними грантами на загальну суму 3 500 000 грн у межах програм ІНТАС, НАТО, ТЕМПУС – ТАСІС, НТЦУ й у 2002/03 начальному році³³⁶⁶.

Якщо загальний обсяг фінансування наукових досліджень за рахунок усіх джерел становив 41 103 грн, а фінансування за рахунок загального фонду державного бюджету – 16 384 грн (38,9%), то за рахунок грантів Київський університет отримав 16 222 грн (38,5 %), а від УНТЦ структурної підтримки грантів – 57 700 грн (0,1 %) ³³⁶⁷. Найбільшу кількість грантів університет отримав від УНТЦ – 14 (хімічний, фізичний, біологічний, механіко-математичний, радіофізичний факультети

³³⁶⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 66. Арк. 38.

³³⁶⁵ Там само. Спр. 68. Арк. 22–22 зв., 26.

³³⁶⁶ Там само. Спр. 71. Арк. 36.

³³⁶⁷ Там само. Спр. 72. Арк. 5.

й Астрономічна обсерваторія загальною сумою 210 000 дол і 121 200 євро). За двома грантами НАТО було отримано 45 300 євро (радіофізичний і геологічний факультети); ІНТАС – шість грантів на суму 22 100 євро (хімічний, фізичний, біологічний, філософський факультети, факультет кібернетики, Астрономічна обсерваторія); ТЕМПУС – ТАСІС – шість грантів вартістю 1159 євро (економічний, механіко-математичний, геологічний факультети, персональні гранти); Фонду Американської ради наукових товариств – три гранти на 10 000 дол (Інститут філології). Крім того, виконувалась низка програм в ІМВ за грантами Канадського агентства міжнародного розвитку, Йоркського університету, Університету Париж-II, Всесвітньої університетської асоціації імені Платона (Болгарія) тощо загальною вартістю 175 000 дол та 40 000 євро; в Інституті журналістики – на програми ЮНЕСКО, підтримку друку посібників, закордонні відрядження, стажування викладачів в Інституті FOJO (Швеція) тощо було надано 499 150 дол; низку інших персональних грантів отримали науковці та викладачі хімічного, історичного, фізичного факультетів, інститутів журналістики та філології від таких організацій, як Німецьке наукове товариство, Німецького фонду Фольксваген, Міжнародного товариства оптичної інженерії, ЮНЕСКО, Ради Європи, що становили 33 000 євро та 36 500 дол. Також різними зарубіжними організаціями та фондами (напр., Фондом Конрада Аденауера, "Відродження", Фондом МВФ тощо) було виділено 372 000 дол та 72 500 євро на наукові програми за участі співробітників університету, включаючи експертні рекомендації міжнародним організаціям, наукове стажування, надання обладнання, участь у конференціях, персональні гранти³³⁶⁸.

2004 року загальний обсяг фінансування наукових досліджень Київського університету становив 38 606 000 грн, з них за рахунок загального фонду державного бюджету – 13 957 900 грн (36,2 %), міжнародних грантів – 13 323 600 грн (34,5 %), а від УНТЦ структурної підтримки грантів – 89 600 грн (0,2 %)³³⁶⁹. За програмами міжнародної науково-технічної співпраці виконувалися 15 договорів і 2 бюджетні теми. Найбільшу кількість грантів було отримано від УНТЦ – 14 (хімічний, фізичний, радіофізичний, біологічний, механіко-математичний факультети) загальною сумою понад 226 100 дол та 51 200 євро; від НАТО – 4 (геологічний, радіофізичний, механіко-математичний факультети й факультет кібернетики) на 57 000 євро; від ІНТАС – 6 (хімічний, філософський, біологічний, фізичний факультети, факультет кібернетики) на суму понад 38 400 євро; від ТЕМПУС – ТАСІС – 5 (економічний, механіко-математичний та персональні гранти) сумою 978 700 євро та 30 000 дол; від Фонду Американської ради наукових товариств – три гранти на суму 10 000 дол (Інститут філології); ІМВ виконував 5 грантових програм, фінансованих університетами Піттсбург та Айова (США), від ЮНЕСКО, Канадського агентства міжнародного розвитку тощо загальною вартістю 110 000 дол, Інститут журналістики – 7 проектів за підтримки програми співпраці з нідерландською школою журналістики "Інхолланд", обмінних програм із

³³⁶⁸ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 72. Арк. 19.

³³⁶⁹ Там само. Спр. 75. Арк. 5.

Познанським університетом, проекту "Український монітор за свідомий вибір", ЮНЕСКО тощо на суму понад 535 000 дол.

Було отримано низку персональних грантів із боку Німецького наукового товариства, Торонтського університету (Канада), Міжнародного товариства оптичної інженерії, NASA тощо загальною вартістю 20 200 євро та 5500 дол. Традиційно вже на наукові програми за участі співробітників університету, включаючи експертні рекомендації міжнародним організаціям, наукове стажування, надання обладнання, участь у конференціях, на персональні гранти – фондами Фулбрайта, Конрада Аденауера, Національним фондом на підтримку демократії (США), ЮНЕСКО та низкою інших організацій було виділено 219 600 дол та 123 300 євро³³⁷⁰.

2005 року виконувались 16 договорів за "Програмами міжнародної науково-технічної співпраці України" з Росією, Білоруссю, Литвою, Польщею, Францією, КНР, В'єтнамом, Кубою, НАТО та Фонду цивільних досліджень і розвитку США³³⁷¹, 2006 року – 17 договорів (із Францією, КНР, В'єтнамом, Кубою, Росією, Білорусією, Литвою, Болгарією, Словацькою та Грецькою республіками, НАТО)³³⁷², а 2007 року – 18 договорів (із Францією, Грецією, Угорщиною, Словаччиною, Болгарією, Литвою, Росією, Білоруссю, КНР та НАТО)³³⁷³.

Протягом 2005 року деякі співробітники Київського університету здійснювали наукові дослідження за міжнародними грантами та за кошти міжнародних фондів, фірм та організацій (УНТЦ, ІНТАС, ТЕМПУС – ТАСІС, НАТО, CRDF тощо). Обсяг коштів на ці дослідження – 18 385 500 грн, що становило майже 73,5 % від суми коштів, які виділила держава на фінансування науки із загального фонду державного бюджету³³⁷⁴. Отже, університет впритул підійшов до виконання поставленого в лютому 2005 року в наказі ректора завдання про залучення на кожну гривню державного фінансування однієї гривні із зовнішніх джерел надходжень³³⁷⁵.

Протягом року гранти на наукові дослідження від міжнародних фондів та організацій отримали сім факультетів та два інститути. За підсумками року лідерство за сумою залучених коштів тримали ІМВ, Інститут журналістики та хімічний факультет, а за кількістю отриманих грантів першість належала фізичному факультету – 10 грантів. Найвартіснішим у грошовому еквіваленті став грант ІМВ від ТЕМПУС – ТАСІС на реалізацію проекту "Правничі студії в Україні: Київ та окремі регіони". Його вартість становила 4 776 000 грн³³⁷⁶.

2006 року продовжувалися наукові дослідження, які окремі факультети проводили за міжнародними грантами та за кошти міжнародних фондів, фірм та організацій (УНТЦ, ІНТАС, ТЕМПУС – ТАСІС, НАТО, CRDF тощо). Обсяг коштів на ці дослідження становив 13 428 800 грн, що на 4 060 700 грн (або на 26,97 %) менше

³³⁷⁰ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 75. Арк. 17–19.

³³⁷¹ Підсумки науково-дослідної роботи в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка за 2005 рік та завдання на 2006 рік. Київ, 2005. С. 14.

³³⁷² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 15–16.

³³⁷³ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 17–18.

³³⁷⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 79 (16.01–06.02.2006). Арк. 15.

³³⁷⁵ Там само. Арк. 17.

³³⁷⁶ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 7.

від показників попереднього, 2005 року, і становив 44,48 % від суми, яка виділялася із загального фонду державного бюджету на фінансування науково-дослідних програм Київського університету³³⁷⁷. У підсумковій "ухвалі" Вчена рада Київського університету констатувала, що за результатами 2006 року підрозділи університету сповна не використовували можливості міжнародної співпраці з університетами-партнерами з метою отримання грантів на проведення наукових досліджень. В окремих випадках така ситуація стала наслідком неналежної роботи із презентації можливостей факультетів перед потенційними замовниками та партнерами³³⁷⁸.

У міжнародних проектах 2006 року взяли участь дев'ять факультетів та два інститути, зокрема: хімічний, фізичний, радіофізичний, механіко-математичний, біологічний, геологічний, географічний факультети, факультети кібернетики та соціології й психології, ІМВ та Інститут журналістики. У наведених на засіданні вченої ради 5 лютого 2007 року статистичних даних найбільша кількість грантів припала на хімічний факультет – 14 на загальну суму 755 800 грн, а найбільшу вартість мав проект співпраці Інституту журналістики та BBC World Service Trust. Він становив 4 280 700 грн³³⁷⁹. Частина отриманих грантів спрямовувалася на продовження науково-дослідних робіт студентів старших курсів та аспірантів за кордоном.

Університет також узяв участь у виставці "15 років СНД: співпраця та інтеграція", яка проходила 25–28 жовтня 2006 року в Москві (Росія) у межах заходів, що були присвячені Року Співдружності незалежних держав. Експозиція Київського університету була нагороджена почесною грамотою учасника міжнародної виставки³³⁸⁰.

З 1 грудня 2006 року набула чинності угода про наукову співпрацю між ТОВ "Карл Цейс" (Carl Zeiss AG) і Київським університетом, у межах якої партнери домовилися здійснювати спільні наукові дослідження та навчання студентів, використовуючи сучасні досягнення фірми "Карл Цейс" (Carl Zeiss AG) у галузі світлової та електронної мікроскопії. Із цією метою 2007 року було заплановано створення "Оптичного центру" на фізичному факультеті. Інтерес до співпраці має давнє коріння. Ще за радянських часів кафедра оптики плідно співпрацювала із заводом "Карл Цейс Єна" (Carl Zeiss Jena) в колишній НДР. Наукові співробітники кафедри оптики та наукових підрозділів "Карл Цейс Єна" проводили спільні наукові заходи, конференції і семінари. У межах угоди партнери домовилися про продовження подальшої співпраці, проведення науково-дослідної роботи та навчання студентів на сучасному обладнанні фірми "Карл Цейс" (Carl Zeiss AG), а також про обмін інформацією щодо нових розробок у галузі мікроскопії, про надання іменних стипендій "Карл Цейс Єна" найкращим студентам, які навчаються в Київському університеті та у своїх дослідженнях використовують оптичні прилади чи спектроскопічні методи³³⁸¹.

³³⁷⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 6.

³³⁷⁸ Там само. С. 73.

³³⁷⁹ Там само. С. 8–10.

³³⁸⁰ Там само. С. 67.

³³⁸¹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 26.

2007 року вартість міжнародних грантів, що отримав Київський університет для проведення наукових досліджень, дорівнювала 16 071 700 грн, що на 2 642 300 грн (на 19,67 %) більше від показників попереднього, 2006 року, і становила 40,9 % від суми, яка виділялася із загального фонду державного бюджету на фінансування науково-дослідних програм Київського університету³³⁸². 2007 року Київський університет був безперечним лідером щодо залучення міжнародних грантів (для порівняння: Київський університет – 16 071 700 грн, Львівський національний університет імені Івана Франка – 1 282 440 грн, Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського – 790 000 грн, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна – 1 350 000 грн)³³⁸³.

У програмах міжнародної наукової співпраці 2007 року узяли участь дев'ять факультетів та два інститути Київського університету, зокрема: хімічний, радіофізичний, фізичний, біологічний, механіко-математичний, філософський та історичний факультети, факультети соціології, кібернетики, ІМВ та Інститут журналістики. Найбільшу кількість грантів серед природничих факультетів реалізував хімічний факультет – 13 на загальну суму 645 900 грн, а серед гуманітарних – Інститут журналістики (три гранти на загальну суму 235 100 грн). А втім, найвартіснішим виявився грант уряду КНР для України для створення матеріально-технічної бази наукових розробок із фінансуванням у 2 200 000 грн, що реалізувався за сприяння ІМВ³³⁸⁴. У підсумковій ухвалі вченої ради університету особливо наголошувалося, що 2007 року з'явилися нові види партнерства, а міжнародна співпраця наповнювалася комерційним змістом³³⁸⁵: фізичний і механіко-математичний факультети виконували платні послуги на замовлення Північно-Західної Тихоокеанської лабораторії (США)³³⁸⁶.

Розвиток наукової співпраці цілком закономірно позначився і на зростанні кількості публікацій наших дослідників у зарубіжних виданнях протягом 1990-х років. Позитивна динаміка цього була характерна й для наступного десятиліття.

2005 року науковцями та викладачами Київського університету було опубліковано 6116 наукових статей, причому 656 із них побачили світ у закордонних виданнях, що становило 10,7 %³³⁸⁷. За кількістю закордонних наукових публікацій першість тримали фізичний і хімічний факультети, де було видано майже кожну другу статтю. З гуманітарних факультетів найвищу позицію посів філософський факультет, де майже кожну п'яту наукову публікацію було надруковано в іноземних виданнях³³⁸⁸.

Наступного, 2006 року, попри те, що загальна кількість наукових статей зменшилася на 779 одиниць, усе ж відбулося зростання кількості публікацій, що їх видали співробітники університету за кордоном. Вона збільшилась на 3,6 %

³³⁸² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 7, 9.

³³⁸³ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 11.

³³⁸⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 9–11.

³³⁸⁵ Там само. С. 56.

³³⁸⁶ Там само. С. 8.

³³⁸⁷ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 21.

³³⁸⁸ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 79 (16.01–06.02.2006). Арк. 30.

і становила вже 14,3 % від загальної кількості наукових статей, що опубліковані цього року³³⁸⁹. Серед природничих факультетів лідерство за кількістю публікацій у закордонних виданнях належало хімічному, радіофізичному та фізичному факультетам. Серед гуманітарних факультетів за кількістю публікацій в іноземних наукових виданнях трійка лідерів мала такий вигляд: перше місце – за філософським факультетом (майже 17,2 %), друге – історичним (9,13), третє – за факультетом соціології і психології (7,24 %) ³³⁹⁰.

За підсумками 2007 року спостерігається подальше зменшення загальної кількості наукових статей співробітників Київського університету на 667 позицій, зокрема й у зарубіжних виданнях – на 35 одиниць. Однак попри цю загально негативну тенденцію, все ж таки частка закордонних публікацій у тогорічних показниках зросла на 1,2 % і досягла 15,5 % ³³⁹¹. Серед підрозділів Київського університету лідерство за кількістю закордонних публікацій продовжували утримувати природничі факультети. Перше місце посів хімічний факультет, друге – радіофізичний, третє – фізичний. Далі факультети розташувалися в такий спосіб: механіко-математичний, біологічний, кібернетики, психології, соціології, філософський, геологічний, історичний факультети, Інститут журналістики, географічний та Інститут філології (опинилися на одній сходинці), економічний, ІМВ та юридичний факультет³³⁹². Загальна кількість зарубіжних публікацій співробітників Київського університету 1993 року становила 81, 1995 – 445, а 1996/97 навчального року – 1061³³⁹³.

Розвиток міжнародних відносин сприяв інтенсифікації обміну студентами, викладачами, співробітниками, зарубіжним поїздкам та участі у різних заходах. Перед університетом постали проблеми не лише визначення пріоритетних напрямів наукової співпраці, але й власного економічного забезпечення, розвитку матеріально-технічної, наукової, побутової бази.

Університет став своєрідним зразком у формуванні нових традицій міжнародної співпраці для колег з усієї країни: до управління міжнародних зв'язків зверталися по досвід викладачі інших вишів. Зі свого боку, ці традиції лише починали оформлюватися, зокрема ознайомлення із перспектами зарубіжних вишів, звітами відряджених тощо³³⁹⁴. Першочерговим завданням стало створення інформаційно-консультаційного центру, де була б зосереджена інформація з усіх проблем вищої освіти, міжнародних фондів сприяння, форумів із проблем розвитку та перспектив освіти й науки (такий центр було створено 1993 р.³³⁹⁵), поліпшення матеріальної і навчальної бази для іноземних студентів і спеціалістів³³⁹⁶.

³³⁸⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 23.

³³⁹⁰ Там само.

³³⁹¹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 25.

³³⁹² Там само.

³³⁹³ Науково-дослідна робота в ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 25.

³³⁹⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 40. Арк. 23.

³³⁹⁵ Там само. Арк. 69.

³³⁹⁶ Там само. Арк. 40.

Проте саме управління міжнародних зв'язків постало перед новими завданнями та проблемами, розв'язання яких розтягнулося на тривалий час. Наприклад, протягом 1999–2000 років було здійснено певні організаційні зміни, що мали поліпшити його роботу, зокрема його структуру, передбачалась реорганізація та створення відділу двосторонньої економічної і наукової співпраці та інформаційно-аналітичного відділу³³⁹⁷. Міжнародна співпраця мала безпосереднє значення для якості підготовки спеціалістів, наукового процесу, презентації університету на міжнародній арені.

Університету вдалося вивчити, узагальнити та впровадити до своєї діяльності досвід передових навчальних закладів світу, проте серед важливих завдань продовжують залишатися питання участі в регіональних і світових програмах, організаціях і фондах, що пов'язані з розв'язанням питань вищої освіти, ознайомленням та пропагандою власне Київського університету та його досягнень у всіх сферах і галузях тощо³³⁹⁸.

Для підготовки фахівців було запропоновано інтенсивніше залучати фінансову допомогу різноманітних фондів і гранти, контролювати хід відряджень, дбати про те, щоб фахівці, які пройшли стажування за кордоном, залишалися працювати в університеті³³⁹⁹. Відшуковуючи в доволі важких умовах нові шляхи розвитку університету, 1992 молоді фахівці, яких планувалося залишити на роботі з перспективою отримати професорське звання, відряджали на кілька років на стажування³⁴⁰⁰. Цілком слушно наголошувалося на тому, що викладачі мають володіти іноземними мовами, оскільки саме це дуже часто ставало на перешкоді можливості інтенсифікації міжнародної співпраці.

З початком інтенсифікації міжнародної співпраці пропозиції про співпрацю перевищували можливості університету: лише 1993 року надійшли 15 пропозицій із 16 країн³⁴⁰¹.

Незважаючи на важкі часи, у 1992–1993 роках у закордонних відрядженнях побували 537 студентів, аспірантів і викладачів, з них 238 – відвідали семінари та колоквиуми, решта перебували на стажуванні та навчанні, у літніх школах, практиці й курсах (лише 130 – коштом університету). Найінтенсивніше відвідували зарубіжжя студенти факультетів іноземної філології, філологічного, фізичного, радіофізичного, економічного. Найбільш відвідуваною країною тоді була Німеччина – тут побували представники майже всіх факультетів (і від'їжджали на навчання переважно представники гуманітарних факультетів³⁴⁰²), згодом – Росія і Польща. Натомість Київський університет прийняв 116 спеціалістів, студентів та аспірантів із-за кордону (для читання лекцій, стажування, ділових візитів із спів-

³³⁹⁷ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 58. Арк. 13.

³³⁹⁸ Там само. Спр. 40. Арк. 39.

³³⁹⁹ Там само. Спр. 40. Арк. 75.

³⁴⁰⁰ Там само. Спр. 24. Арк. 168.

³⁴⁰¹ Там само. Арк. 73.

³⁴⁰² Там само. Спр. 54. Арк. 5

праці, наукових досліджень), причому найбільша кількість їх перебувала на факультетах філології, іноземної філології, психології і соціології, ІМВ. Найбільше фахівців відвідали університети з Німеччини, США та Франції³⁴⁰³. А в 1994/95 навчальному році їх було вже 260, прийнято 76 закордонних фахівців³⁴⁰⁴. 1995 року на навчання та наукову роботу приїздили 24 студенти (загалом стипендії, що призначалися для закордонних студентів, були невеликими) та 10 викладачів відповідно до угод університету з іншими навчальними закладами; на участь у роботі міжнародних симпозиумів, конференцій і конгресів університет відрядив 126 викладачів і 14 студентів, на наукову роботу – 44 викладачі та 4 студенти, на стажування – 34 викладачі та 17 студентів, на викладацьку роботу та для читання лекцій – по 4 викладачі, на навчання – 28 студентів, на мовні курси – 5 викладачів і 11 студентів, у складі делегацій МЗС – 5 викладачів³⁴⁰⁵. У міжнародних симпозиумах і конференціях 1995 року брали участь 438, 1996 – 584, 1997 року – 436 осіб³⁴⁰⁶.

У 1999/2000 навчальному році за кордон було відряджено 373 співробітники та студенти, зокрема й для участі в конференціях, симпозиумах, конгресах – 152 особи, на наукову роботу виїхали 87 осіб, наукове стажування – 47, навчання – 76, викладацьку роботу – 11 осіб. Того самого року нас відвідали 85 іноземних громадян³⁴⁰⁷.

За статистикою наступних років участь у міжнародних конференціях, симпозиумах, семінарах тощо як у межах партнерських угод, міжнародних проектів і програм, так і на основі персональних контактів брали щорічно близько 500 викладачів і науковців, тобто близько 20 %, а за один лише 2006/07 навчальний рік у відрядження до 48 країн світу від'їжджали 930 викладачів, співробітників, студентів та аспірантів університету, які брали участь у конференціях, симпозиумах, семінарах, науковому стажуванні, були відряджені для коротко- та довготермінової (понад три місяці) наукової роботи тощо. Протягом цього самого року університет відвідали 329 викладачів і науковців із зарубіжних країн³⁴⁰⁸.

Стажкування, робочі візити до університету здійснили студенти, викладачі з Австрії, Болгарії, Греції, Єгипту, Ірану, Іспанії, Італії, КНР, Кореї, Пакистану, Польщі, США, Тайваню, Туреччини, Фінляндії, Німеччини, Хорватії, Чехії і Словаччини, Швеції, Японії тощо³⁴⁰⁹. У 2000/01 навчальному році в університеті пройшли стажування 19 студентів із різних країн, для наукової роботи виїздили 7 аспірантів і на викладацьку – 9 викладачів, із робочими візитами – 36 співробітників, відряджено за кордон 98 наукових співробітників і викладачів³⁴¹⁰.

³⁴⁰³ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 40. Арк. 72.

³⁴⁰⁴ Там само. Спр. 45. Арк. 58.

³⁴⁰⁵ Там само. Спр. 48. Арк. 32–33.

³⁴⁰⁶ Там само. Спр. 52. Арк. 129 зв., 151.

³⁴⁰⁷ Там само. Спр. 60. Арк. 31–32.

³⁴⁰⁸ Звіт за 2007 р. *Поточний електронний архів КНУ*. Звіт-2007. С. 30–31.

³⁴⁰⁹ Там само. Арк. 33–34.

³⁴¹⁰ Там само. Спр. 63. Арк. 35.

Для порівняння: за 1994–1998 роки навчання та стажування за кордоном (від одного місяця до року) пройшли 69 студентів та аспірантів і 52 викладачі університету³⁴¹¹, а за 2001–2002 роки – уже близько 2000 осіб³⁴¹², і цифра ця щороку збільшувалася:

Рік	Студенти й аспіранти	Викладачі	Разом
друга половина 1993			512 ³⁴¹³
1994	8	7	15
1995	11	5	16
1996	12	12	24
1997	18	13	31
1998	20	15	35
Разом:	69	52	121

Мета перебування	2001	2002	1.06.03	Разом
Співпраця між закладами освіти (офіційні й робочі візити, культурні обміни)	114	146	7	267
Наукове стажування	137	212	94	443
Читання лекцій, викладацька робота	9	2	3	14
Конференції, симпозиуми, семінари	341	331	126	798
Мовні курси, мовне стажування	23	37	29	89
Навчання студентів та аспірантів	70	81	30	181
Загалом студентів та аспірантів	93	118	59	270
Загалом викладачів та співробітників	604	691	230	1525
Разом по університету	697	809	289	1795
Кількість країн перебування	45	41	38	

Протягом 2002/03 навчального року за кордон від'їжджали 547 фахівців і студентів до понад 40 країн, участь у конференціях, симпозиумах, семінарах взяли 236 осіб, для наукової роботи та стажування поїхали 236 осіб, читання лекцій і викладацької роботи – 5, на навчання – 62 студенти, мовне стажування – 46 студентів та аспірантів, у складі делегацій – 34 особи³⁴¹⁴; протягом 2002 року разом у відрядженнях побували 811 викладачів, аспірантів і студентів, 2003 – 724, 2004 – 786³⁴¹⁵; у 2007/08 навчальному році серед підрозділів найінтенсивніші міжнародні контакти мали Інститут філології, фізичний, біологічний і механіко-математичний факультети, де від 50 до 82 викладачів і наукових співробітників брали участь у міжнародних обмінах. У 2007/08 навчальному році до 58 країн світу виїжджали 939 викладачів, співробітників, аспірантів і студентів, а у 2008/09 навчальному році – до 54 країн світу 948 осіб. Найбільше відряджень здійснюється на конференції, симпозиуми, семінари тощо (у 2007/08 н. р. – 386 осіб).

³⁴¹¹ Звіт за 1998 р. *Поточний електронний архів КНУ*. Звіт-1998. С. 8.

³⁴¹² Звіт за 2002 р. *Поточний електронний архів КНУ*. Звіт-2001-3. С. 4.

³⁴¹³ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 39. Арк. 5.

³⁴¹⁴ Там само. Спр. 71. Арк. 45–46.

³⁴¹⁵ Там само. Спр. 74. Арк. 177.

Вагомим показником міжнародного авторитету Київського університету є робота викладачів за кордоном: у 2007/08 навчальному році їх було 10. Щодо міжнародної мобільності студентів і аспірантів, то в 2007/08 навчальному році за кордоном побували 320 студентів і 45 аспірантів. До того ж лише половина із цієї кількості студентів та аспірантів мала метою поїздок навчання чи дослідження за фахом, інша половина їздила задля мовного стажування, участі в конференціях, олімпіадах чи культурно-мистецьких заходах. Найбільше студентів виїжджали на навчання за кордон до наших університетів-партнерів (53 особи – у 2007/08 н. р.). Університет був активним учасником програми міжнародних академічних обмінів ЕРАЗМУС МУНДУС, у межах якої за 2007/2008 навчальний рік 9 викладачів, 1 аспірант, 2 студенти від'їжджали до 6 європейських університетів.

Серед студентів найвищий рівень міжнародної мобільності виявляли студенти Інституту філології та ІМВ.

Міжнародні наукові конференції – це не лише можливість ознайомитися з новітніми досягненнями наших колег із-за кордону, але й повідомити світ про власні здобутки та своєрідне підтвердження того, що вітчизняна система освіти та науки виходить із кризового становища, у якому вона опинилася у важкі 1990-ті роки. І якщо на початку 90-х обмін і міжнародні контакти були не дуже інтенсивними через недостатньо активну наукову та організаційну роботу професорсько-викладацького складу, відсутність інформації про міжнародні конкурси, семінари та конференції, нестачу коштів, недостатнє володіння іноземними мовами³⁴¹⁶, проте і тут намагалися не відставати, то згодом з'явилася нагода достойно приймати гостей і представляти українську науку, зокрема природничі її галузі, у яких наш університет традиційно не відставав.

Викладачі та студенти не відставали від вимог часу, беручи участь, наприклад, у Міжнародному семінарі НАТО, що був присвячений підготовці фахівців у галузі глобальних комп'ютерних мереж (фізичний, радіофізичний факультети, факультет кібернетики, 1995)³⁴¹⁷. Зокрема, у серпні 1995 року за фінансової та інформаційної підтримки наукового комітету НАТО радіофізичний факультет провів Міжнародну школу-семінар із фізики та технології надпровідників наноструктур³⁴¹⁸, у жовтні 2002 року на базі фізичного факультету було проведено III Міжнародну конференцію молодих учених "Проблеми оптики й сучасного матеріалознавства", на якій були присутні гості із Франції, Німеччини, Румунії, Японії, Індії, Китаю, Узбекистану, Латвії, Білорусі, Російської Федерації та інших країн, причому кількість її учасників щороку зростає³⁴¹⁹ – на VI Міжнародній конференції, що відбулася 2005 року, їх було понад 200 (до речі, на факультеті діяло студентське відділення Міжнародного товариства оптичних досліджень, головним завданням якого став обмін досвідом та студентами, а один із його колишніх

³⁴¹⁶ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 39. Арк. 5.

³⁴¹⁷ Поперенко Л. Міжнародний семінар НАТО: як готувати спеціалістів відповідного рівня. *Київський університет*. 1995. № 11, жовт. С. 2.

³⁴¹⁸ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 48. Арк. 7 зв.

³⁴¹⁹ Удовицька Р. Конференція SPO 2002 – крок вперед. *Київський університет*. 2002. № 10, листоп. С. 1.

учасників успішно презентував дисертаційне дослідження на ступінь PhD – доктор філософії – у Страсбурзькому університеті Луї Пастера)³⁴²⁰, у травні 2002 року під егідою НАТО та Міжнародного союзу радіоекологів на базі біологічного факультету провели конференцію "Екологічне нормування та еквідозиметрія різних факторів в екології і радіоекології", у якій взяли участь понад 60 фахівців із нашої країни, Великої Британії, Франції, США, Бельгії, країн СНД, що є особливо актуальним, ураховуючи те, що Україна опинилася перед необхідністю формування системи екологічних нормативів на допустимі рівні забруднення довкілля та проблемами, що пов'язані з переходом нашої економіки на цивілізовані ринкові рейки і спричинені цим серйозні екологічні проблеми³⁴²¹. Під егідою IUPAC, організації-координатора хімічних досліджень у світі, у жовтні 2005 року відбулася конференція "Аналітична хімія і хімічний аналіз", учасниками якої стали понад 300 осіб із різних куточків світу³⁴²².

Згодом університет провів I Міжнародну студентську науково-практичну конференцію з питань шляхів розв'язання нагальних проблем процесу організації самоврядних студентських структур у межах навчальних закладів ("Перспективи міжнародної співпраці в діяльності студентського самоврядування у вищих навчальних закладах"). Пов'язано це було з необхідністю реорганізації самоврядних структур у межах Болонського процесу, що передбачає вплив на навчальний процес та участь студентства в ньому, проте досвід такої роботи на той час був майже відсутній. З метою встановлення міжнародних контактів та обміну досвідом роботи керівних органів студентських організацій, співпраці провідних університетів Європи на рівні діяльності студентських активів на конференцію були запрошені представники ВНЗ Румунії, Молдови, Польщі, Росії; обговорювалися перспективи можливої співпраці³⁴²³.

На базі університету відбувались і міждержавні наукові заходи: 2006 року в межах усесвітнього тижня франкофонії відбувся день "Франкомовний простір в Україні", що складався з відеоконференції "Роль франкофонії в університетах України" між Києвом, Бухарестом і Парижем, а також виступів представників франкомовного світу в Україні – дипломатів, викладачів, керівників франкомовних організацій³⁴²⁴.

Першими одержувачами грантів, що були спрямовані на підтримку наших науковців у важкий для країни час (початок 1990-х рр.), стали фізики, яким Американське фізичне товариство надало по 500 дол фінансової допомоги із перспективою укладання в майбутньому більш містких угод³⁴²⁵. Викладачі університету брали участь у загальноукраїнських наукових заходах, наприклад у Всеукраїнському

³⁴²⁰ Лисюк В., Федосенко О. Університетські оптики в контексті світового наукового співробітництва. *Київський університет*. 2005. № 9, листоп. С. 1.

³⁴²¹ Екологічні проблеми вирішували разом. *Київський університет*. 2002. № 6, трав. С. 1.

³⁴²² Міжнародна конференція хіміків. *Київський університет*. 2005. № 8, жовт. С. 1.

³⁴²³ Кравченко О. Болонський процес і студентське самоврядування. *Київський університет*. 2006. № 7, верес. С. 3

³⁴²⁴ Франкомовний простір в Україні та світі. *Київський університет*. 2006. № 4, квіт. С. 3.

³⁴²⁵ Слободянюк О. Фізики одержують підтримку. *Київський університет*. 1992. № 21, груд. С. 2.

конгресі викладачів французької мови, що відбувся у травні 2002 року за підтримки Посольства Франції в Україні, де активно обговорювали фахові проблеми викладання французької мови³⁴²⁶, у міжнародній конференції, яка була організована ЮНЕСКО 2003 року і присвячена визначенню основних напрямів міжнародного політичного діалогу в добу глобалізації, місця освіти у формуванні культури миру³⁴²⁷ тощо.

Цікаво, що співробітники університету не лише брали участь у науково-дослідній роботі, але й мали офіційні посади при міжнародних організаціях в Україні. Наприклад, П. Кірпенко в 2004–2005 роках проводив конференцію "Афганістан у зовнішній політиці США, 1919–2003" в Інституті ім. Кеннана, що є складовою частиною Міжнародного центру вчених ім. Вудро Вільсона (Вашингтон), а, наприклад, протягом 1996–2005 років був позаштатним експертом Представництва Верховного комісара ООН у справах біженців в Україні (1996–2005)³⁴²⁸.

Студенти університету брали участь у міжнародних нарадах, тренінгах і зустрічах, зокрема чотири студенти відвідали Турин у межах роботи Європейського молодіжного парламенту³⁴²⁹, брали участь у спільній українсько-німецькій літній школі, що проводилася 2002 року на базі радіофізичного факультету спільно з викладачами Берлінського університету імені Гумбольдта у межах програми "Експорт німецької системи освіти" (лекційні та практичні заняття велися англійською)³⁴³⁰, фізики – у літній школі 2007 року в Гамбурзі (Німеччина), роботі Європейського молодіжного парламенту, на засіданнях якого молодь училася представляти та захищати свої інтереси³⁴³¹, і навпаки, – наші студенти-фізики навчалися в літніх школах за кордоном³⁴³². Як для провідного університету України, доцільно було вивчити питання про проведення міжнародних літніх шкіл на постійній основі, проте для цього необхідна була державна підтримка та зацікавленість позауніверситетських структур (міської адміністрації, Міністерства освіти і науки, Міністерства культури і мистецтв України тощо)³⁴³³.

Окреме місце посідає презентація досягнень університету на міжнародній арені. Зокрема, у грудні 2006 року на міждержавній виставці "15 років СНД: співпраця та інтеграція" сферу освіти нашої країни демонстрували університети Запоріжжя, Харкова та Києва, що мають понад столітні традиції підготовки висококваліфікованих кадрів у галузі науки й техніки, зокрема й Київський університет. До експозиції університету ввійшли понад 30 наукових розробок у сфері охорони здоров'я та екології, геології, новітніх технологій і матеріалів, а також понад

³⁴²⁶ Крючков Г. Всеукраїнський конгрес викладачів французької мови. *Київський університет*. 2002. № 6, трав. С. 3.

³⁴²⁷ Пристайко О. Університети – міжнародні відносини – ЮНЕСКО. *Київський університет*. 2003. № 2, лют. С. 2.

³⁴²⁸ Порядок денний засідання ВР КНУ 6.06.2011. *Поточний електронний архів КНУ*. 2011. С. 13.

³⁴²⁹ Молодь світу вчиться вирішувати проблеми разом. *Київський університет*. 2002. № 11, груд. С. 2.

³⁴³⁰ Наша освіта відповідає європейським стандартам / В. Кислюк, В. Лозовський, О. Горчинський, С. Савенков. *Київський університет*. 2002. № 10, листоп. С. 1.

³⁴³¹ Бажанова С. Майбутнє – у твоїх руках. *Київський університет*. 2001. № 10, листоп. С. 1.

³⁴³² Закордонна літня школа: нові знання і досвід. *Київський університет*. 2003. № 10, листоп. С. 3–4.

³⁴³³ Звіт за 2005 р. *Поточний електронний архів КНУ*. Звіт-2005. С. 3.

70 довідників, посібників і монографій із різних сфер знань, авторами яких є фахівці університету. Експозиція була доповнена електронною презентацією, у ході якої акцентувалась увага на діяльності кількох десятків провідних учених, імена яких відомі далеко за межами України та пов'язані з університетом; підкреслювалося також, що 47 наукових шкіл, які створені на базі Київського університету, мають міжнародне визнання. Серед відвідувачів виставки були наші випускники³⁴³⁴.

Проголошення незалежності України відкрило нову сторінку в історії ІМВ університету, оскільки країна почала формувати власний дипломатичний корпус і відчувала нестачу фахівців, з одного боку, з іншого, – чи не вперше його випускники отримали можливість обійняти високі посади, адже раніше перевагу надавали випускникам російських навчальних закладів. Гостро постала проблема нестачі відповідно підготовлених абітурієнтів; викладацькому складу необхідно було переглянути як навчальні плани, так і ставлення до деяких питань сьогодення, поліпшити кадрове, наукове й організаційне забезпечення навчального процесу та, зокрема, й пошуків міжнародної діяльності³⁴³⁵. Інститут, очолюваний Л. Губерським із січня 1994 року, відмінно виконав покладені на нього завдання підготовки відповідних фахівців. Не останню роль у цьому відіграло й те, що очільник інституту мав досвід міжнародної співпраці на практиці, працюючи на Кубі, в Іспанії, США, Данії, Китаї тощо; протягом шести років обіймав посаду проректора з міжнародних зв'язків університету³⁴³⁶. З 1994 року було по-новому поставлено питання підготовки іноземних фахівців, створювався спеціальний центр. Якщо раніше тут навчалися 18 студентів, то 1999 року їх було вже понад 100³⁴³⁷; а серед 107 аспіратів у 1995/96 навчальному році іноземці становили майже половину – 47 осіб³⁴³⁸. Протягом 1999 року в інституті працювали зарубіжні фахівці: Н. Фейсал (США), А. Т. Сулейман (Єгипет), М. Даймонд (США), Квон Мі Вонг (Корея). Навчання та стажування за кордоном цього року пройшли 45 осіб³⁴³⁹.

Інститут чи не першим – ще 1991 року – поставив на порядок денний запровадження двоступеневої системи навчання та присвоєння випускникам звання бакалаврів і магістрів, що було зумовлене потребами міжнародного визнання наших дипломів³⁴⁴⁰. Уперше серед ВНЗ України інститут став координатором проекту "Підготовка фахівців із європейських досліджень" за програмою ТЕМПУС³⁴⁴¹ (обсяг – 600 000 дол), а також розпочав виконання проекту "Створення центру Європейських досліджень ІМВ" спільно з міжнародним фондом "Відродження"³⁴⁴².

³⁴³⁴ Губернюк Л. Демонструвалися досягнення нашого університету. *Київський університет*. № 10, груд. С. 1.

³⁴³⁵ На життєвих шляхах: до ювілею ректора Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка / В. Ф. Колесник, І. К. Патриляк, А. О. Руккас, А. О. Приятельчук. Київ, 2011. С. 76–78.

³⁴³⁶ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 40. Арк. 98.

³⁴³⁷ На життєвих шляхах. С. 81.

³⁴³⁸ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 48. Арк. 16.

³⁴³⁹ Там само. Спр. 58. Арк. 129.

³⁴⁴⁰ Там само. Спр. 33. Арк. 168.

³⁴⁴¹ Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка / гол. авт. кол. Л. В. Губерський. Дніпропетровськ, 2006. С. 77.

³⁴⁴² АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 55. Арк. 16.

Станом на 1999 рік інститут брав участь у реалізації 29 із 65 підписаних університетом угод і 12 двосторонніх угодах. 2002 року ІМВ разом з Інноваційним центром міжнародних освітніх програм "ІНКОС" (у межах проекту ТЕМПУС – ТАСІС, партнерами проекту були Міністерство освіти України, ІМВ Київського університету, Рейнсько-Вестфальський технічний університет (Німеччина) та Імперський коледж (Велика Британія) започаткував науково-освітній проект "Створення бази даних із міжнародної науково-технічної співпраці вищих навчальних закладів України" за підтримки Міністерства освіти України та Міжнародного фонду "Відродження", метою яких було створення баз даних пропозицій українських вищих закладів освіти щодо започаткування й реалізації спільних із зарубіжними партнерами наукових проектів і сприяння їхній участі в реалізації VI Рамкової програми наукової співпраці ЄС³⁴⁴³.

Джордж Сорос у Київському університеті

Наступного року інститут співпрацював з Університетом м. Айова (США), Інститутом міжнародних відносин Міністерства закордонних справ Ірану, Університетом Брігем Янг (США), Канадським агентством міжнародного розвитку та Йоркським університетом, Фондом Рози Люксембург (Німеччина), Інститутом міжнародних студій Вроцлавського університету, Університетом м. Інсбрук (Австрія), Кільським університетом (Німеччина), Центром європейської інтеграції та Інформаційним центром МВФ тощо³⁴⁴⁴.

Інститут намагався якомога активніше залучатися до міжнародних проектів Київського університету та шукати власних партнерів для підписання двосторонніх угод про співпрацю та обмін студентами, викладачами, науковими дослідженнями, проведення щорічних наукових конференцій тощо. Зокрема, лише у 1995/96 навчальному році відбулися шість міжнародних конференцій і два симпозиуми³⁴⁴⁵. Частина з них – завдяки спонсорській підтримці, стипендіям і грантам закордонних компаній. Наприклад, лише 1997 року 14 студентів-відмінників отримували від компанії стипендії в розмірі 185 грн, а 13 студентів – членів Наукових товариств студентів та аспірантів (НТСА) – гранти на проведення наукових досліджень³⁴⁴⁶. З 1997 року діяла угода про співпрацю між ІМВ і компанією "Філіп Морріс". За 1997/98 навчальний рік компанією було надано Київському університету фінансову допомогу в розмірі 30 600 дол; у 1998/99 навчальному

³⁴⁴³ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 64. Арк. 80–81.

³⁴⁴⁴ Там само. Спр. 72. Арк. 35.

³⁴⁴⁵ Там само. Спр. 48. Арк. 16 зв.

³⁴⁴⁶ Там само. Спр. 52. Арк. 47–48.

році – 38 800 дол. За цією угодою 48 студентів-відмінників отримали семестрові стипендії в розмірі 100 дол на місяць; премійовано 12 переможців конкурсу на кращу студентську наукову роботу. Крім того, згідно з умовами угоди здійснювалося разове преміювання аспірантів, які достроково захистили дисертації, і їхніх наукових керівників; бакалаврів – за найкращу випускную роботу, викладачів – за написання підручників; передбачалось фінансування участі студентів, аспірантів і викладачів у закордонних наукових конференціях та семінарах, встановлювався окремий призовий фонд для проведення олімпіад з іноземних мов.

Крім того, викладачі та студенти брали участь у подібних заходах, що відбувалися за кордоном: у міжнародних конференціях (1997 р. в Польщі, США та Швейцарії³⁴⁴⁷) і у стажуваннях (лише протягом 2000–2001 років стажування в різних країнах світу здійснили 96 осіб). Разом з іншими ВНЗ країни інститут брав участь у здійсненні таких проектів і програм: ТЕМПУС ("Підготовка спеціалістів у сфері європейських досліджень", координатор О. Шнирков), "Європейське право в університетах України" спільно з університетами Бельгії (Вільний університет Брюсселя), Німеччини (Інститут політичних досліджень університету Мюнстера) та Університету Халла (Велика Британія) загальною вартістю 600 000 дол, яким передбачено щорічне стажування 16 викладачів, 4 аспірантів, 4 студентів, прийняття 6 професорів з університетів-партнерів для читання лекцій з європейської політики, щорічна технічна допомога в розмірі 27 000 дол для розвитку матеріально-технічної бази (у межах проекту було відкрито нову спеціалізацію "Європейська політика", а з 1998 року започатковано літню школу з європейських досліджень)³⁴⁴⁸; "Професійний розвиток аналітиків зовнішньої політики" (Канада), науково-дослідницький проект із проблем аналізу безпеки відносин між НАТО, Україною та Росією (Бельгія); проект ТАСІС "Правничі студії в Україні: європейське право" (ЄС), розрахований на перепідготовку держслужбовців і представників приватного бізнесу, сприяння правової співпраці між Україною та ЄС, де інститут уперше залучався до реалізації міждержавних угод України (2002–2004). 1994 року інститут розробив проект у сфері політичних наук спільно з Університетом Північного Лондона³⁴⁴⁹. 1999 року при ньому було створено Центр європейських студій, основною метою якого було відкриття нових магістерських програм з європейського права, економіки, інформаційних систем в Європі тощо. Протягом 1999–2000 років передбачалося додати ще два проекти у межах програми ТЕМПУС: Інноваційного центру з розвитку міжнародних освітніх програм (вартість проекту – 200 000 дол) і проект з відкриття спеціалізації з європейського права (600 000 дол), тобто фінансування з боку ТЕМПУС сягало близько 1 000 000 дол³⁴⁵⁰.

З 1997 року на кафедрі міжнародних економічних відносин виконувався проект "Інфраструктурна політика стабільного зростання в Росії, Білорусі та Україні" у межах програми ІНТАС (координатор О. Рогач). Як член ІАН (Асоціація організацій

³⁴⁴⁷ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 52. Арк. 48.

³⁴⁴⁸ Там само. Спр. 57. Арк. 122.

³⁴⁴⁹ Там само.

³⁴⁵⁰ Там само.

міжнародних відносин) та CEEISA (Асоціація організацій сфери міжнародних відносин і Центрально- і Східноєвропейська асоціація міжнародних студій), Інститут співпрацює з п'ятьма закладами Центральної і Східної Європи (Чехії, Польщі, Росії, Болгарії, Словаччини) та університетом Піттсбурга. Результатом такої співпраці стала участь викладачів у конференціях у Чехії і Польщі. З 1997 року інститут є членом Асоціації міжнародних шкіл СНД. Він також співпрацює з фондами Еберта, ДААД, Міжнародним фондом ім. Ярослава Мудрого, що дає можливість забезпечити участь студентів, аспірантів і викладачів у міжнародних наукових конференціях, навчанні за кордоном, виданні посібників тощо³⁴⁵¹.

У межах програми ЮНЕСКО та за її матеріальної підтримки (доволі скромної – 5000 дол) при інституті створено навчально-методичну секцію з питань демократичного врядування та культури миру у складі кафедри порівняльної політології і релігієзнавства. 1998 року розпочалася співпраця з Лестерським університетом (Велика Британія) у межах програми дипломатичних студій. З 1994 року розвивалася співпраця із Всесвітньою університетською асоціацією імені Платона у справі організації кооперативного навчання громадян³⁴⁵². Згідно з угодою ІМВ та асоціація здійснювали спільну підготовку на контрактній основі (заочна форма навчання) громадян Болгарії, Туреччини, Греції, Македонії, Росії, Югославії, України на навчальній базі Південно-Західного університету ім. Неофіта Рильського зі спеціальностей: "Міжнародні відносини", "Міжнародне право", "Міжнародні економічні відносини", "Міжнародна інформація" та "Міжнародна журналістика". Асоціація брала на себе всі витрати на відрядження викладачів Київського університету до Болгарії, здійснювала оплату їхньої навчально-методичної роботи та переказала Київському університету 20 % від одержуваних прибутків за підготовку спеціалістів-міжнародників. До Болгарії виїздили викладачі (проф. В. Гондюл, В. Бруз, В. Манжола, доц. М. Рижков та ін.) для читання лекцій і науково-методичної роботи. Київський університет одержав ліцензію, за якою він отримав статус привілейованого члена асоціації. Після закінчення навчання випускники асоціації одержували дипломи Київського університету³⁴⁵³.

Поповненню технічними засобами (комп'ютерами) сприяло започатковане 1996 року співробітництво з Корейським агентством міжнародної співпраці. 1998 року було укладено договори про співпрацю з партнерами – університетами

Голова парламенту Грузії Ніно Бурджанадзе та Надзвичайний і Повноважний Посол Грузії в Україні Грігол Катамадзе в Київському університеті

³⁴⁵¹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 57. Арк. 123.

³⁴⁵² Там само. Арк. 123–124.

³⁴⁵³ Звіт ІМВ за 1998 р. Поточний електронний архів КНУ. Арк. 4.

Париж-II та Нансі-II, Каїрським університетом (Єгипет) та Університетом Айови, Технологічним інститутом Західної Македонії (1999). Тоді ж розпочалася співпраця з Університетом Брігем Янг, було підготовлено до підписання угоди з ІМВ і Школою міжнародних відносин Ісламської Республіки Іран, Школою міжнародних відносин Делійського університету ім. Джавахарлала Неру (Індія), підписано протокол про співпрацю з Університетом Кларіон (США)³⁴⁵⁴. Щорічно до 40 викладачів, 30 аспірантів і 100 студентів брали участь у міжнародних конференціях, семінарах, програмах стажування та навчання за кордоном³⁴⁵⁵. 2002 року інститут брав участь у виконанні 16 наукових та освітніх програм. Цього самого року він був уперше визнаний реципієнтом програми ТАСІС "Правничі студії в Україні: Київ та окремі регіони". Продовжувалась співпраця із Вищою школою м. Мерзебург та університетами м. Аахен і Регенсбург (Німеччина), Інсбрук (Австрія), Лунд (Швеція) – загалом із 16 навчальними закладами та науковими установами 12 країн (2003)³⁴⁵⁶. 2004 року інститут мав творчі контакти з Університетом Айови, Університетом Біргем Янг, Канадським агентством міжнародного розвитку та Йоркським університетом, Фондом Рози Люксембург, Інститутом міжнародних студій Вроцлавського університету, Кільським університетом, Королівським коледжем Лондона та цілою низкою інших³⁴⁵⁷.

Станом на кінець 2005 року інститут співпрацював із 65 вишами-партнерами в межах міжуніверситетських угод. Крім цього, з Дипломатичним інститутом м. Пекін (КНР), Московським державним інститутом міжнародних відносин (Росія), Технологічним інститутом Західної Македонії, Інститутом міжнародних відносин Національного університету Ченг-Чі (Тайвань), Карлтонським університетом (Канада), Інститутом міжнародних відносин В'єтнаму, Університетом Брігем Янг, Інститутом міжнародних студій Вроцлавського університету та Відділом історичних наук Університету ім. Миколая Коперника (Польща), Інститутом міжнародних відносин Міністерства закордонних справ Ірану, Південно-Західним університетом ім. Неофіта Рильського протягом 2005–2007 років³⁴⁵⁸. Сталі партнерські зв'язки розвивалися з університетом ім. Джавахарлала Неру, Університетом м. Мерзебург, Університетом Кейо (Японія), Університетом НАНСІ-II, а також фондами Рози Люксембург та Фрідріха Еберта (Німеччина), "Діалог" (Польща) та міжнародною організацією ЮНЕСКО³⁴⁵⁹.

На базі інституту успішно працював Центр європейської документації та Інформаційний центр МВФ, Центр інформації та документації НАТО (з 1999), Інформаційний офіс об'єднання ГУАМ. Завдяки ним інститут безкоштовно

³⁴⁵⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 58. Арк. 128.

³⁴⁵⁵ Там само. Спр. 57. Арк. 123–124.

³⁴⁵⁶ Там само. Спр. 68. Арк. 41.

³⁴⁵⁷ Там само. Спр. 75. Арк. 38 зв.

³⁴⁵⁸ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 47; Науково-дослідна робота в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка: підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. Київ, 2008. С. 60.

³⁴⁵⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 56; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 60.

отримував інформаційні матеріали, що давало можливість студентам, аспірантам, викладачам ознайомлюватися з новітньою інформацією з розвитку ЄС, НАТО, міжнародних відносин загалом. Низка міжнародних центрів, які працювали в інституті, протягом 2006–2007 років здійснювали координаційну діяльність. Зокрема, Центр європейських студій координував національну інформаційну систему ВНЗ України з європейських студій, а Центр ІНКОС надавав послуги з адміністрування міжнародних освітніх програм³⁴⁶⁰.

Участь інституту в міжнародній співпраці доповнювалася роботою окремих кафедр у цьому напрямі. Наприклад, кафедра міжнародних відносин і зовнішньої політики працювала над проектом дослідження проблем безпеки в Європі, фінансованим НАТО (20 000 дол)³⁴⁶¹. Кафедра управління зовнішньоекономічною діяльністю активно співпрацювала із Центром Євро-Азійських досліджень Вищої школи європейських досліджень Університету Редінга (Велика Британія) над проектом "Управління державними фінансами: досвід західноєвропейських країн", а також з Вищою школою Мерзебурга – "Менеджмент у країнах із ринковою і перехідною економікою: порівняльний аналіз". Результатом цього мав стати підручник з економічної політики за участі німецьких фахівців. Кафедра іноземних мов співпрацює із Центром сучасних іноземних мов Ради Європи (Австрія), Університетом м. Галіфакс (Канада), Каліфорнійським університетом Сан-Дієго (США)³⁴⁶².

Інститут міжнародних відносин щорічно був організатором кількох десятків міжнародних конференцій. Зокрема, 2000 року було проведено конференцію "Ялта-2000", на якій обговорювали питання розвитку політичних, економічних і правових систем у глобальному економічному розвитку; було запрошено понад 200 учених із 40 країн світу³⁴⁶³. 2006 року тут спільно з Тель-Авівським університетом і Посольством Ізраїлю в Україні було проведено конференцію "Близький Схід у XXI столітті: реалії та виклики"; того самого року – "Україна – Європа – Росія" спільно з Московським інститутом міжнародних відносин та Асоціацією університетів Центральної та Східної Європи³⁴⁶⁴.

Загалом інститут брав участь майже в половині всіх міжнародних програм, що здійснював університет. Він співпрацював з інформаційним центром НАТО, МВФ, Центром європейської документації тощо, представлений був свого часу також і в роботі міжнародних організацій: наприклад, 2000 і 2004 року – у засіданнях Генеральної асамблеї ООН; 2001, 2005 і 2007 – у Генеральній конференції ЮНЕСКО брав участь Л. Губерський.

Інститут був відомий і як центр підготовки фахівців для багатьох країн світу: лише за період з 1991 до 2000 року тут було захищено 9 докторських і 192 кандидатські дисертації представниками 44 країн. Зростала кількість

³⁴⁶⁰ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 49; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 60.

³⁴⁶¹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 57. Арк. 124.

³⁴⁶² Там само. Спр. 58. Арк. 129.

³⁴⁶³ Там само. Спр. 57. Арк. 122.

³⁴⁶⁴ Новини ІМВ. *Київський університет*. 2006. № 6, черв. С. 3.

випускників: якщо 1994 року їх було лише 49, то 1998 – 262³⁴⁶⁵. Навчальний процес інституту забезпечували фахівці з багатьох країн світу та міжнародних організацій; інститут відвідували високопосадовці та співробітники дипломатичних служб, які також проводили лекції для студентів та аспірантів³⁴⁶⁶.

Шляхи до активної міжнародної діяльності, як уже зазначалося, шукали й окремі підрозділи – інститути та факультети: ще 1999 року за ініціативи географічного факультету між університетом та Асоціацією з розвитку італійської мови і культури "ІТАШАМО" було укладено угоду, унаслідок якої студенти, що спеціалізуються в туризмі та країнознавстві, отримали можливість вивчати італійську мову як другу іноземну, стажуватися в Італії та одержувати консультаційну допомогу щодо навчання там, брати участь у спільних наукових зустрічах тощо. Науковці факультету брали участь також в інших міжнародних проектах, наприклад "Міжнародна співпраця в басейні Дніпра" (Росія, Білорусь, Україна) та ін.³⁴⁶⁷. Співробітники факультету також отримували гранти на наукові дослідження. Зокрема, професор М. Гродзинський у 1999–2000 роках отримав грант Фулбрайта на дослідження в Університеті Дартмута (США) (загалом за період 1994–1999 рр. викладачі факультету отримали 10 грантів від Міжнародного фонду "Відродження"³⁴⁶⁸), С. Сніжко тоді ж виконував наукові дослідження у Федеральному інституті гідрології (м. Кобленц, Німеччина). Викладачі факультету працювали в науково-координаційній раді із проблем ерозійних, руслових і гирлових процесів (МДУ, Росія), міжнародному управлінні досліджень басейну р. Тиси, брали участь у підписанні угоди про співпрацю між Київським університетом та Інститутом італійської мови і культури ім. Данте Аліг'єрі (Ліворно, Італія); проводили еколого-грунтознавчу практику для студентів Німеччини³⁴⁶⁹.

У галузі наукових досліджень факультет співпрацював з Ягеллонським, Дебреценським, Мюнхенським університетами, географічними факультетами університетів США, Росії, Великої Британії, Білорусі, Словаччини, Чехії, Нідерландів³⁴⁷⁰. 1998 року на факультеті створене Київське відділення Європейської географічної асоціації студентів і молодих учених (заснована студентами Польщі, Нідерландів та Іспанії, метою якої є сприяння обміну інформацією між молодими географами різних країн) об'єднувало близько 100 груп студентів і молодих дослідників із 25 країн Європи. 1998 року один із регіональних конгресів асоціації було проведено в Києві, а згодом наші студенти брали участь у конгресі, що відбувся того самого року у Фінляндії³⁴⁷¹. За міжнародними грантами викладачі

³⁴⁶⁵ Губерський Л. З оптимізмом дивимося у майбутнє. *Київський університет*. 2001. № 6, верес. С. 6.

³⁴⁶⁶ Лашко К., Пристайко О. Інститут міжнародних відносин: міжнародне співробітництво дає вагомий результат. *Київський університет*. 2002. № 2, лют. С. 3.

³⁴⁶⁷ Географ – професія престижна: інтерв'ю з деканом геогр. ф-ту Я. Олійником. *Київський університет*. 2002. № 9, жовт. С. 2.

³⁴⁶⁸ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 55. Арк. 205.

³⁴⁶⁹ Там само. Спр. 57. Арк. 125.

³⁴⁷⁰ Там само. Спр. 55. Арк. 205.

³⁴⁷¹ Там само. Арк. 234.

факультету працювали у США, Японії, Німеччині, брали участь у розробленні програми підтримки вищої школи в Україні Міжнародним фондом "Відродження"³⁴⁷². 1999 року створено Центр географічних і культурних досліджень Італії, у межах якого студенти вивчали італійську мову, проходили навчальну практику на базі закладів освіти Італії.

Крім встановлених на початку 2000-х років зв'язків із МДУ, Програмою розвитку ООН в Україні за підтримки Глобального екологічного фонду, Міжнародною картографічною асоціацією тощо, 2002 року факультет відкрив літню школу "Сучасні підходи до місцевого і регіонального розвитку" спільно з Європейським інститутом регіонального та місцевого розвитку і Центром досліджень класичних традицій Польщі, Східної і Центральної Європи Варшавського університету за сприяння Ініціативи реформування місцевого самоврядування та державних послуг (Інститут відкритого суспільства, Угорщина) і проекту LARGIS "Посилення інституційної спроможності місцевих і регіональних органів влади" Британського міністерства міжнародного розвитку, було також започатковано контакти з "Асоціацією регіональних досліджень" (Італія)³⁴⁷³. Наступного року продовжувалася співпраця з науковцями МДУ, Програмою розвитку ООН в Україні за підтримки Глобального екологічного фонду, науково-методичною радою з географічних наук у СНД, Міжнародною картографічною асоціацією. Здійснювалися спільні дослідження в Інституті фізики атмосфери Чеської АН³⁴⁷⁴. 2004 року факультет співпрацював з Координаційною радою із проблем ерозійних, руслових і гирлових процесів при МДУ, Комісією теоретичної картографії Міжнародної картографічної асоціації. Центром географічних і культурних досліджень Італії проводилася робота в межах реалізації проекту "Лінії розділу, або арена для співпраці – дослідження зовнішніх кордонів ЄС". Цього самого року було підписано угоди про співпрацю з факультетом екології і наук про Землю Ягеллонського університету та Інститутом освіти (Лондон, Велика Британія)³⁴⁷⁵.

На географічному факультеті 2005 року продовжувалася активна співпраця з науковцями МДУ. Завдяки роботі Центру географічних і культурних досліджень Італії було організовано навчальну практику для студентів і забезпечено їхню участь у роботі семінарів і конференцій, які проводилися в італійських вищих закладах освіти. Розвивалися наукові контакти з Міжнародним географічним союзом, Міжнародною картографічною асоціацією³⁴⁷⁶.

У 2005–2007 роках кафедра метеорології і кліматології плідно співпрацювала зі своїми зарубіжними колегами з Вестфальського імені Вільгельма (Німеччина), Потсдамського, Люблінського, Ягеллонського університетів, з Баварським Міністерством охорони довкілля та Пекінським бюро погоди. Постійні контакти кафедра підтримувала з Російським державним гідрометеорологічним університетом,

³⁴⁷² АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 59. Арк. 59.

³⁴⁷³ Там само. Спр. 68. Арк. 40.

³⁴⁷⁴ Там само. Спр. 72. Арк. 34.

³⁴⁷⁵ Там само. Спр. 75. Арк. 37.

³⁴⁷⁶ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 44.

із Центральною аерологічною обсерваторією (Росія), Водогосподарською службою, Центром атмосферних наук Кембриджського університету (Велика Британія), Швейцарським федеральним технологічним університетом, Інститутом Поля Шерера (Швейцарія)³⁴⁷⁷.

Викладачі та співробітники факультету ставали членами різних міжнародних наукових асоціацій, гідно представляючи свої факультети та університет на міжнародній арені. Зокрема, професор, член-кореспондент АПН України Я. Олійник у 2006–2007 роках був членом науково-методичної комісії СНД із питань класичної університетської освіти. Професор Н. Герасименко була членом стратиграфічної комісії Міжнародної спілки дослідників четвертинного періоду і входила до редколегії міжнародного журналу цієї спілки, виступала координатором палеологічних досліджень в Україні у проекті Міжнародного геологічного союзу та ЮНЕСКО "Чорноморсько-Середземноморський коридор протягом останніх 30 000 років: зміни рівня моря та адаптація людини" (2005–2009). За ініціативи доцента О. Мотузенка на базі Інституту туризму, готельного господарства та ресторанної справи "Балконе делла Марке" 2007 року було проведено навчальну практику студентів³⁴⁷⁸.

Геологи протягом 1990-х років продовжували плідну співпрацю із Красноярським університетом та Інститутом фізики Сибірського відділення РАН. Професор Г. Продайвода разом з академіком К. Александровим виграли видавничий грант Російського фонду фундаментальних досліджень. Плідні міжнародні наукові зв'язки підтримували співробітники кафедри загальної та історичної геології у справі складання проектів загальних досліджень крейдово-палеогенових відкладів Північної України спільно із Брюссельським і Лондонським університетами. Творчі зв'язки підтримувалися також з університетами Сатбері й Торонто (Канада), Європейською асоціацією зі збереження геологічної спадщини (ProGEO), Інститутом океанології ім. П. П. Ширшова (Росія), Міжнародною асоціацією математичної геології (Чехія), Інститутом геологічних наук імені К. Сатпаєва НАН Казахстану³⁴⁷⁹.

У межах реалізації проекту геологічного надбання Європи співробітниками факультету 2002 року велися роботи зі створення мережі геологічних пам'яток України, вони також увійшли до робочої групи ProGEO³⁴⁸⁰. 2003 року в межах проекту Національної геологічної дослідницької ради (NERC, Велика Британія) виконувалися польові роботи зі збирання викопних решток із вендського та кембрійського розрізів Поділля. Підтримувалися наукові стосунки з низкою установ: Інститутом Лімнології (Швейцарія), Інститутом океанології Болгарської академії наук, Інститутом мікробіології РАН, Каталонським політехнічним

³⁴⁷⁷ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 44; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 45; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 55.

³⁴⁷⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 45; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 52; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 55.

³⁴⁷⁹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 58. Арк. 125 зв.

³⁴⁸⁰ Там само. Спр. 68. Арк. 40.

університетом (Іспанія), геологічними службами Швеції і Фінляндії, університетами Макуорі (Австралія), Лулеа (Швеція), Турку (Фінляндія), EсоGuinea Foundation (Гвінея) з наукового супроводу пошуково-розвідувальних робіт на золото зони Ніандан у Північній Гвінеї³⁴⁸¹. Наступного року продовжувалися роботи в Північній Гвінеї, вивчалися Газмінське та Какавасарське золото-поліметалічні родовища Вірменії. Підтримувалися контакти з геофізичним відділенням фізичного факультету МДУ, Британською геологічною службою з розроблення спільного проекту зі створення геоінформаційних систем аналізу геологічного середовища та оцінки геологічних ризиків, співпраця з Міжнародною секцією економічних геологів, підписано угоду про співпрацю з Узбецьким національним університетом (Ташкент), розпочата співпраця з Університетом імені Адама Міцкевича в Познані (Польща) і в межах проекту Національної екологічної дослідницької ради (Велика Британія), з Університетом Херони (Іспанія) методом геостатистичного моделювання оброблено базу даних щодо вмісту хімічних елементів у ґрунтах і створено статистико-геохімічні моделі ґрунтів Ірпінь-Ворзель-Бучанської рекреаційної зони³⁴⁸².

На геологічному факультеті 2005 року функціонувала робоча група ProGEO, що мала за мету участь в охороні геологічної спадщини Європи спільно із представниками інших зарубіжних країн. Наукові контакти з Геологічною службою Великої Британії були спрямовані на виконання геоморфологічних і седиментологічних досліджень у межах Атлантичного й так званого "Південного" (довкола Антарктиди) океанів. Підтримувалися наукові зв'язки з Міжнародною секцією економічних геологів, Інститутом радіотехніки та електроніки РАН (Москва, Росія). Факультет продовжував співпрацю з геофізичним відділенням фізичного факультету МДУ та Узбецьким національним університетом³⁴⁸³. 2006 р. на стадії узгодження перебував проект договору про співпрацю між геологічним факультетом Київського університету та Департаментом біології і геонаук Університету Шізуоки (Японія)³⁴⁸⁴.

2007 року факультет підтримував наукові зв'язки з Московським геолого-розвідувальним університетом, Політехнічним університетом Естонії, Тартуським університетом та підписав договір про співпрацю з Карагандинським державним технічним університетом³⁴⁸⁵, а 2008 року – із Братиславським університетом і Далекосхідним відділенням Геологічного інституту РАН. З ініціативи факультету також укладено угоду про співпрацю з компанією Токуо Voeeki CIS Ltd. (Росія, Японія), зокрема затверджено договір про надання восьми іменних стипендій зазначеною компанією для студентів, аспірантів і молодих учених природничих факультетів університету.

Співробітники кафедри геофізики стали членами поважних міжнародних наукових організацій, зокрема завідувач кафедри С. Вижва був членом Європейської асоціації геологів та інженерів (EAGE), професор Г. Подайвода – Російського

³⁴⁸¹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 72. Арк. 34.

³⁴⁸² Там само. Спр. 75. Арк. 37.

³⁴⁸³ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 44.

³⁴⁸⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 46.

³⁴⁸⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 52.

акустичного товариства (РАО), доцент П. Грищук – Товариства геофізиків-розвідників (SEG) США і куратором його студентської секції³⁴⁸⁶.

2007 року на факультеті діяли осередки міжнародних товариств: EAGE, SEG, Європейського геологічного об'єднання (EGU) і студентські секції цих організацій³⁴⁸⁷. 2007 року факультет отримав грант від компанії Shlumberger для програмного забезпечення оброблення геолого-геофізичних даних і геологічної інтерпретації (по п'ять ліцензій для 25 програмних продуктів) вартістю 6 000 000 грн.

У вересні 2007 року із черговим візитом факультет відвідав керівник департаменту Інформаційних технологій геологічної служби Великої Британії доктор В. Хаттон, який також прочитав лекцію для викладачів і студентів геологічного факультету про пріоритетні напрями досліджень Геологічної служби Великої Британії. Цей візит започаткував спільні наукові роботи³⁴⁸⁸.

До 1991 року кафедра оптики фізичного факультету та завод "Карл Цейс Єна" тісно співпрацювали, а наші студенти проходили на заводі практику. Співпраця поновлена з відділом мікроскопії ТОВ "Карл Цейс" (Carl Zeiss AG), досягнуто домовленостей про спільні наукові дослідження та навчання, започатковано стипендії для найкращих студентів університету, які використовували оптичні методи та прилади для їхньої реалізації³⁴⁸⁹. Активно співпрацювала за програмами МАГАТЕ кафедра ядерної фізики³⁴⁹⁰. Співробітниками, студентами та аспірантами факультету протягом лише 1997 року було надруковано 72 статті в зарубіжних виданнях³⁴⁹¹.

Наприкінці 90-х років факультет працював у межах угоди про науково-технічну співдружність із фірмою "Київ – Атлантик", яка так само діяла в межах договорів згідно з рішеннями комісії "Кучма – Гор" (кер. Г. Применко)³⁴⁹², програми міжнародної співпраці з Окриджською національною лабораторією США Atom ordering electron structure and alloys properties, Non-linear effects in irradiation materials та іншими грантами³⁴⁹³. Професор В. Плюйко протягом 1998–2002 років був одним із координаторів-учасників спільного міжнародного проекту Recommended Input Parameter Library-II (RIPL-II) під егідою Міжнародної агенції з атомної енергії (МАГАТЕ, Відень) зі створення бібліотеки вхідних даних для ядерно-модельних обчислень з оцінювання ядерних даних³⁴⁹⁴. У 2001–2002 роках на основі Рамкової угоди між Київським університетом і Північно-Західною національною тихоокеанською лабораторією США кафедра ядерної фізики виконала роботи загальною сумою понад 2 800 000 грн³⁴⁹⁵.

³⁴⁸⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 46.

³⁴⁸⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 52.

³⁴⁸⁸ Там само.

³⁴⁸⁹ Поперенко Л. Спільні дослідження і навчання. *Київський університет*. 2007. № 8, жовт. С. 3.

³⁴⁹⁰ Звіт за 2005 р. *Поточний архів університету*. Звіт-2005. С. 1.

³⁴⁹¹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 52. Арк. 50.

³⁴⁹² Там само. Спр. 58. Арк. 126.

³⁴⁹³ Там само. Арк. 166.

³⁴⁹⁴ Там само. Спр. 64. Арк. 130.

³⁴⁹⁵ Там само. Спр. 66. Арк. 8.

З метою інтеграції до світової та європейської науки й освіти на факультеті до кінця 90-х років було проведено значну роботу з розвитку міжнародних зв'язків на різних рівнях, зокрема: успішно проводилися наукові розробки із закордонними партнерами в межах 16 спільних наукових програм і проектів, серед яких гранти CRDF, INTAS, УНТЦ, що передбачають співпрацю з науковцями СНД, США, Європи; разом із Міністерством енергетики США та Держкоматомом України створено спільний навчальний центр неруйнівних методів аналізу матеріалів; 1999 року співробітники факультету взяли участь в організації і проведенні семи міжнародних конференцій в Україні; для стажування, навчання, підвищення кваліфікації, участі в міжнародних конференціях за межі України виїхали 29 наукових і педагогічних працівників і студентів фізичного факультету, які прочитали 36 лекцій і доповідей³⁴⁹⁶.

У 2000–2003 роках лише професор кафедри ядерної фізики В. Плюйко взяв участь у восьми міжнародних конференціях: VII Міжнародна конференція з вивчення ядерних реакцій (Франція, 2000), Міжнародний симпозіум ядерних структур і ланцюгових реакцій поділу ядра (Німеччина, 2001), Міжнародна конференція "Ядерна фізика для науки та технологій: можливості XXI століття" (Японія, 2001), III Зустріч із проблем атомної спектроскопії і атомних реакцій (Росія, 2002), XI Міжнародний симпозіум з актуальних тем гамма-спектроскопії (Чехія), Міжнародна зустріч Комітету європейської співпраці з ядерної фізики (Німеччина, 2003)³⁴⁹⁷.

Оскільки державного фінансування фізичної науки не вистачало для підтримки належного рівня наукових досліджень, фізичний факультет знайшов вихід у пошуку різноманітних грантових програм. 2001 року оптики створили студентське відділення Міжнародного товариства оптичної техніки (The Society of Photo-Optical Instrumentation Engineers – SPIE), а 2004 – студентське відділення Оптичного товариства Америки (The Optical Society – OSA). Завдяки цьому керівники відділень отримували гранти та мали змогу відвідувати щорічні з'їзди, що відбувалися в межах Міжнародного симпозіуму з оптики, а студенти та аспіранти – виступити з доповідями (напр., 2003 р. його відвідали шість студентів і керівник підрозділу), а також отримувати персональні стипендії за високі досягнення в науці та навчанні (студентка О. Івашина в 2003–2004 рр.). Міжнародне товариство оптичної техніки та Оптичне товариство Америки брали участь у підтримці навчального та наукового процесу за допомогою передання періодики, книжок, дисків. 2006 року студентське відділення Оптичного товариства Америки одержало грант (1000 дол) на свою діяльність та проведення наукової роботи, зокрема й організації конкурсу на кращий дослідницький короткотерміновий проект у галузі оптики, фотоніки, оптоелектроніки, оптичного матеріалознавства та біометричної оптики, переможці якого отримали нагоду провести наукові дослідження на сучасному обладнанні в європейських університетах – членах Оптичного товариства Америки, організації молодіжної конференції "Оптика та матеріалознавство високих технологій" і виставку Art in optics, що також відбувалося

³⁴⁹⁶ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 58. Арк. 166.

³⁴⁹⁷ Там само. Спр. 64. Арк. 129–130.

за підтримки Оптичного товариства Америки, Міжнародного товариства оптичної техніки, компанії Real Estate and Services³⁴⁹⁸.

На початку 2000-х років факультет спільно з Об'єднаним інститутом ядерних досліджень (ОІЯД, Росія) здійснював дослідження квазіупругого та непружного розсіяння холодних нейтронів водними та неводними розчинами електролітів. 2002 року підтримувалися стосунки з Північно-Західною Тихоокеанською Арагонською лабораторією та Університетом штату Техас (США), Політехнічним інститутом в Афінах (Греція), Центром передових технологій (Алжир), Саутгемптонським університетом (Велика Британія), Політехнічним інститутом м. Лозанни (Швейцарія), Бургундським університетом (Франція) – загалом із 16 країн світу³⁴⁹⁹. Надалі проводилися спільні дослідження з Інститутом лазерів, фотоніки та біофотоніки Нью-Йоркського університету (США), Технологічним університетом м. Лодзь (Польща), Пекінським національним університетом (Китай), Університетом Тохоку (Японія), ОІЯД (Дубна, Росія), Самаркандським університетом ім. А. Навої (Узбекистан), Саутгемптонським університетом (Велика Британія), фірмою MOXOTE (США) тощо (загалом із 18 навчальними закладами й установами із 10 країн світу). Факультет також брав участь у Міжнародному українсько-французькому проекті "Дніпро"³⁵⁰⁰. Протягом 2004 року співробітниками підрозділу проводилися спільні наукові дослідження з ОІЯД (Росія), Окридзькою національною лабораторією (США), Дортмундським і Констанцьким університетами, Ягеллонським та Торонтським університетом. З італійськими дослідниками проводилося вивчення переорієнтації рідких металів у магнітному полі та робота в межах програми "Астрофізика космічних променів надвисоких енергій та нейтрино", з американськими – фоторефракції в рідких кристалах, із білоруськими розроблено комбіновані тонкоплівкові скінтілятори на основі оксидних металів, із німецькими досліджено структуру та механічні властивості композитів на основі титану та його сполук. У межах проектування елементів майбутнього прискорювача іонів велися спільні дослідження з Інститутом фізики іонів високих енергій (Німеччина)³⁵⁰¹.

2002 року Київський університет став колективним членом Міжнародного товариства оптиків-інженерів і на базі кафедри оптики фізичного факультету було створено студентське відділення цього товариства. Завдання організації – популяризація досягнень оптики та профорієнтаційна робота серед здібної наукової молоді щодо нерозв'язаних проблем у галузі оптоелектронної техніки та лазерної фізики. Утім студентське відділення SPIE фактично почало діяти на фізичному факультеті університету ще із 2000 року. Головними завданнями відділення стали активна наукова робота студентів, обмін навчальним досвідом і реалізація програм обміну студентами, організація їхньої участі в міжнародних конференціях та семінарах. Уже 2005 року для ознайомлення із поточною роботою відділення SPIE його відвідали президент SPIE професор М. Куявінська

³⁴⁹⁸ Лисюк В. Оптику університету – українській науці. *Київський університет*. 2006. № 4, квіт. С. 2.

³⁴⁹⁹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 68. Арк. 40 зв.

³⁵⁰⁰ Там само. Спр. 72. Арк. 34 зв.

³⁵⁰¹ Там само. Спр. 75. Арк. 37 зв.–38.

(Польща), виконавчий директор SPIE Ю. Артурс і директор SPIE/Europe К. Бюргер (Страсбург, Франція).

2005 року аспіранти побували на Міжнародній конференції "Проблемні теми в науці й техніці" (Китай). Щороку студенти й аспіранти відвідують зимові школи з оптики, що проходять в м. Трієст (Італія) у Міжнародному центрі теоретичної фізики. Завдяки ЮНЕСКО та Центральній європейській ініціативі студенти й аспіранти мали можливість поїхати до Трієсту на три–шість місяців для проведення сучасних наукових експериментів на синхротроні.

Жовтень 2005 року став часом проведення на факультеті VI Міжнародної конференції молодих учених "Оптика та матеріалознавство високих технологій", у якій узяли участь науковці із Білорусі, Узбекистану, Росії, Данії, Ірландії, Франції, Єгипту, Саудівської Аравії, Туреччини, Ізраїлю, Ірану, а також із Канади, Колумбії та Мексики. Наступного року (у жовтні) у цій щорічній конференції фізичного факультету брали участь 13 учасників із закордонних дослідницьких центрів. Вони представляли, зокрема, Молдову, Росію, Польщу, Румунію, Велику Британію, Ірландію, Німеччину, Францію, Бразилію, Мексику, Канаду, США та Японію. У жовтні 2007 року було проведено вже VIII Міжнародну конференцію. Офіційною мовою спілкування науковців, які взяли участь у її роботі, як і раніше, була англійська. На конференції виступили запрошені лектори з Японії, Греції, Єгипту та Молдови, представники заводу "Карл Цейс" (Carl Zeiss AG). Учасниками зібрання стали й гості з Польщі, Росії та Білорусі.

2005 року науковці фізичного факультету робили спільні наукові дослідження з Інститутом фізики іонних пучків і матеріалознавства, Дослідницьким центром Россендорф (м. Дрезден, Німеччина), лабораторією лазерної обробки матеріалів Бургундського університету, Інститутом лазерів, фотоніки та біофотоніки Нью-Йоркського університету в м. Буффало (США). Продовжувалась співпраця з Інститутом фізики іонів високих енергій, виконувалися контракти з Аргонською національною лабораторією та Serco Assurance PD SYSTEMS (Велика Британія)³⁵⁰².

Наступного, 2006 року, співробітники факультету співпрацювали зі своїми зарубіжними колегами із 78 закордонних навчальних і наукових центрів. Зокрема, виконувалися дослідницькі проекти з Технічним університетом "Чалмерс" (м. Гетеборг, Швеція), Центром міждисциплінарних досліджень і фізичним факультетом університету Тохоку (м. Сендай, Японія), з Інститутом Макса-Планка (Німеччина).

Спільно з Інститутом теоретичної фізики НАН України та за фінансової підтримки Женевської обсерваторії й Центру даних місії INTEGRAL 2006 року було створено першу в Україні віртуальну рентгенівську та гамма-обсерваторію (ВІРГО) – сучасний комп'ютерний центр астрофізики та фізики високих енергій для підтримки досліджень у галузі космофізики та використання даних космічних місій у рентгенівському та гамма-діапазонах, зокрема місії INTEGRAL. Завдяки йому студенти отримали можливість використовувати дані космічних місій у своїй науковій роботі³⁵⁰³. Це дуже важливо з огляду на те, що далекої

³⁵⁰² Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 45–46.

³⁵⁰³ Кіт Л. Молодь йде у науку. *Київський університет*. № 10, груд. С. 2.

перспективи з погляду наземних спостережень Україна не мала, тому був сенс виходити на ті місії, які працюють на сучасних приладах і в сучасних актуальних напрямках астрофізики, обробляючи найсучасніші дані. Комп'ютерний клас, обладнаний у Київському університеті, створював такі можливості: він цілком відповідав західним стандартам і давав змогу працювати й обробляти новітню інформацію. Для успішної роботи всіх охочих із проектом фахівці із Женеви про читали ознайомчий курс лекцій. До цього проекту залучали також молодих дослідників інших вишів Києва та України.

У 2006–2007 роках тривала наукова співпраця з Університетом м. Гамбург та Інститутом фізики іонів високих енергій³⁵⁰⁴. 2007 року факультет підтримував зв'язки вже із 90 закордонними навчальними та науковими центрами, серед них, зокрема, Інститут астрофізики Льєзького університету; Болонський університет (Італія); Гомельський технічний університет (Білорусь); Московський, Новосибірський і Башкирський університети (Росія); Пекінський національний університет (Китай); Самаркандський університет ім. Алішера Навої; Лабораторія хімічної біології та біотехнологій, Науково-дослідний центр передових технологій, Токійський університет (Японія), Центр міждисциплінарних досліджень і фізичний факультет університету Тохоку (Японія); Інститут лазерів, фотоніки та біофотоніки Нью-Йоркського університету в м. Буффало, Національна лабораторія у Брукхейвені, Аргонська національна лабораторія (США); Інститут астрономії, геофізики та атмосфери (Бразилія); Головна (Пулківська) астрономічна обсерваторія РАН, Астрономічна обсерваторія Уральського університету, ОІЯД, Інститут фізики твердого тіла РАН (Росія); Інститут атомної та молекулярної фізики (Білорусь); Інститут інженерної електроніки та індустріальних технологій (Молдова); Інститут ядерних досліджень (Чехія); Центр наукових даних місії INTEGRAL (Швейцарія); Міжнародний центр теоретичної фізики ім. Абдуса Салама (Італія), Лабораторія Deutsches Elektronen-Synchrotron (м. Гамбург), Інститут фізики іонів високих енергій, Інститут астрофізики (Німеччина)³⁵⁰⁵.

Протягом 2005–2007 років фізичний факультет також брав участь у міжнародних програмах, які проводилися Національним космічним агентством України та Національним антарктичним центром³⁵⁰⁶.

Астрономічна обсерваторія Київського університету також узяла участь у низці міжнародних проектів. На теренах пострадянського простору вона стала головною установою зі спостереження покрить зірок місяцем під егідою Міжнародного центру місячних покрить Міжнародної асоціації спостерігачів покрить. Наприкінці 90-х років у межах угоди про наукову співпрацю з Інститутом астрономії Румунської АН готувалося програмне забезпечення для оброблення результатів фотографічних спостережень зірок PIRS, що отримувалися в інституті.

Співробітники обсерваторії К. Чурюмов і В. Клецонок працювали в межах міжнародної програми INTAS (Study of physics, kinematics and geometry of broad

³⁵⁰⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 47.

³⁵⁰⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 54.

³⁵⁰⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 47.

and narrow line emission regions in Seyfert galactics) разом із Паризькою обсерваторією; Обсерваторією Кенігштуль (Німеччина); Лабораторією Резерфорда (Велика Британія); Астрономічним інститутом м. Геттінген; Державним астрономічним інститутом імені Павла Штернберга МДУ, Спеціальною астрофізичною обсерваторією РАН; Астрофізичним інститутом (Казахстан); Астрономічним інститутом АН Узбекистану; Дебреценською геліофізичною обсерваторією; Центром космічних досліджень Польської АН; Інститутом астрономії Румунської АН тощо. Відділ релятивістської астрофізики брав участь у міжнародному проєкті "Відстані до найближчих галактик та анізотропія Хаблівської течії" (Потсдам, Астрофізичний інститут). Відбувалася співпраця з науковцями США, Росії в межах досліджень карликових галактик. У галузі гравітаційного лінзування підтримувалися зв'язки з Інститутом астрофізики Льєзького університету, причому фахівці, що перебували там, отримали стипендії уряду Бельгії³⁵⁰⁷.

2002 року науковці обсерваторії мали спільні дослідження з Національною лабораторією Гран Сассо Національного інституту ядерних досліджень Італії у межах програми "Астрофізика космічних променів надвисоких енергій і нейтрино", а спільно із бразильським і мексиканськими колегами визначалась довжина хвиль 21 100 неототожнених емісійних ліній у спектрах досліджуваної комети³⁵⁰⁸. Наступного року підрозділ співпрацював із Головною астрономічною обсерваторією РАН, Астрономічним інститутом Румунської АН, Каліфорнійським університетом Лос-Анджелеса, Інститутом астрофізики Льєзького університету, Інститутом астрономії, геофізики та атмосфери, Автономним університетом Бенемерита м. Пуебллі (Мексика) та низкою інших³⁵⁰⁹.

Пожвавилася міжнародна співпраця підрозділу і у другій половині 2000-х років. Зокрема, у 2005–2008 роках відділ астрометрії і малих тіл Сонячної системи обсерваторії спільно з кафедрою астрономії та фізики космосу і кафедрою квантової теорії поля фізичного факультету Київського університету, Інститутом теоретичної фізики ім. М. Боголюбова НАН України, Женевською обсерваторією та Центр наукових даних місії INTEGRAL взяли участь у реалізації проєкту "Створення та підтримка комп'ютерного центру оброблення даних супутникових спостережень місії ІНТЕГРАЛ" із загальним обсягом фінансування 70 000 дол США.

Співробітники факультету кібернетики доволі часто відвідували закордонні наукові центри як наприкінці 1980-х років, так і на початку 90-х. Зокрема, доктор технічних наук М. Козлов брав участь у Міжнародній конференції з радіочастот, що відбувалася 1993 року в Женеві, доктор фізико-математичних наук Ю. Белов запрошувався до викладання та співпраці в університетах Німеччини, США, Кіотському інституті технологій (1992), Майнцькому університеті (Німеччина)³⁵¹⁰. 1995 року ними розроблялась наукова тема в межах програми ІНТАС спільно з Технічним університетом Дармштадта (Німеччина). Разом з ученими

³⁵⁰⁷ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 58. Арк. 127.

³⁵⁰⁸ Там само. Спр. 68. Арк. 41 зв.

³⁵⁰⁹ Там само. Спр. 72. Арк. 34 зв.

³⁵¹⁰ Там само. Спр. 40. Арк. 85–86.

Лейпцизького університету продовжувалася праця над спільним проектом адаптивних технік програмування та в галузі обчислювальної математики. Було встановлено та продовжено творчі зв'язки з Майнцьким, Уппсальським (Швеція) університетами, українсько-канадську програму захисту Дніпра, а за участі фірми APPLE відбулося навчання студентів на сучасному комп'ютерному обладнанні³⁵¹¹. Загалом на кінець 90-х років факультет підтримував стосунки з Майнцьким, Лейпцизьким, Уппсальським університетами, Університетом м. Білкент (Туреччина). 1999 року виконувався проект ІНТАС, що стосувався передових технологій у розробленні теорій систем із повторними викликами, міжнародний проект "Розв'язок лінійних і нелінійних рівнянь Гельмгольца з комплекснозначними коефіцієнтами в областях з некомпактними границями" (Німеччина). Викладач факультету А. Анісімов брав участь у міжнародній конференції МАГАТЕ (Австрія)³⁵¹².

Учені університету під керівництвом професора Ю. Петуніна (факультет кібернетики) спільно з Інститутом експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р. Є. Кавецького НАН України під керівництвом К. Ганіної розробили новий метод комп'ютерної діагностики пухлинних захворювань молочної і щитовидної залоз, що ґрунтується на ефекті відхилення морфометричних і денситометричних показників інтерфазних ядер клітини слизової оболонки ротової порожнини. Результати досліджень було оприлюднено на міжнародних конференціях і всесвітніх конгресах: XIV Світовий конгрес ІМАС обчислювальної і прикладної математики (США, 1994), II Світовий конгрес із проблем нелінійних каталізаторів (Греція, 1996), Міжнародна конференція прикладної статистики в медичній науці (Туреччина, 1997), літня школа з біометрики (Чехія, 1998), III Українсько-скандинавський симпозиум із теорії ймовірностей і статистики (Україна, 1999), Міжнародна конференція з питань математики і наук (США, 2001) та іноземної періодики: *Insatistik* (Туреччина), *Nonlinear: Analyses, Theory, Methods & Applications* (Велика Британія), *Applied Statistical Sciences* (США)³⁵¹³.

2002 року географія міжнародних зв'язків факультету нараховувала 16 країн світу, з якими виконувалися 27 спільних розробок. Із чеськими науковцями (м. Брно) проводилися дослідження диференціально-функціональних рівнянь, з ученими Росії – геному людини та теорії можливостей, із німецькими дослідниками розроблено програмну систему для адміністрування навчального процесу³⁵¹⁴. У зазначений період тривали тісні контакти з російським Університетом дружби народів, Інститутом математики та Вроцлавським університетом, Лондонською математичною спілкою, Денверським університетом, Вищою технічною школою м. Лейпциг, Боннським університетом, Інститутом водного господарства та менеджменту доквілля (м. Сарваш, Угорщина), Королівським технологічним інститутом (м. Стокгольм, Швеція), Університетом м. Турку (Фінляндія), Ташкентським університетом (Узбекистан), Інститутом математики (Білорусь)³⁵¹⁵. Протягом 2004 року факультет

³⁵¹¹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 48. Арк. 26–27.

³⁵¹² Там само. Спр. 58. Арк. 126.

³⁵¹³ Там само. Спр. 63. Арк. 114.

³⁵¹⁴ Там само. Спр. 68. Арк. 40.

³⁵¹⁵ Там само. Спр. 72. Арк. 34.

продовжував підтримувати тісні наукові контакти із провідними науковими установами і навчальними закладами, такими як МДУ, Обчислювальним центром Інституту прикладної математики РАН, Лейпцизьким університетом, Білоруським державним університетом, Інститутом математики Берлінської АН, Університетом м. Бонн, Палермський університетом, Варшавським технічним університетом, Інститутом прикладного системного аналізу (Австрія), Єльським та Пенсильванським університетами, провідними фірмами в галузі інформаційних технологій, такими як АBBY, 1 С Company, IBM тощо³⁵¹⁶.

Станом на 2005 рік факультет продовжував підтримувати тісні наукові зв'язки із закордонними провідними навчальними та науковими установами, серед яких Боннський університет Фрідріха-Вільгельма, Вища технічна школа, Університет прикладних наук (Німеччина); Інститут медичної фізики (Австрія); Університет Париж-12; Палермський університет; Інститут математики Шльонського політехнічного університету та Вроцлавський університет; Дебреценський аграрний університет; МДУ та Університет дружби народів; Університет Ямагучі, Департамент фізики, біології та інформатики (Японія)³⁵¹⁷.

2006 року на факультеті відбулася цікава подія: студенти мали нагоду спілкуватися з представниками Центру розвитку Microsoft у Копенгагені: пройти співбесіду, надати відповіді на запитання та розв'язати задачу. На тих, хто успішно впорався, чекала пропозиція надіслати резюме до відділення компанії Microsoft із перспективою подальшої роботи в Данії³⁵¹⁸.

Факультет кібернетики 2006 року розширив коло наукових зарубіжних установ, з якими проводились спільні дослідження. Зокрема, було встановлено зв'язки з Детройтським університетом, Китайською АН (Академія Сініка) та Інститутом статистики Тайбея (Тайвань), факультетом математики та інформатики Франкфуртського університету ім. В.-Й. Гете, Інститутом математики АН Болгарії, Ліверпульським університетом, Королівським коледжем, Науково-дослідним інститутом символічних досліджень Лінца, Піттсбурзьким університетом³⁵¹⁹. Ця тенденція продовжувалася і 2007 року. Факультет розширив коло наукових зарубіжних установ, налагодивши зв'язки, зокрема, з Інститутом дискретної математики та геометрії Віденського технічного університету, Математичним інститутом Університету Дюссельдорфа, математичним семінаром Кільського університету Крістіана Альбрехта та Біліфельдським, Х'юстонським університетами, представництвами компанії Intel в Санкт-Петербурзі й Нижньому Новгороді³⁵²⁰.

Доволі давніми можна вважати контакти економічного факультету з німецькими колегами. Наприклад, на зламі епох, 1991 року, почався обмін викладачами економічного факультету з Мюнхенським університетом, а також

³⁵¹⁶ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 75. Арк. 37 зв.

³⁵¹⁷ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 45.

³⁵¹⁸ Юн К. Наших програмістів уже хочуть у Данії. *Київський університет*. 2006. № 6, черв. С. 4.

³⁵¹⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 47.

³⁵²⁰ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 53.

запроваджувалося стажування молодих учених³⁵²¹, що мало позитивне значення для підготовки фахівців із нових для того часу спеціальностей, яких потребувала незалежна Україна. А 1992 року було розроблено спеціальну програму та виділено кошти для цієї мети на 1992–1994 роки³⁵²².

Основну увагу під час підготовки висококваліфікованих фахівців з економіки та менеджменту приділяли тому, щоб вона здійснювалася на рівні світових стандартів класичних університетів, а випускники були спроможними працювати в умовах інтеграції України до світового співтовариства. Відповідно Інститут менеджменту та фінансів університету економічного факультету уклав низку міжнародних угод, у межах яких, зокрема програми ТЕМПУС – ТАСІС "Статистичні методи в економіці", усі викладачі та аспіранти кафедри економічної кібернетики пройшли наукове стажування в університетах-партнерах Фінляндії і Швеції, провели кілька конференцій із прикладної статистики, фінансової та актуарної математики, опублікували низку навчальних посібників, здійснили обмін студентами і викладачами із Бременським, Карловим, Ягеллонським, Московським, Санкт-Петербурзьким та Університетом Тампере тощо³⁵²³. Інститут традиційно підтримував тісні контакти із Мюнхенським університетом, у якому щорічно п'ять–шість студентів проходили стажування, ще п'ять–сім студентів та аспірантів отримували гранти для стажування у країнах Західної Європи³⁵²⁴. Економічний факультет у проєкті ТЕМПУС – ТАСІС "Статистичні аспекти економіки" працював спільно з механіко-математичним факультетом, з університетами Стокгольму, Умеа (Швеція), Гельсінкі (Фінляндія). Крім того, економічний факультет брав участь у розробленні проєктів із Мюнхенським і Лейпцизьким, Фрібурзьким, Ягеллонським університетами³⁵²⁵. 2002 року продовжувалась активна співпраця факультету в межах зазначених вище університетів, а також з університетами Айови, ім. Еразма Роттердамського, Утрехтським університетом, Університетом Марії Кюрі-Склодовської (Польща), Університетом Жана Моне (Франція), Лозаннським університетом (Швейцарія). Тривало співробітництво з міжнародними фондами: Фулбрайта, Фрідріха Еберта, IREX, DAAD, VOLKSWAGEN Stiftung, CEUME (Міжнародний американо-польсько-український консорціум з удосконалення бізнес-освіти), USAID, "Євразія", "Відродження".

Колектив економічного факультету 2005 року підтримував тісні наукові зв'язки із зарубіжними установами та закладами, міжнародними організаціями (напр., Європейською конфедерацією маркетингу) та національними професійними асоціаціями у сфері бізнесу деяких зарубіжних країн (напр., Федерацією фінської комерції і торгівлі, корпорацією "ВІА Груп" із Фінляндії тощо). Співробітники факультету протягом 2005–2006 років стажувалися, читали лекції і брали

³⁵²¹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 34. Арк. 7–9.

³⁵²² Там само. Арк. 38.

³⁵²³ Федоренко І. На рівень світових стандартів. *Київський університет*. № 9, жовт. 2001. С. 2.

³⁵²⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 52. Арк. 49–50.

³⁵²⁵ Там само. Спр. 57. Арк. 127.

участь у наукових конференціях в університетах США, Німеччини, Італії, Росії, Білорусі, Чехії, Угорщини, Великої Британії, Польщі та Азербайджану³⁵²⁶.

2006 року було підписано угоду про співпрацю з Вищою школою менеджменту м. Варшава, що започаткувала плідну співпрацю між нашими та зарубіжними вченими. Найбільш активно розвивалися контакти з колегами з навчальних закладів Шмалькальдена, Галле, Тюбінгена, Праги, Варшави, Гельсінкі, Сандерленда і Баку (Німеччина, Чехія, Польща, Фінляндія, Велика Британія, Азербайджан)³⁵²⁷.

На сторінках збірника наукових праць "Теоретичні та прикладні питання економіки" Київського університету було вміщено статті деяких провідних науковців із Польщі, Німеччини, Греції і Білорусії. 2006 року кафедри економічного факультету провели п'ять міжнародних конференцій, на яких виступили зарубіжні колеги. Найактивнішу участь у роботі цих наукових форумів взяли фахівці з Польщі, Росії і Білорусії³⁵²⁸.

Протягом 2007 року, діючи в межах двосторонніх угод, факультет розвивав тісні контакти з Карловим, Констанцьким, Ягеллонським, Московським, Санкт-Петербурзьким університетами, Університетом прикладних наук м. Шмалькальден, Варшавською вищою школою менеджменту³⁵²⁹.

На факультеті за період 2004–2008 років було зареєстровано 73 закордонні відрядження викладачів до 20 країн і 118 відряджень студентів до 15 країн; прийнято 56 учасників міжнародних конференцій із 17 країн³⁵³⁰. Викладачі факультету лише 2007 року проходили стажування, читали лекції, брали участь у наукових конференціях в університетах Великої Британії, Литви, Німеччини, Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії, Росії та Франції.

Оскільки в радянські часи вивчення людини та суспільства мало заідеологізований характер й українські вчені виявилися відірваними від світових надбань у цій галузі, то з утворенням факультету соціології та психології 1991 року (із 2007 р. вони функціонують як окремі факультети) одним із пріоритетних напрямів його праці стали міжнародні зв'язки, причому вибудовувалася рівноправна співпраця, а не пошук допомоги. З 1993 року соціологи залучилися до низки проектів ТЕМПУС – ТАСІС, працювали спільно з колегами кількох університетів Європи, проходили стажування, студенти мали змогу слухати лекції фахівців із Німеччини, Бельгії, Нідерландів, Великої Британії, США, Канади тощо. Перші спроби ввійти до структур програм ТЕМПУС за ініціативи професорів О. Третяка, Л. Губерського, О. Чередниченка, В. Воловича підрозділи університету здійснили саме в 1993–1994 роках³⁵³¹.

³⁵²⁶ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 44; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 46.

³⁵²⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 46.

³⁵²⁸ Там само.

³⁵²⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 52–53.

³⁵³⁰ Досягнення, проблеми, перспективи розвитку економічного факультету: ухвала Вченої ради Київського університету від 1.06.2009. *Поточний архів університету*. 2009. С. 5.

³⁵³¹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 57. Арк. 121.

Факультет мав тривалі наукові та методичні зв'язки з деякими західноєвропейськими й американськими університетами. Плідними були стосунки з Мюнхенським і Констанцьким університетами, результатом яких стала низка підготовлених та оновлених нормативних і спеціальних навчальних курсів із соціології і навчальний посібник "Короткий довідник із пакету статистичного аналізу SPSS/PC" (В. Шубьо, А. Горбачик, Н. Черніюк)³⁵³². Студенти, аспіранти та викладачі (три–чотири на рік) факультету щорічно проходили стажування в Німеччині з метою підвищення кваліфікації, збирання матеріалів для наукових робіт, підготування нових курсів. Спільно з фахівцями з Констанца було проведено порівняльне дослідження, присвячене вивченню проблем студентської молоді в Мюнхенському та Київському університетах. Розвивалися зв'язки із Центром вивчення демократії Університету "Квінз" (Канада). 1998 року спільно з канадськими колегами було підготовлено та розміщено в інтернеті банк даних із результатами соціологічних опитувань; створювалась (1998) електронна сторінка канадсько-українського проекту "Демократична освіта"³⁵³³ (кер. А. Горбачик). У 2000–2001 роках психологи брали участь у міжнародному проекті за програмою ІНТАС "Етичні конфлікти в медицині: норми, атитюди та їхня суб'єктивна оцінка в різних культурах" (Австрія, Україна, Нідерланди, Грузія). У межах угоди про співпрацю між Київським університетом та університетом штату Айова (США) 2000 року факультет провів загальноукраїнське опитування "Політичні орієнтації населення України (регіональні симпатії)" (кер. В. Волович, В. Хеслі); велася робота з написання електронних посібників³⁵³⁴. Протягом 1996–1998 років проводилося українсько-польське дослідження "Політична культура суспільства в умовах радикальних змін: порівняльний аналіз України та Польщі" у межах програми RSS HESP (Чехія) та українсько-канадський проект "Створення в інтернет-банку даних результатів опитування громадської думки в Україні" (1998) із Фондом "Демократичні ініціативи" та Центром вивчення демократії Університету "Квінз", керівником української частини якого був А. Горбачик; "Економічні та соціальні зміни в домогосподарствах: Україна та Білорусь" (1997–1999) у межах програми ІНТАС; 2001 року було подано на конкурс ТЕМПУС – ТАСІС проект "Сприяння розвитку віртуального університету та Європейських студій в Україні" спільно з університетами Тампере та Констанц³⁵³⁵.

Взаємодія між навчальними закладами була продовжена і в наступні роки, проте не все було так безхмарно. 1995 року, зокрема, один із проектів факультету соціології та психології, спільний з економічним факультетом і факультетом кібернетики, так і не отримав гранту. Натомість того самого року продовжувалася співпраця з Університетом Мюнхена, шість викладачів факультету пройшли там стажування. Тривала співпраця з Констанцьким університетом, а кафедра педагогіки домовилася про підготовку соціальних працівників в Опольському університеті.

³⁵³² АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 60. Арк. 133.

³⁵³³ Там само. Спр. 57. Арк. 127.

³⁵³⁴ Там само. Спр. 60. Арк. 135.

³⁵³⁵ Там само. Спр. 63. Арк. 166.

Спільно з поляками було проведено наукову конференцію "Актуальні проблеми трансформації суспільства в Польщі та Україні"³⁵³⁶. У 1999/2000 навчальному році психологи факультету соціології і психології провели конференцію в межах програми ІНТАС "Психологічні та соціальні детермінанти поведінки (порівняння Схід – Захід, 1998)", міжнародну конференцію "Челпанівські читання" за участі українських і французьких учених. Зі свого боку, викладачі, аспіранти та студенти брали участь у міжнародних конференціях "Європейська конференція із психології особистості" (Лондон, 1998), ХLI Конгресі товариства психологів Німеччини (1998), Європейській конференції із соціології (Нідерланди), науково-практичній конференції Угорського фонду ментальної гігієни³⁵³⁷, Міжнародній конференції "Психодрама: перспективи застосування" (Україна, 1998)³⁵³⁸, IV Європейській конференції із соціології (Нідерланди, 1999), Міжнародній українсько-канадській конференції "Соціальні пріоритети ринку праці в умовах структурної модернізації економіки" (Україна, 2000), а студенти взяли участь у конференції студентів Київського і Варшавського університетів "Соціологічна освіта в умовах трансформаційного суспільства", Міжнародній науково-практичній конференції "Психологія XXI століття" (Росія, 2000)³⁵³⁹, молоді науковці – у літній школі молодих соціологів РАН (1999, 2000, 2001), IV Міжнародній конференції "Проблема особистості в сучасній науці: результати та перспективи досліджень"³⁵⁴⁰.

Викладачі-психологи з 1991 року розпочали плідну співпрацю з фондом Європейського Союзу ТЕМПУС – ТАСІС, що згодом була розширена в межах проекту "Професійне навчання клінічної психології для допомоги дітям" (Бельгія), куди входили університети Гента, Лейдена, Лондона, зокрема В. Бурлачук стажувався зі спеціальності "Медична психологія", що дало змогу впровадити її до навчального процесу, а також кілька нових навчальних курсів із психотерапії. Викладачами цих університетів були проведені тренінгові заняття з дитячої психотерапії³⁵⁴¹. У 1997–1999 роках А. Горбачик та О. Жулькевська отримали грант ІНТАС на проведення спільного міжнародного порівняльного австрійсько-українсько-білоруського дослідження; 1998 року І. Лизогуб виграв конкурс канадсько-українського проекту "Демократична освіта" і стажування в Канаді тощо³⁵⁴². У межах проекту було заплановано створення програми навчального курсу та підручника з основ демократії для ВНЗ України³⁵⁴³. Викладачі та аспіранти кафедри психодіагностики та медичної психології влаштовували інтенсивні курси з дитячої клінічної психології (лекції і практичні заняття) спільно із зарубіжними колегами в Києві, мали можливості обміну думками з колегами через досконале оволодіння іноземними мовами, які опановували під час літніх психологічних

³⁵³⁶ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 48. Арк. 28.

³⁵³⁷ Там само. Спр. 60. Арк. 131.

³⁵³⁸ Там само. Спр. 63. Арк. 163.

³⁵³⁹ Там само. Спр. 60. Арк. 132.

³⁵⁴⁰ Там само. Спр. 63. Арк. 162.

³⁵⁴¹ Там само. Спр. 57. Арк. 126.

³⁵⁴² Там само. Спр. 63. Арк. 165.

³⁵⁴³ Там само. Арк. 166.

шкіл Великої Британії, Бельгії, Нідерландів, Австрії³⁵⁴⁴. Протягом 1997–2000 років викладачі факультету отримали кілька грантів, зокрема стипендії Фулбрайта та стажування у США, Міжнародного фонду "Відродження" тощо³⁵⁴⁵. Студенти факультету (НТСА) налагодили стосунки з науковими та студентськими організаціями Санкт-Петербурзького університету (2000)³⁵⁴⁶.

Протягом 1995–2001 років 23 викладачі та 20 аспірантів проходили стажування в Німеччині, Бельгії, США, Канаді, Великій Британії, Нідерландах. Викладачами із США, Великої Британії, Бельгії, Нідерландів, Франції, Канади, Швеції, зі свого боку, були прочитані інтенсивні курси й окремі лекції для студентів. У 1995–1996 роках на факультеті працювали професор Л. Джексон (США), у 1996–1997 – стипендіат Фонду Фулбрайта професор Дж. Голяян (США)³⁵⁴⁷. У межах роботи програми ТЕМПУС викладалися курси лекцій із психодіагностики й організації психологічних тренінгів³⁵⁴⁸. Улітку 2006 року завдяки співпраці й особистим контактам викладачів Київського та Дюссельдорфського університетів студенти-психологи побували на стажуванні в Німеччині, ознайомившись з особливостями місцевого навчального процесу³⁵⁴⁹.

Станом на 2002 рік факультет соціології та психології підтримував співпрацю із чотирма міжнародними центрами. Продовжувалася програма співпраці в межах угоди з Університетом штату Айова, а разом з Університетами Тампере та Констанц підготовлено проект "Сприяння розвитку віртуальних університетів Європейських студій в Україні"³⁵⁵⁰. 2003 року факультет продовжував підтримувати міжнародну співпрацю з університетом штату Айова, розробляючи тему "Політичні орієнтації населення України. Порівняльний аспект", з Констанцьким університетом, з яким було розроблено план дослідження теми "Дидактика у вищій школі в Німеччині та Україні: порівняльний аналіз", а професуру університету було запрошено до Київського університету для читання лекцій для студентів зі спеціальності "Соціологія" з дисципліни "Етнонаціональні процеси"³⁵⁵¹. 2004 року факультет мав контакти з Інститутом психології РАН у межах реалізації проекту "Історичний розвиток психологічної науки в Україні та Росії", з Інститутом сталих громад (США) реалізовував спільну програму досліджень "Сталий розвиток громад України", продовжувалась співпраця з університетом м. Айова, але вже над іншим проектом – "Етнічні спільноти України та соціально-політичні орієнтації", Констанцьким університетом із питань перспективи розвитку соціогуманітарних наук у класичних університетах³⁵⁵².

³⁵⁴⁴ Виноградов О. Не пошук допомоги, а рівноправне співробітництво. *Київський університет*. 2001. № 8, жовт. С. 2; Бородюк Н. Програма "Темпус" допоможе хворим дітям. *Київський університет*. 1998. № 7, верес. С. 5–6.

³⁵⁴⁵ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 60. Арк. 131.

³⁵⁴⁶ Там само. Арк. 132.

³⁵⁴⁷ Там само. Арк. 136.

³⁵⁴⁸ Там само. Спр. 63. Арк. 166.

³⁵⁴⁹ Лось К. І чужому научались... *Київський університет*. 2006. № 9, листоп. С. 4.

³⁵⁵⁰ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 68. Арк. 40 зв.

³⁵⁵¹ Там само. Спр. 72. Арк. 34 зв.

³⁵⁵² Там само. Спр. 75. Арк. 37 зв.

Протягом 2005 року науковці факультету мали плідну співпрацю з Інститутом сталих громад й Інститутом психології РАН. На факультеті розроблялися кілька спільних наукових проектів. Зокрема, у межах угоди з університетом штату Айова здійснювалася програма за напрямом "Сталий розвиток громад України". Виконувалася програма співпраці з Констанцьким університетом та Гуманітарним інститутом Свентокшизької академії ім. Яна Кохановського³⁵⁵³.

Підтримуючи зі своїми 17 зарубіжними партнерами багаторічні зв'язки, факультет 2006 року продовжував спільні дослідницькі проекти, видавничу справу, організацію конференцій, обмін студентами та викладачами тощо. Тоді ж факультет започаткував співпрацю з деякими освітніми та науковими установами країн Латинської Америки, зокрема з Автономним університетом Сакатекаса і Психоаналітичним товариством Аргентини. Співробітники факультету в 2005–2006 роках взяли участь в українсько-канадському проекті "Демократична освіта", у міжнародному порівняльному моніторинговому проекті "Європейське соціальне дослідження", а 2006 року працювали над українсько-шведським проектом "Проблеми неформальної освіти дорослих"³⁵⁵⁴.

2006 року проведено в Києві I Міжнародну конференцію із практичної психології "Я, взаємини, любов" за участі тренерів із США, Ізраїлю, Китаю, Росії, Франції, Швеції, Японії³⁵⁵⁵.

Після реорганізації факультету соціології і психології 2007 року на його базі виникли два факультети: соціології і психології. Перед обома факультетами постало завдання інтенсифікувати та розширити коло своїх зарубіжних наукових партнерів.

Факультет соціології реалізовував програму співпраці в межах угоди між Київським університетом та Університетом штату Айова. За спільної участі наших науковців та американських колег було проведено соціологічне дослідження "Етнічні спільноти України і соціально-політичні орієнтації" (проф. В. Євтух, Х. Вікі, доц. А. Горбачик). Працюючи на ниві поглиблення наукових контактів, факультет уклав новий перспективний план наукових досліджень й обміну викладачами в межах програми співпраці з Констанцьким університетом. Продовжувалася плідна співпраця з Інститутом соціології Варшавського університету, зокрема професор Л. Корпорович і доценти І. Чудовська-Кандиба та Й. Конечна взяли участь у спільних наукових заходах в Україні та Польщі³⁵⁵⁶.

Факультет психології 2007 року розпочав програми співпраці з Констанцьким і Вільнюським університетами. Цінним для співробітників факультету виявився обмін досвідом в організації вищої психологічної освіти у класичному університеті. 2008 року, реалізуючи програму співпраці з Констанцьким університетом,

³⁵⁵³ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 45.

³⁵⁵⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 47.

³⁵⁵⁵ Коношевич В. "Я, взаємини, любов" – перша київська міжнародна конференція психологів. *Київський університет*. 2006. № 3, берез. С. 3.

³⁵⁵⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 54.

факультетом розроблявся проект щодо відкриття спільної магістерської програми з організаційної та клінічної психології³⁵⁵⁷.

2007 року факультет психології також розробив програму співпраці з Автономним університетом Сакатекаса у межах спільної угоди про підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації за спеціальностями: "Педагогіка вищої школи", "Педагогічна психологія", "Соціальна педагогіка".

Протягом 2007 року окремі кафедри факультету психології продовжували творчі наукові контакти зі своїми зарубіжними колегами. Наприклад, викладачі кафедри загальної та інженерної психології мали тісні зв'язки з науково-дослідною установою Російської академії освіти – Психологічним інститутом ім. Л. Г. Щукіної. Досвід наших науковців та російських колег утілювався в роботу над програмою історико-психологічних та етнопсихологічних досліджень. Керівництво програми з нашого боку здійснювала професор І. Маноха.

Історичний факультет брав участь у розробленні цікавого напрямку досліджень – підводної археології, а також проводив відповідні міжнародні конференції, мав хороші стосунки з університетами Кракова, Варшави, Познані, Любліна, з Інститутом історії Польської АН, з якими здійснювався обмін студентами та викладачами³⁵⁵⁸. Тут відбулися кілька міжнародних конференцій, присвячених регіональній і соціальній історії, за участі фахівців із Німеччини, Франції, Швеції тощо³⁵⁵⁹. У 1995/96 навчальному році студенти та співробітники факультету брали участь у 34 міжнародних і республіканських конференціях³⁵⁶⁰, 1997 року – у 16 міжнародних, також провели V Міжнародну археологічну конференцію на базі факультету³⁵⁶¹.

У 1999–2000 роках асистент кафедри археології і музеєзнавства Ф. Андрощук брав участь у розробленні наукових проектів із колегами з МДУ з тем "Слов'яно-варязькі контакти", "Каталог скандинавських старожитностей із території Східної Європи", а із Санкт-Петербурзького університету – "Ранньосередньовічні міста Східної та Північної Європи". Викладачі кафедри історії слов'ян у той самий час працювали з колегами із Братиславського університету над підготовкою до видання зустрічних посібників – "Історія України" словацькою мовою та "Історія Словаччини" українською.

Науковці факультету спільно із німецьким культурним центром "Гете-інститут у Києві" провели у грудні 1999 року українсько-німецький робочий семінар для молодих істориків, на якому обговорили проблеми розвитку історичної науки³⁵⁶².

Обсяги позабюджетних надходжень на фінансування науково-дослідної діяльності факультету в 2001–2005 роках саме за рахунок міжнародних грантів, спонсорської допомоги та виконання договірних тем становили майже 1/3 від обсягу

³⁵⁵⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 58.

³⁵⁵⁸ Новини історичного факультету. *Київський університет*. 2002. № 2, лют. С. 2.

³⁵⁵⁹ Стельмах С. Європейський вимір української історичної науки. *Київський університет*. 2003. № 11, груд. С. 3.

³⁵⁶⁰ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 48. Арк. 18 зв.

³⁵⁶¹ Там само. Спр. 52. Арк. 49.

³⁵⁶² Там само. Спр. 58. Арк. 125 зв.

державного фінансування на цю діяльність (332 250 грн проти 958 300 грн)³⁵⁶³. Причому простежувалася позитивна динаміка щодо їхнього збільшення (рекордним став 2005 р., коли станом на листопад місяць було залучено аж 145 000 грн позабюджетних коштів)³⁵⁶⁴.

Протягом 2001–2005 років міжнародні гранти та стипендії вибороли три викладачі та два студенти факультету. Зокрема, доценти А. Руккас і В. Пилипенко отримали стипендію Фулбрайта 2001 і 2005 років відповідно. Доцент А. Руккас стажувався в Інституті Кеннана Міжнародного наукового центру імені Вудро Вільсона. Доцент С. Стельмах, отримавши в 2001–2003 роках грант від Фонду Фольксвагена на спільне розроблення теми з Кельнським університетом, провів п'ять міжнародних конференцій і видав друком їхні матеріали. Студентки О. Швед і Н. Кравченко, виборовши гранти, перебували на стажуванні в літній школі м. Умео у Швеції³⁵⁶⁵. Загалом за період 2001–2005 років за кордоном пройшли стажування 32 викладачі, аспіранти та студенти, а 41 – узяли участь у роботі міжнародних конференцій поза межами нашої держави³⁵⁶⁶. Водночас 70 науковців із зарубіжних країн відвідали міжнародні конференції, круглі столи, виставки, які проводилися на факультеті, виступили з лекціями та провели презентації³⁵⁶⁷. Протягом 2001–2004 років співробітниками історичного факультету в закордонних виданнях було опубліковано 171 наукову статтю (станом на листопад 2005 р. – 195 статей)³⁵⁶⁸.

У 2001–2005 роках міжнародна співпраця історичного факультету здійснювалася як у межах міждержавних та університетських угод і програм, так і шляхом двосторонньої співпраці, налагодженого зусиллями викладацького складу факультету. Географія цих міжнародних контактів містила широке коло зарубіжних наукових установ і навчальних закладів із Польщі, Болгарії, Чехії, Словаччини, Угорщини, Німеччини, Франції, Фінляндії, Італії, Росії, Білорусі, США та Китаю³⁵⁶⁹. Станом на 2002 рік активно розвивалася співпраця з фінськими університетами й науковими центрами. Спільними зусиллями кафедри етнології та краєзнавства,

³⁵⁶³ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 79 (16.01–06.02.2006). Арк. 79.

³⁵⁶⁴ Там само. Арк. 79–80.

³⁵⁶⁵ Там само. Арк. 7, 66, 78.

³⁵⁶⁶ Там само. Арк. 78.

³⁵⁶⁷ Там само.

³⁵⁶⁸ Там само. Арк. 75.

³⁵⁶⁹ Там само. Арк. 77.

зокрема доцента В. Пилипенка та фінських учених за підтримкою Посольства Фінляндії в Україні, було видано українською мовою книгу О. Юссіла, С. Гентіля та Ю. Неваківі "Від Великого Князівства до сучасної держави: політична історія Фінляндії від 1809 р.", урочиста презентація якої відбулася в червні 2002 року за участі Надзвичайного та Повноважного Посла Фінляндії в Україні.

Протягом 2002 року на історичному факультеті побували багато зарубіжних гостей. Наприклад, професор Чу Сян (Китай) протягом дев'яти місяців стажувався на кафедрі новітньої історії України, доктор А. Умланд (Німеччина) у вересні–листопаді 2002 року прочитав курс лекцій "Західні інтерпретації пострадянської історії Росії" для магістрів історичного факультету, провів семінари та колоквиуми. Доктори Г. Гауссман, Б. Каульбах, К. Корнеліссен, М. Міддель, У. Юрайт (Німеччина) працювали у двох наукових семінарах із виконання спільного проекту нашого історичного факультету та Кельнського університету "Інтернаціональні впливи – національні традиції: українська і німецька історичні науки в ХХ столітті". 2002 року на історичному факультеті (або за його участі) було проведено вісім міжнародних конференцій і два наукові семінари, зокрема Міжнародний українсько-німецький науковий семінар "Соціальна історія України і Німеччини в ХХ ст.", II Міжнародний українсько-німецький науковий семінар "Історична наука як засіб політичної легітимізації в Україні та Німеччині у ХХ ст.", Міжнародна науково-практична конференція "Історія Батьківщини. Україна на зламі століть", Міжнародна наукова конференція "Україна – Росія: історія та сучасність", X Міжнародна науково-практична конференція "Педагогіка вищої школи в ХХІ столітті: проблеми та перспективи розвитку", Міжнародна наукова конференція "Україна – Туреччина: минуле, сучасне, майбутнє", XII Міжнародна науково-практична конференція "Роль науки, релігії та суспільства у формуванні моральної особистості", Міжнародна наукова конференція "VI Сходознавчі читання А. Кримського", Міжнародна наукова конференція "Три голодомори в Україні в ХХ столітті: погляд із сьогодення", Міжнародна наукова конференція "IV Архівознавчі читання".

2003 року активно розвивалися наукові контакти з фінськими університетами та науковими центрами, Гарвардським та Кельнським університетами³⁵⁷⁰. Цього самого року факультет відвідали 17 науковців-іноземців: професор П. Вечоркевіч (Польща) виступив із доповіддю на засіданні кафедри історії слов'ян; професор О. Певна (США), проводячи за Програмою академічних обмінів ім. Фулбрайта наукові дослідження на кафедрі етнології і краєзнавства, прочитала курс лекцій "Раннє християнське мистецтво від IV до VII сторіччя" та "Візантійське мистецтво від VI до XV сторіччя" для студентів історичного факультету, які спеціалізуються за напрямом "етнологія"; професор Г. Зімон (Польща) прочитав 5 жовтня 2003 року лекцію історикам-магістрам; доктори П. Хакамієс, М. Леппалахті, О. Сілвеннойнен, Й. Ремі, Т. Віхавайнен із Гельсінського університету брали активну участь у роботі III Українсько-фінського наукового симпозіуму "Сучасні напрями історико-етнологічних досліджень: тенденції і перспективи"; доктори

³⁵⁷⁰ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 75. Арк. 37.

Г. Гауссман, Б. Каульбах, В. Оберкром, Ф. Укоттер, М. Яйсманн, Р. Гудеманн (Німеччина); К. Дефранс (Франція), Г. Мотика (Польща) працювали у двох наукових семінарах, які проводилися на виконання спільного проекту історичного факультету Київського та Кельнського університетів "Інтернаціональні впливи – національні традиції: українська і німецька історичні науки в ХХ столітті".

2003 року історичний факультет долучився до проведення наукових семінарів, міжнародних конференцій, форумів: III Міжнародного українсько-німецького наукового семінару "Німецько-французькі та українсько-польські взаємини в ХХ столітті в історичному порівнянні" та IV Міжнародного українсько-німецького наукового семінару "Європейська регіональна історія у ХХ столітті"; II Міжнародної науково-практичної конференції "Підводні археологічні дослідження в Північному Причорномор'ї"; III Українсько-фінського наукового симпозиуму "Сучасні напрями історико-етнологічних досліджень: тенденції та перспективи"; II Міжнародного конгресу українських істориків "Українська історична наука на сучасному етапі розвитку"; Міжнародної наукової конференції, присвяченої 40-річчю журналу "Український історик"; Міжнародної наукової конференції "Україна та Польща у визвольних змаганнях ХІХ – початку ХХ ст."

2004 року продовжувалася робота над проектом із науковцями Кельнського університету "Інтернаціональні впливи – національні традиції: українська та німецька історичні науки в ХХ столітті" та українсько-американським проектом "Українські думи" разом із Гарвардським університетом США; активно розвивалися наукові контакти з німецькими, фінськими та шведськими університетами, науковими центрами та посольствами. Було започатковано стосунки з Тайпінським університетом КНР, продовжувалася співпраця з науковцями Братиславського та Білоруського університетів³⁵⁷¹. За ініціативи кафедри етнології і краєзнавства на історичному факультеті відбувся круглий стіл із керівництвом Військово-історичного видавництва Швеції за участі директора цього видавництва П. Люндструма, за результатами якого було заплановано видання спільних українсько-шведських наукових праць з української і шведської історії.

Протягом 2004 року історичний факультет Київського університету відвідали 13 зарубіжних гостей, серед яких: директор Музею античного судноплавства м. Майнц Б. Перфект і його науковий співробітник М. Бокіус взяли участь у засіданні кафедри археології і виступили перед студентами; академік Чорногорської АН і мистецтв М. Дашич відвідав засідання кафедри історії слов'ян, прочитав кілька лекцій студентам та обговорив із проректором університету В. Гондюлом проект договору про співпрацю між Київським і Чорногорським університетами; перший секретар Посольства Німеччини в Україні А. Кірхгоф, професор Костанцького університету Е. Він і референт Гете-інституту (Німеччина) К. Хоппе виступили на науковій конференції "Німці в історії Київського університету", що відбулася на базі кафедри етнології та краєзнавства історичного факультету; доктори П.-А. Люндструм (директор Військово-історичного видавництва Швеції), М. Бехман (літературний директор зазначеного видавництва), Е. Норберг

³⁵⁷¹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 72.

та С.-Ф. Гойст (консультанти зазначеного видавництва) взяли участь у круглому столі, організованому цією самою кафедрою з метою перспектив публікації спільних українсько-шведських видань.

2004 року на базі історичного факультету або за його участі було проведено такі конференції: Міжнародна конференція "Німці в історії Київського університету"; Міжнародна наукова конференція "Розвиток науки в університеті за 170 років очима молодих учених та студентів"; Міжнародна наукова конференція "Археологія та музеєзнавство у системі освіти та науки"; II Міжнародна конференція "70 років національного заповідника Софія Київська"; Міжнародна конференція "60-річчя визволення України від фашистських загарбників: внесок українського народу до перемоги над фашизмом у роки Другої світової війни"; Міжнародна наукова конференція "Історія церкви: завдання і перспективи"; Міжнародна науково-теоретична конференція "IX Декабристські читання"; "Шевченківська весна": II Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих учених, присвячена 190-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 170-річчю заснування Київського університету".

2005 року спільно з МОН України, Паризьким університетом Сорбонна та Ліонським університетом факультет розробив і розпочав реалізацію проекту "Дніпро". У межах українсько-французького археологічного проекту, який здійснювався Центром підводної археології при кафедрі археології і музеєзнавства історичного факультету, за підтримки Посольства Франції з 2005 до 2008 року проводилися виставки "Археологічні Скарби Чорного моря"³⁵⁷². До підводних досліджень долучалися й грецькі фахівці³⁵⁷³. 2008 року за результатами досліджень було проведено міжнародний науковий семінар³⁵⁷⁴.

Досить плідно історичний факультет працював на ниві організації міжнародних наукових форумів. Наприклад, за 2001–2005 роки на факультеті було проведено 19 міжнародних наукових і науково-практичних конференцій (у 4-х факультет став співорганізатором), 2 українсько-фінські наукові симпозіуми, 4 українсько-німецькі наукові семінари. Історичний факультет став одним із співорганізаторів міжнародного конгресу українських істориків. За роками ця статистика має такий вигляд: 2001 рік – 5 міжнародних форумів, 2002 – 10, 2003 – 7, 2004 – 6 та 2005 рік – 2³⁵⁷⁵. Істотне зменшення кількості міжнародних форумів, організованих за участі факультету 2005 року, за одночасного збільшення як державного, так і позабюджетного фінансування наукових досліджень загалом можна пояснити тимчасовим зміщенням акцентів у міжнародній науковій співпраці історичного факультету на закордонні стажування його співробітників.

Упродовж 2005 року було узгоджено робочі програми зі співпраці між історичним факультетом та Інститутом історії Варшавського університету, філософським

³⁵⁷² АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 79 (16.01–06.02.2006). Арк. 86.

³⁵⁷³ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 46; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 53; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 56.

³⁵⁷⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 56.

³⁵⁷⁵ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 79 (16.01–06.02.2006). Арк. 102–105.

факультетом Загребського університету³⁵⁷⁶. Ці програми тривали й у 2006–2007 роках. Не менш плідно розвивалася співпраця із Посольством Фінляндії в Україні, започаткована ще 2003 року. Наприклад, уже за його підтримки було проведено IV Українсько-фінський симпозіум "Національні меншини в сучасному світі".

За підтримки Посольства Франції було проведено виставку "Археологічні скарби Чорного моря".

2006 року дія виставки "Археологічні скарби Чорного моря", приуроченої до 100-річчя від дня народження відомого археолога-антикознавця Л. Славіна, продовжилася на базі Музею історії університету. Серед відвідувачів виставки був посол Франції в Україні Ж.-П. Везіан. Виставка стала результатом франко-греко-української наукової співпраці. Спільно з колегами Ліонського університету вчені історичного факультету досліджували вантаж затопленого в Чорному морі у XII ст. корабля, запровадили до наукового обігу інформацію про різні типи полив'яного посуду, вироби зі скла та металу. Результати досліджень оприлюднено на міжнародних конференціях в Іспанії, Італії, Польщі³⁵⁷⁷.

У 2006–2007 роках факультет продовжував співпрацю з американськими, ізраїльськими, німецькими, фінськими, шведськими, російськими, польськими, болгарськими, сербськими, хорватськими та македонськими університетами, науковими центрами та посольствами³⁵⁷⁸. 2007 року позначилася тенденція до поглиблення контактів із Посольством США в Україні. Зокрема, факультет часто відвідували представники дипломатичної місії й американські науковці, спілкуючись зі студентами та викладачами та читаючи лекції³⁵⁷⁹. Водночас 2007 року було налагоджено контакти й із британськими вченими, з якими проводилися зустрічі, спільні експедиції та презентації наукових видань³⁵⁸⁰.

2007 року 13 співробітників історичного факультету перебували в закордонних відрядженнях і на стажуванні, 21 – виступили на конференціях і симпозіумах за кордоном. Факультет відвідали 44 іноземці³⁵⁸¹.

Надзвичайний і Повноважний Посол Франції в Україні Філіпп де Сюремен відвідав виставку "Археологічні скарби Чорного моря" (2005)

³⁵⁷⁶ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 44–45.

³⁵⁷⁷ Заїка В. Виставка археологічних скарбів. *Київський університет*. 2006. № 10, груд. С. 2.

³⁵⁷⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 46–47; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 53; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 56.

³⁵⁷⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 53.

³⁵⁸⁰ Там само.

³⁵⁸¹ Там само.

На початку 1990-х років в університеті відбулося зниження темпів наукової діяльності. Зокрема, механіко-математичний факультет, який успішно виконував дослідження як за бюджетні кошти, так і за госпдоговорами, опинився в ситуації, коли його зв'язки всередині колишнього СРСР перейшли у площину міжнародних і доволі нетривалих, оскільки більшість замовників було зосереджено на території Росії на підприємствах оборонної галузі. З огляду на це в 1990–1991 роках відбувається спад зазначеної діяльності, що, до речі, пришвидшило переорієнтацію факультету на розв'язання проблем усередині країни³⁵⁸².

У звіті 1992 року зазначалося, що за останні три роки кількість закордонних поїздок студентів збільшилась. Основні напрями – США та Нідерланди³⁵⁸³. Наприклад, 1995 року тут, незважаючи на кризу, було захищено п'ять докторських дисертацій, зокрема іноземцем – Є. Баррасом де Ла Крусом. Цей рік став роком розширення міжнародних контактів: наприклад, в іноземних журналах було надруковано близько 70 публікацій, налагоджено особисті контакти з ученими Німеччини, Китаю, США, Індії, Франції, Росії, Польщі, викладачі Київського університету працювали за грантом у програмах NASA³⁵⁸⁴.

Попри кризу, викладачі й аспіранти продовжували працювати та розвивати пріоритетні для нашої науки галузі, що виявлялося, зокрема, і в публікації результатів наукових здобутків в іноземній періодиці. Наприклад, 1993 року таких публікацій було 81³⁵⁸⁵. Тоді ж відбулося розширення міжнародних зв'язків із зарубіжними університетами та науковими установами. Зокрема, журнал "Теорія ймовірностей та математична статистика" механіко-математичного факультету тоді перекладався англійською та виходив друком як періодичне видання Американського математичного товариства³⁵⁸⁶.

Співробітники механіко-математичного факультету разом з економічним факультетом брали участь у проекті ТЕМПУС – ТАСІС "Статистичні аспекти економіки" спільно з університетами Стокгольма, Умеа, Гельсінкі (кер. – Д. Сільвестров від Швеції, М. Ядренко від Київського університету)³⁵⁸⁷. Завдяки гранту цього самого проекту факультет до 2001 року зміг поліпшити комунікаційну базу, активізувати наукові дослідження й опублікувати 30 посібників³⁵⁸⁸.

Механіко-математичний факультет традиційно працював над науковими темами в межах шкіл, що отримали міжнародне визнання в галузі теорії ймовірностей, алгебри, асимптотичних методів дослідження систем диференціальних рівнянь з нерегулярними розривними правими частинами, механіки спряжених хвильових полів³⁵⁸⁹. Загалом саме 1995 року спостерігається зростання міжнародних зв'язків:

³⁵⁸² АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 34. Арк. 190.

³⁵⁸³ Там само. Спр. 34. Арк. 193.

³⁵⁸⁴ Там само. Спр. 48. Арк. 19–19 зв.

³⁵⁸⁵ Там само. Спр. 37. Арк. 156.

³⁵⁸⁶ Там само. Арк. 157.

³⁵⁸⁷ Там само. Спр. 57. Арк. 127.

³⁵⁸⁸ Там само. Спр. 61. Арк. 170.

³⁵⁸⁹ Там само. Спр. 48. Арк. 19.

протягом року вийшли друком понад 70 публікацій у зарубіжних журналах, налагоджено особисті контакти з ученими Німеччини, Китаю, США, Індії, Франції, Росії, Польщі; взято участь у проектах за грантами NASA, продовжено випуск періодичного видання "Теорія ймовірностей і математична статистика". Співробітниками факультету А. Самойленком і М. Перестюком було опубліковано монографію з імпульсних диференціальних рівнянь (США, Велика Британія, Гонконг, Сінгапур)³⁵⁹⁰.

Протягом 1999 року викладачі факультету отримали три гранти від різних міжнародних організацій і фондів. Тоді ж тривали спільні дослідження з університетами Флориди (США), Манітоби (Канада), Казані (Росія), Фрайбурга, Білефельда і Кайзерлаутерна (Німеччина), Білоруським університетом та Інститутом математики НАН Білорусі. З Університетом Кайзерлаутерна було укладено угоду про навчання за міжнародною програмою *Mathematik International*, унаслідок чого одного магістранта було відправлено на навчання до Німеччини. Викладача В. Самойленка було запрошено до читання лекцій в університетах Салерно та Неаполя³⁵⁹¹.

Станом на 2001 рік більшість кафедр факультету підтримували тісні контакти із провідними навчальними закладами багатьох країн світу, відвідуючи Польщу, Велику Британію, Німеччину, Хорватію, Грецію, Литву, Францію, Ізраїль, США, Китай, Бразилію, Іспанію, Росію, Білорусь, Нідерланди, Швецію, Чехію, Фінляндію, Італію, Угорщину, Австралію, причому прийом фахівців відбувався за рахунок сторони, що приймала. Факультет, зі свого боку, також запрошував до співпраці провідних учених з інших країн³⁵⁹². 2002 року науковці факультету співпрацювали з колегами із 15 країн світу; здійснювали спільні розробки чисельно-аналітичних методів дослідження крайових задач для диференціальних рівнянь з Університетом м. Мішкольц (Угорщина), брали участь у спільному проекті "Модулі Коена – Маколея на поверхнях з особливостями" з Технічним університетом Кайзерслаутена³⁵⁹³.

2003 року факультет підтримував творчі зв'язки з університетами Стокгольма, Вестероса, Гельсинки, Салерно та Рима, Ватерлоо і Вінніпега, Казані, Сіднею, Гумбольдт-університетом Берліна, Кайзерслаутерна, Мічиганським, Мурсійським, університетом Країни Басків у м. Більбао, а також фірмою POLYTEC GmbH і Науково-дослідним центром м. Юліх (Німеччина)³⁵⁹⁴.

Протягом наступного року співробітники факультету підтримували наукові зв'язки з університетами Сан-Паулу, Ченстохови, Лос-Анжелеса, Мельбурна, Стокгольма, Софії, Бухареста, Москви, Тбілісі, Мішкольца, Салерно, Мурсійським, Мічиганським, з різними установами та науковцями Китаю, Ізраїлю, Чехії. Науковці факультету спільно з колегами Уппсальського університету брали участь у проекті "Похідні ручні та дикі алгебри", з Лозаннським університетом – "Проблеми голоморфної динаміки і групи ітерованих монодромій" тощо³⁵⁹⁵.

³⁵⁹⁰ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 48. Арк. 19 зв.

³⁵⁹¹ Там само. Спр. 58. Арк. 126.

³⁵⁹² Там само. Спр. 61. Арк. 161.

³⁵⁹³ Там само. Спр. 68. Арк. 40 зв.

³⁵⁹⁴ Там само. Спр. 72. Арк. 34 зв.

³⁵⁹⁵ Там само. Спр. 75. Арк. 37 зв.

Інтенсивною була міжнародна співпраця факультету в 2005–2007 роках: він підтримував наукові контакти з університетом Ченстоховська політехніка, університетами міст Мішкольца, Брна, Кайзерслаутерна, Уппсала, Катанія, Салерно, Неаполя, Софійським, Московським, Казанським, Тбіліським, Ташкентським, Каракалпацьким, Стокгольмським, Автономним університетом Мехіко, Математичним інститутом Університету м. Сан-Паулу, Інститутом Макса Планка, Фізико-хімічним інститутом ядерної промисловості Китаю³⁵⁹⁶.

Протягом 2006–2007 років факультет також мав наукові зв'язки з університетами Канади, Австралії, Чилі, Бельгії, Великої Британії, Ізраїлю, Франції, Угорщини, Фінляндії та інших країн³⁵⁹⁷. Доцент кафедри геометрії О. Пришляк 2006 року був координатором програми наукових обмінів з Університетом Південної Каліфорнії³⁵⁹⁸. У 2006–2007 роках тривала робота над спільним проектом із факультетом машинобудування національного Тайванського університету. Механіко-математичний факультет Київського університету підтримував міжнародні контакти зі своїми давніми партнерами: з корпорацією POLYTEC GmbH й Університетом Тулона та Вара, з яким тривав проект щодо спільної аспірантури. 2007 року механіко-математичний факультет розпочав спільні наукові дослідження з Університетом м. Любляна³⁵⁹⁹.

Станція
"Академік
Вернадський"

Одним із дуже цікавих та особливих напрямів діяльності університетських учених була робота фізиків і біологів на антарктичній станції "Академік Вернадський", де вони проводили дослідження озонового шару, магнітного поля Землі, вимірювали рівень світового океану тощо³⁶⁰⁰.

Традиційно сильними залишалися наші школи біологів. Наприклад, А. Бойко, доктор біологічних наук, завідувач кафедри вірусології, виступав із доповідями на конференціях, що проводилися у США, Чехословаччині, В'єтнамі³⁶⁰¹. Кафедра вірусології спільно з Інститутом експериментальної біології м. Хошимін проводила дослідження з питань технологічних процесів одержання безвірусних рослин.

³⁵⁹⁶ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 45; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 47; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 53.

³⁵⁹⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 47; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 53.

³⁵⁹⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 47.

³⁵⁹⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 53.

³⁶⁰⁰ Кіт Л. Наші в Антарктиді. *Київський університет*. 2007. № 10, груд. С. 1–3.

³⁶⁰¹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 36. Арк. 63.

Кафедра біохімії в 1990-ті роки співпрацювала з Тайюанським інститутом радіаційного захисту, розробляючи тематику використання засобів китайської народної медицини та адаптогенів із метою підвищення загальної резистентності в умовах роботи на Чорнобильській АЕС, яка була оформлена в окрему наукову тему. А кафедра біофізики спільно з науковцями Єльського університету досліджувала поодинокі канали в базальній мембрані гладком'язової тканини. Кафедра фізіології людини і тварин налагоджувала співпрацю з кафедрою фармакології Манітоського університету, а кафедра фізіології та екології рослин брала участь у виконанні міжнародних наукових програм з охорони довкілля спільно із Центральним Європейським університетом (Угорщина), підтримуючи також зв'язки з Гаванським університетом та

проводячи навчання і стажування фахівців. Зоологи підтримували стосунки з ученими Німеччини, Чехії, Фінляндії у галузі ентомології. 1999 року факультет підписав угоду про співдружність у галузі фітовірусології з Пулавським науковим центром (Польща), брав участь у роботі міжнародних програм "Прип'ятські болота" (Фонд Альфа Брауна, Велика Британія, від факультету – проф. В. Соломаха), "Двокрилі комахи палеарктики" (Німеччина, Штутгартський музей природи, від факультету – проф. Ю. Вервес), "Комахи Європи" (Чехія, Аграрний Менделівський університет, від факультету – проф. Ю. Вервес), "Механізми регуляції генетичної активності" (Франція, Інститут Жака Мано, від факультету – проф. А. Сиволоб), "Вивчення структури ДНК-зв'язуючих доменів НМГ-білків та їхніх компонентів з ДНК" (Велика Британія, Порстмундський університет, від факультету – доц. А. Драган), "Вплив високих температур та водного стресу на стан фотосинтетичних мембран" (Польська Академія наук, від факультету – проф. М. Мусієнко).

Біологічний факультет на зламі тисячоліть також був членом і делегатом таких міжнародних проектів та організацій: Міжнародного орнітологічного комітету (США), Міжнародного центру медицини і кібернетики (Польща), делегатом від України в Міжнародній організації Wetland International (Нідерланди) та Європейському комітеті обліку птахів (Бельгія), учасником двох комісій Міжнародного центру охорони природи та природних ресурсів (Швейцарія)³⁶⁰².

У багатьох випадках співпраця закінчувалася спільними публікаціями, зокрема ентомологи опублікували спільні монографічні дослідження з фауни

Професор кафедри мінералогії, геохімії та петрографії Олександр Митрохин на станції "Академік Вернадський"

³⁶⁰² АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 58. Арк. 125.

двокрилих Палеарктики (проф. Ю. Вервес із ученими Штутгартського університету) і метеликів Сибіру (проф. З. Ключко та К. Міккола із Гельсінського університету)³⁶⁰³. Співробітники факультету підтримували плідну наукову співпрацю із 14 університетами і науковими установами Європи та США; лише 1995 року взяли участь у роботі шести міжнародних конференцій Західної Європи та Японії (серед учасників був і студент)³⁶⁰⁴.

Науково-дослідний інститут фізіології ім. Петра Богача мав спільний проект з Інститутом молекулярної біології Австрійської АН: "Олігомеризація та кальмодулінова активація кінази легких ланцюгів міозину гладеньких м'язів", з Інститутом анатомії Бернського університету – "Дослідження ролі алексинів в механізмах регуляції скорочення гладеньких м'язів", Інститутом експериментальної біології ім. Ненцького Польської АН – "Дослідження ролі легких ланцюгів міозину та кальдесмону в механізмах регуляції скорочення гладеньких м'язів"³⁶⁰⁵.

Продовженням міжнародних зв'язків у раніше усталених напрямках – за договорами про співдружність і за спільними науковими проектами із 19 університетами та науковими установами за 4 міжнародними програмами й на основі співдружності з 10 європейськими, всесвітніми міжнародними товариствами, радами та комітетами – характеризувався для факультету 2002 рік. Тоді ж було створено Українсько-в'єтнамську міжнародну лабораторію з біотехнології між Інститутом тропічної біології та факультетом³⁶⁰⁶.

2003 року підтримувалися стосунки із 22 університетами та науковими установами, 6 закордонними науковими центрами і 8 міжнародними радами та комітетами. Продовжувалися контакти з Технічним університетом Ільменау, Південно-Флоридський університетом, Європейським товариством із нових методів у сільськогосподарських дослідженнях, Міжнародним насінневим центром у м. Вагенінгені, Інститутом тропічної біології, Інститутом генної інженерії і біотехнології (Туреччина) тощо³⁶⁰⁷.

2004 року співробітники факультету підтримували стосунки із 28 навчальними закладами та науковими установами, 7 науковими центрами та 7 міжнародними радами та комітетами. Зав'язано контакти з Пенсильванським університетом, Західним університетом Угорщини, Інститутом екології Вільнюського університету, Оксфордським відкритим університетом, Академією Святого Христа (Польща), Інститутом бактеріофагії, мікробіології і вірусології (Грузія), Единбурзьким університетом, Люблінським медичним інститутом³⁶⁰⁸.

Станом на 2005 рік співробітники факультету мали тісні наукові зв'язки із 35 закордонними вищими закладами освіти та науковими установами. Було встановлено зв'язки із Гамбурзьким та Мінським університетами, Національним інститутом агрономічних досліджень (Франція), Інститутом ботаніки

³⁶⁰³ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 41. Арк. 56–57.

³⁶⁰⁴ Там само. Спр. 48. Арк. 9.

³⁶⁰⁵ Там само. Спр. 58. Арк. 129 зв.

³⁶⁰⁶ Там само. Спр. 68. Арк. 40.

³⁶⁰⁷ Там само. Спр. 72. Арк. 34.

³⁶⁰⁸ Там само. Спр. 75. Арк. 37.

ім. В. Шафера Польської АН, Університетом м. Брно, Науково-технічним центром PicoQuant (Німеччина)³⁶⁰⁹.

Протягом 2005 року науковці факультету брали участь у роботі таких організацій, як Технічна рада Афро-Євразійського договору з охорони водно-болотних птахів, що мігрують (Боннська конвенція), Постійного комітету Міжнародного бюро з вивчення водно-болотних угідь і водоплавних птахів (Нідерланди), комісії Міжнародного союзу охорони природи та природних ресурсів (Швейцарія), Європейського комітету обліку птахів (Бельгія), Міжнародного орнітологічного комітету (США)³⁶¹⁰.

2006 року викладачі та науковці факультету працювали в Міжнародній раді з біоінженерії, оргкомітеті III Міжнародної орнітологічної конференції Північної Євразії (Росія), науковому оргкомітеті I Європейського конгресу збереження біорізноманіття (Угорщина), редколегії журналу "Біокібернетика і біоінженерія" (Польща)³⁶¹¹.

Продовжувалася співпраця співробітників факультету з колегами із 36 зарубіжних вищих закладів освіти та наукових установ. Водночас було встановлено контакти з відділом психіатрії і поведінкової неврології Університету Каліфорнії, Зоологічним інститутом РАН, Зоологічним музеєм Університету м. Гельсінкі, Інститутом дослідження сільськогосподарських культур (Велика Британія), Інститутом дослідження стійкості рослин (Нідерланди), Інститутом експериментальної ботаніки (Білорусь), Інститутом тропічної біології (В'єтнам), Лабораторією мікрогравітації при Інституті наукових і технологічних досліджень Католицького університету Ріу-Гранді-ду-Сул (Бразилія), Нанькайським університетом, Університетом Париж-Південь XI³⁶¹².

Протягом 2007 року співробітники біологічного факультету підтримували творчі наукові контакти зі своїми колегами із 33 зарубіжних наукових і навчальних установ. Водночас було започатковано співпрацю з Інститутом захисту рослин (Чехія), Інститутом ботаніки (Литва), Інститутом захисту рослин (Болгарія), Університетом штату Південна Кароліна та кафедрою ботаніки та фізіології рослин Гомельського державного університету імені Франциска Скорини³⁶¹³.

Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна традиційно брав участь в обміні колекційними фондами, що є однією з давніх і доволі перспективних форм міжнародної наукової співпраці. Зокрема, 1996 року поповнював насінневий фонд за рахунок обміну із 200 ботанічними установами із 67 країн світу³⁶¹⁴. Підтримувалися наукові зв'язки з Ботанічним садом Латвійського університету ім. Петра Стучки, Кишинівським ботанічним садом, Державним ботанічним садом Придністров'я, Головним ботанічним садом РАН. 1999 року із 44 зарубіжних ботанічних установ

³⁶⁰⁹ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 44.

³⁶¹⁰ Там само.

³⁶¹¹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 45.

³⁶¹² Там само.

³⁶¹³ Науково-дослідна робота в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка: підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 52.

³⁶¹⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 49. Арк. 165.

одержано 204 каталоги та 1868 пакетів насіння, а також відправлено до зарубіжних ботанічних садів і дендраріїв 246 каталогів і 950 пакетів із насінням і живцями³⁶¹⁵. 2002 року Ботанічний сад надіслав до 224 зарубіжних ботанічних садів із 37 країн 224 каталоги та 1855 пакетів із насінням і живими рослинами³⁶¹⁶. 240 каталогів і 2581 пакет із насінням до 42 зарубіжних країн відіслав підрозділ 2003 року, отримавши від них 191 каталог і 2075 пакетів³⁶¹⁷; 2004 року, відповідно, мали контакти із 43 країнами, до 251 установи яких надіслано каталог "Список насіння, яке пропонує на обмін Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна" та 2171 пакет із насінням. Натомість отримано 207 каталогів із зарубіжних країн³⁶¹⁸. Протягом 2005 року було здійснено обмін із 43 зарубіжними країнами, 2007 року – із 35³⁶¹⁹.

Хімічний факультет також підтримував творчі стосунки з низкою зарубіжних установ. Ще 1993 року він почав інтенсифікувати діяльність у цьому напрямі. Саме тоді професору В. Зайцеву вдалося отримати три гранти ІНТАС і НАТО на загальну суму 400 000 дол, які взаємодоповнювали один одного тематично. Проекти було спрямовано на контроль забруднення важкої води, поліпшення екологічних властивостей бензину та пошук каталізаторів для підвищення його октанового числа³⁶²⁰.

Кафедра органічної хімії багато років співпрацювала з науковцями м. Дебрецен, кафедра хімії високомолекулярних сполук – з Технологічною вищою школою м. Радом, компанією Uniroyal Chemical (США). Протягом 1992–1997 років здійснювалася співпраця кафедри неорганічної хімії з Інститутом неорганічної хімії Вроцлавського університету, а у 1996–1998 роках – з кафедрою неорганічної хімії Тайванського національного університету, у межах яких проводилися спільні дослідження. Науковці факультету брали участь у проектах INTAS. З 1993 до 1997 року тривала праця над проектом у галузі біонеорганічної хімії з Мюнхенським університетом. Загалом факультет на 1997 рік мав контакти з ученими Польщі, Франції, Великої Британії, Німеччини, Угорщини, Іспанії, Австрії, Кенії, Нідерландів і Росії.

Для переходу на багатоступеневу систему підготовки фахівців (бакалавр, спеціаліст, магістр) факультет здійснив ґрунтовний аналіз магістерських програм університетів різних країн: хімічного факультету Університету Ньюкасла, Китайського університету, факультету полімерів Мадраського університету, Технологічного інституту в Хайфі, факультету прикладної хімії Політехнічного інституту Манчестера, Університету Південної Міссісіпі, хімічного факультету МДУ. Викладачі, які проходили закордонне стажування, приділяли увагу особливостям організації навчального процесу в університетах-партнерах, забезпеченню навчальною літературою, обладнанням. Набутий ними досвід було використано під

³⁶¹⁵ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 58. Арк. 125.

³⁶¹⁶ Там само. Спр. 68. Арк. 40.

³⁶¹⁷ Там само. Спр. 72. Арк. 34.

³⁶¹⁸ Там само. Спр. 75. Арк. 37.

³⁶¹⁹ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 44; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 52; Науково-дослідна ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 55.

³⁶²⁰ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 57. Арк. 128.

час викладання курсів біонеорганічної хімії, практикумів із координаційної хімії, фізичних методів дослідження неорганічних сполук тощо³⁶²¹. Окремі дослідження були можливими лише завдяки отриманню грантів. Наприклад, 1994 року В. Скопенко, Ф. Бабічев, В. Яцимирський, М. Корнілов стали соросівськими професорами. Гранти соросівського професора 1997 року отримали М. Слободяник, В. Ковтуненко, М. Корнілов, В. Сухан, соросівського аспіранта – О. Бабіч, Л. Ковбасюк, М. Дударенко, В. Олейник, В. Пасько³⁶²².

Наприкінці 90-х років спільно з ученими Університету Йорку наші хіміки продовжували працювати над дослідженням адсорбційних властивостей вугілля та інших адсорбентів. Спільно із групами вчених Інституту фізики НАН Білорусі, Гданського університету, інститутів хімії і біології Турецької АН і групою Медичного центру ветеранів війни (США) проводилися дизайн і синтез флуоресцентних зондів на основі флавонолів. Разом з ученими хімічного факультету Університету ім. Поля Сабатьє, біологами Роттердамського університету та кафедрою органічної хімії Університету Хебрев (Ізраїль) проводилися дослідження краунованих кетоціанінів як флуоресцентних зондів для вивчення характеристик клітинних мембран. Разом із науковцями Німеччини та Великої Британії продовжувалася робота зі створення словника Computer Dictionary of Natural Science Terminology: English, German, Russian, Ukrainian (Chemistry and Physics), проводилась наукова робота за грантами ІНТАС, ЄС "Хімія металів у медицині", програмою "НАТО заради миру"³⁶²³.

2002 року підтримувалися стосунки із 19 науковими центрами. Особливо тісною була співпраця з Вільним університетом м. Амстердам, Медичним університетом Луї Пастера та Інститутом Шарля Садрона, Автономним університетом Мадрида, Варшавським університетом. Разом із французькими науковцями виконувалось рентгеноструктурне дослідження для 12 нових сполук³⁶²⁴. Надалі факультет співпрацював у межах програми співпраці між Гданським і Радомським технічними університетами, Науковим центром корпорації LG Gable (Корея). Підтримувалися контакти з Інститутом Шарля Садрона (Франція), що брав участь у дослідженнях властивостей флокулянтів, які одержано на кафедрі хімії високомолекулярних сполук, налагоджувалися стосунки з Інститутом хімії АН Чехії, Університетом ім. Поля Сабатьє, Лейпцизьким, Університетом Південної Флориди, Університетом м. Дарем тощо³⁶²⁵. Протягом 2004 року факультет брав участь у спільних розробках із Дослідницьким центром м. Карлсруе із синтезу нових конформаційно жорстких фторзаміщених амінокислот. Співпрацюючи з фізичним факультетом МДУ, хіміки проводили науково-дослідні роботи зі створення на основі щеплених кополімерів згущувачів для підвищення нафтовіддачі з нафтоносних пластів. Було встановлено контакти з науковим центром

³⁶²¹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 50. Арк. 11–29.

³⁶²² Там само. Спр. 51. Арк. 112–113

³⁶²³ Там само. Спр. 58. Арк. 127 зв.

³⁶²⁴ Там само. Спр. 68. Арк. 41.

³⁶²⁵ Там само. Спр. 72. Арк. 35.

ТУБІТАК (Туреччина), Інститутом фізики НАН Білорусі й Технічним університетом Ільменау³⁶²⁶.

Тісна та давня співпраця пов'язувала хімічний факультет з Університетом ім. Поля Сабатьє. Плідна співпраця в галузі органічної хімії мала кілька форм – це і спільні наукові конференції, і магістратура й аспірантура під спільним керівництвом, нові угоди між двома університетами та Посольством Франції в Україні³⁶²⁷. Цінним надбанням співпраці стали регулярні наукові конференції "Київ – Тулуза", що вже традиційно проходять кожні два роки по чергово у Франції та Україні. У них беруть участь не тільки науковці університетів-побратимів, а й інститутів НАН України, дослідники з Харкова та Донецька. 2005 року ця співпраця втілювалася, зокрема, у проведенні III Спільної міжнародної наукової конференції з хімії "Київ – Тулуза-2005", одним із головних рішень якої став проект створення спільної лабораторії³⁶²⁸. 2007 року було проведено спільну IV Міжнародну конференцію з хімії "Тулуза – Київ", за результатами роботи якої було подано пакет документів для створення спільної лабораторії "Київ – Тулуза"³⁶²⁹. Останні дві конференції розширили межі міжнародної наукової співпраці, оскільки в них узяли участь ще й учені з Іспанії, Великої Британії, Канади, США, Марокко.

Окрема увага приділялася підготовці кадрів у спільній магістратурі й аспірантурі. Перші кроки в цьому напрямі вже було зроблено протягом 2006–2007 років. 2007 року вперше в історії міжнародної співпраці хімічного факультету було організовано захист аспіранта (А. Кисіля), що закінчив спільну аспірантуру в Університеті ім. Поля Сабатьє. Результатом стала дисертація, виконана під спільним керівництвом З. Войтенко та Ж. Вольфа. Здобувач отримав відразу два дипломи – українського та французького зразків³⁶³⁰.

Не менш успішно розвивалася співпраця хімічного факультету з іншими закордонними науковими установами та навчальними закладами. Зокрема, 2006 року співробітники факультету проводили спільні наукові розроблення з Констанцьким університетом і Швейцарським федеральним інститутом технологій. Наукова проблематика, яка розроблялася на хімічному факультеті, стала предметом співпраці із Гданським і Радомським технічними університетами, Інститутом промислово-технологічних досліджень (Тайвань)³⁶³¹.

2006 року виконувались спільні роботи зі співробітниками Інституту фізики Білоруської АН, Карагандинського університету, Інституту проблем хімічної фізики РАН. За результатами співпраці з колегами із країн СНД було надруковано чотири наукові статті та підготовлено тези³⁶³². За результатами спільних досліджень, які проводилися того року зі співробітниками університетів міст Нансі,

³⁶²⁶ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 75. Арк. 38.

³⁶²⁷ Войтенко З. Міжнародна наукова лабораторія "без стін". Перша в Україні. *Київський університет*. 2012. № 1 (2181).

³⁶²⁸ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 46.

³⁶²⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 54–55.

³⁶³⁰ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 54–55.

³⁶³¹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 48.

³⁶³² Там само.

Лунда, Гейдельберга і Геттінгена, Гданська і Вроцлава, Політехнічного університету Відня і Тайванського національного університету, було підготовлено дев'ять статей, на міжнародних конференціях оприлюднено три тези, зроблено спільну презентацію та отримано один патент на винахід³⁶³³.

Протягом 2007 року тривали спільні дослідження з німецькими ученими (університети міст Лейпцига, Гейдельберга, Геттінгена, Байройта, Констанца, Технічний університет Ільменау), з ученими Великої Британії (університети міст Дарема і Ноттінгема), Іспанії (університети міст Валенсії і Сарагоси), Польщі (Вроцлавський, Університет технології і природничих наук Бидгоща, Радомський технічний університет), США (Університет Південної Флориди, Південно-Західний університет штату Міссурі й Університет Темпл) та Канади (Університет Британської Колумбії у Ванкувері)³⁶³⁴.

Найпліднішими виявилися контакти та спільна науково-дослідна робота з такими зарубіжними колегами, як професори Й. Сілер, Г. Краутшайд і Б. Керстінг (Лейпцизький університет), М. Шрьодер (Університет м. Ноттінгем), Д. Ховард (Університет м. Дарем), Х. А. Ріал (Університет м. Валенсія), Х. Козловскі (Університет м. Вроцлав), М. Хаукка (Університет м. Йоенсуу), Ф. Майер (Університет м. Геттінгена), Р. Краемер (Університет м. Гейдельберга), Ж.-М. Гене (Інститут Шарля Садрона), Ж. Фрессар (Університет П'єра і Марії Кюрі), Ж. Гійо (INSA, м. Ліон). За результатами роботи із цими вченими, зокрема 2006 року, було подано до друку й опубліковано 12 спільних наукових статей та оприлюднено три тези доповідей на міжнародних конференціях³⁶³⁵.

З 1994/95 навчального року у зв'язку із розвитком міжнародних взаємин Інститутом журналістики було запроваджено нову спеціальність – міжнародна журналістика. Підрозділ підтримував наукові контакти з Карловим університетом, Європейською академією (Берлін), Інститутом політики та права (Амстердам) (з останніми двома – у межах проекту TACIS Democgasy), розробляючи також з ученими Швейцарії, Німеччини, Нідерландів, Росії, Польщі, Болгарії, Молдови теми теорії, історії та практики функціонування преси, готуючи тематичні міжнародні конференції і фахові видання³⁶³⁶. До читання лекцій студентам до інституту постійно запрошуюються найкращі закордонні фахівці у сфері журналістики. Завдяки співпраці з Фондом Конрада Аденауера чотири студенти 1997 року пройшли стажування в німецькій газеті "Франкфуртер альгенайме"³⁶³⁷.

Унаслідок взаємодії із проектом Matra program (Нідерланди), USAID (США), Фондом Конрада Аденауера (Німеччина) низка вчених і студентів Інституту журналістики стажувалися в зарубіжних вишах США, Німеччини, Нідерландів, Угорщини,

³⁶³³ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 48.

³⁶³⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 55; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 59.

³⁶³⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 48.

³⁶³⁶ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 48. Арк. 15.

³⁶³⁷ Там само. Спр. 52. Арк. 49.

Фінляндії, Словаччини, Чехії, Китаю, Ірану тощо. Стажування в Інституті журналістики проходив докторант із Познанського університету В. Цисака³⁶³⁸.

Учені інституту мали сталі зв'язки з ученими зарубіжних університетів та організацій, розробляли актуальні теми теорії, історії та практики функціонування ЗМІ. Було організовано наукові конференції, спільні видання (2000). Серед партнерів можна назвати Карлів університет, Міжнародне швейцарське радіо, Європейську академію Берліна, Інститут європейських справ (Ірландія), Інститут політики та права (Нідерланди). Проводиться спільний проект Центру вільної преси, Європейської академії Берліна, Інституту європейських справ, Білоруської асоціації журналістів під егідою Європейської комісії за програмою ТАСІС "Навчання журналістів в Україні та Білорусі". Наслідком проекту мало стати видання посібника для вищих закладів освіти СНД "Сучасна журналістика". Інститут через посольства отримував пресу із 40 країн світу та запровадив дослідницьку бібліотеку для студентів і викладачів. За підтримки доктора Х. Чада (ОАЕ) для найкращих студентів-фотожурналістів встановлено стипендії. В інституті читали лекції посол Швеції в Україні доктор Й. Якобсон, професори Уппсальського університету, доктори К. Гернер, К. Карлсон, представники фондів Конрада Аденауера та Ганса Зайделя³⁶³⁹.

2002 року Інститут налагодив контакти із Коїмбрським університетом і факультетом комунікації Університету Нова (Португалія), продовжувалися стосунки із Колегією Св. Андрія Манітобського університету (Канада), НТШ ім. Т. Шевченка в Європі, м. Сарсель (Франція), а також із бібліотекою ім. С. Петлюри в Парижі. У результаті співпраці з польськими Інститутом політичних наук та Університетом ім. Адама Міцкевича було опубліковано збірник наукових статей "Політика і публіцистика"³⁶⁴⁰. 2003 року з університетами міст Умеа, Утрехта, а також університетами Франції, Німеччини, Тунісу, Марокко, АОЕ, Єгипту, Польщі (Познанським і Варшавським) укладено та парафоровано угоди про партнерство та співпрацю зі школами журналістики Польщі, Росії, Білорусі, Литви, Словаччини, Туреччини, Киргизстану, Казахстану, Молдови, Німеччини, Австрії, США, Азербайджану, Таджикистану, Китаю, Болгарії, Португалії, Японії. Налагоджувалися тісні творчі зв'язки із провідними міжнародними журналістськими дослідницькими центрами та спілками журналістів, громадськими організаціями, такими як Європейський центр журналізму в Маастрихті, Британською радою тощо³⁶⁴¹. 2004 року співробітники Інституту розпочали роботу над дворічним проектом "Модернізація журналістських навчальних планів", що був реалізований за підтримки ЄС; брали участь в українсько-шведській програмі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в Інституті ФОЮ (Швеція), співпрацювали з нідерландською школою журналістики "Інхолланд". Тривали обмінні програми з Познанським університетом, Проект підтримки демократії Посольства США "Стажування викладачів та науковців

³⁶³⁸ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 58. Арк. 128.

³⁶³⁹ Там само.

³⁶⁴⁰ Там само. Спр. 68. Арк. 41.

³⁶⁴¹ Там само. Спр. 72. Арк. 35.

у школах журналістики США". За підтримки ОБСЄ, Фонду підтримки ЗМІ Посольства США, Національного фонду на підтримку демократії і Національного демократичного інституту (США), Міжнародного фонду "Відродження" під патронатом Інституту журналістики Київського університету здійснювався проект "Український монітор за свідомий вибір", за програмою ЮНІСЕФ тривала участь у програмі ЗМІ проти СНІДу³⁶⁴².

Інститут журналістики активно розвивав співпрацю зі своїми зарубіжними колегами. У 2005–2007 роках спільно з BBC World Service, школами журналістики Ірландії, Великої Британії і Польщі інститут узяв участь у міжнародній програмі Європейської комісії "Розвиток медіанавичок".

Завдяки взаємодії з Посольством США, ЮНІСЕФ, Національним фондом на підтримку демократії 2005 року було реалізовано проекти співпраці з нідерландською школою журналістики "Інхолланд", обмінні програми з Познанським університетом, проект "Громадський аудит мас-медіа", отримано допомогу в організації міжнародної конференції і тренінгу з питань ролі ЗМІ в захисті прав ВІЛ-позитивних дітей. У межах українсько-шведської програми підвищення кваліфікації викладачів спільно з Інститутом FOJO було проведено міжнародний Українсько-шведсько-білорусько-російський медіафорум³⁶⁴³.

У травні 2006 і 2007 року викладачі Інституту журналістики брали участь у роботі семінару з модернізації навчальних планів, що проходив у Лондоні, а також вивчали досвід викладання дисциплін із журналістики, видавничої справи та редагування в університетах Парижа та Лондона³⁶⁴⁴.

Інститут журналістики підтримував постійні багаторічні зв'язки з Українським вільним університетом у Мюнхені, де деякий час деканом факультету україністики був професор кафедри історії літератури та журналістики інституту А. Погрібний³⁶⁴⁵.

Протягом 2007 року було реалізовано низку міжнародних проектів, зокрема проект "Інтеграція журналістів-міжнародників", програми "Стажування за кордоном" і "Підвищення кваліфікації викладачів", і здійснено ознайомчі поїздки до європейських шкіл журналістики³⁶⁴⁶.

Професор О. Чередниченко, завідувач кафедри перекладу з романських мов, брав участь у численних як загальноукраїнських, так і міжнародних конференціях у Ташкенті, Санкт-Петербурзі, Вільнюсі, Братиславі, Греноблі, Брюсселі, Венеції, Флоренції; у нарадах експертів ЮНЕСКО за програмою "Значення іноземних мов як засіб взаєморозуміння між народами"³⁶⁴⁷.

Декан факультету іноземної філології О. Семенець був членом міжнародного комітету ЮНЕСКО "Лінгвапакс", діяльність якого спрямовано на викладання

³⁶⁴² АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 75. Арк. 38.

³⁶⁴³ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 46–47.

³⁶⁴⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 49; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 55.

³⁶⁴⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 49.

³⁶⁴⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 55–56.

³⁶⁴⁷ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 36. Арк. 79–80.

іноземних мов і літератур у дусі миру та взаєморозуміння, як експерт ЮНЕСКО та Ради Європи брав участь у міжнародних консультаціях експертів із питань методики викладання іноземних мов тощо³⁶⁴⁸.

1993 року факультет іноземної філології розпочав співпрацю з університетами Гранади, Флоренції, Страсбурга в межах передпроекту, який 1994 року перетворився на повноцінний трирічний спільний проект "Методики усного та письмового перекладу" (700 000 єку; координатор – О. Чередниченко). Мета проекту полягала в модернізації навчальної і матеріально-технічної підготовки перекладачів, приведенні їх у відповідність до європейських стандартів. Унаслідок цього було обладнано дві лабораторії з інформатики й усного перекладу, оснащено устаткуванням для синхронного перекладу конференц-зал гуманітарного корпусу, закуплено необхідну літературу, організовано стажування та підвищення кваліфікації за кордоном 120 викладачів, аспірантів і студентів, запроваджено курси української мови у Гранадському та Флорентійському університетах тощо³⁶⁴⁹. Із грудня 1998 року факультет брав участь у дворічному компакт-проекті "Розповсюдження досвіду в галузі викладання іноземних мов та перекладу" вартістю 189 340 євро, спільно із Запорізьким, Ганноверським, Гранадським і Руанським університетами, метою якого було розповсюдження досвіду викладання іноземних мов і перекладу, набутого Київським і Запорізьким університетами під час виконання попередніх проектів ТЕМПУС. Ішлося про реформування навчальних планів, впровадження спеціалізацій з усного та письмового перекладу, створення мережі дистанційного навчання, проведення семінарів і конференцій із навчально-методичних і наукових питань у цій сфері³⁶⁵⁰. Цього самого року кафедрою методики навчання іноземних мов і прикладної лінгвістики було отримано грант Міжнародного фонду "Відродження" для навчально-методичного забезпечення необхідними матеріалами (20 000 дол)³⁶⁵¹.

1993 року на факультеті іноземної філології було відкрито нову спеціальність – італійська мова та література, Посольство Італії подарувало університету цінну навчальну літературу³⁶⁵².

Факультет філології співпрацював зі славістами Лейпцизького та Альбертського університетів, Українським науковим інститутом Гарвардського університету, університетами Польщі (Варшава, Краків), Хорватії (Загреб), Болгарії (Софія), Чехії (Прага), Словаччини (Брно), Словенії (Любляна), Італії (Флоренція). Проводилися конференції міжнародного значення ("Іван Гончар і народна культура України", "Пушкінська конференція" тощо), Університетом Сорбонни, Європейським центром сучасних мов Ради Європи, Європейським інститутом кінематографії й аудіовізуальних засобів³⁶⁵³. На факультеті за контрактними угодами працювали іноземці-славісти, викладачі української і російської мов

³⁶⁴⁸ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 36. Арк. 98.

³⁶⁴⁹ Там само. Спр. 57. Арк. 125.

³⁶⁵⁰ Там само. Арк. 125–126.

³⁶⁵¹ Там само. Арк. 126.

³⁶⁵² Там само. Спр. 39. Арк. 8.

³⁶⁵³ Там само. Спр. 48. Арк. 29 зв.; Спр. 58. Арк. 125 зв.

перебували у відрядженнях у місцях, де викладають ці мови (Італія, Іспанія, Болгарія, Польща, Тайвань). Регулярно за семестровою програмою у середині 90-х років відбувався обмін групами студентів із Варшавським університетом, час від часу – із Карловим, на стажуванні перебували студенти Австралії та Італії.

Викладачі факультету брали участь у розробленні міжнародних наукових тем "Слов'янські мови в іншомовному оточенні: проблеми вивчення і навчання" (кафедра вивчення української мови як іноземної) спільно з Лейпцизьким та Ягеллонським університетами, "Граматичний словник дієслів української мови та їхніх німецьких еквівалентів" спільно з Лейпцизьким університетом, "Граматичний словник дієслів української мови та їхніх італійських еквівалентів" у межах програми ТЕМПУС тощо³⁶⁵⁴.

Результатами наукової співпраці факультету іноземної філології у межах Спільного європейського проекту ТЕМПУС – ТАСІС 1997 року стало написання "Посібника-довідника з перекладу англійської наукової і технічної літератури українською мовою" (авт. – В. Карабан), колективна монографія з технічних проблем перекладу *La traduction au seuil du XXIe siecle: histoire, theorie, methodologie / Tempus-Tacis; ed. O. Tcherednytskyenko*.

1997 року студенти факультету мали 30 міжнародних стипендій для стажування за кордоном в університетах Німеччини, Великої Британії, Австрії, Нідерландів, Франції та Італії, близько 10 статей аспірантів було надруковано в періодичних виданнях США, Росії і Польщі³⁶⁵⁵.

Зростання потреб у кваліфікованих фахівцях сприяло відкриттю в лютому 1995 року у складі університету нового структурного підрозділу – відділення сходознавства на базі кафедри східної філології (на той час підготовкою сходознавців займалися факультети філології та іноземної філології, історичний і географічний) з метою збирання розпорошених зусиль викладачів східних мов і сходознавчих дисциплін³⁶⁵⁶. З вересня 1995 року воно почало функціонувати в навчальному режимі.

Без вивчення іноземних мов в умовах сучасного світу практично неможливо отримати якісні знання. Студенти університету опановували понад 40 мов, і рівень їхніх знань дуже високий. Ректор Університету Газі К. Ямчач був вражений рівнем володіння турецькою нашими студентами – неначе побував в Анкарі³⁶⁵⁷ (і це при тому, що відділення сходознавства на правах факультету розпочало існування лише з 1995 р., раніше фахівців-сходознавців готували тільки в Москві, а пропозиції української сторони вивчати турецьку всіляко блокувалися). Відділення почало

³⁶⁵⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 48. Арк. 201 зв.–202.

³⁶⁵⁵ Там само. Спр. 52. Арк. 48.

³⁶⁵⁶ Там само. Спр. 43. Арк. 87–88.

³⁶⁵⁷ Ваші студенти чудово володіють турецькою. *Київський університет*. 2005. № 6, черв. С. 1.

надавати ґрунтовні знання з арабської, гінді, китайської, корейської, турецької, перської, японської мов. Значну допомогу в забезпеченні навчально-методичною літературою надавали посольства відповідних країн, їхні співробітники брали участь у процесі викладання³⁶⁵⁸.

Частина студентів відділення мала можливість проходити практику у країнах Сходу (1999). Стажування за межами України пройшли 7 викладачів і 50 студентів (Туреччина, Японія, Тайвань, Узбекистан, Росія, Індія, Єгипет, Іран, Китай, Корея, Індонезія)³⁶⁵⁹. Викладання східних мов і лінгвокраїнознавства забезпечувалося або фахівцями мов, або іноземцями – носіями мови³⁶⁶⁰.

Відділення сходознавства 1999 року співпрацювало з університетами Ханкук і Вонванк (Південна Корея), Пекінським університетом, Турецьким фондом поширення турецької культури та Тбіліським університетом, з яким проводилася спільна наукова робота з укладання та видання "Грузинсько-українського" та "Українсько-грузинського" словників³⁶⁶¹.

Традиційно активну участь у міжнародній співпраці співробітники факультету іноземної філології підкріплювали участю в міжнародних конференціях. Наприклад, 1995 року вони відзначилися в 44 наукових зібраннях Німеччини, Франції, Іспанії, Бельгії, Нідерландів, Австрії. Зі свого боку, наші науковці організували міжнародну конференцію пам'яті Ю. Жлуктенка, у якій узяли участь іноземні фахівці. У межах програми ТЕМПУС ЄС співробітники факультету спільно з колегами Гранаді, Флоренції і Страсбурга виконували дослідження "Техніка письмового та усного перекладу", а п'ять серед них – пройшли стажування в університетах цих міст. За виконане дослідження факультет отримав комп'ютерне обладнання³⁶⁶².

Незадовго до проголошення незалежності нашої держави, на початку літа 1991 року, у Кракові відбулася Міжнародна наукова конференція "Незалежницькі прагнення українців у ХХ ст.", організована місцевою Фундацією св. Володимира – Хрестителя Русі та Ягеллонським університетом, де активно обговорювалися питання боротьби українців за побудову своєї країни, у яких узяли участь наші вчені.

Протягом 2002 року Інститут працював із науковими та навчальними установами 19 країн світу. Продовжувались контакти та наукові розробки з Канзаським, Флорентійським, Альбертським університетами, Університетом китайської культури, Афінською академією наук³⁶⁶³. У 2002/03 навчальному році інститут уклав угоду про співпрацю з Киргизько-російським слов'янським університетом³⁶⁶⁴. 2003 року продовжувалася співпраця з установами 20 країн світу, зокрема з Королівською академією наук Нідерландів, Національним центром наукових досліджень (Франція), Інститутом Центральної Європи (Австрія),

³⁶⁵⁸ Кіт Л. Відкрито відділення сходознавства. *Київський університет*. 1995. № 11, жовт. С. 3.

³⁶⁵⁹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 59. Арк. 31.

³⁶⁶⁰ Там само. Арк. 36.

³⁶⁶¹ Там само. Спр. 58. Арк. 129.

³⁶⁶² Там само. Спр. 48. Арк. 25 зв.

³⁶⁶³ Там само. Спр. 68. Арк. 41.

³⁶⁶⁴ Там само. Спр. 71. Арк. 6.

Українським вільним університетом й Інститутом ім. Гете, Флорентійським університетом, Університетом м. Газі. Тривав обмін студентами й аспірантами з навчальними закладами Польщі, Чехії, Хорватії, Болгарії, Німеччини, Китаю, Греції, Іспанії³⁶⁶⁵. Протягом 2004 року Інститут філології співпрацював із науковими та навчальними установами 25 країн світу. Традиційно тривав обмін студентами й аспірантами з Польщею, Чехією, Хорватією, Болгарією, Німеччиною, Іспанією, Грецією. Підтримувалися зв'язки з Утрехтським університетом, Академією наук і мистецтв Македонії, реалізовувався спільний науково-практичний проект з Університетом Тенрі, Національним центром наукових досліджень, Флорентійським, Афінським, Салоніцьким, Патрським та Янінським університетами, посольствами Куби, Італії, Іспанії, Аргентини, Португалії, Бразилії³⁶⁶⁶.

Активна співпраця поєднувала в 2005–2007 роках Інститут філології із 20 науковими та навчальними закладами Польщі, Чехії, Хорватії, Болгарії, Китаю, Греції, Іспанії, Італії, Азербайджану, Японії, підтримувалися давні зв'язки з Королівською академією наук Нідерландів, Національною академією наук Македонії. В інституті виконувалися спільні наукові проекти із Флорентійським, Московським університетами, університетами Газі, Констанц, Сорбонна та ім. Поля Валері³⁶⁶⁷.

У межах культурної співпраці між науковцями Туреччини та України, зокрема Київського університету, Маріупольського гуманітарного університету та університету Газі влітку 2005 року було проведено етнографічне дослідження урумів – частини грецького етносу, що проживає в Надазов'ї³⁶⁶⁸.

У 2006–2007 роках здійснювався обмін студентами й аспірантами із навчальними закладами Польщі, Чехії, Хорватії, Болгарії, Німеччини, Китаю, Греції, Іспанії, Італії, Азербайджану та Японії³⁶⁶⁹.

Філософський факультет 1995 року відзначився участю його співробітників у 17 міжнародних конференціях у Польщі, Бельгії, Греції, Італії, Росії тощо³⁶⁷⁰. 1997 року двоє студентів факультету проходили стажування в Німеччині³⁶⁷¹. 1999 року факультет підтримував зв'язки з Міжнародною асоціацією перекладачів феноменологічної літератури, Інститутом філософії Університету ім. Людвіга – Максиміліана, Інститутом філософії РАН та кафедрою філософії Констанцького університету, де студенти, аспіранти та викладачі проходять стажування за тематикою базових філософських дисциплін із метою їхнього поглибленого засвоєння (онтологія, метафізика, феноменологія, філософія права) за керівництва завідувача кафедри філософії, професора А. Лоя. Завідувач кафедри філософії гуманітарних наук, член-кореспондент НАН України, професор Л. Губерський брав участь

³⁶⁶⁵ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 72. Арк. 35.

³⁶⁶⁶ Там само. Спр. 75. Арк. 38 зв.

³⁶⁶⁷ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 47; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 49; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 56.

³⁶⁶⁸ Туранли Ф. Уруми, хто вони? *Київський університет*. 2006. № 1, січ. С. 3.

³⁶⁶⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 49.

³⁶⁷⁰ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 48. Арк. 30 зв.

³⁶⁷¹ Там само. Спр. 52. Арк. 49.

у роботі конференції "Європа та світ" (Париж, 1999), "Порівняльний аналіз систем безпеки в Європі та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні" (Анкара, 1999). Викладачі факультету (проф. І. Добронравова та І. Хоменко) також приєдналися до роботи XI Всесвітнього конгресу з логіки, методології і філософії науки (Краків, Польща, 1999)³⁶⁷². 2006 року факультет спільно з Інститутом філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України та Санкт-Петербурзьким університетом провели конференцію "Філософія та історія філософії: феноменологічний поворот у філософії Г. Шпета (з нагоди 125-річчя від дня народження Г. Шпета)"³⁶⁷³.

2002 року факультет був пов'язаний контактами із 18 зарубіжними навчальними та науковими центрами, налагоджувались тісні взаємини із Католицьким університетом м. Люблін, університетами Росії, Білорусі, Німеччини³⁶⁷⁴. Рік по тому – із Клузьким університетом (Румунія), Московським державним університетом міжнародних відносин, Російською академією державної служби при Президентові Росії, Російським державним гуманітарним університетом³⁶⁷⁵. 2004 року тісні контакти підтримувалися з Університетом Людвіга – Максиміліана, університетами міст Бохума, Констанца, Любліна, Латеранським, Католицьким, Ягеллонським, Сорбонною, Московським, Санкт-Петербурзьким і Білоруським університетами. Було налагоджено контакти з Балтійським технічним університетом "Воєнмех" (Росія), Братиславським, Єрусалимським, Університетом Люцерна, Варшавською і Гданською політехніками³⁶⁷⁶.

Станом на кінець 2005 року філософський факультет підтримував наукові зв'язки із 32 зарубіжними навчальними та науковими установами, а до 2008 року – уже мав контакти із 37 навчальними й науковими центрами за кордоном.

До Всесвітнього дня філософії ЮНЕСКО "Доля філософії в сучасному світі" у грудні 2006 року факультет провів Міжнародний науковий симпозіум³⁶⁷⁷.

2006 року філософський факультет установив наукові контакти з Волгоградським технічним університетом, Нижньотагільським політехнічним інститутом, Далекосхідним університетом, Державним університетом "Вища школа економіки" (Росія)³⁶⁷⁸.

Протягом 2005–2007 років тісні наукові контакти склались у сфері міжнародної співпраці із Університетом Людвіга – Максиміліана, з університетами міст Бохума і Констанца, Папським Латеранським університетом, Католицьким університетом м. Любліна, Ягеллонським університетом, Сорбонною. На пострадянському просторі факультет підтримував плідні наукові стосунки з Московським, Санкт-Петербурзьким університетами, Російським університетом дружби народів, Московським інститутом міжнародних відносин, Білоруським університетом. Було розпочато співпрацю з Державним університетом гуманітарних наук

³⁶⁷² АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 58. Арк. 127 зв.

³⁶⁷³ Конференції. *Київський університет*. 2006. № 6, черв. С. 4.

³⁶⁷⁴ Там само. Спр. 68. Арк. 41 зв.

³⁶⁷⁵ Там само. Спр. 72. Арк. 34 зв.

³⁶⁷⁶ Там само. Спр. 75. Арк. 38.

³⁶⁷⁷ До Всесвітнього дня філософії ЮНЕСКО. *Київський університет*. 2006. № 10, груд. С. 2.

³⁶⁷⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 48.

РАН і Волгоградським університетом. Наукове товариство студентів та аспірантів філософського факультету стало співзасновником Міжнародної гуманітарної асоціації молодих дослідників³⁶⁷⁹.

Співробітниками радіофізичного факультету 1995 року було опубліковано 41 статтю в іноземних журналах, отримано 2 патенти³⁶⁸⁰. 1997 року три аспіранти отримали грант Міністерства освіти Франції для стажування в Центральному університеті Франції³⁶⁸¹. У довідці "Про стан і перспективи розвитку радіофізичного факультету" 1999 року зазначалося, що 40 % публікацій співробітників факультету здійснено в закордонних журналах, надруковано 150 тез та ідей, переважно у працях закордонних конференцій, а також у США було опубліковано монографію. Усі кафедри факультету підтримували плідні зв'язки із закордонними партнерами – передусім із навчальних закладів. На той час факультет брав участь у спільних міжнародних проектах "Біоелектроніка" із Центральною технічною школою м. Ліон; "Розробка сонячних елементів" з Інститутом прикладних проблем, Центральною технічною школою м. Ліон та Університетом імені Яна Коменського, "Фізика плазми" з Технічним університетом Ейндховена, "Вивчення властивостей магнітостатичних хвиль" з Університетом м. Селфора, "Дослідження домен-акустичного відлуння" із Версальським університетом, "Комп'ютерна діагностика радіоактивних порушень" з Університетом м. Гент, "Дослідження солітонів магнітостатичних хвиль" з Університетом м. Окленд, "Міграція атомів по поверхні елементів четвертої групи" з Інститутом фізики НАН України, Університетом Твенте і Генуезьким університетом, "Квантові структури сучасної наноелектроніки" з Національним університетом Цзяотун.

Протягом 1997–1999 років аспіранти, викладачі та наукові співробітники перебували в 67 закордонних відрядженнях. Особливо плідною виявилася співпраця із Чіао-Тунгським університетом Тайваню, після стажування у якому доцент О. Воскобойников розробив і почав читати дисципліни з нанотехнології, і з Технічною школою м. Ліон, з викладачами та науковцями якої наші аспіранти та фахівці розробляли велику кількість спільних тем³⁶⁸².

Протягом 1999 року викладачі факультету співпрацювали з університетами Лейпцига, Юліха, Кайзерслаутерна, Тайбея, Окленда, Інститутом KVARZ (Росія), Вищою школою Дармштадта, Технічним університетом Ейндховена й Інститутом високих температур (Росія), Інститутом фізики плазми (Нідерланди). У межах робіт зі створення голографічних засобів візуального захисту здійснювалася взаємодія з API Foils (Велика Британія, США) і Holographic Systems International GmbH (Німеччина); роботи за програмою співпраці NASA (США) і НККУ з телемедицини; дослідження із проведення мікропроб крові з Мюнстерським університетом.

³⁶⁷⁹ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 46; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 48; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 54; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 58.

³⁶⁸⁰ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 48. Арк. 20.

³⁶⁸¹ Там само. Спр. 52. Арк. 50.

³⁶⁸² Там само. Спр. 57. Арк. 92–92 зв.

Професор В. Шютц (Німеччина) прочитав курс лекційних занять із телемедицини "Діагностика і терапія із застосуванням іонізуючого випромінювання". Для студентів кафедри медичної радіофізики фахівцями з NASA було прочитано курс телемедицини³⁶⁸³.

Тісні контакти з університетами та науковими установами Німеччини, Китаю, Нідерландів підтримувалися і 2002 року. Проводилися спільні дослідження лінійних НВЧ-властивостей плівок ВТНП спільно з Лейпцизьким університетом; з теорії спектроскопії молекулярних шарів на поверхні фазообертального дзеркала – з Університетом штату Міссісіпі; з нанокремнію для сенсорів – з Еколь централь м. Ліон та Університетом Барселони³⁶⁸⁴. 2003 року факультет підтримував тісні творчі зв'язки з установами Бельгії, Німеччини, Франції, Нідерландів. Спільно з Політехнічним інститутом м. Ліон проводилися дослідження тонкопліткових сонячних елементів гребінчастого типу, з Мюнхенським технічним університетом та Інститутом Хана – Мейтнер м. Берлін – газових сенсорів на основі газокристалічного кремнію та діоксиду титану, методами DLTS – природу поверхневих станів у нанокристалічному кремнії; із Тайпейським технічним університетом розроблялися методи розрахунків оптичних властивостей напівпровідникових наноконструкцій, із науковцями Данії, Балеарських островів та Італії³⁶⁸⁵. Наступного року велися спільні наукові дослідження з Оклендським університетом, Університетом Кайзерслаутерна, Брауншвейзьким технічним університетом, Університетом Балеарських островів м. Пальма, Інститутом прикладної фізики (Швейцарія), Ольборзьким, Канзаським університетами тощо – разом з 27 установами із 8 країн світу³⁶⁸⁶.

На факультеті в 2005–2007 роках продовжувалися спільні наукові дослідження з Університетом Чао-Тунг та Інститутом технологічних досліджень (Тайвань), з науковцями Політехнічного інституту (Італія) та Національного інституту прикладних наук (Франція), Інституту фізики та нанотехнологій Ольборзького університету, Інституту прикладної фізики м. Цюріх, Інституту тонких плівок й іонної технології та науково-дослідним центром м. Юліх; Оклендського університету та Університету штату Колорадо, Кайзерслаутернського, Мюнстерського, Вуппертальського університетів, Технічного університету Ілменау та Брауншвейгського технічного університету; Університету Томаса Баті, Токійського університету, МДУ та Кишинівського політехнічного університету³⁶⁸⁷.

У 2006–2007 роках факультет підтримував наукові контакти з Європейським центром ядерних досліджень, Інститутом автоматичного управління процесів управління Далекосхідного відділення, Національним центром наукових досліджень, Лабораторією фізики та хімії довкілля (м. Орлеан, Франція), Лазерним центром

³⁶⁸³ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 58. Арк. 126 зв.

³⁶⁸⁴ Там само. Спр. 68. Арк. 40 зв.

³⁶⁸⁵ Там само. Спр. 72. Арк. 34 зв.

³⁶⁸⁶ Там само. Спр. 75. Арк. 37 зв.

³⁶⁸⁷ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 45; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 47; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 53; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 57.

Інституту проточних машин Польської АН, Білоруським університетом, Інститутом тепло- і масообміну АН Білорусії, Братиславським університетом, з корпорацією LG Electronics (Південна Корея) та її Московським центром³⁶⁸⁸. 2007 року співробітники радіофізичного факультету Київського університету проводили спільні дослідження з науковцями Оснабрюкського, Орлеанського університетів, Туринського політехнічного інституту, Університету Арістотеля, Інституту фізики і нанотехнологій Ольборзького університету.

Студенти, аспіранти та молоді вчені юридичного факультету 1997 року взяли участь у 10 міжнародних конференціях³⁶⁸⁹. 1996 року факультет провів Міжнародну конференцію "Колізії в законодавстві України", 1997 року – "Конституція України – у життя"; викладачі факультету В. Радзивілюк і Н. Мяловицька взяли участь у роботі Будапештського інституту конституційної політики.

Юридичний факультет у межах наукових і навчальних програм встановив і підтримував наукові зв'язки з юридичним факультетом Регенсбурзького університету, Нотаріальною палатою провінції Квебек та Університетом Лаваль, з якими було здійснено обмін науковою літературою та готувалася до проведення міжнародна конференція 2000 року з питань удосконалення нотаріального процесу. Підтримувалися контакти з Паризьким, Ноттінгемським, Білоруським, Санкт-Петербурзьким університетами, Університетом Массачусетсу, Науково-дослідним центром приватного права (Росія). 1999 року продовжувалась підготовка підручника із підприємницького права та екологічного законодавства з Львівським католицьким університетом (Бельгія)³⁶⁹⁰. 2002 року міжнародні зв'язки підтримувалися з Академією управління МВС (Росія), Вроцлавським університетом, Всеросійською юридичною академією, юридичним факультетом Білоруського університету, Центром вивчення транснаціональної злочинності й корупції при Американському університеті (США)³⁶⁹¹. 2003 року факультет брав участь у спільному проекті з Американським університетом, Гаазькою академією міжнародного права та Міністерством закордонних справ Нідерландів у програмі Матра³⁶⁹².

Серед міжнародних наукових конференцій за участі факультету варто відзначити "Проблеми реформування в сучасних умовах очима молодих дослідників", у якій узяли участь понад 400 учасників з України, Білорусі, Грузії, Литви, Польщі, Росії³⁶⁹³.

Особливо широкою була географія міжнародних наукових зв'язків юридичного факультету із навчальними закладами на пострадянському просторі. Наприклад, у 2005–2007 роках викладачі факультету співпрацювали з Вільнюським

³⁶⁸⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 47; Науково-дослідна робота в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка: підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 53; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 57.

³⁶⁸⁹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 52. Арк. 52.

³⁶⁹⁰ Там само. Спр. 58. Арк. 128.

³⁶⁹¹ Там само. Спр. 68. Арк. 41.

³⁶⁹² Там само. Спр. 72. Арк. 35.

³⁶⁹³ Конференції. С. 4.

університетом та Університетом Миколаса Ромеріса (Литва), Європейською Академією вчених приватного права (Італія), Придністровським державним університетом імені Т. Г. Шевченка, Білоруським університетом, з низкою російських вишів, зокрема: МДУ, Московською державною юридичною академією, Белгородським державним університетом, Кубанським державним університетом, Саратовським університетом, Томським державним університетом, з Академією фінансової поліції Казахстану. Розвивалося співробітництво з кафедрами правосуддя Кишинівського державного університету та Саратовської державної юридичної академії. Факультет підтримував наукові зв'язки із правничим факультетом Університету м. Ніш (Сербія), із правничо-історичним факультетом Південно-Західного університету ім. Неофіта Рильського³⁶⁹⁴.

Завдяки особистим контактам професора О. Михайленка розвивалася плідна співпраця з кафедрами кримінального права Кишинівського державного університету, Академії фінансової поліції Казахстану, Саратовської державної юридичної академії, Томського державного університету, Південно-Уральського державного університету (м. Челябінськ), Казанського державного університету, Уральської державної юридичної академії (м. Єкатеринбург)³⁶⁹⁵.

У липні 2007 року кілька співробітників юридичного факультету та найкращих студентів-юристів приєдналися до роботи міжнародної літньої школи, яка проходила в Литві в межах II з'їзду представників вищих закладів освіти СНД та Європи³⁶⁹⁶.

Станом на 2002 рік Військовий інститут співпрацював із Фондом Конрада Аденауера й Українським центром економічних і політичних досліджень із питань демократичного цивільного контролю над військовою сферою в Україні. Тоді у стані розроблення перебували спільні проекти з Міністерством оборони України, Міністерством оборони Угорщини, посольствами Королівства Нідерландів, Польщі та Атлантичної Ради в Україні. Налагоджувалися стосунки з Польською військовою технічною академією з питань оптики³⁶⁹⁷.

Упродовж 2003–2006 років інститут співпрацював із Центром інформації і документації НАТО, військовими відомствами Великої Британії, Польщі, Німеччини, Пекінським університетом, Атлантичною радою в Україні, Польською військовою технічною академією з питань оптики, укладено угоду про співпрацю з Ярославським військовим фінансово-економічним інститутом³⁶⁹⁸. Фахівці підрозділу працювали з Інститутом мовної підготовки при Військовій академії Республіки Чехії у сфері стандартизації і визначення рівнів мовної компетенції

³⁶⁹⁴ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 46; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 48; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 55; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 59.

³⁶⁹⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 55; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 59.

³⁶⁹⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 55.

³⁶⁹⁷ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 68. Арк. 41.

³⁶⁹⁸ Там само. Спр. 72. Арк. 35.

військовослужбовців, обміну досвідом у розробленні мовних текстів за стандартами НАТО STANAG-6001. Співробітники інституту взяли участь у низці міжнародних наукових конференцій, круглих столів, семінарів із проблем національної і регіональної безпеки, нерозповсюдження та контролю за роззброєнням, трансформацій і розширення НАТО тощо³⁶⁹⁹.

Фахівці Військового інституту Київського університету активно співпрацювали із Центром розроблення доктрини застосування сили Збройних сил Франції, Федеральною академією оборони Австрійської республіки. Особливо плідною була співпраця з Варшавською військовою технічною академією, зокрема із топографічною кафедрою відділу інженерії, хімії і фізики щодо підготовки кадрів топографічної служби, МДУ щодо тематики вивчення властивостей магнітостатичних хвиль і Російським НДІ соціально-економічних і педагогічних проблем безперервного навчання з питань удосконалення методів навчання³⁷⁰⁰.

2006 року Військовий інститут Київського університету відвідала турецька військова делегація на чолі із начальником головного оперативного управління Генерального штабу Збройних сил Туреччини генерал-полковником Б. Кальйонджу. Серед іншого, членів делегації зацікавили умови й можливості навчання турецьких військових в українських ВНЗ. Інститут має досвід підготовки іноземних фахівців і власних – перекладачів східних мов спільно з Інститутом філології. Делегація ознайомила із досвідом інтеграції військових навчальних закладів до цивільних університетів, поспілкувалась із курсантами факультету іноземних мов і військового перекладу, які вивчають турецьку мову. Було також вирішено обміркувати можливості плідної співпраці³⁷⁰¹.

Протягом 2006–2007 років колектив Військового інституту взяв участь у розробці французько-українсько-англійського словника зовнішніх зв'язків, стратегії і безпеки. Проект здійснювався спільно з Військовим центром атлантичної термінології Генерального штабу Збройних сил Франції³⁷⁰². До курсантів інституту (факультету іноземних мов і військового перекладу) завітали курсанти військової академії США (Вест-Пойнт, керівник групи – Б. Гарднер). Гостей ознайомили із системою підготовки офіцерів Збройних сил України³⁷⁰³.

Науковий підрозділ університету у 1990-х роках – Інститут українознавства – також здійснював плідну міжнародну співпрацю, здебільшого із представниками української діаспори. У 1995–1996 роках наукові теми розробляли 16 науковців США, Канади, Німеччини, Австралії, Франції, Болгарії, Грузії, Словаччини, Білорусі, Молдови³⁷⁰⁴.

³⁶⁹⁹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 75. Арк. 38.

³⁷⁰⁰ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 46; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 48–49; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 55; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 56.

³⁷⁰¹ Анкару цікавить наш диплом. *Київський університет*. 2006. № 6, черв. С. 2.

³⁷⁰² Науково-дослідна робота ... університеті ім. Тараса Шевченка: підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 55.

³⁷⁰³ У нас в гостях – курсанти Вест Пойнту. *Київський університет*. 2006. № 4, квіт. С. 2.

³⁷⁰⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 48. Арк. 17.

Центр українознавства 2002 року співпрацював із фінською науковою спілкою FENNO-UGRICA, мав зв'язки з археологами Німеччини, славістами Польщі, Бельським університетом (Молдова), УВАН у США та Психологічним інститутом РАО (Росія)³⁷⁰⁵. 2003 року – з товариством "Водограй" м. Сілламає (Естонія), фінською науковою спілкою FENNO-UGRICA, відділом етнопсихології Психологічного інституту РАО, УВАН у США³⁷⁰⁶. Протягом 2004 року центр підтримував зв'язки з товариствами "Україна і світ", УВКР, "Водограй", а також з Посольством України в Естонії, кафедрою української філології Бельського університету, Центром українсько-польських студій, кафедрою історії літератури і літературознавства Інституту слов'янської і балтійської філології Мюнхенського університету, Слов'янською бібліотекою (Чехія) у межах обміну літературою, спільно з Українською вільною академією наук видано мемуари і щоденник М. Русова і праці В. Петріва³⁷⁰⁷. Центр українознавства 2005 року продовжував співпрацю із товариством "Україна та Світ", Українською всесвітньою координаційною радою, Товариством "Водограй" та українською недільною школою (Естонія). У межах угоди про співпрацю було апробовано деякі навчально-методичні розробки. 2006 року, продовжуючи співпрацю із українськими осередками в Естонії, Центр українознавства уклав угоду, мета якої – забезпечення навчально-методичними матеріалами навчального процесу недільної школи та українського класу в загальноосвітній школі в м. Сілламає. У листопаді 2006 року фахівці центру взяли участь у роботі семінару "Українська освіта в Естонії" в Тарту. На допомогу українським громадам за кордоном співробітники Центру українознавства В. Піскун, А. Ціпко, Л. Сорочук, Т. Шептицька і Л. Божук підготували програму для недільних шкіл другої вікової категорії "Український світ"³⁷⁰⁸.

2005 року була започаткована співпраця з учителями українознавства м. Славонський Брод (Хорватія), кафедрою української філології Бельського університету, кафедрою історії літератури і літературознавства Інституту слов'янської і балтійської філології Мюнстерського університету³⁷⁰⁹.

Колектив Центру протягом 2006 року плідно співпрацював із науковими установами США. Наприклад, спільно з Українською вільною академією наук проводилося соціологічне опитування, започатковане на III Всесвітньому форумі українців. Директор Центру українознавства В. Сергійчук у червні 2006 року виступив із доповіддю на XXV Міжнародній українознавчій конференції, що проходила в Іллінойському університеті. Співробітники центру підтримували зв'язки з фінською науковою спілкою FENNO–UGRICA, зокрема з її керівником, а також відділом етнопсихології Психологічного інституту РАО. Було започатковано контакти з науковими центрами Німеччини.

³⁷⁰⁵ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 68. Арк. 41.

³⁷⁰⁶ Там само. Спр. 72. Арк. 35.

³⁷⁰⁷ Там само. Спр. 75. Арк. 38 зв.

³⁷⁰⁸ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 47; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 49.

³⁷⁰⁹ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 47.

Окремого згадування заслугове робота НДЧ університету, що виконувалася в інститутах (міжнародних відносин, журналістики, філології, українознавства, військовому), а також у відповідних підрозділах факультетів, Астрономічній обсерваторії, 36 наукових школах, що мають досягнення світового рівня. Наукові дослідження в другій половині 1990-х років виконувалися як за рахунок державного фінансування, так і в межах співпраці українських та американських учених, що фінансувалися урядом України та Фондом цивільних досліджень і розвитку США для незалежних країн колишнього СРСР (напр., станом на 1997 р. виконувалися п'ять проектів, термін завершення яких припадав на 1999 р.). За угодою з Українським науково-технічним центром, що заснований за міжурядовою угодою США, Канади, Швеції та України 1993 року, виконувалися три проекти³⁷¹⁰.

Міжфакультетська НДЛ прикладних проблем запису інформації мала спільні наукові розробки з фірмою Holotech у напрямку створення апаратури контролю обладнання нафтогазопроводів і спільні пошукові роботи з Білостоцьким університетом (Польща, 1999)³⁷¹¹.

Протягом 1993–1997 років тривало формування Студентського парламенту університету, ради студентів та аспірантів університету та їхніх відгалужень на факультетах – конференцій і рад студентів та аспірантів факультетів, інститутів і відділень. Представники парламенту брали участь у конференціях, з'їздах, нарадах із питань самоврядування, що відбувалися в Москві, Мінську, Ашгабаті (1997). Для ознайомлення з економічним, політичним, культурним станом студентства різних країн було налагоджено зв'язки з посольствами США, Австрії, Німеччини, Туреччини, Молдови, Білорусі, Куби, Лівії, ПАР; надалі з ними продовжувалося спілкування та листування. За допомогою парламенту студенти мали можливість отримати міжнародний студентський квиток (ISIC), міжнародну готельну картку (Hosteling International), а також інформацію щодо працевлаштування та відпочинку за кордоном (волонтерські табори у країнах Європи та Америки, пізнавальний студентський туризм у Чехії, Угорщині, Великій Британії). 1997 року було укладено шість угод (з університетами Мінська, Москви, Єревана, Ашгабата, Гродно) та готувалася до підписання угода про співпрацю зі студентськими організаціями (Санкт-Петербург). Улітку 1997 року парламент студентів спільно із благодійним фондом "Школа майбутнього" організували тримісячні курси вивчення англійської мови в Лондоні³⁷¹².

Наукове товариство студентів і аспірантів також опікувалося співпрацею студентів та аспірантів Київського університету. Наприклад, вони брали участь у запитах на отримання грантів, проводили наукові семінари та конференції ("Університетські свободи країн Східної і Центральної Європи: проблеми і порівняльні перспективи", 1995) спільно з Молодіжним правничим товариством³⁷¹³. Протягом 1997 року товариство залучало студентів і молодих науковців до участі

³⁷¹⁰ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 52. Арк. 185–186.

³⁷¹¹ Там само. Спр. 58. Арк. 129.

³⁷¹² Там само. Спр. 52. Арк. 161 зв.–162.

³⁷¹³ Там само. Спр. 42. Арк. 211.

в заходах міжнародного значення: "Другому всесвітньому форумі українців" (Київ), XIV Всесвітньому фестивалі молоді та студентів на Кубі, Міжнародному фестивалі "Молодь – громадяни планети. Світ XXI століття" (Туркменістан), Міжнародному фестивалі туризму в Туреччині, літній школі Варшавського університету тощо³⁷¹⁴. 1999 року в його складі було утворено новий структурний підрозділ – Міжуніверситетську наукову асоціацію (КНУ, НТУУ "КПІ", КДЛУ, НМУ ім. О. Богомольця), одним із завдань якої мало стати представлення інтересів української молоді не лише перед органами влади, але й перед міжнародними організаціями. НТСА спільно з НТУУ "КПІ" 1998 року здійснило представницький візит до Чехії, під час якого було узгоджено нові та поглиблено наявні українсько-чеські молодіжні культурні, освітні та наукові зв'язки, розроблено спільні наукові проекти. 1998 року відбувся Світовий конгрес українських молодіжних організацій, під час якого члени НТСА брали участь у роботі багатьох секцій³⁷¹⁵.

На початку 1990-х років проблема із забезпеченням іноземною літературою стояла насправді дуже гостро і не лише перед університетом, а й перед усією країною. Треба було знайти необхідні для цього кошти та загалом зламати стару радянську систему, відповідно до якої комплектування закордонними виданнями українських бібліотек здійснювалося за залишковим принципом, що зумовлювало відставання нашої науки. Тому 1992 року було поставлено питання про аналіз наявних фондів та укладення нових угод про отримання та обмін літературою³⁷¹⁶.

Головне джерело комплектування іноземних документів – міжнародний документообмін і подарунки від різних організацій, фондів, посольств, благодійна діяльність окремих осіб. 2007 року книгообмін здійснювався із 149 організаціями України, СНД, Західної та Східної Європи, Північної Америки, Азії, Австралії³⁷¹⁷. Незважаючи на це, скоротилася чи припинилася передплата російських періодичних та інформаційних видань, зокрема ІНІОН РАН, інших центрів СНД, українських необхідних для наукового та навчального процесу в університеті³⁷¹⁸.

Значну допомогу в забезпеченні навчально-методичною літературою надавали посольства відповідних країн, їхні співробітники брали участь у процесі викладання³⁷¹⁹. Цьому сприяли і створені центри з вивчення мови, літератури та культури різних народів світу – центри елліністики, турецький, китайський, англійський, іранський, іспанський, італійський, французький тощо і літні школи гуманітарного профілю, наприклад літній австрійсько-український коледж при Віденському університеті, студентами якого були й наші вихованці³⁷²⁰.

До університету надходили цінні подарунки: свого часу кафедра спеціальних галузей історичної науки історичного факультету отримала комплект фахового

³⁷¹⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 52. Арк. 138.

³⁷¹⁵ Там само. Спр. 55. Арк. 232.

³⁷¹⁶ Там само. Спр. 34. Арк. 65–66.

³⁷¹⁷ Звіт за 2007 р. *Поточний архів університету*. Звіт-2007. С. 29.

³⁷¹⁸ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 53. Арк. 16 зв.

³⁷¹⁹ Кіт Л. Відкрито відділення сходознавства. *Київський університет*. 1995. № 11, жовт. С. 3.

³⁷²⁰ Сидоренко О. Дружба починається з конкретних справ. *Київський університет*. 2005. № 6, черв. С. 2.

видання Асоціації канадських архівістів Archivaria за 1975–2000 роки, що є одним із виявів реалізації завдання цієї організації – налагодження зв'язків між архівістами та користувачами архівів усіх країн світу³⁷²¹, у 1990-х роках через кризову ситуацію у країні припинили передплачуватися фахові іноземні видання – Американське фізичне товариство змогло подарувати необхідну періодику, 2007 року делегація МДУ подарувала 200 книжок із серії "Класичний університетський підручник"³⁷²².

Посольство Італії виділило 7000 дол на придбання навчальної і довідкової літератури (1995)³⁷²³, фінансову допомогу надало Посольство Великої Британії. Кабінет факультету соціології і психології протягом 1997–2001 років отримувал фахову літературу від партнерів зі США, Канади, Німеччини та Бельгії на суму від 1000 до 2500 дол³⁷²⁴. Іранський гість – посол А. Садег-Бонаб – 2001 року подарував 1000 примірників іранської літератури для студентів відділення сходознавства Інституту філології³⁷²⁵.

У 2000–2001 роках Наукова бібліотека ім. М. Максимовича для користувачів надавала такий електронний ресурс: Electronic Information For Libraries (EIFL), до якого входили 3000 повнотекстових електронних журналів, газет, бюлетенів, 1300 довідників, переважно з гуманітарних дисциплін; а також приєдналася до проекту в межах програми фонду "Відродження" "Розвиток Інтернет в Україні" Springer Verlag із 400 повнотекстовими науковими журналами з усіх галузей знань³⁷²⁶.

У 2001/02 навчальному році відбулася виставка польської наукової книги, експонати якої як дарунок було передано до Наукової бібліотеки університету³⁷²⁷. Оскільки 2002 рік був роком Росії в Україні, то в межах акції МДУ передав до університету 1027 примірників наукової і навчальної літератури³⁷²⁸.

Завдяки колективу бібліотеки 2005 року читачі мали доступ до повнотекстових і реферативних науково-технічних, економічних і довідкових баз даних фірми EBSCO PUBLISHING у режимі on-line, електронних журналів видавництва Springer і Blackwell, Medline і Zentralblatt für Mathematik, ETOC (Electronic Table of Contents).

Спільно з Українським науковим інститутом Гарвардського університету, Держкомітетом архівів України та НАН України Наукова бібліотека Київського університету взяла участь у реалізації Міжнародного проекту "Феномен етнічної самоідентифікації й виживання в контексті повоєнної Європи: унікальна культурна спадщина української еміграції в Архіві Українського вільного університету в Мюнхені". Під час відрядження до Мюнхена у грудні 2005 року директор бібліотеки надав науково-організаційну і методичну допомогу Українському вільному

³⁷²¹ Палієнко М. Цінний дарунок канадських архівістів. *Київський університет*. 2002. № 9, жовт. С. 4.

³⁷²² Подарунок Московського університету. *Київський університет*. 2007. № 7, верес. С. 4.

³⁷²³ Звіт ІМВ за 1998 р. *Поточний електронний архів КНУ*. Арк. 3–4.

³⁷²⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 63. Арк. 156.

³⁷²⁵ Там само. Арк. 136.

³⁷²⁶ Там само. Спр. 63. Арк. 240.

³⁷²⁷ Там само. Спр. 66. Арк. 49.

³⁷²⁸ Там само. Спр. 68. Арк. 40.

університету в організації збереження унікальної джерельної спадщини українського народу та долучився до поширення інформації про неї³⁷²⁹.

Одним із основних джерел комплектування іноземних документів Наукової бібліотеки університету залишався міжнародний документообмін. Географія цих зв'язків різночотна. Протягом багатьох років бібліотека здійснювала обмін документами з національними та науковими бібліотеками країн СНД і Балтії (11 організацій), Східної Європи (54 установи), Західної Європи та Північної Америки, Австралії та Азії (47 організацій). Ідеться про бібліотеки університетів, інститутів і національні бібліотеки Австрії, Австралії, Болгарії, Великої Британії, Ірландії, Македонії, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Польщі, Румунії, Сербії, Словаччини, Словенії, США, Хорватії, Угорщини, Фінляндії, Франції, Чехії, Чорногорії, Швеції та Японії³⁷³⁰.

Із 2006 року читачі бібліотеки та користувачі комп'ютерної мережі університету мали доступ у режимі on-line до повнотекстових і реферативних науково-технічних, економічних і довідкових баз даних від IEEE Computer Society Digital Library, нових ресурсів EBSCO Publishing (Internet and Personal Computing Abstracts, Computer Source, Computer Science Index, Applied Science and Technology Abstracts) та East View Publications, Inc. (російська національна бібліографія, статистичні видання Росії і країн СНД), російськомовного ресурсу РУБРИКОН (енциклопедії, довідники, словники), електронних журналів зазначених вище видавництва. З метою доступу до цих та інших світових інформаційних ресурсів працював комп'ютерний клас на 47 місць, який читачі бібліотеки відвідали понад 40 000 разів. Водночас у бібліотеці (і загалом у мережі університету) запрацювала віртуальна читальна зала повнотекстових дисертацій Російської державної бібліотеки (м. Москва), що значно розширило наукове інформування користувачів. Новою безкоштовною послугою 2006 року скористалося понад 1000 користувачів з університетської мережі. Ними було переглянуто більш ніж 20 000 дисертацій³⁷³¹.

У травні 2006 року Науковою бібліотекою було проведено Міжнародну наукову конференцію "Концепція розвитку бібліотек вищих навчальних закладів в інформаційному суспільстві". У ній взяли участь понад 220 учасників: директори й керівний склад деяких бібліотек ВНЗ України, Росії і Білорусії, керівники наукових і навчальних підрозділів навчальних закладів бібліотекознавчого, документознавчого спрямування, представники бібліотек різних систем і відомств, видавці та розповсюджені наукової й навчальної літератури³⁷³². 2007 року бібліотека Київського університету спільно з науково-технічною бібліотекою Донецького національного технічного університету провела Міжнародну науково-практичну конференцію "Інформаційні ресурси бібліотек вищих навчальних закладів у системі забезпечення наукового та навчально-виховного процесів". У роботі конференції взяли участь понад 200 учасників з України та Росії (директори та керівний склад бібліотек деяких вищих закладів освіти, представники

³⁷²⁹ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 60.

³⁷³⁰ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 68.

³⁷³¹ Там само. С. 69.

³⁷³² Там само.

бібліотек різних систем і відомств, видавці та розповсюджувачі наукової й навчальної літератури)³⁷³³.

Протягом 2007 року бібліотека підтримувала партнерські стосунки зі 101 організацією країн Східної і Західної Європи, Америки та Азії. Найбільш плідними для комплектування фондів іноземною літературою були зв'язки з національними бібліотеками Словаччини й Франції, Науковою бібліотекою АН Румунії, Науковою бібліотекою Македонської Академії наук і культури, Німецьким науково-дослідним об'єднанням (DFG), що є центральним органом Німеччини зі сприяння розвитку науки, бібліотеками Вроцлавського, Ягеллонського, Лейпцизького, Каліфорнійського (Берклі) університетів³⁷³⁴.

За вітчизняним і міжнародним обміном документами 2006 року бібліотекою для поповнення фондів отримано від партнерів 1873 примірників документів (зокрема, з бібліотек України 1157 прим. документів, країн СНД – 83, Східної Європи – 387, а Західної Європи, Північної Америки, Азії, Австралії разом 246 прим.)³⁷³⁵. 2007 року – 2610 примірників документів (зокрема, з бібліотек України – 1489, Америки, Азії, Австралії – 366, країн СНД – 116, Східної Європи – 639 прим.)³⁷³⁶. 2008 року за системою обмінів із вітчизняними та зарубіжними установами для поповнення фондів університетською бібліотекою отримано від партнерів 1480 примірників документів (зокрема, з бібліотек України – 725, а країн СНД – 179 прим.)³⁷³⁷.

1992 року професор А. Федорченко разом з іншими викладачами кафедри теоретичної фізики підготував команду студентів, які вибороли третє місце на Міжнародній олімпіаді юних фізиків у Гельсінкі³⁷³⁸; 1994 року студенти факультету кібернетики Ю. Зайцев і В. Нечаєв вибороли першість на Міжнародній кібернетичній олімпіаді, причому, ураховуючи скрутні часи, хлопців винагородили грошовою доларовою премією від університету³⁷³⁹; у 1995/96 навчальному році студенти механіко-математичного факультету зайняли третє місце в командному заліку в Міжнародній студентській олімпіаді з математики, а в особистому – перше, друге і два третіх місця³⁷⁴⁰; 1997 року на Всесвітній олімпіаді студентів із математики вихованці механіко-математичного факультету зайняли чотири призові місця, а на Всесвітній олімпіаді студентів з інформатики та прикладної кібернетики студенти-кібернетики також були в числі переможців³⁷⁴¹; 2000 року на Міжнародній математичній олімпіаді в Лондоні команда механіко-математичного факультету університету розділила перше і друге місця з командою Кембриджа³⁷⁴², вони ж отримали призові місця на олімпіадах і в Ірані та Кореї 2000 року³⁷⁴³.

³⁷³³ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 64.

³⁷³⁴ Там само. С. 63–64.

³⁷³⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 68.

³⁷³⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 64.

³⁷³⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 63.

³⁷³⁸ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 36. Арк. 99.

³⁷³⁹ Там само. Спр. 42. Арк. 32

³⁷⁴⁰ Там само. Спр. 48. Арк. 211.

³⁷⁴¹ Там само. Спр. 52. Арк. 51.

³⁷⁴² Там само. Спр. 60. Арк. 29.

³⁷⁴³ Там само. Спр. 61. Арк. 159.

На Міжнародній олімпіаді з математики у Варшаві 2002 року студенти-математики³⁷⁴⁴ вибороли всі призові місця, 2007 року – також³⁷⁴⁵; 2001 року у Празі вони отримали три золоті та сім бронзових нагород³⁷⁴⁶, у 2001/02 навчальному році 10 студентів брали участь у міжнародних олімпіадах³⁷⁴⁷; протягом 2002/03 навчального року стали переможцями та лауреатами міжнародних і всеукраїнських конкурсів та олімпіад 72 студенти; 2003 року вісім студентів механіко-математичного факультету стали переможцями XX Міжнародної математичної олімпіади студентів університетів у Румунії³⁷⁴⁸.

2004 року на Міжнародній хімічній олімпіаді Євразійських університетів у Баку з нагоди 250-річчя МДУ диплом другого ступеня отримали студенти А. Ткаченко та Д. Панов³⁷⁴⁹; вийшли до фіналу Міжнародного студентського конкурсу Microsoft Imagine Cup-2007 (Сеул); студент-радіофізик Д. Соловійов переміг в Олімпіаді CISKO (Росія, 2007)³⁷⁵⁰; Ю. Карташов посів призове, третє місце на IV Колмогорівській студентській олімпіаді з теорії ймовірностей (Росія)^{3751,3752}.

2001 року аспірантка історичного факультету Г. Мельник отримала диплом I ступеня та винагороду за перемогу у Другому конкурсі наукових робіт із польсько-української тематики, що був організований Генеральним консульством Польської республіки в Києві, а студентки О. Мартинюк і Д. Бузько одержали дипломи II і III ступенів відповідно³⁷⁵³. Студентка Т. Бровченко 2003 року перемогла в конкурсі наукових робіт серед молоді, що відбувався під патронатом Управління Верховного комісара ООН у справах біженців³⁷⁵⁴.

У фіналі XXVII Всесвітньої олімпіади із програмування, найстаріших і найпрестижніших змагань такого ґатунку у світі, участь у яких є показником престижу університету в комп'ютерній галузі, що відбувся в березні 2003 року, наша команда вперше завоювала бронзові нагороди, посівши в командному заліку дев'яте місце із 70 кращих команд світу³⁷⁵⁵. Високий рівень підготовки майбутніх студентів засвідчують успіхи учнів Українського фізико-математичного лицю при університеті. Наприклад, на Світовій олімпіаді з фізики, що проходила на Тайвані 2003 року, два студенти отримали срібні нагороди³⁷⁵⁶. На міжнародних математичних змаганнях студентів університетів, які щорічно проводяться в різних містах (наприклад, в Одесі 2006 р.), перші місця вибороли студенти третього

³⁷⁴⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 68. Арк. 47.

³⁷⁴⁵ Математики знову переможці. *Київський університет*. 2007. № 9, листоп. С. 1.

³⁷⁴⁶ Механіко-математичний: знову перемога! *Київський університет*. 2001. № 9, жовт. С. 1.

³⁷⁴⁷ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 66. Арк. 45.

³⁷⁴⁸ Там само. Спр. 71. Арк. 5.

³⁷⁴⁹ Там само. Спр. 75. Арк. 40 зв.

³⁷⁵⁰ Вітаємо! *Київський університет*. 2007. № 7, верес. С. 1.

³⁷⁵¹ Звіт за 2007 р. *Поточний архів університету*. Звіт-2007. С. 26.

³⁷⁵² І знову перемога! *Київський університет*. 2002. № 9, жовт. С. 2.

³⁷⁵³ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 79 (16.01–06.02.2006). Арк. 100.

³⁷⁵⁴ Там само. Арк. 101.

³⁷⁵⁵ Вітаємо команду Київського університету з бронзовими нагородами олімпіади світу з програмування. *Київський університет*. 2003. № 6, трав. С. 1.

³⁷⁵⁶ Анісімов І. Українська команда виборола п'ять медалей. *Київський університет*. 2003. № 8, верес. С. 3.

курсу механіко-математичного факультету А. Туманян, Д. Петровський, Т. Тимошків, Я. Журба, а також шість дипломів II ступеня та три – III ступеня (участь у таких змаганнях студенти беруть із 1999 р.)³⁷⁵⁷.

На XII Міжнародному математичному змаганні у Благоевграді 2005 року узяли участь вісім студентів механіко-математичного факультету та студент факультету кібернетики, посівши три – перших, чотири – других і два – третіх місця.³⁷⁵⁸

2006 року перше місце з олімпіади "Колмогорівські читання-2006" привіз додому студент механіко-математичного факультету В. Дорошенко. На Міжнародному франкофонному конкурсі поетичного перекладу, що проходив за підтримки Посольства Канади в Україні, диплом переможця отримав студент Інституту філології Д. Чистяк за переклад твору "Зимовий вечір" Емілія Нелігана³⁷⁵⁹.

Найбільші здобутки наших студентів-математиків засвідчили XIII Міжнародні математичні змагання студентів університетів (2007): четверо студентів вибороли перше місце, шестеро – друге, а троє – третє місце. Крім того, відзначилися студенти механіко-математичного факультету на XI Міжнародній науковій олімпіаді з математики та на I Міжнародній олімпіаді із програмування ім. С. О. Лебедева – В. М. Глушкова (KRI-OPEN)³⁷⁶⁰.

Дипломами I ступеня за найкращі доповіді були відзначені на Міжнародному форумі наукових товариств вищих закладів освіти, що проходив на базі МДУ, курсанти Військового інституту³⁷⁶¹. Групу студентів філософського факультету нагороджено Почесною грамотою філософського факультету МДУ³⁷⁶².

2007 року студенти та аспіранти хімічного факультету отримали за підтримки Німецької служби академічних обмінів (DAAD) стипендію ім. Леонарда Ейлера за наукове дослідження "Комплекси 3d-металів з піразолатними лігандами"³⁷⁶³. Відзнаку за найкращу стендову доповідь на конференції Американської кристалографічної асоціації АСА-2007 (м. Солт-Лейк-Сіті, США) отримав аспірант хімічного факультету В. Врещ. Організатори конференції також вирішили преміювати Київський університет безкоштовним інтернет-доступом до наукових журналів Міжнародного кристалографічного союзу терміном на один рік³⁷⁶⁴. Міжнародну літературну премію імені Григорія Сковороди за найкращий переклад із французької мови на українську в межах програми сприяння видавничій справі "Сковорода" одержав студент Інституту філології Д. Чистяк³⁷⁶⁵. З перемогою повернулися із XII Міжнародної наукової олімпіади з математики в м. Тегеран (Ісламська Республіка Іран) студенти механіко-математичного факультету М. Матвійчук і Я. Журба, виборовши

³⁷⁵⁷ Денисьєвський М. Щороку – перемога! *Київський університет*. 2006. № 7, верес. С. 1.

³⁷⁵⁸ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 79 (16.01–06.02.2006). Арк. 30.

³⁷⁵⁹ Науково-дослідна робота в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка: підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 64.

³⁷⁶⁰ Там само. С. 65.

³⁷⁶¹ Там само.

³⁷⁶² Там само. С. 60.

³⁷⁶³ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 60.

³⁷⁶⁴ Там само.

³⁷⁶⁵ Там само.

срібну та бронзову медалі³⁷⁶⁶; А. Гернега, студентка географічного факультету, у січні 2008 року виборола перше місце у Всеросійській студентській олімпіаді за напрямом "гідрометеорологія"³⁷⁶⁷. На Всеросійській олімпіаді з оптотехніки, що відбувалася на початку цього самого року в Санкт-Петербурзі, команда кафедри оптики фізичного факультету (Р. Хакімов, К. Казаченко, А. Максимов, Є. Рафаловський) за активну участь була нагороджена почесною грамотою, посівши четверте місце серед 12 команд³⁷⁶⁸.

2013 року університетські студенти-біологи блискуче виступили на Міжнародній біологічній універсіаді в Москві, де в командному підсумку вони (представляла проект "Генна терапія спадкових захворювань") посіли перше місце; команда з проектом "Створення рослин із заданими властивостями" – друге місце³⁷⁶⁹.

Успіхи наших студентів засвідчували також премії, іменні стипендії, гранти та почесні звання. Наприклад, випускниця 1996/97 навчального року факультету соціології та психології В. Федорченко отримала диплом і нагороду міжнародного конкурсу Umwelt und Wihnen Університету м. Констанц³⁷⁷⁰. Студент четвертого курсу М. Мокляк 1996 року був відзначений міжнародним грантом "Соросівський студент"³⁷⁷¹. 1997 року на Менделєєвській конференції у Москві науковій роботі студента хімічного факультету Я. Боунегру комісія присудила першу премію³⁷⁷². Почесне звання доктора французького Інституту культури в Парижі отримав випускник Інституту філології Д. Переверзєв (2009), автор низки блискучих статей і монографій зі сходознавчої тематики, що опубліковані у Франції, Бельгії, Німеччині, Болгарії, Греції і США³⁷⁷³.

Відповідно до статуту Київський університет здійснює підготовку фахівців із зарубіжних країн за міжурядовими угодами, контрактами з організаціями та приватними особами на компенсаційній основі або за рахунок коштів, що переказуються на рахунок університету³⁷⁷⁴.

Велике значення в наповненні університету абітурієнтами звідусіль має підготовчий факультет, який протягом багатьох років очолювала Т. Табенська. За кілька десятків років існування факультет підготував понад 1500 фахівців для 120 країн світу, тепер тут навчаються уже їхні діти.

До 1992 року студенти-іноземці навчалися безкоштовно, отримуючи стипендії, тобто так само, як і наші співвітчизники, при цьому кошти за підготовку фахівців країни надсилали до Міністерства СРСР у Москві, а університет не отримував за це

³⁷⁶⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 61.

³⁷⁶⁷ Студентка географічного факультету А. Гернега виборола I місце. *Київський університет*. 2008. № 1, січ. С. 1.

³⁷⁶⁸ Рафаловський Є. Олімпіада з оптотехніки. *Київський університет*. 2008. № 1, січ. С. 4.

³⁷⁶⁹ Наші біологи виступили блискуче. *Київський університет*. 2013. № 20–21, груд. С. 1.

³⁷⁷⁰ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 51. Арк. 109.

³⁷⁷¹ Там само. Арк. 111.

³⁷⁷² Там само. Спр. 52. Арк. 52.

³⁷⁷³ Мосенкіс Ю. Випускник КНУ – почесний доктор французького інституту. *Київський університет*. 2013. № 20–21, груд. С. 2.

³⁷⁷⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 49. Арк. 50.

жодної копійки (напр., наприкінці першого семестру 1992 року загальна кількість іноземних громадян серед студентів, аспірантів і стажистів становила 1296, і лише 42 з них навчалися за контрактом), проте згодом така розкіш університету стала не по кишені, він змушений був перейти на контрактну систему навчання, готуючи студентів для університету та інших навчальних закладів України. Тоді ж навчальний заклад зіткнувся із проблемою відсутності системи обрахунків за навчання та критеріїв добору студентів-іноземців, їхнього обліку, побуту, форм і методів організації начального процесу тощо. З метою вирішення цих завдань 24 липня 1992 року було створено центр (департамент) із роботи з іноземними громадянами (Центр підготовки іноземних громадян на контрактній основі) у складі ІМВ і Методично-навчальної комісії університету (кер. В. Перга, згодом С. Боринець)³⁷⁷⁵. 1994 року центр реорганізовано в Центр передвишівської підготовки та підвищення кваліфікації ІМВ (згодом – Центр підготовки іноземних громадян). Кошти, зароблені центром (бл. 150 000 дол на рік), дали можливість університету здійснювати оптові закупівлі необхідного обладнання та комп'ютерів³⁷⁷⁶.

Студенти та викладачі підготовчого факультету

Станом на 1999–2000 роки підготовчий факультет готував громадян України до складання іспитів до університету та іноземних громадян – до навчання в інших навчальних закладах України. Факультет працював на засадах повного самофінансування. У 1999/2000 навчальному році на факультеті навчались 105 іноземців (разом із громадянами України вони заплатили 1 100 550 грн)³⁷⁷⁷. Загалом факультет мав ліцензії на навчання 1000 іноземних студентів.

Унаслідок суб'єктивних обставин і важкого фінансового становища вперше в 1992/93 навчальному році різко скоротилася кількість іноземних студентів. Крім того, було важко доправляти студентів, які закінчили навчання, додому³⁷⁷⁸. Університет і Центр із роботи з іноземними громадянами змушений був скоротити щорічний набір до підготовчого відділення до 100 осіб на різні форми навчання (напр., у 1994/95 н. р. передвишівську підготовку тут пройшли 40

³⁷⁷⁵ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 35. Арк. 206.

³⁷⁷⁶ Там само. Спр. 45. Арк. 28.

³⁷⁷⁷ Там само. Спр. 60. Арк. 23.

³⁷⁷⁸ Там само. Спр. 36. Арк. 32–33.

іноземних громадян, із них 15 – вступили на різні факультети; 43 – навчалися в аспірантурі, докторантурі та проходили стажування³⁷⁷⁹). Вартість навчання у ньому тоді становила 2000 доларів, щоправда 45 % суми залишалися в державі у вигляді податків³⁷⁸⁰. Під час добору студентів університет мав справу з посередницькими фірмами, які, власне, і сплачували зазначену вище суму, а за "оптову" поставку вони ще й отримували знижки: якщо, скажімо, група потенційних студентів становила 20 осіб, то вартість навчання на одну особу була 1500 дол (на той час доволі висока). Натомість конкуренти (КПІ, КІБІ, КХІ) встановлювали демпінгові ціни (удвічі–тричі менші). Але університету стали в нагоді його ім'я та авторитет, а також позитивні відгуки колишніх випускників, з якими заклад завжди підтримував активні стосунки³⁷⁸¹. Вартість навчання регулювалася відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26 лютого 1993 року "Про навчання іноземних громадян в Україні"³⁷⁸².

У перехідний період зі студентами-іноземцями працювали одночасно кілька структурних підрозділів: зі студентами з колишнього СРСР – ІМВ і відділ з роботи з іноземними громадянами; з тими, хто прагнув підвищити кваліфікацію та пройти курс навчання з будь-якої із мов – Міжгалузевий інститут підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів; з іноземними громадянами без знання мови, які мали пройти курс передвишівської підготовки, а також аспірантами, стажистами й докторантами із країн, з якими Україна на той момент не мала угод про навчання – Центр із роботи з іноземними громадянами. Цікаво, що бартеризація економіки вплинула й на університет: 1994 року у ньому навчалися так звані "компенсаційники", які відповідно до міждержавних угод за навчання не сплачували, але держава за це отримувала каву, банани, нафту, газ тощо³⁷⁸³.

Власне 1993 року в Центрі підготовки перебували 120 іноземців (29 – Іран, 23 – Ізраїль, 12 – Туреччина тощо), серед яких 75 – проходили передвишівську підготовку, решта – навчались в аспірантурі, докторантурі та проходили стажування на різних факультетах. На навчання передбачалося зарахувати 32 особи до ІМВ, по одній особі – на фізичний, біологічний, філософський факультети, факультети соціології та психології і журналістики³⁷⁸⁴. Інших іноземців готували до отримання медичних спеціальностей у відповідних технікумах і закладах освіти України та СНД. Менш ніж за рік іноземці сплатили за навчання близько 160 000 дол, більше половини з яких надійшли до університету (частина коштів надходила державі, частина – до місцевих органів влади й так званого недоторканного фонду³⁷⁸⁵). Створення належних навчальних і побутових умов спричинило перевищення пропозиції щодо навчання: Китай висунув пропозицію про підготовку 150 фахівців-філологів, В'єтнам – 55; Туреччина – 10 економістів; Йорданія – 40

³⁷⁷⁹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 45. Арк. 28.

³⁷⁸⁰ Там само. Спр. 37. Арк. 124.

³⁷⁸¹ Там само. Арк. 154.

³⁷⁸² Там само. Арк. 156.

³⁷⁸³ Там само. Арк. 155.

³⁷⁸⁴ Там само. Арк. 144–146.

³⁷⁸⁵ Там само. Арк. 157.

та Ізраїль – 30 міжнародників; Іран – 25 медиків; Велика Британія, Франція та Греція – 40 фахівців природничих спеціальностей; висловили намір надіслати студентів на навчання країни Скандинавії³⁷⁸⁶. У 1996–1999 роках університет прийняв на навчання 465 іноземних громадян, щоправда не лише студентів, але й викладачів³⁷⁸⁷, 2006 – 550³⁷⁸⁸. Завдяки відновленню підготовчого факультету кількість іноземних студентів зросла більше ніж удвічі.

Згодом усталилася практика, відповідно до якої підготовка іноземців та осіб без громадянства здійснювалася згідно із Законом України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" (зі змінами), указами Президента України № 112 "Про заходи щодо розвитку економічного співробітництва областей України із суміжними прикордонними областями Російської Федерації" від 25 березня 1994 року та № 271 "Про заходи щодо розвитку економічного співробітництва областей України із суміжними областями Республіки Білорусь і адміністративно-територіальними одиницями Республіки Молдова" від 3 червня 1994 року; постановами Кабінету Міністрів України № 136 "Про навчання іноземних громадян в Україні" (зі змінами) від 26 лютого 1993 року та № 1238 "Про затвердження Положення про прийом іноземців та осіб без громадянства на навчання до вищих навчальних закладів" від 5 серпня 1998. Окремі іноземці та особи без громадянства могли зараховуватися на навчання на підставі направлень Міністерства освіти і науки, за міжнародними договорами, загальнодержавними програмами, іншими міжнародними зобов'язаннями в межах обсягів державного замовлення і мали право на державні стипендії.

1991 року у зв'язку із розпадом централізованої системи набору іноземців на навчання у вишах СРСР контингент факультету значно скоротився. Підготовчий факультет для іноземних громадян було закрито. Кафедри природничих і гуманітарних дисциплін ліквідовано. Частину фахівців переведено на інші кафедри факультету, деякі пішли працювати в інші заклади освіти.

Серед проблем підготовки іноземців однією із найважливіших була мовна. Через відсутність необхідних посібників спочатку навчали російської і лише згодом – української за інтенсивними курсами. Російській навчали тих студентів, яких університет готував до інших закладів і міст. Із трьох спеціалізованих кафедр російської як іноземної було сформовано одну. Її колектив на чолі з Л. Головяшиною ввійшов до складу ІМВ, що перейшов з 1991 року на державну мову викладання. За літо кафедра створила навчальні матеріали українською мовою для іноземців. Першими курс апробували студенти Палестини, Кіпру, Ізраїлю, Монголії та Китаю.

1998 року факультет було відроджено. Він став підрозділом, що об'єднав підготовку громадян України та іноземців до навчання у вищих закладах освіти. Іноземці мали право вибору мови. І якщо 1998 року тут навчався лише 41 іноземець, то в 2006 – уже 544 (загалом по університету – без підготовчого факультету – у 2005/06 н. р.

³⁷⁸⁶ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 37. Арк. 147–159.

³⁷⁸⁷ Там само. Спр. 55. Арк. 10.

³⁷⁸⁸ Вчена рада ухвалила. *Київський університет*. 2006. № 6, черв. С. 2

навчалися 570 іноземців, 40 – у магістратурі)³⁷⁸⁹. Факультет функціонував на засадах повного самофінансування і зумів забезпечити організацію навчального процесу. Відбувалися широка інформаційно-рекламна робота, поглиблення міжнародних зв'язків (договори про співпрацю з організаціями КНР, Ірану, Екваторіальної Гвінеї, Кенії, Тунісу, Перу, Туреччини, Малайзії, В'єтнаму тощо – загалом із 25 країн; запрошення партнерів до України для ознайомлення з місцем майбутнього навчання студентів, умовами проживання,

прийом численних іноземних делегацій із наданням інформаційно-рекламних матеріалів – буклетів, плакатів, демонструванням відеофільму про Україну, Київ, Київський університет і факультет). Постійною стала участь у щорічних освітянських виставках-ярмарках у різних країнах, де є можливість інформувати про систему освіти України, зустрічатися з батьками слухачів університету та майбутніх абітурієнтів.

Факультет забезпечував підготовку іноземців із середньою освітою до навчання в університетах України українською та російською мовами за чотирма напрямками: гуманітарним, економічним, медичним та аграрним, інженерно-технічним і природничим. Термін навчання – 1,5 року³⁷⁹⁰. Факультет після 2002 року оновив навчальні програми та був повністю забезпечений оригінальними посібниками з української мови і літератури, історії, географії, країнознавства. Велика увага

приділяється виховній роботі з іноземцями, для яких організують спеціальні зустрічі із представниками ВВІР, Держкомкордону, МВС тощо.

Було підготовлено комплекс підручників і посібників з української мови для студентів підготовчого факультету. Його партнери – 40 організацій із КНР, Тунісу, Перу, Туреччини, Ірану, Малайзії, В'єтнаму. Збільшувалася кількість студентів із Росії, Грузії тощо³⁷⁹¹.

Уперше підготовку винятково українською розпочато в 1992/93 навчальному році, відколи на філологічному факультеті було запроваджено нову спеціальність "Українська мова як іноземна", а фахівці не лише пройшли попередню підготовку в університеті, але й викладали українську за кордоном³⁷⁹². Абітурієнтів з мовою навчання спочатку було лише 6³⁷⁹³ (викладання української мови як

Випускники підготовчого факультету для іноземних громадян Київського університету з деканом факультету Тетяною Табенською

³⁷⁸⁹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 81. Арк. 15.

³⁷⁹⁰ Там само. Арк. 15–20, 45–47.

³⁷⁹¹ Вінницька В. Освітній центр із міжнародним статусом: Підготовчий факультет. *Нариси історії КНУ*. Київ, 2004. С. 436–438.

³⁷⁹² АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 45. Арк. 129.

³⁷⁹³ Там само. Спр. 37. Арк. 157.

іноземної в університеті було запроваджено з 1965 р.³⁷⁹⁴), а в наступні роки їх було уже до 50³⁷⁹⁵. Згодом планувалося зазначену спеціальність використовувати для підготовки фахівці із СНД та інших країн, а 1996 року за поданням університету її було офіційно відкрито й започатковано підготовку бакалаврів і магістрів³⁷⁹⁶. Проте вже 29 квітня 1996 року Вчена рада університету поставила питання про відкриття нової спеціальності "Українська мова та література. Українська мова як іноземна для іноземних студентів за двоступеневою системою (бакалавр, магістр) 7.030.301", а кафедрою, що забезпечувала б випуск фахівців, мала стати кафедра української та російської мов як іноземних. Навесні 1997 року кафедра української мови як іноземної була перейменована на кафедру української і російської мов як іноземних у зв'язку з тим, що вона мала справу з іноземцями, які вивчали обидві мови, а в 1996/97 навчальному році із 70 стажистів-іноземців українську вивчали лише 18 іноземних громадян. Щороку укладалися довготривалі угоди щодо навчання студентів закордонних вишів саме російської мови. Заради уникнення непорозумінь щодо зазначення в сертифікатах про складання іспитів з російської мови, де вказувалось, що складались вони на кафедрі української як іноземної, і було здійснено її перейменування³⁷⁹⁷.

На окрему увагу заслуговує розроблення викладачами університету методики викладання української мови як іноземної (з 1991). Відповідно протягом 1992–1993 років колектив кафедри російської мови початкового етапу навчання іноземців забезпечив навчання 120 іноземних громадян російської і української мов у загальноуніверситетському Центрі підготовки іноземних громадян на контрактній основі³⁷⁹⁸. З 1993 року навчання іноземців проводиться двома мовами – українською та російською³⁷⁹⁹.

У 1999/2000 навчальному році в університеті різними формами навчання було охоплено 357 іноземних громадян, зокрема 105 – на підготовчому факультеті. Кількість іноземців скоротилася через низку обставин. Наприклад, багато вищих закладів освіти, особливо приватних, установлювали демпінгові ціни на навчання, що не перевищували 1000 у. о. на рік і не покривали їхніх витрат на навчання. В університеті навчання на юридичному факультеті, наприклад, коштувало тоді 2500, а в ІМВ – 3000 у. о., через що частина іноземців, які закінчували наш підготовчий факультет, особливо вихідці з Південно-Східної Азії, згодом обирали інші заклади, де оплата була дешевшою³⁸⁰⁰.

Не всі іноземці також виявляли бажання вивчати українську мову, тому багато хто йшли на навчання туди, де викладання відбувалося російською. Крім того, факультети слабо працювали для залучення іноземців, цим займався підготовчий факультет і Центр підготовки іноземних громадян, які самотужки

³⁷⁹⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 45. Арк. 129.

³⁷⁹⁵ Там само. Арк. 130.

³⁷⁹⁶ Там само. Спр. 47. Арк. 60.

³⁷⁹⁷ Там само. Спр. 50. Арк. 40–41.

³⁷⁹⁸ Там само. Спр. 37. Арк. 243.

³⁷⁹⁹ Там само. Арк. 112.

³⁸⁰⁰ Там само. Спр. 60. Арк. 34.

налагоджували роботу зі зв'язку з випускниками минулих років і здійснювали підбір іноземців на навчання³⁸⁰¹.

Термін навчання на підготовчому факультеті становив 1,5 року з урахуванням проблем, що виникали під час вивчення української мови, особливо китайськими студентами. Звісно, важливою залишалась мовна проблема, а також питання адаптації іноземців до інших кліматичних умов, раціону харчування, звичаїв. Тому психологічним моментам під час навчання студентів на підготовчому відділенні традиційно приділялася велика увага. Влаштовувалися літературні й творчі вечори, на яких гості мали змогу докладніше ознайомитися з українською культурою та спілкуватися між собою, їздили на екскурсії до різних міст нашої країни – Чернігова, Львова, Кам'янець-Подільського, а також історичними місцями Києва тощо. Протягом майже року майбутні студенти вивчали мови – українську або російську. Університет мав методики, що дозволяли оптимізувати вивчення мови з опануванням спеціальних знань. Навчальними посібниками наших викладачів користувалися колеги із багатьох закладів освіти СНД, а кафедра природничих дисциплін свого часу була визнана базовою в СРСР³⁸⁰².

В університеті було створено необхідні умови також і для підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів вищої кваліфікації зі складу іноземних громадян. Докторанти, аспіранти, здобувачі та стажисти отримали можливість публікувати результати своїх досліджень у вісниках Київського університету, збірниках наукових праць молодих учених, інших наукових збірниках, брати участь у наукових конференціях, які проходили в університеті, що створювало передумови для своєчасного подання ними дисертацій до захисту³⁸⁰³.

Після закінчення аспірантури та успішного захисту дисертації у вищих закладах освіти СРСР аспіранти-іноземці отримували диплом доктора, написаний російською мовою. З розпадом СРСР ВАК України почав надавати диплом кандидата наук українською мовою, що викликало незадоволення дипломантів, унаслідок чого вони стали звертатися до неурядової організації "Інкор ВУЗ", що займалася оформленням сертифікатів міжнародного зразка (від бакалавра до кандидата), відповідно до вимог ЮНЕСКО, російською та англійською мовами, але на платній основі³⁸⁰⁴. До речі, випускники ІМВ у першій половині 90-х років, коли Болонська система щойно починала впроваджуватися, отримували різні дипломи: наші – спеціаліста, іноземці – магістра³⁸⁰⁵.

Прийом іноземних громадян до аспірантури у другій половині 90-х років: 1994 рік – 925 осіб, 1995 – 920, 1996 – 1020 осіб.

³⁸⁰¹ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 60. Арк. 35.

³⁸⁰² Табенська Т. Для багатьох іноземців престижно вчитися в нашому університеті. *Київський університет*. 2002. № 11, груд. С. 1–3.

³⁸⁰³ Звіт за 2007 р. *Поточний архів університету*. Звіт-2007. С. 29–30.

³⁸⁰⁴ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 37. Арк. 160.

³⁸⁰⁵ Там само. Спр. 44. Арк. 102.

У 1995–1996 роках в університеті навчалися на платній основі близько 100 студентів, аспірантів і магістрів із 22 країн (отримано 167 000 дол та 12 300 000 000 крб³⁸⁰⁶).

Із цієї кількості на контрактній основі навчалися лише 30 осіб (підготовка громадян здійснювалася за міжнародними угодами між організаціями та університетом, фірмами, приватними особами). Аспіранти брали участь у різних конкурсах, конференціях, грантах, ставали соросівськими стипендіатами, двоє аспірантів механіко-математичного факультету отримали премію Американського математичного товариства³⁸⁰⁷.

Станом на грудень 2005 року в університеті навчалися 24 аспіранти із зарубіжних країн: КНР, Ірану, В'єтнаму, Німеччини, Японії, Кореї, Сербії, Хорватії, Македонії, Анголи, Йорданії, Польщі, Казахстану³⁸⁰⁸. 2006 року в університеті навчався 21 аспірант із КНР, Ірану, Німеччини, Японії, Кореї, Сербії, Хорватії, Македонії, Анголи, Йорданії, Казахстану, Лівії, Латвії³⁸⁰⁹. Станом на грудень 2007 року в університеті навчалися 16 аспірантів із зарубіжних країн (Китаю, Японії, Кореї, Ірану, Казахстану, Йорданії, Лівії, Анголи, Латвії, Німеччини, Греції та Сербії)³⁸¹⁰. А 2008 року кількість іноземців, що навчалися в аспірантурі університету, істотно зменшилася та становила всього шість осіб (з КНР, Ірану, Кореї та Лівії)³⁸¹¹.

Питанню підготовки фахівців і міжнародним стосункам університету приділяв увагу Інститут українознавства, створений 1992 року, у складі якого діяв Центр міжнародних зв'язків та інформації. Було встановлено стосунки з понад 20 країнами Сходу, Азії, Африки, Америки, Європи та Австралії. Інститут готував викладачів української мови як іноземної³⁸¹².

Кошти, які університет отримував за навчання студентів із багатьох країн світу, ішли на розвиток інфраструктури студентського містечка.

Багато хто зі студентів-іноземців на час навчання брав собі місцеве, українське ім'я. Подібна традиція існує, наприклад, і в Китаї, де наші студенти отримують китайське ім'я.

Отже, протягом 1991–2007 років Київський університет пройшов важкий шлях становлення власної системи міжнародних зв'язків, вибудовуючи її майже з нуля. Навчальному закладу довелося мати справу з налагодженням системи договорів; пошуком партнерів, напрямів наукової співпраці та грантової підтримки досліджень; упорядкуванням підготовки іноземних фахівців. Протягом цього часу було укладено цілу низку двосторонніх угод із навчальними закладами та науковими установами майже з усіх континентів світу. Було розпочато роботу, що триває й нині: пошук нових форм співпраці, підвищення рівня міжнародного визнання.

³⁸⁰⁶ АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 48. Арк. 33.

³⁸⁰⁷ Там само. Спр. 49. Арк. 9–14.

³⁸⁰⁸ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 32.

³⁸⁰⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 34.

³⁸¹⁰ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 39.

³⁸¹¹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 41.

³⁸¹² АВДА КНУ [ДАК]. Р. 1246. Оп. 28. Спр. 39. Арк. 187–188.

5.4.2. Міжнародні зв'язки університету в 2008–2013 роках

Якісно новий етап у міжнародних зв'язках Київського університету почався із приходом його нового керівництва, оскільки ректор Л. Губерський, володіючи необхідним досвідом роботи в галузі міжнародних зв'язків, добре розумів їхню важливість у сучасному глобалізованому світі.

Про увагу, яку керівництво навчального закладу на чолі з ректором Л. Губерським приділяло питанням міжнародних зв'язків, свідчить те, що 2008 року почалася розробка, а 2009 – було затверджено нову Концепцію розвитку міжнародних зв'язків Київського університету, згідно з якою головна мета – сприяння досягненню світового рівня наукових досліджень та їхніх результатів; забезпечення організації навчального процесу на рівні міжнародних стандартів; успішна інтеграція до європейського освітнього простору; міжнародне визнання результатів навчання та фахової підготовки, отриманої в Київському університеті; інформування про освітні та наукові можливості й досягнення; підвищення конкурентоспроможності Київського університету із залученням досвіду зарубіжних країн; забезпечення відповідного рівня викладання іноземних мов; запровадження спільних з іншими навчальними закладами магістерських програм; оприлюднення та популяризація наукових досягнень через участь у наукових конференціях, обмінах літературою тощо³⁸¹³.

Постійна комісія Вченої ради Київського університету з питань перспективного розвитку університету влітку 2012 року дійшла висновку про необхідність створення Програми підвищення міжнародного іміджу Київського університету, результатом реалізації якої мало стати його входження до міжнародних визнаних рейтингів вищих навчальних закладів³⁸¹⁴, що разом із детальним аналізом роботи факультетів зокрема й університету загалом, спонукальними моментами у напрямі інтенсифікації науково-дослідної роботи та залученням грантів, приділенням уваги якості освіти, розробленням перспективних планів щодо читання низки курсів англійською мовою значно сприятиме піднесенню престижу університету.

Тривала копітка робота із взаємного визнання дипломів. У цьому напрямі проводилися відповідні заходи, зокрема, у квітні 2012 року відбувся круглий стіл за участі проректорів П. Бежа та В. Бугрова в межах наради Консорціуму 18 університетів-партнерів міжнародного освітнього проекту ЕРАЗМУС МУНДУС³⁸¹⁵. Обговорювались шляхи вдосконалення та розвитку мобільності студентів, аспірантів і викладачів Київського університету, організація літніх і зимових шкіл, залучення до навчального процесу викладачів іноземних вишів. Ці проблеми

³⁸¹³ Концепція розвитку міжнародних зв'язків Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Київ, 2009. С. 1–3.

³⁸¹⁴ Порядок денний засідання вченої ради КНУ 5.06.2012. *Поточний архів університету*. 2012. С. 16.

³⁸¹⁵ Про подвійне дипломування. *Київський університет*. 2012. № 10–11, трав. С. 3.

обговорювалися під час зустрічі П. Беха із представниками офісу Німецької служби академічних обмінів³⁸¹⁶.

Попри важкість завдань, що стояли перед Київським університетом, з огляду на якісні показники розвитку напрямів міжнародної співпраці, можна стверджувати про досягнення перших серйозних успіхів. Чи не найважливішим стало те, що університет уперше у своїй історії подав заявку на участь у престижному Міжнародному рейтингу університетів у діапазоні 501–550, що підтверджує його статус найбільш рейтингового університету України, а за показником співвідношення викладач-студент він посів 56 місце серед найкращих університетів світу, що також можна вважати заслугою його колективу. А вже 2013 року Київський університет увійшов до 500 найкращих вищих навчальних закладів цього ж поважного рейтингу, посівши 441–450 місце.

Попри появу нових акцентів міжнародної співпраці Київського університету в зазначений період, головними напрямками його діяльності лишалися пошук нових міжнародних партнерів та підписання чи переукладання угод із ними.

Офіційні та протокольні заходи

Підписання угод. Існувала позитивна динаміка підписання нових угод про співпрацю. Лише протягом 2009 року їх було укладено 13, зокрема: з Університетом Ментурі (м. Константина, Алжир); Університетським фондом розвитку провінції Кордова "Фундакор" (Іспанія); Університетом Генуї (Італія); Університетом святих Кирила і Мефодія (м. Скоп'є, Македонія); Технічним університетом Ільменау; Центром ділового співробітництва у Північних регіонах при Регіональному університеті м. Буде (Норвегія); Придністровським державним університетом ім. Т. Г. Шевченка (м. Тирасполь); Університетом м. Ніш (Сербія); Анжуйським університетом та Паризьким національним інститутом східних мов і цивілізацій (Франція); Політехнічною школою (м. Париж); Університетом Чорногорії (м. Подгориця, Чорногорія)³⁸¹⁷. Це стало закономірним наслідком поширення та поглиблення міжнародних зв'язків Київського університету, що є одним із найважливіших напрямів роботи Л. Губерського на посаді ректора та П. Беха,

Робоча зустріч проректора з науково-педагогічної роботи (міжнародні зв'язки) Петра Беха з керівником Інформаційного центру німецької служби академічних обмінів у Києві Флоріаном Кюхлером

³⁸¹⁶ Гості з Німецької служби академічних обмінів (Німецька служба академічних обмінів). *Київський університет*. 2012. № 14–15, жовт. С. 2.

³⁸¹⁷ Двосторонні партнерські угоди з зарубіжними освітніми та науковими закладами. *Поточний електронний архів КНУ*. С. 2–3.

проректора з науково-педагогічної роботи (міжнародні зв'язки). У досліджуваній період було підписано та продовжено дію кількох десятків угод про співпрацю із вищими навчальними закладами Китаю, Туреччини, Росії, Куби, Польщі, Франції, Німеччини тощо³⁸¹⁸.

Упродовж 2010 року тривала робота з укладання угод із Вільним університетом Берліна (Німеччина); державним освітнім закладом вищої професійної освіти Московської області – Міжнародним університетом природи, суспільства та людини "Дубна" (Росія); Університетом Страсбурга (Франція); Жешувським університетом (Польща); Осацьким університетом економіки та права (Японія); Університетом Хассана II Мохаммедія (м. Касабланка, Марокко); Університетом фонду Султана Мехмета Фатіха (м. Стамбул, Туреччина); Університетом Анкари (Туреччина); Фінансовим університетом при Уряді РФ (м. Москва).

Протягом 2011 року університет уклав угоди із 12 навчальними закладами та науковими установами, серед яких: Міжнародна академія економіки та права (м. Монтре, Швейцарія); Московський державний інститут міжнародних відносин МЗС РФ (Росія); Університет м. Мерсін (Туреччина); Тюменський державний нафтогазовий університет (Росія); АТ "Інститут органічного каталізу та електрохімії ім. Д. Сокольського" (м. Алмати, Казахстан), Східно-Казахстанський державний технічний університет ім. Даулета Серикбаєва (м. Усть-Каменогорськ); недержавний освітній заклад вищої професійної освіти "Російський новий університет" (м. Москва); Орлеанський університет (Франція); Університет імені Матяша Корвіна (м. Будапешт, Угорщина); Університет Вонкванг (м. Іксан, Республіка Корея); Університет імені Марії Кюрі-Склодовської (м. Люблін, Польща); Університет м. Джексон штату Міссісіпі (США); В'єтнамський національний університет (м. Ханой). Одночасно було продовжено термін дії кількох попередніх угод³⁸¹⁹.

Підписання угоди про співпрацю між Київським університетом і компанією "Сіменс Україна"

На початку 2012 року було підписано договір про розвиток і розширення довготривалої співпраці Київського університету та компанії "Сіменс Україна"³⁸²⁰; у червні – з Університетом Мачерата, у жовтні 2012 року – із Киргизько-російським слов'янським університетом ім. Б. М. Єльцина (м. Бішкек, Киргизія) та досягнуто попередніх домовленостей щодо співпраці з Кавказьким університетом (м. Карс, Туреччина), де незабаром планувалося відкрити спеціалізацію з україністики.

Станом на 30 червня 2011 року Київський університет мав 145 партнерських угод (128 – із вищими навчальними закладами та 17 – з іншими організаціями) у 51 країні світу, а також угоди про співпрацю між

³⁸¹⁸ На життєвих шляхах. С. 97.

³⁸¹⁹ Інформація про співробітництво з зарубіжними навчальними закладами. *Поточний електронний архів КНУ*. С. 1.

³⁸²⁰ Університет – "Siemens Україна": довгострокове співробітництво. *Київський університет*. 2012. № 6–7, квіт. С. 2.

факультетами нашого університету та університетів світу. Це Університет Ментури; В'єтнамський національний університет; Університет м. Мачерата; Східно-Казахстанський державний технічний університет ім. Даулета Серикбаєва; Євразійський національний університет ім. Л. М. Гумільова; Інститут органічного каталізу та електрохімії ім. Д. В. Сокольського; Киргизько-російський слов'янський університет ім. Б. М. Єльцина; Чжецзянський педагогічний університет (КНР); Університет Вонкванг; Університет Хассана II Мохаммедія; Технічний університет Ільменау, Університет м. Регенсбург, Вільний університет м. Берлін; Центр ділової співпраці в Північних регіонах при Регіональному університеті Нурланду; Краківський політехнічний університет ім. Тадеуша Костюшка, Жешувський університет, Університет імені Марії Кюрі-Склодовської (Польща); Фінансовий університет при уряді Російської Федерації, Російський державний гуманітарний університет, Московський державний інститут міжнародних відносин (університет) Міністерства закордонних справ Російської Федерації, Тюменський державний нафтогазовий університет, недержавний освітній заклад вищої професійної освіти "Російський новий університет"; Університет м. Ніш; Університет м. Любляна; Університет м. Акрон, Університет м. Джексон штату Міссісіпі (США); Університет Фатіх, Анкарський університет, Мерсінський університет (Туреччина); Західно-Угорський університет, Будапештський університет Корвіна; Національний інститут прикладних наук, Університет Страсбурга, Анжуйський університет, Інститут Шарля Садрона, Політехнічна школа м. Париж, Орлеанський університет; Загребський університет (Хорватія); Карловий університет, Празький національний інститут східних мов і цивілізацій, Університет ім. Палацького м. Оломоуц (Чехія); Університет Аояма Гакуін, Університет Тенрі, Осацький університет економіки та права (Японія).

Під час підписання угоди про співпрацю з Університетом Мачерата (2012)

Присвоєння звання Почесного доктора університету Генеральному секретарю ООН Пан Гі Муну

Візити офіційних осіб і делегацій. Завдяки активній позиції ректора університету Л. Губерського, який добре обізнаний із практикою міжнародної співпраці, адже він особисто брав участь не лише в налагодженні зв'язків між нашим університетом і навчальними закладами інших країн, але й у роботі найважливіших світових організацій, таких як ООН та ЮНЕСКО (2000–2007), був керівником дипломатичних представництв України за кордоном (1994), наш навчальний заклад у зазначений період відвідала велика кількість гостей, серед яких були глави держав, керівники міжнародних організацій та ін.³⁸²¹. Протягом 2010–2011 років до університету завітали та виступили перед студентами Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун, президент Європейської комісії Ж. Баррозу, міністр освіти та науки Росії А. Фурсенко, міністр освіти та науки Республіки Білорусь С. Маркевич.

Одним із найактивніших партнерів Київського університету залишався Констанцький університет (Німеччина), співпраця з яким тривала вже 20 років (з жовтня 1992 р.). Навесні 2012 року до нас із робочим візитом завітала делегація університету-партнера на чолі з ректором, професором У. Рюдигером. Під час зустрічі ректор Київського університету особливо наголосив на ефективності нашої співпраці у виконанні спільних наукових проектів і висловив побажання щодо активізації студентських обмінів та організації літніх шкіл.

Подальша інтенсифікація співпраці планувалася із представниками хімічного, фізичного, історичного факультетів, факультетів кібернетики й соціології та ННЦ "Інститут біології"³⁸²².

Делегація Університету Ментурі на чолі з проректором, професором Ф. Хобар, і директором фізичної лабораторії професором Дж. Хаманом відвідала Київський університет навесні 2012 року та провела зустріч із проректорами Київського університету П. Бехом і С. Вижвою, а також керівництвом і викладачами факультетів, з якими планувалася співпраця. Угоду про неї, за якою пропонувалося поглибити співпрацю в галузях фізики, хімії, біології, математики, радіофізики, філології (арабська та французька мови), міжнародних відносин, було підписано ще раніше, 2009 року³⁸²³.

У межах проведення Днів науки й освіти РФ в Україні міністр освіти й науки РФ Д. Ліванов у вересні 2012 року відвідав Київський університет та його пересувну навчальну лабораторію "Нанотрак"³⁸²⁴.

Присвоєння звання Почесного доктора університету Жозе Мануелю Баррозу

³⁸²¹ На життєвих шляхах. С. 76–77, 85, 97.

³⁸²² КНУ – університет м. Констанц; співробітництву вже 20 років. *Київський університет*. 2012. № 6–7, квіт. С. 1.

³⁸²³ Зміцнюємо співпрацю. *Київський університет*. 2012. № 6–7, квіт. С. 2.

³⁸²⁴ Дні науки й освіти Росії в Україні. *Київський університет*. 2012. № 14–15, жовт. С. 1.

У жовтні 2012 року наш університет відвідали ректор Киргизько-російського слов'янського університету ім. Б. М. Єльцина академік В. Ніфадьєв; президент Університету м. Кіото професор Х. Мацумото та Надзвичайний і Повноважний Посол Японії в Україні Т. Саката; делегація компанії "Самсунг" (Корея) спільно із представниками Українського дослідного центру компанії "Самсунг" (Київ), під час зустрічі було обговорено питання науково-технічної співпраці, кооперації при створенні спільних патентів, проблемні питання впровадження патентів університету за кордоном (делегація також відвідала факультет кібернетики); декан гуманітарного факультету Кавказького університету Ю. Хайдар і директор Центру досліджень Середньої Азії та Кавказу Г. Неджефоглу цього ж університету.

Візиту офіційних осіб та делегацій. Традиційно важливим напрямом взаємодії лишалися зв'язки із представниками дипломатичних установ різних країн в Україні, що мало позитивне значення для розширення співпраці. За їхньої допомоги було відкрито чотири нові культурні центри: білоруської мови та культури, іноземних мов Київського університету (2010), Українсько-німецький науково-освітній центр із нанобіотехнології (2011), індології (2012).

Пріоритетним стало розширення контактів із представниками інших континентів. Наприклад, у березні 2012 року офіційний візит до Київського університету здійснили Надзвичайний і Повноважний Посол Аргентини в Україні Л. Васкес де Муан та аташе з питань культури К. Соколовський. Під час зустрічі з ректором Л. Губерським і проректором з науково-педагогічної роботи (міжнародні зв'язки) П. Бехом обговорювалися питання двосторонньої гуманітарної співпраці наших країн, а також перспективи започаткування нових проектів³⁸²⁵.

Того самого місяця керівництво Київського університету та відділу міжнародних зв'язків (Л. Губерський, П. Бех та О. Іванов) мало зустріч із послом

Обговорення питань співпраці з представниками Університету Ментури (2011)

Надзвичайний і Повноважний Посол Аргентинської Республіки в Україні Ліла Ролдан Васкес Де Муан у Київському університеті (2013)

³⁸²⁵ Посол Аргентини в університеті. *Київський університет*. 2012. № 4–5, бер. С. 1.

Швейцарської конфедерації в Україні К. Шоненбергером, під час якої обговорювалася можливість запровадження в університеті циклу міжнародних лекцій, які читатимуть відомі європейські фахівці з питань, що є актуальними для українців.

Ще одну зустріч між ректором Київського університету Л. Губерським, проректором з науково-педагогічної роботи П. Бехом, директором Центру географічних і культурних досліджень Італії О. Мотузенком і послом Італійської Республіки Ф. Романо, його заступником П. Скеттіно й аташе з питань культури В. Мареска було проведено на початку 2012 року. Обговорювалися питання співпраці університету з Посольством Італії, обміну студентами і викладачами з університетами-партнерами, культурно-естетичного виховання; робота центрів італійської мови та географічних і культурних досліджень Італії³⁸²⁶.

Урочисте вручення Надзвичайним і Повноважним Послом Італії в Україні Фабріціо Романо від імені Президента Італійської Республіки ректору університету Леоніду Губерському Ордена Зірки Італії з присвоєнням звання "Командор"

17 травня 2012 року Київський університет відвідав Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Індія в Україні Р. Чандер. Відбулася зустріч посла із ректором університету академіком Л. Губерським, проректором з науково-педагогічної роботи (міжнародні зв'язки) професором П. Бехом, директором ІМВ В. Копійкою. У ході зустрічі ректор і посол Індії обговорили низку питань про подальший розвиток двосторонньої співпраці у сфері освіти та науки між нашим університетом і університетами Індії.

Співпраця відбувалася не лише із дипломатичними представництвами в Україні, але й з комерційними фірмами, що мали з ними контакти. Зокрема, у квітні 2012 року відбулося відкриття авторизованої Мережевої академії "Хуавей" (КНР) у Київському університеті на базі радіофізичного факультету, що дало змогу отримати доступ до сучасного телекомунікаційного обладнання під час лабораторних робіт і до навчальних матеріалів, що розробили співробітники

³⁸²⁶ Лекції читатимуть європейські фахівці; Обговорили цікаві проекти. *Київський університет*. 2012. № 4–5, бер. С. 1.

компанії. Участь у події взяли ректор Київського університету Л. Губерський, Надзвичайний і Повноважний Посол Китаю в Україні Ч. Сіюнь, виконавчий директор компанії "Хуавей Україна" Ч. Сінь, керівник департаменту корпоративних продажів компанії І. Рябченко, декан радіофізичного факультету університету І. Анісімов. Посол ознайомився із традицією сталих стосунків Київського університету із шістьма університетами КНР і висловив сподівання, що й інші китайські компанії започаткують тут подібні проекти, а керівник компанії "Хуавей" зауважив: чимало працівників компанії є випускниками Київського університету³⁸²⁷.

Делегація Республіки Індія в Київському університеті (2012)

Підписання меморандуму про співпрацю між Київським університетом і компанією "Хуавей Україна" (2012)

Високі гості також практикували читання лекцій для студентства університету, що давало йому змогу ознайомлюватися з новітніми поглядами на процеси, які відбувалися у світі. Наприклад, 16 жовтня 2012 року ректор Київського університету Л. Губерський прийняв гостей із м. Кіото (Японія): президента Університету м. Кіото професора Х. Мацумото та Надзвичайного і Повноважного Посла

³⁸²⁷ У нас відкрито авторизовану Мережеву академію Huawei. Першу в Україні. *Київський університет*. 2012. № 6–7, квіт. С. 1.

Японії в Україні Т. Саката. У ході зустрічі було досягнуто попередніх домовленостей про майбутню співпрацю навчальних закладів, а Х. Мацумото прочитав для студентів і викладачів Київського університету лекцію з економічної тематики.

Ушанування
Надзвичайного
і Повноважного
Посла Японії
в Україні
Сакати Тоїчі
на засіданні
Вченої ради
Київського
університету

До Інституту філології на запрошення Єгипетського центру арабської мови та культури 25 жовтня 2012 року завітав Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Ліван в Україні Ю. Садака, який прочитав лекцію студентам про розвиток арабської мови та літератури на прикладі творчості ліванських письменників. На прохання студентів пан посол розповів про нинішню політичну ситуацію в Лівані, роль жінок у сфері дипломатії, а також запропонував двом арабісткам-випускницям пройти стажування в Посольстві Республіки Ліван в Україні.

Присвоєння почесних звань, відзнаки, нагороди і премії. Одним із важливих елементів міжнародних контактів залишалася практика присвоєння видатним науковцям почесних звань і відзнак Київського університету. "Положення про надання почесного доктора Київського університету ім. Тараса Шевченка" було ухвалене ще 1997 року, проте згодом виникла необхідність розширити зміст і номенклатуру відзнак. З огляду на це в травні 2011 року з'явилося "Положення про заохочувальні відзнаки Київського університету", якими передбачалося нагороджувати як українських, так й іноземних громадян за видатний особистий внесок до розвитку освіти й науки України, співпрацю з Київським університетом. Відзнака є чотириступеневою та градується так: четвертий ступінь передбачає подяку ректора, третій – грамоту університету, другий – почесну грамоту університету за видатні заслуги, перший – відзнаку Вченої ради³⁸²⁸.

³⁸²⁸ Порядок денний засідання Вченої ради КНУ 16.05.2011. Поточний електронний архів КНУ. 2011. С. 13–18.

У досліджуваний період почесними докторами Київського університету стали професор Західно-Угорського університету Ш. Макай, Президент Республіки Білорусь А. Лукашенко, Президент Таджикистану Е. Рахмон³⁸²⁹, професор Університету Поля Сабатьє (Франція) А. Лат, віце-президент Школи бізнесу інформаційних технологій (м. Ізерлон, Німеччина) В. Дитрих, декан факультету політичних наук і журналістики Познанського університету ім. А. Міцкевича Т. Валяс, професор Х. Чахді (ОАЕ)³⁸³⁰, професор біофізики факультету фармації Університету Луї Пастера (Страсбург, Франція) І. Мелі (він є науковим керівником чотирьох захищених дисертацій аспірантами з України)³⁸³¹, Президент Казахстану Н. Назарбаєв, Прем'єр-міністр Туреччини Р. Ердоган, голова Європейської комісії в Україні Ж. Баррозу, Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун³⁸³².

"Відзнака Вченої ради Київського університету" I–III ступенів була запроваджена рішенням Вченої ради Київського університету з нагоди його 170-річчя, зокрема і для нагородження громадян зарубіжних держав за освітнянську, наукову, благодійну, гуманістичну, громадську діяльність. Відзнаки Вченої ради Київського університету III ступеня у 2009–2010 роках були удостоєні віце-канцлер, фінансовий директор університету-партнера із м. Констанц Г. Генгстлер, доктор економічних наук, професор Азербайджанського технологічного університету Р. Кулієв³⁸³³, Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Польща в Україні Я. Ключковський.

Співробітники Київського університету 2009 року були відзначені державними почесними нагородами зарубіжних країн, наукових і навчальних установ. Зокрема, заступник декана з наукової роботи хімічного факультету, професор З. Войтенко за плідну наукову роботу та діяльність щодо організації спільної українсько-французької дослідної лабораторії урядом Франції була нагороджена "Орденем Академічних пальм", а завідувач кафедри оптики фізичного факультету Л. Поперенко отримав диплом почесного професора Університету Шіцуока (м. Хамамацу, Японія). У конкурсі Наукового товариства ім. Тараса Шевченка в Америці та Фондації "Україна – США" для молодих математиків з України золотою медаллю

Французький професор Ів Мелі став Почесним доктором Київського університету (2011)

³⁸²⁹ Порядок денний засідання Вченої ради КНУ від 7.09.2009. *Поточний електронний архів КНУ*. 2009. С. 1–2.

³⁸³⁰ Порядок денний засідання Вченої ради КНУ від 4.10.2010. *Поточний електронний архів КНУ*. 2010. С. 5.

³⁸³¹ Порядок денний засідання Вченої ради КНУ від 20.06.2011. *Поточний електронний архів КНУ*. 2011. С. 48.

³⁸³² Порядок денний засідання Вченої ради КНУ від 3.10.2011. *Поточний електронний архів КНУ*. 2011. С. 8.

³⁸³³ Порядок денний засідання Вченої ради КНУ 15.10.2009. *Поточний електронний архів КНУ*. 2009. С. 1.

Укладання ексклюзивного контракту про співпрацю про проведення набору на навчання студентів з Азербайджану (2012)

та премією за роботу "Групи автоморфізмів канторових просторів" було відзначено старшого наукового співробітника НДЛ "Диференціальних рівнянь та їх застосувань в механіці" механіко-математичного факультету Я. Лавренюка, а на IX Московському міжнародному салоні інновацій та інвестицій срібною медаллю за розробку проекту "Генерація рентгенівського випромінювання при бульбашковій кавітації швидкого струменя рідини в діелектричних каналах" – нагороджено завідувача кафедри математики і теоретичної радіофізики радіофізичного факультету, професора В. Висоцького. Пам'ятні медалі ім. М. Боголюбова "За високий рівень наукових результатів у галузі математичної науки" отримали завідувач кафедри загальної математики механіко-математичного факультету, професор О. Станжицький і професор кафедри математичного аналізу того самого факультету О. Кукуш. Дипломом I ступеня благодійного фонду "Планета Альфреда Нобеля" та Міжнародної асоціації інституційних досліджень у номінації "Монографія" було відзначено доцента кафедри економічної теорії економічного факультету Т. Гайдай³⁸³⁴.

На конкурсі Наукового товариства ім. Тараса Шевченка у Сполучених Штатах та фундації "Україна – США" для молодих математиків в Україні перемогу 2010 року здобув асистент механіко-математичного факультету А. Бондаренко. В. Ільїн, доктор філософських наук, професор кафедри економічної теорії економічного факультету, отримав звання дійсного члена (академіка) Академії філософії господарства РФ; І. Сойко, кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології Інституту філології, був удостоєний ордена "За заслуги перед Федеративною Республікою Німеччина"; А. Камінський, доктор економічних наук, доцент кафедри економічної кібернетики економічного факультету, нагороджений почесною грамотою Організаційного комітету Міжнародної наукової школи "Моделювання та аналіз безпеки і ризику в складних системах"; М. Назаренко, кандидат філологічних наук, викладач кафедри історії російської літератури Інституту філології, став лауреатом премії Б. Стругацького "Бронзовий равлик"; М. Тимошик, доктор філологічних наук, професор кафедри видавничої справи та редагування Інституту журналістики – Міжнародної премії Фундації родини Воскобійників (США); А. Чухно, доктор економічних наук, академік НАН України, професор економічного факультету, за підручник "Інституціонально-інформаційна економіка" був удостоєний диплома Міжнародної асоціації інституціональних досліджень I ступеня; І. Хоменко, кандидат філологічних наук, доцент кафедри

³⁸³⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 85, 92, 102.

телебачення та радіомовлення Інституту журналістики, за серію експериментальних художньо-документальних радіомініатюр отримав диплом Міжнародного конкурсу телерадіопрограм "Калинові острови – Польща"; В. Висоцький, доктор фізико-математичних наук, професор, завідувач кафедри математики та теоретичної радіофізики радіофізичного факультету, здобув золоту медаль і диплом X Московського міжнародного "Салону інновацій та інвестицій"; З. Войтенко, доктор хімічних наук, професор кафедри органічної хімії, заступник декана з наукової роботи хімічного факультету, як керівник наукового проекту групи студентів та аспірантів посіла третє місце у міжнародному конкурсі, який проводився у Каліфорнії (США).

Гідно було оцінено наукові досягнення співробітників Київського університету й 2011 року. Зокрема, В. Висоцький, доктор фізико-математичних наук, професор, завідувач кафедри математики та теоретичної радіофізики радіофізичного факультету, отримав звання "Почесний професор Університету Каттанкукантур" (Тамілнад, Індія), а за перемогу в інноваційних проектах "Методи безпечної утилізації радіоактивних відходів", "Методи та системи для використання активованої води в технології та медицині" – диплом II Міжнародного форуму "Енерджі Фреш 2011"; Є. Бондаренко, кандидат фізико-математичних наук, асистент кафедри алгебри та математичної логіки механіко-математичного факультету – золоту медаль і премію Міжнародного конкурсу НТШ в Америці за цикл наукових робіт "Самоподібні групи та їхні граничні динамічні системи"; Н. Гончаренко, кандидат економічних наук, асистент кафедри екологічного менеджменту та підприємництва економічного факультету, посіла I місце у Міжнародному конкурсі молодих учених за цикл наукових робіт "Теоретичні і методологічні засади аналізу біологічних активів".

Плідним на нагороди та відзнаки для Київського університету став березень 2012 року. III Міжнародна виставка "Сучасні заклади освіти-2012", що проходила в Києві 1–3 березня, у якій брали участь представники 800 навчальних закладів, видавництв, центрів, асоціацій і підприємств із Росії, Чехії, Естонії, Швейцарії, Словаччини, Польщі, США, принесла нам диплом у номінації "Лідер вищої освіти України"³⁸³⁵. На Міжнародній виставці "Освіта та кар'єра-2012" (29–31 березня 2012 р.) наш університет виборов гран-прі у номінації "Міжнародне співробітництво в галузі освіти і науки"³⁸³⁶.

Рішенням Президента Республіки Польща Б. Коморовського від 17 вересня 2012 року Кавалерським Хрестом Ордена Заслуги Республіки Польща за значний внесок до розвитку польсько-української наукової та академічної співпраці за популяризацію польської мови та культури були нагороджені співробітники Київського університету: Л. Губерський – ректор, академік НАН України; П. Бех – проректор з науково-педагогічної роботи (міжнародні зв'язки), професор; Р. Радишевський – завідувач кафедри полоністики Інституту філології, професор; Т. Черниш – викладач кафедри полоністики Інституту філології, професор.

³⁸³⁵ III Міжнародна виставка "Сучасні заклади освіти – 2012". *Київський університет*. 2012. № 6–7, квіт. С. 6.

³⁸³⁶ Університет одержав Гран-прі. *Київський університет*. 2012. № 6–7, квіт. С. 5.

Наукова і навчально-методична співпраця. Київський університет продовжував утверджуватися не лише як навчальний, але й як науковий центр, використовуючи для цього всі наявні можливості, як власні, так і зовнішні. Наприклад, співробітники університету проводили наукові дослідження за міжнародними грантами й за кошти міжнародних фондів, фірм та організацій як із давно відомими партнерами, так і з новими (УНТЦ, ІНТАС, ТЕМПУС – ТАСІС, НАТО, Фондом цивільних досліджень та розвитку США, ЕРАЗМУС МУНДУС тощо).

Відповідно до указу Президента України В. Ющенка №412/2008 від 05 травня 2008 року передбачалося внести на розгляд Верховної ради України законопроект про "Київський національний дослідний університет ім. Тараса Шевченка". У зв'язку зі зміною статусу, відповідно до указу президента, Київський університет отримував додаткове фінансування на дослідницькі проекти, що становило не менш ніж 25 % від загального обсягу бюджетного фінансування університету, передбачалося також надання державної підтримки для щорічного стажування 200 науково-педагогічних і наукових працівників і 1000 студентів та аспірантів університету у провідних закордонних навчально-наукових центрах³⁸³⁷. На виконання зазначеного указу 29 липня 2009 року з'явилася постанова Кабінету міністрів № 795 "Питання Київського національного університету ім. Тараса Шевченка" за підписом прем'єр-міністра України Ю. Тимошенко, у якій містилися відповідні розпорядження МОН України та Міністерства фінансів України.

Відповідно до урядового документа Київський університет отримав статус дослідного національного вищого навчального закладу³⁸³⁸, що, зі свого боку, збільшило його можливості щодо міжнародної співпраці та підвищило інтерес до нашого університету зарубіжних партнерів. Результати такого рішення не забарилася. Було створено Управління міжнародного науково-технічного співробітництва та інноваційних технологій Київського університету. Основною метою його діяльності стало формування та реалізація стратегії ефективного розвитку міжнародної науково-технічної співпраці університету із зарубіжними партнерами – закладами вищої освіти, міжнародним науковим співтовариством, фондами, представництвами компаній, фізичними особами³⁸³⁹. Водночас було започатковано міжнародний проект "ТЕМПУС – МЕРКЮРІ" (терміни реалізації січень 2009 – січень 2012 р.), спрямований на підвищення рівня співпраці між університетами, створення умов для переходу до моделей дослідних університетів країн-партнерів (Росії, України, Молдови)³⁸⁴⁰.

Зміна статусу університету, реорганізація окремих його структурних підрозділів, активізація роботи НДЧ позитивно вплинули на динаміку міжнародної співпраці Київського університету 2009 року.

³⁸³⁷ Про заходи щодо підвищення статусу Київського національного університету ім. Тараса Шевченка : Указ Президента України № 412/2008. Київ, 2010. С. 4.

³⁸³⁸ Питання Київського національного університету ім. Тараса Шевченка : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2009 № 795. Київ, 2010. С. 5.

³⁸³⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 79.

³⁸⁴⁰ Там само. С. 50.

Загальна сума міжнародних грантів, отриманих 2009 року Київським університетом для науково-дослідницьких робіт, становила 8 582 714 грн (або 16,25 % від бюджетного фінансування, яке отримав університет)³⁸⁴¹. Варто звернути увагу, що подана у відповідному звіті загальна сума міжнародних грантів (8 613 900 грн), отриманих підрозділами університету 2009 року, є помилковою. Відповідно до проведених підрахунків, що спираються на наведену у звіті статистику, загальна сума міжнародних грантів має бути саме 8 582 714 грн³⁸⁴². Порівняно із результатами попереднього, 2008 року, відбулося збільшення надходжень від закордонних партнерів (на 1 211 899 грн, або на 16,4 %)³⁸⁴³.

Ураховуючи ці надходження, обсяг коштів, які отримані із зовнішніх джерел, становив 0,31 грн на кожен гривню, виділену державою на фінансування науково-дослідницьких робіт у Київському університеті із загального фонду Державного бюджету³⁸⁴⁴. Порівняно із попереднім роком загальна сума міжнародної грантової допомоги зросла майже на 16,9 %³⁸⁴⁵.

2009 року підрозділи Київського університету отримали для фундаментальних дослідницьких робіт 17 грантів від міжнародних фондів (УНТЦ, ІНТАС, ТЕМПУС – ТАСІС, НАТО, Фонду цивільних досліджень та розвитку США тощо) на загальну суму 2 609 916 грн та ще 62 гранти для спільних наукових проектів за участі науковців університету й на закордонні відрядження на 4 785 058 грн³⁸⁴⁶. Крім того, науковці Київського університету 2009 року одержали гранти для наукового стажування, участі в міжнародних наукових конференціях та іменні наукові стипендії на суму 1 187 740 грн³⁸⁴⁷.

У програмах міжнародного наукового обміну 2009 року взяли участь 3 інститути, 12 факультетів, Астрономічна обсерваторія та Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна. Традиційно першість за кількістю отриманих грантів мали природничі факультети, серед яких безперечно лідерство протягом останніх років тримав хімічний факультет. Цього року хіміки отримали 24 гранти на суму 3 879 758 грн. Їм же належить "рекорд" і щодо вартості найдорожчого гранту (1 121 400 грн), що отриманий під проект "Синтез і дослідження характеристик поліфункціональних ароматичних і гетероциклічних систем". Географічний

³⁸⁴¹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 14, 16.

³⁸⁴² Там само. С. 16–20.

³⁸⁴³ Науково-дослідна ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 9–11; Шевченко Н. Участь міжнародних фондів у підтримці наукових досліджень в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка у 2008–2011 рр. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Актуальні проблеми новітньої історії зарубіжних країн"* (до 105-ї річниці з дня народження д-ра іст. наук, проф. В. Я. Тарасенка та 20-річчя встановлення дипломатичних відносин між Україною та Державою Ізраїль). Київ: "Логос", 2013. С. 261–264; Шевченко Н. Міжнародна грантова підтримка наукових досліджень в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка у 2008–2011 роках. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Історія. Київ, 2013. Вип. 2 (115). С. 63–67.

³⁸⁴⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 104.

³⁸⁴⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 9.

³⁸⁴⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 16–20.

³⁸⁴⁷ Там само. С. 20.

факультет залучив 12 грантів на 348 100 грн, фізичний – 9 грантів на 439 700 грн, механіко-математичний і факультет кібернетики – по 5 грантів на суму 197 000 та 106 400 грн, відповідно, радіофізичний – 4 гранти на 584 000, геологічний – 2 гранти на 20 000 і біологічний – 1 грант на 155 500 грн. Серед гуманітарних спеціальностей найбільшу кількість грантів залучив Інститут філології – 4 на загальну суму 636 000 грн. За ним розташувалися факультет соціології – 3 гранти на суму 93 600 грн, Інститут міжнародних відносин і факультет психології – по 2 гранти на суму 297 000 та 75 500 грн, відповідно; філософський та історичний факультети, Інститут журналістики – по 1 гранту на суму 243 416, 145 000 та 18 000 грн, відповідно. Астрономічна обсерваторія отримала 2 гранти на суму 134 000, а Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна – 1 грант на 22 000 грн³⁸⁴⁸.

2009 року Київський університет виконував 39 договорів за "Програмами міжнародного науково-технічного співробітництва України" (зокрема з Росією, Індією, Туреччиною, Австрією, Німеччиною, Францією, Словенією, Словаччиною, Угорщиною, Румунією, Литвою), здійснював угоду між Міністерством освіти і науки України та Фондом цивільних досліджень і розвитку США для незалежних держав колишнього Радянського Союзу про науково-технічну співпрацю, продовжував виконання "Угоди про співробітництво" між Державним фондом фундаментальних досліджень України та Білоруським республіканським фондом фундаментальних досліджень³⁸⁴⁹.

2010 року основу фінансування науково-дослідних робіт становило фінансування за рахунок коштів загального фонду державного бюджету, що відповідало 58 580 000 грн. Водночас університет здійснював пошук інших джерел фінансування. Наприклад, сума коштів за грантами становила 11 966 500 тис. грн (тоді як у 2009 – 8 913 900, а в 2008 – 7 220 800 грн, що може свідчити про успішне подолання кризових явищ 2008 року)³⁸⁵⁰.

У звіті про виконання ухвали Вченої ради Київського університету від 25 травня 2010 року "Сучасний стан і перспективи розвитку міжнародного наукового співробітництва КНУ ім. Тараса Шевченка" у квітні 2011 року було зауважено низку принципових моментів. Наголошувалося на тому, що вчені ради факультетів та інститутів, наукові підрозділи університету мають активніше розвивати міжнародну науково-технічну співпрацю, мережу дієвих програм і проєктів, продовжувати їхнє впровадження з метою отримання фінансування в Україні й за кордоном. Для ознайомлення міжнародної наукової спільноти із розвитком науки й освітніх програм в Київському університеті його підрозділи мали постійно оновлювати демонстраційні й електронні презентаційні матеріали та розміщувати їх на сайті університету (консультаційні послуги з професійного перекладу повинні надати Центр іноземних мов Інституту філології й Управління міжнародного науково-технічного співробітництва та інноваційних технологій).

Аналітичним відділом науково-дослідної частини Київського університету й Управлінням міжнародного науково-технічного співробітництва й інноваційних

³⁸⁴⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 16–20.

³⁸⁴⁹ Там само. С. 26.

³⁸⁵⁰ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 18.

технологій здійснювався порівняльний аналіз закордонних публікацій співробітників. Аналіз засвідчував необхідність поліпшення якісних і кількісних показників, що дозволило би підвищити рейтинг наших науковців та університету за кордоном.

На багатьох факультетах керівниками різноманітних наукових проектів працювали професори, які постійно отримували гранти: В. Черняк (радіофізичний факультет), О. Іксанов (кібернетики), Ю. Мішура (механіко-математичний), О. Шнирков (Інститут міжнародних відносин), І. Бондаренко (Інститут філології), В. Зайцев (хімічний факультет), Ю. Прилуцький і Л. Поперенко (фізичний факультет).

Для інтенсифікації отримання коштів на дослідження було вжито низку заходів. У сфері розбудови інформаційного простору з метою формування переліку організацій, що надають гранти та пропонують партнерську співпрацю:

- налагоджено прямі контакти із Національним інформаційним центром зі співпраці з ЄС у сфері науки та технологій та офісом програми ТЕМПУС;

- запроваджено інформаційний листок Управління міжнародного науково-технічного співробітництва та інноваційних технологій, у якому надавали інформацію про гранти. В університетській мережі було впроваджено адресне розсилання інформації співробітникам університету на електронні адреси;

- Київський університет включено в академічні члени Асоціації ІТ України, а до складу координаційної ради асоціації ввійшли його співробітники;

- збільшено кількість співробітників на інформаційному порталі Гнеденко-Форум, що мало сприяти встановленню контактів із провідними науковцями в галузі теорії ймовірностей, математичної статистики, теорії надійності та ризику, системного аналізу та ухвалення рішень;

- завершувалася розробка веб-сайту Управління міжнародного науково-технічного співробітництва та інноваційних технологій;

- для розвитку науково-технічної співпраці проведено переговори із представниками делегацій університетів Південної Кореї, Китаю, Японії, Німеччини, Колумбії, Росії, Казахстану, Польщі, визначено напрями подальшої взаємодії з ними;

- укладено угоди з іноземними навчальними та дослідними закладами: Республіканським науково-дослідним інститутом інтелектуальної власності (м. Москва), Технічним університетом (м. Краків), Східно-Казахстанським державним технічним університетом ім. Даулета Серикбаєва.

Було впроваджено системну методологію міждисциплінарності як сучасний інструмент розбудови міжнародної науково-технічної співпраці, що використовувалася під час підготовки та проведення міжнародних конференцій, семінарів і круглих столів із залученням експертів і фахівців різного фаху, що мало б надати синергетичний ефект під час дослідження та розв'язання науково-технічних проблем. Зокрема, проводилися консультації із підготовки пропозицій щодо грантів для науковців університету із представниками Національного інформаційного центру зі співпраці з ЄС у сфері науки та технологій, співробітниками офісу програми ТЕМПУС. Спільно з Інститутом міжнародного права Національної наукової ради Італії в університеті проведено Міжнародний семінар "Міжнародне співробітництво та управління природними ресурсами для сталого розвитку (2010)". Відбувся круглий стіл "Інтернаціоналізація – шлях розвитку та забезпечення

якості освіти, науки, інновацій і міжнародних зв'язків університету (2010)". Було підготовлено запит на грант НАТО для проведення Міжнародної конференції "Підвищення безпеки через стійкість: партнерство під час розв'язання проблем безпеки (Софія, 2011)". Підготовлено спільні гранти уряду Норвегії (Регіональний університет провінції Нурланд, м. Буде); за підтримки Управління міжнародного науково-технічного співробітництва подано заявки на участь у конкурсі грантів програми ТЕМПУС (економічний, соціології, кібернетики).

Цікаво, що 2010 року було впроваджено пам'ятку для співробітників університету під час перебування в закордонному відрядженні³⁸⁵¹.

Наукові дослідження проводилися також за 30 міжнародними грантами та за кошти міжнародних фондів, фірм та організацій (терміни виконання окремих із них охоплюють період із 2010 по 2015 рр.). Це традиційно були УНТЦ, Фонд цивільних досліджень та розвитку США, НАТО, ТЕМПУС – ТАСІС, ЮНЕСКО, Міжнародний фонд "Відродження" і низка інших, таких як Німецький науковий фонд, Програма Візбі Шведського інституту, Фонд "Форум східної політики" тощо. Обсяг коштів на дослідження становив 11 795 200 грн. З урахуванням цих надходжень обсяг коштів, отриманих із зовнішніх джерел, становив 0,35 грн на кожен гривню, виділену державою на фінансування науки із загального фонду Державного бюджету (у 2009 – 0,31 грн). Крім цього, співробітники університету отримали додатково 2 185 940 грн на підтримку участі в конференціях, використання наукового обладнання тощо.

За програмами міжнародної науково-технічної співпраці Київський університет виконував 35 договорів із Францією, Росією, Литвою, Угорщиною, Індією, Австрією, Словенією, Білорусією, Молдовою, США; продовжував роботу в межах угоди між Міністерством освіти і науки України та Фондом цивільних досліджень та розвитку США для незалежних держав колишнього Радянського Союзу про науково-технічну співпрацю; виконував угоди про співпрацю між Державним фондом фундаментальних досліджень України та Білоруським республіканським фондом фундаментальних досліджень³⁸⁵².

Станом на весну 2011 року Київський університет був недостатньо задіяний у проектах VII Рамкової програми ЄС із наукових досліджень і розвитку технологій. Наслідком цього стала недостатня ознайомленість закордонної наукової спільноти з розвитком науки в університеті, тому Управлінню міжнародного науково-технічного співробітництва й інноваційних технологій ставилося завдання активніше працювати в цьому напрямі.

2010 року було видано 6 747 наукових статей, зокрема 898 – за кордоном (2009 – 5 469 та 721, відповідно). Найбільше наукових статей за кордоном опублікували співробітниками хімічного (180), фізичного (159) та біологічного (95) факультетів³⁸⁵³.

³⁸⁵¹ Порядок денний засідання Вченої ради КНУ 4.04.2011. *Поточний електронний архів КНУ*. 2011. С. 10–12.

³⁸⁵² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 21–26, 33–34.

³⁸⁵³ Там само.

Вчена рада Київського університету зазначила, що, оскільки головною складовою частиною інноваційного продукту є інтелектуальна власність, то створенню й охороні об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ) у Київському університеті 2010 року приділялась особлива увага. Україна приєдналась до "Європейської мережі підприємств" ("ЄМП"), унаслідок чого було засновано структуру "ЄМП-Україна", членом якої став університет, що дало змогу шукати в мережі партнерів із трансферу технологій. Було подовжено участь у проекті ТЕМПУС – МЕРКЮРІ. 2010 року два представники групи з охорони прав об'єктів інтелектуальної власності (І. Новак, С. Ковбасюк) відвідали Ягеллонський університет у м. Краків, Університет Саарланду (Німеччина) та Університет Аліканте (Іспанія) з метою запозичення досвіду у сфері захисту прав інтелектуальної власності та трансферу технологій; Київський університет відвідав професор Д. Штраус – доктор юридичних наук, фахівець із питань захисту прав інтелектуальної власності, голова правління Центру інтелектуальної власності (м. Мюнхен, Німеччина), професор Інституту Макса Планка інтелектуальної власності, конкуренції і податкового права. Співробітники НДЧ, науковці та викладачі університету протягом року брали участь у серії представницьких міжнародних зібрань, де знайомилися із досвідом різних організацій та інституцій у сфері захисту прав інтелектуальної власності, трансферу технологій тощо, які відбулися в Києві³⁸⁵⁴. Задля підвищення інноваційно-інвестиційної привабливості науково-дослідницької роботи Київського університету, посилення індивідуальної активності працівників в інноваційно-інвестиційній діяльності протягом 2011 року було вжито низку заходів, зокрема підписано угоду між Київським університетом і Московським державним університетом ім. М. В. Ломоносова щодо науково-технічної співпраці у сфері трансферу технологій; надруковано англomовний варіант збірки "Наукові розробки Київського національного університету імені Тараса Шевченка", до якої увійшли майже 250 результатів інноваційно-привабливих наукових досліджень Київського університету, інформація щодо здобутків науковців Київського університету розповсюджувалася шляхом подання відповідних даних на сайті університету та в інформаційному каталозі УкрІНТЕІ. Протягом 27–30 вересня 2010 року Київський університет брав участь у Міжнародному інноваційному форумі країн СНД-2011 в експозиції "Наука та освіта" (виставка "Інновації країн СНД")³⁸⁵⁵.

Співробітники університету протягом 2010 року брали участь у 18 виставках і презентаціях (9 мали статус міжнародних), у роботі яких було задіяно 243 автори, представлено 237 експонатів, зокрема: "Візерунки Середньовіччя" (керамічний посуд XI–XIII ст.); Міжнародна виставка-презентація результатів французько-української співпраці в 2005–2010 роках у галузі археології і музеєзнавства за участі Посольства Франції в Україні, музею історії Київського університету; презентація англomовної книги В. Сергійчука "Українські постаті, що зробили внесок у розвиток людства" у містах США (організована місцевою українською діаспорою) і на Франкфуртському книжковому ярмарку 4 жовтня 2010 р. (Німеччина) тощо.

³⁸⁵⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 66.

³⁸⁵⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 62–63.

Із 28 вересня до 1 жовтня 2010 року в Києві працював Міжнародний форум "Інновації та високі технології", на якому було представлено експозицію Київського університету, підготовлену працівниками служб науково-дослідної частини за участі факультетів та інститутів³⁸⁵⁶.

Протягом 2011 року план наукових робіт нараховував 138 науково-дослідницьких тем, із яких 68 було завершено, 70 – перехідних, причому загальний обсяг бюджетних коштів на дослідження становив 73 765 000 грн (попереднього року – 71 349 200 грн). На кожен гривню, виділену державою на фінансування науки з Держбюджету, припадали 0,41 грн зовнішніх надходжень, а загалом надходження з Держбюджету становили понад 79 % від загальної суми коштів, що було спрямовано на розвиток науки, тоді як отриманих за рахунок грантів – 13,53 % (11 841 650 грн, з них 1 429 000 грн – для участі в конференціях), відсоток фінансування за рахунок спеціального фонду – 14,36, обсяг наданих науково-консультаційним центром платних послуг – 3,07 %. Виконувались 25 договорів за програмами міжнародної науково-технічної співпраці, серед яких "Виконання зобов'язань України у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва – Франція" (д-р фіз.-мат. наук, проф. О. Наконечний та ін.); "Виконання зобов'язань України у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва – НАТО" (канд. хім. наук, старш. наук. співроб. Н. Куцевол), "Виконання зобов'язань України у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва – Австрія" (канд. біол. наук, старш. наук. співроб. І. Харчук) тощо, 5 науково-дослідницьких робіт на замовлення іноземних компаній із Нідерландів, Кореї та Великої Британії³⁸⁵⁷.

Традиційно Київський університет продовжував отримувати міжнародні гранти від давніх партнерів, таких як УНТЦ (7 проектів), ТЕМПУС – ТАСІС (3), Німецький науковий фонд, Німецьке науково-дослідне товариство (2), Фонд цивільних досліджень та розвитку США (1), НАТО (1) тощо. Додалися нові організації, від яких Київський університет отримав кошти на наукові дослідження – Французький фонд "ЕГІД", разом – 38 грантів і програм, що розпочалися 2011 року та мали бути або завершеними того року, або тривати далі³⁸⁵⁸.

Студенти Київського університету за рік узяли участь і перемагали в міжнародних олімпіадах і конкурсах (36), співробітники університету брали участь у 43 виставках³⁸⁵⁹.

Активну допомогу в розвитку інформаційного забезпечення міжнародної співпраці здійснювало протягом 2011 року Управління міжнародного науково-технічного співробітництва та інноваційних технологій, зокрема, проводилась інформаційно-консультаційна діяльність щодо заходів, які плануються до виконання в університеті, консультації при підготовці міжнародних науково-технічних проектів, грантів і наукових розробок, організаційна підтримка

³⁸⁵⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 100.

³⁸⁵⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 24–25.

³⁸⁵⁸ Там само. С. 12–15.

³⁸⁵⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 2; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 7–8.

науково-педагогічних працівників, аспірантів і студентів при підготовці документів для участі в конкурсах на наукове стажування, навчання в закордонних вищих навчальних закладах.

Студентів, аспірантів, науково-педагогічних працівників університету 2011 року в межах реалізації різних програм було направлено на навчання до університетів Австрії, Великої Британії, Італії, Німеччини, Франції, Нідерландів: Технічного університету Ільменау, Фрайбурзького університету ім. Альберта-Людвіга, Констанцького університету; Університету Поля Сабатьє, Університету Страсбурга, Орлеанського університету, Університету м. Руен (Франція), Університету м. Анже (Франція), Вищої нормальної школи м. Кашан (Франція), Аспірантської школи м. Ліон (Франція), Національного політехнічного інституту Лотарингії м. Нансі (Франція); Університету м. Кранфілд (Велика Британія), Університету м. Единбург (Велика Британія); Віденського технічного університету, Університету ім. Йоганна Кеплера м. Лінц (Австрія); Болонського університету (Італія); Амстердамського університету (Нідерланди)³⁸⁶⁰.

Тривала співпраця із фондом ТЕМПУС – ТАСІС, зокрема, у січні 2012 року університет спільно із ТЕМПУС – ОФІС в Україні представив програму "ТЕМПУС IV" та умови участі в її п'ятому конкурсі за допомоги Представництва Європейського Союзу в Україні та МОНМС України³⁸⁶¹.

Укладені з деякими зарубіжними вищими закладами освіти угоди були прикладами якісної співпраці у кількох напрямках. Зокрема, у межах угод з Університетом Нурланду (м. Буде, Норвегія), Вищою школою бізнесу цього університету та Психіатричною клінікою м. Ставангер протягом 2009–2012 років було здійснено навчання та стажування студентів економічного факультету, факультетів психології і кібернетики. Перспективність розвитку співпраці була засвідчена здобуттям спільного гранту від уряду Норвегії для реалізації мобільності та обміну студентами між Університетом Нурланду та Київським університетом на 2011–2014 роки³⁸⁶².

Із 15 березня по 8 червня 2012 року в Інституті післядипломної освіти Київського університету проводилися курси "Інформаційні технології в бізнесі" для професійної перепідготовки українських військовослужбовців і членів їхніх родин у межах проекту "Україна – Норвегія". Цей проект реалізується в Україні з 2003 року, відповідно до договору між норвезьким та українським партнерами – Університетом Нурланду та Міжнародним благодійним фондом "Міжнародний фонд соціальної адаптації" (МФСА), який очолював полковник запасу В. Рубцов. Мета проекту – сприяння Україні в розв'язанні важливої соціальної проблеми – активного пристосування військовослужбовців і членів їхніх сімей до адаптації у суспільстві із ринковою системою відносин після звільнення із лав Збройних сил України та інших силових структур. Учасниками проекту також були громадські

³⁸⁶⁰ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 99.

³⁸⁶¹ Інформаційний день програми ТЕМПУС. *Київський університет*. 2012. № 1, січ. С. 2.

³⁸⁶² Україна – Норвегія: двадцять років двосторонніх відносин. *Київський університет*. 2012. № 14–15, жовт. С. 4.

організації "Ліга офіцерів Севастополя", "Авангард" та "Об'єднання ветеранів розвідки України". Фінансування проекту "Україна – Норвегія" повністю здійснювалося норвезькою стороною. Завдяки успішній реалізації цієї програми в Україні в період 2003–2011 років 2555 військовослужбовців і членів їхніх родин пройшли професійну перепідготовку, серед яких 1 891 особу було працевлаштовано.

Наступного року професійна перепідготовка здійснювалася для 25 слухачів і становила 500 академічних годин. До програми курсів були внесені найбільш актуальні для військових запасу дисципліни: елементи комп'ютерної графіки, проектування та дизайн; комп'ютерні системи та інформаційні технології для візуалізації процесів і даних; системний аналіз проблем і бізнес-процесів, технології прийняття рішень; основи інформаційної безпеки; ділове адміністрування; працевлаштування тощо. Після завершення курсів за результатами випускних заліків та іспитів слухачі отримали сертифікат державного зразка Київського університету, диплом про закінчення курсів від Університету Нурланду та сертифікат учасника проекту від Міністерства оборони та Міністерства закордонних справ Норвегії.

Надзвичайно плідною для Міжнародної школи україністики НАН України, що заснована 1990 року, стала співпраця з Київським університетом. Як засвідчує учасниця однієї з літніх сесій школи з Польщі, що відбувалася 2011 року, К. Маламаж, їхнє проведення було можливим за особистої багаторічної підтримки ректора Київського університету. Щороку школу відвідували учасники із 40 країн світу. Це – короткотермінові інтенсивні курси, які спрямовані на оволодіння українською мовою й ознайомлення із широким спектром українознавчих студій. Школи також сприяли підписанню міжнаціональних угод про співпрацю³⁸⁶³.

Київський університет був задіяний у проекті МАНВО (Міжнародної академії наук і вищої освіти; Лондон, Велика Британія). За наслідками реалізації проекту на пострадянському просторі та підведенням підсумків Київський університет було визнано переможцем із наукової аналітики³⁸⁶⁴.

Одним із найважливіших завдань, що стояли перед Київським університетом, стала інтернаціоналізація освіти, у якій би поєднувалися інтереси студентів, навчального закладу та роботодавців. Основними видами інтернаціоналізації вважаються укладання партнерських угод, приєднання до міжнародних асоціацій університетів, міжнародні освітні й наукові проекти, спільні програми, мобільність студентів і викладачів, зовнішнє фінансування тощо. 2011 року за сприяння уряду України було започатковано програму "100+100+100" – навчання українських студентів, аспірантів, викладачів у провідних навчальних закладах США, Великої Британії, Франції, Німеччини, що є складовою частиною інтернаціоналізації освіти. На програму виділено 45 млн грн. Мета програми – підвищення рівня теоретичної та практичної підготовки, проведення авторських досліджень із використанням сучасного обладнання й технологій, опанування новітніх методик,

³⁸⁶³ Маламаж М. Міжнародна школа україністики: вікно у світ. *Київський університет*. 2012. № 1, січ. С. 5.

³⁸⁶⁴ Наш університет – переможець першості МАНВО з наукової аналітики. *Київський університет*. 2012. № 4–5, бер. С. 5.

забезпечення обміну інформацією із зарубіжними колегами та розширення контактів з ними. Пріоритетними напрямками освіти й науки були визначені колоїдна хімія і нанохімія, прикладна хімія, біофізика, прикладна екологія, фізика ядра, фізика високих енергій, експериментальна ядерна фізика та фізика плазми, інформатика й обчислювальна техніка, електроніка, метрологія, вимірювальна техніка та інформаційно-вимірювальні технології, міжнародне право тощо. Після проходження конкурсу від Київського університету у 2011/12 навчальному році направлено на навчання та стажування до найкращих вишів Австрії, Великої Британії, Італії, Німеччини, Франції, Нідерландів, з якими університет мав партнерські угоди або прагнув започаткувати співпрацю, 40 осіб (27 студентів, 6 аспірантів, 7 науково-педагогічних працівників). Усі вони здійснювали плідну працю та ознайомилися із можливостями, що надавав їм навчальний заклад³⁸⁶⁵.

У міжнародному проєкті "Молодь у дії", що проходив із 26 серпня до 2 вересня 2012 року в м. Анкара (Туреччина) за ініціативи Єврокомісії на базі Університету Газі, брали участь студенти економічного факультету. Головною метою заходу було об'єднання молоді країн Європи для встановлення та поглиблення зв'язків, генерування нових ідей³⁸⁶⁶.

Міжнародний проєкт "Молодь у дії" в Анкарі (2012)

Орієнтуючись на загальнонаукові тенденції, на базі університету й інститутів НАН України в листопаді 2010 року було створено "Науковий парк КНУ ім. Тараса Шевченка"³⁸⁶⁷. До початку 2012 року на цій підставі було розгорнуто активну міжнародну співпрацю з укладання договорів із міжнародними організаціями ЄС,

³⁸⁶⁵ Університет у освітній програмі 100+100+100: шлях до прискорення інтернаціоналізації освіти та науки. *Київський університет*. 2012. № 6–7, квіт. С. 3.

³⁸⁶⁶ Економісти в міжнародному проєкті "Youth in action". *Київський університет*. 2012. № 14–5, жовт. С. 4.

³⁸⁶⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 65.

що підтримують розвиток інноваційних процесів. Це, зі свого боку, дало можливість використовувати отримані набутки в реальному житті, співпрацюючи з українськими та зарубіжними виробничими компаніями. У межах роботи Парку почалася підготовка проектів розробки надточного експрес-профілометра та універсального акселерометричного приладу разом із німецькою фірмою, автоматичної системи моніторингу витрачання електроенергії, теплової енергії і води в житловому комплексі "Домодедово", при парку на базі фізичного факультету планувалося створити Центр колективного користування унікальним обладнанням німецької фірми ОПТЕК (Карл Цейс) та інститутів НАН України. Представники Парку брали участь у Третньому інноваційному форумі Фонду цивільних досліджень та розвитку (США)³⁸⁶⁸.

Одним із видів співпраці із зарубіжними компаніями було надання іменних стипендій для досліджень, зокрема для студентів, викладачів і молодих учених природничих напрямів. Наприклад, 2010 року на іменні стипендії "Токіо Боекі" (Росія, Японія) претендували хіміки та геологи, роботи яких пов'язані з хімією (трое осіб)³⁸⁶⁹. Наступного року претендентів було значно більше – 11. Зокрема, за наукову роботу "Цикл робіт із синтезу та застосування кремнеземних сорбентів" іменну стипендію "Токіо Боекі" отримала Н. Кобилінська, кандидат хімічних наук, молодший науковий співробітник хімічного факультету³⁸⁷⁰.

Міжнародну стипендію ЮНЕСКО-Л'ОРЕАЛЬ "Жінки в науці" отримала 2010 року С. Яблонська, кандидат біологічних наук, молодший науковий співробітник відділу фармако-фізіології НДІ фізіології ім. академіка Петра Богача біологічного факультету.

Стипендії надходили не лише від компаній, а й від дипломатичних представництв або урядів. Зокрема, аспірант механіко-математичного факультету К. Ральченко отримав 2010 року стипендію Посольства Франції³⁸⁷¹, 2011 року аспіранти хімічного факультету Я. Баглай, Т. Матвіюк, Г. Смоляков, Д. Сисоєв – німецького уряду, аспірант І. Левков – стипендію Національного центру наукових досліджень (Франція)³⁸⁷².

Порівняно новою формою співпраці стала участь студентства у тренінгах, зокрема із працевлаштування, до яких залучалися іноземні компанії. Наприклад, у грудні 2011 року відбувалася серія тренінгів для стипендіатів програми "Завтра UA" з питань працевлаштування, що проводилися за сприяння Фонду Віктора Пінчука із залученням фахівців холдингу "Голден Стафф" і "ДВК Груп". Ці компанії надають послуги з управління та розвитку людських ресурсів і персоналу³⁸⁷³.

Публікації у зарубіжних виданнях. Попри певні здобутки, у підсумковій ухвалі Вченої ради університету 2009 року наголошувалося на тенденціях у сфері міжнародної співпраці, які варто було б подолати, зокрема зниження обсягів фінансування за рахунок закордонних договорів і грантів та статистики кількості

³⁸⁶⁸ Науковий парк: хроніка становлення. *Київський університет*. 2012. № 1, січ. С. 3.

³⁸⁶⁹ Порядок денний засідання вченої ради КНУ 6.12.2010. *Поточний архів університету*. 2010. С. 24.

³⁸⁷⁰ Науково-дослідна робота ...: підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 108.

³⁸⁷¹ Науково-дослідна робота ...: підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 51.

³⁸⁷² Науково-дослідна робота ...: підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 43.

³⁸⁷³ Тренінги з працевлаштування. *Київський університет*. 2012. № 1, січ. С. 2.

закордонних публікацій, що видані співробітниками університету в розрахунку на одного працівника³⁸⁷⁴.

І справді, протягом 2009 року спостерігалось зменшення кількості наукових публікацій (на 0,9 %), що видали співробітники Київського університету за кордоном, за одночасного зростання загальної кількості наукових статей на 89 одиниць (5 469 проти 5 380 у 2008 р.). Загалом у 2009 році було видано 5469 наукових статей, з яких 721 побачила світ за кордоном³⁸⁷⁵.

Серед підрозділів Київського університету найбільше публікацій за кордоном уже традиційно видавали співробітники природничих факультетів. Першість цього року належала фізичному, хімічному та радіофізичному факультетам (193, 149 і 79 наукових статей, відповідно, що становило 56,9, 54,2 і 46,2 %, відповідно, від загальної кількості публікацій цих факультетів). Слід вкотре відзначити співробітників Астрономічної обсерваторії, кожна четверта стаття яких побачила світ за кордоном. У гуманітарній сфері найкращі показники за співвідношенням кількості публікацій у закордонних виданнях до загальної кількості наукових статей, що опубліковані окремими підрозділами Київського університету, мали факультет психології, ІМВ та Інститут журналістики (відповідно 13,1, 9,2 та 9,0 %) ³⁸⁷⁶.

За 2010–2011 роки загальна кількість публікацій, порівняно із 2009 роком, збільшується, так само як і кількість зарубіжних публікацій³⁸⁷⁷. Зокрема, 2010 року було видано 6747 наукових статей, з яких 898 – за кордоном. Найбільшу кількість публікацій у зарубіжних виданнях мали хімічний, фізичний, біологічний факультети, серед гуманітарних підрозділів – Інститут філології, економічний та історичний факультети.

Науковцями університету за результатами наукових досліджень відповідно до звітів факультетів та інститутів 2011 року опубліковано 7 321 наукову статтю, з них за кордоном – 949. Найбільшу кількість публікацій у зарубіжних виданнях протягом 2011 року мали співробітники хімічного, фізичного факультетів і ННЦ "Інститут біології", серед гуманітарних – економічного факультету, Інститутів філології і міжнародних відносин, що становило 50, 58, 12 (17, 4,8 і 8 %, відповідно) від загальної кількості статей факультету.

Відрядження, участь у конференціях та стажування. У сучасних умовах одним із важливих способів розповсюдження інформації про університет і його наукові та педагогічні досягнення є закордонні відрядження. У 2008/09 навчальному році до 54 країн світу від'їжджали 948 співробітників, аспірантів і студентів Київського університету. Більшість із них брали участь у конференціях, симпозіумах, семінарах тощо (2008/09 н. р. – 387 осіб). У 2008/09 навчальному році це переважно були співробітники Інституту філології, фізичного факультету, ІМВ і механіко-математичного факультету. Вищою за середній університетський

³⁸⁷⁴ Науково-дослідна ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 105.

³⁸⁷⁵ Там само. С. 36.

³⁸⁷⁶ Там само.

³⁸⁷⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 48; Науково-дослідна ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 37.

рівень у 2008/09 навчальному році стала міжнародна активність викладачів факультетів соціології, біологічного, історичного та філософського. Протягом 2008/09 навчального року збільшилась кількість виїздів до вищих навчальних закладів-партнерів: викладачів і науковців – 86 осіб (2008 – 46), а студентів та аспірантів – 39 осіб (2008 – 25). Відбулося помітне зменшення кількості осіб, що проходили короткотермінове наукове стажування за кордоном (30 осіб), кількість довготермінових відряджень (понад 3 місяці) і наукової роботи, навпаки, збільшилася (17 осіб). Вагомим показником міжнародного авторитету нашого університету стала викладацька робота викладачів за кордоном: у 2008/09 навчальному році їх було 13.

Кількість студентів та аспірантів, що виїздили за кордон, у 2008/09 навчальному році, наприклад, становила 316 і 57, відповідно (приблизно 1,5 % від загальної кількості наших студентів і 6 % – аспірантів). До того ж лише половина із цієї кількості студентів та аспірантів мала метою поїздок навчання чи дослідження за фахом, інша половина виїздила для мовного стажування, участі в конференціях, олімпіадах чи культурно-мистецьких заходах. Найбільше студентів виїжджали на навчання за кордон до наших університетів-партнерів (77 осіб – у 2008/09 н. р.). Університет залишався активним учасником програми міжнародних академічних обмінів ЕРАЗМУС МУНДУС, що фінансується ЄС. У її межах за 2008/09 навчальний рік до 8 європейських університетів від'їжджали 5 викладачів, 1 аспірант і 18 студентів.

Серед студентства найвищий рівень міжнародної мобільності виявляли студенти Інститутів філології і міжнародних відносин (2008/09 н. р.: Інститут філології – 137, ІМВ – 76). Вищою за середній університетський рівень у 2008/09 навчальному році була мобільність студентів фізичного, філософського, механіко-математичного, радіофізичного факультетів і факультету кібернетики.

Протягом 2008–2010 років щорічна кількість відряджень стабілізувалась на рівні 940–950, проте згодом, у 2010/11 навчальному році, цей показник сягнув 1 047, а незабаром і 1 134 осіб (до 62 країн, із них для участі в науковій роботі – 212, науковому стажуванні – 48, довготерміновій педагогічній роботі – 5, у конференціях – 440, навчанні в аспірантурі – 14, частковому курсі навчання (студенти) – 181, мовних курсах (студенти) – 50, інше – 181)³⁸⁷⁸.

За неповний календарний 2011 рік показник мобільності піднявся до 1 161 особи (до 52 країн світу, із них для участі в науковій роботі – 205, науковому стажуванні – 42, довготерміновій педагогічній роботі – 4, у наукових конференціях – 472, навчанні в аспірантурі – 11, частковому курсі навчання (студенти) – 188, мовних курсах (студенти) – 61, інше – 4)³⁸⁷⁹). Більш ніж половина відряджених – 683 особи – викладачі й наукові співробітники, які виїжджали за кордон переважно з науковою метою (участь у конференціях, стажування, проведення досліджень),

³⁸⁷⁸ Інформація про обсяги закордонних відряджень фахівців та студентів. *Поточний електронний архів КНУ*. 2010. С. 1–2

³⁸⁷⁹ Інформація про обсяги закордонних відряджень фахівців та студентів. *Поточний електронний архів КНУ*. 2011. С. 1–2.

що дає підстави стверджувати: у середньому кожен четвертий викладач брав участь у міжнародній науковій співпраці. Позитивною тенденцією стало неухильне зростання рівня міжнародної мобільності студентів та аспірантів. У 2010/11 навчальному році за кордон було направлено 428 студентів³⁸⁸⁰.

Задля підвищення рівня мобільності університет намагався подавати якомога більше кандидатур до конкурсів Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України для навчання та стажування у провідних вищих навчальних закладах і наукових установах за кордоном. Критерієм для цього були спеціалізація та володіння іноземною мовою (для студентів), звання, кількість наукових праць, володіння мовами (для викладачів і науковців). 2011 року із ННЦ "Інститут біології" матеріали на конкурс подавав 1 студент-магістр; з географічного факультету – 4 викладачі, 5 студентів (разом 9); з геологічного – 2 науково-педагогічні працівники; із факультету кібернетики – 2 науково-педагогічні працівники, 2 аспіранти, 7 студентів (разом 11); з механіко-математичного – 1 аспірант; з радіофізичного – 4 науково-педагогічні працівники, 6 аспірантів, 6 студентів (разом 16); із хімічного – 2 науково-педагогічні працівники; із фізичного – 2 науково-педагогічні працівники, 1 аспірант, 2 студенти (разом 5); загалом по університету – 48 осіб, із них науково-педагогічних працівників – 17, аспірантів – 10, студентів – 21³⁸⁸¹.

Протягом останніх кількох років досліджуваного періоду відбувалося пожвавлення міжнародної діяльності Київського університету, що виявлялося, зокрема, у таких показниках, як відвідання університету іноземцями для участі в науковій роботі, конференціях, із робочими візитами. У 2008/09 навчальному році університет відвідали 185 зарубіжних учених і викладачів (удвічі більше, ніж минулого навчального року) із 22 країн світу. У межах дво- та багатосторонніх угод навчалися, проходили стажування 206 іноземних студентів (175 осіб – короткотерміново, 31 особа – довготерміново) із 15 країн світу. Загалом у 2008/09 навчальному році університет прийняв 391 іноземного громадянина, що, порівняно з минулим навчальним роком, майже на третину більше. 2010 року, як і в минулому, в університеті постійно працювали 22 викладачі іноземних мов із 15 країн світу.

Протягом 2009–2011 років на кафедрі філософії філософського факультету на запрошення працював професор М. Вішке з Галле-Віттенберзького університету імені Мартіна Лютера³⁸⁸². Також економічний факультет вів підготовку до запрошення на тривалій основі (щонайменше на один рік) професора для новостворюваної кафедри екологічного менеджменту та підприємництва із Франкфуртського університету імені Йоганна Вольфганга Гете (Німеччина)³⁸⁸³.

Збільшення кількості іноземних громадян спостерігалось в період з вересня 2010 до кінця 2011 року: 454 із 29 країн. Із них 213 – студенти із 17 країн світу, які прибули для навчання та проходження практики в межах угод про співпрацю між

³⁸⁸⁰ Іванов О. Ф. Міжнародна діяльність Київського національного університету ім. Тараса Шевченка в 2010–2011 н. р. *Поточний електронний архів КНУ*. 2011. С. 1–5

³⁸⁸¹ Порядок денний засідання Вченої ради КНУ 6.06.2011. *Поточний електронний архів КНУ*. 2011. С. 26–34.

³⁸⁸² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 96.

³⁸⁸³ Звіт ректора Київського національного університету ім. Тараса Шевченка про роботу в 2008–2009 н. р. та завдання на наступний 2009–2010 н. р. Київ, 2009. С. 73.

університетами та міністерствами. Переважна більшість – 171 особа – прибували на короткотермінове навчання з Болгарії (Софійський університет), Хорватії (Загребський університет), Чехії (Карловий, Оломоуцький університети), Польщі (Ягеллонський та Варшавський університети), Німеччини (Лейпцизький університет), Грузії (Тбіліський університет), Сербії (Белградський університет), Франції (Паризький, Бургундський університети), зокрема за Програмою ЕРАЗМУС МУНДУС з Італії та Німеччини. Значно менше – на довготермінове – 42 із КНР (Нанкайський університет), Тайваню (Університет Китайської культури, Московсько-Тайбейське представництво), Республіки Корея (Корейський університет, Університет Ханкук, Вонквонг), Фінляндії (Університет м. Тампере), Японії (Цукубський університет та Університет Тенрі), Німеччини (Лейпцизький університет).

Протягом 2010–2011 років Київський університет прийняв 20 іноземців-викладачів із 12 країн: Австрії, Бразилії, Іспанії, КНР, ФРН, Польщі, Республіки Корея, Сербії, Туреччини, Хорватії, Японії. За той самий період у відрядження та для участі у наукових конференціях до нас приїздили 236 іноземців із 20 країн світу. Серед них: Білорусь (Білоруський державний університет), КНР (Політико-юридичний університет), Німеччина (Потсдамський, Констанцький, Кільський, Лейпцизький університети, університети м. Регенсбург, м. Байрот), Польща (Університет Адама Міцкевича, а також Ягеллонський, Варшавський, Вроцлавський університети), Франція (університети м. Анже, м. Страсбург, Ліонський інститут, Університет Поля Сабатьє), Азербайджан (Бакинський університет), Республіка Корея (Корейський університет), Литва (Вільнюський університет), Угорщина (Західно-Угорський університет, Західний університет м. Тімішоара), Греція (Університет Арістотеля), Австрія (Інститут м. Лінц, Віденський університет), Індія (Індійський інститут технологій, Національна хімічна лабораторія м. Пуана), Чеська Республіка (Університет м. Брно), Японія (Університет м. Сендай), Італія (Інститут Джакомо Варнеллі), Словенія (Люблянський університет), Велика Британія, Австрія, Вірменія, Молдова, Росія³⁸⁸⁴.

Не лише наші студенти та викладачі від'їжджали на стажування до інших країн, але й Київський університет був також базою стажування для іноземців. Наприклад, навесні 2012 року на базі Німецько-українського центру економічно-екологічної освіти, науки та культури стажувалися магістри Карагандинського економічного університету (Казахстан) за програмою "Механізм управління економікою в умовах сталого розвитку", яку ініціював декан економічного факультету, член-кореспондент НАН України В. Базилевич. Планувалося продовжувати подібну співпрацю³⁸⁸⁵.

Налагодженню зв'язків із зарубіжжям сприяли візити представників нашого університету за кордон для участі в представницьких заходах. Одним із таких

³⁸⁸⁴ Інформація про прийом іноземних громадян у 2010–2011 рр. *Поточний архів університету*. 2011. С. 1.

³⁸⁸⁵ Магістри з Казахстану стажувалися на економічному факультеті. *Київський університет*. 2012. № 6–7, квіт. С. 6.

прикладів можна вважати поїздки представників Київського університету Л. Губерського та П. Бега у складі делегації України до КНР із нагоди 20-річчя встановлення дипломатичних відносин із Китаєм. Під час візиту Л. Губерський виступив із доповіддю про історію та розвиток дипломатичних відносин, гуманітарні й освітянські зв'язки між країнами у Чжецзянському педагогічному університеті. Наслідком візиту стало підписання угоди про співпрацю Київського університету із цим закладом, що дало змогу налагодити обмін студентами та викладачами задля спільної навчальної і наукової роботи³⁸⁸⁶. Варто зауважити, що контакти із Чжецзянським педагогічним університетом було започатковано ще до укладення угоди: у лютому 2011 року делегація цього університету на чолі з ректором Ц. Гоцзюнь відвідала Київський університет та університетський Центр Конфуція.

Підписання угоди з Чжецзянським педагогічним університетом

У жовтні 2012 року делегація Київського університету на чолі з ректором Л. Губерським узяла участь у II Бакинському міжнародному гуманітарному форумі, що є авторитетним науково-політичним зібранням світового масштабу для пошуку відповідей на глобальні виклики, які стоять перед людством у XXI ст., проведення широкого спектра діалогів, обміну думками й обговорень найважливіших питань гуманітарної співпраці. Учасниками форуму були відомі державні діячі, лауреати Нобелівської премії в різних сферах науки, керівники та посадові особи впливових міжнародних організацій, видатні представники світової політичної, наукової і культурної еліти, що здатні сформулювати міжнародну громадсько-політичну думку. Л. Губерський і директор ІМВ В. Копійка взяли участь у роботі круглого столу "Нові методологічні підходи до процесів глобалізації в XXI ст." і виступили з доповідями. Ректор також зустрівся з міністром закордонних справ Азербайджану, випускником нашого університету Е. Мамедяровим, ректором Бакинського державного університету А. Магерамовим, ректором Азербайджанського державного економічного університету (АДЕУ) Ш. Гаджієвим, делегацією Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова. 4 жовтня 2012 року Л. Губерський відвідав АДЕУ та зустрівся зі студентами та професорсько-викладацьким складом. Цьому передувала серпнева поїздка делегації Київського університету на чолі із проректором І. Лютим до Азербайджану. Під час поїздки відбулася зустріч із випускниками середніх шкіл та їхніми батьками, де йшлося про традиції й особливості навчального процесу Київського університету. Серед сучасних студентів університету було багато вихідців із цієї країни та представників азербайджанської діаспори в Україні, тому співпрацю планувалося розвивати. Під час зустрічі в Азербайджанському економічному

³⁸⁸⁶ Візит до Китаю. *Київський університет*. 2012. № 6–7, квіт. С. 1.

університеті відбулися установчі збори випускників Київського університету, було створено асоціацію, що мало сприяти розвитку дружніх стосунків між навчальними закладами обох країн. Серед випускників Київського університету, до речі, були чинні на той час міністри закордонних справ і фінансів, заступники та депутати Міллі Меджлісу Азербайджану³⁸⁸⁷.

Протягом 2009 року на базі університету було проведено загалом 62 конференції, причому лише 41 – державним коштом, решту – за фінансової підтримки різних фондів та організацій, зокрема й зарубіжних, а також посольств. Серед усіх конференцій 36 мали статус міжнародних, 7 – всеукраїнських, 19 – конференцій молодих учених і студентів; 2010 року – 47 наукових конференцій, із них 39 отримали фінансову підтримку держави, статус міжнародних – 28, 1 – всеукраїнської, 18 – конференцій молодих учених і студентів; 2011 року – 51 наукова конференція, 39 – отримали фінансову підтримку держави, 28 із них мали статус міжнародних, 7 – всеукраїнських і 16 – конференцій молодих учених і студентів³⁸⁸⁸.

Навесні 2012 року в Київському університеті відбувся II Національний конвент Міжнародної асоціації студентів політичної науки (Україна). Серед 93 учасників 5 представляли Росію, Білорусь і Латвію. Це був приклад студентської взаємодії як різних вишів, так і країн, що міг стати запорукою плідної співпраці над спільними проектами³⁸⁸⁹.

26 квітня 2012 року в Київському університеті розпочав роботу II Міжнародний семінар "До конференції ООН "Ріо+20"", метою якого було обговорення актуальних питань міжнародної співпраці та управління природними ресурсами для сталого розвитку, застосування інформаційних технологій, математичних моделей і методів ухвалення рішень у прикладних еколого-економічних дослідженнях. Учасниками семінару стали близько 40 фахівців. Цього ж місяця в Київському університеті відбулася міжнародна зустріч інтелектуалів України та Туреччини "Цивілізаційні виклики сучасності й авторитет слова інтелектуалів", під час якої відбувся обмін думками вчених, які займаються проблемами сучасності³⁸⁹⁰.

Успішною була для Київського університету IV Міжнародна конференція "Сучасні проблеми ядерної фізики та атомної енергетики", що проходила 3–7 вересня 2012 року. Серед її організаторів, окрім університету, був Інститут ядерних досліджень НАН України. У роботі конференції взяли участь 50 зарубіжних учених із 20 країн. Тут було представлено й обговорено новітні наукові досягнення із фундаментальних досліджень у галузі ядерної фізики та їхнє застосування³⁸⁹¹.

³⁸⁸⁷ Створено асоціацію випускників КНУ в Азербайджані. *Київський університет*. 2012. № 14–15, жовт. С. 4.

³⁸⁸⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 80; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 100; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 101.

³⁸⁸⁹ Відбувся II Національний конвент політологів. *Київський університет*. 2012. № 6–7, квіт. С. 2.

³⁸⁹⁰ Гуманітарний Давос у Києві. *Київський університет*. 2012. № 9–10, трав. С. 1.

³⁸⁹¹ Сучасні проблеми ядерної фізики та атомної енергетики, НРАЕ-Київ 2012. *Київський університет*. 2012. № 14–15, жовт. С. 6.

З 11 до 14 вересня 2012 року на базі хімічного та фізичного факультетів відбувалася Міжнародна конференція ПОЛІСОЛВАТ-9, у якій узяли участь науковці із 14 країн світу. Раніше такі конференції проводили у Франції, Великій Британії, Чехії. Професор Ж. Гене (Франція), який є організатором конференції, протягом 10 років співпрацює зі згаданими факультетами³⁸⁹².

Міжнародна конференція до 20-річчя встановлення дипломатичних відносин між Україною та Норвегією відбулася в університеті 25 вересня 2012 року. Серед присутніх були представники дипломатичних кіл, державних установ, університетів, української і норвезької бізнес-спільноти. Під час конференції було наголошено,

Відкриття Міжнародної конференції ПОЛІСОЛВАТ-9 (2012)

що Норвегія готова до поглиблення співпраці у галузі розвитку наукових досліджень та освітньої діяльності, упровадження інформаційних технологій, новітніх енергозберігаючих технологій тощо з Україною загалом і Київським університетом зокрема³⁸⁹³.

Співпраця за факультетами. Найбільш інтенсивні міжнародні контакти мали Інститут філології та ІМВ, а також факультети механіко-математичний, хімічний, фізичний, біологічний, радіофізичний, кібернетики, економічний, соціології і психології. У зазначений період активізувалися міжнародні контакти історичного, юридичного та геологічного факультетів. В університеті створено достатні інформаційні ресурси для поширення його здобутків. На всіх підрозділах запрацювали високоякісні сайти, де розміщено інформацію про інститути та факультети. Однак є потреба в їхньому систематичному оновленні, перекладі більшості матеріалів іноземними мовами (зокрема англійською)³⁸⁹⁴.

Інститут міжнародних відносин. Міжнародні зв'язки ІМВ розвивалися як у межах університету, так і на основі двосторонніх угод про співпрацю із низкою зарубіжних навчальних закладів і наукових установ, що передбачали взаємний обмін студентами та викладачами, навчально-методичними планами, програмами й науковою літературою; отримання відповідних дипломів про освіту й навіть спільне керівництво дисертаційними дослідженнями; проведення науково-теоретичних конференцій та іншого роду зустрічей; спільні дослідницькі проекти. Усе це сприяло підвищенню наукового потенціалу викладачів, студентів і аспірантів. Щороку відбувалося кілька десятків конференцій, семінарів, круглих столів тощо, майже половина з яких – міжнародні.

³⁸⁹² POLYSOLVAT-9. *Київський університет*. № 14–15, жовт. С. 6.

³⁸⁹³ Україна – Норвегія: двадцять років двосторонніх відносин. *Київський університет*. 2012. № 14–15, жовт. С. 4.

³⁸⁹⁴ Звіт за 2005 р. *Поточний електронний архів КНУ*. Звіт-2005. С. 3.

У грудні 2008 року було підписано Меморандум про співпрацю з Університетом Кейо (Японія)³⁸⁹⁵. Міжнародні контакти ІМВ відбувалися як у межах угод про співпрацю Київського університету, так і на основі двосторонніх угод між інститутом і профільними зарубіжними навчальними закладами та науковими установами.

У межах Міжнародної програми ЕРАЗМУС МУНДУС протягом 2008 року чотири студенти Інституту міжнародних відносин навчалися в європейських вищих закладах освіти, його партнерах. Інститут налагоджував співпрацю щодо отримання студентами подвійних дипломів із Вільним університетом м. Берлін, Університетом НАНСІ-ІІ (Франція) та Університетом Рома Тор Вергата (Італія). У 2008 році Інститут міжнародних відносин отримав черговий, п'ятий грант, за програмою ТЕМПУС ІV на 2009–2012 роки³⁸⁹⁶.

У 2009–2011 роках ІМВ підтримував контакти із 23 вищими навчальними закладами Бразилії, Ірану, Республіки Корея, Японії, КНР, Росії, Польщі, ФРН, Іспанії, Канади, США тощо. Особливо тісною була співпраця із Відділом історичних наук Університету Миколая Коперника (м. Торунь, Польща), Інститутом міжнародних студій Вроцлавського університету, Московським державним інститутом міжнародних відносин та Університетом Хассана ІІ Мохаммедія. Унаслідок співпраці між ІМВ та Університетом Джорджа Мейсона (США) підготовлено до підписання Меморандум щодо взаєморозуміння, яким регулювалися принципи програми отримання подвійного диплому бакалавра³⁸⁹⁷.

Із січня 2009 року ІМВ долучився до виконання спільного проекту в межах програми ТЕМПУС ІV "Засоби забезпечення якості управління інтернаціоналізацією" за участі 12 університетів із 9 країн³⁸⁹⁸. Його було успішно завершено у 2011 році та як підсумок виконаних досліджень проведено міжнародний семінар³⁸⁹⁹.

2009 року в ІМВ відбулося 18 міжнародних конференцій. У різних наукових заходах за кордоном узяли участь 20 викладачів, 46 студентів представляли інститут на 25 міжнародних заходах. Навчання та стажування за кордоном пройшли понад 100 студентів та аспірантів³⁹⁰⁰. В ІМВ прочитали курс лекцій або виступили 19 зарубіжних гостей – викладачів, учених та офіційних осіб. У межах угоди про співпрацю між Інститутом міжнародних відносин і Посольством Франції в Україні в інституті працювали викладачі з французької мови М. Копара та С. Новак.

2010 року в ІМВ було проведено вже 19 міжнародних конференцій. Із викладацького складу в закордонних наукових заходах брали участь 23 особи, 52 студенти представляли інститут на 18 міжнародних заходах. Навчання та стажування за кордоном пройшли 23 студенти й аспіранти. Прочитали курс лекцій або виступали 17 зарубіжних викладачів, учених та офіційних осіб³⁹⁰¹. У січні

³⁸⁹⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 60.

³⁸⁹⁶ Там само.

³⁸⁹⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 78; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 97.

³⁸⁹⁸ Там само.

³⁸⁹⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 97–98.

³⁹⁰⁰ Там само.

³⁹⁰¹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 78, 97.

вперше на базі Інституту було проведено Європейський регіональний раунд XIV щорічного Стетсонського конкурсу з міжнародного права довкілля. Це право виборола команда студентів ІМВ, яка в березні 2009 року взяла участь у змаганнях Міжнародного фінального раунду Стетсонського конкурсу в м. Галфпорт. Конкурс є міжнародним заходом, який щорічно організовує Коледж права Стетсонського університету (м. Галфпорт, Флорида, США) під егідою Студентської асоціації міжнародного права. Саме завдяки ІМВ було започатковано традицію проведення регіональних конкурсів із міжнародного екологічного права й у Європі.

На базі ІМВ Київського університету функціонували Центр європейської документації, Центр інформації і документації НАТО, а також Інформаційний офіс об'єднання ГУАМ³⁹⁰².

У межах інституту 2011 року було створено платформи для поглиблення діалогу між офіційними та неурядовими інституціями України, представниками дипломатичних кіл із найактуальніших питань створення та функціонування зон вільної торгівлі між Україною та іншими державами, що мало сприяти євроінтеграційному курсу нашої країни³⁹⁰³.

Протягом двох місяців 2011 року студенти ІМВ слухали курси "Конкурентне регулювання в ЄС" і "Прийняття рішень в ЄС", які читав професор Дюссельдорфського університету імені Генріха Гейне Р. Мені. По завершенню курсу слухачі отримали подвійні сертифікати – ІМВ Київського університету та Дюссельдорфського університету імені Генріха Гейне. 21 червня 2011 року на зустрічі з нагоди вручення дипломів були присутні тодішній Голова Європейського представництва ЄС в Україні Ж. Тейшейра, представники Посольств Італії, Франції, Німеччини, Угорщини, Іспанії³⁹⁰⁴. 13 вересня 2012 року лекцію для студентів ІМВ прочитав спеціальний радник голови Державного департаменту США Г. Клінтон³⁹⁰⁵.

Міжнародна співпраця продовжувала залишатися одним із пріоритетних напрямів діяльності й у 2012 році. Інститут співпрацював з іноземними партнерами в межах понад 50 міжуніверситетських угод, а також за двосторонніми угодами з Університетом світової економіки і дипломатії при міністерстві закордонних справ (Узбекистан); факультетом юридичних, економічних і соціальних наук Університету Хассана II Мохаммедія; Казахським університетом економіки, фінансів і міжнародної торгівлі, факультетом міжнародних відносин Євразійського національного університету ім. Л. Гумільова (Казахстан); факультетом політичних наук Загребського університету (Хорватія); економічним факультетом Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова; Європейським

Зустріч студентів з Алемом Россом, спеціальним радником з питань нових технологій голови Державного департаменту США Гілларі Клінтон

³⁹⁰² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 78.

³⁹⁰³ Наші здобутки. *Київський університет*. 2012. № 10–11, трав. С. 4.

³⁹⁰⁴ Отримали подвійні сертифікати. *Київський університет*. 2012. № 12, вер. С. 3.

³⁹⁰⁵ Кукіна З. "Влада та інновації" – лекція в ІМВ. *Київський університет*. 2012. № 14–15, жовт. С. 8.

університетом Кіпру; Міжнародною школою менеджменту та технологій при Берлінському університеті тощо. Також обговорювалися різні форми співпраці з Університетом Вітаутаса Магнуса (м. Каунас, Литовська Республіка), Університетом Малайзії, Люксембурзьким університетом, Університетом м. Валенсія (Іспанія) і навчальними закладами Мексики, Венесуели, США та Кенії.

Актуальними для процесу інтеграції України до світового освітянського простору залишалися бакалаврські та магістерські програми з отриманням подвійних дипломів, які було започатковано з Московським державним інститутом міжнародних відносин (МДІМВ). У межах угоди про співпрацю сім студентів ІМВ та шість – МДІМВ брали участь у програмі подвійних магістерських дипломів за спеціальністю "міжнародні відносини". Із 2012 року інститут запустив кілька англomовних магістерських програм.

В ІМВ продовжували практикувати таку форму співпраці, як читання лекцій зарубіжними гостями. 2012 року прочитали лекції 19 зарубіжних викладачів, учених та офіційних осіб. Із 9 вересня до 9 листопада для 30 студентів інституту при новоствореному Центрі "Індологія" на базі відділення "Країнознавство" читала курс лекцій професор Університету Джавахарлала Неру (м. Нью-Делі, Індія) С. Панде, з 21 до 27 жовтня для студентів Відділення міжнародних відносин – доцент Загребського університету (Хорватія) Х. Класич.

Однією із форм міжнародної співпраці традиційно залишалися навчання та стажування за кордоном. Протягом 2012 року їх пройшли: від 1 тижня до 1 місяця – 13, до 6 місяців і більше – 32 студенти й аспіранти. Разом, з урахуванням короткотермінових відряджень, за кордоном за різними програмами перебували 45 осіб.

У 2013 році ІМВ підписав угоди зі Школою міжнародних досліджень Університету Джавахарлала Неру, факультетом права та адміністрації і факультетом міжнародних відносин Ягеллонського університету, факультетом політології Університету імені Марії Кюрі-Склодовської, Інститутом міжнародних відносин Варшавського університету. Тоді ж велися переговори щодо започаткування спільних магістерських програм подвійного дипломування з Інститутом міжнародних досліджень Вроцлавського університету, факультетом політології Університету імені Марії Кюрі-Склодовської, Університетом м. Валенсія (Іспанія), Інститутом політичних досліджень (м. Лілль), Інститутом міжнародних відносин та політичних наук Вільнюського університету тощо.

Цього ж року ІМВ подав дві заявки на участь у проектах програми ТЕМПУС:

1. "Безперервне навчання англійською мовою дисциплін у сфері права та комерційних угод протягом усього життя" разом з Університетом м. Парма (Італія), Університетом м. Саламанка (Іспанія), Люблянським університетом (Словенія), Далекосхідним федеральним університетом (м. Владивосток, Росія), Південним федеральним університетом (м. Ростов-на-Дону, Росія), Російським університетом дружби народів, Самарським державним обласним університетом Наянної (м. Самара, Росія), Університетом "Кавказ" (м. Баку, Азербайджан), Університетом Одлар Юрди (м. Баку, Азербайджан), Державним університетом Молдови (м. Кишинів), Академією публічного управління при Президентові Молдови (м. Кишинів), Університетом Європейських політичних та економічних досліджень (м. Кишинів, Молдова).

2. "Неурядові організації як посередники між університетами й бізнесом для забезпечення практики та працевлаштування студентів для підвищення якості вищої освіти в Україні" разом з Університетом м. Валенсія (Іспанія), Університетом м. Антверпен (Бельгія), Вільнюським, Вроцлавським університетами, Марсельським університетом (Франція).

Інтенсифікувалось читання лекцій закордонними фахівцями. Так, 6–12 квітня 2012 року перед студентами виступив професор Вроцлавського університету Е. Штадмюллер, а 4–25 квітня – професор Університету Джавахарлала Неру М. Мехр. З окремими лекціями виступили Надзвичайний і Повноважний Посол Мальтійського Ордену в Україні П. фон Фурхерр, Надзвичайний і Повноважний Посол Аргентинської Республіки в Україні Л. Васкес Де Муан, глава Адміністрації президента, міністр оборони Союзу Коморських Островів Х. Болеро, радник Федерального уряду Німеччини з питань міжнародного права, викладач Університету Вітовта Великого Ш. Кірхнер та ін.

Певних успіхів досяг протягом року ІМВ у міжнародних змаганнях. Зокрема, у лютому команда у складі Ю. Вязовецького та А. Грановського здобула перемогу серед 36 команд СНД у англомовній частині Міжнародного дебатного економічного турніру "ЕКОНОМІКС-2013" (м. Дніпропетровськ, Україна)³⁹⁰⁶. Наприкінці березня команда у складі П. Григанської, І. Карплюк, О. Маслова, О. Варакіної взяла участь у IV Франкфуртському конкурсі судових дебатів із міжнародного інвестиційного арбітражу³⁹⁰⁷, де ще пізніше команда Б. Токарського, П. Григанської та О. Маслова перемогла в XVI Конкурсі ім. Ф. Ф. Мартенса (Росія)³⁹⁰⁸.

Географічний факультет. Відзначаючи участь у міжнародній співпраці співробітників географічного факультету, слід згадати, що 2008 року професор Н. Герасименко на запрошення Центру досліджень Чорного моря Університету м. Орхус (Данія) прочитала лекції з палеоекології стародавнього населення північного Причорномор'я. Професор географічного факультету М. Гродзинський був експертом від України в Міжнародному проекті Програми ЮНЕСКО "Людина і біосфера": "Обґрунтування міжнародного буферного резервату та регіональної екомережі Західного Полісся"; професори О. Ободовський і В. Стецюк були членами науково-координаційної ради з ерозійних, руслових і гирлових процесів, яка діє при Московському державному університеті ім. М. В. Ломоносова; професор В. Шевченко представляв Україну в Міжнародній картографічній асоціації, професор В. Самойленко виступив експертом від нашої держави в роботі Міжнародної комісії із захисту р. Дунай. Доцент О. Мотузенко очолювала Центр географічних і культурних досліджень Італії та організувала проект культурного обміну з Інститутом туризму, готельного господарства та ресторанної справи "Балконе делла Марке".

Станом на 2008 рік студенти факультету проходили виробничі практики за кордоном: у Туреччині, Польщі, Німеччині, Греції. Підтримувалися наукові та навчальні зв'язки із освітніми організаціями Швеції, Німеччини, США, Великої

³⁹⁰⁶ Перемогла команда ІМВ. *Київський університет*. 2013. № 5–6, бер. С. 5.

³⁹⁰⁷ Григанська П. Команда ІМВ знову з перемогою! *Київський університет*. 2013. № 9–10, трав. С. 2.

³⁹⁰⁸ Команда ІМВ здобула перемогу. *Київський університет*. 2013. № 11–12, черв. С. 2.

Британії, Росії, Туреччини, Італії, а науковці та викладачі факультету брали участь у спільних заходах різного рівня³⁹⁰⁹.

Протягом 2009 року співробітники географічного факультету підтримували особисті творчі контакти зі своїми колегами із закордонних наукових установ і навчальних закладів та працювали над спільними міжнародними проектами. Зокрема, професор кафедри метеорології і кліматології В. Прусов узяв участь у виконанні Міжнародного академічного проекту "Перспективні чисельні й комп'ютерні методи для розв'язання великомасштабних науково-технічних проблем" за участі НАН України та Угорської академії наук; професор кафедри геодезії та картографії В. Шевченко проводив спільні науково-методичні розробки з Інститутом картографії Дрезденського технічного університету (Німеччина), а доцент кафедри фізичної географії та геоєкології В. Михайленко був залучений до Міжнародного проекту Швейцарської національної наукової фундації. Протягом багатьох років професор кафедри землезнавства та геоморфології Н. Герасименко брала участь у Міжнародній програмі "Каспійсько-Чорноморський коридор за останні 30 000 років: зміни рівня моря та адаптивні стратегії людини", співпрацювала з Інститутом географії РАН, Державним педагогічним університетом ім. Ярослава Мудрого (м. Новгород, Росія). Професор кафедри країнознавства та туризму Б. Яценко співпрацював із Токійським університетом із питань географічних проблем розвитку господарства Японії, а професор кафедри фізичної географії та геоєкології М. Гродзинський у 2009–2010 роках мав наукове відрядження для викладання у Ханкукському університеті (Республіка Корея). Співпрацю у сфері дослідження феномена глобального потепління із Каліфорнійським університетом (США), Потсдамським інститутом клімату та Потсдамським університетом (США) 2010 року здійснював професор С. Сніжко; професор К. Мезенцева керувала науковим стажуванням доктора Д. Карачоні з Інституту географічних досліджень Угорської академії наук (м. Будапешт)³⁹¹⁰.

Центром географічних і культурних досліджень Італії географічного факультету протягом 2010 року здійснювалося координування Міжнародного освітньо-культурного проекту з інтеграції італійської мови в загальноосвітні середні навчальні заклади в Україні.

Активний розвиток міжнародної співпраці не припинявся й наступного, 2011 року, причому продовжувалися вже налагоджені напрацювання та з'являлися нові. Наприклад, професор Б. Яценко співпрацював із географічним факультетом Університету Майямі (США), професор О. Комлев брав участь у розробці Міжнародного проекту "Бурштин України та Білорусі: створення наукової системи прогнозу та пошуку родовищ", професор С. Сніжко продовжив співпрацю із Російським державним гідрометеорологічним, Фрайбурзьким та Кембриджським університетами. Серед новітніх прикладів міжнародних контактів 2011 року можна назвати реконструкцію умов проживання давньої людини на поселеннях

³⁹⁰⁹ Географічний факультет: досягнення, проблеми, перспективи розвитку. *Поточний архів університету*. 2008. С. 2–5.

³⁹¹⁰ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 90–91.

бронзової доби (Приуралля) під керівництвом Н. Герасименко; виконання спільних розробок з Інститутом картографії Дрезденського технічного університету професором В. Шевченком; співпрацю доцента О. Мотузенко із асоціацією "Італ'яно" (м. Ліворно), Університетом м. Сієна, Державним професійним інститутом готельного господарства, ресторанної справи та туризму "Джакомо Варнеллі" (м. Чинтолі, Італія); участь член-кореспондента НАН України, професора М. Гродзинського та асистента Д. Свідзинської у проекті ЮНЕСКО зі створення транскордонного резервату "Західне Полісся"³⁹¹¹.

Продовжував активну працю Центр географічних та культурних досліджень Італії географічного факультету. Наприклад, у 2010–2011 роках він став організатором низки освітньо-культурних заходів у межах X і XI Всесвітнього тижня італійської мови. А загалом щорічно на базі Центру 10 студентів Київського університету під час професійно-виробничої практики проходили стажування за напрямом "Менеджмент міжнародного туризму" та "італійська мова" на базі Державного професійного інституту готельного господарства, ресторанної справи та туризму "Джакомо Варнеллі".

Гідно представляючи географічний факультет і рідний університет протягом 2009–2012 років у різних асоціаціях, член-кореспондент АПН України, декан факультету, професор кафедри економічної і соціальної географії Я. Олійник мав членство в науково-методичній комісії країн СНД із питань класичної університетської освіти; професор кафедри гідрології та гідроекології, заступник декана з наукової роботи О. Ободовський і професор кафедри землезнавства та геоморфології В. Стецюк (2009) були членами координаційної ради з проблем ерозійних, руслових і гирлових процесів при Московському державному університеті ім. М. В. Ломоносова; професор Б. Яценко був заступником голови товариства культурних зв'язків "Україна – Японія". Доцент кафедри гідрології та гідроекології О. Лук'янець була експертом від Українського національного комітету з гідрології у робочій групі міжнародної гідрологічної програми ЮНЕСКО із регіональної співпраці Дунайських країн. Упродовж кількох років доцент кафедри географії України, заступник декана з міжнародних зв'язків О. Мотузенко очолював Центр географічних і культурних досліджень Італії, асистент О. Дронова 2011 року брала участь у роботі національного комітету України з програми ЮНЕСКО "Людина і біосфера", що передбачала створення біосферного резервату "Розточчя". Професор Н. Герасименко залишалась багаторічним членом комісії із четвертинної стратиграфії Європи, була членом редколегії міжнародного наукового журналу із дослідження четвертинного періоду³⁹¹².

Кафедра геодезії і картографії підтримувала контакти з науковими й освітніми установами з інших країн світу шляхом участі в роботі Міжнародної картографічної асоціації – МКА, узгодженні змісту навчальних програм у межах УМО Євразійської Асоціації університетів, організації міжнародних картографічних

³⁹¹¹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 88–89.

³⁹¹² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 72; Науково-дослідна робота ...: підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 88–89.

конференцій, ініціатором проведення яких, зокрема, у Києві вона була в 1996 і 1998 роках, а також післядипломному навчанні (у межах спільного українсько-шведського пілотного проекту), співпраці (читання лекцій, спільні публікації) з науковцями Інституту картографії Дрезденського технічного університету, підтримці студентських ініціатив Європейської географічної асоціації. За період 1951–2012 років кафедрою було підготовлено близько 1,5 тис. фахівців-картографів, серед яких 8 – іноземці.

2011 року співробітники кафедри землезнавства та геоморфології підготували 9 тез доповідей, які були оприлюднені на конференціях і наукових семінарах у Берні, Вроцлаві, Москві, Бресті та Техаському університеті.

Кафедра фізичної географії та геоєкології підтримувала широкі міжнародні зв'язки зі спорідненими факультетами зарубіжних університетів, зокрема деякими провідними університетами Росії; Тбіліським, Варшавським та Краківським, Берлінським університетами; Будапештським політехнічним університетом, а також цілою низкою інших європейських університетів, наукових установ і міжнародних організацій. Налагоджувалися плідні контакти з університетами Північної Америки та Південної Кореї.

Великий внесок до міжнародних контактів кафедри метеорології та кліматології географічного факультету зробив завідувач кафедри, доктор географічних наук, професор С. Сніжко, який очолив її у травні 2002 року. До того він уже попрацював за кордоном: у 1994–1995 роках мав викладацьку та наукову роботу у Вестфальському університеті (м. Мюнстер, Німеччина), 1999 року перебував на науковому стажуванні у Федеральному інституті гідрології і в Гессенському міністерстві охорони довкілля (Німеччина), був стипендіатом Німецької служби академічних обмінів, отримав науковий грант НАТО (1995), а 2000 року виборов конкурсний грант від Німецької служби академічних обмінів для проведення оглядової навчальної практики для студентів географічного факультету в Німеччині. С. Сніжко був співвиконавцем міжнародних проектів: Вестфальського університету за підтримки НАТО (1994–1995), Світового банку (1996), програми TACIS (1998–2000), (1999), проекту Німецького федерального агентства з охорони довкілля (2000–2002). У 2005–2012 роках кафедра метеорології та кліматології плідно співпрацювала із зарубіжними колегами Вестфальського, Потсдамського, Люблінського та Ягеллонського університетів, Баварським Міністерством охорони довкілля (Німеччина) та Пекінським бюро погоди (Китай). Постійні контакти кафедра підтримувала з Російським державним гідрометеорологічним університетом (м. Санкт-Петербург), із Центральною аерологічною обсерваторією (м. Москва), Водогосподарською службою Баварського Міністерства охорони навколишнього середовища (Німеччина), Центром атмосферних наук Кембриджського університету (Велика Британія), Швейцарським федеральним технологічним університетом, Інститутом Поля Шерера.

Кафедра економічної та соціальної географії станом на 2013 рік уже чверть століття підтримувала тісні зв'язки зі спорідненими кафедрами університетів із США, Японії, Польщі, Угорщини, Чехії, Словаччини, Німеччини, Росії. Колектив

кафедри брав участь в організації і проведенні міжнародних науково-практичних конференцій та інших наукових форумів.

Кафедра країнознавства та туризму в досліджуваний період уперше в Україні розпочала підготовку фахівців із вищою освітою для сфери туризму в поєднанні з підготовкою географів-країнознавців. Кафедра підтримувала контакти зі спорідненими зарубіжними навчальними закладами з Німеччини, Австрії, Угорщини, Польщі, Болгарії, Росії, Грузії, США та Японії. Викладачі кафедри стажувалися в освітніх закладах Японії, Великої Британії та США. Студенти, які спеціалізувалися на кафедрі, на третьому курсі мали можливість проходити практику за кордоном, зокрема в Туреччині та Греції. Щорічно 3–5 студентів-випускників продовжували навчання за фахом у вищих навчальних закладах європейських країн (Німеччини, Франції, Ірландії, Греції) і США. Популяризації інформації про кафедру серед зарубіжних партнерів сприяв збірник наукових праць "Географія та туризм", який виходив друком із 2007 року. Тут поруч із працями українських науковців публікували статті фахівців із Польщі, Італії, різних регіонів Росії, Казахстану, Азербайджану, коло авторів постійно розширювалося.

Співробітники кафедри географії України підтримували активні міжнародні зв'язки із зарубіжними навчальними і науковими установами, закладами та організаціями. Зокрема, тривала співпраця з географічними факультетами університетів США, Великої Британії, Німеччини, Польщі, Росії, Білорусі тощо. За сприяння Українського географічного товариства викладачі кафедри брали участь у роботі Міжнародного географічного союзу (Швейцарія, Німеччина, Південна Корея, Туніс). Пожвавлювалися наукові й педагогічні контакти з університетами Італії. За активної участі співробітників кафедри діяв Міжнародний загальноуніверситетський центр "ІТАЛАМО", де викладачі та студенти кафедри спільно із італійськими колегами розв'язували проблеми вдосконалення та розвитку вищої освіти за напрямками "Географія" і "Туризм", брали участь у наукових і навчальних стажуваннях із поглибленим вивченням італійської мови, досліджували проблеми розвитку національного туризму в Італії та в Україні тощо.

Співробітники кафедри гідрології та гідроекології були залучені до виконання спільних міжнародних проектів, що пов'язані із протипаводковим захистом у басейні р. Тиси, дослідженням антропогенного впливу на р. Дунай, організацією моніторингу якості води транскордонних річок Уж, Латориця, Західний Буг, Прип'ять. Вони також залишалися активними учасниками міжнародних наукових конференцій, зокрема із проблеми управління водними ресурсами та якості води в басейні р. Дунай. Частина співробітників проходила наукове стажування за кордоном, зокрема в Бухарестському університеті (Румунія), Мюнстерському університеті (Німеччина). Кафедра підтримувала тісні наукові контакти з колегами з Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова та Люблінського університету імені Марії Кюрі-Скłodовської.

З метою розширення та обміну досвідом іноземні фахівці протягом 2012 року прочитали лекції для студентів і співробітників, зокрема: С. Маталама, генеральний директор туристичного оператора "АНІМАФЕСТ ЕКСПІРІЄНС" (Іспанія); професор Ч. Катаока, заступник директора Міжнародної школи японської мови

(м. Токіо) та Х. Кадовакі, викладач цієї школи; О. Іванова, директор Центру японської мови та культури "Ніхон Рюгаку" (м. Токіо); О. Кусков, професор Саратовського університету, головний редактор журналу "Питання туризму", голова Нижньонгородського відділення міжнародної туристичної асоціації (Росія).

Студенти факультету на початку 2012 року взяли участь у роботі Міжнародної географічної школи в Бельгії в межах обміну Європейської географічної асоціації, відвідали лекції у Левенському університеті³⁹¹³. Асистент Ю. Брайчевський з 15 вересня 2011 до 17 липня 2012 року проходив стажування в Каліфорнійському університеті (м. Лос-Анджелес, США).

Географічний факультет і департамент економіки, культури та туризму Університету Мачерата з 1 вересня 2013 року розпочали підготовку магістрів за програмою "Проектування та управління туристичними системами". На основі угоди між Київським університетом та Університетом Мачерата від 29 травня 2013 року здійснюється магістерська програма, що передбачає дворічне навчання, протягом якого магістри мають набрати 120 кредитів, із них 30 – в іншому університеті. За час навчання студенти мали опанувати фахово-орієнтовані дисципліни, пройти виробничу практику в туроператорських компаніях, готельних і громадських організаціях туристичного профілю, підготувати та захистити магістерську роботу. Навчання відбувалося за узгодженими навчальними планами, передбачало взаємозалік основних фахових дисциплін, поглиблене вивчення мови та культури двох країн.

Проект "ФЛУМЕН", до консорціуму університетів якого ввійшли Київський університет (кер. проф. О. Ободовський), Університет Казимира Великого (Польща) та Стокгольмський університет (Швеція), започаткував спільні наукові дослідження на 2013–2016 роки на базі Канівського природного заповідника та Ясинянської науково-навчальної бази факультету (с. Ясиня Рахівського р-ну Закарпатської обл.)³⁹¹⁴.

Лекція доктора М. Хабеля "Спорудження нової греблі на р. Вісла та оцінка її невідповідності до вимог нових директив ЄС"

³⁹¹³ Географи в Бельгії. *Київський університет*. 2012. № 1, січ. С. 6.

³⁹¹⁴ Спільні наукові дослідження географів. *Київський університет*. 2013. № 14–15, вер. С. 3.

2013 року факультет виграв грант Міжнародного Вишеградського фонду на проведення наукової конференції і провів конференцію "Процеси просторової трансформації в Центральній Європі на початку ХХІ століття", у якій узяли участь провідні вчені з України, Німеччини, Чехії, Словаччини, Польщі, Білорусії, Грузії, Молдови, США, Туреччини, Росії. Також було підписано угоду з географічним факультетом Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова про спільну підготовку фахівців із територіального планування. 5–8 січня 2013 року відбулася спільна експедиція в Україні зі Шведською королівською академією лісового та сільського господарства за участі професора А. Стама.

Із 2008 року на базі факультету щорічно проходили міжнародні науково-практичні конференції "Україна – Італія: співпраця в галузі туризму", а також міжнародні круглі столи "Гуманітарні ініціативи – ефективний шлях міжнародної співпраці", "Інтеграція молоді із особливими потребами до сфери освіти" на базі Інституту журналістики Київського університету (жовтень 2011 р.); працювала лабораторія креативного письма під керівництвом письменника В. Граціозі на базі Інституту філології (2009–2011); відбулася конференція "Україна – Італія: досвід розвитку винного та гастрономічного туризму" (травень 2013 р.).

Протягом вересня 2013 року проходило стажування доктора філософії кафедри географії Пряшівського університету С. Бухера (Словаччина) на географічному факультеті, що мало форму читання лекцій для магістрів і проведення спільних наукових досліджень із провідними науковцями факультету, а також участі в Міжнародній конференції "Міждисциплінарні виміри ландшафтів". Це стало наслідком розпочатої співпраці з географами Пряшівського університету Словацької Республіки в межах міждержавних угод³⁹¹⁵.

У 2013 році на запрошення вищих закладів освіти інших країн за кордоном викладали член-кореспондент НАПН України професор М. Гродзинський (у Республіці Корея), професор С. Бортник (Польщі), професор Я. Олійник (Росії), доценти В. Кіптенко (Індонезії) і О. Мотузенко (в Італії).

Геологічний факультет. Науковці факультету продовжували брати участь у роботі міжнародних наукових об'єднань. Наприклад, дійсним членом Товариства економічних геологів, Європейської асоціації геовчених та інженерів та Європейського союзу наук про Землю був доцент І. Віршило, який 2008 року брав участь у роботі Генеральної асамблеї останнього (м. Відень, Австрія). Тут він представив у співавторстві із професором Г. Продайворою та молодшим науковим співробітником К. Бондар дві наукові доповіді³⁹¹⁶.

Факультетом 2008 року було встановлено наукові зв'язки із Геологічною службою Великої Британії і фірмою "ГЕОМАДЖИК" (Німеччина) щодо розробки інформаційно-аналітичних систем у нафтогазовій промисловості, продовжувалася наукова співпраця з Уральським інститутом геофізики РАН (м. Єкатеринбург, Росія)³⁹¹⁷. За програмою Гумбольта факультет відвідали А. Тікку з Політехнічного

³⁹¹⁵ Співпрацюють географи КНУ і Пряшева. *Київський університет*. 2013. № 16–17, жовт. С. 3.

³⁹¹⁶ Науково-дослідна робота в ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 55–56.

³⁹¹⁷ Там само.

інституту м. Ренселер (штат Нью-Йорк, США) і співробітник компанії "ЕкссонМобіл" (США)³⁹¹⁸. Цього самого року професором В. Михайловим було здійснено експертизу рідкісноземельних родовищ центрального Мадагаскару.

Співробітники геологічного факультету 2009 року підтримували плідні контакти зі своїми зарубіжними колегами, працюючи над спільними науково-дослідницькими проектами, беручи участь у міжнародних конференціях і перебуваючи на стажуванні за кордоном. Зокрема, під час роботи LXXI Міжнародної конференції Європейської асоціації геовчених та інженерів, яка проходила в м. Амстердам (Нідерланди), співробітники кафедри загальної та історичної геології встановили наукові зв'язки із Геологічним товариством Нідерландів, Колумбійським геологічним товариством і Московським державним університетом ім. М. В. Ломоносова³⁹¹⁹. Факультет було залучено до виконання договору про співпрацю між Київським університетом та Карагандинським державним технічним університетом (Казахстан) (куратор від факультету – доц. кафедри геофізики М. Рева)³⁹²⁰. Завдяки участі Київського університету в програмі "ЕРАЗМУС-МУНДУС" доцент кафедри геофізики П. Гришук пройшов стажування в Алгарвському університеті (м. Фару, Португалія)³⁹²¹.

Науковці факультету долучались до роботи над деякими дослідницькими проектами із зарубіжними колегами. Зокрема, доцент В. Гриценко спільно із працівниками Талліннського політехнічного університету (Естонія) проводив дослідження із кореляції силурійських відкладів за допомогою співвідношення ізотопів вуглецю, а його колега з кафедри геології корисних копалин, професор В. Гулій, разом із російськими та японськими вченими продовжив роботу з вивчення стабільних ізотопів у рудах різних генетичних типів і виявлення можливостей їхнього використання як індикаторів для прогнозних цілей. Він також спільно з Інститутом алмазів і дорогоцінних металів РАН (м. Якутськ, Росія)³⁹²² був співвиконавцем проекту з оцінювання використання нетрадиційних мінералогічних індикаторів алмазоносності перспективних об'єктів. 2009 року тривала робота над дослідницьким проектом "Порівняльний мінералогіко-геохімічний аналіз мінералізації Au-Ag-Bi-Te-Se неовулканітів і кристалічних комплексів України та Словаччини (Карпатський регіон)", участь у якому взяли науковці Інституту геохімії, мінералогії і рудоутворення ім. М. Семененка, Київський університет (доц. кафедри геології корисних копалин геологічного факультету О. Грінченко) і словацькі колеги (зокрема з факультету природничих наук Університету імені Коменського у Братиславі, Геологічного інституту Словацької АН)³⁹²³.

Наступного, 2010 року, факультет уклав договір про співпрацю у сфері освіти й науково-практичної діяльності із представництвом Санкт-Петербурзького державного університету в АР Крим; підтримував угоди про надання програмного

³⁹¹⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 56.

³⁹¹⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 73.

³⁹²⁰ Там само.

³⁹²¹ Там само.

³⁹²² Там само.

³⁹²³ Там само. С. 72.

забезпечення з американськими, французькими нафтогазовими компаніями "Шлюмберже", "Парадигм", "Верітас", "Сейсмік Мікро-Технологі" та виконував раніше укладені угоди про співпрацю із Карагандинським державним технічним університетом, Інститутом геологічних наук НАН Азербайджану, компанією "Токіо Боекі" (Росія, Японія), співпрацював з Американською асоціацією нафтових геологів, Спілкою розвідувальних геофізиків, Міжнародною асоціацією геомагнетизму та аерономії. Здійснювались міжнародні наукові дослідження з Інститутом геофізики Чеської АН.

Ще раніше факультет став асоціативним колективним членом Європейської асоціації геовчених та інженерів, а 2010 року ним було отримано статус української секції економгеологів.

Студентська команда геологічного факультету за рахунок організаторів щорічно брала участь у науковому конкурсі на нагороди від Американської асоціації нафтових геологів у м. Прага (Чехія). Студенти факультету брали участь у I Міжнародній геологічній студентській конференції (м. Краків, Польща) і I Міжнародній студентській конференції під егідою Європейської асоціації геовчених та інженерів (м. Бухарест, Румунія)³⁹²⁴.

Загалом станом на 2010 рік факультет підтримував наукові та навчальні зв'язки з навчальними та науковими організаціями Німеччини, США, Великої Британії, Польщі, Австралії, Швеції, Росії; ініціював співпрацю із провідними світовими компаніями, такими як "Шлюмберже", "Лендмарк", "Гемком" тощо³⁹²⁵. Серед світових організацій і компаній, що відіграють провідні ролі на світовому ринку в геологічній галузі, і навчальних і наукових центрів, з якими факультет підтримував співпрацю наступного, 2011 року (разом 17), можна назвати Інститут геологічних наук НАН Азербайджану, Інститут геофізики Чеської академії наук, Інститут геофізики Польської академії наук, Російську АН, Російський фонд гуманітарних досліджень, компанію "Токіо Боекі" (Росія, Японія), низку провідних нафтогазових компаній, Московський державний університет ім. М. В. Ломоносова тощо³⁹²⁶.

Представники факультету професор М. Якимчук, студенти магістратури К. Тройніч, С. Шаврін, Б. Ширков узяли участь у роботі VI Балканського геофізичного конгресу, що тривав 3–6 жовтня 2011 року у м. Будапешт. Подібні конгреси проводять раз на три роки, країнами-засновницями є Албанія, Болгарія, Греція, Румунія, Сербія, Туреччина та Угорщина. Участь в останньому взяли 213 учасників із 28 країн, серед яких були науковці з різних куточків світу. У межах конгресу проводився турнір професійної майстерності серед молодих учених, аспірантів і студентів віком до 30 років. Серед десяти команд, що представляли навчальні заклади чотирьох країн (Україна, Угорщина, Болгарія, Туреччина), перше місце виборола команда "Київ" геологічного факультету Київського університету.

³⁹²⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 91.

³⁹²⁵ Геологічний факультет: досягнення, проблеми, перспективи розвитку. *Поточний архів університету*. 2010. С. 5.

³⁹²⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 89.

Одним із головних напрямів міжнародної наукової і навчально-методичної співпраці продовжувало залишатися стажування. На факультеті протягом 2013 року його проходили співробітники Міністерства корисних копалин, індустрії та енергетики Республіки Екваторіальна Гвінея Т. Нчамо, Н. Нтого, Інмакуладу Аінгоно. Під керівництвом досвідчених викладачів вони опановували основні методи проведення геологорозвідувальних робіт, досліджували особливості їхнього застосування у Гвінеї, вивчали особливості геологічної будови та встановлювали закономірності розміщення родовищ корисних копалин на території рідної країни. Наслідком стажування мало стати обґрунтування пропозицій уряду Гвінеї щодо подальшого напряму геологорозвідувальних робіт і перспектив відкриття різноманітних родовищ корисних копалин. Оскільки геологія країни перебувала на етапі становлення, то, певною мірою, йому сприяв саме Київський університет³⁹²⁷.

Фізичний факультет. Протягом 2008 року факультетом отримано міжнародних грантів та інших видів фінансування на суму 1 930 000 грн.

Із 2008 факультет брав участь у реалізації гранту від Фонду цивільних досліджень та розвитку (США) на виконання досліджень із теми "Хімічна модифікація низькорозмірних наноструктур для передових технологій", у Міжнародній програмі НАТО "Електрооптика гетерогенних рідкокристалічних систем", у програмі українсько-литовської науково-технічної співпраці, співпрацював з університетами Швеції, Литви, Росії з теми "Інфрачервона фур'є-спектроскопія високої роздільної здатності малих молекулярних комплексів"³⁹²⁸.

За тематикою досліджень 2008 року факультет плідно взаємодіяв із багатьма зарубіжними установами, наприклад Університетом Джона Гопкінса (м. Балтімор, США), Торонтським університетом (Канада), Паризьким університетом, Університетом Шізуоки, Окридзькою національною лабораторією (США), Інститутом фізики напівпровідників (м. Вільнюс, Литва), Страсбурзьким інститутом фізики матеріалів (Франція), Австралійським антарктичним центром (м. Гобарт, Тасманія) та ін.³⁹²⁹.

Протягом 2009 року співробітники фізичного факультету Київського університету відповідно до договорів про співпрацю виконували кілька спільних наукових проектів. Серед зарубіжних партнерів факультету були науково-дослідні інститути, університети та інші установи із західноєвропейських країн (Німеччини, Франції, Великої Британії, Австрії, Італії), країн Азії (Японії, Південної Кореї), СНД (Росії, Білорусі) та США, Канади, Мексики й Австралії³⁹³⁰.

Наступного, 2010 року, провідними партнерами стали Інститут механіки металополімерних систем ім. В. А. Белого НАН Білорусі, Інститут фізики ім. Б. І. Степанова НАН Білорусі (м. Мінськ), Білоруський державний університет (м. Мінськ), Гомельський технічний університет імені П. Й. Сухого (Білорусь); Кизилординський університет ім. Коркит Ата (Казахстан); Інститут інженерної електроніки та промислових технологій (м. Кишинів, Молдова); Каунаський технологічний

³⁹²⁷ Шунько В. Допомагаємо геологам Гвінеї. *Київський університет*. 2013. № 9/10, трав. С. 2.

³⁹²⁸ До засідання ВР КНУ від 14.01.2008. *Поточний електронний архів КНУ*. 2008. С. 9–10.

³⁹²⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 58.

³⁹³⁰ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 76.

університет (Литва), Інститут фізики напівпровідників (м. Вільнюс, Литва); Дагестанський науковий центр РАН, НДІ ядерної фізики імені Д. В. Скобельцина (Росія), Об'єднаний Інститут ядерних досліджень, м. Дубна, Інститут космічних досліджень РАН (м. Москва); Самаркандський університет (Узбекистан), Національний університет Узбекистану імені Мірзо Улугбека; Національна прискорювальна лабораторія ім. Енріко Фермі (Фермілаб) (м. Чикаго, США); Університет Джона Гопкінса, Університет Лаваль (Канада); Технічний університет Ільменау, Бременський університет (Німеччина), Німецький дослідницький центр електронного Синхротрона (м. Гамбург); Університет Варвіка та Саутгемптонський університет (Велика Британія); Політехнічний університет Марке (м. Анкона, Італія), Неаполітанський університет імені Фрідріха II (Італія); Університет Монпельє (Франція), Інститут матеріалознавства (м. Страсбург), Університет науки і технології (м. Лілль, Франція); Федеральна політехнічна школа Лозанни, Європейська організація із ядерних досліджень, Університет Женеви, Міжнародний інститут космічних досліджень (м. Берн, Швейцарія); Університет Тохоку та Університет Шізуоки (Японія); Стокгольмський університет, Лундський університет (Швеція); Інститут науки і технологій (м. Тан'явур, Індія); Міжнародна агенція з атомної енергії – МАГАТЕ; Університет м. Леобен (Австрія); Австралійський антарктичний центр. Результатами співпраці стали спільні публікації, доповіді на конференціях, проекти, гранти³⁹³¹.

2011 року наукова співпраця співробітників факультету набула подальшого розвитку. Наприклад, було реалізовано спільні наукові дослідження із 37 навчальними закладами та дослідницькими центрами й організаціями, серед яких Центр досліджень інженерії та прикладних наук Автономного університету штату Морелос (м. Куернавака, Мексика), Технічний університет Дармштадта, Мічиганський університет (США), російський Об'єднаний інститут ядерних досліджень, а також інші зі Словенії, Франції, Великої Британії, Білорусі, Литви, Киргизії, Латвії, Угорщини, Японії, Чехії³⁹³².

За ініціативи кафедри оптики щорічно проходила Міжнародна конференція молодих учених "Оптика і матеріалознавство високих технологій". Серед учасників подібного заходу 2011 року були гості з Латвії, Білорусі, Фінляндії, Росії, Німеччини, Італії, Японії, Великої Британії, Ірану, Алжиру, Іраку, Чехії, Австралії. Один із учасників конференції – студент Університету Шізуоки – восени 2011 року проходив стажування в Київському університеті під керівництвом професора Л. Поперенка³⁹³³.

Науковці факультету 2011 року вперше виміряли значення перерізів низки ядерних реакцій. Отримані результати внесено до Міжнародної бази МАГАТЕ³⁹³⁴.

Під час візиту до України спеціальної робочої групи Ради Європейської організації ядерних досліджень (ЦЕРН) у квітні 2012 року на чолі із доктором Ф. Паусом ішлося про набуття Україною статусу асоційованого члена організації –

³⁹³¹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 95.

³⁹³² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 94–95.

³⁹³³ Учатися так, щоб бути першим. *Київський університет*. 2012. № 1, січ. С. 4.

³⁹³⁴ Наші здобутки. *Київський університет*. 2012. № 10–11, трав. С. 4.

відбулася зустріч гостей із колективом Київського університету (зустріч провів С. Вижва), кафедри ядерної фізики (проф. І. Каденко) та кафедри квантової теорії поля. Було зауважено, що кафедра ядерної фізики вже багато років бере участь у низці міжнародних проектів спільно з Німеччиною та США за тематикою ЦЕРНу. Було обговорено перспективи подальшої співпраці у цих напрямках³⁹³⁵.

Доволі інтенсивною та насиченою була міжнародна діяльність факультету 2012 року. Вона здійснювалася в межах 14 угод про співпрацю, наприклад, підтримувалися та розвивалися наукові зв'язки з такими організаціями, установами та навчальними закладами, як Вища школа промислової фізики та хімії (м. Париж, Франція), Фізико-технічний інститут імені А. Ф. Іоффе РАН (м. Санкт-Петербург, Росія), Інститут тепло- та масообміну імені А. В. Ликова (м. Мінськ, Білорусь), Інститут нанонауки та інженерії Університету Арканзасу (США), Міжнародний центр теоретичної фізики імені Абдуса Салама (м. Трієст, Італія), Міждисциплінарна лабораторія Карно де Бургонь, Університет Бургонь (Ле-Крезо, Франція), Фізико-технічний федеральний інститут (Брауншвейг, Німеччина), Лабораторія оптики атмосфери Університету науки і технології (м. Лілль), Інститут космічних досліджень НАСА імені Годдарда (м. Нью-Йорк, США), Інститут космічних досліджень РАН (м. Москва, Росія), Інститут фізики атмосфери ім. Б. І. Степанова (м. Мінськ, Білорусь), Австралійська антарктична служба (о. Тасманія, м. Гобарт); Університет м. Гамбург, Університет м. Любляна, Університет штату Колорадо, Університет м. Бордо II ім. Віктора Сегалена, Технічний університет Дармштадта, Варшавський університет технологій, Університет Ментурі, Університет Цінхуа (м. Пекін, КНР), Університет Шізуока, Орлеанський університет тощо³⁹³⁶.

Важливими наслідками міжнародної наукової співпраці протягом року стали: розробка способів отримання нових наноконпозиційних матеріалів на основі полімерів із вуглецем; аналіз впливу умов виготовлення цих матеріалів на мікроструктуру та вплив концентрації вуглецевого компонента на кристалічність полімерної матриці (спільно із фізичним факультетом Університету Цінхуа, м. Пекін); запровадження створення супутникового радіометра-поляриметра для досліджень властивостей аерозолів в атмосфері в межах співпраці з Інститутом космічних досліджень НАСА імені Годдарда.

Факультет практикував таку форму співпраці, як залучення до педагогічної практики здобутків найкращих фахівців-іноземців. Наприклад, професор Інституту Шарля Садрона Університету Страсбурга П. Кекічєф 2012 року прочитав для студентів фізичного факультету курс лекцій.

Протягом року на факультеті було проведено вісім міжнародних конференцій і семінарів, зокрема дві конференції молодих учених, одна із них – спільно із хімічним факультетом).

Гостями факультету 2012 року стали 49 зарубіжних учених. Співробітниками факультету було здійснено 147 закордонних поїздок, із них для участі в конференціях і нарадах – 61, для проведення наукової роботи – 46, для наукового стажування та навчання – 36.

³⁹³⁵ Представники ЦЕРНу побували в університеті. *Київський університет*. 2012. № 10–11, трав. С. 3.

³⁹³⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2012 рік і завдання на 2013 рік. С. 123.

Вагомим результатом міжнародної наукової співпраці стала публікація в періодичних виданнях за кордоном працівниками факультету 157 праць, серед яких 125 – у виданнях, реферованих у міжнародних наукометричних базах даних (СКОПУС, ВЕБОМЕТРИК та ін.).

Факультет кібернетики. Міжнародна співпраця факультету кібернетики Київського університету здійснювалася за кількома напрямками. Це, зокрема, співпраця із зарубіжними науково-дослідними інститутами й освітніми закладами, бізнесовими компаніями, проведення на базі факультету міжнародних конференцій, прийом іноземних делегацій, грантова підтримка зарубіжних фондів та організацій для наукових досліджень співробітниками факультету й участь у наукових конференціях за кордоном, участь студентів у міжнародних олімпіадах та інших видах змагань тощо.

Міжнародній співпраці надавалося великого значення, оскільки у сфері інформатики, математики та комп'ютерних технологій, що динамічно розвиваються, обмін досвідом із зарубіжними партнерами не тільки сприяв розвитку науково-технічних досягнень нашої країни, а й формував її імідж як технологічної країни.

Географія міжнародних зв'язків факультету кібернетики Київського університету була досить широкою. Партнери факультету (їх близько 80) – освітні заклади та дослідні організації із Європи, Азії, Америки. Найбільше їх у Німеччині, Австрії, Російській Федерації, Польщі, Франції та США. Це, зокрема, Берлінський університет імені Гумбольдтів, університети міст Констанца, Майнца, Лейпцига та Штутгарта, Інститут теоретичної фізики і синергетики, математики (м. Штутгарт), Німецький національний дослідницький центр комп'ютерних наук GMD (м. Санкт-Августін), Університет ім. Гельмута Шмідта (м. Гамбург) – усі з Німеччини. Віденський університет, Віденський економічний і технічний університети, Міжнародний інститут прикладного системного аналізу (м. Лаксенбург), Інститут медичної фізики (м. Грац), Науково-дослідний інститут символічних досліджень (м. Лінц), Інститут медичної фізики (м. Лінц) – з Австрії; Московський державний університет ім. М. В. Ломоносова, Московський фізико-технічний інститут, Московський радіотехнічний інститут, Інститут прикладної інформатики РАН, Інститут проблем управління РАН, Інститут прикладної математики ім. М. Келдиша РАН, Інститут математичного моделювання РАН, Обчислювальний центр РАН, Інститут теоретичної та експериментальної фізики РАН, Російська економічна академія ім. Г. В. Плеханова, Санкт-Петербурзький державний університет, Військова інженерно-космічна академія ім. О. Ф. Можайського (м. Санкт-Петербург), Університет дружби народів, Новосибірський університет – із Росії; Військова технічна академія (м. Варшава), Університет м. Кельце, Ржешевський університет (м. Ржешев), Шльонський університет технологій (м. Глівіце) – із Польщі; Версальський університет, лабораторія Ж.-Л. Ліонса Університету імені П'єра і Марії Кюрі, Університет Безансона, Національний інститут з досліджень у галузі інформатики та управління – із Франції; Піттсбурзький, Єльський та Детройтський університети, Університет м. Денвер, Хьюстонський баптистський університет – із США³⁹³⁷.

³⁹³⁷ Факультет кібернетики: досягнення, проблеми, перспективи розвитку. Київ, 2011. С. 90–92.

За ініціативи факультету кібернетики Київського університету або за його участі було досягнуто домовленості про співпрацю та підписано партнерські угоди з Технічним університетом Кошице (Словаччина), Технічним університетом (м. Брно), Краківським політехнічним університетом ім. Тадеуша Костюшка та Сілезьким університетом технологій (м. Глівце, Польща), Університетом імені Бен-Гуріона (Беер-Шева, Ізраїль), Коледжем обчислювальної техніки та інформатики ім. Б. Томаса Голісано Рочестерського університету (США)³⁹³⁸. Угодами передбачено науково-технічну співпрацю, стажування співробітників факультету, обмін студентами й аспірантами, подвійне керування науковими роботами аспірантів, підготовку та проведення конференцій.

Завдяки сприянню колишнього випускника факультету кібернетики (згодом декана факультету інформатики Університету Аль-Баат, м. Хомс, Сирія) доктора М. Раджаба було досягнуто домовленості про залучення сирійських студентів для навчання на факультетах Київського університету, але це нашттовхнулося на складнощі з огляду на політичну ситуацію в самій Сирії.

Результатом співпраці із зарубіжними партнерами стали спільні наукові дослідження та проекти, пов'язані із застосуванням математичного апарату для аналізу процесу обслуговування в керованих системах із повторними викликами, асимптотичним укрупненням стохастичних систем, дослідженням збіжності різних класів марківських і напівмарківських процесів, розробкою нових фундаментальних математичних методів для описання природних і суб'єктивних невизначеностей, дослідженням методів логічної обробки математичних знань у природничому стилі, секвенційних числень класичної і неklasичних логік.

За результатами досліджень постійно проводилися міжнародні конференції і наукові семінари³⁹³⁹. Окремі результати було оприлюднено в наукових публікаціях, зокрема в закордонних виданнях. Наприклад, протягом 2008–2012 років за участі співробітників факультету кібернетики було надруковано 166 наукових статей, що становить 16,1 % від їхньої загальної кількості за ці роки.

Вагому підтримку науково-дослідницьким роботам співробітників факультету кібернетики Київського університету надавали зарубіжні організації. Сума допомоги тільки в 2008–2010 роках становила 811 000 грн³⁹⁴⁰, завдяки чому було реалізовано 17 проектів. Серед грантодавців – як міжнародні дослідницькі фонди (ТЕМПУС – ТАСІС, ІНТАС тощо), так і впливові комерційні та наукові структури ("Майкрософт", Ай-Бі-Ем, "Інтел Самсунг" та ін.). 2011 року було укладено угоду про співпрацю із представництвом компанії "Самсунг" в Україні та підписано угоду про створення спільної навчально-дослідницької лабораторії між ТОВ "Самсунг Електронікс Україна Компані" та Київським університетом. Лабораторія розташувалась на факультеті кібернетики, там виконувалися спільні проекти із залученням студентів факультету³⁹⁴¹.

³⁹³⁸ Факультет кібернетики: досягнення, проблеми, перспективи розвитку. С. 93.

³⁹³⁹ Там само. С. 93–94.

³⁹⁴⁰ Там само. С. 57.

³⁹⁴¹ Науково-дослідна робота в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка за 2011 рік. *Науково-дослідна частина Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. Річні звіти. С. 92.

Щороку факультет відвідували іноземні делегації з навчальних закладів і компаній. Протягом 2008–2010 років факультет кібернетики прийняв 17 гостей із Австрії, Бельгії, Колумбії, Китаю, Німеччини, Франції, Словаччини, Сирії, Чехії, Польщі, Румунії, Угорщини, США, Японії³⁹⁴².

З уведенням у дію програми Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України "100+100+100" за кордоном почали проходити навчання та стажування студенти, аспіранти і викладачі факультету. Крім того, студентська молодь отримала можливість стажуватися в міжнародних компаніях: "Гугл" (м. Маунтейн Вью, США), "Гугл Швейцарія" (м. Цюрих, Швейцарія), "Фейсбук" (Сан-Паулу, США), "Самсунг" (Корея)³⁹⁴³. Виборовши грант уряду Норвегії з обміну магістрами й аспірантами між Університетом Нурланду і Київським університетом, факультет кібернетики направив на навчання за спільною програмою "Сталий менеджмент" сім магістрів, а троє викладачів факультету прочитали лекції для тамтешніх студентів³⁹⁴⁴. Водночас, маючи хорошу матеріально-технічну базу та високий рівень викладання, факультет кібернетики сам приймав до себе на навчання іноземців. Зокрема, 2008 року їх було 5, а 2009 року – тільки 2 (зменшення кількості можна пояснити наслідками світової фінансової кризи 2008 р.)³⁹⁴⁵.

Обдаровані студенти факультету кібернетики Київського університету постійно ставали призерами та переможцями престижних міжнародних олімпіад, брали участь у міжнародних наукових конференціях. Зокрема, 2010 року у фіналі чемпіонату світу з програмування у м. Харбін (Китай) студенти вибороли золоту нагороду. Кожного року студенти перемагали у півфінальних змаганнях чемпіонату світу, що відбувалися в Бухаресті, а також брали активну участь у змаганнях за кубок СНД, олімпіаді ім. І. Потосіна (м. Новосибірськ, Росія), змаганнях, які проходилися компаніями "ГУГЛ", "Майкрософт", "Фейсбук" тощо.

Економічний факультет. Міжнародні освітні та наукові зв'язки економічного факультету завжди були важливим фактором постійного вдосконалення системи навчання та наукових досліджень на рівні сучасних міжнародних вимог. Основні напрями міжнародної співпраці на економічному факультеті – участь у міжнародних конференціях і семінарах, спільне проведення наукових досліджень із зарубіжними колегами, закордонні публікації наукових статей, участь у міжнародних програмах і проектах, програмах міжнародної мобільності студентів і викладачів.

Багаторічна співпраця поєднала економічний факультет Київського університету та його зарубіжних партнерів, серед яких, зокрема, Університет прикладних наук м. Шмалькальден та Констанцький університет, Карлів університет, Варшавська вища школа менеджменту, Вільнюський державний університет, Московський державний університет ім. М. В. Ломоносова та Санкт-Петербурзький державний університет³⁹⁴⁶.

³⁹⁴² Факультет кібернетики: досягнення, проблеми, перспективи розвитку. С. 93.

³⁹⁴³ Науково-дослідна робота в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка за 2011 рік. С. 92.

³⁹⁴⁴ Там само.

³⁹⁴⁵ Факультет кібернетики: досягнення, проблеми, перспективи розвитку. С. 29.

³⁹⁴⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 73.

2008 року тривала плідна наукова співпраця із постійними партнерами економічного факультету з Вільнюського університету, Інституту економіки Академії наук Азербайджанської Республіки та Азербайджанського державного економічного університету (м. Баку). Було встановлено наукові зв'язки із факультетом права та економіки Університету Ніцци – Софія Антиполіс (Франція)³⁹⁴⁷. Протягом року викладачі факультету, продовжуючи розпочату роком раніше практику, брали участь у конференціях, читали лекції та проходили стажування у Литві, Великій Британії, Німеччині, Франції, Польщі, Словаччині, Угорщині, Румунії та Росії (зокрема, 2008 р. вони вибороли чотири міжнародні гранти)³⁹⁴⁸.

У межах програм студентських обмінів 2008 року дев'ять студентів економічного факультету Київського університету пройшли навчання в Університеті прикладних наук м. Шмалькальден і один – у Карловому університеті³⁹⁴⁹.

2009 року підтримувалися активні наукові контакти з колегами із Вроцлавського економічного університету, з Азербайджанського технічного університету та Азербайджанського державного економічного університету (м. Баку), Інституту економіки Академії наук Азербайджанської Республіки³⁹⁵⁰. Цього року з'явилися можливості для розширення наукових зв'язків унаслідок підписання міжфакультетських угод про співпрацю з Університетом прикладних наук м. Вормс (Німеччина) і Університетом економіки та менеджменту (м. Вільнюс), а також започатковано співпрацю із Бізнес-школою м. Буде (Норвегія)³⁹⁵¹. Відповідно до Меморандуму про міжнародну співпрацю, укладеному між Київським університетом і Регіональним університетом м. Буде 27 вересня 2010 року, проводився виїзний семінар для студентів докторантури Регіонального університету м. Буде, у якому брали участь 16 професорів із Норвегії, Швеції, Данії, Фінляндії та Іспанії, що спеціалізуються у напрямі менеджменту, управлінського та бухгалтерського обліку, а також викладачі економічного факультету. 2010 року було підписано міжфакультетську угоду про співпрацю з Карагандинським економічним університетом Казспоживспілки.

Протягом 2009 року співробітники економічного факультету працювали над спільним українсько-угорським науково-дослідницьким проектом. Партнером цього проекту став економічний факультет Дебреценського університету імені Лайоша Кошута (Угорщина)³⁹⁵².

З метою поглиблення міжнародних зв'язків 2009 року українсько-німецька кафедра екологічного менеджменту та підприємництва започаткувала проведення міжнародних науково-практичних конференцій з актуальних проблем розвитку зеленого бізнесу. Зокрема, з нагоди відкриття кафедри відбувся круглий стіл "Перспективи розвитку зеленого бізнесу та освіти в Україні: досвід

³⁹⁴⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 56.

³⁹⁴⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 52–53; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 56.

³⁹⁴⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 56.

³⁹⁵⁰ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 73.

³⁹⁵¹ Там само.

³⁹⁵² Там само.

Німеччини". У результаті подальшої спільної роботи було видано українсько-німецько-російсько-англійський "Глосарій зеленого бізнесу", що здобув визнання у країнах Європи.

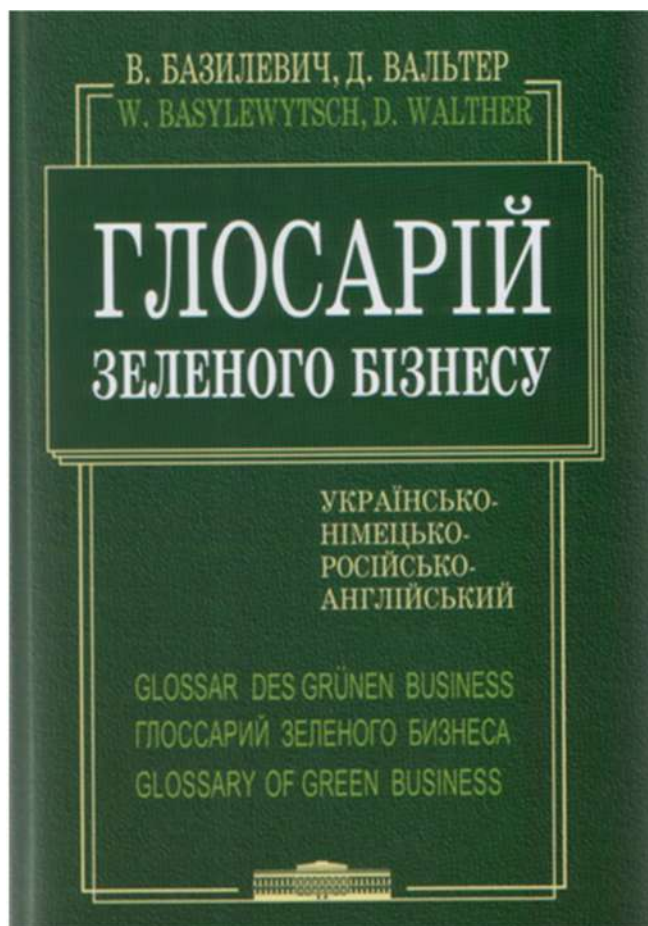
Викладачі факультету протягом 2009 року взяли участь у наукових конференціях і семінарах, які відбувались у вищих навчальних закладах Польщі, Чорногорії, Хорватії, Болгарії, Франції, Норвегії, Росії і Туркменістану. Факультет підтримував тісні наукові зв'язки зі своїми постійними партнерами, серед яких Університет прикладних наук м. Шмалькальден, Карлів університет у м. Празі, Московський державний університет ім. М. В. Ломоносова, Санкт-Петербурзький державний університет, Констанцький університет, Варшавська вища школа менеджменту, Вільнюський державний університет тощо. У межах спільного українсько-німецького освітянського проекту ведеться співпраця зі Школою бізнесу та інформаційних технологій (м. Ізерлон, Німеччина), Вісбаденським університетом (Німеччина). У липні 2010 року було проведено спільну Міжнародну науково-практичну конференцію "Національні фінансові системи в умовах фінансової кризи" на базі Університету Ніцци – Софія Антиполіс³⁹⁵³. Для участі в роботі конференцій і наукових семінарів 2010 року за рахунок сторін, що приймають, викладачам факультету було надано шість грантів.

У межах програми навчання аспірантів і магістрів економічного факультету Київського університету в Міжнародному літньому університеті екологічних наук (м. Дессау-Росслау, Німеччина) у 2009-2012 роках побувало багато вихованців факультету.

Дуже цікавими є програми економічного факультету для іноземних студентів. На кафедрах підрозділу університету стажувалися студент Магдебурзького університету М. Шутса (2011), студентка Лейпцизького університету М. Крафт (2013).

На кафедрі екологічного менеджменту 2010 року працював гостьовий професор, доктор економічних наук із Німеччини В. Нойманн. Викладачі кафедри брали участь у міжнародних програмах "Управління водними ресурсами в Україні та Німеччині", "Механізм управління економікою в умовах сталого розвитку"; у Міжнародному конкурсі Федерального міністерства освіти та науки Німеччини тощо.

Факультет був учасником програми ЕРАЗМУС, відповідно до якої тут навчалися двоє студентів з університету м. Берлін (Німеччина). А студенти факультету брали активну участь у міжнародних програмах обміну. У межах двосторонніх угод з іноземними вищими навчальними закладами вісім студентів-економістів навчалися протягом семестру в Університеті прикладних наук м. Шмалькальден, троє – в Університеті прикладних наук м. Вормс, один – у Карловому університеті м. Прага.

³⁹⁵³ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 73.

Дуже популярною серед студентів факультету була літня школа "Німецька мова та культура", яку проводив Університет прикладних наук м. Шмалькальден³⁹⁵⁴.

Лекція
професора
Вільфріда
Нойманна

народних конференціях, семінарах, симпозіумах, школах, публікація наукових праць за результатами співпраці³⁹⁵⁵.

Систематичною стала участь студентів напряму "Менеджмент" у магістерських програмах в Університеті Нурланду. 2009 року студентка економічного факультету напряму "Менеджмент" О. Єрмоленко відкрила програму міжнародного студентського обміну, а 2011 року успішно закінчила магістерську програму та отримала перший диплом магістра наук із бізнесу міжнародного зразка, на "відмінно" захистила магістерську роботу, яка була відзначена як найкраща магістерська робота за спеціальністю "Менеджмент".

Серед зарубіжних партнерів факультету станом на жовтень 2012 року залишилися Університет прикладних наук м. Вормс, Лондонська школа бізнесу і фінансів, Університет менеджменту та економіки (м. Вільнюс), Констанцький університет, Московський державний університет ім. М. В. Ломоносова, Санкт-Петербурзький державний університет, Ягеллонський університет, Варшавська вища школа менеджменту, Університет прикладних наук м. Шмалькальден, Карлів університет.

У сфері поглиблення міжнародних партнерських зв'язків укладено угоди міжнародної співпраці між економічним факультетом Київського університету та Державним інститутом управління й соціальних технологій Білоруського державного університету (м. Мінськ), у межах якої 2012 року команда студентів магістратури спеціальностей "Менеджмент організацій і адміністрування" та "Менеджмент інноваційної діяльності" під керівництвом завідувача кафедри О. Жилінської і доцента В. Приймака здобула перемогу та посіла II місце у II Міжнародній олімпіаді студентів вищих навчальних закладів із менеджменту та економіки "Бізнес-проект", що проводив Державний інститут управління та соціальних технологій Білоруського державного університету за участі 20 команд із Білорусі, Російської Федерації, України, Казахстану, Грузії та Польщі.

Розширено міжнародну співпрацю з економічним факультетом Російського університету дружби народів, зокрема через проведення спільних наукових семінарів

³⁹⁵⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 91–92.

³⁹⁵⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 90.

і видання спільних наукових праць, відкритих лекцій перед студентами економічних факультетів. Наприклад, у вересні 2012 року перед студентами економічного факультету з відкритою лекцією із сучасних глобалізаційних проблем виступила доктор економічних наук, професор кафедри світової економіки університету дружби народів Л. Шкваря; у листопаді 2012 року для студентів економічного факультету зазначеного Університету дружби народів лекцію з проблем розвитку сучасної класичної університетської освіти провела доцент О. Жилінська.

Основними напрямками міжнародної співпраці кафедри статистики та демографії стали укладання угод про міжнародну наукову та освітню співпрацю та проведення міжнародних науково-практичних конференцій. 2012 року підписано рамкову угоду про співпрацю Київського університету та Краківського економічного університету.

За вагомі результати в активізації міжнародної співпраці, читання лекцій магістрів Карагандинського економічного університету з еколого-економічних проблем сталого розвитку, наукове консультування докторантів, аспірантів, магістрів у Євразійському національному університеті ім. Л. Гумільова (Казахстан) 2012 року професору кафедри екологічного менеджменту та підприємництва Г. Купаловій присвоєно звання Почесного професора Карагандинського економічного університету.

25–26 жовтня 2012 року під егідою кафедри фінансів відбулась IX Міжнародна науково-практична конференція "Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України", присвячена обговоренню сучасної ролі фінансових систем у глобальному та національному економічному зростанні. Крім провідних учених і практиків України в галузі фінансових відносин, виявили бажання взяти участь у конференції представники інших країн, зокрема Азербайджану, Литви, Туркменістану, Німеччини, Канади, США. Представники кафедри банківської справи брали участь у спільних заходах спільно із Фондом ощадних кас за підтримки Німецького банку з реконструкції і Федерального міністерства фінансів ФРН щодо проведення в Україні "Всесвітнього дня збережень-2012", у проєкті Агентства США з міжнародного розвитку "Проєкт розвитку фінансового сектора", міжнародних круглих столів "Захист прав споживачів фінансових послуг", в обговоренні актуальних проблем вищої освіти та запровадження нових стандартів освіти на основі регулярної участі у міжнародних конференціях. Для студентів спеціальності "Економіка підприємства" у 2012–2013 роках лекції читали професор Університету Бельсько-Бяла (Польща) Я. Клисінський, німецький професор В. Пфайфер та інші зарубіжні вчені.

IX Міжнародна науково-практична конференція "Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України"

Професор О. Грішнова 2012 року брала участь у VIII щорічному Тижні європейської науки в Бізнес-школі Хартфордширського університету (м. Хатфілд, Велика Британія), а також прочитала курс лекцій із менеджменту персоналу для слухачів докторської програми з бізнес-адміністрування у Вищій школі інформаційних систем і менеджменту (м. Рига, Латвія), курс лекцій з актуальних проблем розвитку соціально-трудових відносин у глобалізованому світі для студентів і слухачів Академії праці та соціальних відносин (м. Москва, Росія).

2012 року представники кафедри виграли грант від ТЕМПУС на виконання проекту "Покращення ефективності студентського працевлаштування", координатор – Нортумбрійський університет (м. Ньюкасл, Велика Британія), партнери з ЄС – Університет м. Кордова (Іспанія), Університет Томаша Баті (м. Злін, Чехія), Європейська асоціація студентів (Бельгія), Британсько-український центр допомоги та ін.

Із 2012 року в кооперації із Донецьким національним технічним університетом кафедрою менеджменту започатковано проект подвійного диплому із напрямку "Економіка і менеджмент" з Університетом ім. П'єра Мендес Франс (м. Гренобль, Франція). Кафедрою міжнародної економіки та маркетингу спільно з Університетом Мачерата започатковано першу програму подвійного дипломування за спеціальністю "бізнес-адміністрування".

У літній школі Університету м. Кайзерслаутерн та Німецькому центрі біомаси (2012) проходили стажування студенти та аспіранти кафедри екологічного менеджменту та підприємництва.

Тривала співпраця кафедри економічної теорії з економічним факультетом Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова у сфері навчально-методичної роботи, зокрема зустрічі під час засідань Науково-методичної ради з економіки Навчально-методичного об'єднання класичних університетів Російської Федерації, у якій щорічно брали участь не лише представники провідних російських університетів, але й класичних університетів України, Білорусі, Казахстану, Литви. На такій зустрічі в березні 2013 року декан економічного факультету, професор, член-кореспондент НАН України В. Базилевич і виконувач обов'язків декана економічного факультету МДУ ім. М. В. Ломоносова професор О. Аузан підписали Програму співпраці між факультетами щодо розвитку міжнародної кооперації у сфері підготовки фахівців із вищою економічною освітою та проведення спільних наукових досліджень і програм міжнародної мобільності кадрів. Викладач кафедри економічної теорії професор С. Слухай був членом групи з оцінювання Європейського центру оцінювання (Німеччина), ментором міжнародної групи експертів з політики фінансового вирівнювання (Інститут відкритого суспільства, Угорщина). Стажування викладачів економічного факультету мало широку географію – це Національна рада з економічної освіти (США), Мюнхенський університет ім. Людвіга-Максиміліана (Німеччина), Інститут відкритого суспільства (Угорщина), Індіанський університет (м. Блумінгтон, США), Вища школа бізнесу та управління (м. Ліон, Франція), Університет професійної освіти NOVI у м. Утрехт (Нідерланди). Викладачі кафедри міжнародної економіки та маркетингу підтримували зв'язки із міжнародними громадськими фондами: Фулбрайта (Київський офіс), Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів

(Київський офіс), Німецькою службою академічних обмінів (Київський офіс), Фондом "Фольксваген" (Німеччина), Фондом імені Фрідріха Еберта (Київський офіс), Міжнародним американсько-польсько-українським консорціумом з удосконалення бізнес-освіти, Агенством США з міжнародного розвитку, Фондом "Відродження", Фондом "Євразія". Активізовано співробітництво з такими посольствами іноземних держав в Україні, як КНР, Ісламської Республіки Іран, США, В'єтнаму, Франції тощо, а також із представництвами таких міжнародних організацій в Україні, як ООН та МБРР. 2013 року підписано робочу програму із факультетом менеджменту Краківського економічного університету.

Найактивніше співпраця кафедри статистики та демографії розвивалася із польськими університетами (м. Краків, Познань, Катовіце), вищими закладами освіти Російської Федерації (Московський державний університет ім. М. В. Ломоносова, Російський державний соціальний університет, Державний університет управління, Оренбурзький державний аграрний університет, Національний дослідницький університет "Вища школа економіки", Фінансовий університет при Уряді Російської Федерації), Республіки Білорусь (Білоруський державний економічний університет, Білоруський торговельно-економічний університет споживчої кооперації (м. Мінськ), Головне статистичне управління Гомельської обл.), Молдови (Інститут економіки, фінансів та статистики Молдови), Литви (Університет ім. Олександра Стульгінскіса), Азербайджану (Інститут економіки НАН Азербайджану) та Узбекистану (Національний університет Узбекистану імені Мірзо Улугбека). Кафедра підприємництва активно співпрацювала в науковій сфері із Пермським державним університетом.

Кафедра економіки підприємства мала дружні зв'язки з такими зарубіжними університетами, як Вища школа інформаційних систем і менеджменту (м. Рига, Латвія); Вільнюський державний університет; Національний дослідницький університет "Вища школа економіки" (Росія), Академія праці та соціальних відносин (Росія), Московський державний університет ім. М. В. Ломоносова (Росія), Марійський державний університет (Росія); Гродненський державний університет ім. Янки Купали (Білорусь); Академія Леона Козьмінського (м. Варшава, Польща) тощо.

Протягом тривалого часу кафедра економічної кібернетики мала наукові зв'язки із багатьма зарубіжними вишами, зокрема Мюнхенським та Бременським університетами, Університетом прикладних наук м. Шмалькальден, Гельсінським і Стокгольмським університетами, Університетом м. Умео (Швеція), Сазерлендським університетом (Велика Британія), Університетом Македонії, Салонікійським університетом Арістотеля, Карловим університетом, Вроцлавським економічним університетом, Дебреценським університетом ім. Лайоша Кошута, Вільнюським університетом, Інститутом стратегічного планування та економічного розвитку Туркменістану (м. Ашгабат), Тюменським державним університетом (Росія).

Іntenсивно розвивалися наукові зв'язки кафедри фінансів з Університетом Ніцци – Софія Антиполіс, результатом яких стало проведення спільної Міжнародної науково-практичної конференції "Національні фінансові системи в умовах фінансової кризи" на базі грецького університету.

Активно проходило стажування викладачів в Університеті м. Льовен (Бельгія), Університеті Миколаса Ромеріса, Каліфорнійському університеті (м. Берклі, США). У результаті тісної співпраці кафедри із Британською радою на економічному факультеті проводилися лекції представників провідних університетів Великої Британії.

Знаковою подією стало проведення на економічному факультеті 2013 року Міжнародної науково-практичної конференції "Статистика XXI століття: нові виклики, нові можливості", у якій взяли участь провідні фахівці в галузі статистики

із восьми країн світу (Російська Федерація, Німеччина, Польща, Білорусь, Молдова, Литва, Азербайджан, Узбекистан).

Студенти економічного факультету виявляли активність у міжнародних програмах обміну (щороку в них брали участь не менш ніж 20 осіб). У межах двосторонніх угод з іноземними вищими навчальними закладами вони мали можливість навчатися протягом

Міжнародна науково-практична конференція "Статистика XXI століття: нові виклики, нові можливості" на економічному факультеті

семестру в Університеті прикладних наук м. Шмалькальден, Карловому університеті та багатьох інших університетах-партнерах. Студентка магістратури економічного факультету В. Вакуленко у другому семестрі 2012/13 навчального року навчалася за програмою обміну, що діє з Університетом Нурланду, маючи можливість розширити знання з ділового адміністрування³⁹⁵⁶.

На економічному факультеті щорічно перебували іноземні студенти за програмою ЕРАЗМУС. З метою підвищення якості викладання на факультеті постійно організовувалися лекції провідних іноземних науковців і практиків бізнесової діяльності, щорічна кількість запрошених лекторів перевищувала 50 осіб. На постійній основі на факультеті працювали викладачі-іноземці – доктор економічних наук, професор В. Нойманн (Німеччина), доктор економічних наук, професор Гулієв Руфат Атакіши оглу (Азербайджан).

Факультет соціології. Після реорганізації факультету соціології і психології 2007 року, унаслідок якої утворилося два факультети – факультет психології і факультет соціології, перед останнім постало завдання інтенсифікувати та розширити коло зарубіжних наукових партнерів.

Факультет реалізовував програму співпраці в межах угоди між Київським університетом та Університетом штату Айова. За спільної участі наших науковців та американських колег було проведено соціологічне дослідження "Етнічні спіль-

³⁹⁵⁶ Вакуленко В. Скандинавські перспективи вивчення менеджменту. *Київський університет*. 2013. № 14–15, вер. С. 4.

ноти України та їхні соціально-політичні орієнтації" (проф. В. Євтух, доц. А. Горбачик, проф. В. Хеслі). Працюючи на ниві поглиблення наукових контактів, факультет уклав новий перспективний план наукових досліджень та обміну викладачами в межах програми співпраці з Констанцьким університетом. Продовжувалася плідна співпраця з Інститутом соціології Варшавського університету, зокрема, доцент І. Чудовська-Кандиба, професор Л. Корпорович і доцент Й. Конечна взяли участь у спільних наукових заходах в Україні та Польщі³⁹⁵⁷.

Співробітники факультету соціології Київського університету в 2009–2010 роках брали участь у кількох наукових проектах, які фінансувалися міжнародними фондами. Зокрема, за грантової допомоги Інституту відкритого суспільства (м. Будапешт) у межах виконання Міжнародної програми підтримки вищої освіти на базі факультету соціології у 2009–2012 роках реалізовувався проект із вдосконалення викладання соціології "Європейські бачення та розбіжності: порівняльні дослідження в удосконаленні викладання соціології", у якому взяли участь 16 викладачів та аспірантів факультету. Проект виконувався Київським університетом за контрактом з угорським Інститутом відкритого суспільства.

Було також проведено по дві сесії в с. Берегове, м. Ялті і в Київському університеті. Під керівництвом найкращих фахівців із Європи (Велика Британія, Німеччина, Австрія, Нідерланди, Україна, Росія) молоді викладачі з України, Росії, Молдови, Грузії, Вірменії, Білорусі мали змогу послухати лекції і попрацювати над методикою викладання.

Факультет брав участь у виконанні міжнародних проектів "Здоров'я в період трансформації" (Велика Британія, Австрія та країни СНД) та "Соціальні трансформації в пограниччі західної Євразії" (Центр провідних досліджень та освіти Європейського гуманітарного університету м. Вільнюса)³⁹⁵⁸.

2009 року співробітниками факультету соціології завершено роботу над спільним науково-дослідницьким проектом "Критичні переходи в соціальних середовищах, які підтримують тероризм: від ненасильницького до насильницького стану", що був здійснений за підтримки НАТО та розрахований на 2007–2010 роки. Партнерами факультету соціології Київського університету в цьому проекті стали Центр досліджень політичного екстремізму Пенсильванського державного університету (США) та Інститут математики в науці товариства Макса Планка (м. Лейпциг)³⁹⁵⁹.

Тривала плідна співпраця із зарубіжними партнерами й на рівні окремих кафедр. Зокрема, кафедра методології та методів соціологічних досліджень підтримувала наукові контакти зі своїми колегами з університетів міст Айова, Гельсінкі, Варшава. Однак особливо тісні наукові зв'язки у співробітників факультету соціології склалися з колегами з Констанцького університету. 2009 року одразу кілька кафедр факультету, зокрема кафедри методології і методів соціологічних досліджень, соціальних структур і соціальних відносин, теорії та історії соціології

³⁹⁵⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 58.

³⁹⁵⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 76.

³⁹⁵⁹ Там само; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 94.

підтримували плідні наукові зв'язки зі своїми німецькими партнерами із цього навчального закладу³⁹⁶⁰. Співпрацю було продовжено і наступного року.

У 2009–2012 роках на базі Санкт-Петербурзького університету тривав проєкт "Порівняльне дослідження повсякдення: теперішні теоретичні парадигми, методологічні настанови та викладацькі практики", участь у якому взяла доцент кафедри методології та методів соціологічних досліджень, кандидат соціологічних наук А. Марченко. Протягом 2008–2011 років в одному з проєктів, які реалізовувалися в цьому ж університеті, узяв участь аспірант О. Ненько³⁹⁶¹. Співробітники факультету були залучені до цілої низки проєктів. Лише 2010 року їх було 12, зокрема, доцент А. Горбачик, асистенти О. Харченко та Т. Нікітіна, аспірант О. Мраморнова брали участь у проєкті "Європейські бачення та бар'єри: порівняльні дослідження в удосконаленні викладання соціології", що фінансувався грантом Інституту відкритого суспільства (м. Будапешт). Асистент Т. Цимбал співпрацював із професором Єльського університету І. Валлерстайном у межах проєкту перекладу чотиритомної праці професора "Сучасна світ-система" тощо³⁹⁶². За програмами обміну Київського університету з Констанцьким університетом у цьому університеті перебував викладач факультету С. Бабенко, а Ю. Савельєв у межах Міжнародного академічного проєкту "Модерність та майбутнє капіталізму в Європі" побував у Санкт-Петербурзькому університеті³⁹⁶³.

2011 року факультет ініціював та підготував угоду про співпрацю між Київським університетом та Університетом Корвіна (м. Будапешт), яку підписав ректор Київського університету³⁹⁶⁴.

Окремі викладачі та співробітники факультету були задіяні у сфері міжнародного співробітництва. Зокрема, доцент А. Горбачик 2011 року брав участь у роботі консорціуму міжнародного порівняльного соціологічного дослідження "Європейський соціологічний огляд" як національний координатор проєкту в Україні. За результатами роботи було опубліковано колективну монографію англійською мовою, а також дві статті англійською у фахових виданнях. А. Горбачик разом із професором В. Судаковим брав участь у роботі Міжнародного європейського наукового семінару із соціології вищої освіти, який проводився в Констанцькому університеті. 2011 року спільний проєкт із науковцями Пенн-Стейт університету (США) за грантом НАТО реалізовувала професор О. Куценко. Вона ж прочитала публічну лекцію на факультеті соціальних і політичних наук (Центр українських студій Кембриджського університету). Співробітники та науковці факультету соціології постійно дбали про підвищення якості викладання соціологічних

Лекція професора Іммануїла Валлерстайна

³⁹⁶⁰ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 76.

³⁹⁶¹ Там само.

³⁹⁶² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 95.

³⁹⁶³ Там само.

³⁹⁶⁴ Наші здобутки. *Київський університет*. 2012. № 10–11, трав. С. 4.

дисциплін. Саме цій меті присвячувався спільний проект із вдосконалення викладання соціології в європейських університетах, що проводився із професорами Кембриджського та Абердинського університетів (Велика Британія), Інституту передових досліджень у Любляні (Словенія).

2011 року було підготовлено заявку на спільний науковий проект із Європейським університетом Віадрина (Франкфурт-на-Одері, Німеччина), а у 2013 році розпочалося виконання спільного наукового проекту з Інститутом передових досліджень у Любляні "Порівняння демографічних трендів та флуктуацій ринку праці у Словенії та Україні протягом 2000–2014 рр."

Факультет психології. Щодо міжнародних контактів факультету 2008 року варто зазначити, що кафедра психодіагностики та медичної психології продовжувала співпрацю із Центром дитячої та підліткової психіатрії Університету Гронінгена (Нідерланди). Було, зокрема, здійснено обмін викладачами, проведено спільні майстер-класи та лекції з питань клінічної психології, психодіагностики, патопсихології³⁹⁶⁵.

З ініціативи кафедри педагогіки було підписано угоду між Київським університетом та філією Свентокшижської академії ім. Яна Кохановського в Пйотркові Трибунальським (Польща), де йшлося про наукову співпрацю й обмін викладачами та студентами³⁹⁶⁶. Наступного, 2008 року, у межах цієї угоди професор М. Лещенко взяла участь у двох міжнародних семінарах із проблем трансформації освітньої системи Польщі в контексті вимог Євросоюзу³⁹⁶⁷.

Плідним на наукові контакти виявився 2009 рік для факультету психології Київського університету. У межах спільної угоди про підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації за спеціальностями "Педагогіка вищої школи", "Педагогічна психологія" і "Соціальна педагогіка" тривала співпраця з Автономним університетом Сакатекаса (Мексика). Підтримувалися контакти з Інститутом психології Мюнхенського університету (Німеччина), факультетом психології Челябінського державного університету (Росія) та психіатричною клінікою в м. Ставангер (Норвегія)³⁹⁶⁸.

Водночас 2009 року у факультету психології Київського університету з'явилися нові зарубіжні партнери. Зокрема, було укладено договори про співпрацю з факультетом психології Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова, Інститутом психології Російської академії наук і Психологічним інститутом ім. Л. Г. Щукіної Російської академії освіти.

Кафедра психології розвитку налагодила контакти з Університетом ім. Зигмунда Фрейда (м. Відень). Під час візиту до Київського університету ректора цього університету А. Прітца було намічено напрями подальшої співпраці, зокрема погоджено проведення спільних семінарів, теоретико-супервезійних сесій із клієнт-центрованої психотерапії і психоаналізу, заплановано поїздку групи студентів до Відня для проходження пропедевтичного курсу із сучасних напрямів психотерапії³⁹⁶⁹.

³⁹⁶⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 58.

³⁹⁶⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 53–54.

³⁹⁶⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 58.

³⁹⁶⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 75.

³⁹⁶⁹ Там само.

Протягом 2009–2010 років тривала плідна співпраця окремих співробітників факультету з їхніми зарубіжними колегами. Наприклад, викладач кафедри загальної та організаційної психології Т. Воропаєва продовжила роботу над спільним проектом із Українською вільною академією наук (м. Нью-Йорк), що був започаткований ще на III Всесвітньому форумі українців у серпні 2001 року, зокрема, здійснила опитування щодо актуальних проблем українознавства. Разом із науковцями з Інституту суспільно-політичних досліджень (м. Москва) вона ж працювала над спільним проектом "Трансформація національної ідентичності громадян України і Росії"³⁹⁷⁰.

2010 року було проведено переговори про можливість співпраці з Варшавським інститутом розвитку бізнесу (Польща), підтримувалися наукові контакти

Альфред Прітц
відкриває офіс
київського
представництва
Університету
ім. Зигмунда
Фрейда

з факультетами психології Челябінського державного університету (Росія) і Мюнхенського університету (Німеччина), психіатричною клінікою м. Ставангер (Норвегія)³⁹⁷¹. 2011 рік характеризувався налагодженням контактів із країнами Центральної Азії. Зокрема, було підписано договір про співпрацю з Інститутом магістратури та докторантури Казахського національного педагогічного університету імені Абая (м. Алмати), факультетом психології і педагогіки зазначеного університету, угоду із Ташкентським науково-дослідним інститутом педагогіки, меморандум про співпрацю з факультетом психології і педагогіки Університету м. Порту (Португалія). Ще одну угоду про співпрацю було укладено з Ленінградським педагогічним університетом ім. О. С. Пушкіна (м. Санкт-Петербург).

2011 року співробітниками факультету Київського університету спільно із грузинськими колегами з Науково-дослідного центру наук про життя (м. Тбілісі) розроблено проект "Дослідження супутньої патології епілепсії та депресії" і подано заявку на отримання гранту³⁹⁷².

Поглибленню зв'язків із країнами пострадянського простору сприяло підписання в січні 2012 року угоди про співпрацю у сфері освіти, науки та навчально-викладацької діяльності з факультетом психології федеральної державної бюджетної освітньої установи "Пензенський державний педагогічний університет ім. В. Г. Белінського" (Росія). У вересні того самого року в межах двосторонніх

³⁹⁷⁰ Там само; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 93, 94.

³⁹⁷¹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 94.

³⁹⁷² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 93.

угод з Університетом м. Клайпеда та Інститутом психології Університету Миколаса Ромеріса було ухвалено рішення про проведення на факультеті в 2012–2014 роках різноманітних заходів щодо наповнення як змістовного, так й організаційного боку навчального процесу.

У міжнародних конференціях постійно брали участь із доповідями й воркшопами іноземні науковці та викладачі. Наприклад, 2012 рік відзначився візитами професорів В. Бльомерса (Німеччина), Р. Квінтенса (Нідерланди), М. Ругевичуса (Литва) тощо. Викладачі факультету, студенти й аспіранти постійно брали активну участь у міжнародних конгресах, конференціях і семінарах, таких як III Міжнародна конференція з освіти та педагогічної психології" (І. Данилюк, С. Пащенко), VI Міжнародний конгрес клінічної психології.

Факультет психології був учасником програми "Підвищення ефективності роботи студентських служб" від ТЕМПУС (координатор – Нортумбрійський університет; партнерство – Університет м. Злін, Чеська Республіка, Університет м. Кордови, Донецький національний університет, Львівський національний університет ім. Івана Франка, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна). 2012 року факультет психології став учасником двох дослідницьких програм (координатор доц. А. Трофімов):

1) Програма Європейського Союзу з навчання впродовж життя "Європейська мережа вищої освіти та мережа громадської участі". Партнерство: Школа підготовки вчителів та освіти, Автономний університет Мадрида; Ініціатива громадських знань, Національний університет Ірландії, м. Голвей; Глобальна університетська мережа для інновацій – Політехнічний університет Каталонії (UPC), Барселона;

2) Європейська науково-дослідна група "Схід – Захід" (EVER Group) – соціально-психологічні та організаційні дослідження. Партнерство: Тілбурзький університет, Нідерланди; Ясський університет Олександра Іоана Кузи, Румунія.

Продовженням підписання низки угод характеризувався 2013 рік. У лютому було укладено договір з Інститутом психології РАН, що створило умови для співпраці в галузі психологічної науки, спрямування зусиль співробітників факультету на розробку спільних наукових програм. Значні перспективи передбачав підписаний тоді договір із Московським міським психолого-педагогічним університетом, у межах якого було розпочато розробку та впровадження на факультеті уніфікованих навчальних планів з метою отримання випускниками подвійних дипломів. У квітні було укладено меморандум про співпрацю на 2013–2018 роки із Санкт-Петербурзьким державним університетом, що передбачав забезпечення реалізації освітніх програм і здійснення наукової діяльності, зокрема в напрямі психології.

Продуктивною формою співпраці стали також відкриті лекції запрошених професорів. У травні було організовано цикл лекцій доктора наук, викладача Університету прикладних наук, члена Комітету з освіти молоді Ради Європи професора С. Куртен-Вартіо (Фінляндія) щодо сучасних проблем психології і педагогіки. У червні продовжувались розпочаті 2012 року лекції відомого психоаналітика, професора клінічної психопатології Страсбурзького університету К. Шодера (Франція).

Співробітники факультету використовували можливості міжнародних фондів. Наприклад, докторант кафедри загальної психології С. Пащенко отримала грант

Професор
Клод Шодер

від програми ЕРАЗМУС МУНДУС і протягом місяця викладала педагогічну психологію в Університеті Миколаса Ромеріса, а також проводила на базі цього університету крос-культурне дослідження "Можливості глобалізації університетського персоналу в Україні та ЄС". Співробітниками кафедри 2013 року було отримано грант від Міжнародного фонду Центральноєвропейської ініціативи для участі у VIII Міжнародній конференції "Нові технології і медіа-компетенції в освіті" (м. Прага, Чеська Республіка).

Однією із форм міжнародної активності цього періоду можна вважати членство в між-

народних організаціях: завідувач кафедри психології розвитку, професор О. Власова, стала членом Європейської асоціації психології розвитку.

Історичний факультет. Розпочата раніше наукова співпраця із французькими партнерами щодо спільних археологічних досліджень отримала продовження 2008 року, результатом чого стало проведення виставки. Науковцями факультету подано до МОН України документи на участь у трьох спільних проєктах, один із яких – "Історичні та археометричні дослідження пізньоримських торговельних маршрутів між Синопою (Туреччина) і Партенітом (Крим, Україна)" – переміг за результатами конкурсу українсько-французьких науково-дослідницьких проєктів "Дніпро" та був прийнятий до виконання у 2009–2010 роках.

Новим напрямом міжнародної співпраці історичного факультету 2008 року стали спільні українсько-італійські й українсько-грецькі проєкти у сфері стародавньої, середньовічної історії і суміжних з ними галузей. У квітні 2008 року факультет відвідав Надзвичайний і Повноважний Посол Греції в Україні, під час візиту якого було обговорено перспективи подальшої співпраці. Зокрема, за підтримки Посольств Греції та Італії в Україні, громадської організації "Українсько-грецька думка", італійської фундації "Заповідна територія, регіональні природні пам'ятки Кампо-Соріано і Темпіо-ді-Джове ді Террачіні" і Департаменту Міжнародного центру впровадження програм ЮНЕСКО у сфері міжнародних відносин і розвитку новітніх технологій під керівництвом професора, доктора історичних наук В. Ставнюка були проведені взаємні обміни делегаціями викладачів, аспірантів і студентів, міжнародні наукові семінари та круглі столи у Греції, Італії та в Україні³⁹⁷³. З італійського боку відбувся візит науковців для участі в Міжнародному круглому столі "Україна – Італія: стан і проблеми наукового і культурного співробітництва" у грудні 2008 року, співорганізатором якого був Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна. Цього ж року було активізовано співпрацю із провідними азіатськими вищими навчальними закладами, зокрема з Південнокорейським

³⁹⁷³ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 56.

університетом (м. Сеул, Корея) та Університетом Васеда (м. Токіо, Японія)³⁹⁷⁴, результатом чого стало стажування професора, доктора історичних наук В. Рубеля у Південнокорейському університеті на запрошення Корейського агентства з міжнародної співпраці та навчання та одного зі студентів – у літній школі Університету м. Васеда. Факультет підтримував стосунки з представниками дипломатичних служб Ізраїлю та США, результатом чого стали часті відвідини дипломатів і науковців цих країн, їхні зустрічі зі студентами, під час яких було обговорено актуальні проблеми сьогодення. Тривало наукове партнерство із болгарськими, македонськими, румунськими, хорватськими, сербськими, польськими навчальними закладами, проводився обмін студентами та викладачами із Варшавським, Вроцлавським, Братиславським та Загребським університетами, а також із провідними вищими навчальними закладами та науковими установами пострадянських країн, зокрема із Московським і Санкт-Петербурзьким університетами.

Співробітниками факультету отримано низку грантів на дослідження: С. Зеленко отримав грант на 16 390 євро від Фондації ім. Герди Хенкель на виконання підводних археологічних досліджень, В. Рубель – 20 000 дол США від Корейського агентства з міжнародної співпраці для стажування у Південнокорейському університеті, В. Ставнюк – 10 000 євро від громадської організації "Українсько-грецька думка" для участі в науково-практичному семінарі "Історія Греції в університетських курсах України" (17–26 липня 2008 р.) тощо. Загалом міжнародні гранти та спонсорська допомога для участі в конференціях, стажуваннях, читання лекцій 2008 року становили 39 450 дол США та 30 390 євро. Цього самого року було проведено IV Міжнародну літню археологічну школу, у якій узяли участь студенти з Білорусі, Греції, Росії, США та Франції.

Традиційно в міжнародному форматі проходили щорічні наукові конференції "Шевченківська весна" та Дні науки історичного факультету, участь у яких узяли представники різних країн світу (зокрема науковці із Росії, Узбекистану, Білорусі, Польщі, Азербайджану, Молдови, Естонії, Болгарії, Казахстану, Латвії, США, Швейцарії).

Статистика стажування історичного факультету 2008 року мала такий вигляд: тривале стажування за кордоном пройшли 10 співробітників факультету; 37 виступили на семінарах, конференціях, симпозіумах за кордоном; факультет відвідали 46 іноземців³⁹⁷⁵.

2009 року тривала співпраця між історичним факультетом Київського університету та Інститутом історії Варшавського університету, а також із польськими університетами м. Торунь і м. Лодзь³⁹⁷⁶.

Намітився взаємний інтерес до наукової співпраці між співробітниками факультету та їхніми американськими колегами, що виявилось у низці зустрічей, які відбулися на факультеті за підтримки Посольства США в Україні. Своєрідним проривом у двосторонній науковій співпраці стала презентація монографії

³⁹⁷⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 56.

³⁹⁷⁵ Там само.

³⁹⁷⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 73.

доктора історичних наук, професора В. Сергійчука "Український внесок для світу", проведена наприкінці листопада 2009 року в Посольстві України в США. Цього ж року спільно з Інститутом морської археології Техаського університету США було започатковано перші американсько-українські проекти в галузі підводної археології³⁹⁷⁷.

Протягом 2009 року продовжувались багаторічні спільні українсько-французькі дослідження в галузі підводної і наземної археології, які також здійснювалися завдяки зусиллям Центру підводної археології історичного факультету Київського університету. Зокрема, тривали експедиції за участі науковців Паризького та Ліонського університетів, Паризького музею природничої історії, проведено спільну обробку археологічного матеріалу, відбулися кілька наукових обмінів. Результатом спільної роботи стало проведення V Міжнародної літньої школи з підводної археології в Криму³⁹⁷⁸.

Саме Центр підводної археології (кер. – старш. наук. співроб. С. Зеленко) перетворився на основного реципієнта міжнародних грантів історичного факультету в цей період. Зокрема, 2009 року вже втретє поспіль Центр отримав грантову допомогу для проведення археологічних досліджень від Фондації ім. Герди Хенкель (Німеччина) у розмірі 13 000 євро. Водночас зарубіжні університети та інші організації 2009 року виділили 7 600 дол США та понад 6 000 євро для участі співробітників факультету в різних наукових форумах, а також стипендію в розмірі 8 400 євро від баварського уряду для стажування аспірантки кафедри нової і новітньої історії зарубіжних країн Г. Бадах в Університеті Пассау (Німеччина)³⁹⁷⁹.

Протягом 2010 року співробітниками факультету було опубліковано 24 статті в зарубіжних виданнях, зроблено 430 доповідей на конференціях, 38 з них – за межами України. Науковці факультету вперше отримали можливість працювати в лабораторії керамології Ліонського університету. За результатами спільних українсько-французьких досліджень у галузі підводної археології за участі Посольства Франції в Україні в грудні 2010 року було проведено чергову виставку, яку відвідав посол Франції в Україні Ж. Фор. Центром підводної археології було отримано право на проведення XIV Міжнародного симпозіуму з проблем середземноморської археології 23–25 квітня 2010 року, де представники Великої Британії, Італії, Туреччини, Хорватії та інших держав обговорювали не тільки археологічні питання, але й проблеми охорони культурної спадщини, а 24 квітня було проведено Міжнародний семінар із проблем підводно-історичних досліджень Чорноморського басейну за участі колег із Туреччини. Завдяки спільним зусиллям науковців факультету та їхніх турецьких, французьких, російських і болгарських колег улітку відбулася VI Міжнародна літня школа з підводної археології, під час якої 25 студентів з України, Франції, США, Болгарії, Туреччини, Росії, Ізраїлю брали участь у підводних археологічних дослідженнях. За підтримки Посольства Російської Федерації в Україні кафедрою історії Росії історичного

³⁹⁷⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 73.

³⁹⁷⁸ Там само.

³⁹⁷⁹ Там само.

факультету було проведено Міжнародну конференцію "Аграрна реформа О. Столипіна 1906–1911: міфи і реалії української історії".

Посилилися контакти з німецькими закладами вищої освіти. Зокрема, уперше за багато років аспірант факультету, голова Наукового товариства студентів та аспірантів І. Семеніст виборов грант від фундації "Німецька служба академічних обмінів" і пройшов стажування в Констанцькому університеті, де, крім наукової роботи, домовився про розширення співпраці з німецькими науковими студентськими товариствами. Тривали контакти із польськими, словацькими, сербськими, хорватськими, румунськими і македонськими університетами й науковими установами на підставі укладених раніше угод. З колегами із Братиславського та Мінського університетів проводилася робота з написання підручників мовами країн-учасників проекту. Пожвавився румунський напрям наукової співпраці, посилилися контакти з вищими закладами освіти й науковими установами Азербайджану та Молдови.

Протягом року викладачі та студенти університету отримали три міжнародні гранти на дослідження та стажування загальною вартістю 20 000 дол США та 24 500 євро. Зокрема, доцент М. Таран отримав стипендію ім. В. Фулбрайта і протягом січня – липня 2010 року проходив наукове стажування в Університеті м. Фенікс (Аризона, США), де досліджував проблему Тайваню в американсько-китайських відносинах; Центр підводної археології четверте поспіль отримав грант від Фундації ім. Герди Хенкель на виконання підводних археологічних досліджень; студентка четвертого курсу кафедри нової і новітньої історії зарубіжних країн В. Скоробогатько отримала стипендію ЄС за програмою ЕРАЗМУС МУНДУС і протягом 10 місяців навчалася в Алгарвському університеті (Португалія)³⁹⁸⁰. Крім того, низкою університетів та організацій факультету було виділено 16 570 дол США та 97 000 євро для стажування, читання лекцій, поїздок на міжнародні конференції тощо.

Загалом протягом 2010 року співробітниками та науковцями факультету було здійснено 25 закордонних відряджень для участі у стажуванні, конференціях тощо. Протягом року факультет відвідали 30 гостей з-за кордону, які брали участь у різних наукових заходах.

Співробітниками факультету протягом 2011 року було опубліковано 24 статті у зарубіжних виданнях, зроблено 548 доповідей на конференціях і семінарах, із них 49 – за межами України, здійснено 3 міжнародні виставки та презентації.

Було продовжено спільні українсько-французькі дослідження в галузі археології в межах проекту "Дніпро" під егідою МОН. У його ж межах науковці кафедри археології та музеєзнавства вибороли на 2011–2012 роки нову договірну тему "Фауністичні ресурси та життєзабезпечення палеолітичних мисливців-збирачів на території України" вартістю 80 000 грн (кер. – доц. П. Шидловський). Разом із науковцями Паризького та Ліонського університетів і Паризького музею природничої історії було проведено спільні експедиції, обробка отриманого матеріалу, обмін викладачами та науковцями (останні працювали в лабораторії керамології

³⁹⁸⁰ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 91–92.

Ліонського університету). Традиційною стала Міжнародна виставка-презентація результатів франко-української співпраці у сфері археології і музеєзнавства за участі Посольства Франції в Україні, яка відкрилася 9 грудня 2010 року й експонувалася до середини березня 2011 року; на її відкритті був присутній і виступив посол Франції в Україні Ж. Фор. Відбулася також Міжнародна конференція "Українські музеї: європейський досвід та українська практика", у якій узяли участь десятки провідних музеєзнавців України та зарубіжжя, керівники Міжнародної ради музеїв і Міжнародного комітету університетських музеїв та директор Французького інституту в Україні А. Дюрофле.

Подальшого розвитку набула наукова співпраця з білоруськими, казахськими, азербайджанськими та російськими колегами: російські колеги брали участь у конференціях факультету, а наші студенти – в археологічній літній школі в м. Кирилові (Росія); на III Міжнародній конференції "Актуальні проблеми історії Стародавнього світу" виступили 26 представників історичної науки Російської Федерації, з них 8 – доктори наук. Поглиблювалися контакти із польськими (за ініціативи доц. Н. Терес розпочалася співпраця із Вроцлавським університетом) й італійськими закладами вищої освіти, з японськими колегами (грант Українсько-японського центру Японського агентства з міжнародного розвитку). З Техаським університетом працювали представники кафедри археології і музеєзнавства, а також заступник декана з наукової роботи, доцент О. Комаренко, який протягом вересня – грудня 2011 року прочитав лекції американським слухачам військових академій США, що навчалися в Києві. Професор В. Сергійчук презентував у США нову книгу "Тарас Бульба-Боровець: Документи. Статті. Листи".

Студентами, аспірантами та викладачами університету протягом 2011 року було виборено грантів на навчання, стажування та наукові дослідження загальною сумою 211 217 680 грн, 900 600 грн – для участі в конференціях. У наукових відрядженнях за кордоном побували 34 особи. Факультет відвідали 32 гостя із різних країн світу: Ізраїлю, Франції, Італії, США, Білорусі, найбільше – з Росії³⁹⁸¹.

2012 рік характеризувався розширенням контактів факультету, зокрема за рахунок закордонних поїздок. Наприклад, у лютому відбувся візит декана факультету, доктора історичних наук, член-кореспондента АН України В. Колесника до Італії. Протягом 6–13 вересня 2012 року делегація історичного факультету у складі декана В. Колесника, завідувача кафедри етнології та краєзнавства доктора історичних наук, професора В. Капелюшного та кандидата історичних наук, доцента В. Пилипенка відвідали Ханкукський університет іноземних мов у складі офіційної делегації України з нагоди 20-річчя встановлення дипломатичних відносин між Україною та Республікою Кореєю.

18–19 жовтня 2012 року на базі кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн відбулася Міжнародна науково-практична конференція "Актуальні проблеми новітньої історії зарубіжних країн" (до 105-ї річниці від дня народження професора В. Тарасенка та 20-річчя встановлення дипломатичних відносин між Україною та Державою Ізраїль). Співорганізаторами конференції

³⁹⁸¹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 90–91.

виступили Посольство Держави Ізраїль в Україні та Дипломатична академія при МЗС України. У роботі конференції взяли участь представники дипломатичних відомств, вищих навчальних закладів і наукових установ з України та зарубіжних країн, зокрема Ізраїлю, Росії, Білорусі, Сирії та Йорданії (загалом понад 170 учасників). У відкритті конференції взяв участь Надзвичайний і Повноважний Посол Держави Ізраїль в Україні Р. Д. Ель, а наступного дня в роботі круглого столу "Історичний досвід держави Ізраїль: утворення та розвиток, зовнішня політика, українсько-ізраїльські відносини" узяв участь заступник посла Держави Ізраїль в Україні І. К. Каган, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Державі Ізраїль (2002–2004) О. Сліпченко, Надзвичайний і Повноважний Посол Держави Ізраїль в Україні (1993–1998) Ц. Маген.

Народний музей історії Київського університету, що є структурним підрозділом історичного факультету, постійно відвідували представники посольств, іноземні журналісти, делегації вишів, з якими університет підтримував наукові та ділові стосунки. Етнографічний музей, що діяв за підтримки кафедри етнології, відвідували численні гості із Росії, Білорусі, Польщі, Італії, Канади, Кореї, Японії та інших країн.

Механіко-математичний факультет. Інтенсивними залишалися міжнародні контакти механіко-математичного факультету у 2008 році. Підтримувалися наукові зв'язки з університетами США, Канади, Бразилії, Чилі, Австралії, Китаю, Тайваню, Ізраїлю, Швеції, Фінляндії, Німеччини, Австрії, Бельгії, Франції, Італії, Великої Британії, Словенії, Хорватії, Польщі, Угорщини, Грузії, Росії, Узбекистану тощо. Зокрема, у зазначений період механіко-математичний факультет Київського університету підтримував тривалі наукові контакти із колегами з Університету м. Уппсала та Стокгольмського університету (Швеція), Технологічного університету (м. Гельсінкі), університетів м. Салерно, м. Брно, м. Піза, м. Катанья, м. Неаполь і Римського університету ла Сап'єнца, Університету м. Нансі (Франція), університетів м. Лідс і м. Кардіфф (Велика Британія), Техаського університету (США), Реджайнського університету (Канада), Університету ім. Чарльза Ла Троба (м. Мельбурн, Австралія) та Квінслендського технологічного університету (м. Брісбен, Австралія), Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова, Білоруського державного університету (м. Мінськ) та Брестського державного університету ім. О. С. Пушкіна (Білорусь), Тбіліського державного університету

Міжнародна науково-практична конференція "Актуальні проблеми новітньої історії зарубіжних країн"

імені Іване Джавахішвілі (Грузія), Національного університету Узбекистану ім. Мірзо Улугбека, Каракалпацького державного університету імені Бердаха (Узбекистан), Софійського університету святого Климента Охридського (Болгарія). 2009 року започатковано співпрацю з Інститутом механіки В'єтнамської академії наук (м. Ханой, В'єтнам).

Факультет було залучено до виконання міжнародного проекту за грантової підтримки ТЕМПУС – ТАСІС, у межах договору про науково-технічну співпрацю між Україною та Республікою Словенія виконувався спільний словенсько-український проект "Матричні задачі, групи та напівгрупи матриць"³⁹⁸², грант Шведського інституту "Розширення Північно-Балтійської мережі із вибіркової статистики з метою включення України та Білорусії" разом із колегами з університетів міст Стокгольм, Тарту, Рига, Вільнюс. Основними напрямками спільних досліджень із зарубіжними колегами були, зокрема, геометрична теорія груп, теорія інваріантів та комутативна алгебра, теорія диференціальних та інтегральних рівнянь, теоретична механіка, математичний аналіз, теорія ймовірностей та математична статистика³⁹⁸³. Цього самого року було отримано гранти "Багатопараметричний багатотакційний броунівський рух" (кер. – проф. Е. Мерзбах, Ізраїль) на проведення спільних наукових досліджень з Університетом імені Бар-Ілана (Ізраїль), Кардіфським університетом (Велика Британія), Національним центром наукових досліджень (Франція) і "Алгебраїчні структури та їх застосування в теорії кодування, комбінаториці та геометрії" – спільні дослідження кафедри алгебри і математичної логіки Київського університету і кафедри вищої алгебри Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова.

Імена наших учених-математиків добре відомі на пострадянському просторі. Зокрема, завідувач кафедри геометрії, професор В. Кириченко був членом редколегії кількох наукових журналів – "Відомості АН Республіки Молдови. Серія математика" та "Питання алгебри" Гомельського державного університету імені Франциска Скорини (Білорусь), а завідувач кафедри інтегральних та диференціальних рівнянь, академік НАН України, професор М. Перестюк – членом редколегії журналу "Математичні записки" (Угорщина)³⁹⁸⁴.

Протягом 2010 року факультет отримав вісім грантів на закордонні відрядження, також було організовано телерепортаж про студентів – переможців міжнародних олімпіад на 5-му каналі³⁹⁸⁵. Підтримувалися наукові зв'язки з Технічним університетом Ейндговена (Нідерланди), Університетом Мішкольца (Угорщина), Краківською гірничо-металургійною академією ім. С. Сташіца (Польща). Професор Л. Мольченко був науковим консультантом із підготовки докторської дисертації в Інституті механіки і сейсмостійкості споруд АН Республіки Узбекистан. Співробітники кафедри теорії ймовірностей та математичної статистики продовжували

³⁹⁸² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 57.

³⁹⁸³ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 74.

³⁹⁸⁴ Там само.

³⁹⁸⁵ Стан наукової, навчально-методичної і виховної роботи та перспективи розвитку механіко-математичного факультету. *Поточний архів університету*. 2011. С. 7–8.

роботи за отриманими грантами спільно із колегами з Ізраїлю, Росії, Австралії, Швеції, Канади, Іспанії та Німеччини.

Співробітники факультету представляли Україну і в закордонних організаціях. Зокрема, 2011 року професор О. Лимарченко був членом Національного комітету з теоретичної і прикладної механіки Російської Федерації, Американського математичного товариства, німецького наукового Товариства прикладної математики і механіки.

Доволі результативним виявився 2011 рік для дослідників факультету. Значних успіхів було досягнуто професором Ю. Мішураю та доцентом Г. Шевченком: спільно з Інститутом науки та технології Університету Аалто (м. Гельсінкі) досліджено траєкторні стохастичні інтеграли за дробовим броунівським рухом; спільно з Кельнським університетом описано оптимальні бар'єрні дивідендні стратегії для страхової компанії, з Альбертським університетом (Канада) – асимптотичні властивості статистичних оцінок параметра зсуву у змішаних броунівських-дробово-броунівських моделях; разом із колегами з Університету м.Нансі (Франція) сконструйовано справжній гармонізований стійкий процес, доведено існування та неперервність локального часу.

Старшим науковим співробітником Л. Сахном із представниками Римського університету ла Сап'єнца проведено дослідження із застосування дробового числення до моделювання випадкових процесів. Старший науковий співробітник Я. Лавренюк та асистент Є. Бондаренко проводили дослідження в галузі геометричної теорії груп із ученими Техаського університету. І. Васильєвим і доцентом О. Харитоновим здійснено спільні дослідження з механіки космічного польоту з фахівцями Московського авіаційного інституту; професорами С. Овсієнком і В. Кириченком – спільні дослідження з алгебраїстами Університету Сан-Паулу (Бразилія), професором В. Самойленком – з ученими з Технологічного інституту штату Нью-Джерсі, італійськими та польськими колегами (проф. Дж. Матараццо, А. Скаліа, М. Пекораро, К. Катані, І. Павлоцьким; В. Бжчичі, А. Прикарпатським). За результатами досліджень із професорами Д. Блекмором (США) та А. Прикарпатським видано спільну монографію³⁹⁸⁶.

2012 року старший науковий співробітник Л. Сахно спільно з ученими з університетів м. Кардіфф (Велика Британія) і м. Осієк (Хорватія) розглянув задачу оцінювання параметрів процесу Орнштейна – Уленбека, що має обернений гамма-розподіл. Професор Ю. Мішура разом із науковцями Кельнського університету (Німеччина) знайшла оптимальні дивідендні бар'єрні стратегії у відновлювальній моделі ризику з проміжками відновлення, що мають узагальнений розподіл Ерланга; а працюючи разом із представниками Університету м. Умео (Швеція), вона встановила асимптотичні властивості статистичних оцінок параметрів зсуву в нестандартній моделі з коефіцієнтом дифузії, що може вироджуватися. Доцент Г. Шевченко спільно з науковцями Університету м. Аалто (Фінляндія) розв'язав задачу про зображення випадкових величин інтегралами за дробовим броунівським рухом. Здійснювалася робота за грантами проекту ТЕМПУС

³⁹⁸⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 92.

із Малардаленським університетом (Швеція), а також за різними грантовими програмами із університетами м. Альберта (Канада), м. Мерсіна (Туреччина) та м. Баку (Азербайджан), Інститутом прикладної математики (США). Восени 2013 року на факультеті прочитав низку лекцій професор Університету м. Сан-Дієго (США) Філдсовський лауреат Є. Зельманов.

Навчально-науковий центр "Інститут біології". Колектив біологічного факультету у 2008–2013 роках постійно поживавлював міжнародну співпрацю. Наприклад, якщо 2008 року він підтримував наукові зв'язки із 20 закордонними вищими закладами освіти та науковими установами³⁹⁸⁷, то вже у 2009 факультет активно співпрацював із 47 закордонними вищими закладами освіти та науковими установами із більш ніж 20 країн світу (США, Великої Британії, Франції, Нідерландів, Бельгії, Австрії, Німеччини, Італії, Угорщини, Болгарії, Чехії, Польщі, Литви, Росії, Білорусі, Туреччини тощо). Науковцями факультету було встановлено зв'язки із сімома науковими центрами: Інститутом захисту рослин та Університетом Корвіна (Угорщина), Людвіговським раковим інститутом (м. Лондон, Велика Британія) та Університетом м. Лідс (Велика Британія), Міжнародним інститутом подолання пістряка (м. Відень, Австрія), Інститутом вищої нервової діяльності і нейрофізіології РАН (м. Москва), Біолого-грунтовим інститут Далекосхідного відділення РАН (м. Владивосток) і Брянським державним університетом імені академіка І. Г. Петровського (Росія)³⁹⁸⁸.

ННЦ "Інститут біології" тісно співпрацював з ученими з Інституту хімії і біотехнологій Технічного університету Ільменау в межах Українсько-німецького науково-навчального центру з нанобіотехнологій. Проводилися дослідження в галузі синтезу, вивчення фундаментальних фізико-хімічних властивостей і біоактивності новітніх нановуглецевих матеріалів на основі фулеренів і нанотрубок з метою розробки технології їхнього застосування в лікуванні злоякісних пухлин. У межах проекту кілька студентів і науковий співробітник ННЦ (С. Береговий, Д. Голишкін, І. Сагалянов, Д. Ротко, С. Прилуцька) пройшли навчання та стажування в Університеті м. Ільменау як найуспішніші учасники розвитку нового напрямку "Нанотехнології в онкології", підвищивши рівень своєї теоретичної і практичної підготовки³⁹⁸⁹. Водночас проводилися спільні дослідження ролі дофаміну та D2-дофамінових рецепторів у патогенезі запальних захворювань кишечника з Каліфорнійським університетом (м. Ірвайн, США).

Наступного, 2010 року, факультет співпрацював уже із 52 закордонними вищими закладами освіти та науковими установами. Було встановлено наукові зв'язки із 10 науковими центрами та установами, серед яких половина припадає на країни СНД. Зокрема, Інститутом фармакології і біохімії НАН Білорусії (м. Мінськ), Інститутом садівництва (м. Кишинів, Молдова), Інститутом землеробства та рослинництва (м. Мінськ, Білорусь), Башкирським державним педагогічним університет імені Міфтахетдіна Акмулли (м. Уфа, Росія), Інститутом біології Комі наукового

³⁹⁸⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 55.

³⁹⁸⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 72.

³⁹⁸⁹ Прилуцький Ю. Навчання та наукове стажування в німецькому виші. *Київський університет*. 2012. № 4–5, бер. С. 8.

центру Уральського відділення РАН (м. Сиктивкар), Музеєм природознавства (м. Берлін, Німеччина), Заповідником Маре дю Вігера (м. Мас-Тібер, Франція), Антверпенським університетом (Бельгія), Берлінським університетом імені Гумбольдтів³⁹⁹⁰.

2011 року інститут співпрацював із 30 навчальними закладами, науково-дослідними організаціями та установами із 15 країн світу, водночас він підписав договори про співпрацю із 33 установами. Серед них – Університет Західної Угорщини (м. Шопрон), Оксфордський університет (Велика Британія), Ягеллонський університет, Королівський університет Белфасту (Ірландія), Віденський медичний університет (Австрія), Інститут тропічної біології (м. Далат, В'єтнам), Інститут генетики рослин та біотехнології АН Словацької Республіки, Дрезденський зоологічний музей Сенкенбергерової природничої колекції (Німеччина), Міжнародний орнітологічний комітет (США), Європейський комітет обліку птахів (м. Брюссель), низка установ і закладів Тайваню, Нідерландів, Чехії, Литви, Болгарії, Бельгії, Росії, Білорусі та Франції³⁹⁹¹.

Протягом 2012–2013 років успішно тривало виконання договорів про співпрацю з Констанцьким університетом та Університетом Ментурі, у межах яких здійснювався обмін студентами, аспірантами та співробітниками. ННЦ "Інститут біології" є засновником й організатором низки регулярних міжнародних конференцій, серед яких "Біоресурси та віруси", "Адаптаційні стратегії живих систем. Біологічно активні речовини: фундаментальні та прикладні питання отримання і використання" та ін.

23–25 квітня 2013 року відбувся ювілейний форум, присвячений 10-й річниці проведення в Києві V Всеєвропейської конференції міністрів охорони навколишнього природного середовища "Довкілля для Європи". У межах форуму відбулася тематична виставка, у якій узяли участь низка факультетів Київського університету, зокрема ННЦ "Інститут біології"³⁹⁹².

У травні 2013 року ННЦ "Інститут біології" провів Тиждень клітинних технологій (школа, конференція та майстер-класи). Захід відвідали понад 150 учасників із Києва, Львова, Харкова, Одеси, Донецька, Луганська, Мінська, Москви, Новосибірська, Самари тощо. Робота школи відбувалася у вигляді дводенного лекційного марафону, на якому було порушено теми культивування та створення клітинних ліній, застосування клітинних технологій у лікуванні та біотехнологічних процесах, використання клітин для вивчення діяльності організму за умов норми та патологічних станів, а також розглянуто етичні та юридичні аспекти застосування клітинних технологій. Захід здобув широку підтримку спонсорів ТОВ "ОПТЕК", TechnoInfo, БіоЛабТех Лтд, представництв європейського клітинного банку. У Тижні клітинних технологій узяли участь фахівці світового рівня.

10–13 вересня 2013 року у ННЦ "Інститут біології" відбулася VII Міжнародна конференція з проблем вірусології "Біоресурси та віруси", у якій узяли участь

³⁹⁹⁰ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 90.

³⁹⁹¹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 88.

³⁹⁹² Демченко П. КНУ – у міжнародному форумі "Довкілля для України". *Київський університет*. 2013. № 11–12, черв. С. 4.

понад 100 учасників, 30 із яких є провідними науковцями з Чехії, Литви, Угорщини, Грузії, Росії, Білорусі, Молдови, Казахстану та інших країн. В організації та роботі конференції традиційно брали активну участь студенти й аспіранти. На конференції було представлено доповіді з проблем поширення природних осередків особливо небезпечних вірусів, аналізувалися аспекти епідемії ВІЛ/СНІДу, захворювання сільськогосподарських рослин тощо.

Учасники VII Міжнародної конференції з проблем вірусології "Біоресурси та віруси"

Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна. Однією із традиційних форм міжнародних зв'язків між ботанічними установами світу залишається обмін колекційними фондами. Із цією метою протягом 2008 року Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна підтримував стосунки із 35 країнами³⁹⁹³.

2008 року науковці університетського ботсаду виконували спільні дослідження зі своїми колегами з ботанічних установ м. Страсбурга (Франція), м. Познані (Польща) і м. Москви (Головний ботанічний сад імені Миколи Цицина РАН), працюючи над систематикою роду *Cotoneaster* (кизильники). У межах спільного європейського проекту "Планта Європа" відбулася польова практика зі студентами Утрехтського університету. З метою вивчення та збереження рідкісних і вимираючих видів рослин Донецького кряжа було налагоджено тісні зв'язки із науковцями Південного федерального університету (м. Ростов-на-Дону, Росія).

2009 року університетський Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна здійснив обмін із 35 зарубіжними країнами, розіславши 289 списків насіння й отримавши 147. Також було налагоджено зв'язки з колегами із Ботанічного саду Інституту ім.

³⁹⁹³ Підсумки науково-дослідної роботи ... за 2005 рік та завдання на 2006 рік. С. 44; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 52; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 55.

В. Л. Комарова (м. Санкт-Петербург). Відбувався обмін науковою літературою, ідентифікація колекції рослин, уточнення систематики роду кизильників, обмін посадковим і насіннєвим матеріалом для колекції тропічних і субтропічних видів рослин, а також представників відкритого ґрунту. Водночас університетським ботанічним садом було встановлено зв'язки з "Групою європейських посушливих пасовищ", "Асоціацією диких тюльпанів" тощо³⁹⁹⁴.

2010 року в межах Міждержавної наукової програми МАТРА (трансформації суспільства), започаткованої МЗС Нідерландів у 1994 році, було реалізовано проект "Формування мережі збереження та моніторингу рослин Червоної книги в Україні". На її виконання Посольство Нідерландів в Україні виділило 147 300 тис. грн. Цього ж року було укладено договір про співпрацю із Центральним ботанічним садом НАН Білорусі. Традиційною формою міжнародних зв'язків між ботанічними установами світу залишався обмін колекційними фондами для поповнення колекції рослин-інтродуцентів. Щороку здійснювався обмін насінням із 289 ботанічними установами із 50 зарубіжних країн³⁹⁹⁵.

Канівський природний заповідник. Структурний підрозділ ННЦ "Інститут біології" Київського університету "Канівський природний заповідник" завдяки наявності в ньому популяції орлана-білохвоста отримав міжнародний статус "Територія, важлива для охорони птахів". Протягом 2007–2011 років співробітниками заповідника опубліковано 10 робіт за межами України (Іспанія, Росія)³⁹⁹⁶. Наприкінці 2012 року в заповіднику побувала делегація Міністерства екології, сталого розвитку та енергетики Франції на чолі з Х. Барто. Візит проходив у межах співпраці у сфері управління природоохоронними територіями. Для французьких гостей було проведено презентацію щодо основних напрямів роботи заповідника³⁹⁹⁷.

Хімічний факультет. Відповідно до новітніх тенденцій розвитку світової науки 2008 року було створено перше Французько-українське міжнародне науково-дослідне об'єднання із молекулярної хімії (МНДО)³⁹⁹⁸. Координаторами МНДО стали професор Університету Поля Сабатьє Р. Шовен і професор хімічного факультету Київського університету З. Войтенко. Проект отримав підтримку провідних учених Національного центру наукових досліджень Франції: В. Майєра, Ж.-Л. Тефо, Ф. Бенольєля. Значну допомогу у створенні нового центру надав Ж.-Ж. Боне – професор Університету Поля Сабатьє та почесний доктор Київського університету. У межах угоди розпочалося відпрацювання принципів налагодження системи магістратури та аспірантури зі спільним керівництвом і розширення традицій проведення спільних конференцій.

Угоду про створення нового наукового осередку підписали чотири установи: Київський університет (ректор акад. Л. Губерський), Університет Поля Сабатьє

³⁹⁹⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 72.

³⁹⁹⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 90.

³⁹⁹⁶ Канівський природний заповідник: досягнення, проблеми, перспективи розвитку : ухвала Вченої ради КНУ від 7.05.2012 . *Поточний електронний архів КНУ*. 2012. С. 1–3.

³⁹⁹⁷ Грищенко В. Французька делегація в Канівському природному заповіднику. *Київський університет*. 2013. № 1–2, січ. С. 6.

³⁹⁹⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 59.

(президент університету Ж. Фуртаньє), НАН України (віце-президент НАН України, акад. А. Наумовець) і представник Національного центру наукових досліджень Франції. Із французької сторони в роботі МНДО взяли участь чотири лабораторії найвищого класу, з української – співробітники всіх кафедр хімічного факультету (координатор З. Войтенко), а також науковці з Науково-технологічного комплексу "Інститут монокристалів" НАН України (м. Харків). Завдяки МНДО виконувалися й інші спільні дослідження в межах проектів "Дніпро" та "Марі Кюрі"³⁹⁹⁹.

Результатом угоди стало утворення Міжнародної наукової лабораторії "без стін" "Французько-українська група з молекулярної хімії". Подібний проект надав можливість згрупувати кадри, працювати колективам різних країн у себе в університеті, а відрядження та стажування планувати під конкретні завдання в межах спільної тематики. Спільні фундаментальні дослідження охоплювали такі напрями: хімія та здоров'я (розробка нових ліків і концепцій), хімія та нанотехнології (синтез і створення необхідних форм наноматеріалів, їхнє впровадження), хімія і тривалий розвиток. Як зазначалося, одним із головних принципів МНДО є рівноправна співпраця, що спрямовується на розвиток аспірантури зі спільним керівництвом і спільною магістратурою. 2009 року до процесу долучилося Посольство Франції в Україні, нова угода регламентувала відбір студентів до магістратури та аспірантури зі спільним керівництвом⁴⁰⁰⁰. За програмами спільних магістерських дипломів Університету Поля Сабатьє та Київського університету успішно закінчили навчання 19 студентів⁴⁰⁰¹. Із початку роботи МНДО з молекулярної хімії відбулися кілька успішних захистів дисертацій (2009, 2011). Досвід співпраці із партнерами з м. Тулуза успішно запозичується і в інших містах Франції. Наприклад, спільну магістратуру Університету Анже успішно закінчили двоє магістрів хімічного факультету, й адміністрація університету знову запросила на навчання двох студентів.

Комітет пілотажу МНДО ввів дві нові наукові групи, зокрема одну із Донецька, для спільної дії щодо виконання угоди про співпрацю, на основі якої надруковано десятки статей і тез міжнародних конференцій. Із початку роботи МНДО 2009 року успішно захистили дисертації С. Рудюк і Л. Лук'янова, які після захисту проходили стажування у Франції.

Започаткована в межах співпраці із французькими колегами конференція "Київ – Тулуза", що проходить із 2001 року кожні два роки, 2011 року досягла статусу міжнародної (понад п'ять країн-учасників). У них узяли участь учені з інших країн – Іспанії, Великої Британії, Канади, США, Марокко. На основі спільних досліджень опубліковано десятки тез і наукових статей. 2013 року за ініціативи Києва і Тулузи започатковано видання англomовного "Французько-українського хімічного журналу" (FUJC), який уже цитується в низці міжнародних наукометричних баз⁴⁰⁰².

³⁹⁹⁹ Войтенко З. Міжнародна наукова лабораторія "без стін". Перша в Україні. *Київський університет*. 2012. № 1, січ.

⁴⁰⁰⁰ Там само. С. 4.

⁴⁰⁰¹ Войтенко З. КНУ – Тулуза: 20 років – політ нормальний. *Київський університет*. 2018. № 8, жовт. С. 5.

⁴⁰⁰² Французько-український хімічний журнал. *Наука в університеті*: наук. журн. URL: <http://univ.kiev.ua/ua/science/journals/fujc> (дата звернення 16.06.2019).

2009 року тривала розпочата раніше співпраця із навчальними закладами Німеччини (університети міст Лейпцига, Гейдельберга, Геттінгена, Байройта, Констанца, Технічний університет Ільменау), Великої Британії (університети міст Дарем і Ноттінгем), Іспанії (університети міст Валенсії і Сарагоси), Польщі (Вроцлавський університет, Технологічно-природничий університет ім. Яна й Єнджея Снядецьких у Бидгощі, Радомський технологічний університет ім. Казимира Пуласького), США (університети Південної Флориди, Південно-західного Міссурі та Темпльський університет у Філадельфії) та Канади (Університет Британської Колумбії в м. Ванкувер)⁴⁰⁰³. Окрім цього, науковці факультету підтримували контакти із закордонними колегами, зокрема зі Школи фармації Університету Редінга (Велика Британія), Інституту проблем хімічної фізики РАН, Томського державного університету, Казанського федерального університету (Росія), Тайванського національного університету; Університету м. Халмстад (Швеція); Віденського технічного університету (Австрія); Бухарестського політехнічного університету (Румунія). Також проводилися спільні розробки за участю співробітників хімічного факультету Київського університету, Шведської компанії "Аджеліс", а також Лабораторії військово-повітряних сил США. Тривали дослідження за міжнародними проектами, зокрема: за проектом НАТО (зі співробітниками Ізраїльського інституту технології та Університету м. Генуї, Італія); за проектом "Дніпро" (із Вищою школою промислової фізики та хімії та Лабораторією макромолекулярної фізико-хімії м. Нансі, Франція)⁴⁰⁰⁴.

2009 року хімічний факультет Київського університету мав вагомі здобутки на ниві міжнародної співпраці. Тривала плідна взаємодія із французькими, німецькими, польськими, шведськими та російськими колегами, що втілилась у видання 60 спільних статей і 104 тез доповідей на різних міжнародних конференціях⁴⁰⁰⁵.

Співробітники хімічного факультету також узяли участь у спільному проєкті міжуніверситетської співпраці "АРКУС", що був започаткований МЗС Франції і Регіональною радою Лотарингії та розрахований на три роки. Завдання проєкту – допомога в комерціалізації науково-технічних досягнень учасників проєкту (навчальних закладів і дослідницьких центрів), виході на внутрішній і міжнародний ринки. Фінансування проєкту (а його базова вартість становила 600 000 євро) здійснювалося французькою стороною. Кошти було заплановано витратити на наукові дослідження, стажування науковців у французьких лабораторіях, організацію наукових семінарів, візитів професорів і спільні публікації результатів досліджень. Із французького боку участь у проєкті взяли дев'ять університетів, інститутів і дослідницьких шкіл.

У травні на базі Київського університету було проведено V Міжнародний симпозіум "Супрамолекулярні системи в хімії і біології – Супракем-2009". У його організації взяли участь французький Національний центр наукових досліджень,

⁴⁰⁰³ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 55; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 59.

⁴⁰⁰⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 59.

⁴⁰⁰⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 76.

Європейська дослідницька асоціація "Супракем" та "АРКУС Ельзас/Росія/Україна". Ініціатором проведення наукових форумів стала Європейська дослідницька асоціація "Супракем", що об'єднує дослідницькі групи із Франції, Німеччини, Росії та України та проводить подібні заходи раз на два роки. 2009 року на форум був запрошений лауреат Нобелівської премії 1987 року, професор Університету Страсбурга Ж.-М. Лен.

Міжнародна співпраця хімічного факультету 2010 року найбільш інтенсивно розвивалося із Францією, Німеччиною, Польщею, США та Росією. Результати наукових досліджень співробітники факультету публікували у рейтингових фахових журналах і презентували на міжнародних наукових конференціях⁴⁰⁰⁶.

Плідні наукові контакти факультету протягом 2011 року розвивалися із низкою країн Європи, найінтенсивнішою була співпраця із Францією, Швецією та Німеччиною. Науковці та співробітники факультету були залучені до участі у програмі "100+100+100" і співпраці з МОН України щодо пошуку місць стажування для студентів, аспірантів і молодих співробітників, рекомендованих факультетом.

Під час робочого візиту делегації Університету Поля Сабатьє (м. Тулуза, Франція), очолюваної професорами Р. Шовеном і М. Бальтасом (17–20 жовтня 2011 р.), було обговорено й питання щодо продовження чинної угоди про співпрацю та конкретизацію плану дій щодо визначення рівня освіти із подвійним дипломуванням. Оновлена угода між університетами передбачала співпрацю не тільки в галузі хімії, а й фізики та інформатики. Загалом на зустрічі було підбито підсумки наукової співпраці та озвучено нові ідеї для розвитку взаємодії.

Наукові відносини з Університетом Поля Сабатьє охоплювали два великі напрями: роботу в межах угоди про співпрацю двох університетів (головним досягненням є пошук нових тем для спільних наукових досліджень, участь у підготовці розширеного варіанта угоди: уведення додаткових дисциплін і наукових напрямів, співпраця із радіофізичним факультетом і факультетом кібернетики); співробітництво в межах франко-українського МНДО з молекулярної хімії.

В аспірантурі зі спільним керівництвом у межах наукових напрямів МНДО 2011 року навчались сім спільних аспірантів (три роки навчання), двоє – успішно закінчили аспірантуру, маючи публікації у міжнародних фахових журналах.

2011 року готувалися документи на присудження професору І. Мелі (Університет Страсбурга) звання Почесного доктора Київського університету, організувалося стажування магістрів та аспірантів у французькому університеті. З Університетом Ніцци – Софії Антиполіс тривала співпраця за програмою "Дніпро". З Університетом м. Нансі факультет організував спільну аспірантуру. Спільна аспірантура була також з Університетом м. Парижа (Франція). Співпраця за грантом Німецького науково-дослідницького співтовариства була реалізована з університетами міст Лейпциг та Гейдельберг (Німеччина). Співробітниками факультету також здійснювалися дослідження в межах отриманих грантів від шведської Програми академічних стипендій Візбю та від рамкової програми Євросоюзу (проф. А. Зайцев).

⁴⁰⁰⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 96–97.

2012 року продовжено тристоронню угоду між Київським університетом, Університетом Поля Сабатьє і Посольством Франції в Україні, що регламентувала відбір студентів до магістратури й аспірантури зі спільним керівництвом. Завдяки участі факультету у програмі "100+100+100" та за сприяння Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України в пошуку місць стажування в університетах Європи для студентів, аспірантів і молодих вчених, рекомендованих факультетом, успішно пройшли 2012 року наукові 3-місячні стажування 18 аспірантів, студентів, співробітників факультету. Зокрема, вони побували в Університеті м. Руан, Університеті Поля Сабатьє, Інституті Шарля Садрона, м. Страсбург, Національному політехнічному інституті Лотарингії, м. Нансі (Франція); Кранфільдському університеті (Велика Британія); Технічному університеті Ільменау (Німеччина).

Протягом 2012 року в закордонних стажуваннях, наукових дослідженнях, у міжнародних семінарах та конференціях узяли участь 60 осіб. Факультет відвідали з візитами 18 іноземних гостей, серед яких доктор Тулузького університету Поля Сабатьє М. Бальтас, почесний доктор Київського університету, професор Тулузького університету Поля Сабатьє А. Латт та доктори цього ж університету І. Ріко-Латт, Р. Полі, Р. Шовен і В. Мараваль, які прочитали лекції та мали плідні зустрічі зі своїми українськими колегами.

2013 року отримано дозвіл Державної атестаційної комісії України, відповідно до якого в разі навчання здобувача у спільній українсько-французькій аспірантурі під час процедури захисту, а також на авторефераті дисертації зазначалися прізвища обох наукових керівників. Це рішення мало сприяти поглибленню наших наукових стосунків і взаємної довіри у перспективі.

15–17 травня 2013 року факультет провів XIV Міжнародну наукову конференцію студентів та аспірантів "Сучасні проблеми хімії", участь у якій узяли 285 осіб із 20 країн, наслідком чого став обмін науковими результатами, досвідом організації і проведення наукової роботи.

2013 року науковці-хіміки Київського університету, окрім давніх партнерів факультету з університетів Франції, Німеччини та Швеції, проводили спільні дослідження також із колегами з університетів штату Міннесота (США), Балеарських островів (Пальма де Мальорка, Іспанія), м. Казань (РФ), м. Вроцлав (Польща), м. Естем (Фінляндія), м. Ванкувер (Канада); Інститутом органічного каталізу, синтезу та електрохімії ім. В. Ф. Сокольського м. Алма-Ата (Казахстан). Тривало наукове співробітництво з Московським державним університетом ім. М. В. Ломоносова, університетами міст Марсель та Версаль. Результатами досліджень стали спільні наукові проекти, семінари; програма "100+100+100"; наукові публікації і доповіді на конференціях; спільні магістратура й аспірантура, наукове стажування співробітників, навчання зарубіжних студентів-бакалаврів; читання курсу лекцій зарубіжними професорами для магістрів хімічного факультету про сучасні напрями науки.

Інститут журналістики. Багатогранністю відзначалась міжнародна діяльність Інституту журналістики (ІЖ) Київського університету. Плідним на співпрацю із зарубіжними колегами виявився 2008 рік. Тоді, зокрема, за підтримки Вільнюського інституту політичних наук і журналістики було проведено літню виробничу практику студентів у литовських ЗМІ, тижневий тренінг для студентів

і викладачів "Агенційна журналістика" за участі начальника Департаменту вдосконалення журналістів при Дирекції інформації інформаційного агентства Франс пресс М. В'ятто та реалізовано програми обміну студентів і викладачів, де партнером виступив Інститут політичних наук і журналістики Університету ім. Адама Міцкевича в Познані (Польща). Було проведено також 10-тижневий англomовний практичний курс для викладачів з тематики написання новин від К. Палецькі (США) і прес-клуб із М. Мантішіусом з Інституту політичних наук і журналістики Вільнюського університету. Співробітники інституту стали офіційними партнерами форуму української діаспори у Греції⁴⁰⁰⁷.

У грудні 2009 року ІЖ Київського університету за підтримки Єврокомісії і Фонду розвитку журналістики імені Анатолія Москаленка було проведено Міжнародну науково-практичну конференцію "Новітні трансформації європейського журналізму". Студенти інституту взяли участь в організації та проведенні конкурсу на здобуття премії Херша Чадха (ОАЕ) за найкращу фотороботу серед студентів-журналістів⁴⁰⁰⁸.

Поглибилась співпраця між кафедрою мови та стилістики ІЖ та Інститутом філології Жешувського державного університету (Польща). Зокрема, завідувача кафедри, професора Н. Шумарову було запрошено до цього університету для читання лекцій із соціолінгвістики, а кілька польських колег узяли участь у щорічній міжнародній науково-практичній конференції із проблем функціонування та розвитку української мови, яка проводиться цією кафедрою⁴⁰⁰⁹. Загалом 2009 року ІЖ прийняв численних гостей-лекторів, зокрема журналіста радіо "Ехо Москви" В. Димарського (Росія), прес-аташе Посольства Фінляндії О. Ісотало, представника Кіпру в Україні П. Стівароса, професора Салонікійського університету Арістотеля (Греція) А. Доулкері та ін. Протягом року в ІЖ викладала стипендіат Фондації Фулбрайта, професор медіа-права Вашингтонського університету (США) Ф. Мітчел.

Помітною стала участь у Міжнародному проекті факультету журналістики Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова "Практикум із професії" доцента кафедри реклами і зв'язків із громадськістю В. Бугрима. За результатами його роботи у проекті було підготовлено науково-прикладну та навчально-методичну публікацію⁴⁰¹⁰.

У червні 2009 року Інститут журналістики разом із РІА "Новини" став співорганізатором літньої школи журналістики. Школа проводилася в Ялті, у ній узяли участь представники Росії, Вірменії, Азербайджану та України.

У межах відзначення 175-ї річниці заснування Київського університету Інститут журналістики ініціював присвоєння звання "Почесний професор університету" професорам Х. Чадху та Т. Валясу.

Херш Чадха –
почесний
професор
Київського
університету

⁴⁰⁰⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 60.

⁴⁰⁰⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 77–78.

⁴⁰⁰⁹ Там само. С. 77.

⁴⁰¹⁰ Там само.

Інститутом лише за 2010 рік було реалізовано кілька міжнародних проектів, налагоджено співпрацю із Британською радою, Гете-інститутом, Фондом Конрада Аденауера, Культурним французьким центром. Серед найвагоміших результатів міжнародної співпраці 2010 року можна також назвати проведення конференції "Сприяння європейським стандартам в Українському медійному середовищі". Здобутком діяльності з налагодження зв'язків із закордонними університетами стало те, що Казахсько-американський вільний університет, факультети журналістики Російського державного гуманітарного університету та Вільнюського державного університету відповіли на пропозицію про співпрацю⁴⁰¹¹. Серед заходів, що були спрямовані на популяризацію Інституту журналістики за кордоном, варто згадати спецкурс "Українська мова", який на запрошення факультету журналістики та політології Познанського університету імені Адама Міцкевича був прочитаний професором Н. Шумаровою.

Привертає увагу практична спрямованість міжнародної співпраці ІЖ Київського університету того часу. Її прикладом можна вважати проведений в інституті в січні 2010 року прямий ефір російської служби ВВС, до якого були залучені його студенти та викладачі, а також студентсько-викладацький склад факультету журналістики Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова.

Свідченням високого рівня випускників інституту стала перемога випускниці 2010 року О. Гнесь у конкурсі Посольства Фінляндії, завдяки якій вона взяла участь у місячній ознайомчій поїздці до Фінляндії у складі міжнародної делегації із 25 представників різних країн. Програма фінансувалася урядом Фінляндії. Перемогою завершилася також участь студентки третього курсу Я. Куцай у конкурсі короткометражних фільмів "Ближче один до одного – ідея євроінтеграції твоїми очима", який проводився Білостоцьким державним університетом (Польща) та європейською асоціацією "Галатео". Призове місце дісталось команді ІЖ на конкурсі Міжнародного Червоного Хреста на знання гуманітарного права для студентів спеціальності "Журналістика".

2011 року Інститут журналістики провів Міжнародний освітній форум для лідерів студентського самоврядування "Крок до освіти" ("Step4education"), тренінг для викладачів шведського інституту Фойо у межах програми Візбю, конкурс "Казахстан: 20 років незалежності та процвітання" за підтримки Посольства Республіки Казахстан. Було проведено співпрацю із Посольством США в Україні в межах фестивалю "Молодість". З лекцією перед студентами і викладачами виступили В. Долинська, програмний директор радіо РЕКА "Голос Ізраїлю" та перший секретар Посольства Держави Ізраїль в Україні В. Лернер.

З метою розширення співпраці та підвищення загальноосвітнього рівня було організовано поїздку для студентів і викладачів у партнерстві із громадською організацією "Україна в Європі", а також ознайомчу поїздку для студентів у польські вищі навчальні заклади, які мають магістратуру із журналістики та суміжних дисциплін – Університет імені Марії Кюрі-Склодовської, Краківську академію ім. Анджея Фрича Моджевського, Варшавську вищу школу; було також

⁴⁰¹¹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 97.

Під час візиту президента Папської ради у справах соціальної комунікації архієпископа Клаудіо Марія Челлі

А. Окая. Інститут досягнув домовленості про запровадження спільних магістерських програм і програм обміну студентами та викладачами навчальних закладів.

У листопаді 2012 року на базі ІЖ було проведено II Українсько-іспанський форум журналістики "Свобода слова та економічна незалежність як фактори розвитку ЗМІ". У форумі взяли участь Надзвичайний і Повноважний Посол Іспанії в Україні Х. Р. Мойано, провідні українські й іспанські журналісти.

Восени того ж року в Інституті журналістики пройшов Міжнародний освітній форум "Україна – Польща: нові перспективи та можливості для українських студентів". Форум був організований українсько-польським центром освіти

Під час візиту до університету Аудеміра Окая

"ОсвітаПоль" спільно з найкращими, зокрема польськими, вищими навчальними закладами. Традиційною вже стала участь викладачів Інституту в міжнародних наукових конференціях "Європа XXI століття", що проводяться в Колегіумі Полонікум (м. Слубіце, Польща). Організатором конференцій був факультет політології і журналістики Університету імені Адама Міцкевича в м. Познань.

Підвищення кваліфікації викладачів було одним із першочергових напрямів міжнародної співпраці Інституту журналістики. Наприклад, 2012 року дев'ять викладачів ІЖ Київського університету пройшли стажування в Медіаінституті Університету імені Карла Ліннея (м. Кальмар, Швеція). Завершальні етапи тренінгів за участі шведських тренерів відбувалися в Ужгороді та Львові.

організовано відвідування регіональних редакцій телебачення "Полонія", редакції "Газети виборчої"⁴⁰¹².

Новий напрям співпраці ІЖ виник після візиту 2012 року керівника відділу комунікації Ватикану К. М. Челлі. Під час зустрічі було досягнуто попередньої домовленості про співпрацю Інституту журналістики із Папськими університетами щодо дослідження релігійної журналістики, обміну студентами і проведення спільної наукової та науково-практичної діяльності.

Паростки перспективної співпраці зародилися завдяки візиту керівника факультету комунікації Стамбульського університету

⁴⁰¹² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 97.

У масштабному проекті, що здійснювався протягом 2012 року за підтримки німецької сторони в межах спільного краєзнавчого тандем-проекту з університетом-партнером м. Регенсбург, узяли участь вісім німецьких студентів та вісім українських. Вони досліджували цілу низку важливих медіа-тем, зокрема Євро-2012⁴⁰¹³.

На першому медіа-форумі у Львові у травні 2013 року було презентовано книжку К. Тура "Книга ідей для викладачів журналістики", яка стала результатом співпраці Інституту журналістики та шведського Медіаінституту Університету імені Карла Ліннея. Книжку було перекладено українською мовою та доповнено текстами українських викладачів. Проект фінансувався Шведським інститутом.

Найбільш істотним досягненням міжнародної співпраці Інституту журналістики 2013 року стало підписання угоди про освітню, наукову та культурну співпрацю між Київським університетом та Університетом ім. Адама Міцкевича у м. Познань. У її межах було поновлено угоду про співпрацю між ІЖ Київського університету і факультетом політичних наук та журналістики польського вищого навчального закладу. Результатом домовленостей стало запровадження програми спільного дипломування для українських і польських студентів за спеціальностями "Журналістика" та "Комунікація".

Міжнародною громадською організацією "Інтернаціональний союз" у співпраці зі всеукраїнською організацією "Діаспора чеченського народу" влітку 2013 року було організовано поїздку до Чеченського державного університету (м. Грозний, Росія). У поїздки взяли участь студенти Київського університету із представників юридичного, радіофізичного факультетів, інститутів біології і журналістики. Ознайомившись із особливостями навчального процесу республіки, після повернення додому учасники відрядження провели концерт-презентацію⁴⁰¹⁴.

Не можна не згадати про лекцію видатного філософа сучасності, професора Стенфордського університету (США) Ф. Фукуями, а також зустріч ученого зі студентами, викладачами, журналістами, що відбулася 10 вересня 2013 року в приміщенні інституту⁴⁰¹⁵.

Традиційно студенти інституту продовжували отримувати нагороди на міжнародних конкурсах. Зокрема, на VII Міжнародному студентському конкурсі рекламних та PR-проектів "Золотий компас", що проводився навесні 2013 року, студенти четвертого курсу ІЖ представили конкурсні роботи у двох номінаціях, і в обох команди

Лекція
Френсіса
Фукуями
для київських
студентів

⁴⁰¹³ Олійник Є. Тандем київських і регенсбурзьких студентів. *Київський університет*. 2013. № 1–2, січ. С. 7.

⁴⁰¹⁴ Шурін О. Чечня очима українських студентів. *Київський університет*. 2013. № 14–15, вер. С. 6.

⁴⁰¹⁵ Гарева М. Лекція видатного філософа. *Київський університет*. 2013. № 16/17, жовт. С. 8.

Київського університету посіли призові місця⁴⁰¹⁶. У цьому змаганні взяли участь 63 команди з України, Росії, Білорусі, Казахстану, Литви, Китаю, Туркменістану.

Інститут філології. Протягом 2008 року продовжувався обмін студентами та аспірантами з навчальними закладами Польщі, Чехії, Хорватії, Болгарії, Німеччини, Китаю, Греції, Іспанії, Італії, Азербайджану та Японії⁴⁰¹⁷.

У 2008–2010 роках Інститут філології виконував спільні наукові проекти із Флорентійським університетом (Італія), Інститутом славістики Віденського університету (Австрія), Констанцьким університетом, Університетом Сорбонна

Виступ
на конгресі
Санте Грачотті
(один із
найвидатніших
славістів світу)
про місце
України в Європі
(2009)

та Університетом імені Поля Валері – Монпельє III, Московським державним університетом ім. М. В. Ломоносова, а також підтримував плідні зв'язки з Македонською академією наук і мистецтв⁴⁰¹⁸.

Протягом 2011 року тривала ефективна реалізація угод про співпрацю та обмін студентами з Університетом Рюоку (Японія). Успішно реалізовувався обмін студентами та співпраця з Ханкукським університетом (Корея); Цзилінським та Гуанчжойським університетами (Китай); Цукубським університетом, Університетом Аояма, Університе-

том економіки і права м. Осака (Японія). 2011 року було продовжено розробку концепції довготермінового розвитку між Інститутом Гердера Лейпцизького університету (Німеччина) та кафедрою германської філології Інституту філології Київського університету, а також підготовлено низку пропозицій щодо підписання меморандуму "Про взаємне визнання магістерських модулів" і підготовки програми "Інтегрована міжнародна освіта з подвійним дипломом", розвитку спільної концепції інституційного партнерства германістів, створення сучасного інтернет-профілю діяльності кафедрою германської філології, удосконалення спільних наукових програм між науковцями кафедри германської філології й Інститутом Гердера, організації дослідницького колоквиуму на тему "Німецько-українські дискурси: лінгвістичні і культурологічні перспективи, результати та проблеми". Реалізовувався спільний науковий проект із Університетом Тенрі (Японія). Продовжувалися контакти з відділом преси, освіти та культури Посольства США, Британською радою в Україні, Американською асоціацією з американознавства, Міжнародною асоціацією викладачів англійської мови, Центральноазіатською асоціацією тощо. За сприяння Посольства Ісламської

⁴⁰¹⁶ Перемоги журналістів. *Київський університет*. 2013. № 11/12, черв. С. 5.

⁴⁰¹⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2006 рік і завдання на 2007 рік. С. 49.

⁴⁰¹⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 60; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 78; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 97.

Республіки Іран у листопаді 2011 року було проведено Міжнародну наукову конференцію з іраністики "Поезія Гафіза Шаразі XIV ст."⁴⁰¹⁹.

19 вересня 2012 року в Інституті філології Київського університету відбувся III Міжнародний симпозіум "Тюркомовні народи України", організований кафедрами тюркології і фольклористики Інституту філології, Інституту фольклорних досліджень Туреччини, а також ВГО "Союз гагаузів України". Серед 30 мов, що вивчаються в Інституті філології, чільне місце посідають турецька, азербайджанська, узбецька тощо. Тому, як зазначила Ф. Арнаут (голова спілки "Союз гагаузів України"): "Цей заклад – єдиний університет, який своєю академічною освітою відчиняє двері тюркомовним народам"⁴⁰²⁰.

Під час проведення симпозіуму "Тюркомовні народи України" (2012)

⁴⁰¹⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 98.

⁴⁰²⁰ Ращенко А. III Міжнародний симпозіум "Тюркомовні народи України". Київський університет. 2012. № 14–15, жовт. С. 6.

На фасаді приміщення інституту в листопаді 2012 року за участі ректора Київського університету Л. Губерського та посла Литовської республіки в Україні П. Вайтекунаса було відкрито меморіальну дошку на честь литовського поета, теолога та драматурга Майроніса (Й. Мачюліса), який у 1880-х роках навчався на історико-філологічному факультеті Київського університету.

Щороку до Дня української писемності та мови кафедра сучасної української мови організовувала Міжнародну наукову конференцію "Мова як світ світів: граматики та поетика текстових структур". 2012 року цей захід поєднався із 290-річчям від дня народження Г. Сковороди. У конференції, що проходила в листопаді, узяла участь зарубіжна гостя – доцент Софійського університету святого Климента Охридського А. Стаменова⁴⁰²¹.

Мішель Терещенко в Інституті філології

У грудні 2012 року до Інституту завітав гість – нащадок роду українських підприємців і меценатів, французький підприємець і письменник М. Терещенко. Він презентував дві книги – "Перший олігарх: Михайло Іванович Терещенко (1886–1956)" та "У пошуках скарбу сім'ї Терещенків: 2002–2012: Десять років повернення на українську землю... залишену 85 років тому". На зустрічі М. Терещенко розповів про найцікавіші факти із життя сім'ї свого дідуся, власну підприємницьку діяльність в Україні.

У жовтні 2012 року в Лімі (Перу) відбувалася VII Асамблея всесвітнього руху за демократію, у якій узяли участь представники понад 100 країн світу. До роботи форуму долучилися наші фахівці-синхро-

ністи⁴⁰²². Цього самого року інститут відвідала творча група одного з японських телеканалів на чолі з ведучим Я. Макото, що знімала сюжет про традиційну культуру українців. На кафедрі фольклористики їй удалося познайомитися із кращими зразками пісенної культури нашого народу⁴⁰²³.

У квітні 2013 року в Київському університеті відбулася Міжнародна наукова конференція, присвячена 870-літньому ювілею азербайджанського поета та мислителя Н. Генджаві: "Роль спадщини Нізамі Генджаві у східному ренесансі". Серед гостей конференції був Надзвичайний і Повноважний Посол Азербайджанської Республіки в Україні Е. Мадатлі.

Філософський факультет Київського університету мав наукові контакти із 39 зарубіжними навчальними та науковими центрами. Тривала плідна співпраця із Папським Латеранським університетом (м. Рим, Італія), Люблінським Католицьким університетом Іоанна Павла II (Польща), Ягеллонським і Паризьким університетами (Франція) та Білоруським державним університетом. Особливо тісні

⁴⁰²¹ Ращенко А. Мова як світ світів. *Київський університет*. 2012. № 18–19, груд. С. 5.

⁴⁰²² Фокін С. Переклад на службі демократії. *Київський університет*. 2012. № 18–19, груд. С. 7.

⁴⁰²³ Лещинська С. Українські "Гречаники" з японським присмаком. *Київський університет*. 2012. № 18–19, груд. С. 8.

контакти у співробітників факультету склалися з їхніми німецькими колегами з Мюнхенського університету Людвіга-Максиміліана, з університетів м. Бохум та м. Констанц і російськими партнерами з Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова, Санкт-Петербурзького державного університету, Російського університету дружби народів та Московського державного інституту міжнародних відносин⁴⁰²⁴, Інституту філософії РАН, Інституту філософії НАН Білорусі. 2010 року тісні наукові контакти в галузі міжнародного співробітництва склались із Галле-Віттенберзьким університетом імені Мартіна Лютера (Німеччина), Штутгартським університетом (Німеччина), Фондацією ім. Роберта Шумана (м. Брюссель, Бельгія)⁴⁰²⁵.

Деякі кафедри філософського факультету протягом 2008 року плідно працювали над окремими міжнародними проектами. Зокрема, кафедра етики, естетики та культурології спільно з Інститутом філософії РАН розробляла проект "Розвиток етичної освіти у вищій школі". Кафедра філософії і методології науки спільно з Інститутом філософії РАН виконувала українсько-російський проект "Постнекласичні методології: історія, сучасність. Перспективи". Старший науковий співробітник Т. Воропаєва взяла участь у реалізації двох російсько-українських дослідних проектів: "Дослідження національної ідентичності українців, які є громадянами Росії" (спільно із відділом етнопсихології Психологічного інституту РАО, м. Москва) і "Психологічні наслідки голодоморів в Україні" (спільно з Інститутом соціально-політичних досліджень, м. Москва)⁴⁰²⁶.

За грантової підтримки ТЕМПУС 2009 року тривала робота над міжнародним проектом з адаптації викладання навчальних дисциплін зі спеціальності "Культурологія", у якому взяли участь науковці філософського факультету. Спільно із сектором етики Інституту філософії РАН та за підтримки Інституту відкритого суспільства Фонду Дж. Сороса факультет узяв участь у реалізації міжнародного проекту "Поширення викладання етики у сфері вищої освіти"⁴⁰²⁷.

Кафедра логіки з 2004 року відновила проведення щодва роки Міжнародної конференції з проблем викладання логіки та дисциплін логічного циклу, брала участь у міжнародних наукових проектах і конференціях спільно із зарубіжними фахівцями, зокрема, працювала над проектом "Логіко-риторичні аспекти діалогу", який підтримувався Державним фондом фундаментальних досліджень України та Білоруським державним фондом фундаментальних досліджень. Кафедра етики, естетики та культурології для своєї наукової діяльності отримала міжнародний грант від ТЕМПУС із обсягом фінансування 63 500 євро. Проект спрямований на адаптацію викладання навчальних дисциплін зі спеціальності "Культурологія".

Серед науково-дослідних програм факультету станом на 2010 рік, зокрема, були: міжнародний проект "Розвиток етичної освіти у вищій школі" (спільно з Інститутом філософії РАН); українсько-російський проект "Постнекласичні методології: історія, сучасність, перспективи"; міжнародний проект "Трансформації

⁴⁰²⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 76.

⁴⁰²⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 96.

⁴⁰²⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 59.

⁴⁰²⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 76.

публічної сфери в пострадянських контекстах (Білорусь, Україна)"; міжнародний проект "Ренатус" із перекладу та коментування філософських творів Рене Декарта ("Паскалівське товариство" за підтримки Посольства Франції в Україні); німецько-український дослідний проект із усної історії "Трищина через все життя: спогади українських примусових робітниць із землі Райнланд".

Упродовж 2008–2010 років помітною була міжнародна грантова підтримка факультету в реалізації таких проектів: спільно із МОН РФ – на проведення Міжнародного тренінгу-семінару "Двоступенева система вищої освіти: проблеми, перспектива, організація" (25 000 грн); від Міжнародного фонду "Відродження" – на проведення щорічного семінару Кантівського товариства (30 000 грн). За підтримки фонду стратегічних програм уряду Великої Британії кафедрою етики, естетики та культурології спільно з Міжнародною організацією з міграції в Україні велася розробка навчального курсу для вищих навчальних закладів щодо культурної обізнаності в Україні. Кафедра політології філософського факультету спільно з Інститутом філософії РАН та Науковим фондом ім. Г. П. Щедровицького за програмою законодавчого обміну (США) та за підтримки Австрійського Вітгенштейнівського товариства (м. Кірберг) працювала над проектом "Філософія Росії другої половини ХХ століття"⁴⁰²⁸. Загальна сума міжнародних грантів на проведення науково-дослідницьких робіт у 2006–2010 роках становила 1 119 250 грн. Як наслідок, упродовж 2006–2010 років науковці та співробітники факультету видали 302 публікації за кордоном.

Географія наукових зв'язків філософського факультету Київського університету представлена понад 120 вищими закладами освіти та науковими установами України, РФ, Білорусі, Польщі, Німеччини, Італії, Франції.

Філософський факультет Київського університету і філософські факультети Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова та Санкт-Петербурзького державного університету розвивали наукові проекти "Російсько-українські філософські читання", "Київ – Санкт-Петербург: стратегії сучасного філософствования", що реалізовувалися у низці спільних конференцій, круглих столів, збірників наукових праць. У цей час також тривала співпраця з іншими вищими навчальними закладами Російської Федерації: Белгородським і Воронізьким державними університетами; Дмитровградським інститутом технології, управління і дизайну; Мордовським державним університетом імені М. П. Огарьова; Московським гуманітарним університетом; Московським державним педагогічним університетом; Омським державним університетом імені Ф. М. Достоєвського; Новосибірським державним педагогічним університетом; Російською християнською гуманітарною академією; Самарським державним університетом; Санкт-Петербурзьким державним університетом культури і мистецтв; Фінансовою академією при уряді РФ; Чуваським державним університетом імені І. М. Ульянова; Південноуральським державним університетом; Ярославським державним університетом ім. П. Демидова.

⁴⁰²⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 96.

Активними були наукові контакти з колегами з Академії управління при Президентові Республіки Білорусь, Білоруського державного університету, Білоруського державного університету культури і мистецтв, Білоруського державного економічного університету, Білоруського республіканського фонду фундаментальних досліджень, Інституту філософії НАН Білорусі⁴⁰²⁹.

Важлива роль в інтенсифікації міжнародної наукової співпраці належала викладачам, докторантам, аспірантам і студентам завдяки їхній участі у наукових конференціях за межами України. У цьому сенсі особливо слід відзначити активну роботу професорів Л. Губерського, А. Конверського, Т. Аболіної, Г. Аляєва, О. Хоми, І. Добронравової, І. Бичка, М. Обушного, І. Хоменко, В. Ярошовця; доцентів А. Богачова, В. Бугрова, В. Кебуладзе, Л. Стеценко, О. Зубчика, І. Маслікової, С. Руденка, А. Лактіонової; асистентів Х. Голинської, Т. Труш; наукових співробітників Т. Воропаєвої, К. Кобченко та ін.⁴⁰³⁰.

Із кінця 2010 до середини 2011 року викладачі та наукові співробітники факультету взяли участь у 70 міжнародних наукових конференціях, зокрема в Росії, Австрії, Угорщині, Японії, Німеччині. Зросла кількість публікацій викладачів, аспірантів та студентів у наукових виданнях Росії, Білорусі, Австрії, Німеччини, Польщі, Франції із 30 позицій у 2010 до 52 – у 2011 році. Викладачі взяли участь у публікації наукової серії "Філософія Росії другої половини ХХ ст.", наукових виданнях Інституту філософії Штутгартського університету та Австрійського Вітгенштайнівського товариства.

У цей час були налагоджені зв'язки наукового товариства студентів та аспірантів філософського факультету Київського університету з науковими студентськими організаціями філософських факультетів Варшавського університету, Санкт-Петербурзького державного університету, поглиблено наукові зв'язки з радою молодих учених філософського факультету Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова, науковими студентськими товариствами Білоруського та Південноуральського державних університетів.

На філософському факультеті було проведено 16 наукових міжнародних конференцій, семінарів і круглих столів спільно із російськими колегами. До цих заходів, які мали міждисциплінарний характер, залучалися викладачі та співробітники економічного, історичного, юридичного факультетів, факультету соціології⁴⁰³¹.

2011 року тісні наукові контакти факультету тривали з університетами міст Гельсінкі, Болонья, Гале, Брага (Португалія), продовжувалася наукова співпраця із Фондом ім. Фрідріха Еберта⁴⁰³².

У квітні 2012 року факультет провів традиційну щорічну Міжнародну конференцію "Дні науки філософського факультету-2012", у якій узяли участь 1 065 осіб, серед яких були представники вищих закладів освіти та наукових установ Латвії,

⁴⁰²⁹ Досягнення, проблеми, перспективи розвитку філософського факультету : довідка комісії Вченої ради. Київ, 2010.

⁴⁰³⁰ Там само.

⁴⁰³¹ Про виконання ухвали від 1.11.2010 "Досягнення, проблеми, перспективи розвитку філософського факультету". 7.11.2011. *Поточний електронний архів КНУ*. 2011. С. 1–3.

⁴⁰³² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 95.

Швейцарії, Нідерландів, Іспанії, Росії, Білорусі, Казахстану⁴⁰³³, а на початку листопада – Міжнародний семінар "Вітгенштайнознавство в сучасній філософії".

Оскільки перед світом стоїть проблема інтенсивності міграційних процесів, то Україна не залишалася осторонь і брала участь у їхньому обговоренні. Саме цьому була присвячена II Міжнародна науково-практична конференція "Міграція в контексті цивілізаційної трансформації України і світу" за участі Центру українознавства філософського факультету, Комісії Української греко-католицької церкви у справах мігрантів та асоціації українців у Португалії "Собор"⁴⁰³⁴.

Під час обговорення міграційних процесів на II Міжнародній науково-практичній конференції "Міграція в контексті цивілізаційної трансформації України і світу"

2013 року філософський факультет став організатором низки міжнародних конференцій: "Дні науки філософського факультету-2013", що зібрала 1 246 учасників, з яких 615 – із вищих навчальних закладів та наукових установ України, Росії, Білорусі, Польщі, Угорщини; "Філософія та логіка-2013", у якій узяли участь учені в галузі логіки із провідних наукових установ та університетів світу, зокрема з дослідної лабораторії ВМС США, університетів міст Міссурі, Мельбурна, Гельсінкі, Амстердама, Бухареста, Лунда, Уппсали, Лодзя, Ржешува, Технічного університету Данії, Інституту філософії Чеської академії наук і мистецтв, Ягеллонського університету, Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова, Інституту філософії РАН, Санкт-Петербурзького державного університету. У травні 2013 року спільно із факультетом політології Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова було проведено Міжнародну наукову конференцію "Соціально-політичні погляди В. Вернадського та сучасний світ", перша сесія якої відбулась на базі факультету політології російського університету, а друга – на базі філософського факультету Київського університету.

Радіофізичний факультет Київського університету мав тісну й давню співпрацю з низкою зарубіжних вищих закладів освіти та дослідницьких центрів. 2008 року було продовжено розпочаті кількома роками раніше контакти із навчальними закладами та інститутами Тайваню та Німеччини. Було проведено

⁴⁰³³ "Дні науки філософського факультету-2012". *Київський університет*. 2012. № 10–11, трав. С. 2.

⁴⁰³⁴ Обговорювали міграційні процеси в Україні та світі. *Київський університет*. 2012. № 14–15, жовт. С. 6.

низку важливих досліджень спільно з науковцями з Гельсінкського технологічного університету, Технічного університету Ільменау та компанією "Майкрософт Україна"⁴⁰³⁵. Активна й плідна співпраця тривала протягом 2008 року із науковцями дослідного центру "Юліх" (Німеччина). Поглибленню співпраці надалі мали сприяти спільні проекти цього центру з Київським університетом та Національним науковим центром медико-біотехнічних досліджень НАН України⁴⁰³⁶. За участі професора Г. Мелкова здійснено кілька дослідницьких проектів із зарубіжними колегами, зокрема з Оклендського університету та Університету штату Колорадо (США), а також університетів міст Кайзерслаутерн та Мюнстер (Німеччина)⁴⁰³⁷. 2008 року декан радіофізичного факультету, професор І. Анісімов узяв участь у захисті дисертації у Левенському університеті (Бельгія)⁴⁰³⁸.

Надалі тривала співпраця з Університетом м. Байройт та Інститутом металофізики м. Штутгарт (Німеччина), Орлеанським університетом та Національним інститутом прикладних наук (м. Ліон, Франція), Гельсінкським технологічним університетом, Інститутом фізики і нанотехнологій Ольборзького університету (Данія), Політехнічним інститутом (м. Турин, Італія), Технічним університетом м. Брно, Санкт-Петербурзьким державним університетом, Московським державним університетом ім. М. В. Ломоносова, компанією "Майкрософт Україна"⁴⁰³⁹.

2009 року тривала співпраця із низкою північноамериканських університетів і компаній, серед яких Массачусетський інститут технологій, Каліфорнійський університет, Університет Санлау-Дієго, "Дженерал Атомікс". Відбулося ознайомлення із сучасними напрямками досліджень у галузі прикладної надпровідності, електродинамічного прискорення мас, магнітолевітуючого транспорту та використання відновлювальних джерел. Наслідком спільної роботи наших учених та їхніх колег із Оклендського університету (США) та університету м. Кайзерслаутерн (Німеччина) стала розробка, виготовлення та дослідження штучних динамічно керованих наноструктурованих матеріалів – магнетонних кристалів, створених на основі ґраток взаємодіючих магнітних нанoeлементів⁴⁰⁴⁰.

Плідно розвивалася 2009 року співпраця науковців радіофізичного факультету з німецькими колегами. Особливо продуктивним виявилось співробітництво з науково-дослідним центром "Юліх". Разом із науковцями Технічного університету Ільменау досліджено мікро- та наноструктури на основі органічних та біоматеріалів, а за підтримки Аерокосмічної агенції Німеччини виконано українсько-німецький науковий проект "Ефективне керування топологічними станами в магнітних наноточках"⁴⁰⁴¹.

Тенденцію до інтеграції факультету до всесвітнього наукового простору засвідчило започатковане із 2009 року видання журналу "Вісник Київського

⁴⁰³⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 57.

⁴⁰³⁶ Там само. С. 57–58.

⁴⁰³⁷ Там само. С. 58.

⁴⁰³⁸ Там само.

⁴⁰³⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 74–75.

⁴⁰⁴⁰ Там само. С. 75.

⁴⁰⁴¹ Там само. С. 74–75.

національного університету ім. Тараса Шевченка. Радіофізика та електроніка" винятково англійською мовою.

У 2010–2011 роках до вже давніх партнерів радіофізичного факультету додалися Інститут біо- і нанотехнологій (Німеччина), Інститут металофізики (м. Штутгарт, Німеччина), Університет імені П'єра і Марії Кюрі, Університет західної Австралії, факультет електротехніки та комунікацій Технічного університету м. Брно, Новосибірський інститут напівпровідників РАН, Аерокосмічна агенція (Німеччина), Європейський офіс аерокосмічних досліджень та розробок (США), Університет Південної Флориди (США)⁴⁰⁴².

Окрім того, 2011 року було проведено зустрічі співробітників факультету доцентів С. Радченка та А. Нетреби з керівником Центру з дослідження та розробки "Самсунг Електронікс" А. Фісуненком, що створило основу для розвитку співробітництва та можливості впровадження результатів досліджень у медицині та розробки спеціалізованого медичного забезпечення. С. Радченком було організовано два семінари в київському представництві бельгійської компанії "Матеріалізе Груп" з менеджером із продажу програмного забезпечення М. Влішовем і координатором медичних програм Р. Віріксом. Ці зустрічі дали поштовх для формування спільних наукових тем, тем дипломних проектів на новий навчальний рік⁴⁰⁴³. Було розпочато спільні дослідження магнітних наноелементів з науковцями Каліфорнійського університету, Університету Еморі (США) та Університету Країни Басків (Іспанія).

Серйозне фінансування було виділено для виконання наукових досліджень у межах Комплексної міжнародної міжгалузевої наукової програми РАН і НАН України "Нанофізика та наноелектроніка". Загальна вартість проекту у 2000–2012 роках перевищила 5 000 000 грн. Протягом 2008–2011 років науковці та викладачі факультету були задіяні в реалізації 15 міжнародних грантів і міжнародних науково-дослідницьких тем, серед керівників яких були академік М. Находкін, професори Г. Мелков, В. Коваленко, В. Скришевський, В. Черняк, доценти А. Веклич, С. Савенков, Д. Шека, асистент С. Колонов, старші наукові співробітники С. Ольшевський, М. Петричук, провідний інженер О. Юрченко.

2012 року радіофізичний факультет підтримував наукові зв'язки із 46 установами з 19 країн світу, зокрема Німеччини, Франції, Великої Британії, Нідерландів, Фінляндії, Португалії, Іспанії, Чехії, Словаччини, Австралії, Росії, США, Ефіопії, Алжиру, Китаю, Тайваню і Бразилії.

Стабільно активною була участь факультету в міжнародних проектах і грантах. Наприклад, протягом 2012 року вдалося реалізувати три гранти: два гранти Українського науково-технологічного центру з обсягом фінансування 200 000 та 80 000 грн, грант НАТО, фінансування якого становило 233 000 грн, а також шість тем у межах міжнародних науково-дослідницьких програм на загальну суму близько 800 000 грн.

⁴⁰⁴² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 93–94.

⁴⁰⁴³ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 93.

У жовтні 2012 року факультет провів VIII Міжнародну наукову конференцію "Електроніка та прикладна фізика", у межах якої було заслухано й обговорено понад 100 доповідей, підготовлених як представниками провідних профільних наукових закладів НАН України та університетів України, так і зарубіжними колегами. Співавторами доповідей були дослідники низки зарубіжних університетів, зокрема з Німеччини – університети міст Кайзерслаутерна та Дармштадта, Польщі – Університет інформаційних технологій та менеджменту м. Варшави, Ізраїлю – Інститут технологій міста Хайфи, Росії – Ярославльське відділення Інституту фізики та технологій РАН. Матеріали конференції було опубліковано англійською мовою, частину усних доповідей також було зроблено англійською.

А за два дні на факультеті відбулася зустріч всесвітньовідомого вченого, лауреата премії Вольфа, професора Оксфордського університету сера Р. Пенроуза зі студентами, аспірантами та співробітниками факультетів й інститутів природничого профілю, науковцями НАН України. Зустріч була проведена у формі дискусії і викликала взаємний інтерес. Цього ж року факультетом проведено III Центральноєвропейський симпозіум із плазмохімії, організований під керівництвом професора В. Черняка.

У цей період співробітниками факультету було опубліковано близько 20 монографій за кордоном, зокрема, 2012 року побачило світ дослідження японською мовою "Ядерний синтез та трансмутація ізотопів у біологічних системах" за авторства співробітників факультету.

Значну роль у поглибленні міжнародних зв'язків факультету відіграла підтримка матеріальної бази радіофізичного факультету зарубіжними партнерами. Зокрема, протягом 2000–2012 років співробітниками, аспірантами та студентами факультету були безкоштовно отримані освітні послуги, обладнання та зразки для досліджень від зарубіжних партнерів на загальну суму близько

Під час роботи VIII Міжнародної наукової конференції "Електроніка та прикладна фізика"

Професор Роджер Пенроуз у Київському університеті

1 000 000 дол США. 2012 року зусиллями доцента Ю. Бойка на факультеті було створено Мережеву академію "Хуавей", яку було обладнано сучасним устаткуванням цієї компанії вартістю близько 100 000 дол США.

Станом на 2013 рік співробітники факультету проводили дослідження в межах таких міжнародних наукових програм: VII Рамкова програма Європейського Союзу; програма розвитку співпраці в галузі нанотехнологій між Федеральною агенцією з науки та інновацій РФ і МОН України; Міжнародна програма Національного наукового фонду США; програма українсько-французької науково-технічної співпраці "Дніпро"; програма співпраці між Державним фондом фундаментальних досліджень України та Білоруським республіканським фондом фундаментальних досліджень.

Незмінно високим залишався показник зарубіжних публікацій співробітників факультету. Студенти-радіофізики мали нагоду прослухати лекції іноземних фахівців. Наприклад, у 2012–2013 навчальному році на факультеті викладали іноземні фахівці професори Ю. Шютц (Німеччина) і Ю. Панчул (США); кількість відряджень студентів, аспірантів і співробітників того ж року сягнула цифри 65 (проти 47 у попередньому році).

Розвивалися наукові зв'язки, разом із зарубіжними партнерами розроблялися нові сфери спільних інтересів, насамперед тих, що пов'язані з комп'ютерними технологіями, нанофізикою та наноелектронікою. Завдяки цьому факультет із кожним роком ставав привабливішим для закордонних студентів, аспірантів і вчених, що також підвищувало авторитет і конкурентоспроможність наших випускників та співробітників у світі. Наприклад, на факультеті проводилось наукове стажування студентів із США, а 2013 року на факультеті навчався закордонний аспірант.

Юридичний факультет. Юридичний факультет підтримував тісні освітні та наукові зв'язки із численними навчальними закладами із близького та далекого зарубіжжя. Партнерами факультету в досліджуваний час були навчальні заклади в Азербайджані, Бельгії, Білорусі, Болгарії, Великій Британії, Вірменії, Нідерландах, Грузії, Естонії, Італії, Казахстані, Канаді, Китаї, Литві, Молдові, Німеччині, Польщі, Росії, Сербії, Словаччині, Словенії, США, Угорщині, Франції та багатьох інших країнах світу. Особливо плідною була співпраця із Вільнюським державним університетом та Університетом Миколаса Ромеріса, Московським державним університетом ім. М. В. Ломоносова, Московською державною юридичною академією, Белгородським, Кубанським, Томським державними університетами, Санкт-Петербурзьким і Саратовським університетами, Білоруським державним університетом, Кишинівським державним університетом, Академією фінансової поліції Казахстану. Активно розвивалися наукові зв'язки зі співробітниками Науково-дослідного центру приватного права при Президенті Російської Федерації і Науково-дослідного інституту приватного права при Казахській юридичній академії⁴⁰⁴⁴.

2009 року юридичний факультет Київського університету став учасником консорціуму, до якого входять вищі навчальні заклади Німеччини (Берлінська

⁴⁰⁴⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 59.

вища школа управління та права), Італії (Болонський університет), Бельгії (Гентський університет), Литви (Університет Миколаса Ромеріса), України (Національна академія державного управління при Президенті України) та Росії (Московський державний університет ім. М. В. Ломоносова, Північно-Західна академія державної служби в м. Санкт-Петербург)⁴⁰⁴⁵.

Зростала кількість публікацій співробітників юридичного факультету Київського університету в закордонних виданнях. Протягом 2008–2012 років побачили світ 50 наукових статей у закордонних виданнях, що становить майже 2,9 % від загальної їхньої кількості (1 736)⁴⁰⁴⁶. Зарубіжні колеги були авторами та членами редакційних колегій видань, заснованих на факультеті – "Адміністративне право і процес", "Право і громадянське суспільство".

Ефективною формою співпраці, що дозволяла підтримувати постійний науковий контакт між науковцями різних країн, стало проведення спільних конференцій, участь у конференціях закладів-партнерів, запрошення зарубіжних колег до участі в конференціях, що організовував юридичний факультет. Особливо багатим на міжнародні конференції, що відбулися на факультеті, був 2010 рік (проведено 19 форумів).

Більше уваги приділялося проведенню літніх шкіл, на які запрошувалися зарубіжні колеги й іноземні студенти. Наприклад, починаючи із 2005 року, викладачі факультету співпрацювали із Вільнюським державним університетом під час щорічної літньої школи з найбільш актуальних правових питань сучасності. Із 2010 року вже втретє факультет брав участь у програмі "Ост-Вест Нецверк" (проведення спільно з юридичним факультетом Університету імені Гумбольдтів наукових семінарів із кримінального права в Берліні та Києві у форматі літньої школи)⁴⁰⁴⁷. Наукові семінари такого типу є загальнообов'язковою складовою частиною підготовки студентів-правників у ЄС, згідно з вимогами Болонського процесу.

Улітку 2013 року в Києві було проведено масштабну літню школу, присвячену публічній адміністрації та правам людини, на яку прибули гості з Болгарії, Литви, Росії, Словаччини, США⁴⁰⁴⁸. Представники факультету щороку брали участь у десятках літніх шкіл, що організовувалися закладами-партнерами.

⁴⁰⁴⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 77.

⁴⁰⁴⁶ Науково-дослідна робота в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка за 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 рр. *Науково-дослідна частина Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. Річні звіти. URL: <http://science.univ.kiev.ua/research/report>.

⁴⁰⁴⁷ Бойко П., Ілюшина Т. Завершив свою роботу третій семінар з кримінального права та процесу Ost-West Netzwerk 2013. *Київський національний університет ім. Тараса Шевченка*. Юридичний факультет. Міжнародна співпраця. URL: <http://law.univ.kiev.ua/mizhnarodna-spivpratsya/item/1697-z-avershyv-svoiu-robotu-tretii-seminar-z-kryminalnoho-prava-ta-protsesu-ost-west-netzwerk-2013>.

⁴⁰⁴⁸ International Summer School "Public Administration and the rule of law in the context of the eu enlargement". *Київський національний університет ім. Тараса Шевченка*. Юридичний факультет. Міжнародна співпраця. URL: <http://law.univ.kiev.ua/mizhnarodna-spivpratsya/item/1495-international-summer-school-public-administration-and-the-rule-of-law-in-the-context-of-the-EU-enlargement>.

Таким чином, найкращі студенти факультету протягом навчання мали можливість по кілька разів відвідати провідні зарубіжні ВНЗ.

У зазначений час пріоритетом у діяльності факультету була участь у міжнародних магістерських і бакалаврських програмах. Зокрема, завдяки гранту в межах програми Європейської комісії "ЮропЕйд" на юридичному факультеті Київського університету із 2012 року запроваджено викладання в межах Міжнародної магістерської програми "Демократизація та права людини за межами ЄС". Проект здійснювався факультетом спільно з Єреванським, Білоруським державними університетами та Університетом економічних та політичних європейських студій (Молдова). У межах проекту ТЕМПУС було заплановане запровадження ще однієї спільної магістерської програми – "Правове забезпечення Європейської політики сусідства та належне врядування", яка мала реалізуватися консорціумом із 14 вищих навчальних закладів (координатором проекту став Мариборський університет, Словенія). Із вересня 2013 року розпочалося викладання в межах спільної з Університетом Миколаса Ромеріса магістерської програми "Публічне адміністрування та права людини".

Юридичний факультет Київського університету приймав на навчання студентів за програмами мобільності й водночас направляв за кордон на стажування та навчання своїх студентів. Факультет брав активну участь у програмі ЕРАЗМУС МУНДУС, співпраця в межах якої відбувалася передусім з Університетом Миколаса Ромеріса та Університетом імені Коменського у Братиславі.

На базі факультету пропонувалися міжнародні програми стажування студентів, зокрема у Європейському парламенті, Агентстві захисту довкілля та провідних юридичних фірмах США. Перша програма передбачала стажування студентів юридичного факультету в Європейському парламенті у офісі депутата М. Сівеця. Термін стажування – два місяці. Програма розраховувалася на п'ять років⁴⁰⁴⁹.

Депутат
Європарламенту
Марек Сівець,
переможниця
конкурсу
Катерина
Москаленко,
координатор
програми
стажування
Андрій Романчук

⁴⁰⁴⁹ Програма стажування студентів. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Юридичний факультет. Міжнародна співпраця. URL: <http://law.univ.kiev.ua/mizhnarodna-spivpratsya/item/541-prohrama-stazhuvannia-studentiv>.

Станом на 2013 р. на юридичному факультеті викладали понад 10 курсів англійською мовою, тому факультет мав можливість приймати зарубіжних студентів. Викладання англійською мовою здійснювали як викладачі – штатні співробітники факультету (професор А. Мірошніченко, доценти Ю. Ващенко, Є. Герасименко, О. Городецький, Ю. Носік, О. Отрадна, П. Пушкар та ін.), так і спеціально запрошені для читання окремих тем і курсів іноземні фахівці⁴⁰⁵⁰. Обговорити питання підвищення рівня володіння англійською мовою серед майбутніх юристів була покликана спеціальна літня школа на базі юридичного факультету Київського університету (липень 2013 р.)⁴⁰⁵¹.

Зарубіжні викладачі активно залучалися до навчального процесу на факультеті. 2009 року юридичний факультет відвідали американські колеги, зокрема декан юридичного факультету Університету Арканзасу професор С. Ненс і професор юридичного факультету Мічиганського університету К. Саундерс. Першим результатом співпраці став проведений професором К. Келлі з юридичного факультету Університету Арканзасу практикум з письмової англійської юридичної мови для студентів і викладачів⁴⁰⁵². Із 2011 року ці курси стали регулярними, зокрема і завдяки відеоконференціям. Крім того, тут читалися такі факультативні курси і майстер-класи: із 2010 року – "Англійська мова для студентів-юристів" (Д. Стоббз, Велика Британія) й "Аналіз та менеджмент публічної політики" (проф. П. Кньопфель, Швейцарія) із особливостей кримінального процесу (проф. А. Ель-Камхаві, директор Клівлендського інституту кримінального правосуддя, США). У межах програми академічних обмінів Фулбрайта у 2013 р. кілька курсів лекцій, зокрема з міжнародного екологічного права, провів М. Поллінз (керівник Програми забезпечення дотримання водоохоронного законодавства Агентства із захисту довкілля США). 2012 року Левітт-інститут міжнародного розвитку (США) спільно з кафедрою правосуддя запровадив англомовний навчальний курс зі змагального судового процесу та суду присяжних (теоретична та практична частини), який завершувався національними змаганнями. Викладачами

Марк Поллінз
на юридичному
факультеті

⁴⁰⁵⁰ Навчання англійською мовою. *Київський національний університет ім. Тараса Шевченка*. Юридичний факультет. Міжнародна співпраця. URL: <http://law.univ.kiev.ua/mizhnarodna-spivpratsya>.

⁴⁰⁵¹ Мірошніченко А. М. Літня школа "Викладання юридичних дисциплін англійською мовою" на юридичному факультеті КНУ ім. Тараса Шевченка. *Київський національний університет ім. Тараса Шевченка*. Юридичний факультет. Міжнародна співпраця. URL: <http://www.law.univ.kiev.ua/kafedry/intelektualnoi-vlasnosti/item/996-litnia-shkola-vykladannia-iurydychnykh-dystsyplin-anhliiskoiu-movoju-na-iurydychnomu-fakulteti-knu-imeni-tarasa-shevchenka>.

⁴⁰⁵² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 77.

були провідні судді, адвокати та прокурори зі США. Переможці національних змагань отримували можливість пройти стажування у США.

Провідні іноземні фахівці-професори викладали у межах трьох нових магістерських англомовних програм, які з вересня 2013 року запроваджені на факультеті – "Права людини", "Юридична практика", "Публічна адміністрація та права людини", остання проводилася спільно з юридичним факультетом Університету Миколаса Ромеріса. Нею передбачалося отримання дипломів обох університетів (подвійне дипломування), частина навчання мала відбуватися у Литві⁴⁰⁵³.

Із 2010 року на факультеті здійснювалося також викладання навчальних предметів російською мовою для окремого потоку, сформованого з іноземних студентів. Наявність викладання іноземними мовами відкривала широкі можливості для залучення до навчання студентів з-за кордону.

Військовий інститут 2008 року продовжив попередній курс на участь і проведення міжнародних конференцій, круглих столів, семінарів із проблем національної і регіональної безпеки, нерозповсюдження та контролю озброєння, з питань трансформації і розширення НАТО, військової освіти, а також роботу в Атлантичній раді України. Розширилися або започаткувалися контакти із партнерами із США, Франції, Німеччини, Греції, Австрії, Угорщини, Швейцарії, Чехії, Росії, Канади, Бельгії, а також низкою організацій: НАТО, Консорціумом оборонних академій та науково-дослідних центрів із проблем безпеки в межах програми "Партнерство заради миру".

У 2007–2008 роках старший викладач кафедри військового перекладу факультету іноземних мов майор О. Копиця та працівник Збройних сил України Н. Григолінська спільно зі своїм колегою із Федеральної академії оборони Австрійської Республіки доктором В. Вінчалеком працювали над підготовкою матеріалів для українсько-німецького/німецько-українського військового словника, а група викладачів цієї кафедри – полковник І. Ольховий, капітани О. Акульшин і М. Білан, очолена начальником Військового інституту генерал-майором В. Балабіним, узяла участь у роботі авторського колективу французько-українсько-англійського словника тилового забезпечення. Зусиллями викладачів Військового інституту спільно із Центром розробки доктрини застосування Збройних сил Франції видано тримовний "Французько-українсько-англійський міжвидовий словник із тактики та логістики". У його презентації взяв участь Надзвичайний і Повноважний Посол Французької Республіки в Україні Ж. Фором⁴⁰⁵⁴.

Представниками Військового інституту Київського університету було виконано низку загальнодержавних організаційних інформаційно-аналітичних і науково-методологічних заходів цільового плану "Україна – НАТО"⁴⁰⁵⁵. За програмою співпраці із Міжнародним комітетом Червоного Хреста здійснювалася підготовка інструкторів із міжнародного гуманітарного права (права збройних конфліктів),

⁴⁰⁵³ Нові магістерські програми в юристів. *Київський університет*. 2013. № 16–17, жовт. С. 3.

⁴⁰⁵⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2007 рік і завдання на 2008 рік. С. 55; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 60.

⁴⁰⁵⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 77.

офіцерів (працівників), які направлялися до складу миротворчих підрозділів. Особливу увагу було приділено вивченню провідних засад із застосування норм міжнародного гуманітарного права у Збройних силах України, що дозволяло запровадити його положення до багатосторонньої діяльності військ (сил)⁴⁰⁵⁶.

2009 року тривала багаторічна плідна співпраця співробітників Військового інституту Київського університету з їхніми колегами із Варшавської військової технічної академії (Польща), зокрема із топографічною кафедрою відділу інженерії, хімії та фізики щодо підготовки кадрів для топографічної служби. Тісні зв'язки мали наші фахівці з Ярославським військовим фінансово-економічним інститутом ім. генерала армії А. Хрульова (Росія) та Московським державним університетом ім. М. В. Ломоносова. Тривали обмін досвідом і співпраця з питань удосконалення методів навчання з Російським НДІ соціально-економічних і педагогічних проблем безперервного навчання⁴⁰⁵⁷. Інститут не лише здійснював обмін досвідом із колегами, але й засвідчив високий рівень фаховості: наприклад, із жовтня 2009 до лютого 2010 року здійснювалася підготовка військових фахівців для збройних сил Республіки Казахстан зі спеціальності "Фінанси та кредит"⁴⁰⁵⁸; у грудні було укладено угоду з Київською асоціацією військових аташе щодо організації мовної підготовки (українська, російська) представників дипломатичного корпусу, акредитованого в Україні.

За науковою програмою "Розвиток системи підготовки персоналу" 2010 року викладачами Військового інституту Київського університету здійснено презентацію українсько-німецького/німецько-українського військового словника, підготовленого за участі Військового інституту та Центру іноземних мов Збройних сил Австрії. У квітні 2010 року начальник Військового інституту генерал-майор В. Балабін брав участь у засіданні Військового комітету Україна – НАТО на рівні військових представників із презентацією "Трансформація системи військової освіти: досягнення, проблемні питання та майбутні перспективи". Високий фаховий рівень військових Київського університету було засвідчено й тим, що з березня 2010 до червня 2012 року генерал-майора В. Балабіна як офіційного представника Збройних сил України було обрано тимчасовим членом Вищої адміністративної ради Консорціуму академій оборони і науково-дослідних центрів із проблем безпеки у межах програми "Партнерство заради миру"; він брав участь у XIII Щорічній конференції консорціуму (м. Гарміш-Партенкірхен, Німеччина) та засіданнях Вищої адміністративної ради консорціуму (м. Брюссель, Бельгія)⁴⁰⁵⁹.

Почастішали стажування закордонних фахівців у Військовому інституті: протягом 2010–2012 років на факультеті іноземних мов і військового перекладу працювали викладачі французької мови С. Вожен, Ж. Уден, М. Пійон, Р. Гоме, П. Жанмужан, які надавали фахову допомогу науково-педагогічним працівникам,

⁴⁰⁵⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 77.

⁴⁰⁵⁷ Там само.

⁴⁰⁵⁸ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 97.

⁴⁰⁵⁹ Там само. С. 96–97.

що викладають французьку мову, курсантам (студентам) та офіцерам – слухачам курсів інтенсивного вивчення іноземних мов.

Науковці та викладачі інституту 2011 року розгорнули доволі активну міжнародну діяльність і співпрацювали із Центром розробки Доктрини застосування Збройних сил Французької Республіки, Федеральним мовним відомством Міністерства оборони Федеративної Республіки Німеччина (м. Гюрт), Інститутом іноземних мов Федеральної академії оборони Республіки Австрія (м. Відень). Було поглиблено співпрацю з Офісом зв'язку НАТО в Україні, зокрема, у листопаді 2011 року відбувся візит делегації Офісу зв'язку НАТО в Україні, французького радника при Міністерстві оборони України полковника Ж.-Л. Делета, викладача Військової академії Королівства Данія капітана А. Хельстранда. У червні делегація Військового інституту у складі майора М. Білана, працівників Збройних сил України Л. Комарової і Н. Григолінської взяла участь у симпозиумі "Термінологічні дні", який проходив у с. Райхенау-ан-дер-Ракс (Австрія).

Співпраця з Офісом зв'язку НАТО в Україні продовжувалася й наступного, 2012 року, зокрема, за його сприяння в лютому було проведено лекцію представника Міністерства оборони Норвегії С. Лістрапа щодо підготовки фахівців із правових питань у Збройних силах Норвегії. У квітні Військовий інститут відвідав Надзвичайний і Повноважний Посол Французької Республіки в Україні А. Ремі. Його зацікавила Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених, ад'юнктів, слухачів і студентів на тему "Сучасні проблеми розбудови Збройних сил України", презентація другого видання підручника "Основи військового перекладу (французька мова)" і французько-українського словника військової термінології, у яких він узяв участь.

Узимку 2013 року у Військовому інституті завершилося стажування курсантів Загальновійськового училища Сен-Сір Коеткідан Збройних сил Франції, у межах якого молодші лейтенанти Л. де Отклок і Л. Ервув вдосконалювали знання російської мови та знайомилися із системою інтегрованої підготовки військових фахівців у Київському університеті. Після завершення навчання французькі курсанти отримали сертифікати про проходження мовного стажування. Загалом же співпрацю між Військовим інститутом і військовими закладами Франції планувалося проводити в таких основних напрямках: мовне стажування курсантів, робота у Військовому інституті Київського університету французьких викладачів – носіїв мови і спільні проекти у сфері укладання словників і підручників із військово-спеціальної мовної підготовки. Подібне стажування для курсантів із Франції було заплановано й на наступний рік⁴⁰⁶⁰.

Відповідно до рішення міністра оборони України 2013 року Військовий інститут було визначено серед п'яти пілотних вищих військових навчальних закладів, які було залучено до участі у Програмі НАТО "Удосконалення військової освіти". У березні 2013 року Військовий інститут відвідала група експертів цієї програми, які вивчили потреби підрозділу та визначили конкретні шляхи реалізації положень програми.

⁴⁰⁶⁰ Французькі курсанти стажувалися у ВІКНУ. *Київський університет*. 2013. № 5–6, бер. С. 6.

Астрономічна обсерваторія. 2008 року НДЛ "Астрономічна обсерваторія" фізичного факультету Київського університету було перейменовано на Астрономічну обсерваторію Київського університету. Вона отримала статус науково-навчального структурного підрозділу університету у структурі науково-дослідної частини⁴⁰⁶¹.

Специфіка роботи Астрономічної обсерваторії полягала в широкій міжнародній співпраці, обміні результатами наукових спостережень. Про високий рівень наукових досліджень, які проводилися Астрономічною обсерваторією, та авторитет її співробітників свідчило широке коло її зарубіжних партнерів. Ще з минулого століття триває плідна співпраця наших науковців із їхніми колегами із Франції, Німеччини, Великої Британії, Бельгії, Італії, Польщі, Румунії, Угорщини, США, Бразилії, Мексики, Російської Федерації, Узбекистану та Казахстану. На теренах пострадянського простору обсерваторія є головною установою зі спостереження покрить зірок Місяцем під егідою Міжнародного центру місячних покрить Міжнародної асоціації спостерігачів покрить.

У другій половині 2000-х років суттєво поживилася міжнародна співпраця Астрономічної обсерваторії Київського університету. Зокрема, співробітниками обсерваторії спільно з лабораторією оптики атмосфери Університету науки і технології Лілль I (Франція) засновано та підтримано діяльність Київської спостережної станції Міжнародної мережі з досліджень атмосферного аерозолію. Відповідну угоду було підписано в листопаді 2007 року. Тривала співпраця зі Спеціальною астрофізичною обсерваторією РАН і групою професора Дж. Палумбо з Болонського університету (Італія). Із Головною астрономічною обсерваторією РАН та Астрономічною обсерваторією Уральського університету в галузі фізики Сонця (Росія) проводилося вивчення швидких змін магнітного поля сонячної плями⁴⁰⁶². Спільно з Німецьким товариством наукових інструментів тривали дослідження історії астрономічних інструментів Астрономічної обсерваторії XIX–XX ст. і готувалася спільна монографія з доктором Д. Вандерка (м. Берлін) із цієї теми.

Астрономічну обсерваторію Київського університету у 2008–2012 роках відвідали 23 зарубіжних науковці, причому деякі з них здійснили по кілька візитів, зокрема із пропозиціями щодо встановлення співпраці⁴⁰⁶³. За участі обсерваторії 2008 року було проведено чотири міжнародні конференції⁴⁰⁶⁴.

Окремі дослідження Астрономічної обсерваторії Київського університету виконувалися за грантової підтримки міжнародних фондів і компаній. Загалом протягом 2008–2012 років обсерваторія отримала 16 грантів для проведення наукових досліджень, 12 із них – від закордонних установ і фондів на загальну суму 1 895 100 грн⁴⁰⁶⁵. Зокрема, 2008 року відділ астрометрії і малих тіл Сонячної системи

⁴⁰⁶¹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 62.

⁴⁰⁶² Звіт з наукової роботи Астрономічної обсерваторії за 2008 рік. *Astronomical Observatory, Kyiv Shevchenko National University*. URL: http://www.observ.univ.kiev.ua/index.php?mod=pages&page=investigation_2008.

⁴⁰⁶³ Астрономічна обсерваторія: досягнення, проблеми, перспективи розвитку: довідка комісії Вченої ради. Київ, 2013. С. 20–22.

⁴⁰⁶⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 62.

⁴⁰⁶⁵ Астрономічна обсерваторія: досягнення, проблеми, перспективи розвитку. С. 10, 16–18.

обсерваторії спільно з кафедрою астрономії і фізики космосу та кафедрою квантової теорії поля фізичного факультету Київського університету, Інститутом теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України, Женевською обсерваторією та Центром наукових даних місії "Інтеграл" (Швейцарія) працювали над реалізацією проекту "Створення та підтримка комп'ютерного центру обробки даних супутникових спостережень місії "Інтеграл" із загальним обсягом фінансування 70 000 дол США. Цей відділ реалізовував проект "Українська синхронна мережа інтернет-телескопів", який здійснювався у співпраці з Головною астрономічною обсерваторією НАН України та Міжнародним центром медико-астрономічних та екологічних досліджень. Реалізація проекту стала можливою завдяки грантовій підтримці УНТЦ, що надав фінансування обсягом 100 000 дол США⁴⁰⁶⁶.

Астрономічна обсерваторія брала активну участь у проведенні Міжнародного року астрономії (2009), за що нагороджена подякою Міжнародного астрономічного союзу та Європейського астрономічного товариства. Працівники обсерваторії В. Єфіменко, В. Криводубський, Л. Казанцева, І. Лук'яник нагороджені персональними подяками Міжнародного астрономічного союзу, Європейського астрономічного товариства⁴⁰⁶⁷.

Протягом 2009–2012 років тривала співпраця зі Спеціальною астрофізичною обсерваторією РАН, групою професора Ж. Сюрдежа з Інституту астрофізики Льєзького університету (Бельгія), із дослідницькими групами зі Швейцарії, зокрема Швейцарського інституту технологій у Лозанні та Женевського університету (Швейцарія), Національною лабораторією Гран Сассо Національного інституту ядерних досліджень Італії у межах наукової програми досліджень "Астрофізика космічних променів надвисоких енергій і нейтрино" із вивчення космічних променів надвисоких енергій. За результатами проведених досліджень було оприлюднено три доповіді на міжнародних конференціях та опубліковано одну статтю. Співпраця із Центром наукових даних місії "Інтеграл" у межах ВІРГО-проекту увінчалася появою двох статей і чотирьох доповідей, які було виголошено на трьох міжнародних конференціях. Тривала плідна співпраця із Державним астрономічним інститутом імені Павла Штернберга Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова, з Інститутом ядерних досліджень РАН і Національною астрофізичною обсерваторією ім. Є. Харадзе Державного університету ім. Іллі Чавчавадзе (Грузія). Результатом співпраці став виграний грант від Програми наукової співпраці між Східною Європою та Швейцарією (SCOPES) для дослідження великомасштабної будови Всесвіту, темної матерії та темної енергії. Наприкінці 2012 року в Астрономічній обсерваторії проходила спільна нарада науковців обсерваторії, Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова й Об'єднаного інституту ядерних досліджень з обговорення спільної реалізації космічних експериментів "Ломоносов", "КЛПВЕ".

Знаковою подією для Астрономічної обсерваторії і вітчизняної науки стало відкриття на початку 2013 року ВІРГО-центру (віртуальної рентгенівської і гама-

⁴⁰⁶⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 62.

⁴⁰⁶⁷ Астрономічна обсерваторія: досягнення, проблеми, перспективи розвитку. С. 23–24.

обсерваторії). Його потужності використовувалися для виконання двох міжнародних космічних проектів: ГАММА-400 (космічна місія гамма-діапазону, яка включена до Державної космічної програми України на 2013–2017 рр.) і "Михайло Ломоносов" (космічна місія для детектування космічних променів надвисоких енергій), які реалізовувалися спільно з російськими колегами з Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова та Об'єднаного інституту ядерних досліджень (м. Дубна) на підставі угоди з Федеральним космічним агентством Росії⁴⁰⁶⁸. Також результатом діяльності ВІРГО стали 13 спільних англomовних публікацій за участі вітчизняних і зарубіжних науковців у наукових виданнях⁴⁰⁶⁹.

Астрономічна обсерваторія Київського університету мала 10 офіційних угод про співпрацю, причому 6 із них – із зарубіжними партнерами: з Інститутом астрофізики АН Республіки Таджикистан, із Шамахинською астрофізичною обсерваторією АН Республіки Азербайджан, 4 – із російськими науково-дослідницькими центрами (Спеціальною астрофізичною обсерваторією РАН, Московським державним університетом ім. М. В. Ломоносова, Об'єднаним Інститутом ядерних досліджень (м. Дубна)). До того ж обсерваторія була учасницею програми співпраці в галузі вивчення космічного простору з Російською Федерацією ГАММА-400⁴⁰⁷⁰.

У листопаді 2012 року в обсерваторії проведено робочу нараду з науковцями Науково-дослідного інституту ядерної фізики імені Д. В. Скобельцина МДУ та Об'єднаного інституту ядерних досліджень (Росія) щодо спільної реалізації космічного проекту "Михайло Ломоносов". Її результатом стало підписання робочої програми, у якій передбачено роботи з досліджень космічних променів надвисоких енергій, вивчення транзйентних явищ в атмосфері Землі, мікрометеорів, наземний супровід супутника "Ломоносов", розроблення умов надання доступу до даних супутників МДУ, а також програмного забезпечення для здійснення наукової і навчальної роботи за допомогою ВІРГО-обсерваторії в Київському університеті⁴⁰⁷¹.

Відповідно до укладених офіційних угод і договорів обсерваторія мала вагомі наукові проекти з лабораторією оптики атмосфери Університету науки і технології (м. Лілль). Завдяки плідній співпраці запрацювала Київська спостережна станція Міжнародної мережі з досліджень атмосферного аерозолу, побачили світ чотири спільні публікації, а окремі результати досліджень були висвітлені в семи виступах на конференціях. З Інститутом астрономії, геофізики та атмосфери в м. Сан-Паулу (Бразилія) виконувалися спільні спостереження на телескопі із подальшою обробкою кометних спектрів. За результатами спільних досліджень опубліковано три статті та зроблено чотири доповіді на конференціях. Національна лабораторія Гран Сассо (Італія) у 2009–2012 роках надала кілька грантів нашим науковцям для поїздки до Італії для участі в міжнародних наукових конференціях, школах для проходження стажування. Результатом співпраці наших

⁴⁰⁶⁸ Астрономічна обсерваторія: досягнення, проблеми, перспективи розвитку. С. 34.

⁴⁰⁶⁹ Там само. С. 29.

⁴⁰⁷⁰ Там само. С. 24.

⁴⁰⁷¹ КНУ співпрацюватиме з МДУ у космосі. URL: <http://www.univ.kiev.ua/ua/news/3925/>; Астрономічна обсерваторія: досягнення, проблеми, перспективи розвитку. С. 34.

науковців із колегами з Шамахинської обсерваторії стало видання спільної монографії, чотирьох статей і семи виступів на конференціях. Зі співробітниками Інституту астрономії Болгарської АН каталогізовано до бази даних ширококутних платівок 5 025 фотографічних знімків Астрономічної обсерваторії. Завдяки співпраці з Європейським центром космічної астрономії (м. Мадрид, Іспанія) побачили світ чотири статті⁴⁰⁷².

Астрономічна обсерваторія Київського університету готувала проекти із наземного супроводу спостережень космічної місії "Розетта" 2014 року. Досягнуто тристоронньої домовленості про наукову співпрацю між Астрономічною обсерваторією, Шамахинською астрофізичною обсерваторією АН Азербайджану та Інститутом астрофізики АН Таджикистану про формування спільної програми вивчення спектрів комет і наземну підтримку космічної місії "Розетта", посадочний модуль якої 2014 року здійснив посадку на ядро короткоперіодичної комети Чурюмова – Герасименко. Від трьох обсерваторій надіслано звернення до керівництва Європейського космічного агентства та НАСА про сприяння та фінансову підтримку цієї програми, подібної до програми Міжнародного спостереження за кометою Галлея 1982–1988 років, у якій успішно брала участь Астрономічна обсерваторія Київського університету⁴⁰⁷³.

Протягом 2008–2012 років співробітники Астрономічної обсерваторії взяли участь у 147 конференціях, 56 із них – за кордоном; 19 науковців побували у відрядженнях та пройшли стажування за кордоном (в Італії, Німеччині, Франції, Швейцарії, Польщі, Чехії та Росії)⁴⁰⁷⁴. Із 2012 року намітилась тенденція до участі співробітників обсерваторії у наукових форумах, які проходили в Китаї та Японії. Результати досліджень було оприлюднено у відомих фахових виданнях. Побачили світ 76 публікацій науковців обсерваторії, 20 із них – у зарубіжних виданнях, 26 – у виданнях із імпаکت-фактором⁴⁰⁷⁵. Ці показники були найвищими серед університетських обсерваторій України⁴⁰⁷⁶. Загалом за період 2008–2012 років майже кожна третя публікація співробітників Астрономічної обсерваторії Київського університету побачила світ у зарубіжних виданнях (97 зі 301)⁴⁰⁷⁷.

Співробітники обсерваторії входили до керівних органів Української астрономічної асоціації (УАА), зокрема, її директор В. Єфіменко виконував обов'язки керівника базової установи УАА, а заступник директора І. Лук'яник – ученого секретаря УАА. 16 співробітників обсерваторії були членами Міжнародного астрономічного союзу, 22 – Європейського астрономічного товариства. Астрономічна обсерваторія Київського університету, що є однією з найстаріших обсерваторій України, мала вагомі наукові здобутки, а її співробітники знані далеко за межами нашої країни. Обсерваторія через УАА є членом Астронету.

⁴⁰⁷² Астрономічна обсерваторія: досягнення, проблеми, перспективи розвитку. С. 25–26.

⁴⁰⁷³ Там само. С. 35.

⁴⁰⁷⁴ Там само. С. 15, 18–20.

⁴⁰⁷⁵ Там само. С. 16.

⁴⁰⁷⁶ Там само. С. 16.

⁴⁰⁷⁷ Науково-дослідна робота в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка за 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 рр.

Наукова бібліотека імені Михайла Максимовича. Важливе місце в діяльності бібліотеки Київського університету належало міжнародному документообміну, який є одним із основних джерел комплектування іноземної наукової літератури. З метою поповнення фондів протягом 2009 року бібліотека підтримувала ділові стосунки зі 105 організаціями України, країн Східної і Західної Європи, Америки та Азії. За результатами обміну 2009 року бібліотека отримала від партнерів 2 222 примірники документів, зокрема з бібліотек України – 1 486 одиниць, із країн СНД – 195. 2010 року це були 54 організації країн Східної Європи (бібліотеки університетів, інститутів та національні бібліотеки таких країн, як Польща, Румунія, Болгарія, Угорщина, Чехія, Словаччина, Сербія, Чорногорія, Македонія, Хорватія, Словенія); 47 організацій країн Західної Європи, Америки та Азії (бібліотеки університетів, інститутів і національні бібліотеки Австралії, Австрії, Великої Британії, Нідерландів, Ірландії, Норвегії, Франції, Німеччини, США, Фінляндії, Швеції, Японії); 45 організацій України й 11 організацій СНД. За вітчизняним і міжнародним обміном документами 2010 року бібліотекою для поповнення фондів отримано від партнерів 1 592 примірники документів: вітчизняних – 984, міжнародних – 608 примірників⁴⁰⁷⁸.

Наукова бібліотека Київського університету мала потужний інформаційний комплекс, що забезпечував доступ до світових інформаційних ресурсів. Читачам бібліотеки 2009 року було надано доступ в режимі онлайн до повнотекстових і реферативних науково-технічних, економічних і довідкових баз даних фірм EBSCO Publishing та East View Publications, Inc., електронних журналів "Institute of Physics Publishing". Послугами віртуальної читальної зали повнотекстових дисертацій Російської державної бібліотеки (м. Москва), доступ до яких надавався за допомогою інформаційних електронних ресурсів Наукової бібліотеки Київського університету, безкоштовно скористалися 1 929 користувачів із мережі університету та 1 442 читачі бібліотеки з інших вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ НАН України, переглянувши понад 8827 дисертацій⁴⁰⁷⁹.

Крім того, протягом 2009 року Наукова бібліотека організувала пробний безкоштовний доступ до електронних повнотекстових ресурсів, серед яких бази даних компанії Euromonitor, Polpred та "Онлайновий доступ до досліджень навколишнього середовища", онлайн колекція всесвітньовідомих довідників із суспільних наук видавництва SAGE Publications; електронних видань Oxford Reference Online та Oxford Scholarship Online; інформаційних ресурсів Королівського товариства хімії, повнотекстовий архів публікацій журналу "Економіст" (1843–2003), "Енциклопедія Британіка". Зазначені ресурси мали великий попит серед користувачів, оскільки співробітники бібліотеки активно популяризували ці бази даних, провівши низку практичних семінарів з їхнього використання⁴⁰⁸⁰.

На жаль, 2010 року бібліотека не мала можливості отримати доступ до повнотекстових ресурсів. З огляду на це дуже важливо, що різні компанії в режимі

⁴⁰⁷⁸ Науково-дослідна робота в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка за 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 рр.; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 101–102.

⁴⁰⁷⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 80.

⁴⁰⁸⁰ Там само. С. 81.

онлайн на певний час надавали бібліотеці безкоштовний доступ до повнотекстових баз даних. Співробітники постійно доповнювали цю інформацію в новинах на веб-сторінці Наукової бібліотеки і надсилали на факультети електронною поштою. Було надано тестовий доступ до баз даних "ГЛОБАЛ ХЕЛС", Американського інституту фізики, "Оксфорд" (колекції журналів Оксфорда) та ін. Наприкінці року на замовлення ІМВ було зроблено передплату доступу до баз даних фірми EBSCO Publishing⁴⁰⁸¹.

Протягом 2011 року бібліотекою отримано з різних джерел комплектування 55 921 примірник документів, зокрема 92 назви газет і 602 – журналів України та Росії. Документообмін традиційно тривав із бібліотеками університетів, інститутів і національними бібліотеками Польщі, Румунії, Болгарії, Угорщини, Чехії, Словаччини, Сербії, Македонії, Словенії; із 23 організаціями країн Західної Європи, Америки та Азії; бібліотеками університетів, інститутів і національними бібліотеками Австралії, Великої Британії, Нідерландів, Норвегії, Німеччини, Фінляндії, Японії, Тайваню; з 45 організаціями України й 11 організаціями СНД, 32 організаціями країн Східної Європи.

2011 року кожен співробітник університету мав доступ до повнотекстових науково-технічних, економічних і довідкових баз даних у режимі онлайн: Американського інституту фізики й Американського фізичного товариства, Королівського хімічного товариства, Електронної бібліотеки дисертацій Російської державної бібліотеки та EBSCO Publishing.

Також стали можливими тестові доступи до баз даних онлайн-бібліотеки World eBook Library; CAB Abstracts компанії Ovid; повнотекстових журналів із фізики та геофізики компанії Euromonitor International; Polpred (економіка та право); повнотекстових книжок, довідників і монографій видавництва CRC Press із різних галузей знань; повнотекстової реферативної бази даних Business Insights⁴⁰⁸².

Колектив підрозділу брав активну участь у науковій роботі: 2008 року на базі бібліотеки проводилась Міжнародна науково-практична конференція "Традиційні та електронні ресурси бібліотек ВНЗ в інформаційно-освітньому просторі держави". Співробітники бібліотеки взяли активну участь у XV Міжнародній конференції з бібліотечної справи та інформаційних ресурсів, що проходила у червні 2008 року в м. Судак, і деяких інших міжнародних науково-практичних конференціях, що проводилися провідними науковими бібліотеками нашої держави⁴⁰⁸³. 2009 року Наукова бібліотека ім. М. Максимовича спільно з бібліотекою Севастопольського національного технічного університету провела Міжнародну науково-практичну конференцію "Діяльність бібліотек вищих навчальних закладів у світлі модернізації вищої освіти"; у травні 2010 року, згідно із планом МОН України, Науковою бібліотекою було підготовлено та проведено на базі Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна Міжнародну науково-практичну конференцію "Бібліотеки

⁴⁰⁸¹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 81.

⁴⁰⁸² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 102–104.

⁴⁰⁸³ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 64.

вищих навчальних закладів України на шляху до світового інформаційного простору"⁴⁰⁸⁴. Співробітники бібліотеки періодично проводили оглядові та тематичні екскурсії для делегацій із зарубіжних країн⁴⁰⁸⁵.

Інститут високих технологій. Ученими Інституту високих технологій Київського університету 2010 року спільно з Національним інститутом прикладних наук (м. Ліон) розроблено технологію виготовлення порошків поруватого кремнію для портативних водневих резервуарів; з Інститутом Хайн-Майтнера (м. Берлін) проведено дослідження сенсорів на основі нанопоруватих оксидних напівпровідників та органічних напівпровідників; згідно з договором про співпрацю із Чао-Тунгським університетом та Інститутом технологічних досліджень (Тайвань) під керівництвом професора О. Третяка протягом 2009–2010 року виконано дослідження процесів спін-залежного перенесення в напівпровідникових гетероструктурах із квантовими точками⁴⁰⁸⁶.

Наступного, 2011 року, Інститут високих технологій продовжив співпрацю з Національним інститутом прикладних наук (м. Ліон) у галузі оптимізації технології виготовлення структур на поруватому кремнії, Санкт-Петербурзьким університетом – із виконання спільної наукової програми за темою "Закономірності формування і властивості наноматеріалів, синтезованих методом іонного нашарування" із фінансуванням 130 тис. грн. З Університетом м. Лінц (Австрія) розроблялась теорія оптичних властивостей нанокompозитних плівок різної природи з неоднорідним розподілом включень уздовж товщини, з Дослідницьким центром м. Карлсруе (Німеччина) виконувалися роботи із синтезу та дослідження пептидів, наслідком чого стало подання заявки на європейський патент. Спільно з Інститутом молекулярної фармакології (м. Берлін) виконувалися проекти, що фінансувалися Фондом Олександра фон Гумбольдта з обсягом фінансування у 18 000 євро⁴⁰⁸⁷.

Із 2012 року викладачі та науковці Інституту високих технологій спільно із Національним університетом "Львівська політехніка", Харківським національним університетом радіоелектроніки, Донецьким національним технічним університетом, Лодзинським технічним університетом (Польща), Технічним університетом Ільменау, Павійським університетом (Італія) виконували грант від ТЕМПУС "Розробка програми для нової спеціалізації "Магістр з інженерії проектування мікросистем" із обсягом фінансування у 150 000 євро.

Цього самого року сім магістрів ІВТ проходили стажування в університетах Великої Британії, Франції, Японії, Німеччини, США, де брали участь у спільних науково-дослідницьких роботах. Зокрема, магістр другого року навчання Т. Сердюк за результатами стажування в Національному інституті прикладних наук (м. Ліон) підготувала шість статей у наукових журналах із високим імпаکت-індексом. Науковці та студенти ІВТ разом із закордонними колегами подали два

⁴⁰⁸⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 81; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 102.

⁴⁰⁸⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2008 рік і завдання на 2009 рік. С. 64.

⁴⁰⁸⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 97.

⁴⁰⁸⁷ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 97.

міжнародні патенти зі створення сенсорних систем і біорозпізнавання за допомогою напівпровідникових наночастинок. Аспірант М. Язиков захистив кандидатську дисертацію в межах спільної аспірантури з Еколь Централь (м. Ліон).

2012 року було підписано меморандум про співпрацю з Університетом м. Астона (Велика Британія). Планувалася співпраця в галузі дослідження наноматеріалів.

Інститут післядипломної освіти (ІПО) залишався ключовою ланкою в системі неперервного навчання. Тут іноземні громадяни мали можливість удосконалити освіту шляхом одержання ще однієї спеціальності, підвищення кваліфікації, обміну досвідом із колегами. Ще 1993 року в інституті з'явилися нові форми роботи. Наприклад, спільно із Центром підвищення кваліфікації Ліонської вищої школи (Франція) було організовано українсько-французькі курси викладачів, які читають у вищих закладах освіти курси управління виробництвом, маркетингу та менеджменту. На підприємствах й у вищих навчальних закладах Франції пройшли стажування 22 слухачі курсів. Було організовано також перепідготовку викладачів, які викладатимуть історію України, політологію, українську мову та літературу.

На базі ІПО регулярно проводили міжнародні науково-практичні конференції і семінари, зокрема спільно з Інститутом міжнародної освіти (за Програмою ім. Фулбрайта), Центром радіаційної безпеки, Гете-Інститутом, Інститутом Кеннана, Корпусом Миру США в Україні тощо. Особливо плідною була співпраця з останнім, щороку ним проводився Міжнародний семінар "Міжкультурна комунікація" для своїх співробітників і волонтерів. Кількість слухачів досягала 90–100 осіб.

ННЦ радіаційної безпеки спільно з ІПО проводили Міжнародну конференцію з проблем розвитку медичної фізики "Медична фізика – сучасний стан, проблеми, шляхи розвитку. Новітні технології", на яку запрошували фахівців із провідних університетів країн ЄС, Білорусі, Російської Федерації, України та представників МОН України, МОЗ України, Державної інспекції ядерного регулювання, РНБО України. Конференція проводилася за підтримки Шведського органу з радіаційної безпеки в межах проекту "Система забезпечення і контролю якості в медичній радіології".

На Міжнародній конференції "Медична фізика – сучасний стан, проблеми, шляхи розвитку. Новітні технології"

Міжнародну наукову конференцію "Сучасні проблеми ядерної фізики та атомної енергетики" було проведено Інститутом ядерних досліджень НАН України на базі ІПО. У конференції взяли участь 175 учених, серед яких близько 50 – представники зарубіжних країн. На закритті конференції виступили відомі іноземні вчені професори Р. Бернабей (Італія), С. Карамян (Росія), Я. Токе (США), П. Рінг (Німеччина), А. Собічевський (Польща), які відзначили хорошу організацію конференції, що дало змогу ефективно розглянути й обговорити практично всі актуальні фундаментальні та прикладні ядерні дослідження.

Спільно з Інститутом міжнародної освіти та Програмою ім. Фулбрайта у 2011–2012 роках ІПО організував Міжнародну конференцію для науковців з університетів України та США "Болонський процес в українській освіті: здобутки і перспективи".

Сучасний рівень проведення заходів міжнародного рівня (лекцій, семінарів, конференцій) в ІПО забезпечувався відповідною технічною базою: бібліотекою з можливістю використання зарубіжних баз періодики (ЕБСКО, ШПРИНГЕР (Аксель Шпрингер)), комп'ютерною мережею зі швидкісним дротовим і вай-фай-доступом до мережі Інтернет, різноманітним презентаційним обладнанням.

Підготовчий факультет. Успішно розвивалася така ланка міжнародної співпраці, як підготовка на підготовчому факультеті Київського університету іноземних фахівців до вступу до Київського університету та інших навчальних закладів України⁴⁰⁸⁸.

До 2012 року факультет здійснював координацію навчання іноземців, а наприкінці 2012 року з'явився *факультет навчання іноземних громадян*. Саме під його опіку перейшли студенти, які здобували освіту в різних підрозділах Київського університету. Таким чином, факультет узяв на себе функцію підготовки іноземців до навчання в Київському університеті й інших вищих навчальних закладах країни.

Дбаючи про зростання міжнародного авторитету університету, зокрема такої його ланки, як збільшення кількості іноземних студентів, ректор Київського університету Л. Губерський у травні 2010 року доручив Вченій раді проконтролювати діяльність структурних підрозділів щодо залучення іноземців на навчання. Наслідком цього стало те, що протягом року було уточнено інформацію щодо нормативно-правової бази, яка необхідна для забезпечення навчання іноземних громадян не лише українською, але й іноземними мовами (російською, англійською).

Також було підготовлено оголошення про можливості й умови навчання іноземних громадян російською мовою в Київському університеті у 2010/11 та 2011/12 навчальних роках, яке було розміщено на сайті університету та доведено посольствами України у зарубіжних країнах до відома зацікавлених організацій та осіб. Задля збільшення інформаційних можливостей університету відділ міжнародних зв'язків на чолі з П. Бехом створив веб-сторінку, де трьома мовами (українською, російською, англійською) розміщено інформацію про міжнародну

⁴⁰⁸⁸ Поточний електронний архів підготовчого факультету. 2012. С. 1–2.

співпрацю університету, можливості навчання та досліджень для іноземних громадян. Зауважувалося, що навчальні програми трьома мовами були представлені лише Інститутом філології. Через ужиті заходи завдяки активності передусім відділу міжнародних зв'язків, підготовчого та юридичного факультетів, а також ІМВ, у 2010/11 навчальному році було вперше проведено відбір і зарахування іноземних громадян для навчання російською мовою.

Важливим залишалось питання про створення спільних магістерських програм із зарубіжними партнерами з перспективою отримання на цій основі подвійних дипломів. Станом на 2011 рік таких програм було чотири: програма в галузі молекулярної хімії із 2007 року з Університетом імені Поля Сабатьє, за якою було підготовлено п'ять і навчалися двоє магістрів; програма в галузі хімії з 2010 року з Університетом Анже, за якою навчалися двоє студентів; французько-українська програма для фізиків і хіміків за спеціальностями "Конденсований стан у нанofізичній фізиці" та "Інструменти і методи аналізу у фізичній хімії" із 2011/12 навчального року спільно зі Страсбурзьким університетом; програма в галузі германістики "Німецька мова як іноземна" з 2011/12 навчального року з Інститутом імені Гердера Лейпцизького університету. Готувалися ще три: програма у сфері європейських досліджень із Брюссельським вільним університетом (ІМВ Київського університету); угода про запровадження подвійного дипломування з Московським державним інститутом міжнародних відносин (ІМВ Київського університету); програма в галузі органічної хімії з Констанцьким університетом (хімічний факультет Київського університету)⁴⁰⁸⁹.

Найпопулярнішими для іноземців залишалися інститути міжнародних відносин та філології – саме там їх навчалось найбільше⁴⁰⁹⁰. Разом за всіма формами навчання – 140 осіб.

2011 року кількість заяв на навчання, поданих від іноземців, була такою: економіка підприємництва – 1, економічна кібернетика – 1, економічна теорія – 1, міжнародна економіка – 2, реклама та зв'язки з громадськістю (Інститут журналістики) – 1, міжнародна інформація – 1, міжнародне право – 1, міжнародний бізнес – 1, міжнародні відносини – 3, міжнародні економічні відносини – 1; арабська мова і література та переклад – 2, китайська мова і література та переклад – 2, переклад з англійської мови – 2, переклад із французької мови – 1, російська мова і література та іноземна мова – 2, турецька мова і література та переклад – 1, українська мова і література та іноземна мова – 1, французька мова і література та переклад – 1, японська мова і література та переклад – 1; комп'ютерна інженерія (радіофізичний факультет) – 1, прикладна фізика (радіофізичний факультет) – 2, інформатика (факультет кібернетики) – 4, прикладна математика (факультет кібернетики) – 1, програмна інженерія (факультет кібернетики) – 3; психологія – 1; політологія (філософський) – 1; юридичний факультет – 1 денна,

⁴⁰⁸⁹ Інформація про виконання ухвали Вченої ради від 25 травня 2010 року "Діяльність структурних підрозділів університету щодо залучення іноземних громадян на навчання до Київського національного університету ім. Тараса Шевченка". *Поточний архів університету*. 2010. С. 1–2.

⁴⁰⁹⁰ Зарахування іноземців на навчання у 2010–2011 рр. *Поточний архів університету*. 2011. С. 1.

1 заочна; разом по університету – 42. Перелік спеціальностей свідчить про розширення "географії" факультетів, оскільки до традиційних – Інституту філології та економічного факультету – додалися інші. Проте не всі заяви було задоволено: зараховано на місця державного замовлення 6 осіб (1 – міжнародні відносини, 1 – арабська мова і література та переклад, 1 – російська мова і література та іноземна мова, 1 – турецька мова і література та переклад, 1 – прикладна математика, 1 – психологія); за кошти фізичних та юридичних осіб – 3 особи (1 – політологія, 1 – юридичний на денну й 1 – юридичний на заочну форму навчання)⁴⁰⁹¹. Розподіл за країнами продемонстровано в таблиці:

Країна	Кількість студентів, яких прийнято на навчання 2011 р.
Азербайджан	40
Білорусь	2
Грузія	8
Ірак	2
Іран	4
Йорданія	1
Казахстан	1
Китай	35
Конго	1
Латвія	3
Марокко	1
Молдова	2
Перу	2
Республіка Корея	4
Росія	14
Сирія	3
США	1
Таджикистан	1
Туреччина	4
Туркменістан	8
Узбекистан	1
Чорногорія	2
Разом:	140 студентів із 22 країн⁴⁰⁹²

Станом на 2013 рік у всіх підрозділах університету навчалось близько 600 іноземців із майже 20 країн світу.

Порівняно небагато іноземців навчалися в аспірантурі Київського університету. Наприклад, 2009 року – 8 аспірантів із Китаю, Кореї, Іраку, Туркменістану,

⁴⁰⁹¹ Про підсумки вступної кампанії 2011 року і завдання з організації та забезпечення прийому на 2012 р. *Поточний електронний архів КНУ*. 2011. С. 2–9.

⁴⁰⁹² Звіт підготовчого факультету за 2011 р. *Поточний електронний архів КНУ*. 2011. С. 3–7.

Азербайджану та Швеції (що становило 0,47 % від загальної їхньої кількості)⁴⁰⁹³. Станом на 2010 рік їх було 7 (що становило 0,4 % від загальної кількості); це були громадяни Китаю, Іраку, Швеції, Туркменістану, Азербайджану, Кореї, Ізраїлю, а 2011 року – 12 (що становить 0,74 % від загальної кількості аспірантів) – із Йорданії, Іраку, Сирії, Туркменістану, Азербайджану, Ірану, Китаю, Швеції, Латвії на механіко-математичному, економічному, філософському факультетах, в інститутах філології, міжнародних відносин, журналістики та біології⁴⁰⁹⁴.

Міжнародні студентські олімпіади, змагання, премії. 2009 року в міжнародних конкурсах та олімпіадах узяли участь 25 аспірантів і 159 студентів Київського університету. Вони отримали, відповідно, 9 і 42 нагороди⁴⁰⁹⁵. Серед нагороджених, зокрема, переможці XVI Міжнародної математичної олімпіади в Угорщині (м. Будапешт), де золотими призерами стали студенти механіко-математичного факультету університету І. Юрченко, І. Фещенко, Д. Радченко, С. Слободянюк, Л. Тимошкевич, Ю. Шишацький, а срібні медалі отримали О. Кравець, М. Танцюра, І. Лівінський. На XIX Міжнародній щорічній студентській математичній олімпіаді ім. Войцеха Ярніка (м. Острава, Чехія) 2-ге призове місце посів студент С. Слободянюк⁴⁰⁹⁶.

Нагородами було відзначено і студентів факультету кібернетики, які посіли призові місця на XXIV Міжнародній студентській олімпіаді з програмування (м. Бухарест). Серед них А. Гриненко, В. Симоненко, Д. Нейтер, О. Бачеріков, А. Райчук, Р. Різванов⁴⁰⁹⁷. Відзначилися також студентки першого курсу магістратури ІМВ Ю. Крук і Т. Яценко, які взяли участь у I Всесвітньому конкурсі навчальних судових процесів із прав людини (Південно-Африканська Республіка), посівши 1-ше місце по Східній Європі, і студенти другого курсу магістратури (О. Іоффе, Д. Латишенко, Г. Смирнова), які вибороли 1-ше місце на Міжнародному конкурсі з міжнародного гуманітарного права ім. Ф. Ф. Мартенса (м. Москва)⁴⁰⁹⁸.

Протягом 2010 року студенти й аспіранти університету брали участь у низці міжнародних змагань, зокрема в Науковій математичній олімпіаді для студентів старших курсів (Іран), посівши всі призові місця: 1-ше – отримав студент механіко-математичного факультету Ю. Крук, 2-ге – Є. Македонський, 3-тє – М. Танцюра та А. Арман. Успішною виявилася для нас Міжнародна математична олімпіада для студентів університетів ІМС, що відбувалася в Болгарії: Д. Радченко та І. Фещенко (четвертий і п'ятий курс мех.-мат. ф-ту) здобули гран-прі, 1-ше місце – А. Коротков (ф-т кібернетики, четвертий курс) і О. Шамов (мех.-мат. ф-т, п'ятий курс), 2-ге – М. Макаров (другий курс), Ю. Семикіна (третій курс), Ю. Шишацький (третій курс), І. Юрченко (п'ятий курс)⁴⁰⁹⁹.

⁴⁰⁹³ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 58.

⁴⁰⁹⁴ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 74; Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 70.

⁴⁰⁹⁵ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 101–102.

⁴⁰⁹⁶ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 38.

⁴⁰⁹⁷ Там само.

⁴⁰⁹⁸ Там само.

⁴⁰⁹⁹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 54–55.

Перший студентський чемпіонат зі стратегічного менеджменту "Глобал менеджмент челлендж" став успішним одразу для чотирьох студентів – магістрів ІМВ, які зуміли потрапити у фінал змагань, що відбувався у Вашингтоні (Є. Баданова (другий курс), К. Бусол (другий курс), А. Васюренко (перший курс), А. Мойсеєнко (другий курс)).

Друге місце змогли вибороти учасники Конкурсу з міжнародного гуманітарного права ім. Федора Мартенса серед університетів Східної Європи та Центральної Азії (А. Васюренко та Г. Хіцевич, перший і другий курс магістратури ІМВ, відповідно), А. Савастєєв (п'ятий курс). Студенти четвертого курсу (Т. Макуха, І. Повшедна, Я. Сахно) взяли участь у конкурсі права СОТ. Відзначився ІМВ також участю у Стетсонському конкурсі з міжнародного права доквілля (К. Бусол, четвертий курс, А. Губик, п'ятий курс), Ю. Пінчаковська (перший курс магістратури)⁴¹⁰⁰.

2010 року на фіналі Чемпіонату світу із програмування у м. Харбін (Китай) студенти факультету кібернетики вибороли золоту нагороду.

Випускниця інституту журналістики 2010 року О. Гнесь перемогла в конкурсі Посольства Фінляндії та була нагороджена поїздкою до країни на місяць, а в жовтні студентка третього курсу Я. Куцай перемогла на конкурсі короткометражних фільмів "Ближче один до одного – ідея Євроінтеграції твоїми очима" (Білостоцький університет, Польща, європейська асоціація "Галатео")⁴¹⁰¹.

Спостерігалось збільшення кількості учасників і нагороджених у міжнародних змаганнях різного рівня. Особливо "урожайним" виявився 2011 рік переважно для студентів механіко-математичного факультету – разом у 16 міжнародних конкурсах та олімпіадах узяли участь близько 50 студентів Київського університету. На IV Міжнародному економічному форумі молодих учених, що проходив у м. Вілейка (Білорусь), студентка першого курсу магістратури економічного факультету О. Лихолобова отримала відзнаку під час XII Міжнародної математичної олімпіади для студентів старших курсів (Іран). Золоту медаль виборов студент п'ятого курсу механіко-математичного факультету О. Шамо́в, срібну – його однокурсник Є. Македонський, бронзову – А. Арман, студент четвертого курсу С. Цатурян також завоював бронзу, унаслідок чого за підсумками змагань команда України посіла 1-ше місце. Під час XVIII Міжнародної олімпіади для студентів університетів гран-прі отримав Д. Радченко, студент п'ятого курсу механіко-математичного факультету, 1-ше місце – Б. Веклич і М. Чорний (перший курс), Є. Македонський та О. Шамо́в (п'ятий курс), 2-ге місце – А. Коротков (четвертий курс ф-ту кібернетики), Ю. Семикіна (четвертий курс мех.-мат. ф-ту), В. Сенін (другий курс). Третє місце посіли студентки механіко-математичного факультету (третій курс) О. Власюк і Б. Сорока. Ще одна математична олімпіада 2011 року – Міжнародна південно-східна європейська математична олімпіада "SEEMOUS-2011" (м. Бухарест, Румунія) – принесла студентам механіко-математичного факультету три золоті нагороди – Б. Векличу (перший курс), В. Сеніну (другий курс), М. Чорному (перший курс).

⁴¹⁰⁰ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2010 рік і завдання на 2011 рік. С. 55–56.

⁴¹⁰¹ Науково-дослідна робота ... підсумки за 2009 рік і завдання на 2010 рік. С. 97.

На олімпіаді з мережевих технологій для студентів Центральної і Східної Європи, що також проходила 2011 року у м. Бухаресті, друге місце здобув студент першого курсу магістратури радіофізичного факультету К. Сирих, він же переміг у V Олімпіаді мережевих технологій ЦІСКО.

Відкрита Міжнародна олімпіада з програмування імені С. О. Лебедева та В. М. Глушкова КРІ-OPEN принесла студентам магістратури факультету кібернетики А. Райчуку, Р. Рівзанову та В. Сімоненку (усі – другий курс) 1-ше місце, О. Бачерікову, А. Короткову, Д. Нейтеру (усі – перший курс) – 2-ге місце. Відзначилися також хіміки: магістри курсу О. Бахмачук і В. Чумаченко, а також студент третього курсу О. Дахно вибороли перші місця на Міжнародному студентському турнірі з хімії у м. Санкт-Петербург.

Не пасли задніх 2011 року гуманітарії Київського університету. Наприклад, у Конкурсі з міжнародного публічного права ім. Філіпа Джесапа (м. Вашингтон) команда студентів ІМВ (Є. Баданова, К. Бусол, А. Васюренко та А. Мойсеєнка) отримала відзнаки, а А. Мойсеєнка – додатковий приз за найкращий виступ. У все-світньому фіналі конкурсу з права СОТ взяли участь переможці національного раунду, студенти четвертого курсу ІМВ І. Повшедна, Т. Макуха, Я. Сахно.

Студент магістратури О. Кіримов у номінації "Реферат" на Міжнародному конкурсі рефератів зі страхування серед студентів Росії, України та Республіки Білорусь виборов 3-тє місце. О. Палійчук, студентка економічного факультету, завоювала 1-ше місце на Міжнародному конкурсі на честь 110-ї річниці з дня народження нобелівського лауреата Саймона Кузнеця. Ще один міжнародний конкурс – "Залізний підприємець" – приніс команді студентів економічного факультету (Ф. Клименко, В. Медведєв, В. Саврана, А. Ходжаян, С. Шелякін) 1-ше місце. Студенти магістратури економічного факультету (Р. Анзін, Д. Онищенко, Т. Пасажок, Г. Решетова, Н. Шпигоцька) на Міжнародному студентському конкурсі з інвестиційного аналізу (м. Мадрид) здобули 1-ше місце. Студенти ІМВ А. Васюренко, і Г. Хіцевич та А. Савастєєв вибороли 2-ге місце на Конкурсі міжнародного гуманітарного права ім. Федора Мартенса серед університетів Східної Європи та Центральної Азії. Студенти магістратури економічного факультету П. Боровик, І. Потапенко, К. Коваленко, Т. Пасажко та Н. Шпигоцька на Національних змаганнях зі стратегічного менеджменту (м. Макао, Китай) завоювали 1-ше місце. У регіональному раунді Міжнародного конкурсу судових дебатів із права СОТ (м. Вільнюс) виборола право взяти участь команда у складі студенток третього курсу ІМВ П. Григанської, І. Волкової, О. Дейнеко⁴¹⁰².

Команда "Київ", що складалася із представників магістрів кафедри геофізики Київського університету (Б. Ширков, К. Тройнич, С. Шаврін), виграла 2012 року конкурс професійної майстерності, який проходив під час VI Конгресу Балканської геофізичної спілки, правильно відповівши на 83 % запитань⁴¹⁰³.

⁴¹⁰² Науково-дослідна робота ... підсумки за 2011 рік і завдання на 2012 рік. С. 46–52.

⁴¹⁰³ Перемога на VI конгресі Балканської геофізичної спілки. *Київський університет*. 2012. № 1, січ. С. 1–2.

Студенти механіко-математичного факультету відзначилися в березні 2012 року у Болгарії, беручи участь у VI Міжнародній Південно-Східній європейській олімпіаді для студентів молодших курсів на базі Південно-Західного університету імені Неофіта Рильського (м. Благоевград, Болгарія). Студенти К. Мулярчик і М. Чорний вибороли золоті медалі⁴¹⁰⁴. Цього самого місяця відбувалися дебати з права СОТ у Маастрихті (Нідерланди). У подібних змаганнях беруть участь представники кількох десятків країн, під час яких імітуються судові засідання тощо. Студенти ІМВ (О. Бровко, Н. Козачук, М. Галушка) та юридичного факультету (Г. Соколянський) вийшли у фінал цих престижних змагань серед інших 16 команд, перемігши команди Швейцарії, Німеччини та Великої Британії⁴¹⁰⁵.

Команда студентів ІМВ Київського університету (А. Васюренко, О. Кучер і Б. Токарський) перемогла в першій російськомовній моделі Міжнародного кримінального суду, що відбулася в Московській державній юридичній академії 19–20 квітня 2012 р., отримавши право взяти участь у міжнародному раунді змагання в Гаазі. Разом у заході брали участь 12 команд із Росії, Вірменії та України⁴¹⁰⁶. 7–12 квітня на базі Московського фізико-технічного інституту відбувся Міжнародний студентський турнір фізиків (започаткований радіофізичним факультетом Київського університету), у якому взяли участь команди Росії, України США та Румунії. Наша команда (К. Махновець, П. Дадика, Б. Девічев, І. Демкович, І. Лучко, І. Цимбалюк) посіла 2-ге місце⁴¹⁰⁷.

Представники Фізико-математичного ліцею Київського університету на початку 2012 року брали участь у VIII Міжнародній Жаутиківській олімпіаді з фізики, математики та інформатики, що проходила в м. Алмати (Казахстан) – єдиній міжнародній олімпіаді спеціалізованих середніх навчальних закладів, у якій брали участь 54 команди із 18 країн світу (ліцей брав у ній участь із 2007 р. і представляє єдину команду від України). 2012 року команда посіла 3-тє командне місце та 6-тє абсолютне. У персональному заліку отримано шість медалей: золото та бронзу із фізики (В. Сівак і Є. Луценко), срібло та бронзу з інформатики (В. Богун і В. Кожуховський), бронзу з математики (Р. Міренець, В. Фатенко)⁴¹⁰⁸.

Улітку 2012 року в Ірані відбулася XII Міжнародна студентська олімпіада з математики, у якій студенти нашого університету вибороли нагороди: О. Шамов – золоту медаль, Є. Македонський – срібну, С. Цатурян та А. Арман – бронзові⁴¹⁰⁹. У Бангкоку (Таїланд) на базі Університету Чулалонгкорна пройшла XLII Міжнародна учнівська олімпіада з фізики. У складі команди з України були випускники Українського фізико-математичного ліцею Київського університету Р. Ранський та О. Мішин, які вибороли срібні медалі⁴¹¹⁰.

⁴¹⁰⁴ Митін Д. Золоті медалі – наші! *Київський університет*. 2012. № 6–7, квіт. С. 2.

⁴¹⁰⁵ Вийшли у фінал престижних світових змагань. *Київський університет*. 2012. № 6–7, квіт. С. 2.

⁴¹⁰⁶ Вітаємо переможців! *Київський університет*. 2012. № 10–11, трав. С. 1.

⁴¹⁰⁷ Там само.

⁴¹⁰⁸ Давидова К. Міжнародна Жаутиківська олімпіада. *Київський університет*. 2012. № 4–5, бер. С. 3.

⁴¹⁰⁹ Переконлива перемога. *Київський університет*. 2012. № 12, вер. С. 2.

⁴¹¹⁰ Наші в Бангкоку. *Київський університет*. 2012. № 12, вер. С. 4.

Київський університет у зазначений період також був базою проведення олімпіад. Наприклад, у вересні 2012 року тут проходила I Міжнародна учнівська олімпіада з історії, організована на виконання заключного Київського комюніке, яке було ухвалено під час Форуму міністрів освіти європейських країн "Школа XXI століття: Київські ініціативи". У стінах головного університетського корпусу зібралися юні історики із дев'яти країн: Естонії, Індії, Туреччини, Македонії, Румунії, Нігерії, Італії, Франції, України. Представники України (С. Костицька, К. Росоха, М. Новикова та Г. Острожна) отримали срібні та золоту нагороди⁴¹¹¹.

В умовах зміцнення міжнародного авторитету та зростання ролі України як незалежної держави у світі міжнародна співпраця університету значно інтенсифікувалася. Розширювалися її горизонти, з'являлися нові форми, щороку збільшувалася кількість зарубіжних партнерів, науково-дослідних організацій, зростала міжнародна грантова підтримка досліджень. Створювалися спільні лабораторії, організовувалося спільне навчання, зростала кількість студентів і викладачів, які гідно представляли наш університет на конференціях, під час досліджень, міжнародних змагань тощо. Усі без винятку підрозділи університету проводили активні пошуки розвитку зарубіжних зв'язків. Звісно, були проблеми та складнощі, що мали як матеріальний характер, так і ситуативно-психологічний: недостатнє рекламування своїх можливостей, часто – незнання іноземних мов у необхідному обсязі, що давало би змогу швидше ознайомлюватися з новітніми досягненнями світової науки (щоправда, молодь дедалі успішніше долає цю проблему), неповна розробленість навчальних курсів іноземними мовами тощо. Проте позитивні зрушення й у цьому напрямі також були. Отже, Київський університет лишається одним із кращих класичних університетів світу та пишається тим, що в багатьох країнах світу живуть і працюють його випускники.

5.5. Культурно-мистецьке та спортивне життя університету

Перші роки незалежності України були непростим періодом у культурному житті університету. Нестабільність політичної та економічної ситуації в державі не могла не позначитися на його становищі, зокрема у царині культури, що потерпала від тотального дефіциту коштів.

Постання незалежної Української держави викликало сплеск студентської активності, зумовлений сподіваннями на відродження української культури та прагненням зробити власний внесок до її поступу. Вияв такої активності спостерігався у діяльності студентського театру "Надія", яка стала свого роду втіленням бажання небайдужої студентської молоді долучитися до процесу подолання наслідків русифікації та утвердження державного статусу української мови. Як приклад, прем'єрні вистави п'єси М. Старицького "По-модньому", що відбулися на

⁴¹¹¹ Шукати друзів у сьогоднішні. *Київський університет*. 2012. № 14–15, жовт. С. 2.

початку 1995 року, супроводжувалися виступами студентів, які читали вірші про українську мову, знайомлячи слухачів із творчістю О. Теліги, С. Руданського, П. Глазового. Велике бажання працювати над українським художнім словом виявили не лише гуманітарії, а й студенти природничих факультетів – фізичного, хімічного, механіко-математичного тощо.

Виступи студентського театру відбувалися не лише у стінах Київського університету – перед студентами та працівниками різних факультетів, інститутів, а й за його межами. Наприклад, керівники студентського театру Педагогічного університету ім. Драгоманова звернулися до "Надії" із пропозицією провести спільний огляд вистав студентських театрів, результатом якого стало проведення в Києві навесні 1995 року тижня самодіяльного театру.

Переживши важкі часи перших років незалежності, коли через фінансову скруту існувала навіть загроза припинення діяльності театру, від середини 90-х років студентський аматорський колектив не лише зміг (за допомогою профспілкового комітету університету) поновити призупинену раніше роботу над новими постановками, а й активізував співпрацю з іншими творчими колективами університету. Зокрема, спільно з колективом "Веснянка" було здійснено постановку комедії С. Васильченка "На перші гулі" та вистави "Ніч під Різдво" за М. Гоголем, а зі студією сучасного танцю – п'єсу зі студентського життя "Коли цвіте акація" М. Винникова, у якій хореографічному колективу було надано самостійну роль учасника сценічної вистави. Від початку 90-х років до складу колективу входили студенти не лише Київського університету, а й Київського політехнічного інституту, Інституту народного господарства, Інституту культури.

Новий його етап театрального життя у стінах університету розпочався 2005 року, коли студія драматичного театру Молодіжного центру культурно-естетичного виховання, очолювана М. Вороненком, винесла на суд глядачів виставу драматурга Ю. Щербака "Стіна", що була присвячена 190-річчю від дня народження Т. Шевченка. Згодом були поставлені "Підступність і кохання" Ф. Шиллера, "Кохання по-французьки" М. Камулетті, "Циліндр" Е. де Філіппо, "Пізня любов" О. Островського. У репертуарі студії драматичного театру з'явилися "Три сестри" А. Чехова (2011), "Варшавська мелодія" Л. Зоріна (2012). Разом за цей період студія презентувала 16 вистав.

Щороку студія бере участь у конкурсі "Весняна хвиля" і здобуває дипломи та грамоти журі фестивалю. Зокрема, дипломом "Найкраща поетична вистава" було нагороджено виставу "Стіна", режисер й актори отримали грамоти за постановку й акторську майстерність. Нагороди отримали також вистави "Підступність і кохання" (найкраще режисерське рішення, найкраща чоловіча роль); "Кохання по-французьки" (найкращі чоловіча та жіноча ролі); вистава "Циліндр" (найкращий акторський ансамбль).

2000 року у стінах Київського університету з'явився ще один театральний осередок – музично-пластичний театр Selina. Талановитих і новаторських налаштованих студентів університету – акторів, вокалістів, танцівників, гімнастів та акробатів, очолюваних О. Гусар, об'єднала ідея пошуку нових форм. Завдяки

поєднанню пластики, пантоміми, театрального мистецтва, вокалу з акробатичними елементами було створено незабутнє феєричне шоу українською, англійською та французькою мовами.

Театр із гідністю представляв Київський університет як в Україні, так і на міжнародному культурному просторі. Неоціненним досвідом стала участь у міжнародних конкурсах і фестивалях, таких як Міжнародний конкурс сучасної хореографії "Лотос" (Україна), де колектив отримав першу премію, V і VI міжнародні фестивалі Music World, що проходили в Італії (обидва рази колектив повернувся додому із гран-прі).

Selina також стала лауреатом і виборола перші премії II Міжнародного конкурсу "Чарівна свічка", Міжнародного фестивалю "Танець XXI століття", Міжнародного фестивалю танцю, присвяченого В. Ніжинському. Театр здобув і багато окремих відзнак за сценографію, постановку, вокал, костюм. Не лише колектив загалом, а й окремі його учасники неодноразово отримували нагороди Всеукраїнського фестивалю "Червона Рута", конкурсів "Таланти твої, Україно", "Крок до зірок" тощо.

Сцени
зі спектаклів
музичного театру
Selina

Творче життя колективу – насичене та різноманітне. Крім роботи над власними постановками, Selina бере участь у телевізійних проектах, благодійних акціях, театралізованих показах мод, інших культурно-мистецьких заходах, прагнучи таким чином долучатися до формування нової української молодіжної культури.

Новаторська артистична атмосфера, що панує в театрі Selina, який став середовищем для створення нових творчих проектів та експериментів, цікавить талановиту столичну молодь. До участі в роботі театру приєдналися студенти інших вищих закладів освіти, таких як Київський університет театру, кіно й телебачення ім. І. Карпенка-Карого, НТУУ "КПІ", КНЕУ, Національна академія образотворчого мистецтва й архітектури, Училище естрадно-циркового мистецтва, Київський інститут музики ім. Р. М. Глієра, Українська академія танцю, Київський національний лінгвістичний університет.

Невпинний творчий пошук активної студентської молоді, її прагнення відновити вікові традиції студентського театру та розвинути потужний студентський театральний рух у стінах університету спонукали до створення ще одного театрального центру. 2011 року при Київському університеті був заснований театр "Катарсис" на чолі з режисером О. Коваленком. Попри свою молодість, цей

студентський театр завоював неабияку популярність. Серед його перших постановок – "Соляріс" (за С. Леммом), "Різдвяна пісня у прозі" (за Ч. Діккенсом), причому останню зіграли не лише в актовій залі головного корпусу, а й на професійній сцені Національного центру театрального мистецтва ім. Леся Курбаса. Згодом з'явилися нові спектаклі: спектакль-роздум на сучасні теми "Мумі-троль та Криза" за мотивами творів Т. Янсен, французька комедія К. Маньє "Блез", що у квітні 2016 року перемогла у номінаціях "Найдотепніша вистава" та "Найкраща вистава" на Міжнародному студентському театральному фестивалі "Катарсис V".

Власні постановки пропонують й аматорські колективи інститутів і факультетів Київського університету. Зокрема, глядачі могли побачити вистави факультету психології "Маска байдужості" за твором Е. По, "Маска багряної смерті" та "Іфімеда в Авліді" за давньогрецьким драматургом Еврипідом (присвячена пам'яті Небесної Сотні); механіко-математичного факультету – "Шляхи слави" Х. Кобба; юридичного факультету – "Наречений і наречена" за Г.-Х. Андерсеном; Інституту журналістики – "Ляльковий дім" за Г. Ібсенем; філософського факультету – "Каллокаїн" за мотивами К. Бое.

З 2012 року театр "Катарсис" щороку проводить міжнародні студентські театральні фестивалі з тією самою назвою, що об'єднують шанувальників театального мистецтва. Як заявляють організатори фестивалю, "Катарсис" – це молодий, але амбітний театральний фестиваль, що ставить собі за мету духовний і культурний розвиток, прагне підтримати молодь на шляху до втілення творчих ідей, а також вписує власну сторінку до історії Київського університету та сприяє піднесенню його рівня та престижу в усьому світі.

Фестиваль перебуває у постійному творчому пошуку: оцінюючи роботу III Міжнародного студентського театального фестивалю "Катарсис: європейський вибір" (2014), його засновник і куратор О. Коваленко зазначив урізноманітнення конкурсної програми – організатори фестивалю розширили жанрові межі показів, завдяки чому серед театральних постановок гідне місце посіла сучасна та класична музика у професійному виконанні студентів музичних ВНЗ, а також наголосив на можливості попрацювати над глибокими філософськими текстами, відчутти культурний доробок європейських літераторів, яку отримали всі учасники фестивалю. Урізноманітнюють організатори фестивалю й географію

Учасники студентського театального фестивалю "Катарсис"

творчого пошуку. Наприклад, на фестивалі "Катарсис III" було представлено культуру країн Європи – Австрії, Греції, Італії, Німеччини, Норвегії, Франції, Чехії, Швейцарії, а постановки "Катарсис IV" (2015) були натхнені драматургією та літературою країн Скандинавії і США.

Пропонуючи актуальні теми для роздумів, фестиваль "Катарсис" привернув увагу широкого кола глядачів та отримав схвальну оцінку європейських партнерів, здобувши визнання унікального у своєму роді культурного явища.

У форматі фестивалю студентський театр залучає до співпраці творчу молодь з інших вишів України, професійних діячів театрів України та Європи, міжнародні культурні та дипломатичні інституції. Фестивалі "Катарсис" відбуваються за підтримки посольств Королівства Норвегії і Швейцарії, Італійського інституту культури в Києві, Гете-інституту, Французького культурного центру, Чеського центру, Польського інституту в Києві. До глядацької зали організатори запрошують бійців АТО, які проходять реабілітацію в Київських шпиталях.

Нині своїм завданням театр убачає створення умов для гармонійного розвитку студентства, проведення тренінгів із публічного виступу, сприяння розширенню світоглядних орієнтирів, знайомство з культурами інших країн, пропаганду загальних світових людських цінностей, фундаментальних прав і свобод громадян, здорового способу життя.

Однією з найяскравіших сторінок культурно-мистецького життя Київського університету в період незалежності, як і в попередні десятиліття, залишається діяльність народної хорової капели "Дніпро".

Іван
Павленко

Цей творчий колектив є одним із найстаріших співочих осередків України. Репертуар і майстерність хорової капели давно здобули визнання як фахівців, так і любителів вокальної музики. За роки незалежності капела успішно продовжувала, урізноманітнювала та збагачувала свою творчу діяльність. З 1976 до 2009 року "Дніпро" очолював професор кафедри фольклористики І. Павленко, який багато зробив для його успішного розвитку.

Навіть у дуже непрості перші роки незалежності України колектив не втрачав творчої активності, здійснюючи під орудою свого керівника численні успішні виступи на різних фестивалях і конкурсах в Україні та за кордоном.

Із 2009 року справу І. Павленка продовжили художній керівник хору І. Душейко та хормейстер І. Тилик, під керівництвом яких учасники хорової капели набувають навичок академічного хорового співу, ознайомлюються з найкращими зразками світової хорової класики.

До репертуару колективу належать твори вітчизняної і світової музичної класики, літургійні твори, обробки народних пісень, сучасна хорова музика. Зокрема, на концертах капели "Дніпро" лунають твори таких українських і зарубіжних композиторів, як А. Архангельський, Й.-С. Бах, М. Березовський, Д. Бортнянський, А. Брукнер, А. Ведель, Дж. Верді, Г. Верьовка, Дж. Гастольді, М. Глінка, С. Гулак-Артемівський, Є. Козак, Ф. Колесса, О. Кошиць, М. Леонтович, М. Лисенко, Б. Лятошинський, К. Монтеверді, К. Орф, С. Рахманінов, Л. Ревуцький, Є. Станкович, К. Стеценко, П. Чайковський та ін.

Народна хорова капела "Дніпро"

З особливою пошаною ставиться колектив до творчих здобутків минулого, продовжуючи давні духовні традиції. Як і сто років тому, коли хором студентів Київського університету керував славетний композитор і диригент О. Кошиць, у виконанні капели "Дніпро" лунають "Многая літа" Д. Бортнянського, "Богородице Діво, радуйся", "Да ісполняться уста наша", концерт "Величаю Тя, Господи" А. Веделя, "Ой у полі вітер віє", "На вулиці скрипка грає" О. Кошиця, "Боже великий, єдиний", "Стелися, барвінку" М. Лисенка, "Щедрик" М. Леонтовича тощо.

Отже, творча діяльність капели "Дніпро" – широка й різноманітна. Колектив виступає з концертами в Київському університеті, інших ВНЗ і наукових установах столиці, зокрема й перед учасниками різних наукових форумів. Наприклад, у червні 2009 року активний осередок хору "Дніпро" взяв участь у конференції, що відбулася в Національній науковій медичній бібліотеці України, де дав міні-концерт, під час якого було виконано низку творів українських композиторів. І, звичайно ж, "Дніпро" – неодмінний учасник концертів, що відбуваються на честь річниць заснування Київського університету.

Активну участь хоровий колектив бере в музичних святах на честь видатних діячів української культури. У січні 2010 року хорова капела "Дніпро" виступила на літературно-мистецькому вечорі, що був присвячений творчості М. Лисенка, у

Художній керівник хору Ірина Душейко та хормейстер Ігор Тилик

Виступ капели "Дніпро" на святі 170-річчя Київського університету в палаці "Україна"

Київському міському будинку вчителя. Незмінною традицією творчої діяльності капели "Дніпро" є концертні виступи з ушанування пам'яті великого Кобзаря. Знаковими стали виступи капели на заходах, присвячених 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка (2014), і випуск компакт-диску "Думи Кобзаря" до його ювілею. Обов'язковою складовою урочистих заходів у межах відзначення Шевченкових днів стало виконання народною хоровою капелю творів "Заповіт" і "Реве та стогне Дніпр широкий".

Хорова капела "Дніпро" – неодноразовий переможець оглядів міських творчих колективів Києва – успішно змагається із професійними й аматорськими колективами України та зарубіжжя, беручи участь у різноманітних

концертах, фестивалях і конкурсах. Виступ капели можна почути під час різних за масштабом і спрямуванням культурно-мистецьких заходів – під час традиційного свята хорового співу на схилах Дніпра, що відбувається щороку у столиці, на святі невеличкого села Хотова під Києвом, куди колектив запрошували для виступу у місцевій церкві, на мистецьких заходах, що присвячені доволі далеким від творчого спрямування хору музичним напрямам. Наприклад, у лютому 2013 року народна хорова капела "Дніпро" була спеціальним гостем на вечорі джазової музики "Увесь цей джаз", що проводився в актовій залі головного корпусу університету.

Кожен виступ народної хорової капели "Дніпро" – свято для шанувальників творчості цього колективу й окраса будь-якого концерту. Саме такі відгуки отримав виступ капели на концерті "Різдвяні зустрічі, або у світлі Вифлеємської зірки" (за сприяння клубів "Співуча родина" та шанувальників романсу) у січні 2011 року в конференц-залі Київського міського будинку вчителя. Колектив презентував дві прем'єри – першу сценічну театралізовану версію кантати Л. Ревуцького "Хустина" та хорові твори ("Херувимська", "Покаяння"), виконані під керівництвом автора – хормейстера капели та композитора І. Тилика.

Не лише хор "Дніпро", а й інші мистецькі колективи Київського університету дедалі активніше залучалися до участі в концертах "Різдвяні зустрічі".

Цікавим творчим проектом 2012 року став спільний виступ із симфонічним оркестром Cantabile зі Львова, до якого капелю було підготовлено хорові номери кантати "Володар пернів" Г. Шора до однойменної кінострічки.

Ознайомитися із творчістю народної хорової капели "Дніпро" можуть не лише слухачі, які приходять на її концерти, а й широкий загал теле- та радіоаудиторії. Українські телеканали неодноразово транслювали не лише записи виступів колективу, а й передачі, присвячені його історії і творчій діяльності. Зокрема, про історію виникнення колективу та сучасний стан його розвитку розповідали в ефірі керівники – диригенти капели "Дніпро" І. Душейко та І. Тилик. Окремі

сюжети були присвячені знаковим подіям у сучасному й минулому колективу, наприклад історії створення та першого виконання 1916 року хором університету всесвітньо відомого хорового твору "Щедрик" М. Леонтовича. Розповідям про "Дніпро" та трансляції записів виступів колективу неодноразово присвячувало свої передачі й Українське радіо.

Необхідно згадати й участь колективу у благодійних акціях, серед яких, наприклад, – виступ хорової капели "Дніпро" у Колонній залі Київської міської ради перед учасниками Першого київського благодійного аукціону до Дня святого Миколая, організованого за підтримки Міжнародного благодійного фонду імені святого Миколая. Метою проведеного аукціону, що відбувся у грудні 2016 року, стала допомога Київському міському будинку дитини імені М. М. Городецького. "Дніпряни" готові долучитися до різних добродійницьких ініціатив, спрямованих на надання допомоги сиротам, інвалідам, літнім людям, незалежно від їхнього масштабу – чи то участь у благодійному концерті в Національній опері України ім. Т. Г. Шевченка, чи то відвідування Ржищівського геріатричного пансіонату, у якому знайшли прихисток близько двохсот самотніх людей літнього віку та інвалідів – та заохочують усіх небайдужих до підтримки й допомоги тим, хто цього потребує. А ще капела "Дніпро" створила кілька музичних кліпів на підтримку кримськотатарського та українського населення Криму.

Діяльність капели "Дніпро" має широку географію гастролей не лише Україною, а й зарубіжжям, де їх зустрічають вдячні шанувальники української хорової музики. За роки незалежності колектив неодноразово представляв свою майстерність у Росії, Білорусі, Нідерландах, Болгарії, Німеччині, Франції, Італії, країнах Балтії, Польщі, Словаччині.

Цікавими та пам'ятними були гастролі Німеччиною. 1999 року хор "Дніпро" отримав запрошення місцевого університету, з яким у Київського університету склалися міцні наукові та культурні зв'язки, на виступи в м. Констанц. Німецький університет має свій студентський хор, симфонічний оркестр, камерний хор і багато інших різноманітних творчих колективів, тож зрозумілим є помітний інтерес до українського хорового співу та української культури загалом. Колектив капели, що протягом попередніх років багато працював над урізноманітненням репертуару та розширенням амплуа, під керівництвом професора І. Павленка ретельно готувався до концертів за кордоном. До репертуару було включено близько 30 творів української і світової хорової класики, а також народна вистава "Вечорниці" П. Ніщинського. Німецька сторона тепло зустріла колектив і багато зробила для успішного виступу капели, яка продемонструвала під час концерту різні манери виконання музичних творів – як академічний хор і як народний ансамбль. Особливо великий успіх мали "Русалчині купала" Є. Станковича (солістка Т. Шкільна) та "Вечорниці" П. Ніщинського. Із сольними номерами виступили Т. Шкільна та А. Пригара. Тож задоволення від концерту отримали і глядачі, і виконавці, які зуміли гідно донести хорове мистецтво України до німецьких шанувальників співу, причому не лише в Констанці – під час цих гастролей "Дніпро" виступив у францисканській церкві (м. Юберлінген) та "Клініці Шмідер" (м. Алленсбах).

2002 року хоровий колектив здійснив ще одну подорож до Німеччини, де виступав у межах культурної програми громадського об'єднання "Українсько-німецький форум" – громадської організації, метою якої є, зокрема, сприяння розвитку культурної співпраці між двома країнами, участь у здійсненні різноманітних молодіжних, соціальних і гуманітарних проектів тощо.

Знаковою для народної академічної хорової капели "Дніпро" стала гастроля поїздка до Берліна в червні 2009 року на запрошення Collegium Musicum – спільного музичного об'єднання двох берлінських університетів (Вільного та Технічного), яке збирає студентів обох університетів у кілька музичних колективів, зокрема камерний оркестр, великий симфонічний оркестр, камерний хор, великий хор (до 230 осіб) і джазовий ансамбль. Під час перебування у німецькій столиці учасники хорової капели "Дніпро" виступили з української програмою духовних і народних пісень в одній із центральних церков Берліна – у Французькому соборі, а також у колишньому бернардинському монастирі в містечку Нойцелле неподалік Берліна. Головним пунктом гастрольної програми було спільне виконання разом із великим хором і симфонічним оркестром Collegium Musicum відомої кантати К. Орфа "Карміна Бурана" у Берлінській філармонії. Концерт пройшов із великим успіхом, у залі панувала надзвичайна атмосфера.

Після успішних виступів у Берліні хорова капела завершила свої гастролі виступом у головній церкві м. Ільменау (федеральна земля Тюрингія, Німеччина).

2010 року "Дніпро" знову продемонстрував свою співучу майстерність на європейських теренах. Капела вчетверте після 1999 року побувала в Констанці. Завдяки наполегливій праці над проектами культурного обміну як німецької, так і української сторони хорова капела "Дніпро" має можливість гідно репрезентувати українську хорову культуру в Німеччині.

Ще один, уже традиційний, візит до Констанца відбувся у межах великого гастрольного туру влітку 2016 року, коли хорова капела "Дніпро" відвідала з гастрольями Німеччину, Швейцарію та Італію. Наприкінці червня "Дніпро" виступив у грандіозному концерті, присвяченому 50-літтю Університету Констанца. Гостям свята, які з'їхалися з різних країн світу, "дніпряни" представили програму з українських духовних і народних пісень та української акапельної музики, що просто приголомшила слухачів. Як чудовий подарунок шанувальникам під час фінального святкового концерту знову прозвучала знаменита кантата К. Орфа

Спільне виконання кантати Карла Орфа "Карміна Бурана" капелю "Дніпро" та хором й оркестром Вільного та Технічного університетів у Берліні

"Карміна Бурана" (готуючись до цього виступу, "дніпряни" рік вчили пісні латиною та старонімецькою). Її виконання стало справді масштабним міжнародним проектом, до якого було залучено понад 250 виконавців: чотири хори – університетів Києва, Ліона та самого Констанца, а також дитячий хор, оркестр та професійні солісти. За словами ректора університету, професора У. Рюдігера, "Карміна Бурана" стала найкращим підтвердженням співпраці університетів – наукової та культурної. Він запропонував зробити сталою європейською традицією такі спільні культурно-мистецькі проекти між університетами.

Наступний виступ українського хорового колективу відбувся у швейцарському містечку Вайнфельден. Слухачі могли почути як духовні твори, так і жартівливі народні пісні.

Завершальний гастрольний концерт прозвучав у церкві Сан-Стефано італійського міста Віченца, неподалік Венеції, куди київські хористи приїхали на запрошення місцевого хору G.E.V. Капела "Дніпро" виконала годинну програму українського репертуару, а на "біс" під оплески публіки разом з італійцями – знамениту пісню "Санта Лючія". "Дніпряни" зустрічали дуже тепло і щиро, висловлюючи вдячність за справжнє свято музики. Наприкінці концерту на прохання слухачів хор виконав гімн України. Публіка була в захваті від української пісні й ще довго не хотіла розходитись, тож після концерту, під стінами церкви, хор заспівав ще кілька пісень. Додамо, що це був не перший візит "Дніпра" до міста Віченца. Київські хористи були тут у вересні 2011 року, коли під час гастрольної подорожі до Італії брали участь у XXXVIII Міжнародному поліфонічному фестивалі в м. Фано.

Хор "Дніпро" виконує українську програму в Університеті Констанца (2016)

Ще 2010 року жваві творчі стосунки з німецькими колегами спонукали "Дніпро" активізувати зусилля, спрямовані на пошук творчих контактів із французькими шанувальниками хорového співу. І після успішного концерту в Констанці хорова капела "Дніпро" взяла участь у V Міжнародному фестивалі хорového співу у французькому місті Жерза. Це було справжнє свято хорového співу, під час якого виступи нашої капели мали незаперечний успіх. Серед усіх колективів, учасників фестивалю, саме хор "Дніпро" був обраний, щоби наживо заспівати у прямій трансляції з фестивалю на французькому телебаченні. Блискучий виступ хору мав величезний успіх. На фестиваль завітали представники української діаспори, які після перегляду телевізійної трансляції долали по кілька сотень кілометрів заради того, щоби почути спів капели "Дніпро".

Свій успіх у м. Жерза "Дніпро" повторив і 2015 року під час виступу на ювілейному X Міжнародному фестивалі хорových колективів. Насичена програма фестивалю дала можливість представникам кожної країни ознайомитися з виконавською майстерністю творчих колективів інших країн й обмінятися досвідом. А коли хор "Дніпро" виконував "Щедрик", то мелодію наспівували не лише усі учасники фестивалю, а і його глядачі та гості.

2013 року народна хорова капела "Дніпро" взяла участь у XLVIII Міжнародному фестивалі хоровой пісні ім. проф. Яна Широцького, що проходив у місті Мендзиздрое, де здобула срібну та бронзову нагороди. Також капела стала учасником XI Міжнародного фестивалю університетських хорів Universitas Cantat 2013, що відбувся в Університеті ім. Адама Міцкевича в Познані. Цей фестиваль – відоме у світі свято хорového мистецтва, яке кожні два роки збирає обдаровану молодь з університетів різних країн із різних частин світу, надаючи їй можливість ознайомитися та обмінятися творчим досвідом. 2015 року "Дніпро" побував у місті Щецин, де його зустрів відомий польський колектив SHAPS (академічний хор ім. проф. Яна Широцького). Сольний концерт хору "Дніпро" відбувся в залі для урочистостей Штеттинського замку. Слухачі мали можливість почути у виконанні хору псалми, українські народні пісні, твори української та світової класики.

Цікавим і навіть хвилюючим був гастрольний тур містами Литви та Польщі, що відбувся у травні 2017 року. У Вільнюсі разом із трьома хорами Вільнюського університету – "Вирго", PRO MUSICA та "Гаудеамус" – капела дала концерт у костелі св. Йона. Хористи "Дніпра" представили слухачам духовну програму, після чого разом із місцевими співаками виконали дві пісні-реквієми: українською та литовською мовами. Художній керівник хору І. Душейко відзначила надзвичайно зворушливу атмосферу, яка панувала на цьому концерті, як і на наступному, що відбувся у Маріямполі. Потрібно сказати, що Київський та Вільнюський університети поєднують давні, ще з 1994 року, дружні стосунки. У дні Революції Гідності литовські хористи були на Майдані Незалежності, щоби підтримати українців у їхній боротьбі за свободу. Прекрасний подарунок підготували литовські друзі до 180-річчя від дня заснування Київського університету: концерт хору Вільнюського університету під керівництвом Р. Гелготьєне, під час якого гості тепло вітали університет із ювілеєм та радували слухачів блискучим виконанням народних литовських пісень. Хор литовців виступив також у військовому шпиталі,

підтримавши піснею поранених, які повернулися з АТО, та ініціював благодійне збирання коштів для постраждалих в АТО українських воїнів.

У Маріямполе "дніпряни" взяли участь у IX Міжнародному конкурсі вокалістів "Молоді маестро-2017". На конкурс кожен учасник мав підготувати три композиції: народну пісню, сакральну музичну композицію, третій твір на власний розсуд. Міжнародне журі оцінювало вокалістів за художнім виконанням, складністю композиції, ритмом, інтерпретацією, культурою співу та сценічним образом. Усі п'ятеро "дніпрян" – учасників конкурсу були відзначені журі: троє з них, зокрема хормейстер "Дніпра" Я. Прохоренко-Деньгуб, отримали найвищу нагороду – стали лауреатами конкурсу, двоє – дипломантами II ступеня.

Наступного року капела "Дніпро" представляла Україну на двох міжнародних хорових фестивалях – у містах Ясси (Румунія) та Превеза (Греція). У Румунії університетські хористи, яких слухачі зустрічали з теплотою і вдячністю, виступали у бібліотеці університету Міхая Емінеску та у стародавній православній церкві. Нелегке випробування майстерності очікувало на артистів капели в Превезі, де проходив чотириденний XXXVI Міжнародний фестиваль хорового співу, який приймав учасників із 25 країн. До Греції зі всього світу з'їхалися на фестиваль понад 2000 хористів. Попри неабияку конкуренцію, хорова капела "Дніпро" привезла з гастролей почесне срібло у двох номінаціях: "Змішані хори" (чоловічий і жіночий склад) та "Вільний вибір програми".

Провідне місце у творчій діяльності хорової капели "Дніпро", як про це свідчить її репертуар, належить виконанням літургійних творів. Висока майстерність, досягнута у виконанні творів українських і зарубіжних композиторів, дозволяє хоровому колективу успішно брати участь у міжнародних конкурсах і фестивалях духовної музики. Зокрема, 2004 року капела отримала першу премію на Міжнародному конкурсі православної церковної музики в м. Хайнувка (Польща), 2008 – срібну нагороду на XVIII Міжнародному хоровому конкурсі духовної музики на честь єпископа Я. Войташека у Словаччині. Серед перемог останніх років – перше місце в категорії непрофесійних хорів на XXXVI Міжнародному фестивалі церковної музики "Хайнувка-2017". Капела "Дніпро" привезла на фестиваль програму із творів українських композиторів: барокових – М. Дилецького та М. Березовського, і сучасних авторів – В. Польової, І. Небесного та І. Тилика. Як зазначила І. Душейко, університетська капела підготувала одну з найцікавіших програм фестивалю, що дозволило гідно представити університет в умовах конкурсу, який, за оцінкою міжнародного журі, показав дуже високий рівень духовного співу.

Прагнучи активізувати міжкультурний обмін та зробити здобутки пісенних колективів доступнішими для їхніх шанувальників в Україні та за кордоном, капела "Дніпро" не лише знайомить із власною творчістю українських та іноземних шанувальників хорового співу, а й організувала в Києві низку культурно-мистецьких заходів за участі хорових колективів із Німеччини, Великої Британії, Італії, Польщі, Литви. Більше дізнатися про світову музичну культуру дають можливість і концерти хору "Дніпро", під час яких виконуються пісні різних народів світу. Один із найцікавіших таких заходів останніх років – концерт сучасної музики "Навколо світу" хорової капели "Дніпро", який відбувся у листопаді

2016 року в Мистецькому салоні Національного університету імені Тараса Шевченка "Родзинкою" заходу стало виконання латиноамериканських пісень, які репетирувалися спільно з іменитими еквадорськими музикантами – диригентом Ф. Г. Естрада та солістом і перкусіоністом Х. Вега. Решту пісень – українською, англійською, французькою, латиною – "дніпряни" додали із власної програми. Почути, як звучать пісні у міжнародному проекті університетської капели, прийшли сотні людей. Це була справді навколосвітня подорож – адже під час одного концерту прозвучали хорові обробки пісень Великої Британії, Франції, США, Швеції, України, Аргентини, Болівії, Еквадору, Пуерто-Рико, Колумбії, Куби. Ідея спільного українсько-еквадорського проекту зародилася за рік до того, і досвід Ф. Естрада, який уже здійснював подібні проекти в різних країнах світу, дозволив успішно провести майстер-клас латиноамериканської хорової музики в Україні.

Багато років хор "Дніпро" традиційно підтримував тісні контакти зі співочими колективами сусідніх держав, які постали на пострадянському просторі, насамперед Білорусі та Росії. Наприклад, у травні 2007 року "Дніпро" на запрошення хору Білоруського університету відвідав Білорусь і взяв участь у II Міжнародному хоровому форумі студентських хорів "Папараць кветка". До програми виступу ввійшли твори Г. Свиридова "Зорю бьют", М. Глинки "Венеціанська ніч", Я. Яциневича "Сусідка" (обробка народної пісні), А. Веделя "Господи, Боже мой, на Тя уповах"), концерт № 25.

Серед таких виступів колективу за межами України варто особливо зазначити його участь у IV Всеросійському фестивалі-конкурсі українських хорових колективів і вокальних ансамблів ім. Олександра Кошиця у жовтні 2005 р. у Москві під патронатом Об'єднання українців Росії, Федеральної національно-культурної автономії українців Росії, Російської громадської організації "Українці Москви" та за підтримки Міністерства закордонних справ України, Посольства України в Росії і Федерального агентства з культури та кінематографії РФ.

Народна хорова капела "Дніпро" на фестивалі церковної музики "Хайнувка-2017"

Еквадорські музиканти Фернандо Гіль Естрада і Хорхе Вега та Народна хорова капела "Дніпро"

Фестиваль зібрав майже півсотні хорових колективів із різних куточків Росії. Прибула також низка колективів з України. Народна хорова капела "Дніпро" виборола гран-прі фестивалю. Ще один творчий колектив університету – народний ансамбль української музики "Роксоланія" – посів перше місце. Співочі колективи були представлені у трьох номінаціях: академічні хори й вокальні ансамблі; народні хори й фольклорні ансамблі; дитячі колективи (академічні, народні хори, фольклорні ансамблі). У складі міжнародного журі, яке очолив академік А. Авдієвський, народний артист України, керівник Національного заслуженого академічного українського народного хору імені Григорія Верьовки, були відомі діячі хорового та вокального мистецтва Росії й України.

Хор "Дніпро" був також неодмінним і найактивнішим учасником фестивалю ім. О. Кошиця, який наступного року проходив у Києві.

Серед численних виступів колективу слід зазначити участь хору у фестивалі-конкурсі "Аскольдів глас" (Київ, 2009), I Міжнародному хоровому конкурсі-фестивалі ім. Павла Муравського (2010), де капела "Дніпро" стала лауреатом другої премії, Міжнародному фестивалі-конкурсі мистецтв іноземних студентів в Україні "Мистецтво без кордонів", де народна капела отримала гран-прі конкурсу (Київ, 2015).

2013 року народна хорова капела "Дніпро" відзначила своє 170-річчя. Із цієї нагоди у приміщенні Національної філармонії України відбувся урочистий концерт, у якому, крім колективу-ювіляра, узяли участь народний ансамбль української музики "Роксоланія" Київського університету, Академічний хор ім. професора Я. Широцького Західнопоморського технологічного університету м. Щецин (Польща), солістка Національної філармонії України, лауреат Національного конкурсу Т. Школьна. У програмі концерту прозвучали хорові твори К. Стеценка, А. Ведея, І. Тилика, О. Кошиця, Є. Станковича, М. Лисенка, В. Степурка, М. Леонтовича, українські народні пісні, духовна музика вітчизняних і зарубіжних композиторів.

Виступ капели
"Дніпро"
на фестивалі
ім. Олександра
Кошиця в Києві

Урочистим концертом, що відбувся 3 грудня 2018 року у Великій залі Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, було відзначене 175-ліття заснування народної хорової капели "Дніпро" Київського університету. У концерті звучала сучасна хорова акапельна музика. Народна хорова капела "Дніпро" виконала твори українських і зарубіжних композиторів і, звичайно ж, легендарного "Щедрика", який є візитівкою капели. Подарунком ювілярам став виступ гостей і давніх друзів "дніпрян" – литовського хору Pro Musica Університету м. Вільнюс. У другій частині святкового концерту прозвучав твір, який без перебільшення вважається найвизначнішим надбанням музичної культури людства – "Реквієм" В. А. Моцарта у виконанні капели "Дніпро", хору Pro Musica, Нового симфонічного оркестру "Золоті ворота Києва" та солістів Національної опери України під керівництвом швейцарського диригента С. Вілера. Сміливо можна стверджувати, що ювілейний концерт "Дніпра" став справжньою подією в музичному житті столиці.

"Старшим річищем Дніпра" є хор "Славутич", що об'єднує вихідців із хорової капели "Дніпро", колишніх студентів, "співучих" викладачів і співробітників Київського університету. До репертуару "Славутича" увійшли твори українських і зарубіжних класиків, а також спільно з хоровою капелою "Дніпро" він брав участь у загальноуніверситетських виступах і міжнародних творчих проектах.

Ще однією візитівкою культурного життя Київського університету є лауреат міжнародних і державних конкурсів, народний фольклорно-етнографічний ансамбль "Веснянка", який за ініціативи учасників колективу нині носить ім'я свого засновника В. Нероденка. Фундатор "Веснянки" та її незмінний упродовж 48 років художній керівник, постановник усіх концертних номерів і програм, художник із костюмів, лауреат премії ім. М. Аркаса, народний артист України В. Нероденко (канд. геол.-мінерал. наук, доц. геологічного факультету університету) пішов із життя наприкінці 2006 року. Нині художнім керівником ансамблю

"Веснянка" є його донька Я. Нероденко, музичний керівник колективу – заслужений артист України О. Должиков, хормейстер – Г. Шумська, балетмейстери – Л. Безбородько, Д. Завгородня, В. Музальов.

"Веснянку" можна сміливо назвати первістком фольклорно-етнографічного жанру в Україні. Адже саме в її виконанні зі сцен концертних залів Києва вперше зазвучали колядки та щедрівки, які згодом увійшли до репертуару Державного українського народного хору імені Григорія Верьовки та інших професійних колективів.

Від самого утворення ансамблю його учасники поставили собі за мету вивчення та відтворення на сцені традиційних народних обрядів і дійств, для цього об'єдналися в танцювальну, хорову та оркестрову групи. Кожна з них працювала над своїм репертуаром й одночасно брала участь у підготовці таких вокально-хореографічних композицій, як "Веснянки", "Купальські ігри", "Обжинки", "Колядки та щедрівки", "Пори року", "На колодках", "Корчма", вистав "Легенда про Київ", "Незабутнє" тощо. Творчий доробок ансамблю постійно поповнювався, особливо завдяки так званій мандрівній групі, учасники якої під час літніх канікул пішки мандрували Україною, записуючи народні пісні, танці, обряди, виступаючи з концертами.

Танцювальна група "Веснянки" веде активну концертну діяльність. Кожен її виступ вражає не лише високим як для аматорського колективу професіоналізмом, а й яскравістю та етнографічною достовірністю костюмів, що виготовлені за ескізами В. Нероденка. У підготовчій танцювальній групі можуть навчатися всі охочі, найкращих із них згодом запрошують до основного складу ансамблю.

У складі хорової групи колективу багато років виступає жіночий ансамбль "Молодички" – лауреат усеукраїнських і міжнародних конкурсів. Репертуар "Молодичок" ґрунтується на давніх традиціях української культури, прагненні розуміти народне мистецтво, складається з родинно-побутових, рекрутських, жартівливих, ліричних, обрядових народних пісень, поповнюючись значною мірою завдяки самим його учасницям – дівчатам, які приїжджали навчатися до столичного університету з різних областей України і, вливаючись до співочого колективу, приносили із собою нові пісні. Характерною ознакою "Молодичок", яка помітно виокремлює їх серед інших численних вокальних колективів, є певна театралізація виконуваних

Володимир Нероденко

Виступ жіночого ансамблю "Молодички"

пісень. Співачки не лише поєднують спів із танцем, а й персоніфікують пісню, створюючи яскраві сценічні образи. Ясна річ, така манера виконання не залишає глядачів байдужими. "Молодички" брали участь у зйомках та озвучуванні художніх фільмів і багатьох теле- і радіопрограмах.

Оркестрова група ансамблю "Веснянка" – лауреат багатьох міжнародних конкурсів і фестивалів. Уже багато років з оркестром ансамблю, у якому поряд із класичними звучать народні інструменти – трембіта, сопілка, кобза, цимбали, бугай – працює заслужений артист України композитор О. Должиков. Керований ним колектив не лише супроводжує виступи "Веснянки", а й має власний концертний репертуар. Увесь музичний матеріал ансамблю – доробок О. Должикова, який не лише обробляє та аранжує народні мелодії, а й створює власні оригінальні твори, які прикрашають репертуар "Веснянки": сюїта "Незабутнє", вистава "Легенда про Київ" тощо.

З 1968 року, коли ансамблю було присвоєно звання народного, "Веснянка" щочотири роки, виступаючи з великою концертною програмою, переконливо доводить право носити це звання.

За багато років існування народний фольклорно-етнографічний ансамбль "Веснянка" став найбільшим аматорським колективом університету й одним із провідних у столиці України. Його репертуар – завжди цікавий і різноманітний. Це й великі вокально-хореографічні композиції (понад 10), й окремі танцювальні номери в супроводі оркестру та вокальної групи (понад 50). У концертних програмах колективу широко представлене українське народне мистецтво різних регіонів країни та творчість національних меншин України. У виконанні ансамблю можна побачити композиції "Закарпатське весілля", "Свято на Буковині", "На Верховині"; народні танці: болгарський танець "Шопське хоро", жартівливий танець із Покуття, молдавський і лемківський танці, дівочий весільний танець XVIII ст. тощо. Особливо яскравими й органічними є виступи "Веснянки", що відтворюють повсякденний побут українського села, наприклад у Національному музеї народної архітектури та побуту України в Пирогові. Саме там, на фестивалі "Осінь весілля" у вересні 2011 року, "Веснянка" успішно презентувала оновлену вокально-хореографічну композицію "Закарпатське весілля".

Ансамбль підтримує творчі контакти з іншими колективами, діяльність яких відтворює надбання культури народів світу. Наприклад, 2010 року на запрошення індійського театру-студії "Накшатра" "Веснянка" брала участь у зібранні індійської

Фрагменти
композиції
"Закарпатське
весілля"
у виконанні
ансамблю
"Веснянка"

спільноти Києва, що відбулося у Київському університеті, а також у презентації книги Г. Смирнової "Індійський храмовий танець. Традиція, філософія, легенди", що була організована театром "Накшатра" за сприяння посольства Індії в Україні. Після презентації відбувся концерт, гостем якого став й ансамбль "Веснянка".

Упродовж багатьох років ансамбль підтримує зв'язки з Головною астрономічною обсерваторією НАН України та неодноразово виступав перед учасниками міжнародних наукових зібрань. 2010 року він дав великий концерт під час урочистої церемонії закриття Міжнародної конференції NATO ASI.

Виступає колектив і з благодійними акціями. Зокрема, у січні 2011 року "Веснянка" дала "Хрещенський концерт" для співробітників і пацієнтів Національного інституту раку НАМН України. Особливими гостями концерту стали маленькі пацієнти дитячого відділення.

Ансамбль презентував Україну на Міжнародному благодійному вечорі "Парад націй", який було започатковано у 2017 році з нагоди 100-річчя української дипломатії та Дня дипломата України. Метою благодійного заходу було познайомити українців з культурою інших держав, а іноземців – з культурою України. Виступ "Веснянки" став справжньою прикрасою концертного дійства, що складалося з різноманітних та різнобарвних концертних номерів, презентованих 21 країною-учасницею.

"Веснянка" є учасницею низки соціальних заходів. Вона залучилася до участі в соціально-культурному проекті Київської міської держадміністрації "Крок до мистецтва: заклади культури районів для киян", метою якого є надання киянам можливості долучитися до безкоштовних культурних заходів, що проводяться неподалік від місця їхнього проживання. Ще один значний столичний проект, учасником якого став ансамбль, – фестиваль "Усі разом – за сім'ю!", який із 2009 року щороку проходить у Києві. 2017 року "Веснянка" на головній сцені фестивалю представила виставу на тему українського весілля. Важливою сторінкою діяльності колективу є організація і проведення районних та міських весняних свят із залученням школярів і вихованців дитячих садочків.

Народний фольклорно-етнографічний ансамбль "Веснянка" регулярно гастролює Україною. Колектив демонстрував своє мистецтво у Львові, Ужгороді, Луцьку, Чернівцях, Дніпропетровську, Кривому Розі, Донецьку, Одесі та інших містах.

У лютому 2011 року "Веснянка" на запрошення Львівського національного університету імені Івана Франка та ансамблю "Черемош" відвідала Львів. Уперше на львівську сцену тоді ще п'ятирічна "Веснянка" вийшла далекого 1963 року. Запальні танці чи не з усіх регіонів країни, вдалі постановки та яскраві костюми киян надихнули їхніх львівських колег на створення подібного колективу. Так народився "Черемош". Обидва ансамблі зростали, набиралися досвіду, ставали лауреатами багатьох міжнародних конкурсів і фестивалів. Та за весь цей час колективам жодного разу не довелося виступати на одній сцені, доки у 2011 році не відбулася їхня зустріч.

2012 року народний ансамбль пісні й танцю "Черемош" Львівського університету завітав до Києва. Концерт "Черемошу" відбувся в актовій залі головного корпусу Київського університету. Ансамбль гостинно зустрічала "Веснянка", яка також була представлена в концерті кількома номерами.

"Веснянка"
на концерті
народного
ансамблю
пісні й танцю
"Черемош"

ансамбль презентував нову роботу – фрагмент вокально-хореографічної композиції "Легенда про Київ", виступивши на запрошення благодійного фонду "Київське Віче" у Колонній залі Київської мерії. Фрагмент цієї вистави був представлений глядачам і під час Фестивалю духовної християнської музики та співу у липні 2013 року в межах святкування 1025-річчя Хрещення Київської Русі.

Різноманітною є географія зарубіжних гастролей колективу. Свою майстерність "Веснянка" демонструвала у 22 містах колишнього СРСР: у Мінську, Тбілісі, Ташкенті, Нукусі, Єревані, Москві, Санкт-Петербурзі, Саратові, Ульяновську, Кустанай тощо, побувала з гастрольми в понад 10 країнах Європи, зокрема в Німеччині, Росії, Угорщині, Румунії, була учасницею днів культури України в Італії, Польщі, Словаччині, міжнародних фольклорних фестивалів у Греції, Італії, Німеччині, Польщі, Сербії, Словаччині, Туреччині, Угорщині, Фінляндії, Чехії.

Серед найбільш яскравих сторінок фестивалних подорожей "Веснянки" варто назвати її участь у Міжнародному фольклорному фестивалі 1997 року в Туреччині, успіх 2006 року на Міжнародному фольклорному фестивалі Terra nostra в італійському місті Апіро, де концерти ансамблю збирали найбільшу кількість глядачів.

2007 року колектив став учасником традиційного свята "День музики", що проходив у столиці Франції, де "Веснянку" приймав Український культурний центр, школа українського мистецтва, а на концертах був присутній посол України у Франції. З Парижа учасники ансамблю привезли лист: "Посольство України у Франції висловлює щиру подяку всім членам фольклорно-етнографічного ансамблю ім. В. Нероденка "Веснянка" при Київському університеті, який гідно представив Україну на європейському святі музики в Парижі та продемонстрував віртуозну майстерність виконання народного танцю та співу...".

Під враженням виступів "Веснянки" на міжнародних фольклорних фестивалях 2009 року в містах Пірот і Сремська Мітровіца (Сербія) сербське телебачення зняло цілу передачу про український ансамбль. Справжній триумф супроводжував "Веснянку" і на XL Міжнародному фольклорному фестивалі 2012 року в місті

"Веснянка" є лауреатом і переможцем багатьох районних, обласних та всеукраїнських конкурсів народної творчості, Київського міського огляду-конкурсу народної творчості, телевізійних конкурсів "Сонячні кларнети", "Шануймося, друзі!". Однією зі значних творчих перемог колективу є здобуте ним 2009 року гран-прі фольклорного фестивалю "Великдень у Космачі" (Івано-Франківська область). Ансамбль брав участь у багатьох театралізованих дійствах, присвячених різноманітним ювілеям і календарним датам, зокрема таким, як Шевченкові дні, День Києва, під час святкування якого 2009 року

Бургасі (Болгарія). Виступи ансамблю, високо оцінені місцевою пресою та організаторами фестивалю, відзначили Почесною грамотою фестивалю. Художній керівник болгарського державного ансамблю "Пирін" був глибоко вражений, коли дізнався, що "Веснянка" – аматорський колектив.

Зарубіжні гастрольні поїздки ансамблю завжди проходять із великим успіхом. Особливе захоплення викликають у глядачів танцювальні номери: "Закарпатський весільний" полонив учасників фольклорного фестивалю у Фінляндії, гуцульський "Аркан" – у Туреччині, "Святковий гопак" – у Греції.

2013 року народний фольклорно-етнографічний ансамбль ім. В. Нероденка "Веснянка" відсвяткував 55-річний ювілей, до якого підготував велику концертну програму. А 2018 року святковим концертом у Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського колектив відзначив своє 60-річчя. Урочистості відвідали адміністрація, викладачі та студенти університету на чолі з його ректором Л. Губерським, який привітав ансамбль із ювілеєм і щиро побажав "Веснянці" ще багато років невичерпного творчого натхнення, процвітання та блискучого продовження творчого шляху.

Ще один творчий колектив, що є невід'ємною частиною культурно-мистецького життя університету, – народний ансамбль української музики "Роксоланія", створений на базі Інституту філології 2001 року завдяки невтомному творчому пошуку професора кафедри фольклористики І. Павленка, який і очолив колектив. В основі концепції ансамблю – збирання, оброблення та популяризація зразків музичного фольклору різних регіонів України, виконання найкращих творів авторської музики народнопісенного стилю. Одним із головних принципів творчої роботи "Роксоланії" є вивчення стильових особливостей традиційного народнопісенного виконавства в різних жанрах, а також відтворення манери співу, обрядових дійств із залученням інструментального супроводу та народних танців.

Виконавська стилістика колективу переважно базується на відтворенні обрядово-пісенних традицій, характерних для побуту Наддніпрянщини та Полісся. Значне місце в репертуарі посідають соціально-побутові та ліро-епічні пісні, а також зразки жартівливо-танцювального жанру. Характерною ознакою виконавського стилю ансамблю є намагання репродукувати манери співу з елементами мелізматики, діалектності, звукоутворення, що характеризують певну місцеву чи регіональну традицію. Колектив напрацював чималий досвід у використанні драматургічних прийомів театралізації і режисури народної пісні на сцені, що надає природного колориту та видовищності для сприйняття творів народного мистецтва

Народний ансамбль української музики "Роксоланія"

слухацькою аудиторією. Такий напрям діяльності колективу дає можливість залучати широке коло учасників до вивчення, популяризації та збереження народно-пісенних традицій, що є важливою складовою частиною морально-естетичного виховання та духовного збагачення молоді.

Виконавський склад ансамблю містить кілька хорових гуртів, дуетів, тріо та солістів, а також народно-інструментальний гурт і хореографічну групу.

Важливою віхою у творчому житті колективу стало здобуття ним 2005 року звання народного.

2006 року "Роксоланія" святкувала 5-річний ювілей. Свої творчі звершення ансамбль відзначив святковою концертною програмою. У промові перед гостями свята художній керівник колективу, хормейстер І. Павленко зазначив: "Ансамбль народної музики "Роксоланія" – найкращий засіб культурно-естетичного виховання студентської молоді. Він ще на етапі становлення, але поступово набирає творчих сил, стає цікавим, перспективним і насправді самобутнім".

Студентсько-викладацька спільнота факультетів та інститутів Київського університету завжди радо вітають "Роксоланію". З великим успіхом проходять новорічні виступи ансамблю – концерти української пісні, показ новорічно-різдвяних фольклорних композицій. Значний інтерес викликали "студентські забави до Калити", організовані "Роксоланією" за участі майстрів із писанкарства, народної ляльки, гончарного мистецтва у грудні 2007 року. У січні 2009 року глядачам було презентоване сценічне втілення реконструкції традиційної вертепної драми (у записах О. Маркевича), здійснене студентами спеціальності "Фольклористика. Українська мова та література, іноземна мова" під керівництвом І. Павленка. З особливо піднесеним настроєм колектив виступав на святкуванні 10-річчя свого рідного Інституту філології восени 2011 року.

Не минає без "Роксоланії" святкування "Дня університету" та щорічний університетський конкурс студентської творчості "Арт-Сузір'я", де учасники ансамблю беруть участь у різних номінаціях (хореографія, естрадний спів, народний та академічний спів, інструментальний жанр, театральне мистецтво).

Мистецький колектив прикрашає своєю творчою майстерністю не лише святкові, а й наукові заходи, що відбуваються у стінах Київського університету. Наприклад, гурт з успіхом виступив перед учасниками VI Міжнародної науково-практичної конференції "Україна – Італія: співпраця у сфері туризму", яка проводилася у червні 2012 року на географічному факультеті університету.

"Роксоланія" прагне ознайомити зі своїми творчими напрацюваннями якомога більшу кількість шанувальників народної музичної творчості. 2006 року побачив світ її перший аудіодиск "Колограй", до якого увійшли колядки, веснянки, купальські, ліричні та жартівливі пісні Поліського регіону. 2008 року побачив світ новий альбом "Роксоланії" під назвою "Журилася перепілочка", що знайомить слухачів із народною музикою центрального регіону України.

Попри молодість, "Роксоланія" – знаний як у столиці, так і в усій Україні творчий колектив. Її запрошують до участі в різноманітних культурно-мистецьких і громадських заходах. Зокрема, ансамбль – постійний учасник заходів, що відбуваються в Українському центрі народної культури "Музей Івана Гончара". Це фольклорне дійство "Дорога до матері", Андріївські вечорниці (2007), новорічні

фольклорні дійства "Маланка" та "Коза" (2007–2008), фольклорне обрядодійство "Колодій" і весняні обрядодії: закликання весни, криві танці, випікання жайворонків із тіста та великодні забави (2008). 2011 року колектив виступив на відкритті "Свята новорічної іграшки", що проходило у столичному Центрі української культури та мистецтва.

Серед значних громадських заходів, у яких брала участь "Роксоланія", – всеукраїнська акція "Рушник єдності" до Дня Соборності України (2008). "Роксоланія" є учасницею соціально-культурного проекту "Крок до мистецтва: заклади культури районів для киян". Співпрацює колектив і зі столичними музеями. Зокрема, ансамбль виступив із концертною програмою під час відкриття оновленої експозиції "Традиційне мистецтво українців" у Національному музеї історії України (2015).

Народний ансамбль української музики "Роксоланія" також є активним учасником численних фольклорних фестивалів. Упродовж лише 2007 року "Роксоланія" демонструвала своє мистецтво на всеукраїнських фольклорних фестивалях "Великдень у Космачі" (с. Космач) і "Берегиня" (м. Луцьк) та на Всеукраїнському фестивалі весільного обряду "Рожаниця" (с. Бобриця).

Помітною подією у творчому житті колективу став приурочений до 170-річчя П. Чубинського спільний концерт "Роксоланії" і місцевого фольклорного ансамблю "Червона калина", що відбувся у лютому 2009 року у селі Лука Києво-Святошинського району. Виступи ансамблю "Роксоланія" з автентичними піснями чергувалися зі співом "Червоної калини". Деякі твори виконували обидва гурти. У такому поєднанні виразно простежувалося, як передається пісенна традиція від покоління до покоління. Адже народний колектив "Червона калина", у репертуарі якого близько 300 автентичних пісень, унікальний тим, що традиція народного співу в селі Лука ніколи не переривалася, звичаї, знання, уміння йдуть із сивої давнини, передаються з покоління в покоління.

Цікавий виступ, що відтворює традиції Зелених свят, подарувала "Роксоланія" глядачам на святі у Корсуні в червні 2012 року.

2013 року "Роксоланія" взяла участь у масштабній науково-мистецькій акції – Великому всеукраїнському фольклорному фестивалі "Калина об Різдві", який відбувся у столиці на території козацького селища "Мамаєва Слобода". У межах заходу відбулися сім фольклористичних читань, присвячених вітчизняному фольклористу-казкознавцю, засновнику кафедри фольклористики Шевченкового університету, професору Л. Дунаєвській. На фестиваль були запрошені творчі колективи з різних регіонів України, а його організаторами стали Київський університет, Центр народознавства "Козак Мамай" і Центр української культури та мистецтва.

Активна творча діяльність яскравого мистецького колективу дістала належне визнання. Серед отриманих "Роксоланією" значних відзнак – гран-прі на VI Всеукраїнському фестивалі аматорського мистецтва під патронатом Федерації профспілок України (2008). 2011 року вона здобула перше місце в номінації "Фольклорні гурти" на столичному огляді аматорських колективів. 2012 року ансамбль підтвердив отримане 2005 року за творчі успіхи звання "Народний аматорський колектив" і розпочав підготовку до урочистого святкування десятирічного ювілею. З нагоди 10-річчя "Роксоланії" у приміщенні актові зали головного корпусу університету у квітні 2013 року відбувся святковий концерт.

Святковий концерт з нагоди 10-річчя народного ансамблю "Роксоланія"

Про ансамбль "Роксоланія" знають не лише в Україні, а й у світі. Його постійно запрошують на етнофестивалі до різних країн. Неодноразово наші студенти їздили до Кореї, Німеччини, Польщі, Туреччини, Франції та інших країн світу. Серед міжнародних фольклорних фестивалів, у яких брала участь "Роксоланія", XXV Фестиваль європейської традиційної культури в місті Миява (Словаччина) та місті Стражниця (Чехія), що проходив під егідою ЮНЕСКО (2005), VIII Міжнародний фестиваль молодіжних фольклорних колективів "Червона гірка" (м. Брянськ, Росія), де "Роксоланія" здобула першу премію (2006), IV Всеросійський фестиваль-конкурс українських хорових колективів і вокальних ансамблів ім. Олександра Кошиця (м. Москва, Росія), де гурт "Роксоланія" посів перше місце (2006), Фестиваль традиційної культури в м. Кіль (Німеччина, 2007), міжнародні фольклорні фестивалі в містах Селівке та Газіантеп (Туреччина), куди вперше за кількадесятирічну історію їхнього проведення творчий колектив було запрошено двічі поспіль (2008 і 2009 р.). Численні концерти давали змогу учасникам ансамблю не лише презентувати динамічну та різноманітну програму – від ліричних пісень до запальних композицій, а й відкривати для себе традиційну культуру інших країн, представники яких брали участь у фестивалях.

У червні 2010 року фольклорний ансамбль "Роксоланія" здійснив гастрольну поїздку до м. Кіль на запрошення його мерії для участі у святкуванні Днів міста.

Однією з найзначніших подій у творчому житті ансамблю стала подорож ансамблю до Японії 2010 року на запрошення всесвітньо відомої громадської організації "Осака у світі". Програму концертних заходів було здійснено в містах Осака, Яо, Хашимото, Кавачинагано, Кобе, Каїзука, Нарутакі, Тенрі. Надзвичайно тепло зустрічали "Роксоланію" в університетах міст Осака й Тенрі, відбувалися обміни думками з питань традиційної культури й духовності, особливостей підготовки фахівців із фольклористики й етнології. Інструментальний ансамбль "Гагаку" університету м. Тенрі продемонстрував програму прадавньої архаїчної японської музики.

Концерти "Роксоланії" склалися із двох відділень: перше – представляло обрядово-ритуальну творчість українців (фрагменти святкування Різдва Христового, Меланки та Василя, веснянок, хороводних і кустових пісень, сцени весільного

обряду наряджання молодої); друге – було присвячене ліричним і жартівливим пісням, народним танцям.

Перебування "Роксоланії" в Японії – подія надзвичайно важлива не лише для творчого розвитку колективу, а й для України загалом. Адже творчі надбання двадцяти країн, які демонстрували свої національні музичні народні шедеври в регіоні Осака до "Роксоланії", зафіксовані в літописі цієї поважної організації – із фотоматеріалами, коментарями, відео- й аудіозаписами. Для учасників ансамблю турне регіоном мало велике пізнавальне значення з надзвичайно глибокими, незабутніми враженнями.

Ансамбль "Роксоланія" в Японії

Ще однією яскравою та важливою подією стала подорож ансамблю "Роксоланія" до міста Маніса (Туреччина) у березні 2011 року за сприяння посольства України в Туреччині для представлення української традиційної культури на 471-му традиційному фестивалі "Месір", де головувала Україна. Фестиваль щорічно відбувається у цьому місті за участі фольклорних колективів і посольств країн переважно Чорноморського регіону, має статус міжнародного та відіграє важливу роль у популяризації традиційних культур країн-учасниць. Щороку на фестивалі "Месір" головує одна із країн-учасниць, яка представляє свої національні культурні цінності через виставки, презентації, ЗМІ, зустрічі з видатними діячами науки й культури та у завершальній частині фестивалю – велику концертну програму традиційної музики.

Виступ "Роксоланії" на фестивалі в Манісі

Ансамбль
"Роксоланія"
підкорює
Сардинію

На фінальному гала-концерті на центральній площі міста ансамбль "Роксоланія" презентував годинну програму української традиційної музики: обрядові ліричні й танцювальні пісні, вокально-хореографічні композиції.

Цікаве творче турне здійснила "Роксоланія" влітку 2015 року, узявши участь у складі групи студентів і викладачів кафедри фольклористики Інституту філології у кількох міжнародних фольклорних фестивалях, що проходили в різних містах о. Сардинія (Італія): у Міжнародних фольклорних фестивалях Funtane Olia (м. Сіннаї), LA VEGA (м. Міліс), містах Сесту, Сеттімо, Болотана. Під час різноманітних заходів (концертних

виступів, танцювальних майстер-класів, спільного виконання українських і сардинських пісень разом із місцевими колективами) учасники фестивалів не лише знайомилися з "Роксоланією", а й говорили про Київський університет, Україну, отримали можливість оцінити українську самотутню культуру. Отже, фольклорний ансамбль укотре представляв на міжнародній культурній арені не лише рідний університет, але й усю країну.

Ще одним художнім колективом із багатими традиціями, творче життя якого налічує понад сім десятиліть, є студія академічного вокалу, яку очолює видатна оперна співачка, народна артистка України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Є. Колесник. Учасники студії знайомляться з кращими зразками світової музичної творчості і мають можливість розвивати природні вокальні здібності. До виконуваного ними репертуару, що постійно розширюється й оновлюється, входять українські народні пісні, романси, арії і дуети з опер українських і зарубіжних композиторів. 2004 року студії академічного вокалу було присвоєно почесне звання народного колективу.

Учасники студії беруть участь у загальноуніверситетських заходах, благодійних концертах, оглядах самодіяльності. Упродовж останніх десятиліть вони були учасниками та призерами як районних і міських оглядів творчості народних аматорських колективів, так і творчих заходів всеукраїнського масштабу. Наприклад, 1999 року студентка філологічного факультету Л. Білоус стала переможницею Республіканського огляду самодіяльності; студійці неодноразово ставали дипломантами та лауреатами міського студентського огляду самодіяльності "Гаудеамус". Починаючи із 2005 року, учасники студії беруть участь у літературно-музичних вечорах, які регулярно проводить київський журнал "Радуга" у Будинку вчених, а також на сцені Будинку актора.

Серед учасників студії академічного вокалу чимало лауреатів різноманітних конкурсів і фестивалів. 2003 року студентка Інституту філології А. Онанко стала лауреатом Всеукраїнського фестивалю "Червона рута". Учасник студії

О. Харакондя виборов гран-прі Міжнародного фестивалю "Кролевецькі рушники" (2009), на студентському фестивалі "Арт-Сузір'я" у жанрі "академічний вокал" отримав диплом лауреата першої премії. Диплом лауреата третьої премії цього ж фестивалю здобула учасниця вокальної студії М. Дворяшина, яку було нагороджено також дипломом лауреата конкурсу "Молоді голоси" (започаткований фондом Б. Олійника). Учасники студії брали участь у Всеукраїнському конкурсі "Шанс" (друге місце, 2003), конкурсі Фонду культури "Нові імена" (диплом конкурсу (2006) і звання лауреата (2007)). Л. Білоус 1999 року виступала на Міжнародному конкурсі французької пісні у Спліті (Хорватія), де була нагороджена дипломом другого ступеня.

Євдокія
Колесник
зі студійцями

2008 року за високі досягнення в розвитку аматорського мистецтва, зразковий художній рівень студію академічного вокалу нагороджено Дипломом другого ступеня на Київському міському огляді народної творчості.

Серед співочих осередків, що працюють у стінах Київського університету, один із наймолодших – створена 2004 року студія естрадного вокалу, якій 2009 року було присуджено звання народної. Керівник студії – композитор, заслужений діяч естрадного мистецтва України, лауреат численних міжнародних і всеукраїнських пісенних конкурсів, автор понад 300 пісень і гімнів (зокрема, гімну Київського національного університету імені Тараса Шевченка), кандидат філологічних наук, доцент кафедри фольклористики О. Марчун. Концептуальні засади діяльності студії базуються на ідеї формування музичної досвідченості, підвищенні інтелектуального та культурного потенціалу студентів університету, створенні особливої духовної атмосфери для виховання їхнього естетичного смаку. Така мета студії очевидна, зважаючи на те, що нині естрадне мистецтво загалом та естрадний вокал зокрема є максимально поширеними і доступними порівняно з іншими видами масової культури, які потребують спеціальної фахової підготовки, і саме тому завдяки роботі студії створено спеціальні умови для розкриття та активізації потенціалу студентської молоді.

У роботі студії брати участь можуть не лише студенти, а й викладачі та співробітники університету. У програмі студійних занять – ознайомлення з коротким курсом історії і теорії музики, практичні курси естрадного вокалу та сольфеджіо, практикум зі студійного запису голосу. Колектив студії естрадного співу проводить активну концертну діяльність у студентському середовищі, бере участь в урочистих загальноуніверситетських заходах, пропагує мистецтво естрадного співу в Україні та за кордоном. Учасники студії виступають у концертних і конкурсних

програмах різного рівня, зокрема у всеукраїнських конкурсах, таких як "Пісенний вернісаж", "Зоряний дощ", а також у популярних телепроектах "Голос країни", "Україна має талант".

З 2004 року діяльність творчих колективів і студій об'єднує утворений шляхом реорганізації клубу університету Молодіжний центр культурно-естетичного виховання на чолі з Н. Максименко. Щороку він проводить значну кількість культурно-мистецьких заходів. Це різноманітні проекти та концерти, студентські конкурси та фестивалі (напр., конкурси авторської пісні та поезії, концерти до Міжнародного дня студента, святкування річниць Київського університету), конкурсно-розважальні дискотеки, флешмоби, майстер-класи тощо.

У молодіжному центрі працюють танцювальні колективи, які дають можливість познайомитися з танцювальним мистецтвом різних часів і різних народів світу. 2004 року був заснований народний театр-студія індійського танцю "Накшатра". Упродовж багатьох років студію очолювала Г. Смірнова, яка вивчала мистецтво класичного індійського танцю Бхаратанат'ям і класичних танцювальних стилів Кучіпуді та Маюрбхандж протягом шести років під керівництвом досвідчених індійських педагогів, а також опанувала південноіндійський класичний вокал, практикувала хатха-йогу в Національному інституті йоги. За високий рівень виступів її ім'я внесено до Почесного списку Міністерства культури Індії. Набуті знання художній керівник театру-студії заклала до основи програми навчання, яка має три рівні та передбачає насамперед оволодіння системою фізичних вправ для підготовки тіла до освоєння танцю. На другому рівні учениці знайомляться з базовою теорією, історією виникнення, розвитку та технічною основою стилю; на третьому – освоюють танцювальні композиції (групові та соло). Нині художнім керівником театру-студії "Накшатра" є учениця Г. Смірнкової В. Буренкова.

2009 року танцювальний ансамбль театру здобув звання народного колективу України. "Накшатра" не лише навчає індійському класичному танцю та йозі, а й проводить активну організаційну діяльність у тісній співпраці з посольством Індії, що спрямована на поширення індійської культури в Україні: займається організацією фестивалів індійського класичного танцю й музики ("Нрітья Анджалі",

"Рага Анджалі") та виступів представників індійської культури, виставок живопису та фотографій, присвячених Індії, проводить лекції-демонстрації і майстер-класи відомих гуру й інші цікаві заходи. Наприклад, у грудні 2015 року "Накшатра" презентувала індійське свято вогнів "Дівалі", яке відвідав Надзвичайний і Повноважний Посол Індії в Україні М. К. Бхарті. На святі був присутнім також відомий український музикант, майстер гри на індійському інструменті табла С. Пучков. Він розповів історію походження

Виступ учасниць театру-студії індійського танцю "Накшатра"

цього інструмента та провів невеликий майстер-клас, виконавши уривок однієї зі своїх авторських композицій.

Колектив підтримує творчі зв'язки з іншими навчальними закладами столиці (Київським міжнародним університетом, Київським національним лінгвістичним університетом тощо), де є бажаним гостем під час проведення святкових заходів, виступає у концертах, присвячених різноманітним урочистим подіям, таким як святкування ювілейних річниць Київського університету, днів Києва тощо, бере участь у всеукраїнських і міжнародних конкурсах і фестивалях.

2005 року було утворено студію середньовічного танцю "Джойссанс", учасники якої поставили собі за мету дослідження та реконструкцію старовинних європейських танців від часів Середньовіччя до епохи Бароко. Згодом студія перетворилася на театр. Нині основним спрямуванням його діяльності є відтворення танцювальних традицій італійського та французького Відродження, а також світської танцювальної культури, що побутувала на території України за часів Речі Посполитої та Гетьманщини. Виокремлено різні напрями танців: XVI ст., епохи Середньовіччя і XVII ст.

Основна мета "Джойссансу" – занурити глядача в дивовижний світ історичного балу, переносячись разом із ним на кілька століть назад. Щоб передати атмосферу епохи, танці доповнюють яскраві костюми, жива музика, спів, акторська гра, робота з предметами, жонгливання тощо. "Джойссанс" – це група ентузіастів, людей, закоханих у танець, культуру та історію, людей, які танцюють задля того, щоб приносити оточенню радість (у пер. із фр. *Jouissance* означає "радість"). Учасники "Джойссансу" на чолі з художнім керівником Н. Скорняковою займаються історичними дослідженнями, вивчають першоджерела, здійснюють перекладацьку роботу, приділяючи особливу увагу періоду Відродження на українських землях. Винятково своїми силами учасники театру шийють історичні костюми, пишуть сценарії та працюють над постановками.

"Джойссанс" проводить майстер-класи зі старовинного танцю. Водночас його учасники самі навчаються в європейських професіоналів. Викладачі й учні театру танцю відвідують лекції і майстер-класи відомих дослідників і викладачів старовинного танцю з Італії, Франції, Бельгії, Чехії.

Театр танцю виступає на українських і міжнародних історичних та етнічних фестивалях, концертах старовинної музики, ставить власні вистави, а також проводить бали, вечірки та лекції, бере участь у благодійних акціях.

Учасники студії
середньовічного
танцю
"Джойссанс"

Зокрема, театр у різні роки був учасником таких творчих заходів, як арт-шоу "Ніч в Луцькому замку", фестивалів "Трипільське Коло. Земля", "Свірж", "Стародавній Меджибіж", "Древо Роду", Terra Heroica, "Львів Стародавній" "Гості Стародавнього Києва XV століття", "Лицарський фестиваль на Співочому полі", а також виступав разом з ансамблями старовинної музики "Київ-Бароко", Kings & Beggars та Uno Spiritu, з якими підтримує регулярні творчі контакти.

Ще один молодий, але з високим творчим потенціалом танцювальний колектив – студія східного танцю "Маріам", заснована 2007 року під керівництвом М. Борисенко – професійної танцівниці, виконавиці арабських танців, володарки Кубка світу 2012 року, переможниці фестивалю "Вогні Сходу 2013", Володарки гран-прі фестивалю "Золото Сходу 2015", золотої призерки Кубка України 2016 року.

Робота в студії розпочалася з вивчення технічних основ і специфіки арабського танцю та музики, а вже за місяць учениці почали працювати над невеликими хореографічними постановками, і на початку квітня 2008 року колектив уперше виступав на сцені, беручи участь в огляді народної творчості Шевченківського району м. Києва, де виборов третє місце.

У студії вивчають основи східних танцювальних стилів табла, саїді та андалузія, а також різні напрями арабського танцю – класичний арабський танець, фольклорні танці Єгипту, Лівану, країн Перської затоки. Учасниці студії виконують і оригінальні шоу-номери з використанням техніки роботи з атрибутами (ассайа, віяла, шарфи, крила, бубни, сагати тощо). Серед постановок студії – а її творчий репертуар постійно збагачується – танці "Ритми арабських ночей", "Подих пустелі", "Весняні забави", "Андалузія", а також створені ученицями власні сольні танцювальні композиції. Загалом за час існування студії східного танцю "Маріам" було створено 30 групових і сольних постановок у різноманітних стилях і напрямках східного танцю.

Студія бере активну участь у культурно-мистецьких заходах, які проходять у Київському університеті, у столиці та за її межами, а починаючи із 2009 року – проводить щорічні звітні концерти за власними сценаріями, що перетворюються на яскраве шоу. Такою яскравою подією став п'ятий звітний концерт "Маріам" у

червні 2013 року. Ефектні сольні й ансамблеві хореографічні номери викликали щире захоплення численних глядачів, адже кожен із 22 танців був презентацією окремого стилю, історії та фольклору різних етнічних груп країн арабського регіону. Враження глядачів від драматичних і ліричних, спокусливих і життєрадісних східних танців посилювалося завдяки яскравості,

Виступ учасниць студії східного танцю "Маріам" на святкуванні 175-річчя Київського національного університету імені Тараса Шевченка

витонченості та неповторності сценічних костюмів. У грудні 2013 року студія "Маріам" уперше подарувала своїм шанувальникам передноворічне свято – яскраву концертну програму "Новорічна магія Сходу" для всіх закоханих у Схід, східну музику й танець.

Попри молодість, "Маріам" уже встигла заявити про себе вітчизняній і світовій танцювальній спільноті. Із 2009 року учасниці колективу постійно виступають на всеукраїнських і міжнародних фестивалях і конкурсах зі східних танців, посідаючи при цьому призові місця. Зокрема, дівчата виборювали – у різних номінаціях – третє місце на Всеукраїнському фестивалі східного танцю "Вогні Сходу 2010" та перше – на Чемпіонаті України 2011 року зі східних танців; друге і третє місця – на Міжнародному фестивалі східного танцю "Ель Фаум 2010", друге місце – на "Ель Фаум" 2011 та 2012 років, перші місця – на Міжнародному фестивалі східного танцю "Піраміда 2011" та Міжнародному фестивалі східного танцю "Бал-Bellydance 2011", друге та третє місця – на Міжнародному фестивалі східного танцю "Вогні Сходу 2011", перше та третє місця – у Кубка світу 2012 року зі східних танців. Серед успіхів останніх років – присвоєння звання "Народний колектив України", що стало подарунком до 10-річчя студії (чому передував успішний виступ перед комісією з Міністерства культури України), і завойоване перше місце на Міжнародному фестивалі східного танцю Bellywood Festival 2018.

Студенти та співробітники університету, які є шанувальниками бального та сучасного танців, також мають можливість задовольняти свої мистецькі вподобання. У Молодіжному центрі культурно-естетичного виховання університету для них працюють студія бального танцю та студія сучасного танцю R'n'B, у програмі навчання яких – європейські та латиноамериканські танці, основи сучасних танцювальних напрямів, таких як джаз, модерн, хіп-хоп, контемп, ча-ча-ча, танго, диско тощо. Робота в студії передбачає як навчання танцювальній майстерності задля всебічного розвитку особистості, так і підготовку учасників студії до участі в концертних та шоу-програмах.

Із 2007 року у центрі культурно-естетичного виховання працює студія гри на гітарі, де напрацьовано значний базовий і концертний музичний матеріал: різноманітні музичні твори, призначені як для опанування інструмента, так і для виконання ансамблем гітар. На заняттях студенти оволодівають найкращими зразками сучасної української музики, а також вивчають джазові композиції та обробки бразильської, аргентинської й іспанської народної музики. Учасники студії відвідують майстер-класи провідних гітаристів, концерти гітарної музики, де знайомляться з різноманіттям її напрямів і стилів.

Уже не одне десятиліття одним із найпопулярніших та найулюбленіших способів проведення дозвілля у студентів університету є участь у змаганнях КВК. Рух КВК існує та розвивається в університеті з 1987 року. Тоді перша збірна університету успішно виступила в чемпіонаті КВК м. Києва і взяла участь у II Міжнародному фестивалі команд КВК у м. Тюмень (Росія).

Протягом 1992–1998 років збірна команда КВК Київського університету "Столичні піжони" продовжувала розвивати рух і традиції КВК в університеті. 1994 року команда стала фіналістом I ліги КВК під керівництвом О. Маслякова

(змагання відбувалися в Росії), першою серед команд ВНЗ столиці організувала та провела міжнародні ігри КВК: 1995 року – з командою КВК з Єревана (Вірменія), 1996 – з командою "Тамбовські вовки" (м. Тамбов, Росія).

Регулярно проходять і внутрішньоуніверситетські змагання – між командами КВК факультетів та інститутів за Кубок ректора. Молодіжний центр університету організує та успішно проводить такі чемпіонати. Першим чемпіоном була команда КВК Інституту міжнародних відносин. Мета, яку ставлять перед собою організатори змагань, – поліпшення культурно-масової роботи серед студентів, створення сприятливих умов для виявлення творчого потенціалу студентства, підвищення рівня майстерності команд і визначення найкращих серед них для подальшої участі у змаганнях КВК різних рівнів.

В іграх чемпіонату беруть участь до 16 команд КВК університету. Деякі з команд інститутів і факультетів, які успішно виступили на внутрішньому чемпіонаті, представляють Київський університет за його межами та беруть участь в іграх різноманітних ліг КВК. Зокрема, команда КВК факультету кібернетики "5,50" виступала у змаганнях студентської ліги Асоціації КВК України сезону 2006–2007 років; команда Інституту журналістики "Акули пера" стала чемпіоном Кубка України АКУ 2006 р., об'єднана команда соціологів і психологів "Основний інстинкт" була учасником фестивалю АКУ. З кожним роком кількість команд, які представляють Київський університет на таких змаганнях, збільшується.

Незабаром на зміну "Столичним піжонам" прийшла нова збірна команда – "Бульвар Шевченка", що була створена з найкращих гравців та авторів кількох команд КВК. Вона й представляла університет у міжрегіональних і міжнародних лігах КВК протягом тривалого періоду, зокрема була учасником XVII, XVIII та XIX міжнародних фестивалів КВК під керівництвом О. Маслякова (м. Сочі, Росія), півфіналістом Слобожанської ліги КВК під керівництвом О. Маслякова 2007 року (м. Харків), дипломантом Кубка мера м. Києва 2006 року, володарем Осіннього кубка Голосіївського району м. Києва 2007 року, учасником I Української ліги АМІК 2008 року (м. Одеса).

Традиції КВК гідно продовжувала та розвивала нова команда університету "Збірна Шевченка", яка 2012 року брала участь в чемпіонаті КВК м. Києва "Столиця", а в листопаді стала лауреатом Всеукраїнського студентського фестивалю КВК. Протягом 2013 року збірна стала володарем міжуніверситетського Кубка дружби, переможцем Відкритої Ялтинської ліги КВК, брала участь в іграх Слобожанської і I ліги КВК. "Збірна Шевченка" гідно представляла університет і в наступні роки. За результатами XXV Міжнародного фестивалю в Сочі команду було запрошено до участі одразу у двох офіційних лігах КВК: Центральній Слобожанській лізі КВК у Харкові та в I Українській лізі КВК в Одесі.

У вересні 2013 року перед шанувальниками музики відкрив двері Мистецький салон Київського університету. Мистецькі заходи, які тут проходять, мають великий успіх і вже надали йому популярності не лише в університетських стінах. Щотижня тут відбуваються концерти, вечори камерної та академічної музики, академічного вокалу, української вокальної лірики та хорового мистецтва, популярної музики та джазу, а також поетичні вечори. Слухачі можуть почути виступи як студентів і викладачів Київського університету, так і гостей салону – солістів

Національної філармонії України, Національного театру опери та балету імені Т. Г. Шевченка, студентів та аспірантів Київського інституту музики імені Р. М. Глієра, Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, Київського симфонічного оркестру, камерного хору "Пектораль" Київського міського будинку вчителя та мистецьких колективів міста Києва, а також виконавців з інших країн світу, які дедалі більше виявляють зацікавленість у творчих контактах з університетом і дарують можливість слухачам Мистецького салону познайомитися з музикою різних часів, країн і народів.

Концерт у Мистецькому салоні університету

Рекордну кількість слухачів збирають концерти відомого швейцарського диригента та мультиінструменталіста С. Вілера, які він дає разом зі столичними симфонічними оркестрами. Упродовж останніх років виступи в Мистецькому салоні всесвітньо відомого маестро стали доброю традицією. Відвідуючи Україну, швейцарський диригент щоразу висловлює захват щирістю української публіки та виконавською майстерністю українських музикантів і називає себе другом Київського університету, даючи високу оцінку як акустиці залу Мистецького салону, так й емоціям, які отримує тут від шанувальників.

Виступ Сільвіо Вілера у Мистецькому салоні

Організатори заходів у Мистецькому салоні враховують найрізноманітніші напрями музичних уподобань слухачів. Наприклад, любителі барокової музики мали можливість відвідати лекцію-концерт дослідниці старовинної музики Н. Романо "Музичне бароко від Риму до Венеції", що відбулася в Мистецькому салоні у межах I Фестивалю італійського музичного бароко в Україні (2014), а поціновувачі музичної культури Латинської Америки – почути латиноамериканські пісні у спільному проекті капели "Дніпро" та музикантів з Еквадору (2016).

Лекція-концерт
Нансі Романо
"Музичне бароко
від Риму
до Венеції"
у Мистецькому
салоні

Справжнім подарунком для шанувальників став фестиваль латиноамериканської культури Alma Latinoamericana, проведений за ініціативи історичного факультету в жовтні 2017 року. Фестиваль був приурочений до 25-ї річниці встановлення дипломатичних відносин між Україною та державами Латинської Америки, його вшанували своєю присутністю представники дипломатичного корпусу, зокрема з вітальним словом виступив посол Федеративної Республіки Бразилія Б. Жуніор. До програми заходу увійшли найкращі музичні й танцювальні зразки традиційних української і латиноамериканської культур, а також культури іберійських народів. Відкрив фестиваль народний ансамбль "Веснянка". З хоровими обробками відомих латиноамериканських музичних композицій виступила капела "Дніпро". Фестиваль об'єднав палких поціновувачів латиноамериканської самобутньої культури, представників різних поколінь: учнів іспаномовних шкіл, студентів-американістів, випускників університету, серед яких були вихідці із країн Латинської Америки, представники дипломатичних місій і депутатського корпусу України.

Прагнучи поглибити співпрацю в мистецькій царині із провідними музичними закладами, Київський університет уклав договір із Київським інститутом

музики ім. Р. М. Глієра про спільну організаційну, наукову та культурно-просвітницьку діяльність, метою якої є зміцнення партнерських відносин між двома ВНЗ у сприянні державній політиці збереження та розвитку культурно-історичних здобутків українського народу, підтримки обдарованої молоді, оволодіння цінностями світової культури.

На мистецьких вечорах, що вже стали традиційними, завжди присутні керівники університету – ректор Л. Губерський, проректори В. Бугров, П. Бех, керівники факультетів та інститутів.

Київський університет залишається не лише провідним вищим навчальним закладом держави й осередком наукової думки, а й значним центром культурного життя столиці та всієї України, де дбайливо зберігають і примножують культурні надбання українського народу, а студенти мають можливості отримання не тільки якісної освіти, а й всебічного розвитку як особистості.

Спортивне життя університету насамперед пов'язане з діяльністю кафедри фізичного виховання та спорту Навчально-спортивного комплексу.

У друге десятиліття XXI ст. кафедра вступила з багажем значних спортивних досягнень. До найбільш помітних результатів її діяльності належить підготовка спортсменів, які протягом десятиліть гідно представляли Україну на світовій спортивній арені: викладачами та тренерами кафедри університету були підготовлені чемпіони та призери олімпійських ігор, чемпіонатів світу та Європи, всесвітніх універсіад, універсіад України, інших міжнародних, всеукраїнських та регіональних турнірів. Серед них – заслужені майстри спорту міжнародного класу: Т. Демиденко та О. Гуц – зі спортивної гімнастики; І. Ємчук і Н. Кузовкова-Щербак – з академічного веслування; І. Заседа, Л. Кліпова, А. Коваленко, Д. Івануса та А. Крутогоров – із плавання; І. Петренко, Ю. Прохоренко та О. Яковлев – з легкої атлетики; Т. Кочергіна-Макарець, С. Ковальчук-Манькова, Н. Митрюк, Л. Пушкар та О. Сакада – з гандболу; В. Кузьменко – з тенісу; Л. Парадієва – з художньої гімнастики; Л. Осадча – з волейболу; А. Власов – з важкої атлетики; Р. Борисенко – із самбо; М. Костенко – з міні-футболу; П. Трясун – з гирьового спорту; М. Тишаєва – з морського багатоборства.

Будівля
Навчально-
спортивного
комплексу
університету

Нині на кафедрі фізичного виховання та спорту працюють 38 досвідчених фахівців. З них 1 викладач має звання майстра спорту міжнародного класу (зі спортивної аеробіки); 2 – звання заслужених майстрів спорту (з гандболу), 12 – звання майстрів спорту (3 – з гандболу, а також із важкої і легкої атлетики, плавання, футболу, футзалу, ковзанярського спорту, спортивної акробатики та спортивної аеробіки, академічного веслування), 21 є кандидатами в майстри спорту, 1 – суддя першої категорії.

Очолює кафедру заслужений майстер спорту, заслужений працівник фізичної культури та спорту, дворазова олімпійська чемпіонка, професор Т. Кочергіна, чемпіон і призер чемпіонатів світу, 6-разова володарка Кубка європейських чемпіонів, 14-разова чемпіонка СРСР та УРСР, головний тренер жіночої збірної команди Київського університету з гандболу, головний тренер жіночої збірної ветеранів України з гандболу, ім'я якої як гравця гандбольної команди "Спартак" (Київ) занесене до "Книги рекордів Гіннеса".

Тетяна
Кочергіна

Викладачі кафедри проводять заняття із 17 видів спорту, таких як бадмінтон, спортивна аеробіка, танцювальна аеробіка, шахи й шашки, футбол, футзал, плавання, новус, настільний теніс, легка атлетика, гімнастичне триборство, волейбол, важка атлетика, баскетбол, атлетична гімнастика. Щороку на початку вересня на кафедрі здійснюється зарахування студентів, які мають можливість самостійно обирати вид спорту із запропонованого переліку, до секцій із фізичного виховання. Спортивні секції можуть відвідувати студенти, які не мають протипоказань за станом здоров'я. Однак і ті, хто має певні проблеми, не залишаються осторонь занять фізичною культурою. Для них утворено групу спеціального медичного відділення. Досвідчені викладачі виконують обов'язки кураторів із фізичного виховання факультетів та інститутів, що сприяє активнішому залученню студентів і викладачів до спортивного життя університету.

Діяльність кафедри – це, з одного боку, наполеглива щоденна робота з факультетами та інститутами університету, спрямована на пропаганду здорового способу життя, залучення студентів і викладачів до регулярних занять фізичною культурою та спортом; з іншого – виявлення талановитої молоді, яка прагне під керівництвом досвідчених тренерів кафедри досягти якомога вищих результатів

Викладацький
склад кафедри
фізичного
виховання
та спорту

у спорті. У межах такої діяльності на початку кожного навчального року кафедра фізичного виховання та спорту проводить спортивне свято, присвячене Дню університету та Дню працівників фізичної культури й спорту, у якому беруть участь студенти перших курсів усіх факультетів та інститутів університету.

Для юнаків і дівчат, які щойно стали студентами університету, це свято – одна з найбільш цікавих і пам'ятних подій, з яких починається їхнє студентське життя. Розпочинається свято яскравим спортивним парадом. Звучать урочисті звуки гімну, лунають слова привітання від завідувача кафедри Т. Кочергіної і гостей свята. Щороку під час свята відбувається підбиття підсумків спортивного життя університету за минулий навчальний рік і нагородження студентів, які протягом року стали переможцями різноманітних всеукраїнських і міжнародних змагань, а також викладачів кафедри фізичного виховання та спорту, які не тільки виховують студентську молодь, а й самі беруть участь у спортивних змаганнях найвищого рівня.

За усталеною традицією до програми спортивного свята входять не лише змагання першокурсників, які в боротьбі за перемогу демонструють фізичну підготовку, бійцівські якості та волю до перемоги, а й різноманітні показові виступи, наприклад виступи команд з аеробіки. Велику зацікавленість глядачів викликають також змагання в межах показової програми між командами університету та інших вищих навчальних закладів Києва. Програма показових виступів із року в рік урізноманітнюється, тож у різні роки глядачі мали можливість спостерігати за виступами курсантів Військового інституту, представників студентського профкому, призерів усеукраїнських змагань зі спортивно-бального танцю та фреймшену колективу "Динаріс", майстрів спорту з художньої гімнастики та спортивної аеробіки, дворазових чемпіонів світу з бальних танців брата та сестри Мороз (ІМВ), команди каратистів федерації "Кіокушинкай карате" м. Києва та інших спортивних колективів.

Спортивне свято, яке щороку проводиться за підтримки ректора, профспілкової організації університету та Голосіївської райдержадміністрації, є багаторічною вкоріненою традицією та користується великою популярністю у першокурсників. Однак його організатори не заспокоюються на досягнутому, перебуваючи в постійному пошуку нових форм його проведення, які могли б зацікавити молоде студентське поповнення. В атмосфері особливої урочистості відбулося спортивне свято 2011 року, яке проводилося у рік святкування 20-ї річниці Незалежності України. Піднесеного настрою його учасникам додала церемонія підняття прапора, проведена курсантами Військового інституту, а також присутність на святі керівництва університету та районного керівництва: проректора з навчально-виховної роботи В. Шевченка,

Команда університету зі спортивної аеробіки

заступника голови профспілок університету Д. Чомка, заступника голови Голосіївської районної в м. Києві державної адміністрації М. Мошколи, керівника відділу у справах сім'ї, молоді та спорту Голосіївської держадміністрації С. Білецького та його заступника О. Дмитрука, заслуженого журналіста України С. Савелія, заступників деканів фізичного, радіофізичного факультетів та факультету соціології, представників студентського парламенту університету. Зворушливими і приємними були хвилини нагородження переможців Спартакіади університету 2010/11 навчального року. За почесне право отримати кубки переможців Спартакіади із 22 видів спорту впродовж навчального року змагалися всі підрозділи університету.

До професійного свята почесну нагороду від керівництва Голосіївської держадміністрації за вагомий внесок до розвитку та пропаганди фізичної культури та спорту одержала уславлена олімпійська чемпіонка Т. Кочергіна, а Київський університет був нагороджений Кубком за перше місце у Спартакіаді Голосіївського району м. Києва серед професорсько-викладацького складу ВНЗ III–IV рівнів акредитації 2010/11 навчального року. Подяками від університету були нагороджені найкращі викладачі кафедри.

У програмі спортивного свята, крім змагань першокурсників – в естафетах брали участь 166 студентів факультетів та інститутів, – були представлені показові номери з танцювальної аеробіки, які виконали команди інститутів журналістики і філології, і виступ учасника багатьох спортивних свят колективу "Сен-бін" з карате-шотокан під керівництвом володаря Кубка світу та Кубка Європи 2006 року, випускника біологічного факультету М. Сіроковського.

Очевидним є зростання не лише популярності щорічного спортивного свята, а й того значення, що надає його проведенню керівництво університету. Свідчення тому – склад почесних гостей на святі 2013 року: ректор університету Л. Губерський, проректор з науково-педагогічної роботи В. Бугров, голова профспілки університету В. Цвих, керівник сектору координації роботи зі студентами А. Коновалов, заступник голови профспілкової організації університету з роботи зі студентами В. Шамрай, представники керівництва факультетів та інститутів Київського університету.

Ректор університету Л. Губерський привітав учасників і гостей свята та нагадав про те, що фізичне виховання належить до пріоритетів у роботі університету. А голова профспілкової організації В. Цвих побажав усім "підсісти на спорт", як це зробив він сам.

Учасники та гості свята в його завершальній частині могли не лише спостерігати за традиційними показовими спортивними виступами, а й отримати задоволення від пісенного виступу студії вокалу Молодіжного центру культурно-естетичного виховання університету. А після параду-закриття спортивного свята всі його учасники отримали можливість зробити пам'ятне фото з ректором університету.

Щорічне спортивне свято – яскраве та захопливе видовище, сповнене напруженої боротьби, змагальницького піднесення та гучної підтримки вболівальників. З моменту його відкриття й до останніх нот гімну університету, яким завершується свято, воно ні на хвилину не відпускає уваги учасників і глядачів.

Однак не лише святкове, а й повсякденне спортивне життя університету є цікавим та активним, воно є й результативним. Викладачі кафедри плідно працюють зі збірними командами університету з різних видів спорту. Упродовж багатьох років значні успіхи демонструвала жіноча команда з гандболу, до складу якої входили студентки кількох факультетів, зокрема філософського, історичного, географічного, механіко-математичного, а також Інституту філології. На початку другого десятиліття XXI ст. у команді грали 1 майстер спорту міжнародного класу, 2 майстри спорту, 12 кандидатів у майстри спорту. Тренували команду завідувач кафедри фізичного виховання та спорту Т. Кочергіна та викладач кафедри, заслужений майстер спорту С. Ковальчук.

Виступаючи у вищій лізі чемпіонату України з гандболу з 2001 року, команда регулярно посідала призові місця, здобуваючи перемогу в дедалі складнішій боротьбі із суперницями. На чемпіонаті України з гандболу серед жіночих команд вищої ліги 2010 року, де команда Київського університету виборола перше місце в запеклій боротьбі, усе вирішилося в останній день змагань. Однакову кількість очок набрали дві команди – збірна університету та "Економ-Університет-Енерго" (м. Тернопіль). Однак в особистих зустрічах команда "Університет" була сильнішою за команду з Тернополя, тож і здобула перше місце, що дало їй право в наступному сезоні брати участь у змаганнях суперліги, де грають найкращі команди України.

На чемпіонаті України з гандболу серед жіночих команд вищої ліги 2011 року збірна команда Київського університету посіла третє місце. Першу сходинку достроково виграла команда, яка була основною суперницею "Університету" у попередньому сезоні – тернопільська "Економ-Університет-Енерго", а от боротьба за срібні та бронзові медалі досягла в останньому турі чемпіонату максимальної гостроти. Цього разу за рівної кількості підсумкових очок з основним опонентом киянок – командою "Хмельничанка", за найкращими показниками особистих зустрічей саме остання зайняла другу сходинку в жіночій вищій лізі, а "бронза" дісталася команді Київського університету.

Значних успіхів досягла за роки незалежності збірна університету з аеробіки, яку впродовж багатьох років тренувала старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту, майстер спорту С. Просвірніна. Наприклад, у 2006 та 2007 роках збірна здобула "бронзу" на чемпіонаті України із черліденгу, і 12 дівчат цієї команди виконали нормативи кандидатів у майстри спорту. Член команди Н. Волошун стала срібним призером Чемпіонату Європи з фітнесу 2007 року.

Збірна команда університету з аеробіки щороку переконливо підтверджувала свій високий професійний рівень, завойовуючи перемоги у Відкритому чемпіонаті Києва серед вищих навчальних закладів і спортивних колективів з танцювальної аеробіки (заснований з ініціативи кафедри фізичного виховання та спорту Київського університету 1998 р. і проводиться щорічно). І хоча з кожним роком кількість учасників змагань зростала, підвищувався рівень їхньої спортивної майстерності, протягом 1998–2009 років збірна нашого університету жодного разу не поступилася переможним "золотом" найсильнішим командам ін-

ших вищих закладів освіти. Збірна команда університету з аеробіки також стала срібним призером Кубка України, срібним призером чемпіонатів СНД 2001 та 2004 років. Успішними були виступи й на інших міжнародних змаганнях. Наприклад, команда університету була переможцем Міжнародного фестивалю "Сучасний танець XXI століття" (перше місце в номінаціях "фрістайл" і "фанк-денс"), переможцем Міжнародного турніру з танцювальної аеробіки "Волинські проліски" 2004 та 2008 років. Зокрема, на турнірі 2008 року університет був представлений двома командами з аеробіки: збірна команда університету та команда Інституту менеджменту та фінансів при Київському університеті. Збірна команда університету посіла перше місце в номінації "фрістайл", а команда Інституту менеджменту та фінансів – перше місце в номінації "хіп-хоп". 2009 року наполегливість і висока професійна майстерність дозволили нашій команді здобути чергове "золото" на Міжнародному фестивалі з танцювальної аеробіки "Оksamитовий сезон", що відбувся в Одесі.

Неодноразово призіві місця на змаганнях зі спортивної аеробіки займали викладач кафедри фізичного виховання та спорту, майстер спорту зі спортивної акробатики та спортивної аеробіки, срібний призер чемпіонату Європи зі спортивної акробатики та багаторазовий чемпіон і призер чемпіонатів та кубків України зі спортивної аеробіки І. Чорненко та студентка механіко-математичного факультету, майстер спорту зі спортивної аеробіки, багаторазова чемпіонка України та м. Києва, екс-чемпіонка світу серед юніорів Б. Голуб. На змаганнях зі спортивної аеробіки серед ВНЗ України в березні 2010 року в Запоріжжі вони представляли Київський університет і завоювали перше місце в категорії "змішані пари". Успішно виступила Б. Голуб й у Відкритому чемпіонаті України зі спортивної аеробіки, що відбувся у травні. Вона завоювала перші місця у змаганнях змішаних пар (виступала разом з І. Чорненком), змаганнях змішаних трійок і змаганнях груп.

Зміни, що із плином часу відбувалися у складі збірної університету зі спортивної аеробіки, жодним чином не впливали на головне – якість її виступів, що завжди були яскравими й успішними. Члени збірної постійно займають призові місця у чемпіонатах м. Києва й України в індивідуальних, парних і групових виступах. Незмінно на змаганнях різного рівня приносить золоті нагороди у скарбничку команди й тим робить значний внесок в її успіх викладач кафедри фізичного виховання та спорту, майстер спорту міжнародного класу зі спортивної аеробіки, 11-разовий чемпіон України зі спортивної аеробіки М. Бубен, обраний кращим спортсменом року в Україні зі спортивної аеробіки 2015 року.

Успішні виступи збірної дозволили їй зайняти призові місця – від першого до третього в різних номінаціях – на змаганнях чемпіонату України та Кубка України зі спортивної аеробіки 2016 року; Відкритого чемпіонату та Відкритого кубка м. Києва зі спортивної аеробіки серед дорослих, юніорів, юнаків; Кубка України зі спортивної аеробіки та Всеукраїнських змаганнях серед юнаків,

Ігор Чорненко
і Богдана Голуб –
неодноразові
переможці
змагань
зі спортивної
аеробіки

юніорів та молоді зі спортивної аеробіки "Олімпійські надії" 2017 року; чемпіонату України серед дорослих; чемпіонату України серед студентів; Чемпіонату України серед юнаків і молоді з командної аеробіки; відкритому Всеукраїнському турнірі "Кубок Азовського моря" 2018 року тощо. Отже, кількість змагань, у яких збірна команда університету зі спортивної аеробіки досягає найвищих результатів, щороку збільшується разом із зростанням майстерності наших молодих спортсменів.

Збірні команди університету регулярно демонструють успіхи і в інших видах спорту. Команди університету багаторазово посідали перші місця в універсіадах серед ВНЗ м. Києва. Зокрема, Київський університет виграв у загальному заліку Універсіаду 1999 року із 22 видів спорту і повторив успіх за два роки, посівши перше місце в Універсіаді 2001 року. Тоді команди університету завоювали вісім перших місць (легкоатлетичний крос, аеробіка, шахи, настільний теніс, баскетбол, гирьовий спорт, бадмінтон, багатоборство), шість других і три третіх місць. В Універсіаді 2007 року наші студенти зайняли: перше місце у змаганнях із шашок, гирьового спорту, бадмінтону, танцювальної аеробіки, друге – у змаганнях із шахів, важкої атлетики, карате, плавання, третє – з баскетболу. 2008 року збірні команди університету посіли перше місце у змаганнях із танцювальної аеробіки, плавання та настільного тенісу, друге – із шахів; в Універсіаді 2010 року досягли таких результатів: танцювальна аеробіка, шахи, спортивне орієнтування – перше місце; бадмінтон, армреслінг – друге; гирьовий спорт, плавання – третє місце; в Універсіаді 2011 року вибороли перше місце у змаганнях з гирьового спорту та спортивної аеробіки (у змаганнях одиночок і трійок), друге місце – із шахів і дзюдо, третє місце – із важкої атлетики, легкоатлетичного кросу, футзалу.

Серед спортивних досягнень наших студентів у столичних змаганнях в останні роки, насамперед, – успіхи шахістів. Команда Київського університету з великим відривом від суперників здобула перше місце та була визнана кращою студентською командою столиці на чемпіонаті м. Києва серед команд закладів вищої освіти 2018 року. Того самого року чемпіоном м. Києва серед студентів стала збірна університету з бадмінтону. Стабільно посідають друге місце наші плавці. На універсіадах міста Києва 2015 та 2017 років збірна університету поступилася давнім суперникам – команді Національного університету фізичного виховання та спорту України. "Срібло" в командному заліку здобула наша збірна і в Універсіаді 2018 року, виборовши дві золоті, дві срібні та три бронзові нагороди в особистій першості. Третю сходинку п'єдесталу пошани посіла жіноча збірна університету з волейболу в Універсіаді 2017 року (утім, дівчата зуміли посісти

Збірна команда університету зі спортивної аеробіки

Збірна команда
Київського
університету
із футзалу

2019 року з гирьового спорту серед студентів здобули третє місце. Додамо, що двоє членів нашої збірної змогли вибороти перше й третє місце на чемпіонаті світу 2017 року з гирьового спорту серед студентів.

Успішно виступають збірні університету й на універсиадах України, особливо значні успіхи демонструючи у змаганнях із шахів. Наприклад, наша команда здобула перемогу у своїй групі у змаганнях XI Літньої універсиади України із шахів (2013), попередньо перемігши на Універсиаді м. Києва серед студентів ВНЗ III–IV рівнів. Найкращого результату у складі команди м. Києва досягли наші студенти в командній першості у фінальних змаганнях XIII Літньої універсиади України 2017 року із плавання, а студент економічного факультету, майстер спорту із плавання О. Карпенко зумів вибороти п'ять золотих й одну срібну медаль. Ще три золоті медалі він привіз зі змагань Кубка України та чемпіонату України серед юніорів із плавання, що відбулися у квітні 2017 року.

Неодноразово наші хлопці займали вищі сходинки п'єдесталу пошани у всеукраїнських змаганнях зі штовхання ядра, а 2018 року студент юридичного факультету Р. Захарченко посів третє місце у Міжнародній матчевій зустрічі серед юнаків. Срібні нагороди привіз із чемпіонатів України з боротьби самбо 2016 та 2017 року студент ННЦ "Інститут біології та медицини" Є. Чепурний. 2017 року він виборов і дорослу нагороду – "бронзу" в Кубка України серед чоловіків і жінок зі спортивного та бойового самбо.

Уже багато років регулярно й успішно бере участь у змаганнях різного рівня – від районних до всеукраїнських – збірна команда університету з футзалу. Ще у другій половині 1990-х років вона була постійною учасницею студентських змагань – на першість міста серед ВНЗ, кубкових турнірів, таких як Кубок громадського фонду святого Андрія Первозванного. На цьому турнірі команда університету посіла перше місце 1997 року, друге – 1998. З 1999 року, коли було започатковано турнір серед студентських команд на Кубок Президента України,

друге місце наступного року на чемпіонаті Києва), і команда з настільного тенісу – в Універсиаді 2019 року, повторивши тим свій результат у Спартакіаді м. Києва 2018 року. Також в Універсиаді 2017 року наші спортсмени завоювали перше та третє місце у змаганнях із дзюдо.

Помітних успіхів було досягнуто у змаганнях із гирьового спорту. Після того, як на чемпіонатах м. Києва серед студентів 2016 і 2017 років команда університету посідала третє місце, 2018 та 2019 року наші хлопці завоювали "золото", і в чемпіонаті України

наша команда з футзалу – його неодмінна учасниця та 2000 і 2007 року виходила у фінал змагань. Значного успіху наша збірна зуміла досягти 2016 року, виборовши перше місце у Першій лізі м. Києва з футзалу серед студентів ВНЗ, тим самим здобувши право наступного року виступати у Вищій лізі. Почесне друге місце у київській футзальній лізі команда зайняла 2018 року.

Команда університету взяла участь у змаганнях з футзалу серед жіночих команд на Кубок "Київська весна-2013", що організувала Федерація футзалу та Асоціація жіночого міні-футболу м. Києва. У квітні 2013 року ці змагання відбулися вперше. У них брало участь сім команд, і за підсумками турніру команда Київського університету здобула "Кубок чесної гри".

Захоплюється студентська молодь університету і футболом, демонструючи неабиякі успіхи в цьому улюбленому в усьому світі виді спорту. Доказ тому – друге місце, яке команда Київського університету здобула у другому сезоні "Студентської ліги "Динамо" (Київ)" із футболу, що завершився у травні 2013 року. У змаганнях брали участь 16 команд, і в матчі за перше місце на стадіоні "Динамо" ім. В. Лобановського команда Київського університету зустрічалася з командою Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. Наша команда досягнула серйозного прогресу порівняно з попереднім сезоном, коли вона посіла підсумкове сьоме місце серед 12 учасників. А в чемпіонаті м. Києва серед закладів вищої освіти 2018 року збірна університету з футболу зайняла перше місце. Наша команда також і сама є ініціатором різних футбольних змагань. Зокрема, навесні 2016 року пройшов перший турнір із футболу "КНУ єдне", у якому з-поміж інших команд вищих закладів м. Києва збірна університету виявилася найкращою.

Потрібно додати, що футбольний майданчик може стати і полем для добродійницьких заходів. Наприкінці 2017 року в залі спорткомплексу Київського університету відбулося благодійне змагання з футболу в межах соціально значущого проекту "Об'єднаний спорт" від Всеукраїнської громадської організації "Спеціальна олімпіада України". Від нашого університету співорганізаторами події були відділ із роботи зі студентами і кафедра фізичного виховання та спорту.

Багато студентів стали спортивною гордістю університету, гідно виступаючи на змаганнях світового рівня. Це, зокрема, студентка біологічного факультету, М. Логвиненко, багаторазова чемпіонка України, переможниця європейських і світових турнірів із карате-до, член збірної команди України з карате-до, бронзова призерка

Учасники
Всеукраїнської
громадської
організації
"Спеціальна
олімпіада
України"

Кубка світу 2005 року, срібна призерка Кубка світу 2006 року та переможниця Кубка світу 2006 р. у командному ката, володарка трьох перших місць Кубка світу 2007 року, другого та третього місць (ката і кумите) Кубка світу з карате-до 2008 року, срібна призерка Кубка світу з карате-до 2010 року. Студентка факультету психології, майстер спорту України з таеквондо Г. Грищенко в лютому 2011 року здобула три призові місця в різних номінаціях на чемпіонаті Європи серед юніорів із таеквондо, а у вересні того ж року виборола три треті місця на чемпіонаті світу серед дорослих із цього виду спорту.

15 травня 2008 року у приміщенні спорткомплексу у присутності представника "Книги рекордів України" студент біологічного факультету Т. Корніюк установив рекорд України та світу у вправі "Підйом переворотом". Протягом 3 год 15 с він зробив 1303 підйоми-перевороти на перекладині. Заявку на реєстрацію рекорду було подано до "Книги рекордів України" та "Книги рекордів Гіннеса".

Київський університет має всі підстави пишатися спортивними успіхами своєї нової студентської генерації. Велику кількість медалей здобув для університету на змаганнях різного рівня студент економічного факультету, майстер спорту України із плавання О. Карпенко, який 2018 року став чемпіоном України, володарем Кубка України та учасником чемпіонату Європи із плавання.

Олександр
Карпенко

Гідно представляє університет на світових змаганнях студент філософського факультету, майстер спорту України з рукопашного бою, член національної збірної команди України, п'ятиразовий чемпіон України та Києва, триразовий чемпіон Європи, призер чемпіонату світу Е. Андес. Студент Інституту журналістики В. Богуславський є членом збірної України, багаторазовим чемпіоном м. Києва та України з ката та куміте; студентка юридичного факультету А. Гнідунець – переможниця легкоатлетичних змагань Nova Poshta Kyiv Half Marathon і "Гонка нації – біг із перешкодами" у віковій категорії 18–22 роки, учасниця Чиказького марафону 2017 року; студентка юридичного факультету Д. Мірошніченко – майстер спорту України та міжнародного класу з бально-спортивних танців, триразова чемпіонка України, багаторазова фіналістка та призерка чемпіонатів Європи та світу; студентка Інституту високих технологій Ю. Осьмак – міжнародний гросмейстер серед жінок. 2017 року вона стала чемпіонкою України із шахів, у складі української збірної посіла третє місце на чемпіонаті Європи серед жінок, за рейтингом FIDE ввійшла до сотні найсильніших шахісток світу, 2018 року на індивідуальному чемпіонаті Європи у Словаччині забезпечила собі путівку на Кубок світу 2019 року та у складі жіночої збірної дебютувала на Всесвітній шаховій олімпіаді в Батумі, де здобула срібну медаль.

13 грудня 2007 року наказом МОН України було затверджене положення "Про проведення I Спортивних студентських ігор України вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації". Передбачалося проведення змагань із 37 найпопулярніших серед студентів видів спорту в три етапи: I етап – внутрівишівські змагання; II етап – змагання в містах, областях; III етап – фінальні змагання I Спортивних студентських ігор України ВНЗ III–IV рівнів акредитації. У I Спортивних

студентських іграх м. Києва серед вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації збірні команди університету вибороли: із шашок – перше місце, із шахів – друге, у легкоатлетичній естафеті та з важкої атлетики – третє, з легкої атлетики – четверте, із плавання – п'яте, з бадмінтону – шосте місце.

Наполегливі тренування студентських команд упродовж наступних

Міжнародний гросмейстер серед жінок, чемпіонка України із шахів Юлія Осьмак

років дозволили досягти значно більших успіхів у II Спортивних студентських іграх, що відбулися 2010 року. На етапі змагань студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації міста Києва збірні команди університету посіли перше місце у змаганнях з таких видів спорту, як аеробіка, спортивне орієнтування, шахи; друге – з армреслінгу, бадмінтону; третє – із плавання, гирьового спорту; четверте – з важкої атлетики, настільного тенісу, п'яте – з боксу і греко-римської боротьби, шосте місце – із футзалу та дзюдо. Не залишилися без нагород наші студенти і на Всеукраїнському етапі змагань. Із Запоріжжя, де в жовтні відбулися II Спортивні студентські ігри України із шахів, команда університету повернулася із третім місцем у командній першості (серед 12 команд), а три із шести членів команди стали призерами в особистій першості. У листопаді в Луцьку відбулися II Спортивні ігри України із дзюдо, де студент другого курсу економічного факультету Р. Ядов виборов третє місце у ваговій категорії 81 кг (серед 30 спортсменів).

У наступні роки спостерігалось зростання як масштабу, так і значення, що надаються цим змаганням, зокрема й на урядовому рівні. У виданому Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, комітетом із фізичного виховання та спорту, спортивною студентською спілкою України "Положенні про III Спортивні ігри України серед вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації 2012 року" наголошувалося, що спортивні ігри, які проводяться на виконання "Державної програми розвитку фізичної культури і спорту", мають на меті залучення більшої кількості студентської молоді до занять фізичною культурою і спортом, подальшого розвитку ігрових видів спорту серед студентської молоді, поліпшення роботи з розвитку видів спорту у ВНЗ III–IV рівнів акредитації, відбору кращих команд університетів з ігрових видів спорту для участі в I Європейських студентських іграх, відбору найкращих студентів-спортсменів для участі у складах збірних команд України в чемпіонатах світу серед студентів.

У III Спортивних іграх м. Києва серед студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації збірна команда Київського університету успішно виступила у змаганнях із гирьового спорту, посівши перше місце. Серед 10 студентів, які входили до складу команди, були не лише юнаки, а й дівчата, і це вкотре доводить, що успіхів у тих видах спорту, які традиційно вважалися чоловічими, можуть досягти не лише професійні спортсменки, а і юні любительки спорту. За рік до того у змаганнях Універсіади м. Києва 2011 року з гирьового спорту збірна команда університету посіла перше місце завдяки вдалому виступу дівчат.

Учасники змагань із гирьового спорту на III Спортивних іграх м. Києва серед студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації

Команда Київського університету на змаганнях із черлідінгу

Вдалим дебютом ознаменувалися для Київського університету Студентські спортивні ігри м. Києва 2016 року. Команда університету з черлідінгу вперше виступала у змаганнях такого високого рівня, дебютувавши в деяких номінаціях змагань, що не завадило їй завоювати призіві друге та третє місця.

Друге місце в командній першості виборола збірна команда університету й на змаганнях із плавання, а двоє наших плавців-студентів, О. Карпенко та І. Підвальний, були визнані найкращими в особистій першості.

Перше місце, Кубок переможців і право участі у Студентських спортивних іграх України здобула команда університету із шахів.

Яскраву сторінку до спортивного життя університету вписали викладачі кафедри фізичного виховання та спорту, які гідно захищають честь університету на спортивних майданчиках, здобуваючи нагороди як на всеукраїнських, так і на міжнародних спортивних змаганнях. Незмінно успішними були виступи наших викладачів на гандбольних майданчиках. Упродовж

багатьох років шанувальники пишалися переможною грою жіночої збірної команди ветеранів м. Києва "Зоряна", до складу якої входили викладачі кафедри фізичного виховання та спорту: капітан збірної команди – заслужений майстер спорту з гандболу С. Ковальчук, майстер спорту з гандболу Л. Духнова, кандидат у майстри спорту з гандболу Н. Богданова, головний тренер збірної – завідувач кафедри, віце-президент Федерації гандболу України, заслужений майстер спорту з гандболу Т. Кочергіна, яка виступила головним ініціатором проведення чемпіонату України з гандболу серед ветеранів. Перший такий чемпіонат серед жіночих збірних команд ветеранів відбувся у червні 2009 року. Змагання проходили у спорткомплексі університету, перемогу в них здобула команда "Зоряна". У травні 2010 року спорткомплекс прийняв II чемпіонат України з гандболу серед ветеранів (жінки), перше місце й цього разу виборола "Зоряна".

Добре показали себе наші гандболістки й під час міжнародних спортивних змагань. У чемпіонаті Європи серед збірних команд ветеранів із гандболу, який відбувся в серпні-вересні 2008 року у шведському місті Мальме, збірна команда України, до складу якої входили викладачі Л. Духнова та С. Ковальчук, під керівництвом головного тренера Т. Кочергіної виборола четверте місце.

Багатьма спортивними досягненнями уславили Київський університет викладачі кафедри і в змаганнях із плавання. Майстер спорту із плавання, багаторазова чемпіонка СРСР та України, екс-рекордсменка України,

чемпіонка Європи (1997) та світу (1998) серед ветеранів у складі збірної команди України, старший викладач кафедри І. Глушенко була переможцем в особистій першості у III Всеукраїнських іграх ветеранів спорту із плавання 2009 року, здобула перше та друге місця у змаганнях "Кубок СНД із плавання серед ветеранів" (2009), три золоті й одну бронзову медаль у IV Всеукраїнських іграх ветеранів спорту із плавання (2011). І. Глушенко ставала й неодноразовим призером відкритих чемпіонатів Донбасу серед ветеранів спорту із плавання. Наприклад, на VI Відкритому чемпіонаті Донбасу вона завоювала три золоті й одну срібну медалі, на VIII Відкритому чемпіонаті Донбасу (2010) посіла в особистій першості в різних видах змагань перше, два других і третє місця, на IX Відкритому чемпіонаті Донбасу (2011), у якому брали участь 220 спортсменів із різних країн (зокрема, Німеччини, Словаччини, Росії), І. Глушенко виборола дві срібні й одну бронзову медалі.

Дуже вдалим – чотири золотих нагороди – був виступ І. Глушенко на II Міжнародному турнірі із плавання серед ветеранів, присвяченому пам'яті заслуженого тренера України із плавання Є. Золотько (2010). Успіх вдалося повторити на наступних міжнародних змаганнях із плавання серед ветеранів 2011 року. Цього разу до складу збірної команди України (у змаганнях брали участь 180 ветеранів з України, Росії, Німеччини та Австрії) увійшли два викладачі кафедри фізичного виховання та спорту: І. Глушенко, яка в різних видах змагань виборола три перші та друге місце, і кандидат у майстри спорту із плавання К. Ужвенко, який посів два других місця. Наступного року на відкритому чемпіонаті міста Києва із плавання серед ветеранів у категорії "Мастерс" на призи журналу SWIM і "Кубок Гаврилича", де змагалися близько 200 ветеранів із різних країн, К. Ужвенко здобув дві золоті та срібну нагороди, два "золота" виборів на змаганнях цього чемпіонату 2013 року, які були ще більш представницькими – у них брали участь близько 250 ветеранів плавання з різних країн світу.

Успішними були виступи викладачів кафедри фізичного виховання та спорту у наступні роки. У традиційному Всеукраїнському міжнародному турнірі з плавання серед спортсменів категорії "Мастерс" 2017 року, учасниками якого були спортсмени з багатьох міст України, чемпіони та рекордсмени світу й Європи, переможці міжнародних і всеукраїнських змагань у категорії "Мастерс", в одному із видів змагань перше місце здобула І. Глушенко, три перших й одне друге місце – К. Ужвенко. Того ж року К. Ужвенко виступив у Відкритому чемпіонаті м. Києва та Київської області в категорії "Мастерс" із плавання серед ветеранів, посівши три других місця, а три третіх місця зумів вибороти наступного року, змагаючись у цьому ж чемпіонаті серед понад 400 найсильніших ветеранів плавання з України, Польщі, країн Прибалтики.

Неодноразово перемагали представники Київського університету й на чемпіонатах України з плавання на короткій воді в категорії "Мастерс" серед ветеранів. На Чемпіонаті 2015 року, у якому брали участь понад 150 найсильніших ветеранів

Призери міжнародних змагань із плавання серед ветеранів – викладачі кафедри фізичного виховання та спорту Інна Глушенко та Костянтин Ужвенко

плавання нашої країни, І. Глушенко здобула два перших, а К. Ужвенко – два перших й одне друге місце. Чотири "срібла" у різних видах змагань привіз К. Ужвенко із чемпіонату 2017 року. Успіх супроводжував виступ І. Глушенко й на чемпіонаті України 2018 року: у складі жіночої естафетної команди міста Києва, встановивши два рекорди України, спортсменка здобула дві золоті нагороди та виборола дві срібні медалі в особистій першості.

Неодноразово сходила на п'єдестал пошани старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту, майстер спорту з ковзанярського спорту, чемпіонка України з ковзаня на роликів ковзанах (1977), срібний призер України на окремих дистанціях (1981), чемпіонка України серед ветеранів (2008), срібний призер міжнародних змагань "Меморіал Є. Гришина" М. Вирлеєва – переможець чемпіонатів м. Києва та України у 2007–2010 роках. Виборовши 2008 року звання чемпіона України серед ветеранів, вона завоювала золоту та бронзову медалі у змаганнях ветеранів ковзанярського спорту, а 2009 року посіла друге місце у своїй віковій групі у міжнародних ветеранських змаганнях "Меморіал Гришина", здобувши три срібні нагороди – на дистанціях 500 і 1500 м і за сумою балів – у багатоборстві.

М. Вирлеєва також представляла Україну у складі збірної команди ветеранів ковзанярського спорту на міжнародних змаганнях із ковзанярського спорту серед ветеранів "Кубок Берлина", що відбулися в Німеччині у лютому 2010 року. У цих змаганнях брали участь понад 100 спортсменів із 9 країн Європи. У багатоборстві на дистанціях 500 м, 1000 м, 1500 м та 3000 м М. Вирлеєва посіла у своїй віковій групі четверте місце та була нагороджена медаллю та пам'ятним дипломом.

Нові спортивні здобутки демонструють викладачі кафедри і в інших видах спорту. На чемпіонаті м. Києва з легкої атлетики в категорії "Мастерс" серед ветеранів у лютому 2018 року старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту, майстер спорту з легкої атлетики, чемпіон України з легкої атлетики та чемпіон СРСР із кросу А. Федоренко посів третє місце за загальним рейтингом і перше місце у віковій категорії 55–59 років із бігу на 800 м. Перше місце у змішаній парній категорії 45+ та друге місце у жіночій парній грі 37+ виборола викладач кафедри фізичного виховання та спорту, багаторазовий призер першості України з бадмінтону Л. Ніщук у змаганнях із бадмінтону "Кубок Чорного моря", що відбулися в серпні 2018 року в Одесі.

Викладачі кафедри не лише беруть участь у змаганнях різного рівня як спортсмени, а й виступають як арбітри та судді.

Одним з основних і найбільш масових видів спортивної роботи, що проводить кафедра фізичного виховання та спорту, є щорічна Спартакіада Київського університету серед студентів. Кількість включених до змагань видів спорту – близько 20, і в них беруть участь студенти всіх факультетів і всіх років навчання.

Напрями проведення Спартакіади було викладено в "Положенні про Спартакіаду Київського університету серед студентів на 2012/15 навчальний рік", яке з урахуванням досвіду попередніх років визначило основні засади проведення змагань. Спартакіада університету проводиться з метою широкого впровадження фізичної культури та спорту в побут студентської молоді, формування здорового способу життя, розвитку студентського спорту в університеті, визначення

найсильніших збірних команд факультетів та інститутів із різних видів спорту, підготовки студентів до районних, міських змагань, першості України та міжнародних змагань.

Упродовж останнього десятиліття масштаб цього спортивного заходу розширився. Для прикладу – загальна кількість студентів, які змагалися у Спартакіаді Київського університету 2010/11 навчального року (з 27 вересня 2010 до 12 травня 2011 р.), становила 3407 осіб. Викладачі кафедри фізичного виховання та спорту приділяють максимум уваги належному рівню проведення змагань та залученню до участі у Спартакіаді якнайбільшої кількості студентів. Зокрема, задля ефективнішої організації проведення змагань і зручності учасників команди факультетів, які беруть участь у Спартакіаді, розподіляються на три підгрупи: до першої і другої підгруп входять команди тих факультетів, студенти яких навчаються в першу зміну, до третьої – команди факультетів, що навчаються у другу зміну. Після завершення Спартакіади команди факультетів та інститутів, які посіли перше, друге й третє місце у своїх підгрупах, нагороджують кубками та дипломами.

Баскетбольна команда перед тренуванням

Змагання в межах Спартакіади відбуваються з таких видів спорту, як легкоатлетична естафета, футбол, футзал, шахи, настільний теніс, волейбол, баскетбол (збірні юнаків та дівчат), гімнастичне триборство, важка атлетика, бадмінтон, гирьовий спорт, плавання, аеробіка (спортивна і танцювальна), легкоатлетичний крос. Кілька років тому до цього переліку спортивних дисциплін додали ще одну – новус (морський більярд). У командних змаганнях беруть участь переважно від 17 до 19 команд, що представляють різні факультети й інститути університету, а кількість учасників кожного змагання коливається від кількох десятків до 200. Наприклад, у змаганнях Спартакіади Київського університету 2011/12 навчального року з важкої атлетики брали участь 17 команд (90 учасників), з баскетболу – 17 команд (170), з волейболу серед юнаків – 19 команд (202), з гімнастичного триборства – 19 команд (180), з настільного тенісу – 158 осіб (особиста першість, змагання проводили у трьох підгрупах, окремо серед юнаків і дівчат).

Особливою популярністю серед студентів користується футзал. Щороку спортивна боротьба між командами факультетів та інститутів університету за "Кубок ректора" із футзалу стає однією з найяскравіших подій Спартакіади. Під час фінальних змагань, що відбуваються в особливо емоційній атмосфері, трибуни спорткомплексу Київського університету заповнюються вщент, і багатьом уболівальникам доводиться спостерігати за протистоянням стоячи. У ювілейну 185-ту річницю університету "Кубок ректора" здобули студенти історичного факультету.

Ректор Леонід Губерський нагороджує переможців "Кубка ректора" із футзалу-2019 – команду історичного факультету

результатами районної Спартакіади 2012 року студенти посіли перше місце у змаганнях із шахів, футзалу, плавання. Перші місця із тих самих видів спорту збірні команди Київського університету здобули і в першості Голосіївського району 2013 року.

Як свідчать спортивні результати останніх років, наші студенти залишаються незмінними переможцями у таких видах змагань, як шахи, шашки та плавання. У цих видах спорту вже багато років поспіль збірні Київського університету впевнено, нерідко – з великим відривом від суперників, посідають перші місця у змаганнях між закладами вищої освіти Голосіївського району м. Києва. Для показників в інших видах спорту характерна більша різноманітність. Дещо погіршилися результати ігор збірної з футзалу – останнім часом вона займає третю сходинку п'єдесталу пошани. Проте це стосується чоловічої команди, тоді як жіноча, навпаки, змогла піднятися 2017 року на другу, а 2018 – на першу сходинку.

Подібну ситуацію демонструють і студентські команди з волейболу. У той час як чоловіча збірна вже кілька років стабільно посідає друге місце у першості Голосіївського району, жіноча 2017 та 2018 року зуміла вибороти "золото". Призові перші та другі місця закріпили за собою, судячи з результатів кількох останніх років, чоловіча та жіноча збірні з баскетболу. Помітним успіхом увінчалось прагнення до перемоги студентської збірної з настільного тенісу: упродовж 2016–2018 років команда піднялася із третього на перше місце. Отже, студентським збірним, які виступають у першості Голосіївського району, безсумнівно, є чим пишатися – але є й чого прагнути в майбутньому.

Студенти, які показали найкращі результати, представляють Київський університет на змаганнях серед збірних команд студентів закладів вищої освіти III–IV рівнів акредитації Голосіївського району м. Києва. У першості району наші студенти традиційно посідають призові місця, особливо успішно виступаючи у змаганнях із шахів, плавання, волейболу, футзалу й інших видів спорту. Наприклад, 2011 року в першості Голосіївського району із шахів команда університету посіла перше місце, у змаганнях із плавання та волейболу (юнаки) – друге місце. За ре-

Ще одним корисним започаткуванням кафедри фізичного виховання та спорту стало щорічне проведення Спартакіади серед професорсько-викладацького складу Київського університету "Бадьорість та здоров'я".

Помітною подією у спортивному житті університету стала Спартакіада професорсько-викладацького складу 2011 року, присвячена 20-річчю незалежності України, яка відзначилася не лише організацією і масштабом проведення заходу, а й збільшенням порівняно з попередніми роками кількості видів спорту, у яких проходили змагання.

Завдяки тому, що було розширено програму змагань – додалися нові види спорту, зокрема плавання та шахи, – кількість команд та учасників збільшилась, зросла цікавість до Спартакіади "Бадьорість та здоров'я". Такі заходи об'єднують педагогічний колектив, надають викладачам можливість спілкуватися не лише на кафедрах і в аудиторіях, а й на спортивних майданчиках.

Організатори дбають про популяризацію цього спортивного заходу, свідченням чого стало, зокрема, "Положення про Спартакіаду "Бадьорість та здоров'я" Київського університету серед професорсько-викладацького складу та наукових співробітників 2012–2016 років". У положенні зазначалося, що Спартакіада проводиться з метою пропаганди здорового способу життя, активізації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в університеті й відбору збірних команд на районну та міську Спартакіаду серед професорсько-викладацького складу і наукових співробітників ВНЗ III–IV рівнів акредитації. Згідно із правилами проведення Спартакіади, до змагань допускаються представники професорсько-викладацького складу, наукові співробітники й аспіранти університету, які на період проведення змагань працюють або навчаються в університеті. До участі у Спартакіаді запрошують усіх охочих, які не мають протипоказань за станом здоров'я. За підсумками змагань команди, що посіли перші, другі та треті місця, нагороджують кубками і грамотами, а переможці та призери в індивідуальних видах спорту отримують грамоти і дипломи.

Звичайно, належним чином було відзначено головну спортивну подію 2012 року в Україні – Євро-2012. Їй було присвячено зимову Спартакіаду "Бадьорість та здоров'я" 2012 року. Попри щільний графік екзаменаційної сесії, викладачі університету взяли активну участь у змаганнях (змагання з футзалу на "Кубок ректора", шахів, настільного тенісу, бадмінтону, плавання) і показали високий рівень фізичної підготовки. Як і кожного року, особливо цікаво та напружено пройшли змагання з футзалу на "Кубок ректора", які серед викладачів користуються не меншою популярністю, ніж серед студентів. У півфінальних і фінальних зустрічах основний час гри закінчувався з рівним рахунком, тож призові місця збірні команди викладачів виборювали в серіях післяматчевих пенальті.

Переможці Спартакіади "Бадьорість і здоров'я" із шахів серед професорсько-викладацького складу

Не менш цікаво проходили змагання з інших видів спорту, зокрема з бадмінтону та настільного тенісу, причому 2012 року збільшилася й кількість факультетів, представники яких брали в них участь. Загалом участь у зимовій Спартакіаді 2012 року взяли 125 викладачів, які представляли 13 факультетів та інститутів університету.

Спартакіада
"Бадьорість
і здоров'я".
Змагання
з настільного
тенісу
та бадмінтону
(2012)

Свідченням інтересу до Спартакіади, отже й до здорового способу життя, є зростання як кількості її учасників (напр., у Спартакіаді 2015/2016 навчального року змагалися 20 команд), так і видів спорту, з яких відбуваються змагання. Останнім часом до п'яти названих вище додалися баскетбол і волейбол, які швидко набули популярності, а майстерність гравців дозволяє збірній університету з волейболу достатньо впевнено почувати себе на змаганнях не лише районного, а й міського рівнів. Свідчення тому – її беззаперечна перемога у відкритій першості з волейболу 2017 року серед збірних команд професорсько-викладацького складу ВНЗ м. Києва. Змагання Спартакіади з усіх видів спорту завжди проходять цікаво, у напруженій боротьбі за найкращий результат і за гарячої підтримки вболівальників.

Збірні команди викладачів університету також щороку беруть участь у Спартакіаді серед збірних команд професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти III–IV рівнів акредитації Голосіївського району м. Києва, де неодноразово виборювали перші місця в усіх видах змагань: з футзалу, шахів, плавання, настільного тенісу, бадмінтону та волейболу. Збірна команда з шахів із року в рік здобуває впевнені перемоги, не залишаючи суперникам жодного шансу, а збірна з плавання з великим відривом займає перше місце вже кілька років поспіль.

Київський університет регулярно посідає перше місце в районній Спартакіаді за результатами проведених змагань серед професорсько-викладацького складу в загальному командному заліку. Крім того, збірні команди викладачів не лише перемагають у районній першості, а й захищають честь університету на інших різноманітних змаганнях. Наприклад, збірна з футзалу є постійним учасником турніру на "Кубок профспілок", у ході якого не раз виборювала призові місця,

викладачі нашого університету здобували призові місця у змаганнях із настільного тенісу серед вишів України тощо.

Ще один вид спортивної роботи кафедри фізичного виховання та спорту, спрямований на максимальне залучення до занять спортом викладачів і співробітників університету різних вікових груп – проведення щорічної Спартакіади ветеранів "Спорт для всіх" Київського університету серед професорсько-викладацького складу.

Учасники віком від 45 років запрошуються до змагань із шахів, бадмінтону, волейболу, плавання, настільного тенісу, причому організатори регулярно коригують перелік видів спорту, включених до змагань. Наприклад, під час проведення Спартакіади ветеранів "Спорт для всіх" 2012 р., присвяченої Євро-2012, змагання відбувалися із трьох видів спорту: волейбол, плавання, шахи. У них узяли участь представники 14 факультетів та інститутів університету.

Нині змагання у межах Спартакіади ветеранів "Спорт для всіх" проводять із п'ятих видів спорту: шахи, бадмінтон, настільний теніс, волейбол, плавання. Змагання користуються незмінною популярністю серед переважної більшості інститутів та факультетів університету (у Спартакіаді 2015/2016 навчального року брали участь 17 команд) та є об'єктом особливої уваги з боку педагогічного колективу кафедри фізичного виховання та спорту.

Оптимізації спортивного життя студентів і викладачів університету сприяє і та увага, що надається підтриманню в належному стані спортивних споруд. Наприклад, восени 2006 року відбулося відкриття після капітального ремонту університетського спортивного комплексу. У ході ремонту було здійснено повну реконструкцію спортивно-гральних залів, басейну, душових, побудовано чотири спортивні майданчики, проведено реконструкцію стадіону та легкоатлетичних доріжок. Новий спортивний комплекс, обладнаний відповідно до сучасних вимог, був відкритий також на підготовчому відділенні університету. З нагоди його відкриття відбулося спортивне свято, у якому взяли участь студенти з України, Ірану, Туреччини, Вірменії, Таджикистану, Азербайджану, що навчаються на підготовчому факультеті, – разом понад 50 учасників. Під час свята відбулися змагання із сумо та настільного тенісу, показові виступи з гирьового спорту, аеробіки й інших видів спорту. Декан підготовчого факультету Т. Табенська, вітаючи присутніх із відкриттям нового спортивного комплексу, наголосила, що це є комплекс усього університету та запросила всіх студентів і співробітників університету зміцнювати тут своє здоров'я.

У наступні роки відбувалося подальше вдосконалення спортивної інфраструктури університету. Справжнім спортивним святом стало відкриття у жовтні 2014 року щойно спорудженого стадіону. Розташований на території університетського містечка стадіон Навчально-спортивного комплексу розрахований на 2100 місць. Футбольне поле та бігові доріжки мають найсучасніше покриття. Урочисто відкрив стадіон ректор університету Л. Губерський. Привітавши присутніх зі святом, ректор розповів, що про цей стадіон мріяло не одне покоління студентів, зокрема й він сам, коли ще в студентські часи "ганяв на цьому місці із друзями м'яча". Ректор розповів, як велося будівництво, а також зауважив, що стадіон споруджено повністю коштом університету. Він висловив сподівання, що стадіон ніколи не буде порожнім.

Перший матч на футбольному полі новозведеного стадіону провели збірні команди викладачів і студентів університету.

Отже, нині небадужі до фізичної культури студенти та співробітники мають у розпорядженні сучасний басейн, стадіон, де майже завжди можна побачити шанувальників футболу та легкої атлетики, ігровий зал, у якому відбуваються заняття секцій футзалу, волейболу, гімнастичний зал, де займаються аеробікою, настільним тенісом, гімнастичним триборством, тренажерний зал, зал важкої атлетики, зал "сухого плавання", призначений для занять атлетичною гімнастикою, шаховий клас і зал спеціального медичного відділення.

Спортивні зали
спорткомплексу
Київського
університету

Залученню до здорового способу життя студентсько-викладацької громади сприяє той факт, що спортивні зали кафедри фізичного виховання та спорту розташовані не лише безпосередньо у спорткомплексі Київського університету, де, власне, розміщується і сама кафедра, а і в інших будівлях університету, зокрема в головному корпусі, у приміщеннях Інституту міжнародних відносин та ННІ "Інститут геології" (заняття секції баскетболу та бадмінтону), а також у гуртожитках студентського містечка.

На зустрічах ректора університету Л. Губерського з колективом кафедри обговорюються питання поліпшення навчально-виховної роботи кафедри, реалізації рекомендацій МОН України, Міністерства молоді та спорту України щодо фізичного виховання студентської молоді, використання наявної матеріальної бази фізкультури і спорту та інші важливі питання.

Басейн
спорткомплексу
Київського
університету

Викладачі кафедри приділяють багато уваги не лише залученню до спортивного життя студентів і викладацького складу університету, а й теоретичній роботі відповідного напрямку. Зокрема, систематично беруть участь у роботі наукових та науково-практичних конференцій: лише за кілька останніх років були учасниками 10 міжнародних і 12 всеукраїнських конференцій.

Із 2012 року в навчально-спортивному комплексі університету щороку відбуваються науково-практичні конференції студентів і молодих учених "Формування та організація здорового способу життя студентів КНУ імені Тараса Шевченка". Учасники конференцій закликають дбати не тільки про розумові навантаження, а й про фізичні, пропагують здоровий спосіб життя, який має стати щоденною потребою кожної людини, і демонструють це на практиці – показують фізичні вправи, які допомагають розвивати здорове тіло, що особливо актуально для тих, хто веде малорухливий спосіб життя. Особливий наголос як на теорію, так і на практику був зроблений під час роботи VII Науково-практичної конференції, що проходила у квітні 2018 року. Як зазначали організатори конференції, основною її метою було наочно продемонструвати важливість, різноманіття та престижність занять спортом, а також розширити горизонти уявлень студентів про фізичне виховання не лише як про навчальну дисципліну, але й як про спосіб самовираження та невід'ємну частину їхнього буденного життя. Під час конференції студенти мали змогу виступити з доповідями та взяти участь у спортивній вікторині. Крім цього, викладачі кафедри провели цікаві майстер-класи із класичної йоги та фітнес-напрямку тай-бо, а родзинкою заходу став виступ першого в історії України скелетоніста В. Гераскевича, студента фізичного факультету, який брав участь у XXIII Зимовій олімпіаді у Пхьончхані (2018).

Викладачі кафедри регулярно читають науково-популярні лекції, присвячені спортивній тематиці, постійно працюють над розробленням навчальної і навчально-методичної літератури, що висвітлює різні проблеми фізичного виховання, спортивного життя, здоров'я людини та нації загалом.

2018 року прийнято нову комплексну програму розвитку кафедри фізичного виховання та спорту Навчально-спортивного комплексу Київського університету. Кафедра бере участь у Всеукраїнському конкурсі роботи кафедр фізичного виховання та спорту серед закладів вищої освіти України.

Нині фізична культура та спорт є неодмінною складовою частиною життя багатотисячної спільноти студентів і співробітників університету, а колектив кваліфікованих викладачів кафедри фізичного виховання та спорту від початку 1990-х років і дотепер продовжує готувати спортсменів високого класу з різних видів спорту, які гідно захищають честь Київського університету на чемпіонатах України та міжнародних змаганнях.

Владислав Гераскевич

5.6. Навчальний процес і кадрова політика у Київському університеті на сучасному етапі

Історія Київського національного університету імені Тараса Шевченка нерозривно пов'язана з історією України. Викладачі та студенти університету беруть активну участь у розбудові нашої держави. У переломній події новітньої історії України останніх років – Революції Гідності (2013–2014) вагомою була участь представників нашого навчального закладу. Вони не лише стояли біля її витоків і забезпечували перемогу на всіх етапах важкої боротьби за право українців

Антон Цедік –
випускник
історичного
факультету

Святослав
Горбенко –
студент
Інституту
філології

на гідне та вільне життя, європейський вибір розвитку нашої держави, але й продовжують робити все для зміцнення та процвітання нашої держави, працюючи у різних сферах її життя, відстоюючи право на незалежність також і зі зброєю в руках на сході України. Зокрема, чимало студентів і викладачів університету добровольцями пішли до зони АТО, а дехто – віддав своє життя за її свободу та незалежність, як, наприклад, С. Горбенко – студент Інституту філології, що героїчно загинув у боях під час захисту Донецького аеропорту від російських загарбників, або А. Цедік – випускник історичного факультету, що був активним учасником Революції Гідності, згодом вступив до батальйону "Донбас" і взяв участь у відсічі збройної агресії на сході України (загинув під час виходу з оточення під Іловайськом 29 серпня 2014 р.).

Університет активно допомагає захисникам України на сході нашої держави, а також проводить зустрічі з учасниками АТО – ООС, що є складовою патріотичного виховання та пропаганди ідей цілісності та суверенності нашої країни, оскільки все це належить до пріоритетів діяльності керівництва університету в особі його ректора Л. Губерського та відповідає демократичним традиціям, що завжди панували в навчальному закладі. Демократизм університету виявився й у його внутрішньому житті. Наприклад, за вкрай важких зовнішньополітичних обставин саме тут у жовтні 2015 року відбулись перші прямі вибори ректора, на яких переміг Л. Губерський.

Цим Київський університет вкотре підтвердив репутацію осередку демократії як у сфері вищої освіти, так і в Україні загалом та слідування європейським цивілізаційним цінностям.

Ускладнення ситуації у державі через неоголошену зовнішню агресію проти неї впливає на всі аспекти життя та напряду позначається й на університеті. Це, з одного боку, зменшило державне фінансування системи освіти, а з іншого – змінило географію абітурієнтів і міжнародних зв'язків українських закладів вищої освіти. Водночас зовнішня загроза посприяла консолідації українського суспільства, що виявилось у посиленні патріотизму та національної свідомості працівників вищої школи, студентства, яке стало де-факто рушійною силою Євромайдану та Революції Гідності, а згодом долучилося до волонтерського руху на підтримку Збройних сил нашої держави. Чимало викладачів і студентів добровільно пішли захищати Україну зі зброєю в руках. Погіршення стосунків із Росією так само підштовхнуло до активізації контактів з іншими, насамперед європейськими партнерами, що відповідає курсу нашої держави на євроінтеграцію й до того ж дозволяє посилити співпрацю із провідними державами світу. В усіх цих процесах Київський університет відіграє особливо активну роль.

Попри всі складнощі останніх років наш університет не послабив своїх позицій на ниві освіти й науки як у межах України, так і на світовому просторі, і продовжує невпинний рух уперед, що є його характерною рисою від часу постановня 185 років тому.

Як чітко зазначив ректор Л. Губерський, нині університет – це багатогалузевий класичний університет дослідницького типу, основними завданнями якого є освітня, науково-дослідницька та інноваційна діяльність. Завданням університету на найближчу перспективу (що закріплені в Концепції розвитку університету до 2020 р.) є рівноправне входження до європейського та світового освітнього й наукового простору⁴¹¹². І це завдання Київський університет успішно реалізує.

Підтвердженням високих здобутків Київського університету на вітчизняному освітньому та науковому просторі є, по-перше, традиційно один із найвищих рейтингів серед абітурієнтів і постійне зростання наукових досягнень його співробітників. Нині в освітньому процесі в університеті беруть участь (зокрема, за сумісництвом і через Відділення цільової підготовки НАН України) 2842 викладачі, серед яких 99 академіків і член-кореспондентів НАН України та галузевих академій наук, понад 650 докторів наук і 1760 кандидатів наук, а тому навчальний заклад надає широкий спектр освітніх послуг – за 59 спеціальностями із 25 галузей знань тут навчаються понад 27 800 осіб⁴¹¹³.

Представники професорсько-викладацької складу університету здійснюють також активну та плідну наукову діяльність, результати якої дозволяють, зокрема й нашим студентам, учитись на найновіших досягненнях у відповідних галузях наукових знань, що додатково підносить рівень освіти в університеті та

⁴¹¹² Звіт ректора Київського національного університету імені Тараса Шевченка Губерського Леоніда Васильовича за 2017 рік. Київ, 2017. С. 1.

⁴¹¹³ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 1.

забезпечує слідування освітнього процесу передовим тенденціям у сфері наукових знань. Керівництво університету в особі ректора Л. Губерського, усіляко сприяючи підвищенню професійного рівня, відзначає й внесок найактивніших членів викладацького складу університету, ушановує визначних його співробітників.

Завдяки особливо вагомому внеску до розвитку освіти та науки в Україні Київський університет давно став провідним осередком із підготовки найкращих фахівців у більшості сфер знань як практичної, так і прикладної сфери. На його базі відбуваються конференції, виставки та інші заходи, що служать платформою для передавання кращого досвіду у сфері освіти та науки іншим закладам вищої освіти нашої держави. Співробітників університету також залучають для розроблення різних державних програм і проектів, вони працюють як експерти та консультанти у процесах здійснення державної політики. Усе це, незаперечно, засвідчує особливу роль Київського університету в житті України загалом.

Свідченням зростання авторитету університету на міжнародній арені та його інтеграції до світового освітньо-наукового простору є, зокрема, постійне підвищення рейтингу у міжнародних базах з оцінювання закладів вищої освіти. Наприклад, Київський університет посідає найвищі серед українських закладів вищої освіти місця в різних міжнародних рейтингах. 2018 року університет поліпшив на чотири пункти позиції в регіональному рейтингу QS University Rankings: ЕЕСА (Східна Європа та Центральна Азія), посівши 30 позицію, очоливши список українських університетів, і 531–540 місце – у рейтингу World University Rankings компанії QS (Велика Британія), а у предметному рейтингу QS (QS World University Rankings by Subject) у галузі фізики й астрономії – 401–450 місце, хімії – 451–500, сучасних мов – 251–300 позиції. Водночас у впливовому світовому рейтингу – Times Higher Education університет посів позицію у сегменті 1001+ (при цьому в галузях інженерії та технології, а також природничих наук місце університету – 601–800,

наук про життя – 601+); уперше в Україні ввійшов до найвідомішого Шанхайського рейтингу (ARWU) у номінації "Математика" на позиції 401–500; перші місця серед університетів України в рейтингу інтернет-присутності Webometrics, а також у рейтингу роботодавців України, згідно з дослідженням рекрутингової компанії HeadHunter. Так само Київський університет демонструє найкращі серед українських університетів показники публікаційної активності (16 711 публікацій у науково-метричній базі Scopus, 57 459 цитувань та індекс Гірша, що дорівнює 88).

Київський університет постійно перебуває у тренді й робить все для підвищення свого статусу та прогресу вітчизняної освіти й науки та їхнього гідного представлення на міжнародній арені.

5.6.1. Сучасна структура навчальних підрозділів університету

Сучасний етап у сфері вищої освіти в Україні позначений комплексом чинників, що ускладнюють її розвиток. Це як зовнішні чинники (неоголошена війна на сході нашої держави, вплив світової економічної кризи, зростання конкуренції з боку зарубіжних закладів вищої освіти), так і внутрішні (зменшення престижу вищої освіти загалом, демпінгове формування цін на освітні послуги більшістю українських закладів вищої освіти, демографічні проблеми, зменшення платоспроможного попиту фізичних та юридичних осіб на вищу освіту тощо). Усе це негативно позначається на кількості абітурієнтів та умовах здобуття освіти тими, хто вже почав її здобувати. Однак університет успішно долає всі проблеми та впевнено зберігає лідерство у сфері вищої освіти в Україні.

2018/19 навчального року освітній процес і науково-дослідницьку діяльність в університеті забезпечували 13 факультетів (географічний; економічний; інформаційних технологій; історичний; комп'ютерних наук і кібернетики; механіко-математичний; психології; радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем; соціології; фізичний; філософський; хімічний; юридичний; 7 навчальних інститутів (високих технологій; журналістики; міжнародних відносин; філології; військовий; управління державної охорони України; післядипломної освіти); Навчально-науковий центр "Інститут біології та медицини"; Навчально-науковий інститут "Інститут геології"; два коледжі (геолого-розвідувальних технологій та оптико-механічний); підготовче відділення; Український фізико-математичний лицей; Астрономічна обсерваторія, Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна, Канівський природний заповідник.

Астрономічні
годинники
XIX століття
в музеї
Астрономічної
обсерваторії
Київського
університету

У Ботанічному саду імені **акад.** О. В. Фоміна Київського університету

Інноваційну складову діяльності факультетам та інститутам університету, як і у минулі роки, допомагає реалізувати Науковий парк "Київський університет імені Тараса Шевченка".

Зміни в назвах структурних підрозділів, які відбулися впродовж останніх часів, підтвердили раніше заявлений пріоритет щодо розвитку інформаційних технологій (факультет комп'ютерних наук і кібернетики) і спрямованість університету до нарощування наукового та освітнього потенціалу у сфері наук про людину (навчально-науковий центр "Інститут біології та медицини").

З метою відповідності духу часу та врахування новітніх тенденцій у розвитку освіти та науки в університеті здійснюються структурні зміни. Зокрема, 2015 року задля розвитку змісту та форм навчальної, наукової і культурно-просвітницької діяльності університету та підвищення якості підготовки висококваліфікованих фахівців на історичному факультеті було створено кафедру історії мистецтв; для вдосконалення та поліпшення якості навчального процесу при Інституті філології – Центр індонезійської мови та літератури, навчальну лабораторію сучас-

Індонезійська делегація на відкритті Центру індонезійської мови та літератури

них технологій усного перекладу; для розширення навчальних і науково-дослідних можливостей студентів і викладачів юридичного факультету, активізації співпраці з польськими навчальними закладами та науковими установами – Центр польського права як структурний підрозділ юридичного факультету. З метою забезпечення ефективної роботи з організації освітнього процесу факультет навчання для іноземних громадян реорганізовано у підготовче відділення для навчання іноземних громадян; створено центр комунікацій і відділ академічної мобільності.

Було розроблено та затверджено нову форму дипломів університету, які з 2015 року отримують усі його випускники (разом із додатком до диплома про вищу освіту європейського зразка – DIPLOMA SUPPLEMENT).

2018 року випуск молодших спеціалістів, бакалаврів, спеціалістів і магістрів у Київському університеті характеризувався такими показниками: диплом молодшого спеціаліста здобули за держзамовленням – 166 випускників (24 із відзнакою); на умовах контракту – 50 випускників (3 із відзнакою); диплом бакалавра отримали за держзамовленням – 2867 випускників (505 із відзнакою), а на умовах контракту – 1108 випускників (20 із відзнакою), ще 38 випускників закінчили курс навчання без присвоєння кваліфікації, а 13 осіб із випускників минулих років отримали диплом; диплом спеціаліста отримали на умовах контракту – 417 випускників і ще 3 випускники закінчили курс навчання без присвоєння кваліфікації; диплом магістра отримали за держзамовленням – 2172 випускники (585 із відзнакою), а на умовах контракту – 770 випускників (74 із відзнакою); також іще 19 осіб із випускників минулих років отримали диплом магістра.

Випуск за ОС бакалавра 2018 року порівняно з випуском 2017 року збільшився на 121 особу, за ОС магістра – на 358, а за ОС спеціаліста зменшився на 147 осіб, молодшого спеціаліста – на 76 осіб, що зумовлено поступовою відмовою від підготовки за ОКР спеціаліста та молодшого спеціаліста.

Сучасні дипломи Київського університету

5.6.2. Студентський контингент

Київський університет традиційно зберігає першість за кількістю поданих від абітурієнтів заяв. Наприклад, під час вступної кампанії 2017 року кількість заяв до університету перевищила показники 2016 року та становила 58 574. Цей показник вивів університет на перше місце за кількістю заяв серед університетів України. 2018 року він знов був найвищим з-поміж закладів вищої освіти України, хоча й дещо знизився порівняно з попереднім роком, проте це стало наслідком демографічних⁴¹¹⁴ та інших змін у нашій державі. За освітніми ступенями та рівнями вподобання вступники розподілилися так: за ОС молодшого спеціаліста 2018 року було подано 1063 заяви (2016 – 698, 2017 – 1353); за ОС бакалавра до університету було подано 38 476 заяв (2016 – 49 289, 2017 – 46 029) заяв, з них 11 061 заява (2017 – 12 891) мала перший і другий пріоритети; за ОС магістра 8804 заяви (2016 – 7326, 2017– 8535), з них випускниками інших закладів вищої

⁴¹¹⁴ На 2018 р. припав один із найнижчих показників випуску одинадцятих класів.

освіти було подано 1902 заяви (найбільше, 548 заяв, – на юридичний факультет); до ІПО – 266 заяв (2017 – 354) за ОС магістра та 133 заяви (2017 – 34) – за ОС бакалавра.

Середній конкурс до університету 2018 року за ОС бакалавра становив 11,54 заяви на місце (2017 – 15), а за ОС магістра – 5,9 заяв на місце (2017 – 4,9)⁴¹¹⁵. Для порівняння, середній конкурс заяв на одне місце на денній формі навчання становив 5,3 заяв 2008 року, 9,6 – 2009, 9,3 – 2010, 9,9 – 2011, 14,1 – 2012 та 15,3 заяв – 2013 року⁴¹¹⁶. Спостерігалася стала динаміка до зростання конкурсу (хоча й за незначних коливань), що засвідчує зростання авторитету університету в середовищі абітурієнтів.

Під час вступної
кампанії
у приймальній
комісії
Київського
університету

Під час вступної кампанії 2018 року працював проект "Консультант абітурієнта", у межах якого консультації вступникам із різних питань надають студенти університету, що значно полегшує комунікацію.

⁴¹¹⁵ Звіт ректора ... за 2017 рік. С. 12, 16.

⁴¹¹⁶ Звіт ректора ... за 2016 рік. С. 13.

Середній прохідний бал на навчання за ОС бакалавра 2018 року становив 176,83 (178,11 – 2017, 172,39 – 2016). При цьому 19 освітніх програм мали прохідний бал, вищий від 190, а для 13 освітніх програм було зафіксовано прохідний бал, нижчий за 150. Найвищі прохідні бали традиційно спостерігалися на популярних юридичних, економічних спеціальностях, спеціальностях інститутів міжнародних відносин, журналістики, філології, а також спеціальностях, що пов'язані з інформаційними технологіями. Найвищі прохідні бали (понад 193) 2018 року було зафіксовано за програмами "Китайська мова і література та переклад, англійська мова" та "Шведська філологія, англійська мова та нідерландська мова" (Інститут філології), "Міжнародне право" та "Міжнародні відносини" (Інститут міжнародних відносин), "Програмна інженерія" (факультет комп'ютерних наук та кібернетики)⁴¹¹⁷. При цьому середній прохідний бал до Київського університету практично за всіма спеціальностями був вищим на 2–3 бали порівняно з іншими вітчизняними закладами вищої освіти. Водночас за більшістю спеціальностей цей розрив становив 5–15 балів, а за деякими спеціальностями ("Мережеві та інтернет-технології", "Медицина", "Хімія", "Статистика", "Картографія", "Фізика" тощо) навіть сягнув 30–40 балів. Це є додатковим свідченням особливо високого рейтингу Київського університету в очах абітурієнтів і прагнення вступити на навчання саме до нашого університету.

Постійне підвищення вимог до вступників особливо помітно на прикладі вступу до магістратури. В університеті вперше в Україні відбувся перехід до рівня володіння іноземною мовою вступниками до магістратури – В1 2017 року, а 2018 року – В2. Із 2017 року університет став першим в Україні серед закладів вищої освіти, де запроваджено зовнішнє незалежне тестування із права для вступників до магістратури. Київський університет спільно з МОН України блискуче провів цей експеримент, і з 2018 року цей досвід було поширено на всі гуманітарні спеціальності у всіх вітчизняних закладах вищої освіти.

Разом із безперечним успіхом у плані першості за вступом на навчання до Київського університету з-поміж українських закладів вищої освіти, сам процес формування студентського контингенту за теперішньої ситуації є доволі непростим. Початок бойових дій на сході держави та зумовлені цим зміни у соціально-економічній ситуації у країні та навколо неї негативно позначились на вищій освіті, зокрема на кількості вступників до українських закладів вищої освіти. Щоправда, на початку зовнішньої агресії на сході України та у Криму кількість абітурієнтів навіть зросла – до 26 500⁴¹¹⁸. Однак це, почасти, було зумовлено пільгами для осіб із цих регіонів при вступі/переведенні до Київського університету. Наприклад, лише за перше півріччя 2015 року до університету зі східного регіону було переведено 113 студентів на денну форму навчання та 4 особи – на заочну. Щоправда, згодом закономірно настав спад притоку абітурієнтів також і внаслідок інших факторів: наростання кризових явищ в економіці, зменшення платоспроможності, демпінгової конкуренції тощо, що характеризують освітній

⁴¹¹⁷ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 13.

⁴¹¹⁸ Звіт ректора ... за 2016 рік. С. 2.

простір України загалом. Також відбулось зменшення кількості іноземних громадян (переважно з Азербайджану, Вірменії, Туркменістану, Таджикистану та Росії), які бажали здобувати вищу освіту в Україні за російськомовними програмами. Невпинно зменшується і кількість студентів, чії родини проживають у Криму, що зумовлено тиском на цю категорію абітурієнтів із боку окупаційної влади півострова. Попри це наш університет продовжує брати участь у забезпеченні права на здобуття якісної вищої освіти студентами – громадянами України та іноземними громадянами, які раніше навчалися в закладах вищої освіти АР Крим, а також тимчасово окупованих районів Донецької і Луганської областей⁴¹¹⁹.

Загалом Київському університету вдалось втриматись на провідних позиціях за кількістю вступників. А 2017/18 навчального року відбулась стабілізація сукупного контингенту студентів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти (7 і 8 рівні Національної рамки кваліфікацій). Порівняно з 2016/17 навчальним роком у 2017/18 – кількість студентів цих категорій навіть зросла на 1,9 %, а у 2018/19 навчальному році цей показник зріс на 2,8 % порівняно з 2017/18 навчальним роком. Ця динаміка засвідчує позитивні зрушення у процесі відновлення зростання загальної кількості осіб, що навчаються у нашому університеті, отже – і загальне зміцнення позицій Київського університету на освітянській ниві нашої держави.

Станом на 1 жовтня 2018 року в університеті на факультетах та інститутах навчалось 25 934 студенти та курсанти (без молодших спеціалістів), серед яких 1291 особа – іноземні громадяни. За кошти державного бюджету здобувають вищу освіту за ОС бакалавра та магістра – 15 387 студентів і курсантів (2017 – 15 749), за кошти фізичних та юридичних осіб за цими самими рівнями, а також за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста (485 осіб закінчують програми другої вищої освіти) – 10 547 студентів (2017 – 9482). Продовжує скорочуватись кількість студентів, які навчаються за кошти державного бюджету на заочній формі навчання (–23 %), оскільки на загальнодержавному рівні скорочуються бюджетні місця, кількість освітніх програм і попит на них⁴¹²⁰.

Найбільший приріст контингенту студентів мають факультет інформаційних технологій (+23 %), Військовий інститут (+22), ННЦ "Інститут біології та медицини" (+22), Інститут управління державної охорони України (+18) та Інститут міжнародних відносин (+18 %). Заслужує на увагу також результати механіко-математичного факультету та Інституту післядипломної освіти (+12 і +2 % відповідно), які тривалий час характеризувались зменшенням контингенту студентів.

909 слухачів у 2017/18 навчальному році навчались на підготовчому відділенні (що менше за показник 2016/17 і 2015/16 навчальних років – 970 та 977 осіб відповідно) і водночас майже збігається із показником 2014/15 навчального року (915 осіб)⁴¹²¹.

⁴¹¹⁹ Звіт ректора ... за 2017 рік. С. 19.

⁴¹²⁰ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 5.

⁴¹²¹ Звіт ректора ... за 2015 рік. С. 13.

Задля подолання тенденцій, що мають негативний вплив на освітню сферу в цілому та обсяги набору абітурієнтів зокрема, Київський університет проводить наполегливу та результативну роботу. Зокрема, традиційною стала участь нашого університету в ярмарках професій Київщини, освітянських виставках, батьківських зборах у школах Києва та області, організація відкритих уроків для абітурієнтів і батьків. Зважаючи на особливу популярність у молоді електронних засобів інформації і комунікацій, було розширено інтернет-комунікації Київського університету (фейсбук-представництво підрозділу, організовано низку скайп-зустрічей із батьками/учнями/вихователями шкіл інших міст України, зокрема з АР Крим). З метою унаочнення роботи університету було організовано екскурсії для учнів 3–11 класів до університету (з відвідуванням музеїв та інформаційно-роз'яснювальною роботою в аудиторіях). Крім того, для слухачів 8-місячної програми підготовки організовано пішохідні екскурсії стародавнім Києвом (для поглиблення знань з історії України), відвідування Національної опери України імені Т. Г. Шевченка тощо.

Існують і безпосередні заохочення при вступі до університету для особливо талановитої молоді. Наприклад, особам із числа професійно орієнтованої молоді, які в рік вступу успішно закінчили підготовче відділення університету та готувалися до вступу на природничо-математичні та інженерно-технічні спеціальності на основі базової і повної загальної середньої освіти, за рішенням приймальної комісії встановлювався додатковий коефіцієнт (до 5% від конкурсного балу). Рішення було прийнято відповідно до Закону України "Про вищу освіту", "Умов прийому до вищих навчальних закладів 2017 р." і "Правил прийому до Київського національного університету імені Тараса Шевченка". На базі університету також відбувається низка олімпіад для учнів випускних класів із метою виявлення найталановитіших і їхнього спрямування до Київського університету. Закономірно, що це підвищує привабливість підготовчого відділення для абітурієнтів, дозволяє у прискореному режимі подолати розрив між рівнем знань у середній і вищій школах, а також служить інтересам абітурієнтів.

Успіхи Київського університету в науковому та освітньому просторі зумовлені не лише результатом минулих звершень, але їх постійним примноженням, тонким відчуттям модерних тенденцій і використанням новітніх досягнень у науково-освітній сфері у процесі реалізації освітніх послуг у стінах Київського університету, що є провідною рисою діяльності його ректора Л. Губерського.

Учасники Всеукраїнської математичної олімпіади для учнів 5–7 класів на базі Інституту післядипломної освіти Київського університету

Б.Б.З. Професорсько-викладацький склад

Успіх і лідерство Київського університету в науково-освітньому просторі зумовлені продуманою кадровою політикою його керівництва, що дозволила створити високопрофесійний професорсько-викладацький склад, який забезпечує навчальний процес на найвищому рівні.

Нині Київський університет за кадровим потенціалом має право вважатися флагманом вітчизняної освіти й науки. Навчальний процес у 2018/19 навчальному році на 13 факультетах, у 7 навчальних інститутах, Навчально-науковому центрі "Інститут біології та медицини" та Навчально-науковому інституті "Інститут геології" забезпечували 2842 викладачі (2016 – 2717, 2017 – 2782 особи), зокрема 210 зовнішніх сумісників і погодинників (2017 – 185). Серед науково-педагогічних працівників мають науковий ступінь доктора наук – 651 особа, або 23 % (2017 – 633), серед них сумісників і погодинників – 67, або 2,36 % (2017 – 70, або 2,5 %), кандидата наук – 1760, або 62 % (2017 – 1727), серед них сумісників і погодинників – 100 (3,5 %); мають учене звання професора – 470 (16,5 %), серед них сумісників і погодинників – 43, або 1,5 % (2017 – 46 і 1,7 % відповідно), доцента – 1138, або 40 % (2017 – 1114), серед них сумісників і погодинників – 42, або 1,5 % (2017 – 35, або 1,3 %) ⁴¹²². У переважній більшості якісних показників, що характеризують професорсько-викладацький штат університету, наявне якісне зростання, навіть порівняно із 2017 роком.

Триває політика з поліпшення кадрової ситуації в університеті, зокрема ліквідовано перекося у розподіленні ставок науково-педагогічних працівників між структурними підрозділами університету, уживаються заходи матеріального стимулювання працівників, зокрема забезпечується високий рівень заробітної плати; відбувається оновлення викладацьких кадрів. Наприклад, середній вік професорсько-викладацького складу університету на сьогодні становить 47 років ⁴¹²³. Зростає відсоток жінок серед професорсько-викладацького складу, зокрема й на рівні керівників структурних підрозділів (в інститутах журналістики та філології, на факультетах соціології та економічному понад 50 % кафедр очолюють жінки, а їхній відсоток серед викладачів загалом в університеті наближується до 60 %).

Системно здійснюється робота з підвищення кваліфікації представників професорсько-викладацького складу. У 2016/17 навчальному році 315 штатних науково-педагогічних працівників пройшли стажування (проти 205 у 2015/16 н. р.), у 2017/18 – цей показник зріс і становив 341 особу ⁴¹²⁴. Така динаміка є свідченням зростання роботи з підвищення кваліфікації, а отже й фахового рівня науково-педагогічних кадрів, що закономірно підвищує й рівень освіти в університеті. Серед працівників, що проходили підвищення кваліфікації у 2017/18 навчальному році, 166 (127 – 2016/17 н. р.) осіб здійснили його з відривом від навчального

⁴¹²² Звіт ректора ... за 2017 рік. С. 212; Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 1, 208.

⁴¹²³ Звіт ректора ... за 2017 рік. С. 212; Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 210.

⁴¹²⁴ Звіт ректора ... за 2016 рік. С. 59; Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 77.

процесу, а 175 (188 – 2016/17 н. р.) – без відриву. Найбільша частка викладачів у 2016/17 навчальному році пройшли стажування: з економічного факультету (36,2 %), ННІ "Інститут геології" і факультету психології (по 25 %) та Інституту високих технологій (23,8 %). Натомість 2017/18 навчального року першість за кількістю тих, хто пройшов стажування, належала викладачам Інституту високих технологій (56 %), факультету інформаційних технологій (38,2 %), економічного факультету (34,9 %), ННІ "Інститут геології" (22,5 %). Відбувається поетапне збільшення кількості осіб, що проходять стажування, за різними структурними підрозділами університету, що в підсумку забезпечує гармонійне підвищення кваліфікаційних якостей професорсько-викладацького складу загалом. 2016/17 навчального року 11 штатних науково-педагогічних і педагогічних працівників отримали педагогічні звання, 2017/18 – цей показник становив 5 осіб.

Водночас Київський університет долучився до допомоги іншим вітчизняним закладам вищої освіти у справі підвищення кваліфікації професорсько-викладацьких кадрів. Зокрема, лише впродовж 2017 року в університеті пройшли стажування 113 працівників інших закладів вищої освіти, що значно більше, ніж попереднього навчального року. У 2017/18 навчальному році цей показник знов зріс і становив 122 особи.

Для максимального полегшення навчального процесу для студентів і водночас здійснення його на найвищому науковому рівні викладачі університету доклали максимум зусиль для забезпечення студентів університету якісною й сучасною навчально-методичною літературою – як у друкованому, так і в електронному вигляді. Особливо це актуально за умов, коли значну частину навчального часу відведено на самостійне вивчення. Наскільки успішно виконуються ці завдання – засвідчує суха статистика: лише за 2017 рік співробітниками університету опубліковано 71 підручник і 316 навчальних посібників сукупним обсягом 4955 друкованих аркушів, а також 1148 найменувань інших навчально-методичних матеріалів.

Наші викладачі викладають новітній матеріал, що відповідає вимогам часу, якого, відповідно, у підручниках, навчальних посібниках ще немає. Цим вони забезпечують не лише новизну та актуальність викладеного матеріалу, але й привчають студентів до пошуку, творчого підбору та систематизації матеріалу для самостійного його опрацювання (що сприятиме виробленню у студентів навичок підвищення професійного рівня).

За 2018 рік співробітниками Університету було видано 85 підручників і 251 навчальний посібник сукупним обсягом 4407 друкованих аркушів, а також 2088 найменувань інших навчально-методичних матеріалів⁴¹²⁵. Даються взнаки й інші фактори, як-от збільшення частки електронних версій навчально-методичних видань, що дозволяє постійно оновлювати їх і відповідає новітнім тенденціям у сфері освіти на міжнародному рівні.

З метою обміну досвідом в освітній і науковій сферах на міжнародному рівні університет продовжив практику обміну викладачами із зарубіжними навчальними закладами. 2018 року порівняно з попередніми роками значно зросла кількість науково-педагогічних працівників – громадян інших держав, які брали

⁴¹²⁵ Звіт ректора ... за 2017 рік. С. 38.

участь в освітньому процесі в університеті: із 30 осіб 2015/16 навчального року та 56 осіб у 2016/17 до 74 – 2017/18 навчального року. Серед іноземних громадян, яких залучено до науково-педагогічної діяльності, спостерігається поступова зміна представництва громадян різних країн. Наприклад, 2017 року по 6 із них були громадянами Німеччини, Австрії та Угорщини; по 5 – Норвегії і США; по 3 – Італії і Швеції; по 2 – КНР, Нідерландів і Туреччини; по 1 особі – громадяни Австралії, Азербайджану, Білорусі, Болгарії, Великої Британії, Греції, Іспанії, Казахстану, Молдови, Португалії, Південної Кореї, Сербії, Словенії, Фінляндії, Хорватії та Японії⁴¹²⁶. Натомість 2017/18 навчального року серед науково-педагогічних працівників, що працювали в університеті, 9 осіб були громадянами Італії; 8 – Норвегії; по 7 – Польщі та США; по 6 – Бельгії і Німеччини; 5 – Фінляндії; по 2 особи – громадянами Австрії, Болгарії, КНР, Південної Кореї; по 1 особі – Азербайджану, Білорусі, Великої Британії, Данії, Естонії, Ізраїлю, Іспанії, Нідерландів, Румунії, Сербії, Словаччини, Словенії, Угорщини, Франції, Хорватії, Чехії, Швеції. Їх було залучено до проведення навчальних занять, керівництва практиками та кваліфікаційними роботами: на економічному факультеті (26 осіб), в Інституті філології (20), на факультеті психології (10), в Інституті міжнародних відносин (8), на юридичному (3), факультетах географічному та соціології (по 2), на механіко-математичному факультеті та в Інституті журналістики (по 1 особі)⁴¹²⁷. У 2018/19 навчальному році заплановано залучити до освітнього процесу науково-педагогічних працівників з Австрії, Азербайджану, Бельгії, Білорусі, Болгарії, Великої Британії, Естонії, Іспанії, Італії, КНР, Німеччини, Норвегії, Польщі, Південної Кореї, Сербії, Словаччини, Словенії, США, Угорщини, Франції, Хорватії, Швеції, Японії (52 особи), відповідно в Інституті філології (18 осіб), на економічному факультеті (14), в Інституті міжнародних відносин (6), на юридичному факультеті та факультеті психології (по 4), на факультеті соціології (2), на факультетах інформаційних технологій і механіко-математичному, в ННІ "Інститут геології" та Інституті журналістики (по 1 особі)⁴¹²⁸.

Лекція
філдсівського
лауреата Юхима
Зельманова
"Математика:
наука чи
мистецтво"
в Київському
університеті

⁴¹²⁶ Звіт ректора ... за 2017 рік. С. 73.

⁴¹²⁷ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 79.

⁴¹²⁸ Там само. С. 89.

Запрошеним лектором майстер-класу з фінансової та актуарної, або страхової, математики став Д. Лансу, керівник відділу актуарної аналітики Центральної й Східної Європи, Близького Сходу й Північної Африки британської компанії AON.

2017/18 навчального року до освітнього процесу було залучено 38 академіків і 50 член-кореспондентів НАН України та галузевих академії наук (40 осіб), із них як штатних науково-педагогічних працівників на повну й неповну ставку (42 особи), на умовах сумісництва (10 осіб) і погодинної оплати (36 осіб, зокрема й 21 особу за кошти Відділення цільової підготовки НАН України). У 2018/19 навчальному році кількість таких осіб в університеті знову зростає: до освітнього процесу було залучено 56 академіків і член-кореспондентів НАН України та 43 – із галузевих академії наук, з них як штатних науково-педагогічних працівників на повну й неповну ставку (51 особа), на умовах сумісництва (9 осіб) та погодинної оплати (39 осіб, зокрема й 21 особа – за кошти Відділення цільової підготовки НАН України).

Загалом Київський університет є осередком найвідоміших і найтитулованіших представників інтелектуальної еліти України, свідченням чого є високий рівень наукових здобутків і чимала кількість серед викладацького складу осіб, що є дійсними членами та член-кореспондентами національних академії. Керівництво університету вживає максимальних зусиль для подальшого вдосконалення кадрової політики з метою отримання максимального ефекту для науково-педагогічної діяльності, щороку ставить низку вимог до кадрової політики. Наприклад, 2019 року головними завданнями у сфері кадрової політики, як впливає з доповіді ректора університету Л. Губерського, що була виголошена на конференції трудового колективу університету у грудні 2018 року, визначено:

1. Аналіз та формування резерву на заміщення керівних посад.
2. Продовження розпочатої шість років тому практики унормування розподілу ставок між факультетами/інститутами.
3. Створення умов для ширшого залучення випускників університету, аспірантів, наукової молоді до науково-педагогічної і наукової роботи в нашому колективі (зокрема й молодих фахівців з інститутів НАН України).
4. Оптимізація кількості навчальних лабораторій і зміцнення їхнього кадрового складу.
5. Оптимізація кількості персоналу АГЧ та інших підрозділів.
6. Удосконалення механізму стимулювання співробітників університету⁴¹²⁹.

Майстер-клас Дімітрі Лансу із фінансової та актуарної, або страхової, математики

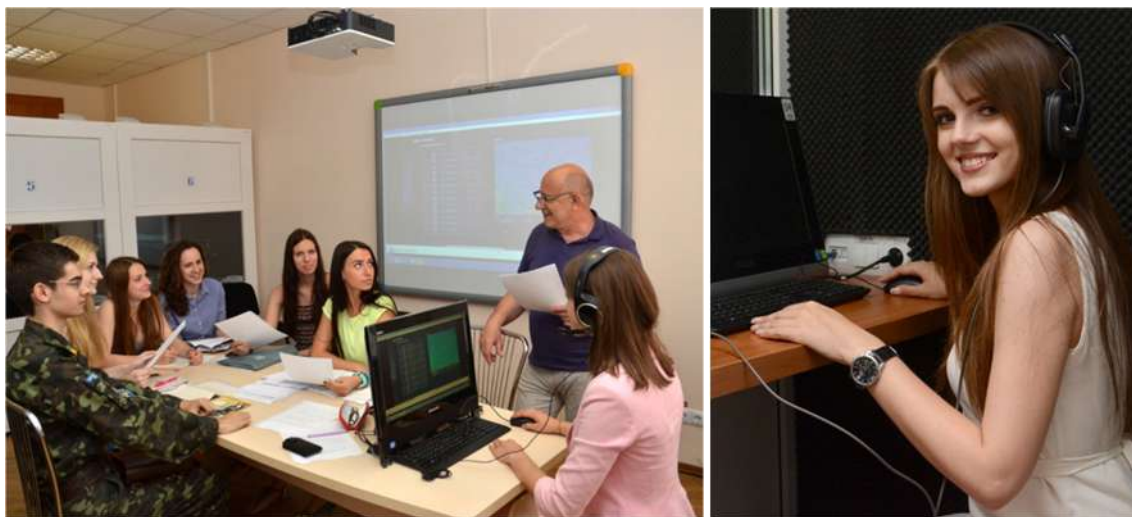
⁴¹²⁹ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 219.

5.6.4. Навчальний процес. Заходи із забезпечення піворічних інтересів і подальшої професійної кар'єри студентів

В університеті спостерігається стала динаміка до поступового зростання якісних показників навчальних здобутків студентів. Наприклад, за результатами зимової і літньої сесій 2017/18 навчального року студенти університету виявили такі показники якісної та абсолютної успішності: за ОС молодшого спеціаліста якісний показник становив 45,8 %, а абсолютна успішність – 90,6 % (2016 – 37,8 і 88,8 % відповідно); за ОС бакалавра – 51,7 і 95,6 % (2017 – 47,6 і 92,5 % відповідно) і за ОС магістра – 66,4 і 96,2 % (2017 – 56,5 і 87,2 % відповідно). У першому семестрі 2018/19 навчального року ця позитивна динаміка зберігалась. Зокрема, якісна успішність за ОС бакалавра зросла майже на 4 %, а за ОС магістра – майже на 11 %. Зростання якісних та абсолютних показників успішності спостерігається й у студентів заочної форми навчання: у 2017/18 навчальному році якісний показник успішності становив 43,8 %, а абсолютний показник – 94,4 % (2017 – 41,1 і 92,3 % відповідно) – за ОС бакалавра; а за ОС магістра – 53,5 та 86,9 % (2017 – 45,2 та 79,6 % відповідно)⁴¹³⁰.

Стабільне підвищення якісного та абсолютного показників успішності впродовж останніх років зумовлене тим, що університет під керівництвом ректора Л. Губерського здійснює послідовну політику із забезпечення його організації найкращими фахівцями (за одночасного посилення вимог до їхнього професійного рівня), а також – найсучаснішим обладнанням (мультимедійними системами, спеціалізованими кабінетами тощо), можливостями для вивчення студентами закордонного досвіду в організації освітнього процесу, зокрема й шляхом обміну із зарубіжними університетами-партнерами тощо.

Лінгафонна аудиторія Інституту філології

⁴¹³⁰ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 50–51.

Велика увага приділяється повному забезпеченню навчального процесу в університеті сучасною навчально-методичною та науковою літературою зі сфер знань, за якими здійснюється підготовка студентів. Цьому сприяє активна наукова діяльність співробітників університету та можливість її реалізації завдяки роботі ВПЦ "Київський університет", а також через розміщення на університетському сайті електронних версій навчальної і методичної літератури, що дозволяє оперативну оновлювати методичне забезпечення всіх навчальних дисциплін.

Студенти спеціальності "Кіно- і телемистецтво" Інституту журналістики

Підвищена увага приділяється безпосередній організації освітнього процесу в університеті, аби зробити його цікавішим і доступнішим для студентського загалу, але й водночас таким, що відповідає новітнім досягненням у сфері забезпечення освітнього процесу. У цьому контексті пріоритетними напрямками вдосконалення методики викладання на факультетах та інститутах визначено: візуалізацію лекційного матеріалу, що передбачає його подачу у вигляді мультимедійних презентацій і поліпшує сприйняття та засвоєння студентами; проведення лабораторних і практичних занять із певних дисциплін у комп'ютерних класах із застосуванням спеціалізованого програмного забезпечення (зокрема, і власних розробок); використання систем Moodle та GoogleClass для організації навчання, тіснішого дистанційного спілкування зі студентами та ефективної організації самостійної роботи; методологію "змішаної освіти", що поєднує онлайн-та офлайн-навчання; сучасні інтерактивні форми навчання, що стимулюють індивідуальну та командну роботу студентів (ділова гра, воркшоп, хакатон; кейс-метод, метод бізнес-симуляцій, тренінги), технології проблемного навчання (дискусії, колоквіуми, метод PPP тощо), інформаційно-комунікативні технології (відео, фото, мультимедіа); методики контекстності, що передбачають інтеграцію різних видів діяльності – навчальної, наукової, практичної – і дозволяють активізувати знання студентів, їхній творчий підхід; ініціюють самостійний пошук лекційного матеріалу, а також сприяють аналізу й синтезу отриманих знань і застосування їх на практиці; запровадження принципів "поширення знань" і залучення до читання лекцій

Велике значення має також проведення майстер-класів практиків, що передбачає можливість проходження стажування або практики в установі або фірмі, яку представляє запрошений фахівець; посилення уваги до наукової складової підготовки, зокрема розроблення завдань із написання аргументованого есе для формування навичок чіткого й обґрунтованого викладення своєї позиції; розроблення електронних підручників і навчально-методичних комплексів, які забезпечують безперервність і повноту дидактичного циклу, особливо в умовах електронного (дистанційного) навчання тощо.

Лекція для студентів Київського університету Кріса Стайнеґера, экс-сенатора Канзасу

Курс HR-менеджменту професора Вільного університету Амстердама (Нідерланди) Кіліана Ваву

З метою підвищення якості навчально-методичної роботи та організації системи контролю якості надання освітніх послуг факультетами та інститутами запропоновано низку заходів, зокрема розробити "Положення про групу забезпечення, керівника (членів) проектної групи освітніх програм"; організувати проведення обов'язкових для викладацького складу семінарів щодо застосування в освітньому процесі інноваційних методів навчання, сучасних технічних засобів і програмних продуктів; підвищити вимогливість до професорсько-викладацького складу щодо виконання ними своїх посадових обов'язків із відповідними заохочувальними та дисциплінарними наслідками; запроваджувати сучасні системи навчання (у режимі електронного доступу, створення університетської онлайн-платформи, використання мультимедійних аудиторій), зокрема й для організації самостійного та електронного навчання, викладання курсів за вибором для студентів;

створення відділу інтелектуальної власності університету з метою захисту прав інтелектуальної власності та оформлення охоронних документів⁴¹³¹.

Загалом в університеті відбувається постійне зростання вимог щодо якості освіти. У цьому напрямі активно працюють науково-методичні комісії факультетів та інститутів, а також науково-методична рада університету (до складу якої входять і представники Студентського парламенту), що здійснюють постійний моніторинг і перегляд освітніх програм задля їх удосконалення та відповідності вимогам часу.

⁴¹³¹ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 41–42.

Значна увага приділяється й новаціям МОН України, які покликані підвищити якість і стандарти вищої освіти у нашій державі, у запровадженні яких Київський університет традиційно є лідером. Зокрема, розроблено, відповідно до стандартів вищої освіти, усі освітні програми, за якими здійснюватиметься набір студентів, починаючи із 2019 року. Паралельно в університеті вживають заходів для відповідності умовам на підтвердження ліцензії щодо підготовки іноземців; доступності навчальних приміщень для осіб з інвалідністю; постійної модернізації навчальних приміщень та обладнання, що робить їх комфортними для якісної організації і проведення навчального процесу.

Ураховуючи світові тенденції у сфері розвитку освіти та науки, власний досвід і розробки МОН України, у Київському університеті здійснено комплекс заходів щодо подальшого вдосконалення освітнього процесу. Зокрема, у "Стратегічному плані розвитку Університету на період до 2025 року" особливу увагу приділено також забезпеченню якості освітньої діяльності. Основними принципами функціонування цієї системи є універсальність, прозорість, об'єктивність, уникнення конфлікту інтересів, мінімальна необхідність (документів, процедур), студентоцентризм, системність і систематичність, залучення всіх зацікавлених осіб, субсидіарність (узгодження делегованих повноважень і відповідальності)⁴¹³².

Одним із найважливіших компонентів освітньо-професійних та освітньо-наукових програм вищої освіти є практична підготовка. Знання та навички, отримані під час теоретичних занять, студенти найкраще закріплюють під час проходження практики, і роботодавці схвально поцінують цей досвід. Відповідно завдання з посилення ролі практичної підготовки студентів є одним із пріоритетів у роботі керівництва університету та виконується досить успішно.

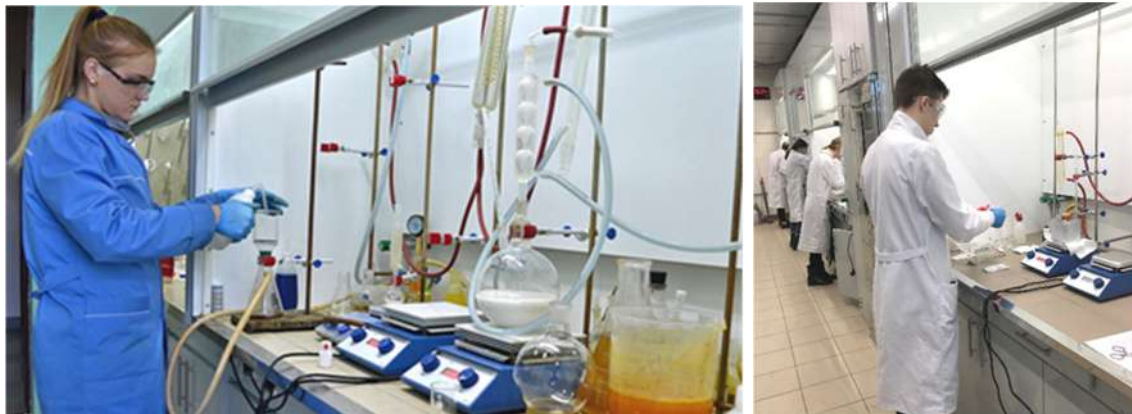
Студенти-економісти Київського університету під час практичних занять з експертизи товарів

У 2016/17 навчальному році було охоплено навчальними практиками (з метою поглиблення й закріплення теоретичних знань студентів, а також вироблення навичок практичної і дослідницької роботи) майже 2200 студентів, що на

⁴¹³² Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 90–91.

9 % більше, ніж торік. Середня тривалість практик – 20 календарних днів. Педагогічні та асистентські (педагогічні) практики в закладах освіти України (за межами університету) пройшли 239 студентів. Середня тривалість таких практик – 6 тижнів, що дозволяє претендувати на зайняття первинних педагогічних і науково-педагогічних посад. Асистентські (педагогічні) практики в університеті пройшли майже 1200 осіб із середньою тривалістю 1,5 місяця; виробничі – різної тривалості – понад 9900 осіб, що майже на 500 осіб більше, ніж 2014/15 навчального року⁴¹³³.

Дослідниця лабораторна практика студентів хімічного факультету Київського університету

Студенти-географи на практиці в Каневі

Геологічна практика студентів університету в регіоні Фіннмарк (Норвегія)

⁴¹³³ Звіт ректора ... за 2015 рік. С. 31.

У 2017/18 навчальному році роль практичної підготовки студентів ще більше посилилась. Наприклад, кількість охоплених навчальною практикою студентів цього року сягнула 3385 осіб, що більш як на 33 % перевищило аналогічний показник попереднього, 2016/17 навчального року. Так само зросла (на 9 % – 2017/18 н. р. проти рівня 2016/17) й кількість студентів, що охоплені педагогічною та виробничою практиками (10 %), асистентською практикою – на 37 %⁴¹³⁴. При цьому зростає кількість студентів, що проходять практику за кордоном та в українських представництвах міжнародних корпорацій.

Попри те, що ключовим призначенням університету є надання освітніх і наукових послуг, справжня турбота керівництва університету до життя та потреб студентства зумовила також створення максимально сприятливих умов для всебічного розвитку студентів як цілісних і гармонійних особистостей, що так само перетворює всіх, хто працює та навчається у стінах університету, на єдиний дружній колектив, зорієнтований на примноження його слави.

Університет докладает зусиль і для того, аби його випускники змогли здобути гідні робочі місця. Цьому, по-перше, служить сам факт здобуття диплому найпрестижнішого закладу вищої освіти нашої держави. По-друге, одним із завдань університету в роботі зі студентами є сприяння працевлаштуванню студентів і випускників шляхом надання консультацій із цього питання, проведення семінарів щодо формування у студентів практичних навичок, наприклад щодо складання резюме, а також допомоги у формуванні психологічної готовності до активного самостійного пошуку роботи.

Ефективне працевлаштування випускників можливе лише завдяки співпраці між випусковими кафедрами, роботодавцями й самою молоддю. Сектором працевлаштування студентів та аспірантів було організовано опитування осіб, що навчаються в університеті, учасниками якого могли стати студенти будь-якого курсу та спеціальності. Отримані результати використані керівництвом університету у справі організації ефективного сприяння подальшому працевлаштуванню випускників. Наприклад, 2018 року спільно із Центром кар'єрного розвитку "Студ-Поінт" сектор організував дві ярмарки вакансій (так само, як і в попередні роки), провів "Дні кар'єри" за підтримки Навчально-методичного центру організації навчального процесу та адміністрації економічного факультету.

Президент НАПН України Василь Кремень біля стенду Київського університету на Міжнародній спеціалізованій виставці "Освіта та кар'єра – День студента 2018"

⁴¹³⁴ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 42.

На Міжнародній спеціалізованій виставці "Освіта та кар'єра – День студента 2018" Київський університет здобув дві нагороди: почесне звання "Лідер вищої освіти України" та гран-прі у номінації "Профорієнтаційна робота серед молоді".

Було продовжено й нещодавно започатковану практику проведення вузькоспеціалізованих заходів для певних груп факультетів. Наприклад, уже традиційним став ІТ-фестиваль "ТЕТРІКС", який проводиться двічі на рік на базі факультету комп'ютерних наук та кібернетики. Участь у заході беруть понад 20 ІТ-компаній, серед яких Microsoft, 3Shape, EPAM, Genesis, Ubisoft, Infopuls, ІТ-department FOZZY, а також 20 лекторів: директори та менеджери компаній, ТОП-спеціалісти ІТ-сфери, засновники успішних стартапів тощо. У рамках ІТ-фестивалю було проведено комплексну ІТ-олімпіаду для студентів за підтримки ресурсного центру ГУРТ і компаній SAP, Materialize, Huawei. Кількість учасників фестивалю становила близько 1000 осіб, що більш ніж удвічі перевищило кількість відвідувачів на початку запровадження цього заходу⁴¹³⁵. Водночас сам цей захід наочно засвідчує розуміння керівництвом нашого університету сучасних трендів в освітньому просторі задля забезпечення додаткового сприяння подальшому працевлаштуванню своїх випускників, оскільки у заході беруть участь представники провідних роботодавців у сфері ІТ-технологій.

Спеціально для студентів економічного профілю 2017 року було проведено День кар'єри "Економікс". Такі заходи 2018 року відбувалися двічі на рік та об'єднували понад 500 учасників і близько 20 компаній (ProCreditBank, Deloitte, KPMG, PWC, EY, Ощадбанк, а також інші представники аудиту, банківської справи, ІТ-та бізнес-аналітики, FMCG). Оскільки ці компанії є визнаними лідерами у цій сфері, то сам факт їхньої співпраці з Київським університетом засвідчує визнання високого професійного рівня його випускників на ринку та водночас має додатково посприяти їхньому працевлаштуванню після завершення навчання, адже на таких заходах традиційно відбувається налагодження ділових контактів між працевлаштувачами та студентами. При цьому, задля більшого

унаочнення подальших перспектив, основний акцент було спрямовано на лекторій за участі випускників університету, які не лише ділилися власним професійним досвідом, але й мотивували студентів до навчання та працевлаштування за фахом.

2017 року вперше було проведено Career factory – профорієнтаційний захід, основна мета якого – сприяння працевлаштуванню за фахом студентів гуманітарного профілю. Його цільова аудиторія – студенти філософського та історичного факультетів, інститутів журналістики та філології.

Також традиційним став День кар'єри для студентів географічного факультету Geo Career.

День кар'єри
для студентів
географічного
факультету
Geo Career

⁴¹³⁵ Звіт ректора ... за 2017 рік. С. 40; Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 45.

Основний акцент цих заходів спрямовано на підтримку комунікації між студентами, випускниками та роботодавцями, демонстрацію можливостей працевлаштування за фахом, підтримку ініціатив студентства у напрямках кар'єрного саморозвитку.

2018 року вперше було проведено "День кар'єри факультету психології" – профорієнтаційний захід, основна мета якого – сприяння працевлаштуванню за фахом студентів цього профілю у форматі вільного спілкування із представниками роботодавців різних сфер діяльності, у яких можуть себе реалізувати студенти-психологи.

На сучасному етапі сектор працевлаштування університету постійно підтримує ініціативи, спрямовані на сприяння саморозвитку та підвищення інтелектуального потенціалу студентства. Саме тому було проведено презентації освітніх програм UGEN, СТУД.ПОІНТ тощо. Кілька років поспіль спільно з Fozzy Group проходять безкоштовні факультативні заняття із програмування та основ логістики, які показали високу ефективність, адже із 36 учасників курсів (2017) – студентів ФРЕКС – компанія працевлаштувала 18, а 2018 року кількість відібраних для проходження програми студентів зростає до 50 осіб. З метою популяризації освітніх і кар'єрних траєкторій сектор працевлаштування студентів та аспірантів проводить постійну роботу в соціальних мережах, активно розвиває сторінки у Facebook і Telegram, модернізує власний сайт, активно співпрацює з найбільшими ресурсами з пошуку роботи в Україні (hh.ua та rabota.ua.).

День кар'єри на факультеті психології

Ярмарок вакансій KNU IT DAY на факультеті комп'ютерних наук та кібернетики

Також триває робота з популяризації університету на вітчизняному і міжнародному ринках освітніх і наукових послуг. Протягом 2017 року університет було представлено на чотирьох міжнародних освітніх виставках і Всеукраїнському освітньому форумі, де активно проводилася профорієнтаційна робота з абітурієнтами. У форматі освітніх виставок відбувалася також плідна співпраця та обмін досвідом із представниками органів державної влади та місцевого самоврядування, профільними інститутами громадянського суспільства, батьківськими комітетами, закладами освіти й працедавцями з метою налагодження скоординованої спільної діяльності щодо профорієнтації молоді. Організатори високо оцінили здобутки Київського університету, який за підсумками освітніх виставок отримав нагороди й переміг у низці номінацій. Збільшується присутність університету в інтернет-просторі, зокрема у соціальних мережах, оскільки саме вони є популярними серед молоді.

Стенд університету на виставці "Інноватика в сучасній освіті"

Найголовніші завдання Київського університету в освітній діяльності на 2019 рік визначено у контексті сформульованих у прийнятому 2018 року "Стратегічному плані розвитку Університету на період до 2025 року":

- 1) формування системи забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти (внутрішньої системи забезпечення якості освіти) в університеті; 2) урахування потреб ринку праці при провадженні освітньої діяльності, що передбачає вивчення запитів ринку праці, створення та підтримку бази даних випускників, а також усебічний розвиток зв'язків із потенційними працедавцями, зокрема створення рад спільно із працедавцями на загальноуніверситетському рівні та рівні окремих підрозділів та освітніх програм; 3) формування контингенту студентів, які мають необхідні здібності та мотивацію до здобуття вищої освіти в університеті, для чого має проводитись активна маркетингова та профорієнтаційна робота на різних рівнях (абітурієнти та їхні батьки, заклади середньої, професійно-технічної, фахової передвищої і вищої освіти, освітні інформаційні ресурси України та інших країн); 4) забезпечення різнобічного розвитку здобувачів освіти, для чого потрібна підтримка якості освіти шляхом запровадження до освітніх програм (індивідуальних навчальних планів) міждисциплінарних компонентів, а також поєднання освіти й досліджень; 5) інтеграція до міжнародного освітнього

простору, що передбачає подальше впровадження й дотримання міжнародних стандартів викладання іноземних мов і вимог до мовних кваліфікацій; забезпечення викладання здобувачам освіти з України окремих навчальних компонентів і їхніх блоків (до спеціалізацій включно) англійською мовою та іншими мовами ЄС, створення англо- (франко-, німецько- тощо) мовних груп для іноземних громадян; удосконалення методичної, організаційно-правової і фінансової бази для забезпечення академічної мобільності студентів, аспірантів, викладачів, а також для розвитку програм подвійного і спільного дипломування; б) навчання впродовж життя, що полягає у створенні та запровадженні програм післядипломної освіти, зокрема й для співробітників університету.

У роботі зі студентами пріоритетними завданнями на 2019 рік в університеті є:

1. Створення умов для формування та розвитку студента як фахівця й особистості, його здібностей, талантів, інтелектуальності; забезпечення належної правової підготовки майбутнього спеціаліста, виховання принципів національної і загальнолюдської моралі, активної життєвої позиції.

2. Формування громадянина шляхом його політичної, правової, трудової, економічної, культурної освіченості, а також безпосередньої участі у суспільно значущих справах; у молоді сучасного світогляду, ідей, поглядів, переконань, що засновані на найцінніших надбаннях української і світової культури; національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розвитку держави, готовності її захищати; корпоративної культури, єдності та солідарності університетської спільноти; привабливості здорового способу життя.

3. Підвищення ролі національно-патріотичного виховання студентської молоді.

4. Залучення органів студентського самоврядування до активної співпраці з міжнародними організаціями, закордонними університетами шляхом стажувань, участі у конференціях та обміну досвідом; фондів, меценатів, створення сприятливих умов для впровадження грантової підтримки творчого та особистісного розвитку студентства⁴¹³⁶.

Керівництво університету постійно вживає заходів як для створення максимально комфортних умов для навчання і наукової діяльності, так і для поліпшення побутових умов для проживання студентів, аспірантів, докторантів і співробітників в університетських гуртожитках (систематичний комплексний ремонт та оновлення обладнання). Лише 2018 року було здійснено облаштування холів і вестибюлів гуртожитків сучасним обладнанням, а за 11 місяців 2018 року – придбано матеріальних цінностей (комп'ютерна техніка, меблі, спеціальний інвентар тощо) на майже 15 000 000 грн, а за благодійної допомоги – майже на 15 500 000 грн (комп'ютерна та офісна техніка, меблі, лабораторне обладнання тощо). Задля підвищення дбайливого ставлення до гуртожитків їхніх мешканців (крім чергування у них заступників деканів та інших заходів) ухвалено рішення про проведення щорічного конкурсу "Кращий гуртожиток університету", розроблено положення про конкурс і створено оргкомітет.

⁴¹³⁶ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 230.

Триває робота із забезпечення позанавчальних творчих інтересів студентів і співробітників університету шляхом підтримки та популяризації діяльності різноманітних творчих колективів, клубів, спортивних та інших організацій. При цьому факультети та інститути університету органічно поєднують навчальний процес і нові форми спілкування та проведення позааудиторних заходів, спрямованих на розвиток особистості, формування активної життєвої позиції і лідерських якостей. У підрозділах університету також ведеться значна робота з виховання у студентської молоді морально-культурних якостей, національної свідомості, розвитку та пропаганди культури й мистецтва, організації культурного дозвілля, розвитку творчих обдарувань.

З метою залучення студентів до здорового способу життя університетська громада популяризує заняття спортом, головним осередком якого виступає кафедра фізичного виховання та спорту. Значно сприяє заняттям різними видами спорту наявність в університеті сучасного стадіону, басейну, спортивних і тренажерних залів, спортивних майданчиків для гри у футбол, волейбол і теніс. Спортивні зали та майданчики функціонують також на території студентського містечка та у навчальних корпусах, що збільшує коло охоплених різними видами спорту студентів університету.

Історичні традиції виховного процесу університету реалізуються через створення оптимальних умов для розвитку особистості майбутнього фахівця, конкурентного та затребуваного на ринку праці, що володіє високою духовно-моральною культурою, соціальною й творчою активністю, якостями громадянина-патріота.

Загалом, відповідно до підсумків 2018 року, лідерами в організації і проведенні роботи зі студентами стали інститути міжнародних відносин, філології, журналістики, ННЦ "Інститут біології та медицини", Військовий інститут, факультети історичний, юридичний і географічний, психології, радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем.

На особливу увагу заслуговують також заходи ректорату та громадських організацій патріотичного спрямування: підтримка воїнів Збройних сил України, Національної гвардії України, інших збройних формувань, добровольчих з'єднань, які беруть участь у бойових діях на сході нашої держави. Щорічно в університеті проходить День донора.

День донора
в університеті

В університеті діє координаційна рада з допомоги воїнам. Із 2015 року новим змістом наповнилась діяльність ветеранської організації університету, яку очолив професор філософського факультету Ф. Кирилюк. Під егідою та з ініціативи Ради ветеранів 2015 року були проведені I громадський форум університету, зустрічі з учасниками АТО, які відтоді стали постійною практикою.

У справі етичного, морального та патріотичного виховання в університеті лише протягом останнього часу було здійснено серію заходів: презентація документального фільму українського режисера Т. Томенка "Будинок Слово" в інститутах і на факультетах університету (2017); ушановування пам'яті "Героїв Крут" і "Героїв Небесної Сотні" (2018); благодійні акції, тематичні вечори та зустрічі, спрямовані на формування національно-патріотичної свідомості та активної життєвої позиції студентів; ушанування річниць Тараса Шевченка урочистою

ходом із покладанням квітів; благодійна акція "Шоколадний лист захиснику" (ННЦ "Інститут біології та медицини", історичний факультет); флешмоб до Дня вишиванки (юридичний факультет, Інститут філології, Інститут міжнародних відносин); засідання наукового гуртка до 100-річчя Української революції 1917–1921 років і спільний перегляд викладачами і студентами фільму "Таємний щоденник Симона Петлюри" (юридичний, історичний факультети); круглий стіл "Інформаційна реінтеграція Донбасу: стратегія є, що далі?" (Інститут журналістики); зустріч із Героєм України В. Жемчуговим (філософський, історичний факультети, Військовий інститут, фізико-математичний лицей); зустрічі з Героями України та випускниками Військового інституту – генерал-майором І. Гордійчуком, полковником О. Трепаком, майорами О. Порхуном та І. Герасименком, а також із захисниками Донецького аеропорту – капітаном запасу О. Скибою та старшим лейтенантом І. Задорожним (Військовий інститут); ушанування жертв Голодомору 1932–1933 років: покладання квітів до пам'ятного знаку "Меморіал жертв Голодомору", запалення свічки пам'яті у всіх навчальних корпусах університету.

Крім цього, 2018 року Рада ветеранів ініціювала низку заходів, зокрема традиційне вшанування загиблих у Другій світовій війні та покладання квітів до Пам'ятного знаку на фасаді головного корпусу та скульптури-символу "Навала" у Ботанічному саду ім. акад. О. В. Фоміна.

Зустріч студентів історичного та філософського факультетів із Героєм України Володимиром Жемчуговим

Зустріч студентів університету з Героєм України генерал-майором Ігорем Гордійчуком

Ветерани брали участь й у заходах на честь полеглих на Майдані, воїнів-добровольців та учасників бойових дій в АТО та ООС. Рада ветеранів долучилася до організації і проведення змагань із прикладного багатоборства пам'яті студента С. Горбенка. Приєднавшись до волонтерських проектів, ветерани включились до заходів, що були спрямовані на збирання коштів на потреби окремих бойових підрозділів.

Музей історії університету 2018 року презентував документальну виставку "Українська революція: архівні хроніки 1917–1921" до 100-річчя Української революції; виставку архівних документів зі сфери українсько-німецьких дипломатичних відносин "Україна та Німеччина: до століття встановлення дипломатичних відносин (1918–2018)" спільно з кафедрою нової і новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету та представниками Міністерства закордонних справ України, Державної архівної служби України, Наукового товариства історії дипломатії і міжнародних відносин, Сіверського інституту регіональних досліджень, за сприяння Фонду Г. Зайделя в Україні.

Виставка архівних документів "Україна та Німеччина: до століття встановлення дипломатичних відносин (1918–2018)" у Музеї історії Київського університету

Музей історії університету провів також фотодокументальну виставку "Українська дипломатія 1917–1924 рр.: зародження національних традицій", до 85-ї річниці Голодомору 1932–1933 років презентував спільно з Національним музеєм "Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні" у головному корпусі університету фотодокументальну виставку "Голодомор 1932–1933 років в Україні – геноцид українського народу"⁴¹³⁷.

Значна роль у задоволенні інтересів студентства належить органам студентського самоврядування. Студентський парламент університету протягом 2018 року ставив за мету своєї діяльності захист і реалізацію прав студентів, представлення інтересів осіб, що навчаються, а також організацію їхнього дозвілля. Обрані шляхом голосування представники від студентства входять до складу Вченої ради, науково-методичної ради університету, що допомагає оперативно реагувати на запити студентства.

Представники студпарламенту на рівні робочих груп факультетів та інститутів, стипендіальної комісії університету беруть активну участь у процедурі

⁴¹³⁷ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 221–222.

нарахування додаткових балів до академічного рейтингу та надання стипендій загалом. Протягом 2018 року відбулося два зібрання конференції студентів університету, на яких заслухано звіт голови парламенту студентства, ухвалено зміни до нормативних документів органів студентського самоврядування, обрано представників до центральної виборчої комісії і контрольно-ревізійної комісії студентів. Відповідно до п. 10 ст. 40 Закону України "Про вищу освіту" органам студентського самоврядування виділяється фінансування – 0,5 % від розміру власних надходжень від основної діяльності університету, що 2018 року становило 1 615 800 грн, що дозволяє студентському самоврядуванню діяти самостійно у вирішенні різноманітних потреб студентів. 2018 року понад половину коштів було витрачено на фінансування направлення студентів на конференції, форуми, школи стажування як у межах України, так і за кордон. Решту коштів витрачено на придбання предметів і матеріалів, оплату послуг, придбання інвентарю для спортивних залів гуртожитків студмістечка, кафедри фізичного виховання та спорту.

Культурним департаментом парламенту було проведено конкурси "Королева КНУ", "Король КНУ", "Голос КНУ", музичні конкурси та багато інших заходів. Студентські парламенти факультетів та інститутів університету виконали якісну роботу із забезпечення найкращих умов для навчання та організації дозвілля студентів. Понад 50 лекцій для студентів було проведено в коворкінгу "Лунотека".

У просвітницькій діяльності студентський парламент університету приділив увагу тематиці екології, прав і свобод студентів: проведено лекції, квести, інші заходи на актуальну студентську тематику.

Інсталяція до Дня вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років у головному корпусі університету

Активісти департаменту міжнародної співпраці парламенту спільно з відділом академічної мобільності університету організували інформаційний тиждень програми "ЕРАЗМУС+". Студенти Київського університету мали нагоду два дні поспіль обговорювати з представниками Національного ЕРАЗМУС+ офісу в Україні особливості участі молоді в програмах міжнародних обмінів.

Конкурс "Королева КНУ" (фото Л. Абрамова)

Під час проведення конкурсу "Голос КНУ" в Київському університеті

Презентація програми "ЕРАЗМУС+" в Київському університеті

Водночас студентське самоврядування та студенти загалом дбають і про роботу з поповнення своїх лав. Саме тому багато уваги традиційно було приділено також і роботі з абітурієнтами – майбутніми першокурсниками, до чого охоче долучились студенти. Ця робота розпочинається із днів відкритих дверей, у процесі проведення яких майбутні абітурієнти та їхні батьки мають змогу ознайомитись із можливостями, які відкриваються в разі вступу на навчання до університету, і перспективами подальшого працевлаштування після завершення навчання. І в цій справі, поряд із викладачами та адміністрацією, помітну роль відіграють представники студентського активу, які знайомлять майбутніх вступників із власним досвідом навчання в університеті. Під час вступної кампанії 2018 року у підрозділах, разом із відбірковими комісіями, працювало 260 консультантів, які на волонтерських засадах допомагали вступникам знайти відповіді на важливі для них питання під час подачі документів. У співпраці консультантів студентського парламенту з комісіями з поселення проводилось і поселення першокурсників до гуртожитків. Іногороднім студентам надавалась допомога у заповненні необхідних документів і безпосередньому заселенні до кімнат. 2018 року парламент започаткував проект "Консультант для іноземних абітурієнтів" на базі підготовчого відділення університету. Близько 100 студентів різних факультетів та інститутів протягом вступної кампанії працювали

в інформаційно-аналітичному та організаційному відділах і допомагали іноземцям приєднатися до студентського життя. Понад 400 студентів-кураторів після проходження наприкінці літа тренінгів допомагали першокурсникам зорієнтуватися в особливостях навчання в університеті та проживання в гуртожитках.

Студенти університету – учасники проекту "Консультант абітурієнта"

Активно велась робота й за іншими важливими напрямками роботи зі студентами – стимулювання професійного зростання студентів та організації зустрічей із видатними людьми, конференцій, круглих столів, форумів. Упродовж 2018 року на факультетах та в інститутах проводились дні кар'єри, ярмарки вакансій, зустрічі із провідними науковцями України та Європи, фахівцями профільних міністерств і відомств, представниками міжнародних організацій, майбутніми роботодавцями, науково-практичні конференції тощо. Зокрема, 2018 року в університеті відбулись зустрічі із представником молодіжної панелі ООН О. Краєвим; добровольцем АТО та бардом З. Медюхом; драматургом Я. Верещакком; аташе з питань освіти Посольства Турецької Республіки Е. Калайли; режисером і театральним критиком В. Дишкантом; викладачем Гетеборзького університету, шведським славістом Т. Росеном; віце-спікером Верховної Ради України О. Сироїд; народним депутатом України, членом комітету Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції С. Лещенком; народним депутатом України, членом комітету Верховної Ради України з питань європейської інтеграції М. Наємом; колишнім заступником Генерального прокурора Д. Сакваралідзе; народним депутатом України, членом комітету Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції Є. Соболевим; Надзвичайним і Повноважним

Лекція директора Інституту світової політики Євгена Магди в Київському університеті

Послом Німеччини Е. Райхелем; Апостольським Нунцієм в Україні К. Гуджеротті; директором Інституту світової політики Є. Магдою; журналістом Д. Гордоном; головою Асамблеї національностей України Р. Тагієвим; Надзвичайним і Повноважним Послом Аргентини в Україні А. Алонсо; професором Академії журналістики та Невшательського

університету (Швейцарія) П. Хазаном; представниками Стокгольмського університету та Університету Сьодерторн (Швеція); колишнім заступником міністра оборони Грузії Г. Мучаїдзе; українським політиком, громадським і культурним діячем О. Донієм; американським політологом Р. Вейтзом; українським театральним режисером, драматургом, заслуженим діячем мистецтв В. Троїцьким.

Апостольський
нунцій в Україні
Клаудіо
Гуджеротті
в Київському
університеті

Також відбулась зустріч-презентація новозеландського фонду "Сталий розвиток та ЕкоКЕР Україна", із представником інформаційно-аналітичних ресурсів Clarivate Analytics на тему "Публікація в журналі, що індексований у Web of Science: мета, завдання, шанси, практичні поради, міфи та реалії"; лекція для студентів "Урбаністика й дані" про пошук інформації, її аналіз і використання тощо.

Змістовно наповненими та корисними стали лекції, організовані цього року департаментом освіти і зовнішніх зв'язків юридичного факультету, видатних юристів-правозахисників і представників юридичних компаній. Ексклюзивними та фахово-спрямованими стали тренінги, дебатні дискусії, лекції і презентації міжнародних програм Інституту міжнародних відносин, ННЦ "Інститут біології та медицини", міжнародні конференції студентів та аспірантів на факультетах: історичному, філософському, географічному, механіко-математичному, хімічному, психології, соціології, комп'ютерних наук та кібернетики.

Клінічний психолог, психотерапевт і викладач Великотирновського університету імені св. Кирила та св. Мефодія (Болгарія) В. Христова провела майстер-клас із казкотерапії для студентів, аспірантів і викладачів факультету психології та Інституту післядипломної освіти, до яких приєдналися представники інших закладів вищої освіти Києва.

Викладачі та студенти кафедри геодезії та картографії географічного факультету університету провели професійно орієнтовані заняття на базі 115 картографічного центру Головного управління оперативного забезпечення Збройних сил України в системі топогеодезичного та навігаційного забезпечення.

Стимулювання професійного зростання стає постійною складовою навчального процесу та реалізується у Всеукраїнських олімпіадах (III Всеукраїнська олімпіада "Іспанія та латиноамериканський світ", III Історико-популярний фестиваль Legio historica, Всеукраїнська олімпіада з географії), а також у роботі наукових шкіл і гуртків. На високому рівні відбулися презентація міжнародного проекту Гарвардського університету "Переосмислюючи історію та сучасність України: МАПА. Інтерактивний атлас України" (факультет соціології), профорієнтаційні проекти фізичного факультету "Лекторій із фізики", "III осіння школа з оптики", "III зимова школа з фізики"⁴¹³⁸.

Майстер-клас
Валентини
Христової
з казкотерапії

Історико-
популярний
фестиваль
Legio historica

⁴¹³⁸ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 224–226.

Окремим напрямом була й участь у соціальних проектах. В університеті 2018 року традиційно проводились благодійні поїздки до дитячих притулків, низка благодійних ярмарків різної спрямованості: до дитячих притулків у Прилуках "Надія" та "Чебурашка", будинку літніх людей (Інститут міжнародних відносин); дитячого будинку "Надія" в с. Кривошиїнці, притулку тварин "Сіріус" (юридичний факультет). Проведено благодійний аукціон із лотами від викладачів до Дня св. Миколая (юридичний факультет), а серед благодійних ярмарків – Bookindness для допомоги дитячому будинку (факультет інформаційних технологій).

Свято до Дня св. Миколая, організоване студентами-волонтерами ННЦ "Інститут біології та медицини" в Ушомирській школі-інтернаті на Житомирщині

До Дня захисника Вітчизни відбувся благодійний турнір із пейнтболу (зібрані кошти направлено на закупівлю теплих речей, ліків для бійців АТО, придбання солодких подарунків для дітей-сиріт); "Щедрик" до Великодня зі збиранням коштів і наданням допомоги співробітникам і студентам, які потребують високоякісної медичної допомоги (за ініціативи ННЦ "Інститут біології та медицини"); "Друзі" (Інститут журналістики).

Студенти географічного факультету взяли участь в організації масштабного забігу 8th Nova Poshta Kyiv Half Marathon, студенти географічного факультету – марафону в Києві Wizz Air Kyiv City Marathon 2018, а студенти філософського факультету провели благодійний концерт "Мистецтво мрій" з нагоди Дня філософії. Активісти еко-проекту "Зелений інститут" (Інститут журналістики) встановили бокси для макулатури на кафедрах і в холах університетських корпусів.

Ще один напрям роботи зі студентами в університеті – культурно-масова та спортивна робота – також характеризується постійним зростанням кількості та

масштабу заходів. Зокрема, лише протягом 2018 року студенти відзначали дні факультетів та інститутів, до яких були підготовлені концертні програми, дискотеки та благодійні акції. У вересні традиційно проводиться Свято першокурсників.

Усі факультети та інститути беруть участь в університетських культурних проектах, що організовують

Благодійний Wizz Air Kyiv City Marathon-2018

Молодіжний центр культурно-естетичного виховання та студентський парламент: "Королева університету", "Віденський бал", "Конкурс авторської пісні", Ліга КВК, "Голос КНУ".

За підтримки Центру виховної роботи в університеті вже вдруге відбувся Міжнародний конкурс "Тарас Шевченко єднає народи", у якому взяли участь понад 100 учасників із різних країн світу (України, Литви, Азербайджану, Італії, Японії, Китаю). Вірші українського поета прозвучали сімнадцятьма мовами світу. Захід відбувався на трьох майданчиках університету (головний корпус, Інститут філології, Наукова бібліотека ім. М. Максимовича).

Серед численних творчих проєктів, що були реалізовані 2018 року: участь у міжнародному театральному фестивалі "Катарсис", фестивалі студентської художньої творчості "Арт-Сузір'я", проведення конкурсу "Моя прекрасна група" серед груп першого курсу, гри "Ерудит права", творчого вечора вокальної студії, концерту музичної студії у клубі "Планета", музично-літературного вечора у Мистецькому салоні (юридичний факультет); інтелектуальна гра "Що? Де? Коли?" (Інститути міжнародних відносин, журналістики, факультети історичний, юридичний, психології); концерт до 25-річчя спеціальності "Міжнародна інформація", гра за форматом "Хто хоче стати мільйонером?", флешмоб-презентація танцювального колективу "Веселка країн", святкування міжнародного Дня толерантності та Дня студента (Інститут міжнародних відносин); постановка п'єси "Дивна місіс Севідж" до Дня театру, відеопривітання з нагоди Дня українського кіно, еко-вечірка від Зеленого інституту (Інститут журналістики); "День анімації" на фізичному факультеті; вечір класичної музики до Міжнародного дня захисту дітей (історичний факультет); творчий конкурс "Жива троянда" – щорічний конкурс поезії, урочистості з нагоди святкування Дня молоді та спорту в Турецькій Республіці, літературна студія у дворику – презентація проєкту "Твоя поетична листівка" та збірника "Сполучник, День музики, квест для першокурсників" (Інститут філології); ювілейний вечір з нагоди 85-річниці від дня заснування географічного факультету; свято "День знань" – урочисті концерти з нагоди закінчення навчання та випускних вечорів студентів бакалаврату та магістратури (факультет психології); конкурс "Музичний резонанс. Осінь", музичний вечір пам'яті "Всі свої" (факультет радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем); квест "Хелловін", передноворічна вечірка (механіко-математичний факультет). Творчі колективи та окремі студенти університету взяли участь у численних музичних концертах в Україні та за кордоном. Зокрема, відбулась гастрольна подорож народної хорової капели "Дніпро" до Румунії і Греції, а народного ансамблю

На міжнародному конкурсі "Тарас Шевченко єднає народи"
(студент Інституту біології та медицини
Абджоушакмахмудабад Мохаммеджавад з Ірану
та студентка Інституту філології Катерина Панасенко)

української музики "Роксоланія" – на 41 Міжнародний студентський фестиваль фольклору "Академічна Нітра-2018" (Словаччина), народний фольклорно-етнографічний ансамбль "Веснянка" імені В. Нероденка взяв участь у Міжнародних фольклорних фестивалях Vitadi Trapani (Італія) та Izmit (Туреччина)⁴¹³⁹.

Срібні нагороди хорової капели "Дніпро" на міжнародному конкурсі у Греції

У Словаччині, на ХІ Міжнародному фестивалі фольклору "Академічна Нітра 2018" колектив Молодіжного центру культурно-естетичного виховання, народний ансамбль української музики "Роксоланія" став лауреатами першої премії за версією ІОУ і ЮНЕСКО. Ансамбль визнано кращим серед шести закордонних і дев'яти словацьких колективів (2018).

Спортивні заходи, що проводяться в університеті, уже є традиційними. Серед них спортивне свято для студентів першого курсу, присвячене Дню університету та Дню працівників фізичної культури та спорту; спартакіада університету; "Кубок ректора" з футзалу серед студентів університету; спортивні за-

ходи до Міжнародного дня студентського спорту (танцювальна та спортивна аеробіка, гімнастичне триборство, настільний теніс, волейбол, футбол, футзал та ін.), "Олімпійський день" для студентів у студмістечку університету; спартакіада Голосіївського району міста Києва серед студентів ЗВО III–IV рівнів акредитації; спартакіада "Спорт для всіх" (45 років +). У травні 2018 року у студмістечку кафедри фізичного виховання та спорту організовано та проведено "Олімпійський день", у якому взяли участь 152 студенти. У червні цього року проведено забіг "Зелена миля 2018", на стадіон вийшло понад 100 студентів. Дистанцію 1609 м найшвидше серед дівчат пододала студентка першого курсу фізичного факультету М. Слюсаренко. Серед хлопців найкращим був студент першого курсу історичного факультету І. Бутко. З нагоди Міжнародного дня студентського спорту кафедрою фізичного виховання та спорту були організовані спортивні заходи для студентів університету, у яких взяли участь 196 студентів. Протягом 2018 року було проведено сім турнірів і кубків серед студентів і викладачів університету, у яких взяли участь 278 спортсменів. 60 змагань та інших спортивно-масових заходів були проведені на базі кафедри фізичного виховання та спорту Навчально-спортивного комплексу університету за 2017/18 навчальний рік.

Активізується робота із залучення до активного студентського життя також й іноземних студентів. Зокрема, 2018 року вперше відбулися відбіркові та фінальні змагання з футболу серед студентів-іноземців університету під гаслом "Спортивний університет вітає іноземних студентів".

⁴¹³⁹ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 227–228.

Студенти й викладачі беруть участь у спортивних змаганнях і поза межами університету. За 2017/18 навчальний рік відбулося 19 змагань, у яких змагалися 19 команд (загальна кількість учасників – 1867), причому команди Київського університету традиційно посідають призові місця. Традиції спортивних змагань продовжились і 2019 року, зокрема, відбувся чемпіонат міста Києва з боксу серед студентів закладів вищої освіти, присвячений пам'яті В. Богуславського. У складі збірної університету чемпіонський титул у змаганнях здобув студент другого курсу юридичного факультету Д. Гончарук.

23–25 листопада в Запоріжжі проходив кубок України зі спортивної аеробіки. Студентки університету у складі команди від м. Києва стали володарями Кубка України зі спортивної аеробіки 2018 року. Протягом цього року студенти, аспіранти та викладачі університету взяли участь у 116 спортивно-масових заходах.

Студент юридичного факультету Данило Гончарук – чемпіон у ваговій категорії 52 кг

5.7. Наукова робота та здобутки вчених Київського університету на сучасному етапі

Високий авторитет і першість у рейтингах абітурієнтів (за кількістю поданих заяв на вступ) Київський університет посідає в силу свого авторитету не лише як провідний навчальний, але й науковий заклад країни, оскільки має найбільші серед українських університетів обсяги наукових досліджень. Це забезпечується й успішним і плідним функціонуванням у стінах університету значної кількості наукових шкіл, і безперервністю розвитку наукових досліджень у всіх сферах прикладання наукових зусиль співробітників університету та спадковості у науковій діяльності.

Авторитет університету на науковій ниві постійно примножують його співробітники –представники як професорсько-викладацького складу, так і НДЧ. Зокрема, здійснення наукової діяльності 2018 року забезпечували 565 штатних співробітників НДЧ, серед яких 392 – наукові працівники (докторів наук – 59, кандидатів наук – 289, а серед 168 сумісників – 73 доктори наук і 59 – кандидатів наук)⁴¹⁴⁰. Успішність їхньої наукової діяльності та університету загалом засвідчує

⁴¹⁴⁰ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 215.

першість університету серед українських університетів за показником публікаційної активності (16 711 публікацій у науково-метричній базі Scopus, 57 459 цитувань та індекс Гірша, рівний 88 – станом на 2018 р.). Такий успіх обумовлений тим, що в університеті триває цілеспрямована політика щодо стимулювання наукової діяльності професорсько-викладацьких працівників, адже це сприятиме їхньому професійному самовдосконаленню та забезпечить постійну відповідність їхніх знань сучасному рівню розвитку науки.

2018 року простежується позитивна динаміка щодо кількості залучених докторантів, аспірантів і студентів (1 – докторант, 20 – аспірантів і 6 – студентів) до виконання держбюджетних науково-дослідних робіт порівняно із 2017 роком.

2018 року за рахунок коштів державного бюджету в університеті виконувалося 63 науково-дослідні роботи, тоді як 2017 року – 58, тобто має місце тенденція до зростання їхньої кількості, отже – і ролі університету в науково-дослідній роботі. Із 63 бюджетних тем, що виконувались в університеті 2018 року, 39 належать до фундаментальних, 13 – прикладних; 11 є роботами молодих учених. 2019 року розпочато виконання 20 тем, з яких 2 – фундаментальні, 12 – прикладні та 6 – наукові роботи молодих учених⁴¹⁴¹. Усі бюджетні теми відповідають пріоритетним напрямкам розвитку науки й техніки на період до 2020 року (Закон України № 2519-VI від 09.09.10) та переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року (Постанови Кабінету Міністрів України № 942 від 07.09.11, № 556 від 23.08.16).

2018 року в університеті виконувалося 130 науково-дослідних робіт без фінансових розрахунків (на безоплатній основі) у межах кафедральної тематики, серед яких 19 – зареєстровано в УКРІНТЕІ. Виконано 51 договір про науково-технічну співпрацю, з яких 19 – із закладами вищої освіти України та зарубіжжя; 16 – з академічними установами України та зарубіжжя; 12 – з організаціями та підприємствами; 4 – з медичними установами (серед них 3 – з установами НАМН України)⁴¹⁴².

До кінця 2018 року в університеті вже подано 67 запитів на конкурс проєктів науково-дослідних робіт, виконання яких розпочнеться 2019 року за рахунок видатків державного бюджету, серед яких 54 – фундаментальні проєкти, 11 – прикладні, 2 – науково-технічні розробки.

Триває процес активного залучення студентів, аспірантів і молодих учених до наукової діяльності, що сприяє формуванню зміни наукових кадрів в університеті. Зокрема, 2018 року від університету подано шість запитів на ініційований конкурс МОН України проєктів наукових робіт і науково-технічних (експериментальних) розробок молодих учених, виконання яких розпочалося 2019 року.

Так само триває наукова співпраця Київського університету на міжнародній арені. Зокрема, тільки за перші 10 місяців 2018 року університетом підготовлено 13 проєктних пропозицій у межах конкурсів "Горизонт 2020", що оголошені Єврокомісією. Найбільшу кількість проєктів підготовлено співробітниками хімічного факультету (4 проєкти). Серед поданих пропозицій 2 проєкти – на етапі

⁴¹⁴¹ Звіт ректора ... за 2017 рік. С. 95; Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 107.

⁴¹⁴² Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 108.

підписання угоди, 1 – у процесі розглядання, 1 – на етапі виконання. Зокрема, проєкт групи дослідників кафедри молекулярної фізики фізичного факультету "Теоретичне та обчислювальне дослідження розвитку туберкульозної антимікробної резистентності на основі великої експериментальної бібліотеки штамів мікобактерій" здобув позитивне рішення щодо фінансування в межах програми "Горизонт 2020" у конкурсі "Обмін науковими та інноваційними напрямками досліджень та інновацій Марії Склодовської-Кюрі". Загальна вартість проєкту становить 731 400 євро. Проєкт розраховано на період з 2018 до 2022 року.

Успішність і плідність наукової діяльності співробітників університету засвідчує й його місце в низці міжнародних рейтингів. По-перше, стабільно збільшується кількість публікацій співробітників університету у виданнях різних країн, що індексує Scopus. Якщо 2017 року кількість таких публікацій у Scopus становила 747, то 2018 – сягнула 933, а загальна їхня кількість станом на 2018 рік – 16 711, що значно випереджає аналогічний показник в інших провідних закладах вищої освіти України⁴¹⁴³. По-друге, університет із 2016 року утримує перше місце в загальноукраїнському рейтингу Webometrics⁴¹⁴⁴, де поліпшив свої позиції за показником "Openness", що характеризує кількість файлів публікацій наукових робіт і результатів досліджень на сайті та є свідченням активного опанування співробітниками університету інтернет-простору та поширення своїх наукових здобутків.

Співробітники університету активно публікуються не лише у провідних вітчизняних наукових виданнях, але й також у наукових виданнях Німеччини, Великої Британії, Польщі, США, Франції та інших країн⁴¹⁴⁵. 15 грудня 2016 року компанія Clarivate Analytic, власник наукометричної бази Web of Science, визнала Київський національний університет імені Тараса Шевченка найпродуктивнішим серед університетів України за кількістю публікацій (понад 11 000) у базі, яка, разом із наукометричною базою Scopus від компанії Elsevier, є найпотужнішим у світі ресурсом доступу до публікацій і наукометричного аналізу.

Інтеграція до світового освітнього та наукового простору Київського університету відбувається й шляхом активної участі його працівників у міжнародних наукових конференціях та їхнього проведення у стінах університету. Зокрема, 2017 року на базі університету пройшла 71 конференція (симпозіум, форум, семінар), серед яких: 51 – міжнародна, 4 – всеукраїнські, 16 – молодих учених і студентів⁴¹⁴⁶. Для порівняння, 2015 року в університеті відбулось 56 конференцій, з яких 35 – міжнародних⁴¹⁴⁷, що є наочним свідченням суттєвого зростання ефективності цього напрямку наукової роботи в університеті. 2018 року кількість наукових конференцій дещо знизилась, але все одно перевищує показники попередніх років. Найбільш представницькими конференціями, що 2018 року

⁴¹⁴³ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 116.

⁴¹⁴⁴ Доповідь ректора Леоніда Васильовича Губерського на розширеному засіданні Вченої ради 12 червня 2017 р. "Про перспективи подальшого розвитку Університету в основних напрямках його діяльності". С. 2; Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 125.

⁴¹⁴⁵ Звіт ректора ... за 2017 рік. С. 104.

⁴¹⁴⁶ Там само. С. 128.

⁴¹⁴⁷ Звіт ректора ... за 2015 рік. С. 86.

відбулись у стінах університету, у кожній з яких взяли участь більше 150 учасників, були XVI Міжнародна науково-практична конференція "Шевченківська весна 2018" (рада молодих учених), III міжнародна наукова конференція "Шевченківська весна 2018" (ННЦ "Інститут біології та медицини"), VIII Міжнародна наукова конференція "Фізика рідкої матерії: сучасні проблеми" (фізичний факультет), Міжнародна науково-практична конференція "Псі-фактор" (факультет психології), XIV Міжнародна науково-практична конференція "Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє" і Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів "Молодіжна військова наука в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка" (Військовий інститут), Наукова конференція молодих учених "Наука XXI сторіччя: сучасні проблеми фізики" (фізичний факультет), XIX Міжнародна конференція студентів, аспірантів "Сучасні проблеми хімії" (хімічний факультет), XI Міжнародна наукова конференція "Електронні процеси в органічних і неорганічних матеріалах" (хімічний факультет).

Конференції
"Шевченківська
весна" в Інституті
філології та
на географічному
факультеті

Постійно та дуже успішно підтверджує Київський університет свій статус дослідницького закладу вищої освіти. У цьому плані університет приділяє значну увагу створенню та охороні об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ). Станом на 1 грудня 2017 року співробітниками університету отримано 30 охоронних документів на ОПІВ (2015 – 20), серед яких 13 – патенти на винаходи (2015 – 8), 13 – патенти на корисні моделі та 4 – свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір (2015 – 8 і 4 відповідно). Подано 25 заявок на видачу охоронних документів на ОПІВ, 16 з яких – на отримання патентів України на винаходи. Усі ці показники є вищими за аналогічні в попередні роки, отже, ця позитивна динаміка наочно засвідчує зростання продуктивності науково-дослідницької діяльності працівників університету. Досягнуте 2017 року зростання показника отриманих документів на ОПІВ було збережено й 2018 року, але водночас суттєво збільшена кількість поданих заявок (із 25 до 46) на видачу охоронних документів на ОПІВ⁴¹⁴⁸.

Загалом станом на 1 листопада 2018 року університет є власником 185 охоронних документів на ОПІВ, з яких майже 120 – патенти на винаходи (65 % від

⁴¹⁴⁸ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 131.

їхньої загальної кількості), що належать університету; 35 (19 %) – патенти на корисні моделі; 1 (0,54) – на промисловий зразок; 2 (1,08) – патенти на сорти рослин; 2 (1,08) – свідоцтва на торгівельні марки; 27 (14,5 %) – свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір. Порівняння поточних показників винахідницької роботи з минулорічними показало, що кількість отриманих охоронних документів на ОПІВ становить 83 %, а кількість поданих заявок – 96 % (81 % – 2017), що свідчить про активну винахідницьку роботу співробітників університету 2018 року⁴¹⁴⁹. Одночасно це є свідченням як збільшення частки фундаментальних винаходів, що мають довготривалий характер застосування, так і посилення зацікавлення співробітників університету в отриманні підтвердження своїх прав на винаходи. Станом на кінець 2018 року портфель інтелектуальної власності університету складається на 85 % із патентів на винаходи та корисні моделі, які належать до промислової власності, серед яких майже 65 % – патенти із 20-річним терміном дії, що засвідчує наявність значного науково-дослідного потенціалу університету для вирішення складних науково-технічних завдань.

Університет є співвласником сімейства патентів під назвою "Пептидоміметики з фотоконтрольованою біологічною активністю", які включають патенти Європейського патентного відомства (Франції, Німеччині, Польщі, Іспанії, Швейцарії, Великої Британії) і США. Тривають перемовини про надання ліцензії на право користування спільними розробками Київського університету (автори І. Комаров і П. Михайлюк) та німецького Інституту технологій Карлсруе (автори С. Афонін, О. Бабій, А. Ульріх), що запатентовані в ЄС і США.

Університет також набув позитивного досвіду отримання роялті від видавничої діяльності відповідно до угоди з Американським математичним товариством щодо випуску англomовної версії журналу "Теорія ймовірностей та математична статистика" (видається з 1970 р.; заснований на кафедрі теорії ймовірностей та математичної статистики механіко-математичного факультету; фундатори – академік НАН України А. Скороход і член-кореспондент НАН України М. Ядренко). Журнал включено до наукометричної бази Web of Science, він також входить до бази Scopus у перекладі англійською мовою⁴¹⁵⁰.

Київський університет активно популяризує свої наукові розробки та можливості науково-дослідної діяльності шляхом трансферу технологій та участі в наукових виставках. Наукові розробки університету представлено в EEN – найбільшій у світі міжнародній мережі трансферу технологій (на кінець 2018 р. об'єднує близько 3 000 000 підприємств із 65 країн світу) – Європейській мережі підприємств, що визнана Єврокомісією як ключовий інструмент ЄС для розвитку інноваційного бізнесу. Завдання EEN – надання децентралізованого доступу малим і середнім підприємствам до послуг у частині отримання інформації, бізнес-кооперації та інтернаціоналізації із трансферу технологій та інновацій. Робота з EEN відбувається через національні консорціуми. Університет є членом консорціуму EEN – Україна і в межах цієї співпраці представляє кращі українські інноваційні розробки в мережі EEN.

⁴¹⁴⁹ Звіт ректора ... за 2017 рік. С. 135–136; Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 131–132.

⁴¹⁵⁰ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 132.

Сьогодні до складу Консорціуму входять Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Інститут фізики НАН України, Торгово-промислова палата України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, ТОВ "Нова інвестиційна корпорація", Міністерство закордонних справ України, Громадське об'єднання "Споживач" (м. Дніпро). Лише за перші 10 місяців 2018 року університет представив у мережі EEN 10 пропозицій, серед яких 5 – бізнес і 5 – технологічних від закладів вищої освіти, інститутів НАН України та підприємств середнього і малого бізнесу України. За 2018 рік університет отримав 23 відгуки про зацікавленість щодо опублікованих профілів від європейських організацій, було зроблено 23 запити від клієнтів університету та 30 – безпосередньо від університету із зацікавленням профілями, викладеними в мережі зарубіжними організаціями. У мережі зареєстровано 19 нових клієнтів університету. 2018 року в межах EEN підписано дві партнерські угоди та зареєстровано ще дві угоди про надання консультаційної підтримки. Робота з мережею EEN відбувалася в межах виконання європейських угод: Європейської програми "Горизонт 2020", EEN Ukraine; Європейської програми COSME. За результатами успішної роботи Європейська програма COSME продовжує фінансування діяльності консорціуму EEN – Україна 2019 року.

Одним із пріоритетних напрямів представлення результатів наукових досліджень університету є його участь у наукових виставках. Найбільш авторитетними серед них були Міжнародні екологічні форуми "Довкілля для України" (2015, 2016); Міжнародні спеціалізовані виставки "Зброя та безпека" (2015, 2016, 2017, 2018), де було подано десятки розробок університету подвійного призначення; виставка наукових досягнень Київського національного університету імені Тараса Шевченка (розробки, які можуть бути впроваджені на комунальних і промислових підприємствах Києва); виставки "Зроблено в Києві" (2016, 2017, 2018); Міжнародний форум "Innovation Market"⁴¹⁵¹, де було представлено 25 розробок⁴¹⁵², Всеукраїнський фестиваль інновацій тощо.

На Міжнародних спеціалізованих виставках "Зброя та безпека" Київський університет працював над поглибленням військової і військово-технічної співпраці із зарубіжними країнами-партнерами з метою посилення вітчизняного економічного потенціалу та представив зразки броньових пластин, сейсмічний модуль для охоронних систем, програмний комплекс для розв'язання завдань зовнішньої балістики, рентгенівський дефектоскоп для контролю якості та відповідності ТУ захисних композитних карбідомістких модулів, програмне забезпечення експериментального оптичного пристрою дистанційного виявлення та ідентифікації небезпечних біологічних і хімічних агентів, екзоскелетон та інші

Стенд Київського університету на Міжнародному екологічному форумі "Довкілля для України"

⁴¹⁵¹ Звіт ректора ... за 2015 рік. С. 97; Звіт ректора ... за 2017 рік. С. 133–135.

⁴¹⁵² Звіт ректора ... за 2017 рік. С. 140–141.

пристрої-трансформери, малогабаритний голографічний інтерферометр, малогабаритну голографічну установку, гідрогелеві медичні пов'язки для лікування ран та опіків тощо.

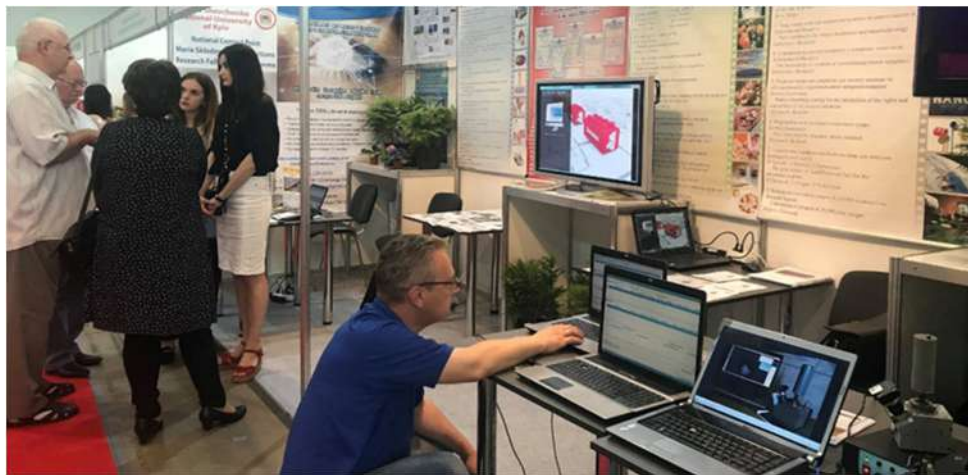
На Всеукраїнському фестивалі інновацій університет подав найбільшу кількість заявок (16) на участь у конкурсі стартап-проектів (два з яких – Easysip та AsioX – потрапили до 10 фіналістів конкурсу в номінації "Економічно спрямовані інновації"), а також провів цілу низку заходів (лекторій і 15 міжнародних наукових конференцій тощо).

Аналогічно й на виставці "Зроблено в Києві" командою винахідників університету було представлено цікаві та важливі винаходи, зокрема сейсмічний модуль для охоронних систем (Інститут високих технологій); радіаційно зшиті гідрогелі як медичні пов'язки для лікування ран (хімічний факультет); малогабаритні голографічний інтерферометр і голографічна установка для досліджень потоків газів тощо (хімічний факультет); модуль тривимірного магнітометричного інклінометра (механіко-математичний факультет); неруйнівний контроль захисних елементів із карбиду кремнію (фізичний факультет); проект-5: Система криптографічного перетворення цифрової інформації з використанням керованого, випадкового, нелінійного та адаптивного елемента (БА-05) (Військовий інститут); новий дерматотропний препарат у вигляді м'якої пов'язки, технологія отримання субстанції для препарату "Мелавіт", лікувально-діагностичний комплекс для діагностики та лікування захворювань шлунково-кишкового тракту та алгезиметр – прилад для кількісної оцінки больової чутливості (ННЦ "Інститут біології та медицини").

На міжнародних форумах "Innovation Market" винахідники університету мали можливість продемонструвати новітні перспективні розробки та зустрітися із представниками підприємств – потенційними споживачами, зацікавленими в технологічному оновленні виробничих процесів, акселераторами інвестиційних проектів, експертами в різних сферах економіки, консультантами

Стенд Київського університету на Міжнародній спеціалізованій виставці "Зброя та безпека"

Стенд Київського університету на виставці "Зроблено в Києві"

Модуль тривимірного магнітометричного інклінометра

у сфері захисту інтелектуальної власності, представниками авторитетних інвестиційно-фінансових установ.

Ще однією складовою наукової роботи у стінах університету є традиційна робота з передавання досвіду шляхом підготовки нових поколінь науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації. Вона починається ще зі студентської лави, оскільки в університеті діє принцип нерозривного зв'язку науки та освіти. Підготовку наукових працівників забезпечує й доволі успішна діяльність аспірантури й докторантури. Наприклад, якщо середня ефективність діяльності аспірантури у 2016/17 навчальному році загалом по Україні становила 27,8 %, а докторантури – 31,4 %, то середня ефективність діяльності аспірантури університету впродовж останніх років становить 62 %, докторантури – 60 %, ад'юнктури – 100 %⁴¹⁵³. Загалом, із 2000 до 2017 рік включно навчання в аспірантурі завершили 3410 аспірантів, з них захистили дисертації 2458 осіб. Серед захищених дисертацій – 492 достроково.

Аспірантуру університету 2017 року завершили 282 аспіранти (222 з відривом і 60 – без відриву від виробництва) та 3 ад'юнкти. 55 випускників аспірантури та ад'юнктури захистили дисертації; 65 – подали дисертації до спеціалізованих учених рад, а дисертаційні дослідження 93 аспірантів були рекомендовані кафедрами до захисту. 2018 року аспірантуру університету завершили 258 аспірантів і 4 ад'юнкти. Випускниками аспірантури та ад'юнктури захищено 35 дисертацій, 60 – подано до спеціалізованих учених рад, 97 – рекомендовано кафедрами до захисту. Середня ефективність діяльності аспірантури 2018 року становила 73 %; ад'юнктури – 100 %. Якісні показники роботи аспірантури вдалось утримати на досягнутому високому рівні, що водночас залишається й найвищим показником в Україні.

Так само суттєво високими є й показники ефективності роботи докторантури. Зокрема, 2018 року докторантуру університету завершили 38 докторантів, з них 9 осіб захистили дисертації, 5 – подали дисертації до спеціалізованих учених рад, ще 9 – отримали на кафедрах рекомендації до захисту у спеціалізованих радах. Середня ефективність діяльності докторантури 2018 року становила 61 %⁴¹⁵⁴.

Загалом за період із 2005 до 2018 рік докторантуру університету закінчив 371 докторант, серед яких 264 (71 %) захистили дисертаційні дослідження, а середня ефективність роботи аспірантури за цей самий період становила 68 %. При цьому в останні роки середня ефективність роботи як аспірантури, так і докторантури характеризується зростанням і коливається в межах 73–74 % (2016 р. – 68 %), тобто суттєво перевищує їхню ефективність загалом по Україні. Наприклад, середня ефективність діяльності аспірантури у 2017/18 навчальному році загалом по Україні становила 25,9 %, а докторантури – 31,4 %⁴¹⁵⁵.

⁴¹⁵³ За матеріалами Статистичного бюлетеня "Підготовка наукових кадрів у 2016 році" / Державна служба статистики. Київ, 2017.

⁴¹⁵⁴ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 164.

⁴¹⁵⁵ За матеріалами Статистичного збірника "Вища освіта в Україні у 2017 році" / Державна служба статистики. Київ, 2018.

Наявна тенденція до підвищення ефективності роботи з підготовки нових наукових кадрів в університеті, що є найвищою по Україні. При цьому університет допомагає у цій справі й представникам інших вітчизняних закладів вищої освіти та іноземним громадянам. Наприклад, 2015 року в аспірантурі університету навчалися 46 аспірантів з інших країн, зокрема з Азербайджану, Грузії, Канади, Китаю, Кореї, Об'єднаних Арабських Еміратів тощо.

Аспірантура й докторантура Київського університету характеризується не лише найвищим в Україні рівнем тих, хто успішно закінчує її, але й високим конкурсом на вступ. Наприклад, 2018 року загальний конкурс серед вступників до аспірантури становив 3 особи на місце (329 поданих заяв за державним замовленням на 113 місць); а до докторантури – 1,4 особи на місце (13 поданих заяв за державним замовленням на 9 місць). Серед тих, хто вступав до аспірантури цього року, більшість були випускниками нашого університету, 63 % вступників уже мали наукові публікації⁴¹⁵⁶, а серед вступників до докторантури переважна більшість мали за темою майбутньої дисертації більше 12 публікацій у відповідних фахових виданнях України та 2–4 статті – у закордонних. За підсумками вступної кампанії до аспірантури було зараховано 195 осіб: 113 – за державним замовленням і 78 – за контрактом.

Підготовка докторів філософії і докторів наук в університеті відбувається згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 266 від 29 квітня 2015 року "Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти". При цьому із загальної кількості 114 спеціальностей, за якими в Україні проводиться підготовка докторів філософії і докторів наук, у Київському університеті вона відбувається за 40 спеціальностями. А якщо брати загальну кількість спеціальностей – 435, згідно із переліком 2011 року, за якими у нашій державі проходить підготовка кандидатів і докторів наук, то університет здійснює підготовку за 168 спеціальностями.

Для посилення зв'язку освіти та науки й прищеплення студентській молоді тяжіння до наукової діяльності в університеті та його структурних підрозділах активно функціонують Рада молодих учених і Наукове товариство студентів та аспірантів. Метою їхньої діяльності є активізація професійної діяльності та сприяння кар'єрному зростанню молодих учених і студентів університету, об'єднання їхніх зусиль для розроблення актуальних наукових проблем і вирішення пріоритетних наукових завдань; розвиток інноваційної діяльності молодих учених і залучення їх до ефективної пропаганди новітніх досягнень науки та її популяризації. Рада молодих учених університету є дійсним членом ради молодих учених при МОН України та офіційно представляє молодих учених України на міжнародній платформі Eurodoc (Європейська рада кандидатів у докторські та молодші дослідники), а також партнером ради молодих учених НАН України.

Рада молодих учених і Наукове товариство студентів та аспірантів уже мають чималі здобутки у своїй діяльності. Лише 2018 року до основних можна зарахувати

⁴¹⁵⁶ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 153.

на загальнонаціональному рівні – підготовку до участі в конкурсі наукових проєктів молодих учених від Державного фонду фундаментальних досліджень; організацію конкурсу проєктів молодих учених МОН України на 2019–2021 роки; участь у парламентських слуханнях "Національна інноваційна система: стан та законодавче забезпечення розвитку"; участь у конференції Європейської ради аспірантів і молодих учених Eurodoc 2018 "Дослідницька кар'єра – жива мрія?"; участь у засіданні ради молодих учених при МОН; участь у підготовці документа "Дорожня карта інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA)"; участь у круглому столі "Стратегії інноваційного розвитку України на період до 2030 року"; проведення V Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених "Об'єднати наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень" з нагоди Міжнародного дня науки 2018 року; участь в Innovation Market: Освіта. Наука. Інновації (листопад); на рівні університету – проведення інформаційного дня "Аспірант КНУ: Info Day", на якому за участі кері-

Учасники конференції Європейської ради аспірантів і молодих учених Eurodoc 2018 "Дослідницька кар'єра – жива мрія?"

ництва НДЧ університету було розглянуто питання щодо прав та обов'язків аспіранта, покрокового плану успішного захисту дисертації доктора філософії, а також про корисні інструменти для аспіранта, академічну мобільність та її можливості, про раду молодих учених університету (жовтень); проведення різноманітних інформаційних семінарів, на яких молодих учених і студентів знайомлять із можливостями, які надає університет.

Рада молодих учених університету разом із студентським активом та адміністрацією взяли участь в організації й проведенні інформативних зустрічей, лекцій, семінарів, дискусій, у заходах із профорієнтаційної роботи і популяризації університету⁴¹⁵⁷.

Значну роль як у науковій діяльності, так і у навчальному процесі в університеті забезпечує Наукова бібліотека ім. М. Максимовича. Вона є найбільш значним інформаційним ресурсом, призначення якого полягає в забезпеченні фахових потреб викладачів, науковців, студентів. Як структурний підрозділ університету протягом 2018 року бібліотека здійснювала формування, наукове опрацювання, зберігання документів, забезпечувала використання інформаційних ресурсів, проводила науково-методичну, прикладну дослідницьку роботу у

⁴¹⁵⁷ Звіт ректора ... за 2017 рік. С. 169.

сфері бібліотечно-бібліографічної та інформаційної діяльності, надавала користувачам онлайн-доступ до наукових джерел інформації, виконувала функції інформаційного, наукового, освітнього та культурного центру університету.

Бібліотека має значний за обсягом та унікальний за складом інформаційний потенціал, який становлять бібліотечні фонди документів та електронні інформаційні ресурси. Загальний фонд Наукової бібліотеки – 31 697 72 примірники літератури, на 22 абонементних та у 20 читальних залах за єдиним читацьким квитком обслуговують понад 40 000 користувачів, яким протягом 2018 року видано близько 1 100 000 примірників літератури⁴¹⁵⁸.

У напрямку запровадження нових технологічних рішень аналітико-синтетичного опрацювання інформації працівники Наукової бібліотеки проводять сучасну обробку та каталогізацію нових надходжень, оперативно відображаючи їх в електронних базах даних, використовуючи автоматизовану бібліотечно-інформаційну систему (АБІС) "УФД/Бібліотека", продовжують роботу з лінгвістичного забезпечення електронного каталогу бібліотеки з використанням різних інформаційно-пошукових мов для максимально повного розкриття змісту документів, що надає можливість найповнішого задоволення інформаційних запитів користувачів бібліотеки. Відповідно до Постанови КМ України №177 "Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десяткової класифікації" від 22.03.17, систематизація нових надходжень відбувається за таблицями УДК.

У напрямі вдосконалення форм і методів бібліотечного сервісу триває робота з реалізації концепції відкритого доступу до результатів наукових досліджень в університеті через розвиток і підтримку електронних версій наукових журналів (оцифрування, створення метаданих, розвиток власного інституційного репозитарію тощо); створення нових місць реєстрації читачів у корпусі географічного факультету та в Інституті міжнародних відносин; розвитку сервісу електронної доставки документів, що передбачає оцифрування документів за запитами.

З метою здійснення бібліометричного моніторингу системи документальних комунікацій, інформаційно-технологічної підтримки формувань зібрань наукових серіальних видань і сприяння входженню цих видань до міжнародних і національних реферативних баз даних, представлення публікацій науковців університету в міжнародних реферативних базах і спеціалізованих пошукових системах Scopus, Web of Science, Google Scholar тощо в бібліотеці створено Службу інформаційного моніторингу – СИМ, що використовує бібліометричні методи кількісного вивчення інформаційних потоків документів, ініціює та проводить інформаційні заходи, спрямовані на підтримку наукової комунікації, академічної грамотності й підвищення публікаційної активності науковців університету, а також здійснює аналіз рейтингів університетів світу, інформаційну підтримку дослідників і наукових періодичних видань університету.

Для подальшого розвитку бібліотеки як центру культурного життя університету та створення позитивних умов для перетворення її на місце для допитливих

⁴¹⁵⁸ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 173.

і відкритих до нового молодих інтелектуалів, залучення нових читачів, налагодження комунікації між бібліотекою та користувачем проводяться не тільки класичні заходи, а й впроваджуються нові, які допомагають студентській молоді у формуванні світогляду, творчості, духовності, розвитку її комунікативних навичок, самоорганізації, надають можливості отримання додаткових знань задля професійного та особистісного зростання. Зокрема, протягом 2018 року проведено 275 масових заходів, які відвідало 7223 гостей: експертний рейтинг "Книга року"; форум громадської спілки "Національна молодіжна рада України", лекції від найбільшої європейської молодіжної організації AEGEE, міжнародної молодіжної організації AIESEC, всеукраїнської молодіжної громадської організації "Фундація регіональних ініціатив" (ФРІ) тощо; конференція "Реформування європейської вищої освіти – від політики до практики"; шахові турніри Федерації шахів України; Школа бізнес-лідерів КНУ; семінари, конференції, лекції, тренінги, мовні клуби; літературні та художні презентації; вечори-зустрічі, квартирники, квести тощо.

Бібліотека представлена і в інтернет-просторі: сторінки на Facebook (на сьогодні 3198 підписників) та в Instagram, має профілі у Google+ та YouTube.

Наукова бібліотека активно співпрацює з Українською бібліотечною асоціацією, бере участь у реалізації різноманітних спільних проектів. Директор бібліотеки О. Сербін – керівник секції університетських бібліотек Української бібліотечної асоціації. Також активізувалась робота з факультетами та студентським парламентом університету.

Наукова бібліотека є учасником проекту ELibUkr, що об'єднує бібліотеки закладів вищої освіти, національні бібліотеки та інші організації України з метою забезпечення доступу до світової наукової інформації, інтеграції української науки та бібліотечної справи до світової наукової комунікації. Бібліотека є одним із засновників консорціуму e-VERUM, головною метою діяльності якого є поліпшення забезпечення електронними інформаційними ресурсами університетських і науково-дослідних установ України, підвищення продуктивності та ефективності діяльності вчених, сприяння збільшенню кількості публікацій у провідних наукових виданнях, поліпшення показників української науки в міжнародних рейтингах.

У листопаді 2017 року укладено "Рейтинг наукових видань Київського національного університету імені Тараса Шевченка щодо відповідності умовам їхнього включення до світових реферативних та наукометричних баз", у якому проаналізовано 88 видань, які відповідають 10 критеріям, сформованим відповідно до мінімальних вимог прийняття журналів на розгляд щодо включення до наукометричних баз Scopus, Web of Science Core Collection, Directory of Open Access Journals і вимог до сайтів наукових журналів офіційної реєстраційної агенції DOI CrossRef. За результатами рейтингу створено ТОП журналів університету, що може стати підставою до розгляду цих видань на предмет їхнього включення до наукометричних баз⁴¹⁵⁹.

⁴¹⁵⁹ Звіт ректора ... за 2017 рік. С. 175.

Відповідно до наказу МОН України "Про затвердження порядку формування переліку наукових фахових видань України" № 148/31600 від 6 лютого 2018 року присвоєння DOI (Digital object identifier – цифровий ідентифікатор об'єкта) стало обов'язковою вимогою для кожного опублікованого матеріалу наукового періодичного видання, що претендує на входження до категорії "Б" переліку наукових фахових видань України. Із 2016 року університет, як установа-видавець і член незалежної некомерційної організації Міжнародна асоціація видавців (PILA), реєструє для своїх наукових журналів міжнародні цифрові ідентифікатори DOI через офіційну реєстраційну агенцію Crossref координує процес реєстрації DOI, відслідковує дотримання вимог і консультує редакції наукових видань університету. Від початку співпраці із Crossref зареєстровано 2256 DOI для статей 17 наукових журналів університету, серед яких – 528 статей 2018 року.

CІМ здійснює моніторинг індексування наукових журналів університету в міжнародних реферативних базах даних:

1. Scopus:

Methods and Objects of Chemical Analysis (<http://www.moca.net.ua>);

Теорія ймовірностей та математична статистика

<http://probability.univ.kiev.ua/tims> (у Scopus індексується перекладна англійська версія видання Theory of Probability and Mathematical Statistics, видавцем якої є American Mathematical Society) <http://www.ams.org/publications/journals/journalsframework/tpms>).

2. Web of Science (Emerging Sources Citation Index):

Advances in Astronomy and Space Physics <http://aasp.kiev.ua> (співзасновник – Головна астрономічна обсерваторія НАН України);

French-Ukrainian Journal of Chemistry <http://www.kyivtoulouse.univ.kiev.ua/journal>;

Modern Stochastics: Theory and Applications

<https://www.i-journals.org/vtxpp/VMSTA/>;

Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Геологія <http://www.geolvisnyk.univ.kiev.ua>;

Журнал обчислювальної та прикладної математики (Серія "Обчислювальна математика", видається спільно зі Львівським національним університетом імені Івана Франка) <http://jnam.lnu.edu.ua>;

Методи та об'єкти хімічного аналізу <http://www.moca.net.ua>⁴¹⁶⁰.

2017 року службами аналітичного й інформаційного секторів НДЧ постійно підтримувались і вдосконалювались його основні електронні ресурси. Наприклад, проект "Публікації університету" (<http://dsr.univ.kiev.ua>) працює у штатному режимі з 2014 року і станом на 2018 рік налічує більш ніж 135 000 публікацій (109 300 – 2016 р. і понад 122 000 – 2017), близько 22 500 видань (16 500 – 2016 р. і 19 322 – 2017) та більше 30 000 авторів (25 800 – 2016 р. і 27 882 – 2017) і співавторів у публікаціях. При цьому редакції наукових періодичних видань університету регулярно передають електронні копії випусків журналів НБ, яка викладає їх у відкритий доступ на своєму сайті (<http://www.library.univ.kiev.ua/>). Статті з виставлених на

⁴¹⁶⁰ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 177.

сайті електронних копій видань індексовано в системі для пошуку наукової літератури Google Академія, що сприяє кращої доступності цих документів для наукової спільноти і, відповідно, збільшує їхнє цитування.

Протягом останніх років спостерігається стала динаміка до зростання як публікацій і видань університету, так й авторів в електронних ресурсах, а це суттєво збільшує можливість ознайомлення з ними і відповідає запитам молоді.

Календар подій університету налічує 24 календаря подій і понад 2000 актуальних подій; тут представлено всі події життя університету: міжнародні конференції, всеукраїнські конференції, загальні події, захисти дисертацій, культурно-мистецькі події, міжнародні події, державні свята, спортивні події, зустрічі з відомими особистостями, лекції іноземних учених, лекторій для аспірантів, збори трудових колективів, учені ради, семінари, турніри, круглі столи, наради, засідання, презентації, дні відкритих дверей тощо. За 2018 рік календар подій університету відвідали 67 000 користувачів, з них близько 93 % – з України, 2 % – з Німеччини, по 1 % – зі США, Нідерландів тощо.

На 2019 рік основним пріоритетом діяльності в царині організації наукових досліджень в університеті визначено кардинальне поліпшення якості та ефективності наукових досліджень, а також збільшення участі талановитої молоді як основної рушійної сили наукового прогресу у проведенні наукових розробок. Задля досягнення цих пріоритетів передбачено виконання таких завдань:

1. Підвищення конкурентоспроможності наукових колективів університету за рахунок: ширшого залучення випускників аспірантури та молодих учених з університету, інститутів НАН України та інших університетів до виконання науково-дослідної роботи; активізації міждисциплінарних досліджень, зокрема у межах проектів

молодих учених і створення нових наукових колаборацій – як усередині університету, так й із зовнішніми організаціями, зокрема й міжнародними; поліпшення матеріально-технічного забезпечення виконання науково-дослідної роботи шляхом закупівлі обладнання та матеріалів у межах держбюджетних, договірних і грантових науково-дослідних робіт; активізації участі вчених університету у програмах міжнародних фондів, зокрема й програмах наукового обміну (Горизонт 2020, CRDF, НАТО, ЕРАЗМУС, Фонд Гумбольдта, DAAD, USAID тощо).

2. Проведення прикладних досліджень, які мають інноваційний характер і можуть стати основою для створення стартапів за участі молодих науковців.

3. Підвищення кількості та якості публікацій співробітниками університету у провідних фахових журналах, які входять до баз даних SCPUS і Web of Science.

Факсимільне видання Пересопницького Євангелія, передане у дарунок Науковій бібліотеці ім. М. Максимовича Фондом пам'яті Блаженнішого Митрополита Володимира

4. Підвищення якості та ефективності підготовки аспірантів і докторантів шляхом: підвищення персональної відповідальності наукових керівників/консультантів і самих аспірантів/докторантів за якість і своєчасність виконання індивідуального плану навчання; підвищення відповідальності базових кафедр за якість підготовки здобувачів і ґрунтовність наданого висновку про наукову цінність виконаного здобувачем кафедри дисертаційного дослідження; стимулювання наукової та освітньої мобільності аспірантів і докторантів; формування ефективної системи оцінювання якості освітньої і наукової складових підготовки докторів філософії; поліпшення системи моніторингу академічної доброчесності виконання дисертаційних робіт із використанням сучасних інформаційних технологій технічної перевірки та аналізу тексту на ймовірність некоректних текстових запозичень; підвищення особистої відповідальності завідувачів базових кафедр за якість підготовки аспірантів і докторантів із дотриманням норм наукової етики.

5. Підвищення організаційної ефективності НДЧ шляхом: чіткої алгоритмізації супроводу наукових досліджень; створення центрів колективного користування за основними напрямками нової програми базового фінансування наукових досліджень; постійного контролю ефективного використання бюджетних коштів і продуктивності наукових колективів⁴¹⁶¹.

5.8. Міжнародна діяльність Київського університету на сучасному етапі

Невід'ємним атрибутом діяльності Київського університету є міжнародні відносини, оскільки лише у взаємозв'язку з іншими провідними закладами вищої освіти різних країн світу можливе справжнє зростання та дотримання духу часу, що завжди є важливим для нашого університету. Їхня інтенсивність зростає на сучасному етапі попри всі складності поточного моменту, що додатково засвідчує особливий статус університету не лише у вітчизняному, але й у міжнародному науковому й освітньому просторі та його постійний рух до нових звершень.

Останніми роками університет продовжив і поглибив активну роботу в напрямі інтенсифікації міжнародної академічної співпраці. Найбільшого поступу досягнуто у відносинах із польськими, китайськими, французькими та японськими партнерами. Плідно розвиваються відносини і з багатьма іншими країнами. Лише 2018 року було укладено або переукладено угоди з понад 30 зарубіжними закладами вищої освіти⁴¹⁶².

⁴¹⁶¹ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 185–186.

⁴¹⁶² Там само. С. 188–189.

Візит до Київського університету офіційного представника Державного департаменту США Вікторії Нуланд

На сьогодні університет співпрацює у межах 300 партнерських угод із 63 країнами світу. Такий успіх обумовлений давніми традиціями міжнародних відносин, що сягають початків історії університету, які з гідністю продовжуються. Але ще більшою мірою цей успіх у міжнародній співпраці зумовлений наполегливою працею, яка здійснюється у межах університету завдяки цілеспрямованій політиці в цій справі, що ініційована ректором університету Л. Губерським і реалізується завдяки цілому спектру відповідної роботи низки структурних підрозділів університету. Нині в університеті функціонує 34 центри, які створені, спільно фінансуються або мають спільні проекти з іноземними установами, зокрема в Інституті філології – 21, Інституті міжнародних відносин – 3, на юридичному факультеті – 7, історичному, географічному, економічному факультетах – по 1 центру відповідно. Вони сприяють налагодженню міжнародної співпраці: ознайомленню з новинками науково-методичної та художньої літератури, видавничою справою, організацією мовних курсів, зустрічей студентів і співробітників університету з відомими сучасними діячами культури та науки, профорієнтаційній роботі. 2018 року університет відвідали члени Міжурядової українсько-хорватської комісії на чолі із заступником міністра закордонних справ Республіки Хорватія З. Бушич. У межах візиту відбулося підписання угоди про створення Хорватського центру в Київському університеті.

Урочисте відкриття першою леді Туреччини Ерміне Ердоган дослідницького центру Ісмаїла Гаспринського в Київському університеті

Інтеграція університету до світового наукового й освітнього простору засвідчена його постійною присутністю у міжнародних рейтингах (які, крім наукової та освітньої складової, де-факто характеризують і авторитет університету на міжнародній арені, залучення до відносин у сфері освіти та науки на міжнародному рівні), з постійним поліпшенням свого місця у них.

Підвищення місця університету в міжнародних рейтингах обумовлюється активною роботою його співробітників за кордоном, чому сприяють і його відпо-

відні служби. Наприклад, працівники Відділу міжнародного співробітництва систематично інформують підрозділи університету про нові можливості співпраці у сфері вищої освіти, сприяють поданню заявок для участі у конкурсах на отримання грантів освітніх програм ЄС, супроводжують подальшу реалізацію міжнародних проектів у

межах університету. Наприклад, з метою налагодження міжнародної співпраці в межах турецької програми обміну Mevlana 2018 року було підписано угоди про співпрацю із сімома університетами Туреччини: Університетом Анкари, Ізмірським університетом імені Катіпа Челебі, Університетом Газі Осман Паша в місті Токат, Університетом Дюздже, Університетом Памуккале, Анатолійським та Ескішехірським університетами⁴¹⁶³. Київський та Анатолійський університети в межах Mevlana exchange programme 2018/19 навчального року розпочали роботу над науковим проектом "Дослідження ефекту сорбіцилінподібних компонентів на імунологічні показники на моделях запальних захворювань кишечника *in vitro/in vivo*". Керівник проекту – професор кафедри супрамолекулярної хімії Інституту високих технологій, доктор біологічних наук Г. Толстанова.

Особливо активно є міжнародна співпраця університету із закладами вищої освіти європейських держав. 2017 року завершилася реалізація останнього проекту програми ЄС ТЕМПУС, що була спрямована на модернізацію системи вищої освіти та створення простору для співпраці між країнами – членами ЄС та країнами-партнерами. Загалом у період з 1993 до 2017 рік університет був залучений до реалізації 22 проектів програми ТЕМПУС.

Європейська співпраця університету розвивається й надалі. Наприклад, із 19 до 22 лютого 2019 року викладачі кафедри екологічного менеджменту та підприємництва економічного факультету (Т. Мурована та Ю. Нікітченко) пройшли науково-педагогічне стажування "Нові та інноваційні методи навчання" на базі Малопольської школи державного управління та Економічного університету м. Краків (Польща).

Упродовж 2017–2018 років в університеті продовжилася реалізація проектів програми "Дії Марії Склодовської-Кюрі" за напрямом науково-інноваційного кадрового обміну (Обмін науково-інноваційним персоналом). Також триває реалізація міжнародних проектів у межах програми ЄС "Горизонт 2020":

1) "Сірий і зелений в Європі: люди похилого віку, які проживають на урбанізованих територіях", напрям "Науково-інноваційний кадровий обмін";

2) FREEWAT, який передбачає створення відкритого програмного забезпечення для управління водними ресурсами, відповідно до положень Водної рамкової директиви ЄС. У консорціумі за координуванням Вищої школи університетських наук і вдосконалення Святої Анни (Італія) беруть участь 17 інституцій⁴¹⁶⁴.

Під час візиту в межах співпраці з Університетом Bath Spa (Велика Британія)

Проектна команда Київського університету на стажуванні у Великій Британії

⁴¹⁶³ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 193.

⁴¹⁶⁴ Там само. С. 197.

Так само продовжується робота й у межах програми ЕРАЗМУС: "Кредитна мобільність". Відділ міжнародного співробітництва уклав міжінституційні угоди щодо реалізації програм академічної мобільності із 49 європейськими університетами⁴¹⁶⁵ (2015 – 26 університетів)⁴¹⁶⁶, що свідчить як про зростання міжнародної співпраці університету, так і про ефективність роботи відповідних його підрозділів. У межах цієї програми триває виконання міжінституційних угод із реалізації академічної мобільності та стажування студен-

Учені Київського університету презентували в Ізраїлі проект інноваційних підходів до діагностики раку в межах програми ЄС "Горизонт 2020" за напрямом "Дії Марії Склодовської-Кюрі"

тів, аспірантів і викладачів із 46 європейськими університетами із 16 країн світу, зокрема з Австрії, Болгарії, Великої Британії, Німеччини, Польщі, Франції тощо. Університет також продовжив виконання проекту ЕРАЗМУС+ за напрямом "Розвиток потенціалу вищої освіти" (КА2): "Переосмислення регіональних досліджень: Балто-Чорноморський зв'язок".

У вересні-грудні 2017 року було проведено 25 відбіркових конкурсів серед студентів на навчання у другому семестрі 2017/18 навчального року в університетах-партнерах. При цьому впродовж усього року до зарубіжних відряджень до 54 країн світу було направлено 365 викладачів, співробітників, докторантів, аспірантів і студентів університету, з них 285 – на міжнародні конференції, симпозиуми, семінари тощо; 18 – для обговорення питань про співпрацю, для вивчення досвіду іноземних університетів та підписання угод. На координаційних зустрічах і нарадах побувало троє науковців.

На міжнародні олімпіади, змагання та конкурси направлено 43 студенти. Переважна більшість викладачів, науковців і студентів виїздили до закладів вищої освіти та наукових установ Польщі, Німеччини, Білорусі, Чехії, Австрії та Китаю. 2018 року на міжнародні конференції, симпозиуми, семінари тощо були відряджені 316 осіб, для обговорення питань про співпрацю та вивчення досвіду іноземних університетів – 48, на координаційні зустрічі та наради – 7 науковців, на міжнародні олімпіади – 44 студенти. Водночас у межах програми академічної мобільності в 63 країнах світу перебували 1724 представники університету, серед них: 1014 – студентів, 40 – аспірантів і 670 – викладачів і співробітників університету⁴¹⁶⁷. При цьому переважна більшість викладачів, науковців і студентів виїздили до університетів і наукових установ Німеччини (258 осіб), Франції (210), Польщі (169), Чехії (142), КНР(96), Бельгії (88), США (45 осіб) та інших країн.

⁴¹⁶⁵ Звіт ректора ... 2017 рік. С. 193.

⁴¹⁶⁶ Там само. С. 133.

⁴¹⁶⁷ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 197.

2018 року делегація Київського національного університету імені Тараса Шевченка взяла участь у роботі II спільної конференції Інститутів Конфуція Цзілінського університету та засіданні ради правління Інституту Конфуція на базі Ханьянського університету (Сеул, Корея).

Того ж року Цзілінський університет під керівництвом Міністерства освіти Китаю разом із Ханьянь, штаб-квартирою Інституту Конфуція та Ханьянським університетом (Сеул, Корея) провели II спільну міжнародну конференцію інститутів Конфуція. Під час конференції кожен із п'яти інститутів Конфуція звітував про свою діяльність.

У Київському університеті налагоджено систему сертифікації учасників академічної мобільності, що проходили наукові стажування. Протягом 2018 року було видано 85 сертифікатів про проходження наукового стажування, 20 сертифікатів та академічних довідок – іноземним учасникам із результатами навчання.

Реалізовано систему підтримки студентів, які навчаються за програмами академічної мобільності, що спрямована на оптимізацію навчального процесу, складання індивідуального навчального плану, внесення змін до нього тощо. Щотижнево проходять консультації для студентів і працівників університету за попередньої онлайн-реєстрації. Це дозволяє підготувати відповіді на запитання потенційних учасників академічної мобільності, розподілити час для кожної консультації, забезпечити постійне консультування учасників електронною поштою та в соціальних мережах. Протягом року було проведено 200 індивідуальних щотижневих консультацій.

Студентки факультету психології на навчанні за програмою ЕРАЗМУС+ в Університеті прикладних наук (Фінляндія)

2018 року оновлено каталог курсів і дисциплін іноземними мовами з їхнім описом на офіційному сайті відділу академічної мобільності, що дозволяє іноземним студентам зорієнтуватися у виборі дисциплін і реалізувати мобільність в університеті. На англomовній сторінці також розміщено інформацію про університет, програми подвійного та спільного дипломування, нормативно-правову базу тощо.

Делегація Київського університету на спільній конференції інститутів Конфуція Цзілінського університету

2018 року відбулись презентації літньої програми мовного стажування "Робота у Франції". У квітні було організовано презентацію програм мовного стажування від компанії Albion Education, яка пропонує можливості мовного стажування до трьох тижнів у Великій Британії, США, Ірландії, Канаді. У вересні було проведено презентацію канадської урядової програми науково-дослідницьких стажувань студентів Mitacs Globalink Research Internship Program for Ukraine. 15 студентів університету, успішно подолавши конкурсний відбір, взяли участь у наукових стажуваннях у Канаді за цією програмою.

2018 року відділом академічної мобільності організовано презентацію тест-центру MBA Strategy, на якій відбулось пробне заняття для студентів Київського університету; інформаційні дводенні заходи-презентації програми ЕРАЗМУС+ для студентів університету. Презентації провели представники Національного ЕРАЗМУС+ офісу в Україні, відділи академічної мобільності й міжнародного співробітництва та представники Студентського парламенту.

2018 року було проведено відкриту лекцію директора європейських інститутів "Фундації американських досліджень", члена опікунської ради Англо-американського університету у Празі, засновника організації AILTE "Просування міжнародних лідерів до досягнення досконалості" М. Квасіборські на тему: "Можливості літнього навчання у Празі від TFAS: AIPES та EJI".

Лекція німецького науковця Харальда цур Гаузена, лауреата Нобелівської премії в галузі фізіології та медицини

міжнародних лідерів до досягнення досконалості" М. Квасіборські на тему: "Можливості літнього навчання у Празі від TFAS: AIPES та EJI".

2018 року стипендіатами програм імені Фулбрайта стали доцент Інституту журналістики А. Захарченко, якого було запрошено до лабораторії соціальних медіа та політичного представництва Університету Нью-Йорка, і студентка другого курсу ОС магістра ННЦ "Інституту біології та медицини" А. Оронова (Мічиганський технологічний університет)⁴¹⁶⁸.

Київський університет традиційно відвідують численні високоповажні гості – представники іноземних держав. Керівництво університету постійно проводить зустрічі із представниками посольств і міжнародних організацій, акредитованих в Україні. Лише 2017 року відбулися зустрічі ректора університету Л. Губерського з послами й радниками посольств 16 країн світу. Зокрема, за сприяння зарубіжних посольств університет відвідали та провели лекції: професор Г. Гаузен, лауреат Нобелівської премії; литовський політик А. Зуокас, мер Вільнюса; професор Інституту славистики Віденського університету М. Мозер;

Зустріч литовського політика Артураса Зуокаса з викладачами і студентами університету

⁴¹⁶⁸ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 203–204.

президент Міжнародного Комітету Червоного Хреста П. Маурер; директор імператорського палацу "Гугун – Заборонене місто" Ш. Цзісян; президент Трансперенсі Інтернешнл зі Швейцарії Е. Мартін та ін.

2018 року відбулися зустрічі ректора та проректора із міжнародних зв'язків із представниками посольств і делегаціями із 18 країн світу. Зокрема, за сприяння зарубіжних посольств університет відвідали та виступили перед студентами Високий представник ЄС із зовнішніх відносин і політики безпеки, президент Європейської Комісії Ф. Могеріні, голова парламенту Норвегії Т. Трьоен, Федеральний канцлер Німеччини А. Меркель.

Візит президента Європейської комісії Федеріки Могеріні до Київського університету

Канцлер Німеччини Ангела Меркель під час візиту до Київського університету

Протягом 2018 року відбулися зустрічі з ректорами та президентами зарубіжних університетів: Педагогічного університету імені Комісії Народної освіти в Кракові (Польща) К. Карольчаком; Університету Арістотеля в м. Салоніки (Греція) П. Міткасом; Університету імені Костянтина Філософа (Словаччина) Л. Зеленецькі; Китайського океанологічного університету Ю. Чжиганом і Цюаньчжоуського університету інформаційних технологій (КНР) Г. Сяопіном; Університету м. Ле Ман (Франція) Р. Елгуержумою тощо.

2018 року традиційно відбувались численні зустрічі із делегаціями різних зарубіжних закладів вищої освіти: Національного університету Чонбук (Республіка Корея), Університету Порту (Португалія), Університету Ціньдао та Міжнародного науково-технічного дослідницького центру Ціньдао Веллі (КНР), Університету Ліннея (Швеція), Університетів ім. Поля Сабатьє та Страсбурга (Франція), Університету Спа (Велика Британія), Університету Гьонгсанг (Республіка Корея), Національного університету м. Джакарти (Індонезія) тощо. Під час зустрічей обговорювались питання подальшого розширення взаємодії між навчальними закладами.

Візит до Португалії національних експертів із реформування вищої освіти "Спільні ступеневі програми: стратегічне та практичне впровадження" (учасник від університету – Андрій Ставицький)

Упродовж 2018 року керівництво університету також провело низку зустрічей із великою кількістю освітніх делегацій, зокрема з директором Гете-інституту в Україні Б. Кьоллер; керівником мовного відділу Інституту С. Беккер; головою правління корпорації "Тяньши" Л. Цзіньюань.

2018 року ректор університету Л. Губерський провів низку зустрічей зі співзасновником українсько-американського венчурного Фонду "Фенікс" Ч. Уайтхедом; головним омбудсменом Республіки Туреччина Ш. Малкочем; представниками компанії Самсунг Україна; делегацією DFG (Німеччина) тощо.

Київський університет відвідали представники компанії Самсунг Україна – віце-президент компанії, Генеральний директор дослідницького центру Samsung R&D в Україні С. Квон, старший співробітник категорії фахівців Д. Вон, старший інженер С. Шим та ін.

Відповідно до домовленості про співпрацю між Посольством Швейцарії та Київським університетом щодо проведення циклу міжнародних лекцій відомих європейських особистостей із питань, що становлять найбільший інтерес для розвитку України, на базі університету відбулась зустріч із професором Г. Штукі, директором Швейцарського центру параплегічних досліджень, головою відділу з питань медико-санітарних дисциплін і політики у сфері здоров'я при Люцернському університеті.

Відбувся також освітній захід Посольства Швейцарії з нагоди святкування 70-ї річниці підписання Загальної декларації прав людини, а також урочиста зустріч-дискусія з экс-президентом Національної ради Швейцарії К. Марквальдер, яка виступила з доповіддю "Роль громадянського суспільства в розробленні законів у Швейцарії".

На базі університету впродовж 2018 року відбулися й інші знакові події: церемонія присвоєння звання "Почесний доктор Київського національного університету імені Тараса Шевченка" професору Є. Возніцькому – колишньому президенту Головної ради науки та вищої освіти Польщі; міжнародний круглий стіл "Зустріч випускників Київського університету – вихідців із країн Латинської Америки"; зустріч

Німецької служби академічних обмінів з вишами Європи "Реформування європейської вищої освіти – від політики до практики"; разом із Гете-інститутом та з іншими університетами Німеччини проведено освітній конгрес з основних питань реформування української освіти: "Школа майбутнього"; кластерний семінар для українських команд – виконавців проектів із розвитку потенціалу вищої освіти ЕРАЗМУС+; у межах Міжнародного інформаційного тижня програми ЄС ЕРАЗМУС+ проведено три спільні заходи з Національним ЕРАЗМУС+ офісом в Україні.

2018 року було відзначено 20-річчя співпраці між Київським національним університетом та Університетом Поля Сабатьє (Франція). До університету прибула делегація, до складу якої ввійшли Почесний доктор Київського університету Р. Шовен, що відповідає за спільну програму ЕРАЗМУС+ С. Мазьєр, В. Мараваль та І. Женісон, що спільно з хімічним факультетом підготували магістрів, співкерівники дисертацій П. Лакруа й Е. Грас та інші, а також представники Посольства Франції в Україні.

Візит колишніх студентів – вихідців із Латинської Америки до університету

Рівноправність Київського університету у сфері міжнародної співпраці засвідчується і тим, що до нас приїждять на стажування, роботу, конференції тощо викладачі зарубіжних закладів вищої освіти, так само як на навчання до Київського університету прибувають громадяни багатьох держав світу.

Учасники німецько-польсько-українського семінару "Людська гідність у праві Німеччини, Польщі та України"

Прийом зарубіжних викладачів, науковців і студентів є вагомим показником інтернаціоналізації університету, його невід'ємної належності до світового освітнього та наукового простору. При цьому показники кількості зарубіжних гостей в університеті з року в рік зростають, що засвідчує посилення тенденції до утвердження позицій університету в міжнародному освітньому та науковому просторі.

Протягом 2017 року університет відвідало 237 зарубіжних гостей із 26 країн світу. Для проведення наукової роботи, короткотермінового читання лекцій, участі в конференціях університет відвідало 95 зарубіжних учених і викладачів із 22 країн світу (Австралія, Австрія, Білорусь, Болгарія, Велика Британія, Нідерланди, Естонія, Іспанія, КНР, Кувейт, Люксембург, Німеччина, Пакистан, Польща, Румунія, США, Туреччина, Хорватія, Фінляндія, Франція, Чехія, Японія). З них на довготерміновій основі в університеті працювало 24 іноземні викладачі із 14 країн світу: Австрії, Білорусі, Болгарії, КНР, Молдови, Німеччини, Республіки Корея, Сербії, Словенії, Туреччини, Хорватії, Японії.

2018 року Київський університет відвідали вже 277 зарубіжних гостей із 22 країн світу, тобто на 40 осіб більше, ніж попереднього року. При цьому для проведення наукової роботи, участі в конференціях, короткотермінового читання лекцій університет відвідали 82 зарубіжні вчені та викладачі з 18 країн світу (Австрія, Алжир, Болгарія, Велика Британія, Нідерланди, Греція, Казахстан, Кіпр, КНР, Німеччина, Польща, Румунія, Сербія, США, Туреччина, Хорватія, Фінляндія, Франція). Ще 22 іноземних викладача, що прибули з 15 країн (Австрії, Болгарії, Білорусі, Іспанії, Італії, КНР, Молдови, Німеччини, Республіки Корея, Сербії, Словенії, США, Туреччини, Хорватії, Швеції), працювали в університеті на довготерміновій основі.

Кафедра фінансів економічного факультету університету приймала 10 студентів Бізнес-школи Університету Норд (Норвегія), які прибули для проходження практики ведення бізнесу в Україні "Множинність ділових можливостей в Україні", що була запроваджена у рамках співпраці між Київським університетом та Університетом Норд.

Тенденція до збільшення спостерігається в університеті й щодо іноземних студентів, які прибувають за програмами академічної мобільності, для участі в конференціях і літніх школах. Якщо 2017 року університет (у межах двосторонніх партнерських угод із зарубіжними закладами вищої освіти та науковими установами, міжурядових угод України з урядами зарубіжних країн) прийняв для навчання за програмами академічної мобільності, для участі в конференціях і літніх школах 142 іноземних студенти! з 19 країн світу (Болгарія, Вірменія, Індія, Іспанія, Італія, КНР, Кенія, Колумбія, Німеччина, Республіка Корея, Туреччина, Туркменістан, Угорщина, Франція, Хорватія, Чехія, Швейцарія, Японія), то 2018 року їх уже було 193 особи з 21 країни світу (Австрія, Болгарія, Білорусь, Вірменія, Естонія, Італія, Іспанія, КНР, Німеччина, Польща, Республіка Корея, Казахстан, Словаччина,

Делегація
Університету
Норд
у Київському
університеті

США, Туреччина, Угорщина, Франція, Хорватія, Чехія, Швеція, Японія). При цьому зі 193 іноземних студентів, що прибули до університету 2018 року, 94 особи перебували в університеті на короткотерміновій основі (до трьох місяців), для участі в конференціях і літніх школах (Білорусь, Вірменія, Хорватія, Чехія, Швейцарія), а 99 – прибули на період від трьох місяців до року (Австрія, Болгарія, Естонія, Італія, Іспанія, КНР, Німеччина, Польща, Республіка Корея, Казахстан, Словаччина, США, Туреччина, Угорщина, Франція, Хорватія, Чехія, Швеція, Японія)⁴¹⁶⁹.

Іноземці також навчаються в університеті на постійній основі. Наприклад, у 2016/17 навчальному році на підготовчому відділенні Київського університету передуніверситетську підготовку пройшли 183 іноземні громадянина із 24 країн світу (Азербайджан, Білорусь, Гана, Греція, Грузія, Єгипет, Екваторіальна Гвінея, Іран, Йорданське Хашимітське Королівство, Китай, Конго, Корея, Литва, Лівія, Марокко, Нідерланди, Німеччина, Пакистан, Росія, США, Туреччина, Туркменістан, Франція). Попри всі складнощі поточного часу кількість іноземних громадян, що навчаються на підготовчому відділенні, було в основному збережено. Наприкінці 2018 року в університеті на підготовчому відділенні навчалось 145 слухачів із 17 країн світу.

Намітилась також позитивна динаміка зростання кількості іноземців, що проходять повний курс вищої освіти в університеті. Станом на грудень 2017 року із 38 країн світу (2015 р. – із 36) на навчання до 17 факультетів та інститутів університету прибуло близько 1000 осіб. Серед них: за ОС бакалавра – 142 іноземних студенти; за ОС магістра на основі диплома бакалавра – 138; за ОС магістра на основі середньої освіти на спеціальність "Медицина" (програми інтегрованої магістратури) – 225 осіб. Станом на грудень 2018 року кількість іноземців, що навчались в університеті, зросла до 1291 особи. Вони є представниками 33 країн світу (Греція, Ірак, Іран, Китай, Марокко, Латвія, Литва, Нігерія, Польща, Корея, Сенегал, Туреччина, США, країни СНД тощо). Крім того, ще 63 іноземних громадянина навчається в аспірантурі, а 14 – проходять стажування.

Іноземні студенти Київського університету

Станом на 2018 рік найбільша кількість іноземних студентів – вихідці з Ірану (259 осіб), Азербайджану (76), Індії (59) та Китаю (44). Поступове збільшення серед студентів університету громадян Китаю є безумовно позитивним моментом, оскільки ця країна в останнє десятиліття демонструє стрімке зростання рівня та якості власної вищої освіти, що є свідченням визнання високого рівня освіти, який надає й Київський університет.

⁴¹⁶⁹ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 205.

Іноземні студенти ННЦ "Інститут біології та медицини"

Ще більшою мірою це підтверджує поява в останні роки серед вступників до університету й громадян інших європейських держав, зокрема таких як Литва, Німеччина, Швейцарія та інші, вища освіта яких уже традиційно визнана у світі.

Лідерство серед підрозділів, яким надають перевагу іноземні студенти, належить ННЦ "Інститут біології та медицини", до якого 2018 року поступила 321 особа (минулого року – 230 осіб). Університет зміг суттєво поліпшити результат попереднього року. Друге місце посідає Інститут міжнародних відносин (70 іноземних громадян), далі йдуть Інститут філології (58) та економічний факультет (42).

Головними завданнями університету у сфері міжнародних відносин на найближчу перспективу визначено: забезпечення зростання інтернаціоналізації університетської освіти, зокрема й шляхом участі в міжнародних проектах, програмах, рейтингах; створення нових і вдосконалення наявних навчальних програм англійською та іншими іноземними мовами; оптимізація набору на програми подвійного та спільного дипломування шляхом їхньої популяризації; удосконалення мовних компетенцій (англійська та володіння іншими іноземними мовами) викладачів, співробітників і студентів університету; посилення організаційної та пропагандистської роботи із залучення іноземних громадян до навчання в університеті; лібералізація процедури прийому іноземних студентів, викладачів, науково-педагогічних працівників у межах міжнародних програм академічних обмінів; забезпечення іноземних студентів, викладачів, науково-педагогічних працівників комфортними умовами перебування в університеті та у країні; збільшення мережі зарубіжних й українських партнерів – закладів вищої освіти, наукових установ та інтенсифікація роботи в пошуку нових напрямів співпраці з бізнес-середовищем із метою залучення потенційних грантодавців⁴¹⁷⁰.

⁴¹⁷⁰ Звіт ректора ... за 2018 рік. С. 207.

Зміст

РОЗДІЛ 4**Київський державний університет у повоєнний період****і в часи наростання системної кризи соціалістичного ладу..... 721**

4.1. Відбудова і відродження Київського державного університету	723
4.1.1. Київський університет у період повоєнної відбудови	723
4.1.2. Побут студентів і викладачів	774
4.1.3. Культурне життя в університеті	785
4.1.4. Ідеологічна робота.....	800
4.1.5. Спортивне життя університету	820
4.2. Київський університет у роки хрущовської лібералізації супільного життя (середина 1950-х – середина 1960-х років)	826
4.3. Розвиток університету від середини 1960-х до початку 1990-х років.....	893
4.3.1. Організаційна структура університету	893
4.3.2. Матеріально-технічна база та розвиток наукових досліджень	923
4.3.3. Розвиток природничих наук	938
4.3.4. Здобутки гуманітарних наук.....	959
4.3.5. Навчання, побут і дозвілля студентів	984
4.3.6. Наукова творчість і громадсько-політична активність молоді	999
4.4. Міжнародна співпраця Київського університету (1944–1991).....	1017
4.4.1. Організація навчання іноземців.....	1023
4.4.2. Міжнародна співпраця на факультетах і в підрозділах.....	1030
4.4.3. Договори про міжнародну співпрацю Київського університету.....	1035
4.4.4. Стажування та відрядження.....	1042
4.4.5. Міжнародні наукові зв'язки Київського університету.....	1045
4.4.6. Підготовчий факультет Київського університету	1053

РОЗДІЛ 5**Розвиток університету в умовах****державної незалежності України (1991–2018)..... 1061**

5.1. Відродження автономії і надання Київському університету статусу дослідницького вищого навчального закладу	1063
5.2. Навчальний процес у Київському університеті	1103
5.3. Наукові здобутки вчених Київського університету	1193
5.4. Міжнародні зв'язки Київського університету в роки незалежності України.....	1271
5.4.1. Міжнародне життя університету в 1991–2007 роках.....	1271
5.4.2. Міжнародні зв'язки університету у 2008–2013 роках.....	1374
5.5. Культурно-мистецьке та спортивне життя університету	1486

5.6. Навчальний процес і кадрова політика у Київському університеті на сучасному етапі.....	1540
5.6.1. Сучасна структура навчальних підрозділів університету	1543
5.6.2. Студентський контингент.....	1545
5.6.3. Професорсько-викладацький склад.....	1550
5.6.4. Навчальний процес. Заходи із забезпечення творчих інтересів і подальшої професійної кар'єри студентів	1554
5.7. Наукова робота та здобутки вчених Київського університету на сучасному етапі.....	1575
5.8. Міжнародна діяльність Київського університету на сучасному етапі.....	1589

Наукове видання

Вербовий Олексій Вікторович
Мороз Інна Миколаївна
Даниленко Олександр Вікторович
Сморжевська Оксана Олександрівна
Іваницька Лілія Василівна
Терес Наталія Володимирівна
Шевченко Наталія Ігорівна

Коцур Галина Георгіївна
Латиш Юрій Володимирович
Набока Сергій Валерійович
Конта Ростислав Михайлович
Шемета Юлія Марківна
Горбань Тетяна Юріївна
Чуткий Андрій Іванович

Історія
Київського університету

Монографія

Том 2

Оригінал-макет виготовлено ВПЦ "Київський університет"

Формат 84x108^{1/16}. Ум. друк. арк. 93,87. Наклад 1500. Зам. № 219-9347.
Гарнітура Cambria. Папір офсетний. Друк офсетний. Вид. № Зв5.

Підписано до друку 05.07.19

Видавець і виготовлювач
ВПЦ "Київський університет"
б-р Т. Шевченка, 14, м. Київ, 01601,
☎ (044) 239 32 22; (044) 239 31 72; тел./факс (044) 239 31 28
e-mail: vpc_div.chief@univ.net.ua; redaktor@univ.net.ua
http: vpc.univ.kiev.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02